Jak se vyrovnala česká diplomacie s rokem 2015, který byl v mnoha ohledech zlomovým rokem pro evropskou bezpečnost a politiku? Jací aktéři a jakým způsobem vstoupili do formulace české zahraniční politiky? Jaký dopad měly nové impulzy, které vláda Bohuslava Sobotky vnesla do své zahraniční politiky? Počínala si Česká republika aktivně, pasivně, konfliktně či kooperačně? Nebo byla jen černým pasažérem ve vleku jiných zemí? Kolektiv autorů ÚMV a dalších spolupracujících institucí poskytuje odpovědi na tyto a mnoho dalších otázek v deváté pravidelné monografické analýze české zahraniční politiky, kterou ÚMV zpracovává již od roku 2007.

Analýza i v roce 2015 využívá totožný konceptuální rámec jako v letech minulých, což umožňuje analýzu aktuálních událostí na pozadí dlouhodobých zahraničněpolitických trendů. Autoři stejně jako v roce 2014 konstatují zvyšující se míru politizace i polarizace politické diskuse, což se ale neprojevilo ve zkvalitnění politického zázemí. Nadále platí, že na obecné úrovni je česká zahraniční politika málo předvídatelná a srozumitelná pro veřejnost i pro mezinárodní partnery a zůstává spíše reaktivní a defenzivní.

Autorský kolektiv:

Bronislav Bechyňský
Vít Beneš
Veronika Bílková
Jan Blažek
Marek Čejka
Ondřej Ditrych
Tomáš Dopita
Jan Eichler
Jakub El-Ahmadieh
Rudolf Fürst
Vladimír Handl
Ondřej Horký-Hlucháň
Martin Hrabálek
David Chudoba
Michaela Ježová
Zuzana Kasáková
Michal Kořan
Miloslav Machoň
Lucia Najšlová
Vlastimil Nečas
Nikita Odintsov
Jana Peterková
Kateřina Rudincová
Lukáš Tichý
Eliška Tomalová
Štěpánka Zemanová

Koordinátor: Michal Kořan

MICHAL KOŘAN A KOL.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V ROCE 2015

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2015

ANALÝZA ÚMV

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA V ROCE 2015

Analýza ÚMV

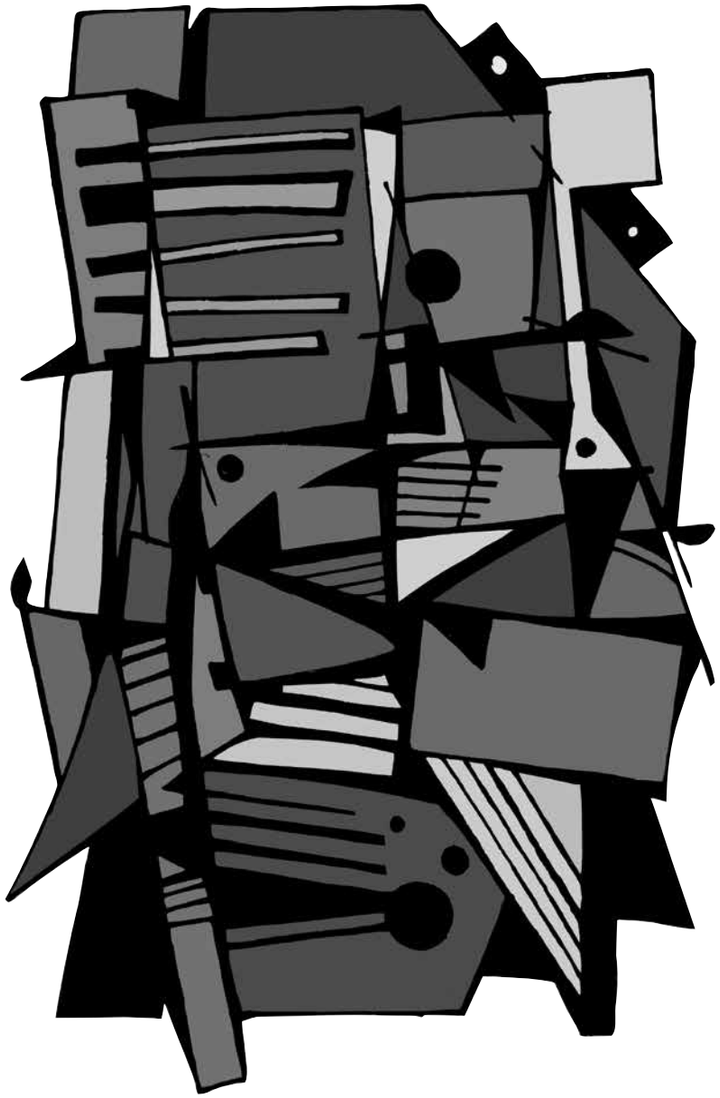

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2015

ANALÝZA ÚMV

Praha 2016

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA
INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

Ediční rada nakladatelství Ústavu mezinárodních vztahů
Prof. PhDr. Pavel Barša, M.A., Ph.D. (Filozofická fakulta UK, Praha), Mgr. Ing. Radka Druláková, Ph.D. (Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, Praha), Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc. (ÚMV, Praha), JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D. (Fakulta sociálních věd UK, Praha), Prof. PhDr. Michal Klíma, M.A., CSc. (Metropolitní univerzita Praha), PhDr. Michal Kořan, Ph.D. (ÚMV, Praha), Doc. Ing. Mgr. Petr Kratochvíl, Ph.D. (ÚMV, Praha), PhDr. Pavel Pšeja, Ph.D. (Fakulta sociálních studií MU, Brno), Mgr. Dan Marek, PhD., M.A. (Filozofická fakulta UP, Olomouc), Prof. PhDr. Lenka Rovná, CSc. (Fakulta sociálních věd UK, Praha).

Publikace je výstupem zpracovaným podle časového harmonogramu výzkumné činnosti ÚMV, který vychází z materiálu Dlouhodobý koncepční rozvoj ÚMV, v. v. i., na léta 2012–2018.

Hlavní recenzent: Vladan Hodulák, Ph.D.
Recenzent dílčích kapitol: Mgr. Tomáš Raděj, Ph.D.

Michal Kořan a kol.
Česká zahraniční politika v roce 2015. Analýza ÚMV

Vydal Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., v Praze roku 2016.
© Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i., Praha 2016
Vědecký redaktor: PhDr. Vladimír Trojánek
Layout: Jan Šavrda, kresba na obálce © Antonín Handl, 2016
Tisk: Petr Dvořák – Tiskárna, Dobříš

ISBN 978-80-87558-26-3

Obsah

ČÁST I: TVORBA A KONTEXT ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 1
Úvod – konceptuální rámec, mezinárodní a vnitropolitický kontext české zahraniční politiky v roce 2016 11
Michal Kořan

Kapitola 2
Mediální kontext české zahraniční politiky 24
Vlastimil Nečas a David Chudoba

ČÁST II: EVROPSKÝ A BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 3
Evropský rozměr české zahraniční politiky 43
Vít Beneš

Kapitola 4
Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky 65
Ondřej Ditrych a Jan Eichler

ČÁST III: STŘEDOEVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 5
Spolková republika Německo v české zahraniční politice 87
Vladimír Handl

Kapitola 6
Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice 105
Michal Kořan

ČÁST IV: DVOUSTRANNÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY S VYBRANÝMI ZEMĚMI A REGIONY

Kapitola 7
Spojené státy americké v české zahraniční politice 129
Jakub El-Ahmadieh

Kapitola 8
Rusko v české zahraniční politice 144
Lukáš Tichý a Nikita Odintsov

Kapitola 9
Státy Východního partnerství v české zahraniční politice 172
Lucia Najšlová

Kapitola 10
Balkánský rozměr české zahraniční politiky 188
Tomáš Dopita

Kapitola 11
Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice 204
Marek Čejka, Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský

Kapitola 12
Francie v české zahraniční politice 227
Eliška Tomalová

Kapitola 13
Velká Británie v české zahraniční politice 234
Zuzana Kasáková

Kapitola 14
Dálný východ v české zahraniční politice 250
Rudolf Fürst

Kapitola 15
Subsaharská Afrika v české zahraniční politice 262
Kateřina Rudincová

Kapitola 16
Latinská Amerika v české zahraniční politice 282
Martin Hrabálek

ČÁST V: MULTILATERÁLNÍ VZTAHY A OSTATNÍ TEMATICKÉ OBLASTI ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Kapitola 17
Multilaterální rozměr české zahraniční politiky 293
Jan Blažek

Kapitola 18
Hospodářský rozměr české zahraniční politiky 309
Štěpánka Zemanová a Miloslav Machoň

Kapitola 19
Energetika ve vnějších vztazích České republiky 326
Lukáš Tichý

Kapitola 20
Rozvojový rozměr české zahraniční politiky 352
Ondřej Horký-Hlucháň

Kapitola 21
Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky 375
Veronika Bílková

Kapitola 22
Kulturní rozměr české zahraniční politiky 394
Jana Peterková a Eliška Tomalová

Seznam zkratek 405

Vybraná literatura k české zahraniční politice vydaná v roce 2015 413

O autorech 417

PŘÍLOHY

Přehled stykové činnosti představitelů České republiky se zástupci států a mezinárodních organizací v roce 2015 423

Přehled nejdůležitějších akcí pořádaných při příležitosti českého předsednictví V4 (bez jednání pracovních skupin a tradičních koordinačních jednání před zasedáními EU) 466

Přehled o diplomatických stycích České republiky k 31. 12. 2015 470

Vedoucí zastupitelských úřadů České republiky k 31. 12. 2015 481

Přehled o účasti České republiky v zahraničních misích a operacích v roce 2015 501

Účast České republiky ve volebních pozorovatelských misích OBSE a EU v roce 2015 503

Zástupci vyslaní Ministerstvem zahraničních věcí ČR do EU a vybraných mezinárodních organizací v roce 2015 504

Laureáti ceny Gratias agit 2015 507

Česká centra (k 31. 12. 2015) 508

Organizační struktura MZV ČR (stav k 31. 12. 2015) 511

Závazné zkratky náměstků člena vlády, útvarů MZV a podřízených organizací 512

Část I:

Tvorba a kontext české zahraniční politiky

Kapitola 1

Úvod – konceptuální rámec, mezinárodní a vnitropolitický kontext české zahraniční politiky v roce 2015

Michal Kořan[1]

V loňském roce (2014) autorky a autoři této publikace konstatovali, že se jednalo o nejvýraznější rok z hlediska zahraniční politiky za celé sledované období a do velké míry za celou samostatnou existenci České republiky vůbec. Trend k oslabování multilaterálního a otevřeného globálního řádu a k poklesu důvěry v tento řád se v roce 2015 spíše prohloubil. Jde o jev ryze negativní pro zemi velikostí a schopností České republiky. Nadále pro nás tedy zůstává klíčová otázka: *Jak a proč ČR reaguje na výzvy, přicházející z vnějšího regionálního – mezinárodního – globálního prostředí a jak se toto prostředí sama pokoušela ovlivnit? Přispívá ČR svou zahraniční politikou ke kultivaci či alespoň k udržení multilaterálního globálního řádu či nikoli?* V této souvislosti se dále ptáme: *V jakých oblastech a proč provozovala ČR proaktivní, reaktivní či „žádnou" politiku a s jakým úspěchem? V jakých oblastech docházelo k polarizaci a k politizaci tvorby zahraničněpolitické agendy a jaký vliv tyto faktory měly na zahraniční politiku?*

Pro uchopení těchto otázek pracuje autorský tým již třetím rokem se stejným konceptuálním rámcem, který zde přetiskujeme z loňského a předloňského vydání:

KATEGORIZACE ZPŮSOBŮ JEDNÁNÍ V ZAHRANIČNÍ POLITICE

Matice možných způsobů zahraničněpolitického „jednání":

	Ofenzivní	**Neutrální**	**Spolupracující**
Proaktivní jednání	Vnucování vlastní politiky	Mediace	Vytváření společné politiky
Nejednání	Ignorance	Nezájem	Černý pasažér
Reaktivní jednání	Aktivní odpor proti vnější politice	Adaptace na vnější politiku	Úplné přijetí vnější politiky

Na první ose rozlišujeme mezi proaktivním jednáním, „nejednáním“ a reaktivním jednáním v zahraniční politice. Na druhé ose rozlišujeme ofenzivní, neutrální a spolupracující zahraniční politiku podle postoje, který stát zaujímá vůči mezinárodnímu prostředí.

Aktivní – Nejednání – Reaktivní

Proaktivní zahraniční politika je iniciována vlastními představami o tom, jak by měla zahraniční politika vypadat. Představy o smyslu a účelu zahraniční politiky vycházejí z vnitrostátních, domácích zdrojů spíše než z vnějších podnětů či z vnějších očekávání. Rizikem proaktivní zahraniční politiky je podcenění a přehlížení vnějších limitů a příležitostí.

Proaktivní politika může nejenom přehlížet vnější limitace a příležitosti, ale i vnější očekávání. Proaktivní zahraniční politika tak může zůstat nepochopena a aktér se tak může dostat do konfliktu s vnějšími očekáváními a rolí, kterou hraje v rámci širšího mezinárodního společenství.

Reaktivní zahraniční politika formuluje své cíle v reakci na identifikovatelnou strategii či politiku jiného aktéra. Vnější podněty jsou samotným spouštěčem pro formulaci zahraniční politiky, nikoliv jenom pozadím, na němž je zahraniční politika formulována. Samotná skutečnost, že ČR při formulaci své zahraniční politiky zohledňuje vnější prostředí (zájmy, strategie a priority jiných aktérů), nestačí k tomu, abychom mohli zahraniční politiku klasifikovat jako reaktivní. Každá zahraničněpolitická strategie (aktivní, pasivní i reaktivní) nějakým způsobem zohledňuje vnější prostředí. Pro reaktivní zahraniční politiku je typické, že se vztahuje ke konkrétní a jasně artikulované zahraničněpolitické strategii vnějšího aktéra.

Pro reaktivní zahraniční politiku je typické, že politické elity přisuzují velkou relevanci strategiím či politikám jiných aktérů, vůči kterým se buď negativně vymezují, nebo které přejímají. Reaktivní zahraniční politika bývá asociována s malými státy.

Reaktivní zahraniční politika může mít formu negativního vymezení se vůči politice a iniciativě vnějšího aktéra, či podobu neutrální adaptace nebo úplného přijetí vnější politiky (pozitivní reakce). V obecné teorii zahraniční politiky se mluví o adaptivním chování, v evropských studiích může být analogií proces evropeizace (*top-down*).

Nejednání v zahraniční politice je typické tím, že nereaguje na vnitřní, ani vnější podněty. Absenci vnitřních podnětů můžeme vysvětlit chybějícím konsenzem, nezájmem politických elit a/nebo veřejnosti o zahraniční politiku. Neaktivní zahraniční politika může být také důsledkem konfliktu mezi domácími představami o roli a smyslu zahraniční politiky státu a vnějšími očekáváními.

Domníváme se, že „ne-akce“ v zahraniční politice, tj. neschopnost zaujmout postoj v reakci na vnější podnět a neschopnost formulovat vlastní strategii, by měla být zkoumána jako svébytný fenomén. Analýza toho, co je v zahraniční politice ignorováno, je často přínosnější než zkoumání toho, co je artikulováno politiky a co je prováděno. Pasivita, ne-akce a ignorance zůstávají opomíjeným tématem v sociálních vědách obecně.

Ofenzivní – Neutrální – Spolupracující

Na druhé ose rozlišujeme ofenzivní, neutrální a spolupracující zahraniční politiku. *Ofenzivní* politika je charakteristická konfrontačním jednáním vůči vnějšku. Negativní vymezování se vůči vnějšku může být důsledkem aktivní snahy vnutit vnějšímu světu vlastní představu o určité politice. Ofenzivní politika může být i důsledkem negativní reakce na vnější podněty. Obecně řečeno, konfrontační politika usiluje o zachování vlastní politiky nebo dokonce o její prosazení (vnucení) vnějšímu světu.

Neutrální politika stojí na pomezí mezi ofenzivní a spolupracující politikou. Neutralitu zároveň nemůžeme zaměňovat s pasivitou. Neutralita se může projevovat ve své aktivní formě, kdy se stát aktivně podílí na utváření určité politiky, např. skrze mediaci. Neutralita může mít i pasivní podobu, kdy stát nemá vyartikulovanou pozici k určité politice a zároveň o ni nemá zájem. Neutralita může mít i reaktivní podobu, kdy stát na vnější podněty reaguje neutrální adaptací – částečným přijetím vnějších podnětů (politik).

Spolupracující politika může opět přijít ve třech podobách: aktivní, pasivní a reaktivní. Aktivní spolupracující politika znamená, že stát vystupuje jako vůdce: aktivně navrhuje společné politiky. Impulzem pro aktivní spolupracující politiku jsou vnitrostátní podněty (spíše než reakce na vnější prostředí), ale stát svoji představu neprosazuje ofenzivně (vnucováním), ale spíše hledá a buduje koalice a širší podporu pro svoje návrhy. Pasivní spolupracující politika odpovídá pozici černého pasažéra. Černý pasažér je pasivní a neaktivní, nereaguje na vnější podněty a ani nevyvíjí vlastní aktivitu. Politika černého pasažéra je zároveň kooperativní – přestože aktér zůstává pasivní, uvědomuje si přínosy společné politiky. Jinak by se nevezl. Konečně reaktivní spolupracující politika má podobu úplného přijetí vnější politiky.

Z hlediska procesu tvorby zahraniční politiky lze normativně konstatovat, že nejlepší politikou je *aktivní – spolupracující* následována mediací, nejhorší pak je *ignorance* a *černý pasažér*, dle okolností a konkrétní agendy se pak mezi těmito póly nacházejí ostatní mody jednání.

POLITIZACE

Druhou hlavní otázkou je, jaké *faktory* přispívaly k zaujetí jedné z těchto pozic. Kromě vcelku pochopitelné dimenze kapacit pro vykonávání dané politiky, která je samozřejmou součástí každé analýzy, budeme se rovněž tázat, zda k některému z výše uvedených modů jednání přispívá *politizace* dané oblasti a *polarizace*.

Jednotící otázkou tedy je: 1) zda je celá oblast analýzy či její části politizována, ne-politizována či de-politizována; 2) zda dochází v dané oblasti analýzy k polarizaci politických názorů. Níže jsou připojeny konceptualizace hlavních termínů (politizace a polarizace).

Politizace

Termín politizace je navzdory častému užívání v politických vědách definován vcelku vágně, autorský tým se přiklonil k následující definici: *„Politizací rozumíme míru, do*

jaké je určité zahraničněpolitické téma součástí veřejné a politické debaty a součástí rozhodování v otevřených politických procesech.“

Politické procesy pro naše účely *zahrnují kromě přítomnosti tématu ve veřejné sféře a médiích mj. i přítomnost tématu v předvolebních debatách a programech politických stran, v debatách v obou komorách Parlamentu ČR, zvláště pak v souvislosti s legislativním procesem, ve vládních prohlášeních, prostřednictvím průzkumů veřejného mínění apod.*, tedy ve všech kanálech demokratických rozhodovacích procesů, které v této publikaci tradičně sledujeme, od voličstva přes politické strany a zákonodárnou moc po moc výkonnou (popř. i soudní, pokud se ve vzácných případech dostanou zahraničněpolitické akty či normy až sem), ale zároveň *nevládní sektor, pokud ovšem vstupuje do ovlivňování politických procesů (advokační aktivity, protesty)*. Tuto míru lze logicky operacionalizovat pouze relativně ve vztahu k dalším domácím a/nebo zahraničním tématům, ale *absolutně* lze indikovat přítomnost tématu mezi danými aktéry.

POLARIZACE

Třetím konceptem je polarizace, kterou budeme sledovat jak v první části (politický a konceptuální zázemí ČZP), tak ale i v části, která se věnuje aktérům, kde se budeme tázat, zda dochází k polarizaci *institucionální* (typicky – parlament vs. MZV, MPO vs. MZV, MO vs MZV, Úřad vlády ČR vs. MZV atd., či i na úrovni odborů, pokud se k takovému názoru či informacím dostanete).

Důvody polarizace jsou jednak ne-institucionální (obsahové, politické), institucionální (způsob organizace a fungování stran a parlamentu) a kulturní (např. úroveň politické kultury v komunikaci a ve vztazích mezi poslanci různých stran). Polarizace elit dramaticky mění způsob, jak se formují názory veřejnosti. Stimuluje stranické zdůvodňování/logiku postojů, což následně vede k tomu, že se politické postoje řídí více stranickou příslušností, posiluje jistotu v postojích, nebere v úvahu věcné argumenty. Postoje politiků vytvářejí politické/ideové rámování témat a ovlivňují tak rozhodování dosud nerozhodné veřejnosti: když politická elita hovoří o tématech a spojuje je s vlastními úvahami, soustředí se pak veřejnost, když se o dané otázce rozhoduje, právě na tyto úvahy.

V zásadě pro účel analýzy považujeme téma za polarizované tehdy,

- kdy jde o konzistentní pozice rozhodujících politických aktérů (zejm. politických stran a jejich představitelů) a institucionálních aktérů (prezident, předseda vlády, ministři, ministerstva atd.), na nichž se aktéři sjednocují, s nimi se identifikují, při rozhodování se prosazuje princip vnitřní disciplíny (místo věcných argumentů, ale sounáležitost se stranou);
- kdy političtí/institucionální aktéři trvají nikoli na odlišných, ale protichůdných stanoviscích (pro nebo proti prohlubování EU), debata *de facto* neprobíhá a politika se zablokuje, popř. jde jedním směrem, který se po změně vlád zásadně změní (diskontinuita zahraniční politiky);

- kdy nejde o jednotlivosti, ale zásadní směr politiky (principiální vstřícnost k Rusku vs. protiruské postoje, nikoli míra podpory exportu do Ruska, nebo bezvízového styku), popř. o zásadní jednotlivý akt (pro nebo proti radaru v Brdech, Fiskální pakt);
- kdy jde o časový úsek takového postoje, který trval alespoň po dobu námi sledovaného období (kalendářního roku), pokud možno ale déle.

GLOBÁLNÍ TRENDY

Jedním ze zastřešujících témat celé publikace je otázka, jak Česká republika prostřednictvím své zahraniční politiky reaguje na výzvy přicházející z vnějšího prostředí a jak (či zda) sama aktivně přispívá ke kultivaci nebo alespoň udržení multilaterálního, inkluzivního a liberálního řádu. Vycházíme z přesvědčení, že je to právě multilaterální řád, který poskytuje nejlepší podmínky pro mezinárodněpolitické postavení středněvelkého státu, jakým je ČR. Podobně jako v předchozích letech tedy bude celá první kapitola uvozena stručným a nutně zjednodušeným načrtnutím hlavních trendů ve světové politice, které lze zároveň považovat za klíčové i pro Českou republiku.

Rok 2015 ještě dále prohloubil trend „odzápadnění“ globálního řádu, přesouvání mezinárodněpolitických rozhodovacích procesů mimo multilaterální struktury 20. století a obecně erozi důvěry ve vládu práva v mezinárodní aréně. Tato *„krize řádu je často vnímána jako cosi vysoce abstraktního, nekonkrétního a neuchopitelného, její regionální efekty jsou jasně zřetelné: od ‚zelených mužíků‘ zabírajících území svrchovaného státu ve východním sousedství NATO a EU až po protostátní fundamentalistické aktéry jako ISIL s ambicemi překreslit politickou mapu Blízkého východu a okolí“*.[2] Konkrétní projevy oslabování globálního řádu v roce 2015 na sebe braly více podob. Tak jako v roce 2014 byla prohlubující se vnitřní nejistota a nejednotnost Evropské unie těmito událostmi využívána strategickými rivaly Evropy. Rusko se transformovalo v přímého vyzyvatele evropského poválečného uspořádání obecně a svým agresivním chováním vůči Ukrajině v roce 2014 přispělo ke zhoršení prostředí v Evropě. Nedošlo k náznaku normalizace vztahu k Rusku, naopak, sledujeme tendenci k paradigmatu „nové studené války“. I v reakci na tento vývoj v roce 2015 pokračovala re-militarizace evropského kontinentu a rozvoj obranných kapacit, postupné opouštění intervenční identity NATO a orientace na obranu území jako hlavního cíle Aliance.[3] Daniel Keohane ve svém příspěvku do každoročních analýz *Strategic Trends* (Centra pro bezpečnostní studia, Curych) upozorňuje na důležitý evropský bezpečnostní a obranný trend, který není patrný na první pohled, ale který může být fundamentálním aspektem eroze evropského multilateralismu – jde o regionalizaci a re-nacionalizaci obranné spolupráce. Individuální spolupráce národních států na obranných a bezpečnostních projektech postupně nabírá na významu, zatímco multilaterální instituce v tomto ohledu bojují o relevanci.[4]

V roce 2015 Evropa především poprvé za desítky let přímo pocítila důsledky válečných konfliktů na Blízkém východě. Dlouhodobé blízkovýchodní pnutí, zakonzervované po dlouhá desetiletí autokratickými režimy, vyhřezlo v polovině roku 2014

v podobě vzniku tzv. Islámského státu v Iráku a Levantě a vyhlášení světového kalifátu. Konflikt v Iráku a v Sýrii, spolu s pátým rokem války v Libyi, která je nefunkčním a padlým státem, uvedl do pohybu miliony uprchlíků, směřujících do sousedních zemí, kteří v roce 2015 pokračovali dále různými migračními trasami do Evropy. Tato tzv. uprchlická krize ve druhé polovině roku 2015 v zásadě diktovala ráz politických diskusí i politiky jako takové napříč Evropou. Evropa a Evropská unie – přinejmenším v krátkodobém horizontu – z této krize vyšla oslabena a znejistěna. Externalizace řešení problémů s migrací (jako např. dohody se státy sousedícími s EU o spolupráci při zadržování uprchlíků) navíc notně ukusuje z hodnotové základny evropského projektu a činí evropské hodnoty ještě méně důvěryhodné.[5] Tento vícenásobný a víceletý pokles důvěry v EU znamená jednu z hlavních výzev pro českou politiku domácí, ale i pro českou diplomacii a politiku zahraniční.

Absence pevné bezpečnostní architektury a „bilateralizace" obrany a bezpečnosti je dlouhodobým prvkem vývoje v asijsko-pacifické oblasti. V roce 2015 rovněž tato oblast zaznamenala další militarizaci, vycházející z rostoucí strategické rivality mezi USA a Čínou. Rudolf Fürst napsal ve svém pojednání k bezpečnostnímu vývoji, že *„ČLR, jako proměnlivě se jevící aktér z hlediska ústřední hybné síly v regionu, už opustila politiku nízkého profilu ‚teorie mírového růstu Číny' a přechází do otevřeně asertivní role velmoci v rétorice i jednání. Teritoriální nároky vůči asijským sousedům jsou nepřímou výzvou vůči USA a jejich spojencům, a dokladem, že Peking systematicky spěje k postupnému nastolení* de facto *vlastní verze Monroeovy doktríny, ovšem bez explicitního pojmenování tohoto nároku způsobem, který by vyostřil napětí s USA."*[6] Tento konfliktní trend, kdy čínské aktivity v Jihočínském moři začínají připomínat hybridní válku, je rovněž projevem unilateralismu hlavních aktérů (zejména Číny)[7] a důkazem nedostatečné relevance multilaterálních rámců.

Dle studie *Strategic Trends* je jedním z velmi znepokojivých trendů současnosti renesance a modernizace jaderných arzenálů nukleárních mocností, která je nepřímo úměrná klesající relevanci kontroly jaderného zbrojení, ať již na bilaterální či multilaterální úrovni.[8] Běžnější součástí slovníku bezpečnostních expertů se dokonce postupně stává i scénář použití taktických jaderných zbraní v Evropě či v jejím bezprostředním okolí. Rozporuplné zatím zůstávají očekávání a realita jaderné dohody s Íránem, k níž došlo v prosinci 2013, která by v ideálním případě měla vést k zabránění proliferace jaderných zbraní v regionu, dle kritiků však může vést k přesnému opaku a zároveň k posílení Íránu jako regionální mocnosti.

Úsilí o globální management alespoň našlo své vyjádření v pařížské konferenci o změnách klimatu v prosinci 2015, která – navzdory jisté vágnosti – nastavila základní globální politický rámec pro boj s lidmi zapříčiněnou změnou klimatu a oteplování.

Stejně jako v roce 2014 tedy musíme konstatovat skutečnost, že se globální multilaterální řád i v roce 2015 přizpůsoboval novým, často nedemokratickým mocnostem či novým nestátním aktérům. Staré i nové mocnosti asertivněji a na unilaterální bázi prosazují své priority. Částečně se tak děje *v rámci* současného řádu, nikoli výhradně bez něj, ale tato pravidla jsou modifikována podle vlastních preferencí. Globální liberální řád a jeho „západní" pravidla tedy mají omezený dosah a atraktivita liberálně-demokratických norem dále oslabila. Velká část mezinárodního dění se však přesouvá do paralelní, nemultilaterální oblasti, pozorujeme tedy paralelní a nebezpečnější vývoj přímého zpochybnění relevance multilaterálního řádu. Příznaky takového úpadku zahrnují neúspěchy v multilaterálních obchodních jednáních, merkantilistické obchodní praktiky, slabý makroekonomický dohled, rostoucí mezistátní soupeření o zdroje, fragmentace států (a zároveň EU) podél národnostních či národních linií, či neschopnost řešit nově vyvstávající témata, jako jsou již zmíněné jaderné hrozby.[9] V loňském vydání této kapitoly bylo uvedeno, že *„za těchto podmínek je bezpodmínečně nutné pro malý stát využít veškerý potenciál pro posílení ‚chytrého' multilaterálního jednání, které spočívá především v předvídavosti, předvídatelnosti a spolehlivosti jako mezinárodního multilaterálního partnera a neméně také ve schopnosti pokud možno konsenzuálním či alespoň jednoznačným způsobem proaktivně definovat své zahraničněpolitické priority".*[10] Analýza za rok 2014 nebyla v tomto ohledu příznivá: *„Dlouhodobě konstatujeme, že toto ‚chytré' jednání se dlouhodobě nedaří v České republice nastavit a to zejména kvůli hlubokému vnitropolitickému dělení uvnitř ČR, institucionálním a osobnostním rivalitám, ale také kvůli netransparentním zájmům, které vnitřní i vnější politiku ovlivňují."* Jak si v tomto ohledu vedla vláda Bohumila Sobotky ve svém druhém roce zahraničněpolitického působení?

Počátkem roku 2014 se tehdy nová vláda ujala kormidla české diplomacie s dvěma chvályhodnými cíli: zaprvé, probudit českou zahraniční politiku z ospalé letargie, do níž upadla po vstupu do Evropské unie, a zadruhé, učinit ji více předvídatelnou a tím také efektivnější. Bohužel, *forma* probuzení z nějakého důvodu předčila *obsah*, důsledkem čehož bylo pro nové vedení české diplomacie mimořádně obtížné vysvětlit své pozice jak na domácí, tak na mezinárodní scéně. Spolu se silně turbulentním mezinárodním prostředím a nekonsenzuálně až konfliktně jednajícím přímo zvoleným prezidentem Milošem Zemanem tento fakt znamenal, že rok 2014 zaznamenal rekordní úroveň nepředvídatelnosti a nesrozumitelnosti české zahraniční politiky.[11]

V roce 2015 došlo k postupnému zklidnění rozjitřené vnitropolitické debaty o hodnotách v české zahraniční politice, která dominovala vnitropolitickému kontextu v roce 2014. Vláda v průběhu roku přijala několik koncepčních a strategických dokumentů, především pak *Koncepci zahraniční politiky České republiky*, inovovanou verzi bezpečnostní strategie či koncepci působení v EU. V zahraničněpolitické koncepci[12] autoři jako analytické východisko konstatují změnu světových mocenských poměrů a posun k multipolaritě, zvýšené soupeření o zdroje, zvyšující se počet padlých států a obecné oslabování multilateralismu a mezinárodního práva. Oproti předchozí koncepci z roku 2011 sice nový dokument nenavazuje české zájmy přímo na udržení či rozvoj liberálního světového řádu, nicméně v preambuli podotýká, že nejefektivnějším způsobem pro řešení světových problémů je opět multilateralismus. Multilateralismus není v koncepci považován za pouhý nástroj zahraniční politiky, ale vykazuje prvky „morálního multilateralismu" (viz kapitola Jana Blažka v této publikaci), dále klade silný důraz na mezinárodní právo a mezinárodní organizace v oblasti bezpečnosti. Přesto koncepce nepřichází s jasnou a robustní strategií české multilaterální politiky. Koncepce představuje dokument, který je ve srovnání s diskusemi, jež její schválení předcházely, kontinuální i vcelku konsenzuální.

Bouřlivý mezinárodní vývoj (situace na Ukrajině a nápor válečných uprchlíků a migrantů), který bezprostředně zasáhl Evropu, přesto vyvolal tlaky, posilující polarizaci a politizaci domácího kontextu české zahraniční politiky. Kapitola *Mediální kontext české zahraniční politiky* (Vlastimil Nečas a David Chudoba) toto tvrzení demonstruje na nejvýraznějším polarizačním rámci v médií, jenž je pojmenován „suverénní stát vs. EU“ a jenž využívá tradiční polarizaci my vs. oni a vyjadřuje svůj negativní postoj odpor vůči diktátu zvenčí. Vstupy prezidenta Zemana do politického kontextu tvorby zahraniční politiky roku 2015 byly ještě destruktivnější než v roce 2014, prezident se v roce 2015 dostal do pozice hlavního kritika unijní migrační politiky, ale osvojil si i některé klíčové protiunijní postoje obecně – právě na zmíněné polarizační ose „my versus oni“, což je v přímém rozporu s jeho původním „proevropským“ politickým programem.

Zklidnění politické debaty konstatuje kapitola *Evropský rozměr české zahraniční politiky* (Vít Beneš), který zdůrazňuje jako pozitivní sám fakt, že koalice se zdržela zásadních vnitrokoaličních sporů stran evropské politiky. Polarizace názorů vůči uprchlické krizi nicméně zasáhla i českou politickou scénu, a to především spory mezi premiérem B. Sobotkou a prezidentem M. Zemanem, ale částečně též uvnitř koalice a uvnitř ČSSD samé. Rok 2015 byl tedy nejen rokem polarizace českého názorového spektra k EU, ale také prohloubení politizace, a to všechno za podmínek klesající důvěry veřejnosti v projekt evropské integrace. Vladimír Handl konstatuje, že *„dlouhodobá ignorace toho, co EU ve skutečnosti znamená, se v ČR pod vlivem řetězení krizí a v situaci chybějícího politického vedení měnila v odmítání EU“* (viz kapitola *Spolková republika Německo v české zahraniční politice*). České jednání na unijní úrovni lze charakterizovat jako směs *nezájmu* o partikulární politiky mezi politickými stranami, *adaptaci* a *vytváření společné politiky* v dílčích resortních politikách. V klíčových tématech roku 2015 (Rusko, řecká finanční krize a migrace) pak jako *adaptace na vnější politiku*, resp. *aktivní odpor proti vnější politice*.

V bezpečnostní a obranné dimenzi autoři (Ondřej Ditrych a Jan Eichler) věnují značný prostor posílení koncepčního a strategického zázemí české zahraniční politiky. Upozorňují (stejně jako evropská kapitola) na prohlubující se politizaci bezpečnostní agendy, která byla posílena politizací a sekuritizací migrační agendy a v této souvislosti vyzývají dokonce k obezřetnosti vůči rizikům *sekuritokracie*, která se projevuje např. normalizací a širokým přijetím výjimečnosti bezpečnostní situace. Bezpečnostní kapitola si rovněž všímá nekonstruktivního chování prezidenta Zemana, který dle soudu autorů obýval *„jiné univerzum faktů“* než ostatní představitelé výkonné moci. Přesto, z hlediska výsledného jednání, autoři konstatují stejně jako v roce 2014 další posun k pozitivněji laděnému reaktivnímu typu jednání, který charakterizují jako nikoli proaktivní a tudíž reaktivní, nicméně jde o konstruktivnější *adaptaci* s prvky proaktivity, a to zejména na půdě NATO.

V sousedských a regionálních vztazích také došlo k poměrně překotnému vývoji politického kontextu. V případě *Německa* V. Handl za rok 2015 nadále hovoří o minimální politizaci, a to i v případě „velkých témat“, jako EU či bezpečnost, které nerezonovaly v politické debatě. Bylo to tak pouze téma migrace, které bylo k Německu a ke kancléřce Angele Merkelové vztaženo a které dosáhlo vysokého stupně politizace. V politické sféře došlo k určité polarizaci tohoto tématu, byť většina parlamentních stran se shodla v odmítání německého přístupu řešení migrační situace (výjimkou byl např. ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier). Polarizace se tak dotýkala spíše veřejnosti než politické sféry, kdy dle V. Handla německé téma znělo českými médii v polarizované formě o mnoho razantněji než v minulosti. Zároveň autor poukazuje na fenomén propojování nacionalisticky orientovaných kruhů v regionu a podporu těchto sil v Německu ze strany českých nacionalistů. Depolitizace německé agendy přispěla k velkému rozvoji praktické a pragmatické spolupráce, zde tedy vláda B. Sobotky vytvářela *proaktivní* a *spolupracující* politiku, z hlediska migrace však vláda, jak bylo již zmíněno, zastávala politiku *aktivního odporu*, jíž hleděla kompenzovat *spolupracující* politikou v dalších oblastech, jako např. ochrana vnější hranice EU, udržení Schengenu či pomoc uprchlíkům v oblastech konfliktu. Zvyšující se míru politizace (a větší zájem politické reprezentace) a postupnou polarizaci konstatuje i Michal Kořan v kapitole *Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice*. Polarizace tématu střední Evropy, která se ukazovala v roce 2014, byla částečně utlumena, nicméně ve veřejné a mediální sféře polarizace názorů pokračovala. Česká středoevropská politika nicméně ještě ve větší míře, než v letech předchozích, usilovala o *proaktivní*, *spolupracující* přístup, směřující k vytváření společné regionální politiky. Bylo to dáno jednak českým předsednictvím ve Visegrádské skupině a jednak také obecně moderátním postojem k dominantním mezinárodněpolitickým tématům, které zastávala česká vláda při srovnání s dalšími regionálními partnery.

Vztahy se *Spojenými státy* v roce 2015 byly v politické i veřejné sféře provázeny vyšší polarizací, až na výjimky však nikoli politizací. Autor kapitoly Jakub El-Ahmadieh konstatuje, že USA nadále působí jako klíčový spojenec České republiky, především v bezpečnostní oblasti, byť v české politice byla zejména kvůli působení prezidenta M. Zemana patrná dvojkolejnost postojů. Ve vztahu k *Rusku* se dle autorů Lukáše Tichého a Nikity Odintsova česká diplomacie na politicko-bezpečnostní úrovni uchýlila k evropeizaci svého postoje a tudíž k *adaptaci na vnější politiku*, v rovině ekonomické pak spíše prosazuje *proaktivní politiku*, přičemž kontext česko-ruských vztahů z hlediska domácí politiky byl *politizován*, *sekuritizován* i *polarizován*. Ve vztahu k *východoevropským státům* obecně (Lucia Najšlová) pak došlo ve srovnání s rokem 2014 k zmírnění polarizace a i ke snížení politizačního potenciálu tohoto tématu. Nejvíce polarizující kroky stran české politiky vůči východoevropským státům (a zejména k Ukrajině) činil – tak jako v některých dalších relacích – prezident Zeman. Českou politiku pak označuje za *reaktivní*, a i když se ČR snažila spoluvytvářet evropskou politiku, nekladla si vyšší cíle než dosažení pokračování v dávněji domluvených prioritách – pokračování asociačního procesu a vízové liberalizace.

Vyšší míry politizace se dočkal region *západního Balkánu* (Tomáš Dopita), a to opět kvůli uprchlické krizi a tzv. západobalkánské migrační trase. Téma však nebylo výrazně polarizujícím, vysokou míru polarizace si zachovala pouze otázka nezávislosti Kosova, která však polarizovala diskusi v roce 2015 ve větší míře než v předchozím roce. Autor rovněž konstatuje, že aktéři české zahraniční politiky pokračovali v proaktivní podpoře tohoto procesu a v pasivní adaptivní politice sporu mezi Makedonií a Řeckem. Také problematika *Blízkého východu* byla v domácím politic-

kém kontextu vnímána především prizmatem uprchlické krize, která přispěla k bezprecedentní politizaci a polarizaci debaty o regionu. Téma migrace bylo několikrát probíráno i na půdě parlamentu. Došlo k posílení islamofobních, protiimigrantských i protiunijních iniciativ. Dle autorů (Marek Čejka, Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský) byla veřejná i politická debata chaotická, vysoce emotivní a nepříliš racionálně vedená a jednostranně až populisticky do ní zasahoval prezident Zeman. V oblasti vlastního provádění politiky vůči tomuto regionu však autoři konstatují spíše proaktivní a kooperativní přístup.

Bilaterální vztahy vůči *Francii* a *Velké Británii* zůstaly v roce 2015 bez většího politizačního a polarizačního potenciálu a v duchu kooperativní politiky bez větších kontroverzních témat. Pochopitelně, že domácí odbornou i politickou debatu jitřila otázka britského referenda o vystoupení z EU či témata spjatá s islamistickým terorem ve Francii, tato témata však neovlivňovala debatu stran bilaterálních vztahů k těmto zemím. Výjimku představovalo vyjednávání o tzv. britských výjimkách v případě setrvání v EU, britské návrhy, zejména ty, týkající se volného pohybu pracovních sil, přinesly zvýšený politický zájem na české straně.

Rudolf Fürst ve své kapitole věnované *Číně* a oblasti *Dálného východu* charakterizuje českou politiku jako *proaktivní* (zejména ve vztahu k Číně a Koreji), konkrétně politiku vůči Číně nicméně definuje jako polarizující a postupně politizovanou. Naopak, zcela mimo politický a veřejný zájem v roce 2015 zůstala *subsaharská Afrika* (Kateřina Rudincová), většího prostoru se nicméně této oblasti dostalo v nové koncepci české zahraniční politiky. Mizivou míru politizace a nízká polarizace (a to – na rozdíl od předchozích let – i v souvislosti s Kubou) charakterizuje i domácí kontext stran *Latinské Ameriky*. Martin Hrabálek ovšem upozorňuje na rostoucí zájem českých podnikatelských subjektů o tento prostor, který se promítá rovněž do některých resortních aktivit.

Navzdory prohlubující se krizi multilateralismu nenalezl autor kapitoly *Multilaterální rozměr české zahraniční politiky* Jan Blažek náznaky k vyšší míře zájmu, politizace ani polarizace této agendy (s výjimkou některých tradičních střetů mezi *autonomisty*, *atlantisty* či *evropeisty*, které však nepředstavovaly v roce 2015 výrazné téma ve veřejné či politické diskusi). Jednání české republiky autor kapitoly charakterizuje jako *proaktivní* hledání společné politiky v oblasti lidskoprávního multilateralismu, v oblasti bezpečnostního multilateralismu pak konstatuje vyšší míru evropeizace a tím *i adaptace na vnější politiku*, s prvky proaktivního jednání (např. v oblasti kontroly jaderného zbrojení). Toto jednání však nevychází z politického zájmu či politického zázemí, dle J. Blažka jde o *„setrvačnou tendenci primárně v rukou expertů ze stálých misí a dílčích odborů“*.

Rok 2015 byl v pořadí již třetím rokem, kdy *„oblast podpory vnějších ekonomických vztahů ČR (VEV) patřila spíše ke klidnějším součástem české zahraniční politiky“*, konstatuje kapitola *Hospodářský rozměr české zahraniční politiky* (Štěpánka Zemanová a Miloslav Machoň). Tématu byla věnována rostoucí pozornost veřejná i odborná. Politizace, ale hlavně polarizace tématu měla spíše dílčí charakter a týkala se často zmiňovaného dilematu obchod vs. lidská práva. I zde však došlo k ochabnutí zájmu či o normalizaci názoru, že tyto dvě dimenze nejsou v zásadním rozporu

depolitizace a snižující se polarizace dle autorky a autora přispěly ke kýženému rozvoji institucionální základny VEV i nástrojů této oblasti. Tvrzení o omezené politizaci a polarizaci je také výsledkem analýzy Lukáše Tichého v kapitole *Energetika ve vnějších vztazích České republiky*. Téma bylo přítomno v debatách institucionálních aktérů (resortů a prezidenta), politické strany či hnutí se mu v roce 2015 příliš nevěnovaly. Z hlediska jednání převažovalo *proaktivní*, *spolupracující* s vytvářením společné politiky, v případě energetických vztahů s Ruskem se ČR *adaptovala na vnější politiku*, jako výsledek reaktivního jednání a neutrální pozice. Kulturní a veřejná diplomacie se dle Jany Peterkové a Elišky Tomalové (*Kulturní rozměr české zahraniční politiky*) těšily živějšímu zájmu, byť šlo spíše o zájem resortní a odborný, který se nepřenesl do veřejné či politické sféry.

Kapitola zasvěcená *Rozvojovému rozměru české zahraniční politiky* (Ondřej Horký-Hlucháň) hodnotí politický kontext této politiky tak, že dochází k pokračujícímu poklesu *polarizace* a zvyšující se *technokratizace*, zároveň však poukazuje na bezprecedentní nárůst *politizace* a dokonce *sekuritizace* tématu, která se objevila v souvislosti s politickým argumentem k uprchlické krizi, a sice, že je „potřeba pomáhat na místě“. Dlouhodobě nedostatek politizace vedl dle autora k nedostatečným impulzům, které by napomohly např. zvýšit rozpočet na rozvojovou spolupráci. Politizace a sekuritizace tématu, jíž přinesl rok 2015, znamenala *„bezprecedentní mobilizaci zdrojů vykazatelných jako ODA“*, kapitola se však prozatím vyhýbá hodnocení, zda šlo o jev dlouhodobě pozitivní, či negativní, neboť ruku v ruce s politizací a zvýšeným zájmem šla rovněž fragmentace rozvojové spolupráce.

Veronika Bílková, autorka kapitoly *Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky*, rovněž přináší tezi o zklidnění vnitropolitického kontextu v této oblasti a ukazuje, že nedošlo k revoluci v politickém smýšlení o lidských právech. Odborná veřejnost byla zapojena do přípravy dvou základních koncepčních dokumentů v roce 2015 (*Koncepce zahraniční politiky ČR* a *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce*), politická veřejnost se však o tento proces z velké většiny nezajímala. Ve srovnání s živou debatou, která provázela přípravu lidskoprávní koncepce v roce 2014, pak vlastní přijetí koncepce neprovázel živý politický, ale ani veřejný zájem. Větší zájem veřejnosti i politické sféry tak opět vyvolávaly spíše jen některé cesty prezidenta Zemana. Obecně tedy zůstalo téma *politizováno*, ale prošlo *depolarizací*. Zdá se tedy, že rok 2014 – se svým zvýšeným zájmem o agendu lidských práv – představoval spíše výjimku.

ZÁVĚR

Vláda, vzešlá ze sněmovních voleb (říjen 2013) měla kvůli chronickým politickým krizím předchozích vlád velmi nízko nastavený práh úspěchu z hlediska kultivace zahraničněpolitického prostředí. Nová koaliční vláda (ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL) slibovala především stabilitu, která by po letech koaličních nesvárů a intermezzu vlády bez parlamentního mandátu nabídla smysluplný kontext i pro tvorbu zahraniční politiky. Po dvou letech fungování koalice lze říci, že koaliční vláda pod

vedením ČSSD tuto stabilitu skutečně nabídla. V zahraniční politice i díky tomu došlo ke zmírnění některých vyhrocených debat z roku 2014. Současně však platí, že se ani v roce 2015 zahraniční politika nevyhnula tradičnímu nešvaru české politiky, kdy mnohé problémy, s nimiž se diplomacie vyrovnává, si vytváří politické prostředí samo a často zcela zbytečně. Zde největší díl odpovědnosti nese především prezident Miloš Zeman. Navíc došlo v roce 2015 k dalšímu posílení „domestikace" zahraničněpolitických témat, kdy velká část agendy zahraniční politiky byla interpretována prizmatem českého vidění tzv. uprchlické krize. Rok 2015 byl – navzdory vysoce turbulentnímu prostředí – rokem normalizace zahraniční politiky. Tato normalizace však neznamenala, že by se z ČR stal předvídatelný a proaktivní hráč, který svým jednáním přispívá k udržení či dokonce kultivaci mezinárodního řádu. Je ale také pravdou, že ve svém bezprostředním regionálním okolí je česká diplomacie schopna tuto roli do značné míry přebírat. Rovněž na půdě NATO se ČR v roce 2015 profilovala jako spíše spolehlivý hráč. Odlišné hodnocení však již platí pro české působení v EU, kde z hlediska politického kontextu nedošlo ke zmírnění rozpačitého dojmu, kterým země v Unii působí již řadu let.

S výjimkou bezprostředního regionu zůstává Česká republika nejčastěji pasivním či dokonce defenzivním, často až reaktivním hráčem a není většinou aktivním hráčem a ojedinělé iniciativy a prohlášení, s nimiž česká politická reprezentace čas od času přijde, zůstávají na mezinárodní úrovni často nepochopeny. Nadále tedy platí hodnocení z loňského roku: můžeme říci, že Česká republika se obecně chová jako černý pasažér, který využívá všech výhod evropského, popř. globálního multilateralismu, ale k jeho kultivaci dlouhodobě nepřispívá, neboť náš aktivismus, pokud k němu již dojde, je často konfliktního charakteru. Díky vyšší „normalizaci" a vyšší vnitropolitické stabilitě však rok 2015 přispěl ke klidnějšímu i předvídatelnějšímu výkonu zahraniční politiky, který dlouhodobě narušuje jen přímo volený prezident M. Zeman.

Poznámky

1 Autorský kolektiv by rád na tomto místě poděkoval Ministerstvu zahraničních věcí ČR za spolupráci při přípravě této publikace, ale rovněž i bezpočtu představitelů dalších resortů a institucí za sdílení jejich názorů a informací. Dále bychom rádi poděkovali nakladatelství ÚMV za profesionální a obětavou spolupráci při tvorbě knihy, knihovně ÚMV a mnoha stážistkám a stážistům a výzkumným asistentkám a asistentům za nedocenitelnou pomoc při rešerších, zisku dat a dalších výzkumných pracích. Autorský kolektiv rovněž děkuje hlavnímu recenzentovi Vladanovi Hodulákovi za pozorné čtení publikace, veškerá pochybení, opominutí či nepřesnosti jdou nicméně pochopitelně na vrub autorů.

2 Ditrych, Ondřej (2016) (ed.): *Scénáře vývoje mezinárodního bezpečnostního prostředí.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů. On-line: **www.dokumenty-iir.cz/Scenare/Scenare_2016.pdf**.

3 Tamtéž, s. 9.

4 Keohane, Daniel (2016): The Renationalization of European Defense Cooperation. In Thrätner, Oliver–Zapfe, Martin (eds.): *Strategic Trends 2016: Key Developments in Global Affairs*. Zürich: ETH.

5 Watanabe, Lisa (2016): Borderline Practices – Irregular Migration and EU External Relations. In: Thrätner, Oliver–Zapfe, Martin (eds.): *Strategic Trends 2016: Key Developments in Global Affairs*. Zürich: ETH, s. 29.

6 Fürst, Rudolf (2016): Čína, východní a jihovýchodní Pacifik. In: Ditrych, Ondřej (ed.): *Scénáře vývoje mezinárodního bezpečnostního prostředí*, op. cit., s. 49

7 Mahadevan, Prem (2016): Power Politics in (Eur)Asia. In: Thrätner, Oliver–Zapfe, Martin (eds.): *Strategic Trends 2016: Key Developments in Global Affairs*. Zürich: ETH, s. 47

8 Thrätner, Oliver (2016): A Nuclear World Out of (Arms) Control, Power Politics in (Eur)Asia. In: Thrätner, Oliver–Zapfe, Martin (eds.): *Strategic Trends 2016: Key Developments in Global Affairs*. Zürich: ETH, s. 65.

9 Nepublikovaný materiál autorů ÚMV: *Budoucnost globálního řádu* (2014). Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

10 Kořan, Michal (2015): Mezinárodní politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2014. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 20.

11 Tamtéž, s. 13.

12 *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2016. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.

Kapitola 2

Mediální kontext české zahraniční politiky

Vlastimil Nečas a David Chudoba

V kapitole věnované analýze zahraničního zpravodajství českých médií v roce 2015 navazujeme na výzkumy z minulých let, a to se stejným záměrem identifikovat a pojmenovat převažující charakteristiky zpravodajství o zahraničněpolitických událostech. Struktura kapitoly i analytický postup zůstávají stejné jako v uplynulých letech a doplňujeme tak souvislou řadu poznatků shromažďovaných již od roku 2008.

V první části kapitoly se věnujeme základním charakteristikám zahraničněpolitického zpravodajství tří českých televizních stanic (ČT, TV NOVA, Prima TV), konkrétně hlavním tématům, aktérům, kteří byli ve zpravodajství zmiňováni, a destinacím, na které bylo v souvislosti se zahraniční politikou nejčastěji odkazováno. Obsahem druhé části jsou případové studie analyzující dvě vybrané události roku 2015 – tou první je průjezd amerického vojenského konvoje přes Českou republiku, druhou událostí jsou jednání o relokačních kvótách na přerozdělení imigrantů mezi zeměmi EU. Cílem těchto dvou specifických analýz je identifikovat kontexty, které doprovázely mediální reflexi událostí, a interpretační rámce, do nichž byly události v médiích zasazovány.

OBSAHOVÁ ANALÝZA TELEVIZNÍHO ZPRAVODAJSTVÍ V ROCE 2015

Prezentované charakteristiky jsou výsledkem kvantitativní obsahové analýzy hlavních zpravodajských relací tří televizních stanic (ČT, TV Nova, Prima TV) odvysílaných v období od 1. 1. do 31. 12. 2015. Výběrový soubor zahrnuje pouze zprávy věnované zahraničněpolitickým tématům se vztahem k České republice. Výsledný analyzovaný soubor[1] obsahuje celkem 1466 příspěvků. Zpravodajství v roce 2015 bylo, podobně jako v předešlých analyzovaných letech, velmi podobné z hlediska rozložení pozornosti v čase (viz Graf 1) i z hlediska hlavních témat (Tabulka 1). Co do počtu příspěvků věnovaných zahraničněpolitickým událostem jednoznačně vede zpravodajská relace České televize Události, kde bylo odvysíláno celkem 697 (48 %) příspěvků, v Televizních novinách TV Nova bylo zaznamenáno 441 příspěvků (30 %) a zbylých 328 příspěvků (22 %) ve Zprávách TV Prima. Nejvíce exponovaným obdobím bylo září až listopad a relativně vysoký počet příspěvků byl odvysílán také v březnu. Vysoký počet příspěvků v podzimním období souvisí především s jednáními o relokačních kvótách na rozmístění žadatelů o azyl mezi země Evropské unie (září, říjen) a s informováním o teroristických útocích v Paříži (listopad). Zvýšený zájem o zahraničněpolitická témata v březnu loňského roku je spojen s průjezdem amerického vojenského konvoje přes Českou republiku. Dvě z výrazně mediálně exponovaných událostí roku 2015, průjezd amerického konvoje přes ČR a vyjednávání o relokačních kvótách, jsou podrobněji analyzovány v druhé části této kapitoly.

Graf 1:
Vývoj počtu zpráv o zahraniční politice ve sledovaných relacích v roce 2015 (N = 1466)

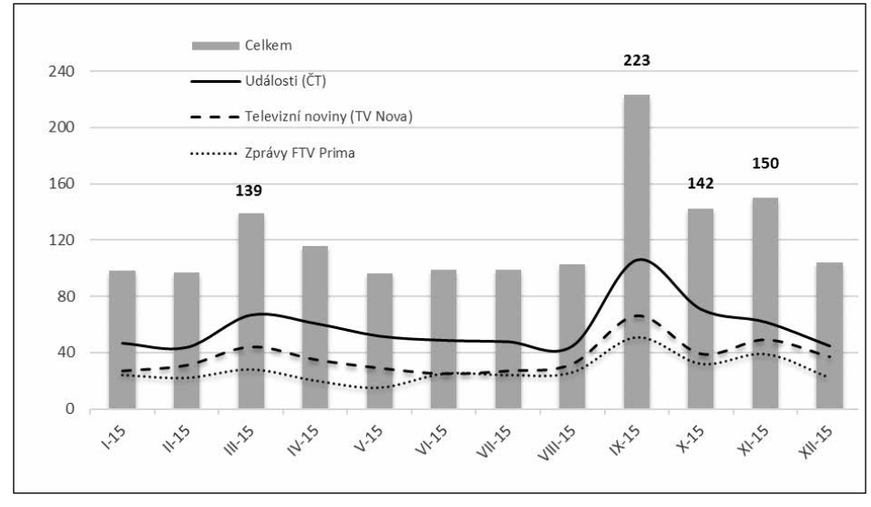

V předchozím analyzovaném roce 2014 bylo zahraniční zpravodajství sledovaných stanic zaměřeno především na události spojené s ozbrojeným konfliktem na východě Ukrajiny, což ovlivnilo nejen tematickou strukturu zpravodajství, ale také skladbu nejčastěji přítomných aktérů a nejčastěji zmiňovaných států. Hlavním tématem v roce 2014 tak byly aktuální informace o situaci v oblastech bojů a informace o průběhu a výsledcích diplomatických jednání mezi vrcholnými představiteli států a mezinárodních organizací (EU, NATO) o situaci na Ukrajině. Mezi hlavní aktéry zpravodajství se zařadil Vladimir Putin a nejčastěji zmiňovanou zemí byla Ukrajina (Kořan a kol., 2015). V následujícím roce 2015 se tematická agenda televizních stanic výrazně proměnila. Zahraničnímu zpravodajství jednoznačně dominovalo téma imi-

gační a azylové politiky EU, přičemž zprávy věnované imigrační a azylové politice tvořily téměř čtvrtinu (23,5 %) ze všech odvysílaných reportáží, v případě zpravodajské relace TV Prima dokonce 30,5 %. Druhé nejčastější téma televizního zahraničního zpravodajství byla bezpečnostní politika EU, která byla tematizována hlavně v souvislosti s migrační krizí v Evropě a také v návaznosti na zprávy o teroristických útocích v Paříži v listopadu 2015. S migrační krizí souvisí i další mediálně exponovaná témata roku 2015, jako např. problematika vztahů mezi evropskými zeměmi a mezinárodní humanitární pomoc (viz Tabulka 1).

Z výsledků srovnání tematické agendy jednotlivých analyzovaných stanic v roce 2015 lze konstatovat, že zahraniční zpravodajství všech tří stanic se do značné míry překrývá, což potvrzuje trend pozorovaný i v minulých letech. To platí i pro vysílání České televize, která sice poskytuje zahraničnímu zpravodajství mnohem více prostoru než dvě konkurenční komerční televize, ale věnuje se víceméně stejným událostem. Všechny tři stanice tak svým divákům nabízejí velmi podobnou představu o zásadních událostech a tématech zahraniční politiky České republiky.

Tabulka 1:
Hlavní témata příspěvků ve sledovaných pořadech v roce 2015
(N = 1466)

téma	% příspěvků ve zpravodajství stanice*			Celkem	
	ČT	TV NOVA	Prima	počet	%
imigrační a azylová politika	21,2	21,8	30,5	344	23,5
bezpečnostní politika EU	9,6	11,3	18,0	176	12,0
mezinárodní návštěvy a cesty politiků	7,3	15,4	4,9	135	9,2
vztahy mezi evropskými zeměmi	9,9	7,7	7,9	129	8,8
mezinárodní boj proti terorismu, teroristické organizace	4,2	7,5	8,5	90	6,1
dotační a rozvojové programy EU	9,6	2,9	2,7	89	6,1
mezinárodní humanitární pomoc	6,3	4,1	6,1	82	5,6
teroristické útoky	2,4	5,9	7,9	69	4,7
prezident (práce, jmenování, program…)	3,2	7,7	3,7	68	4,6
mezinárodní spolupráce armád	3,2	3,4	4,6	52	3,5

* Podíl příspěvků v rámci zpravodajské relace dané televizní stanice: ČT (Události) = 697; TV Nova (Televizní noviny) = 441; Zprávy FTV Prima = 328 příspěvků.

Důležitou součástí zpravodajství je spolu s výběrem témat také výběr aktérů, kteří se k tématům vyjadřují. Výsledky analýzy televizních zpravodajství v roce 2015 potvrzují dominanci vrcholných českých politiků. Nejčastěji se k zahraničním zprávám vyjadřovali premiér vlády České republiky Bohuslav Sobotka (548krát) a prezident Miloš Zeman (434krát). S výraznějším odstupem dále ministr vnitra Milan Chovanec

(224krát), ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (215krát) a 1. místopředseda vlády a ministr financí Andrej Babiš (208krát). Mezi deseti hlavními aktéry zahraničního zpravodajství jsou, stejně jako v předchozím roce 2014, pouze dva nevládní politici, Miroslav Kalousek a Petr Fiala, blíže viz Graf 2. Zahraniční či nepolitičtí aktéři se v zahraničním zpravodajství objevovali jen okrajově. I pro rok 2015 tak zůstávají v platnosti závěry analýz z minulých let, že osobami, které v televizním zpravodajství dostávají prostor pro vyjádření vlastních komentářů a interpretací významu zahraničněpolitických událostí, jsou v drtivé většině české politické elity (Nečas–Vochocová, 2014; Vochocová– Nečas, 2015).

Graf 2:
Nejčastěji zmiňovaní aktéři ve sledovaném zpravodajství
(N = 1466)

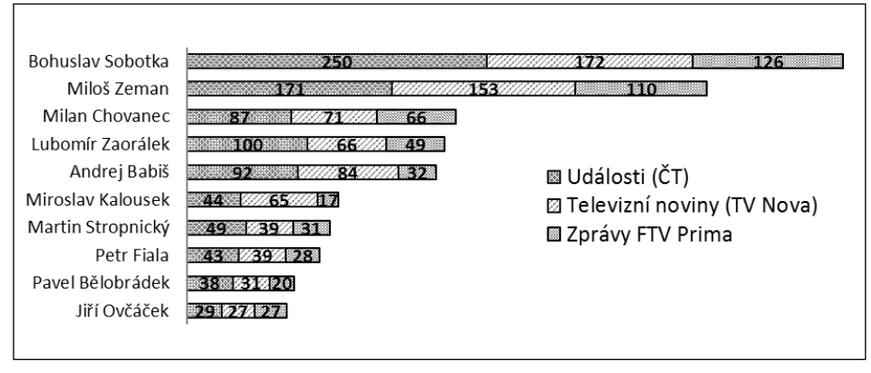

Pokud se blíže zaměříme na osoby, ke kterým se hlavní aktéři nejčastěji vyjadřovali, tak zjistíme, že nejčastějším adresátem byl jednoznačně prezident ČR Miloš Zeman (77 výroků), ke kterému se vyjadřoval nejvíce premiér Bohuslav Sobotka – viz Tabulka 2. Přítomnost M. Zemana ve zpravodajství je poměrně specifická v tom ohledu, že ačkoliv patří mezi hlavní aktéry zahraničněpolitických zpráv, tak ve velké většině případů je přítomen „pasivně“ či „nepřímo“, kdy je adresátem promluvy někoho jiného (premiéra či členů vlády ČR) a pouze v malém počtu případů vystupuje v „aktivní“ roli, tedy jako autor promluvy. Tato specifická role prezidenta ČR ve zpravodajství médií byla pozorována i v předešlých analyzovaných obdobích (Nečas–Vochocová, 2014; Vochocová– Nečas, 2015).

Poslední sada výsledků kvantitativní obsahové analýzy je zaměřena na nejčastější lokality sledovaného zpravodajství (Graf 3). V celkovém pořadí i v rámci jednotlivých sledovaných stanic převažovaly reportáže lokalizované do více členských zemí EU současně. To znamená, že v rámci jednoho zpravodajského příspěvku byly odvysílány vstupy z více zemí EU. V roce 2015 taková situace nastávala typicky při referování o uprchlické krizi, kdy se v jedné reportáži střídaly vstupy zpravodajů např. z řecko-makedonských hranic, následované vstupy z Maďarska a Německa.

Tabulka 2:
Hlavní aktéři zpravodajství a počty adresných výroků vůči dalším osobám

		Autoři výroků					
	Události (ČT)	Bohuslav Sobotka	Miloš Zeman	Lubomír Zaorálek	Andrej Babiš	Milan Chovanec	**Celkem**
Adresáti výroků	Miloš Zeman	16		3	3	1	23
	Bohuslav Sobotka		4	2	–	2	8
	Karla Šlechtová	5	–	–	3	–	8
	Andrej Babiš	5	1	–		1	7
	Miroslav Kalousek	–	–	–	4	–	4
	Televizní noviny (TV Nova)						
	Miloš Zeman	24		1	8	3	36
	Andrej Babiš	7	1	–		1	9
	Bohuslav Sobotka		3	1	2	3	9
	Miroslav Kalousek	–	2	–	5	–	7
	Milan Chovanec	4	2	–	–		6
	Zprávy FTV Prima						
	Miloš Zeman	12		3	2	1	18
	Milan Chovanec	4	2	–	–	–	6
	Andrej Babiš	2	2	–		–	4
	Václav Klaus	2	1	–	–	1	4
	Bohuslav Sobotka		2	–	–	2	4

Graf 3:
Nejčastější lokality zahraničního zpravodajství v roce 2015
(N = 1466)

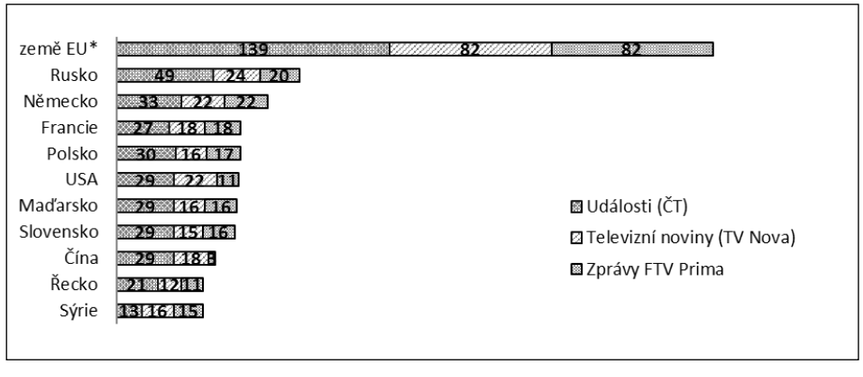

* Pozn.: Přítomnost více členských zemí EU nebo neuvedena konkrétní země.

PŘÍPADOVÉ STUDIE

V následující části se věnujeme rozboru mediálního pokrytí dvou zahraničněpolitických událostí z roku 2015.[2] Nejprve se zaměříme na zpravodajství českých médií související s průjezdem amerického vojenského konvoje přes ČR na přelomu března a dubna 2015.[3] V druhém případě je analyzováno zpravodajství referující o relokačních kvótách pro rozdělení migrantů mezi členské země EU. Stejně jako v minulých letech se zaměřujeme zejména na to, jak zpravodajská média tyto události interpretovala, přesněji které aspekty byly zdůrazňovány a s jakými kontexty a rámci byly události v médiích spojovány. Zajímali nás tradičně také klíčoví aktéři a míra personalizace zpravodajství, tedy to, jaký význam média přisuzovala individuálním aktérům událostí, resp. jak interpretovala vliv těchto aktérů na zahraničněpolitické dění. Základ pro výběr analyzovaných textů tvořily obsahy celkem dvanácti tištěných periodik.[4]

Průjezd amerického vojenského konvoje

Pro analýzu první události – průjezd amerického vojenského konvoje, byly do výběru zahrnuty všechny tematicky relevantní texty publikované v období od 16. 3. do 2. 4. 2015.[5] Celkem bylo analyzováno 224 článků. Výsledkem je identifikace tří základních interpretačních rovin, v rámci nichž byla událost médii vysvětlována. První rovina popisuje událost jako vyjádření postoje vůči Rusku, proto ji nazýváme *Symbolický akt namířený proti Rusku* a v médiích je používána především v době před samotnou událostí. Druhý významový kontext je charakterizován postoji aktérů, kterým média dávají prostor. Třetí, spíše okrajová rovina, zdůrazňuje událost zejména jako logistickou akci.

Symbolický akt namířený proti Rusku
Klíčovou rovinou, kterou sledovaná česká tištěná média ukotvovala průjezd amerického obrněného konvoje přes území České republiky, byla jeho symboličnost. Takzvaná Dragounská jízda (*Dragoon Ride*) tak byla prezentována jako symbolický akt, a to převážně v článcích vydaných před jejím zahájením. Kontextem této prezentace pak byla zahraničněpolitická pozice vůči Rusku. Právě v návaznosti na vztah k Rusku měla daná symbolika v textech dva rámce, které jsou ale ve skutečnosti stranami téže mince. Texty na jedné straně charakterizovaly průjezd konvoje jako ztělesnění hesla „jeden za všechny, všichni za jednoho“. Charakteristika vychází z citovaného výroku ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, který k cestě konvoje uvedl: *„Součástí toho, co se projednávalo na posledním summitu NATO, bylo, že je třeba, aby se jasně ukázalo, že v NATO platí ‚jeden za všechny a všichni za jednoho‘ a že je třeba, aby bylo zřejmé, že každé zemi v případě, že by se ocitla v potížích, se musí pomoci.“*[6], na straně druhé texty průjezd konvoje charakterizovaly jako „ukázku síly“. Ačkoliv dané charakteristiky nejsou rozhodně v rozporu, je vhodné je jasně odlišit, jelikož jsou v textech převážně spojovány s antagonickými přístupy k průjezdu konvoje.

Rámec „všichni za jednoho, jeden za všechny“

Daná charakteristika je jednoznačně spojována s kladným postojem k průjezdu konvoje. Konvoj je tak v tomto pojetí *„symbolickou exhibicí odhodlání hájit vojenskou silou hranice zemí NATO“*,[7] jejímž *„cílem je ukázat alianční soudržnost“*,[8] *„demonstrovat odhodlání bránit spojence“*[9] a *„plnit závazky“*.[10] Někteří autoři považují za cílové publikum takové symbolické exhibice českou veřejnost: *„Některé zdejší webové diskuse či politici nám chtějí […] vyměnit našeho koně za ruského. I proto jsem rád, že tu pojedou americké tanky. Tím dají najevo, že sem nepustí obrněnce ruské. Že jsme členy světové party, jejímž cílem je bránit svobodu.“*[11] Dle jiných autorů *„má jít o gesto pro spojence, že se mohou v případě konfliktu s Ruskem na USA spolehnout“*.[12] Takto např. zaznívá názor, že *„pokud pobaltské státy NATO, které jsou ve složitější geopolitické situaci než ČR, stojí o projev solidarity, zaslouží si jej. Jde o zcela jiný případ, než kdyby se armády NATO ocitly na horké půdě nečlena – Ukrajiny – nebo kdyby vyvážely do této země zbraně.“* Není přitom bez zajímavosti, že takto rámované články se vyskytují prakticky výhradně v období krátce po polovině března 2015, přičemž vrcholu dosahují 17. 3. 2015, načež ze sledovaných periodik prakticky mizí. Později se však naopak objevuje např. i postoj považující konvoj za pouhé gesto: *„V Bílém domě ve Washingtonu si jen odškrtnou, jak krásně dali najevo svůj zájem o silné vazby s touto částí světa, byť je už dlouhé roky jasné, že je spojenectví se střední a východní Evropou věc, které Barack Obama nikdy nepřikládal význam.“*[13]

Poměrně okrajově se objevují i zmínky týkající se povinností ČR jako členské země NATO: *„není možné pouze brát a očekávat, že se naše bezpečnost odehraje tak nějak ‚samo‘“*.[14] Zpravodajské články se pak v této souvislosti odvolávají na výrok M. Zemana, že je ČR součástí NATO a měla by být k ostatním členským státům solidární,[15] či M. Stropnického, který prohlásil, že *„neděláme nic než svou běžnou alianční povinnost“*.[16]

Rámec „demonstrace síly“

Delší trvání lze vysledovat u pojetí tématu jako demonstrace síly. Takto rámované články již nemají z hlediska zmiňovaných postojů k průjezdu konvoje jednoznačně kladné znaménko. Společné jim je to, že konvoj pojímají jako demonstraci síly vůči Rusku, ale liší se v hodnocení takového pojetí. Ačkoliv měl být konvoj dle oficiálního vyjádření americké armády ukázkou *„schopnosti NATO pružně přesouvat vojenské jednotky přes hranice spojenců v úzké spolupráci s nimi“*,[17] zmiňovaly sledované články daný „cíl“ převážně v negativním kontextu, a to zejména v souvislosti s postojem KSČM. Tento postoj vyjadřuje citovaný výroky předsedy KSČM Vojtěcha Filipa: *„Je to v rozporu s předchozím tvrzením vlády, že podporuje diplomatické řešení k uspořádání dramatické situace na Ukrajině. Naopak jde jen o demonstraci síly – ta nikdy nemůže přispět k mírovému úsilí, jen zvýší napětí.“*[18] Vzhledem ke skutečnosti, že četné články[19] zmiňující nesouhlas KSČM s konvojem rámují konvoj jako symbolický akt namířený proti Rusku, dochází k implikaci vazeb KSČM na putinovské Rusko.

Nijak ojedinělé však nejsou ani hlasy, které konvoj v pojetí ukázky síly schvalují např. jako demonstraci *„ne snad přímo síly, ale odhodlání zemí NATO čelit agresivním choutkám ruského medvěda na východě“*.[20] Dle jiného postoje to demonstrace síly *„pochopitelně je, ale komu se to nelíbí, ať řekne, čím má NATO reagovat na demonstrace ruské síly, které začaly v roce 2008 a vyvrcholily anexí Krymu“*.[21] Ve stejném duchu se nese i další postoj otištěný na názorové straně deníku: *„Postsovětské Rusko nám v průběhu uplynulého roku poskytlo dostatek důkazů o své rozpínavosti a ohrožení dalších nezávislých států […] můžeme jen přivítat, že je tady síla, která dává najevo, že vůči potenciálnímu násilí je připravena se vzepřít.“*[22] Setkat se však lze i přímo s explicitním odmítáním pojetí konvoje jako ukázky síly: „*ten konvoj není ukázka vojenské síly, ale je to vnitřní strategická komunikace, kterou Američané a Aliance chtějí dát najevo: Jsme tady i pro vás, nenecháme vás v tom samotné.“*[23] Pojetí „všichni za jednoho, jeden za všechny“ a „demonstrace síly“ jsou zde tedy postaveny do rozporu.

Postoj veřejnosti a politických subjektů

Jedná se o rovinu, kterou média používají v době těsně před událostí, v průběhu a po jejím skončení. Zároveň se v průběhu času značně proměňuje. Touto rovinou byl nahrazen rámec „Symbolického aktu“, který byl v médiích využíván pouze okrajově. Před příjezdem konvoje na české území souvisí rámování článků postojem veřejnosti či politiků se jmenováním odpůrců daného způsobu přesunu. S tím, jak se konvoj blížil k českému území, však tématům článků začal dominovat rozpor mezi odpůrci a příznivci konvoje, což se změnilo ve chvíli, kdy konvoj dorazil do ČR, a od této chvíle v médiích drtivým způsobem převládlo téma vítání konvoje a setkávání se občanů s vojáky.

Rámec „plánovaný odpor“

Články informující o chystaném odporu (plánované blokády, demonstrace, nápisy na komunikacích) zdůrazňují, že jde zejména o komunisty a aktivisty názorově blízké Rusku. Lze tak konstatovat prakticky automatické ztotožňování odpůrců konvoje s hájením ruských zájmů. V případě KSČM se tak děje většinou implicitně, avšak dochází i k zcela explicitním spojením: *„Jejich hlavními politickými patrony* [myšleno odpůrců konvoje, pozn. autora] *se stali komunisté. Projasňuje to pozici KSČM v současné mezinárodně politické situaci a etabluje ji jako hlavní partajní oporu Kremlu v ČR.“*[24] Generalizace pak dosahuje až následující podoby: *„Jestli by se měl dnes stydět, je to přece proputinovská aktivistická parta, která si v těchto dnech dodává kuráž v těch nejzatuchlejších debatních končinách internetu, aby za pár dní mohla s transparenty v rukou vyrazit k rychlostním silnicím dělat Česku ostudu. Nazývejme je přesně podle dobře známé starším generacím dodnes husí kůži vyvolávající zkratky CCCP: Celkově Cáklá Cizorodá Pakáž.“*[25] Tímto způsobem neonálepkovaná kritika pak v monitorovaných článcích zaznívá pouze výjimečně. Zároveň je tento přístup prakticky nerozporován (výjimku tvoří např. rozhovor s historikem českých dějin Ivanem Šedivým, který *„upozorňuje, že rozštěpení společnosti nelze bagatelizovat tím, že protestují pouze komunisté a nějací ruští přátelé“*).[26]

Samotným důvodům protestu se zkoumaná média věnují až na výjimky pouze povrchně a tezovitě: *„Jenže na straně odpůrců samozřejmě nejde o průjezd jednoho*

aliančního konvoje, ale právě o latentní antiamerikanismus, o zpochybňování smyslu českého členství v NATO a v konečném výsledku o revizi toho, co vadí i samotnému Putinovi. Evropského bezpečnostního uspořádání, jak se vyvinulo po konci studené války.“[27] Konkrétně artikulovány jsou pak prakticky pouze argumenty KSČM, dle níž (pomineme-li výhradu, že se jedná o demonstraci síly) vláda nejednala v souladu s ústavou, když průjezd vojsk projednala (ovšem s dodatkem, že vládní politici, ani ústavní právníci s tímto názorem nesouhlasí).[28] Zajímavé jsou pak články týkající se odmítání konvoje ve vztahu k ČSSD. Jedná se o jedinou stranu, v níž došlo v dané věci k viditelným rozporům (nějakým způsobem se kriticky ke konvoji vyjádřili čelní politici ČSSD Michal Hašek, Jan Mládek či Jan Keller) a novináři tento rozkol opakovaně zdůrazňují. Podobně také upozorňují na skutečnost, že jeden z nejviditelnějších organizátorů protestů Jiří Vyvadil byl senátorem Parlamentu ČR zvoleným za ČSSD.[29] Protesty a protestující pak monitorované články v několika případech označují za provokace a provokatéry (je však pravděpodobné, že jejich použitím pouze kopírují terminologii používanou českou armádou, resp. ministrem obrany ČR).

Jakési schvalování či alespoň pochopení pro odmítání konvoje lze ve sledovaných článcích nalézt pouze ojediněle: *„Z textů na sociálních sítích lze strach lidí z konvoje identifikovat. Spojují jej s důsledky vojenských angažmá USA a spojenců po 11. září 2001, kdy po nich zůstávají nejen destabilizované země, ale kde se stále bojuje, a terorismus se odtud šíří do jiných zemí a ve formě migrace i do Evropy. Lidé tak nemají ani tak strach z Ruska, a asi vůbec ne z toho, že by nás Američané chtěli zastrašit, ale nejvíce se obáváme toho, co by se naším nedomyšleným počínáním mohlo stát.“*[30] Jiný článek pak považuje protesty za standardní projev občanské společnosti a dodává, že *„vtipné na tom je, že po jednohlasném pozitivním názoru na průjezd amerického konvoje často volají stejní lidé, kterým vstávají vlasy hrůzou na hlavě, když dostane Andrej Babiš při volbě předsedy svého hnutí sto procent hlasů“*.[31] Schvalování odmítání konvoje pak směřuje i z pacifistických pozic: *„oživení protiválečných akcí tu považuji za potřebné zvláště nyní, v době ukazování svalů a snah o přechod nové studené války v horkou […], české protiválečné postoje jsou i v souladu s ideou založení EU a evropských společenství, […] tou bylo, už od druhé světové války, úsilí o zajištění míru v Evropě a ve světě“*.[32]

Rámec „odpůrci vs. vítači a zvědavci“

S přibližujícím se datem příjezdu konvoje média stále častěji rámují danou událost jako (většinou symbolický) střet jeho odpůrců a příznivců podél silnic a v místech zastávek. Toto rámování se často projevuje již v samotných titulcích článků: od informativních (*„Američany mnohde uvítají, největší protest čeká Praha“*) přes důrazné (*„Příznivci Američanů už chladí plzeňské, odpůrci shání podpisy“* či *„Na konvoj se při průjezdu chystají zvědavci i odpůrci“*) až po sugestivní (*„Boj o konvoj. Kdo koho překřičí?“*).[33] Články jinak většinou věcně informují o plánovaných akcích příznivců (vítání s vlajkami, letáky, pivem, na motorkách či ve veteránech, koncerty apod.) i odpůrců (demonstrace, protesty, blokády, petice apod.) a také často o očekáváních a motivech lidí, kteří jsou jednoduše zvědaví na přepravovanou vojenskou techniku a setkání s americkými vojáky. Zároveň již v této fázi v některých případech konstatují, že iniciativu přebírají příznivci konvoje.[34]

Rámec „triumf příznivců“

S příjezdem na české území je konvoj líčen jako jednoznačný triumf. Charakter informování opět velmi dobře dokládají titulky typu *„Hi, Friends! Tahle jízda stála za to“*, *„Nadšení amíci: Je to karneval!“* či *„Welcome! Praha vítala USA“*.[35] Odpůrci přitom jsou ve většině článků odstaveni do pozadí, popř. jsou jejich akce prezentovány jako neúspěch: či *„Pro komunisty a permanentní kritiky to byla příležitost, jaká se jim naskytne málokdy, ale při jejím využívání přestřelovali. A tak se dočkali bumerangové reakce, která se projevila i při převážně pozitivním přivítání kolon“* a obdobně *„Argumentace exsenátora, komunistů a dalších přátel Ruska proti průjezdu konvoje na úrovni vysvětlování existence vesmírných lidí v čele s Aštarem Šeranem či žijícího Elvise Presleyho měla totiž opačný efekt. Namísto probuzení proruských nálad a antiamerického odporu s cílem vystoupit z NATO se vzedmula vlna sympatií.“*[36] Někteří autoři pak odpůrcům přiznávají dílčí úspěch v informační válce: *„Celkový dojem z veřejných aktivit proruské lobby a komunistů je, že zatím nic moc nepředvedli. Zdá se, že jediné, co se fandům Kremlu povedlo, byla mobilizační propaganda“* či *„Čeští putinovci prohráli ‚boj o konvoj‘ jen zčásti. Dokázali dlouhé týdny ohýbat českou mediální realitu.“*[37]

Zajímavým kontextem je v některých článcích explicitní či implicitní historická paralela s osvobozením části Československa americkou armádou v roce 1945. Takto např. jeden z autorů usuzuje, že *„pro část davů u silnic je pohled na konvoj satisfakcí za absenci amerických vojáků v Praze před sedmdesáti lety“*.[38]

Banální logistická akce

Oproti předchozím rámcům se jedná vyloženě o okrajovou záležitost. Ve skutečnosti lze hovořit spíše o dvou samostatných rámcích: „rutinní přesun“ a „logistika“. Logistický aspekt přesunu však hraje v monitorovaných článcích pouze podružnou roli. Jeden článek řeší možné problémy s ubytováním vojáků,[39] dále jsou zmiňovány dopravní potíže,[40] nutnost prověřit celou trasu přesunu[41] a neplacení mýta.[42]

Častěji články banalizují samotný přesun s tím, že *„pohyb vojsk NATO po našem území, včetně těch amerických, se stal rutinní záležitostí“*,[43] přičemž jen *„v loňském roce se přitom přes Českou republiku přepravilo po silnici víc než šest stovek amerických vojáků“*.[44] V tomto smyslu jsou též citováni politici: M. Stropnický, dle něhož se jedná o *„běžnou alianční povinnost“*[45] a zejména pak opakovaně M. Zeman, který uvedl, že *„jsou to naprosto běžné manévry […] jen loni projelo republikou jedenáct podobných vojenských konvojů a nikdo si toho nevšiml“*.[46]

Relokační kvóty

V případě relokačních kvót výběr analyzovaných mediálních výstupů proběhl ve dvou fázích. V první fázi byly vybrány všechny tematicky relevantní články publikované od

29. 4. do 30. 11. 2015[47] a tento výběr obsahoval 886 textů (N^1). Z tohoto základního souboru bylo ve druhé fázi vybráno celkem 200 textů, které tvoří výsledný výběrový soubor pro analýzu (N^2), a to tak, aby podíl (%) analyzovaných textů v jednotlivých měsících ve výběrovém souboru (N^2) odpovídal původnímu podílu v základním souboru (N^1), blíže viz Tabulka 3.

Vzhledem k vývoji situace v souvislosti s migrační vlnou bylo téma relokačních kvót v médiích akcentované kontinuálně v průběhu celého roku a identifikovali jsme celkem pět klíčových rámců, které média používala pro kontextualizaci tématu. Mezi zřejmě nejvýraznější patří rámec pojmenovaný suverénní stát vs. EU, který využívá tradiční polarizaci my vs. oni a vyjadřuje veskrze negativní postoj vůči přijetí kvót jako diktát zvenčí. Druhý rámec nazvaný kvóty vs. Schengen interpretuje systém kvót jako nesmyslný či nefunkční vzhledem k Schengenské úmluvě zaručující volný pohyb osob mezi členskými zeměmi EU. Dalším z kontextů, který do jisté míry navazuje na rámec suverénní stát vs. EU, je rámec nazvaný dobrovolná pomoc, kdy odmítnutí kvót je spojováno s alternativní pomocí v řešení imigrantské krize, kterou si definuje stát sám. Čtvrtý rámec radikalizace upozorňuje a popisuje relokační kvóty jako důležitý faktor i jako možnou příčinu posílení radikálních či populistických hnutí v České republice. Poslední pátý rámec nazvaný dehumanizace migrantů se v médiích objevuje spíše okrajově. Reflektuje to, že problém kvót i imigrantů samotných je v médiích popisován téměř výhradně perspektivou politiků a politických vyjednávání. Humanitární hledisko či perspektiva samotných migrantů je v médiích zcela upozaděna.

Tabulka 3:
Konstrukce výběrového souboru pro analýzu mediálního pokrytí relokačních kvót v roce 2015

	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	celkem
N^1	92	122	47	37	335	151	102	**886**
N^1 (%)	10	14	5	4	38	17	12	100
N^2	21	28	11	8	76	34	23	**200**
N^2 (%)	10	14	5	4	38	17	12	100

Rámec „suverénní stát vs. EU“

Velké množství článků (lze říci, že většina) zprostředkovává informace o odmítavé reakci české politické reprezentace (popř. i dalších zemí V4) vůči navrženému přerozdělovacímu mechanismu. Nejčastěji zmiňovanými aktéry jsou tak jednotliví čeští politici a Evropská unie jako blíže nespecifikovaný celek. V článcích je tedy obvykle akcentován ostrý nesouhlas České republiky s politikou Evropské unie: *„Odmítavý postoj ke kvótám na přistěhovalce potvrdilo Česko i před včera zahájeným summitem EU, který se tím měl zabývat. Dostalo se pod tlak zbytku Unie, když v chystaných závěrech summitu zůstal nárok, aby se všichni povinně podíleli na přerozdělování běženců.“*[48] „Tlak“ je vůbec v dané souvislosti hojně využívaný výraz. Ve svých vyjádřeních jej

používají jak novináři: *„Lze očekávat další tlak na přijetí kvót“*,[49] tak politici: *„Kvóty odmítá i šéf ODS Petr Fiala, podle něj vláda nesmí ustoupit německému tlaku.“*[50]

Zároveň ovšem články často zmiňují skutečnost, že ČR má v této věci v EU spojence: *„Odpor k povinným kvótám spolu s Českem a Slovenskem sdílí například Británie“*[51] či *„Povinné kvóty, které Česká republika a další východoevropské státy ostře odmítají, mají být jedním z pilířů plánu, jak se vyrovnat se sílícím přílivem migrantů.“*[52] Spor o kvóty je přitom prezentován jako boj jednotlivých zemí: *„Vítězné V (nebo parohy na Italy?) dělal na prstech slovenský premiér Robert Fico, když včera ohlašoval úspěch v boji proti povinným kvótám na přistěhovalce. Ve vítězném tónu se nesla i vyjádření premiéra Sobotky.“*[53]

Zároveň je akcentována jistá jednota tuzemské politické scény. Objevují se ale i články tematizujících rozpor na české politické scéně: „„*Plán Junckerovy (Evropské) komise na zavedení kvót na přerozdělování uprchlíků je fackou stranám vládní koalice, jejichž europoslanci Junckera a jeho komisi podpořili, zatímco vláda se teď bude muset postavit proti němu,‘ poznamenal místopředseda ODS Jan Zahradil.“*[54]

Lze vysledovat i tendence k protievropskému ladění článků – některé „euroskeptické“ příspěvky měly ambici překračovat téma migrace: *„Lze říci, že návrh na kvóty vychází z dobrých důvodů. Ale patří mezi ty, jež prosazují federalismus shora. V tom je jeho největší slabina.“*[55] Obtíže spojené se zvládáním migrace pak v některých případech slouží jako podpora pro mnohem obecnější argumentaci proti Unii: *„Zakřivení banánů, definice rumu či pomazánkového másla. Evropa se chová tak, jak unijní úředníci pískají. A ti teď spočítali, že by Česko mělo přijmout 525 uprchlíků ze zemí třetího světa…“* [56]

Na přelomu srpna a září 2015 se pak do popředí zájmu dostává téma kritiky odmítání kvót, kterou vyjádřili někteří zahraniční politici. Vyznění v českém tisku je opět silně konfrontační: *„Zatímco východní část včetně Česka dál tvrdě odmítá kvóty a povinné přijímání azylantů, ze západu kontinentu už vedle apelů zaznívají výhrůžky.“*[57] „Výhružkami“ jsou přitom míněny výroky týkající se možného omezení dotací z EU: *„Ohrnujete nos nad běženci? Nedostanete žádnou ‚minci‘! Takový vzkaz vyslala rakouská ministryně vnitra Johanna Miklová-Leitnerová mimo jiné i České republice. Státům, které odmítly přijmout uprchlické kvóty, by totiž nechala omezit příliv peněz z Bruselu. Miklová-Leitnerová řekla, že existuje možnost ‚redukovat požadavky, pokud není solidární odpovědnost‘.“*[58] Evropští politici, kteří komentovali odmítání kvót některými zeměmi EU, jsou podrobováni ostré kritice: *„A ministr zahraničí Laurent Fabius neváhá peskovat demokraticky zvolené vlády za to, že nechtějí akceptovat jím nadiktované uprchlické kvóty.“*[59] Možné krácení finančních prostředků je však kritizováno i jako opatření, které nahrává euroskeptikům.[60]

V souvislosti s jednáním Rady Evropské unie, na němž o kvótách hlasovali ministři vnitra členských států EU, jsou kvóty prezentovány primárně jako německý zájem, který bude prosazen přehlasováním odpůrců.[61] Zároveň je akcentován odpor zemí Visegrádské čtyřky, které si nehodlají nechat kvóty, jazykem autorů monitorovaných článků, *„vnutit“*[62] a v tisku je avizováno, že se o kvóty v Bruselu *„strhne poslední bitva“*.[63] Výsledné schválení relokačních kvót je pak popisováno jako *„česká prohra“*[64] a *„diktát“ EU“*.[65]

Rámec „kvóty vs. Schengen“
Jedná se o hlavní argument v článcích kritických ke kvótám nebo týkajících se odmítavého postoje ČR. Konkrétně články tematizují nesmyslnost kvót v situaci volného pohybu osob: *„Dokud budou pečená kuřata na stromech a vrátka otevřená, je zbytečné hrát si i na kvóty. Můžeme klidně slíbit Bruselu, že uprchlíků přijmeme dvacet tisíc. Stejně na první vycházce všichni zmizí směr Německo a Velká Británie…“*[66] Některé články v této souvislosti dokonce zmiňují ohrožení schengenského prostoru: *„Kvóty jsou ovšem nesmysl, už proto, že v rámci schengenského prostoru existuje volný pohyb lidí, a kdo k nám bude natrvalo přidělen, zmizí druhý den do Německa. Nebo chce někdo Schengen zrušit a rozebrat? A jsou kvóty k tomu prvním krokem?“*[67] Jiný názor však předpokládá, že schengenský prostor bude muset být revidován nezávisle na kvótách: *„Žena krmící děti v sicilském přístavu Catania čeká, až se Evropská unie dohádá o kvótách a z jižních států se uprchlíci solidárně přesunou i do severních zemí […]. Dalším krokem bude nejspíš rekonstrukce schengenského prostoru, ve kterém se už 30 let prohánějí Evropané bez hraničních kontrol. Je ale takový systém udržitelný, když se kontinentem valí tisíce imigrantů?“*[68] Jiné články dovozují možné nebezpečí pro samotné migranty: *„Pokud určíme kvóty, kolik přijmeme, tragédie ve Středozemním moři se budou opakovat: mnozí se budou snažit předběhnout ostatní a do kvót se vtěsnat. Pašeráci budou mít žně a ubožáci v přeplněných lodích budou dál tonout.“*[69]

Rámec „dobrovolná pomoc“
Společně s tematizací odmítáním povinných kvót českými politiky jdou v monitorovaných článcích ruku v ruce jejich návrhy na alternativní řešení migrační krize. Primárně je akcentována dobrovolnost solidarity, a to v souvislosti s oficiálními postoji České republiky, potažmo Visegrádské skupiny: „*ČR je ochotna určitý počet uprchlíků přijmout, pouze však za podmínky, že nepůjde o povinné kvóty, bude to na bázi dobrovolnosti a navíc, že ČR bude moci ovlivnit jaké lidi, v jakém množství a kdy by se do ČR přesidlovali“*[70] či *„Země Visegrádské skupiny, tedy Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Polsko, ve včerejším společném prohlášení před nadcházejícím zasedáním Evropské rady opět odmítly povinné kvóty pro přerozdělování uprchlíků. Solidární akce v rámci EU podle nich mají být činěny dobrovolně.“*[71]

Analyzované články v této souvislosti vycházejí z prohlášení českých politiků, v nichž artikulují své představy. Například z oficiální nabídky, kterou premiér Sobotka učinil v Bruselu: *„Uprchlické kvóty odmítáme, ale odpovědnosti se nezříkáme. Proto nabízíme Středomoří finanční pomoc, experty na migraci, letoun CASA, termovize i cvičené policejní psy.“*[72] Nebo kritiky kvót z úst A. Babiše, podle nějž je lepší řešení *„zřídit uprchlický tábor v Turecku, kde by docházelo k výběru uprchlíků“*.[73] Dále je citován výrok M. Zemana, dle nějž by rozmísťování uprchlíků *„mělo být dobrovolné a hlavní pomoc by měla směřovat tam, odkud imigranti pocházejí“*.[74]

Rámec „radikalizace“
Výjimečně jsou povinné kvóty negativně rámovány i jako možná příčina posílení radikálních či populistických hnutí: *„V posledních týdnech však českým antiislamistům spadl do náruče dar v podobě evropských kvót na uprchlíky, které, pokud by byly schváleny, stanoví Česku poskytnout azyl stovkám uprchlíků včetně těch z muslimských zemí. ‚Co se kolem toho dělo, je neuvěřitelné. Přes 33 tisíc podpisů za tři týdny! První petici jsme sbírali celé měsíce,‘ říká Robert Metelec k akci, jíž IVČRN vyhlásila právě kvůli kvótám.“*[75]

Rámec „dehumanizace migrantů“
Monitorované články tematizující problematiku kvót pojímají uprchlíky či migranty obecně jako jakousi kvantifikovanou masu, čímž dochází ke zjevné dehumanizaci problému. Důraz je kladen na politické vyjednávání, humanitární hledisko migrace je v souvislosti s tématem kvót podreprezentováno. Samozřejmě se vyskytují výjimky, např. v článku zkoumajícím postoje Afričanů usazených ČR ke kvótám: *„Proč se vlastně musí mluvit o konkrétním čísle? Přijímání uprchlíků je přece i pro Česko humanitární povinností.“*[76]

S dehumanizací problematiky úzce souvisí skutečnost, že samotní uprchlíci či migranti, kterých se problematika primárně týká, nedostávají v dotyčných článcích prakticky žádný prostor. Tematika kvót je pojímána výhradně českou optikou, popř. optikou EU. Perspektiva z pozice samotných migrantů zcela absentuje.

ZÁVĚR

Z výsledků obsahové analýzy zahraničního zpravodajství je patrné, že v roce 2015 dominovaly zahraničnímu zpravodajství sledovaných stanic události související především s jednáními o relokačních kvótách na rozmístění žadatelů o azyl mezi země Evropské unie (září, říjen), s informováním o teroristických útocích v Paříži (listopad) a s průjezdem amerického vojenského konvoje přes Českou republiku (březen). Co do počtu příspěvků věnovaných zahraničněpolitickým událostem jednoznačně vede zpravodajská relace České televize, ale nutno konstatovat, že podobně jako v předchozích letech i v roce 2015 se tematicky nijak výrazně nelišila od agendy ostatních televizních stanic. Všechny tři stanice tak svým divákům nabízejí velmi podobnou představu o zásadních událostech a tématech zahraniční politiky České republiky. Hlavním aktérem televizního zpravodajství byl premiér B. Sobotka následovaný prezidentem ČR M. Zemanem a jednotlivými členy vlády ČR. Mezi 10 nejčastějších aktérů zpravodajství se dostali pouze dva nevládní politici (M. Kalousek a P. Fiala). Charakteristiky hlavních aktérů televizního zpravodajství v roce 2015, konkrétně dominantní pozice premiéra, prezidenta ČR a členů vlády ČR a současně okrajový výskyt zahraničních či nepolitických protagonistů, potvrzují trend pozorovaný v minulých letech, tedy že osobami, které v televizním zpravodajství dostávají prostor pro vyjádření vlastních komentářů a interpretací významu zahraničněpolitických událostí, jsou v naprosté většině české politické elity.

Součástí kapitoly jsou také případové studie medializace dvou zahraničněpolitických událostí loňského roku, konkrétně průjezd amerického vojenského konvoje přes ČR na přelomu března a dubna 2015 a zpravodajství referující o relokačních kvótách pro rozdělení migrantů mezi členské země EU. Klíčovým zpravodajským rámcem při

referování o průjezdu amerického vojenského konvoje byla symboličnost celé události, a to jednak jako symbolický akt namířený proti Rusku a jednak demonstrace síly a jednoty zemí NATO. V případě medializace vyjednávání o relokačních kvótách je patrné používání výrazně negativního a polarizovaného schématu pro interpretaci tématu. V medializaci relokačních kvót se jako zásadní ukazuje snaha interpretovat téma jako střet mezi svobodným rozhodováním jednotlivých zemí na jedné straně a vnějším diktátem anonymizované Evropské unie na straně druhé.

Seznam použité literatury

Nečas, Vlastimil–Vochocová, Lenka (2014): Česká média a zahraniční politika: v hradním stínu a zajetí emocí. *Středoevropské politické studie*, Vol. 16(2–3), s. 137–159.

Vochocová, Lenka–Nečas, Vlastimil (2015): Mediální kontext české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 34–54.

Vochocová, Lenka–Nečas, Vlastimil (2014): Mediální kontext české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 34–50.

Poznámky

1 Datovou matici se zakódovanými příspěvky televizního zpravodajství poskytla pro účely této studie společnost Media Tenor, spol. s r. o. (**www.mediatenor.cz**). Aplikovaná metodika kódování a vícestupňové kontrola dat umožňuje dosažení až 95% shody při testech reliability (*Intercoder Reliability*). Báze dat (N) uvedená u jednotlivých grafů a tabulek označuje celkový počet jednotek, ze kterého jsou dané údaje počítány. Celkový počet nemusí odpovídat součtu hodnot uvedených v grafu či tabulce, prezentuje-li např. pouze nejvýznamnější výsledky.

2 Dvě zahraničněpolitické události pro kvalitativní textuální analýzu byly vybrány, stejně jako v minulých letech, na základě diskusí s hlavními autory této ročenky.

3 Akce proběhla ve dnech 29. 3. až 1. 4. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/pres-cesko-projede-konvoj-americke-armady--107865**.

4 Deníky *E15*, *Hospodářské noviny*, *Lidové noviny*, *MF DNES* a *Právo* a magazíny *Ekonom*, *Euro*, *Reflex*, *Reportér*, *Respekt* a *Týden*. Dostupné prostřednictvím mediálního archivu společnosti NEWTON Media.

5 Analyzované období je ohraničeno dnem, kdy průjezd konvoje schválila vláda ČR (16. 3. 2015) a dnem následujícím po konci akce (2. 4. 2015). Zahrnuty jsou všechny texty obsahující slova „americký“ a „konvoj“ (včetně všech možných lexikálních tvarů).

6 Například Danda, Oldřich: *USA ukážou u nás Rusku svaly*. Právo, s. 1, 17. 3. 2015; (jw, kop, ČTK): *Českem projedou američtí „dragouni“*. MF DNES, s. 2, 17. 3. 2015.

7 Bělohradský, Václav: *Konvoj iluzí a skutečnosti*. Právo, s. 6, 28. 3. 2015.

8 Danda, Oldřich: *USA ukážou u nás Rusku svaly*, op. cit.

9 (map): *Spanilá jízda obrněnců USA*. Blesk, s. 5, 17. 3. 2015.

10 Jelínek, Lukáš: *Nejde jenom o konvoj*. Právo, s. 6, 17. 3. 2015.

11 Kučera, Vladimír: *Neměňme amerického koně za ruského*. MF DNES, s. 14, 16. 3. 2015.

12 Tománek, Tomáš: *Konvoj ukáže svaly Putinovi*. Lidové noviny, s. 4, 17. 3. 2015.

13 Marjanovič, Teodor: *To tenkrát v dvatisícpatnáctom*. MF DNES, s. 14, 23. 3. 2015.

14 Bartošek, Jan: *Jak moc škodí český odezdikezdismus?* Právo, s. 6, 24. 3. 2015.

15 Například Danda, Oldřich: *Armáda se připravuje na provokace*. Právo, s. 2, 21. 3. 2015.

16 Stratilík, Ondřej: *Ohrozí konvoj? Policie zakročí*. Lidové noviny, s. 2, 19. 3. 2015.

17 Tománek, Tomáš: *Konvoj ukáže svaly Putinovi*. Lidové noviny, s. 4, 17. 3. 2015.

18 Danda, Oldřich: *USA ukážou u nás Rusku svaly*, op. cit.

19 Například Danda, Oldřich: *USA ukážou u nás Rusku svaly*, op. cit.; Petráček, Zbyněk: *Demonstrace síly*. Lidové noviny, s. 10, 18. 3. 2015; Brožová, Karolína: *Odpůrci konvoje svolali demonstraci na Václavák*. Právo, s. 3, 19. 3. 2015; či Kavalírová, Naděžda–Žídek, Leo: *Nemají právo napadat průjezd sil NATO*. MF DNES, s. 12, 24. 3. 2015.

20 Mlejnek Josef: *Anabáze nejen s dragouny*. Lidové noviny, s. 10, 23. 3. 2015.

21 Petráček, Zbyněk: *Demonstrace síly*, op. cit.

22 Kavalírová, Naděžda–Žídek, Leo: *Nemají právo napadat průjezd sil NATO*, op. cit.

23 Danda, Oldřich–Pavel, Petr: *Jsme jiní, konvoj USA berou v Pobaltí jinak než u nás*. Právo, s. 8, 21. 3. 2015.

24 Mitrofanov, Alexandr: *Karavana*. Právo, s. 6, 21. 3. 2015.

25 Marjanovič, Teodor: *To tenkrát v dvatisícpatnáctom*, op. cit.

26 Houda, Přemysl: *Ukázat zuby neškodí*. Lidové noviny, s. 1, 28. 3. 2015; Houda, Přemysl: *Ztratili jsme vůli bránit se silou*. Lidové noviny, s. 13, 28. 3. 2015.

27 Anýž, Daniel: *Nebýt proti konvoji je málo*. Hospodářské noviny, s. 8, 24. 3. 2015.

28 Martínek, Jan: *Kováčik: Konvoj je protiústavní!* Právo, s. 2, 23. 3. 2015.

29 Například Tománek, Tomáš: *Konvoj ukáže svaly Putinovi*, op. cit.; (ada, nig): *Vláda přesun americké kolony málem neschválila*. Právo, s. 3, 20. 3. 2015; Dolejší, Václav: *Kellerovy názory dráždí v ČSSD „hospodu i kavárnu“*. Hospodářské noviny, s. 6, 25. 3. 2015; Plesl, Jaroslav: *Jak z Vyvadila vytvořit hvězdu.* MF DNES, s. 14, 26. 3. 2015.

30 Rašek, Antonín: *Češi mají z konvoje prostě strach*. Právo, s. 6, 24. 3. 2015.

31 Plesl, Jaroslav: *Jak z Vyvadila vytvořit hvězdu*, op. cit.

32 Uhl, Petr: *Ne základnám se změnilo na „Ne válce!“*. Právo, s. 6. 23. 3. 2015.

33 Otto, Pavel: *Američany mnohde uvítají, největší protest čeká Praha*. E15, s. 2, 27. 3. 2015; Ťopek, Martin: *Příznivci Američanů už chladí plzeňské, odpůrci shání podpisy*. MF DNES (Kraj Pardubický), s. 1, 27. 3. 2015; (sve, plk, ner): *Na konvoj se při průjezdu chystají zvědavci i odpůrci*. Právo, s. 2, 28. 3. 2015; Biben, Martin: *Boj o konvoj. Kdo koho překřičí?* MF DNES, s. 2, 27. 3. 2015.

34 Například Biben, Martin: *Boj o konvoj. Kdo koho překřičí?* op. cit.; (dan, mh, ner): *Hi Friends, přivítají konvoj příznivci*. Právo, s. 2, 27. 3. 2015.

35 Biben, Martin: *Hi, Friends! Tahle jízda stála za to*. MF DNES, s. 4, 30. 3. 1015; Koníček T.–Polák, T: *Nadšení amíci: Je to karneval!* Blesk, s. 4, 31. 3. 2015; Váchal, Adam–Bůnová, Michaela: *Welcome! Praha vítala USA*. MF DNES, Praha, s. 3, 31. 3. 2015.

36 Rašek, Antonín: *Jak nás dragouni otestovali*. Právo, s. 6, 2. 4. 2015; Küttner, Dušan: *Dvě prohry jednou ranou*. E15, s. 2, 31. 3. 2015.

37 Doležal, Bohumil: *Čeští putinovci v nedbalkách*. E15, s. 16, 30. 3. 2015; Honzejk, Petr: *Úspěchy kremelské virtuální úderky*. Hospodářské noviny, s. 9, 31. 3. 2015.

38 Küttner, Dušan: *Dvě prohry jednou ranou*, op. cit.

39 Stratilík, Ondřej: *Vojáci z konvojů položí v Plzni květiny*. Lidové noviny, s. 3, 18. 3. 2015.

40 Martínek, Jan: *Na Facebooku se už houfují odpůrci konvoje*. Právo, s. 1, 18. 3. 2015.

41 Danda, Oldřich: *Armáda prověřila každý metr trasy*. Právo, s. 2, 28. 3. 2015.

42 (jn): *Američtí obrněnci mýto na dálnicích platit nebudou*. Právo, s. 2. 21. 3. 2015.

43 Anýž, Daniel: *Česko musí být vůči Putinovi tvrdší*. Hospodářské noviny, s. 10, 18. 3. 2015.

44 Osouch, Marek: *Americkým vojákům chtějí ve Vyškově mávat, ale taky proti nim psát petice*. MF DNES (Brno a jižní Morava), s. 2, 21. 3. 2015.

45 Stratilík, Ondřej: *Ohrozí konvoj? Policie zakročí*, op. cit.

46 Například Lubas, Miloslav: *Zeman v Liberci: Americký konvoj není důvodem k hysterické reakci*. MF DNES (Kraj Liberecký), s. 1, 25. 3. 2015; či Švehla, Jaroslav: *Zeman: Odpůrci konvoje jsou blázni*. Právo, s. 2, 25. 3. 2015.
47 Období od prvního návrhu kvót (Usnesení Evropského parlamentu ze dne 29. dubna 2015 o tragédiích, k nimž došlo v poslední době ve Středozemním moři, a o migrační a azylové politice EU (2015/2660(RSP)) do 30. 11. 2015. Výběr pomocí lexikálního filtru ve tvaru: (povinn* OR uprchlic* OR reloka?n*) AND kvót*.
48 Mocek Michal: *Sobotka: Kvóty odmítnu, nic neřeší*. Právo, s. 13, 26. 6. 2015.
49 Valeš, Martin: *Železná uprchlická opona*. Týden, s. 60, 7. 9. 2015.
50 Rovenský, Jan: *Vláda proti Bruselu: kvóty nechceme*. Právo, s. 2, 13. 5. 2015.
51 Tamtéž.
52 Havligerová, Jana: *Česko by mělo přijmout 525 běženců*. E15, Události, s. 2, 14. 5. 2015.
53 Mocek, Michal: *Souboj o uprchlíky nekončí*. Právo, s. 6, 27. 6. 2015.
54 Pokorný, Jakub: *Stovky, nebo tisíce? Pro vládu je ideálem nula*. MF DNES, s. 2, 14. 5. 2015.
55 Petráček, Zbyněk: *Už znáš svého přistěhovalce?* Lidové noviny, s. 8, 14. 5. 2015.
56 (vr, ČTK): *Diktuje Češi, přijmete stovky uprchlíků!* Blesk, s. 13, 14. 5. 2015.
57 Palata, Luboš: *Uprchlická krize tříští EU. Blíží se zásadní střet*. MF DNES, s. 1., 1. 9. 2015.
58 (mim): *Sáhnou nám na dotace?* Blesk, s. 4, 1. 9. 2015.
59 Páral, Pavel: *Francouzi přistáli na Marsu*. E15, s. 12, 1. 9. 2015.
60 Keller, Jan: *Dárek euroskeptikům*. Právo, s. 6, 2. 9. 2015.
61 (DPA, vpl, ivi): *Berlín chce odmítače kvót přehlasovat*. Právo, s. 1. 19. 9. 2015; (ČTK): *Německo: Odpůrce kvót přehlasujeme*. MF DNES, s. 6, 19. 9. 2015.
62 Například Hruška, Blahoslav: *Kvóty si vnutit nedáme, zní z V4*. Lidové noviny, s. 2, 22. 9. 2015.
63 Housková, Silvie: *V Bruselu se strhne poslední bitva o kvóty*. Hospodářské noviny, s. 4, 22. 9. 2015.
64 Hruška, Blahoslav: *Česká prohra v Bruselu*. Lidové noviny, s. 1, 23. 9. 2015.
65 Tamtéž; Fiala, Petr: *Vláda nemá odvahu postavit se diktátu*. Lidové noviny, s. 11, 24. 9. 2015.
66 Klíma, Josef: *Slepota*. Lidové noviny, s. 10, 29. 8. 2015.
67 Macháček, Jan: *Vietnamci nevadí. O Arabech toho moc nevíme*. Lidové noviny, s. 9, 12. 6. 2015.
68 Klimeš, David: *Uprchlíci – konec Schengenu?* Hospodářské noviny, s. 9, 10. 6. 2015.
69 Joch, Roman: *Evropa by měla rekolonizovat Afriku*. Lidové noviny, s. 11, 5. 5. 2015.
70 Adamičková, Naďa–Königová, Marie: *Uprchlíci: Vláda riskne nelibost EU*. Právo, s. 1, s. 1, 10. 6. 2015.
71 (ivi, sw, ČTK): *Maďarsko couvlo: Azyl neměníme*. Právo, s. 14, 25. 6. 2015.
72 Hruška, Blahoslav: *Češi pro EU vyslýchají migranty*. Lidové noviny, s. 3, 13. 6. 2015.
73 (rsk, novinky.cz): *Evropa musí hned uzavřít hranice, vyzval šéf ANO*. Právo, s. 2, 26. 8. 2015.
74 Tománek, Tomáš: *Zeman: Vědci by si měli vzít běžence domů*. Lidové noviny, s. 1, 1. 9. 2015.
75 Šafaříková, Kateřina: *„Konvičkovci“ expandují do politiky*. Lidové noviny, s. 2, 8. 6. 2015.
76 Motýl, Ivan: *Čeští Afričané vládě rozumějí*. Týden, s. 28, 25. 5. 2015.

Část II:

Evropský a bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky

Kapitola 3

Evropský rozměr české zahraniční politiky

Vít Beneš

V roce 2015 pokračovala vládní koalice České strany sociálně-demokratické (ČSSD), Křesťanské a demokratické unie – Československé strany lidové (KDU-ČSL) a hnutí ANO 2011. Samotná skutečnost, že tato koalice pokračovala již třetím rokem bez zásadních vnitrokoaličních sporů v evropské politice, jako tomu bylo u vlád minulých, je pozornosti hodná. Opozice vůči vládní evropské politice byla v roce 2015 relativně slabá. Koaliční vláda oficiálně deklarovala „proevropský" kurz své zahraniční politiky, tudíž proevropsky orientovaná opozice (TOP 09) měla jen malý prostor pro kritiku vlády z proevropských pozic. Na opačné straně spektra, tradiční euroskeptická opozice (ODS) byla po posledních parlamentních volbách značně oslabena. V konkrétních otázkách, jako byla reakce na uprchlickou krizi a kauzu „uprchlické kvóty", ve skutečnosti vláda zastávala vůči EU kritický postoj, čímž zmenšovala prostor pro kritiku ze strany tradičních euroskeptických politických stran. Nové populistické euroskeptické hnutí Úsvit Tomia Okamury prochází vnitřní krizí a rozpadá se. Parlamentní opozice měla problémy při formulaci věrohodné alternativní evropské politiky. Mezi prezidentem Milošem Zemanem a vládou Bohuslava Sobotky je patrné pnutí, které se projevuje v rovině osobních i v rovině politických priorit, nicméně prezidentovy postoje v evropské politice nepředstavovaly zásadní hrozbu a výzvu pro českou evropskou politiku. Prezident zaujal vůči unijním návrhům na řešení uprchlické krize mnohem ostřejší stanovisko než vláda. Formoval veřejnou diskusi na toto téma a pokoušel se směřovat vládní politiku, ale nepředstavoval výzvu pro evropskou politiku vlády jako takovou.

Důvěra české veřejnosti vůči Evropské unii zůstávala na historicky nejnižší úrovni a podle většiny průzkumů se ještě prohlubovala. V březnu 2015 podle agentury STEM důvěřovalo Evropské unii 38 % obyvatel ČR,[1] podle Eurobarometru důvěřovalo Evropské unii 43 % dotazovaných Čechů.[2] Podle Centra pro výzkum veřejného mínění dokonce důvěryhodnost Evropské unie mírně stoupla.[3] V druhé polovině roku 2015

však průzkumy zaznamenaly další rapidní pokles důvěry české veřejnosti, který můžeme dát do souvislosti s prohlubující se uprchlickou krizí a vyostřením vztahů mezi ČR (resp. Visegrádskou skupinou) a zbytkem EU. Podle Eurobarometru se důvěra občanů ČR v EU propadla na pouhých 27 %. V ČR převládá negativní hodnocení EU a naše země se tak zařadila mezi nejvíce euroskeptické členy Unie společně s Velkou Británií a krizí postiženým Řeckem.[4] Průzkumy zároveň ukazují, že protievropské postoje jsou charakteristické pro levicově orientované občany (především voliče KSČM, ale i ČSSD).[5] Podobně jako v minulých letech můžeme konstatovat, že euroskepticismus voličské základny ČSSD svazuje ruce oficiálně proevropské vládě vedené ČSSD.

Co se týče konkrétních unijních politik, v souladu s vývojem předchozích let je údaj o tom, že naprostá většina obyvatel (69 %) ČR rozhodně či spíše nesouhlasila s přijetím eura v ČR.[6] Novinkou je ale klesající podpora pro volný pohyb osob uvnitř schengenského prostoru. Česká politická reprezentace napříč politickým spektrem předpokládala a nadále předpokládá, že volný pohyb osob je hlavním přínosem evropské integrace pro ČR (viz minulá vydání této publikace). Tento předpoklad byl v roce 2015 zpochybněn, když průzkum agentury STEM ukázal, že kvůli uprchlické krizi by 72 % občanů ČR chtělo kvůli uprchlíkům obnovit hraniční kontroly uvnitř Schengenu. V tom samém průzkumu vyjádřilo 51 % občanů ČR souhlas s přerozdělováním uprchlíků mezi zeměmi EU.[7]

Světlo světa v roce 2015 spatřila *Koncepce politiky ČR v EU*.[8] Vypracování této koncepce si vytyčila za cíl koaliční vláda ČSSD, ANO a KDU-ČSL ve svém programovém prohlášení z února 2014.[9] Podtitul Koncepce, který zní *Aktivní a srozumitelná ČR v jednotné Evropě*, naznačuje základní ideová východiska a priority české vlády ve vztahu k EU.

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Vládní strany

V roce 2015 neprobíhaly v ČR žádné volby, které by nabízely politickým stranám prezentovat svá ideová a politická východiska k evropské politice. V této části kapitoly tedy budeme vycházet z *ad hoc* stanovisek jednotlivých politiků či politických stran k aktuálním tématům evropské politiky. ČSSD, největší vládní strana, určovala směr evropské politiky České republiky. ČSSD obsadila ve vládě klíčové posty týkající se zahraniční a evropské politiky: premiér (Bohuslav Sobotka), ministr zahraničních věcí (Lubomír Zaorálek) a státní tajemník pro evropské záležitosti (Tomáš Prouza). Nicméně evropská politika ČSSD nebyla vždy jednotná a v době vrcholící uprchlické krize byla její podoba přímo či nepřímo ovlivňována i ministrem vnitra Milanem Chovancem, který ve vztahu k uprchlické krizi a unijním návrhům na její řešení (kvóty na přerozdělování uprchlíků) zastával ostřejší stanovisko a neváhal jej prezentovat na veřejnosti.

ČSSD vnímá evropskou politiku jako hledání rovnováhy mezi prosazováním svébytných *„národních zájmů“* a zachováním *„evropské jednoty“*.[10] Samotné členství

ČR v EU a aktivní účast v rozhodovacích procesech Evropské unie pak ČSSD dlouhodobě chápe jako strategické, politické rozhodnutí. S těmito východisky přistupovala ČSSD k otázce sankcí vůči Rusku v reakci na anexi Krymu v roce 2014 i na začátku migrační krize.

Politické debatě na evropská témata v první polovině roku 2015 dominuje řecká dluhová krize a riziko „grexitu“ (odchod Řecka z eurozóny), postupně se ale do popředí jednoznačně dostává uprchlická krize a unijní reakci na ni. Sociální demokraté staví svůj dlouhodobý program na *„mezinárodní solidaritě“* a na hodnotách *„svobody, spravedlnosti, solidarity a lidských práv“*.[11] Z reakcí představitelů ČSSD na řeckou dluhovou krizi i na migrační krizi je však zřejmé, že tato solidarita má jasné meze a že ji ČSSD chápe podmíněně.

V průběhu řecké dluhové krize, ČSSD stejně jako zbytek české politické scény v zásadě přejala argumenty evropské (a německé) pravice, když zdůrazňovala nutnost plnění závazků ze strany Řecka. Trvala na tom, že odpovědnost za řešení krize leží především na Řecku samotném, které musí *„dát na stůl plán reforem a změn, které chtějí udělat“*, jinak situace skončí odchodem Řecka z eurozóny.[12] Podle představitelů ČSSD si Řecko nemůže stěžovat na nedostatek solidarity ze strany EU a v ČSSD zaznívají i názory, že *„odchod Řecka by mohl eurozóně pomoci a je i varováním pro ostatní státy, aby svoje závazky plnily“*.[13]

Co se týče uprchlické krize, ČSSD se sice formálně hlásí k ideji solidarity, postupně ale i jí dominuje sekuritizační diskurz a strach z cizí kultury a náboženství. „Migrační vlna“ byla postupně prezentována jako bezpečnostní hrozba, kterou je třeba zastavit (místopředseda Senátu Zdeněk Škromach označil dokonce organizovanou migraci za formu války).[14] Hlavní představitelé ČSSD sice vyzývali k celoevropskému řešení, to ale podle ČSSD spočívá v *„ukončení válečných konfliktů v Sýrii a v Libyi“*.[15] Podle premiéra by měla EU v souvislosti s migrační krizí více zdůrazňovat bezpečnostní otázky a ČR by podle Sobotky měla *„pomáhat lidem v nouzi“*, ale bezpečnost musí mít *„prioritu před solidaritou“*.[16] Neochotu přijímat uprchlíky pak hlavní představitel ČSSD vysvětluje tím, že *„velká část uprchlíků pochází z oblastí s naprosto odlišnými kulturními a náboženskými zvyky“*, což potom na lidi *„působí cize a vyvolává to u nich obavy“*.[17]

Co se týče solidarity s ostatními členskými státy (kvóty na přerozdělování uprchlíků), podle představitelů ČSSD je Česká republika solidární, ale nikdo by ji k tomu neměl nutit.[18] Postoj ČSSD k Řecku, Itálii a dalším zemím, které se potýkaly s přílivem běženců, byl stejně nekompromisní, jako tomu bylo v případě krize dluhové. Jakákoliv solidarita je podmíněna důsledným dodržováním „pravidel schengenského prostoru“ všemi zeměmi EU, zejména pak ochranou a kontrolou vnějších hranic EU. ČSSD také odmítá společnou azylovou politiku, jednotlivé členské státy musejí mít i nadále právo rozhodovat o tom, komu a v jakém počtu poskytnou pomoc ve formě azylu a integrace.[19]

Hnutí ANO ústy svého předsedy Andreje Babiše považovalo uprchlíky za *„největší ohrožení Evropy“*.[20] Hnutí ANO, které na rozdíl od sociální demokracie postrádá jakékoliv ideové a politické ukotvení či strategickou vizi, necítilo potřebu odkazovat na hodnoty solidarity či lidských práv. Vyjádření jeho představitelů (tj. A. Babiše)

proto snadno sklouzávaly k populismu a „neortodoxním“ návrhům. Podle Babiše je potřeba *„pomoci ohroženým lidem“*, ale motivace uprchlíků je různá a *„většina jde za štědrými sociálními systémy do Německa či Anglie“*. Z neortodoxních návrhů A. Babiše zmiňme jeho požadavek, aby NATO začalo ve Středomoří potápět lodě pašeráků[21] či úvahu o zřízení obrovských uprchlických táborů za hranicemi EU v Turecku a severní Africe – jakýsi *„Ellis Island pro 13 milionů uprchlíků“*.[22] A. Babiš patřil k největším zastáncům *„okamžitého uzavření“* vnějších hranic schengenského prostoru, včetně izolace *„osamoceného Řecka“*.[23] Podobně jako u ostatních politiků, Babišova rétorika se vyostřila po atentátech v Paříži, které dal do souvislosti s migrační vlnou. Evropští politici by podle něj měli myslet *„hlavně na bezpečnost vlastních lidí, vlastních obyvatel a ne na humanitární pomoc“*. Babišův tvrdý antiimigrační postoj jde tak daleko, že upírá uprchlíkům právo na azyl – podle něj je třeba zavřít schengenskou hranici, postavit pohraniční stráž a *„dát peníze Turecku, aby zabránilo ilegálně prchajícím lidem do Evropy nastupovat na ty gumové čluny“*.[24] Je ale nutno podotknout, že antiimigrantská rétorika není vždy sdílena ostatními členy hnutí ANO. Například ještě v červenci Pavel Telička hájil názor, že ČR umí začlenit cizince do společnosti, a přestože kvóty považuje za neefektivní, uprchlíky podle něj potřebujeme.[25] Jak ukazuje příklad A. Babiše, zatímco ještě na začátku roku volají čeští politici po rozlišování mezi ekonomickými migranty a uprchlíky, ke konci roku se v souvislosti s atentáty v Paříži rétorika vyostřuje a jakékoliv humanitární hodnoty a normy ustupují argumentům zobrazujícím uprchlíky jako bezpečnostní hrozbu.

Ve vztahu k EU a jejím politikám je postoj ANO velmi selektivní. Na jednu stranu předseda ANO patřil mezi nejsilnější zastánce centralizované evropské pohraniční stráže, která by měla mít pravomoci chránit hranice EU (doposud je ochrana hranic výlučnou pravomocí jednotlivých členských zemí).[26] Uzavření hranic je podle ANO jediným způsobem, jak zabránit rozpadu schengenského prostoru.[27] Na druhou stranu ANO trvá na tom, že každý stát má mít vlastní imigrační politiku, EU by neměla *„určovat ČR imigrační politiku“*.[28]

V ekonomických otázkách zastávalo hnutí ANO liberální pozice. Řecko nemělo být nikdy přijato do eurozóny a v době vrcholící krize kolem řeckého dluhu zemím eurozóny pak Babiš hájil argument, že Řecko by mělo zbankrotovat, *„aby se vyčistil prostor“*. Podle něj je jasné, že Řecko své dluhy nemůže nikdy zaplatit.[29] Ekonomickým tématem, na kterém se Babiš už od poloviny roku 2014 v evropské politice profiloval, byla přenesená daňová povinnost a boj proti daňovým únikům při výběru DPH. Zpočátku vicepremiér Babiš navrhoval zavedení přenesené daňové povinnosti u DPH v rámci celé Evropské unie.[30] V roce 2015, když se ukázala neprůchodnost tohoto návrhu, prosazoval, aby si mohly evropské státy samostatně určovat, jaké zboží a služby budou podléhat přenesené daňové povinnosti.[31]

Křesťanští demokraté vnímají Evropu jako *„prostor společných hodnot“*. Zatímco v ostatních vládních stranách byla politická a ideová debata o evropské integraci výrazně potlačena ve prospěch deklarovaného „pragmatismu“, někdy hraničícího s populismem, představitelé KDU-ČSL se soustřeďovali právě na hodnotové a normativní aspekty evropské integrace v kontextu uprchlické krize – příležitostí k tomu bylo i setkání lídrů Evropské lidové strany v Praze v prosinci 2015.[32] Podle předsedy Pavla Bělobrádka je jediným řešením uprchlické krize *„soudržnost a návrat k původním hodnotám Evropské unie“*.[33] Předseda KDU-ČSL také adresoval svým straníkům otevřený dopis, ve kterém varoval před *„radikalizací společnosti“* a šířením strachu a paniky. Podle KDU-ČSL nás k pomoci *„zavazují nejen Ženevské konvence a naše zákony, ale i křesťanská solidarita a obecně lidskost“*. V migrační krizi je třeba hledat *„společné řešení v rámci EU“*.[34] Přes svoji proevropskou rétoriku ale v praktických otázkách unijní politiky KDU-ČSL sdílela vládní politiku: odmítala povinné kvóty a podobně jako ostatní vládní strany upřednostňovala *„řešení imigrace pokud možno mimo hranice EU“*, zejména navýšení pomoci pro uprchlické tábory v regionech bojů.[35] Představitelé KDU-ČSL argumentují, že součástí evropské identity je křesťanství, nikoliv islám.[36] Odmítavý postoj k přijímání uprchlíků a nedostatek solidarity ostře odsoudil bývalý ministr zahraničních věcí Cyril Svoboda.[37]

Opoziční strany

Postoje Občanské demokratické strany k Evropské unii byly v roce 2015 kritické, její euroskepticismus ale nedosáhl intenzity jiných opozičních stran a v některých ohledech se příliš nelišil od euroskeptických postojů některých vládních představitelů. ODS se soustředila na kritiku neschopnosti Evropské unie řešit opakující se krize. V souladu se svými dlouhodobými ideovými pozicemi ODS tvrdí, že *„řada problémů, kterým jsme v minulosti čelili, byla způsobena právě přílišnou politickou integrací“*. Podle ODS nevzniká politický národ, neexistuje společná evropská identita a tudíž *„nejsou podmínky pro přílišnou míru solidarity mezi jednotlivými státy“*.[38] Podle předsedy ODS Petra Fialy je Evropa ve válce, kterou jí vyhlásil radikální islám, a EU nedokáže zajistit naši bezpečnost.[39]

ODS poměrně hlasitě vyzývala k odmítnutí unijních kvót na přerozdělení uprchlíků, poté, co je Evropská unie proti vůli České republiky a několika dalších členských států schválila.[40] ODS považuje migrační politiku za *„základní otázku státní suverenity“* a odmítá vůbec princip hlasování kvalifikovanou většinou v této oblasti. Občanští demokraté dokonce spustili iniciativu „NE kvótám“, jejímž cílem je vyvinout na vládu tlak, aby se nepodřizovala rozhodnutí Rady EU o kvótách.[41] Iniciativa „NE kvótám“ je pokračováním taktiky veřejných petic, kterou ODS využila už v roce 2013, kdy iniciovala petici požadující referendum o přijetí eura v ČR. Tato petice o referendu o zavedení eura v ČR byla v únoru 2015 Senátem zamítnuta.[42]

Bývalý prezident ČR a bývalý předseda ODS Václav Klaus vyzval v prosinci 2015 k vytvoření široké platformy proti migrantům sdružující nejrůznější politické subjekty od ODS po komunisty. Do této platformy, kterou hodlá Klaus vést, nepozval Blok proti islámu nebo hnutí Svoboda a přímá demokracie T. Okamury. Jeho snaha o vytvoření širší koalice s KSČM odráží dlouhodobou konvergenci zahraničněpolitických pozic V. Klause a KSČM – počínaje důsledným euroskepticismem přes kritiku Západu, zahraniční politiky Spojených států i evropských mocností (zejména Německa) až po proruské postoje v otázce rusko-ukrajinské války. Podle očekávání se bývalý prezident ostře vymezil vůči Evropské unii, která při své *„totální dedemokra-*

tizaci a postdemokratizaci" migrační krizi *„nezvládá a ani hypoteticky zvládat nemůže"*, i proti německé kancléřce Angele Merkelové, která podle Klause *„vyzvala migranty k pochodu na Evropu"*.[43]

Komunistická strana Čech a Moravy patří mezi euroskeptické strany – z tradičních stran mají její voliči nejvíce protiunijní postoje (s členstvím v EU je spokojeno pouze 16 % voličů KSČM).[44] Tomu odpovídají i postoje strany k evropské integraci – komunisté se prezentují jako euroskeptická strana bojující proti *„bruselskému diktátu"*. Podle KSČM je příčinou uprchlické krize v Evropě *„imperiální politika velmocí, především USA a NATO"*.[45] KSČM podle oficiálních prohlášení *„odmítá šíření nenávisti k lidem jiné rasy, národnosti či náboženství"*, běžence je však potřeba ochránit *„ještě před branami EU"*. Podle očekávání postoj komunistů ke kvótám je zásadně odmítavý, vymezující se vůči *„direktivnímu rozhodování Evropské komise o uprchlických kvótách"*.[46] KSČM se také postavila proti přijetí asociační dohody mezi EU a Ukrajinou.[47]

V roce 2015 se rozpadlo ostře euroskeptické hnutí Úsvit přímé demokracie. Z hnutí odešel jeho zakladatel T. Okamura, který založil nové hnutí Svoboda a přímá demokracie.[48] Dosavadní strana se přejmenovala na Úsvit – Národní Koalice. Obě strany můžeme označit za ostře protievropské. Okamurovo hnutí Svoboda a přímá demokracie dokonce požaduje referendum o odchodu České republiky z Evropské unie.[49] Okamura také navázal spojenectví s francouzskou euroskeptickou stranou Národní fronta vedenou Marine Le Penovou, která se dokonce zúčastnila euroskeptické konference „Evropský mír a prosperita po Evropské unii".[50]

Posuny ve vnímání EU

V roce 2015 jsme byli svědky výrazné politizace diskuse o Evropské unii v souvislosti s tím, jak začala být EU spojována s novými tématy, politikami a událostmi. Od sametové revoluce v roce 1989 a po většinu období od vstupu ČR do EU byla EU asociována s ekonomickými tématy, ať již to byla ekonomická liberalizace a vnitřní trh, evropské fondy, euro a v poslední době ekonomická, finanční a dluhová krize. Postupně nabývalo na významu bezpečnostní, strategické a geopolitické vnímání EU v souvislosti s pokračujícím rozšiřováním EU, které vyvrcholilo v období ruské agrese vůči Ukrajině, kdy se EU bezprecedentně rozhodla pro přijetí sankcí vůči Rusku. V roce 2015 získává debata o EU nový rozměr v souvislosti s uprchlickou krizí. Nejenom, že dochází k sekuritizaci tématu uprchlíků, ale o samotné Evropské unii se debatuje v souvislosti s tématy, které se bytostně dotýkají charakteru české společnosti: multikulturalismus vs. nativismus, tolerance vs. xenofobie.

V minulosti byly hlavními dělícími liniemi v debatě o EU otázky institucionální (zastánci nadnárodního vs. mezivládního modelu integrace), otázky ekonomické (zastánci neoliberalismu vs. zastánci solidarity a většího přerozdělování) a otázky bezpečnostní (zastánci transatlantické vazby vs. zastánci posilování unijní společné zahraniční a bezpečnostní politiky). Tato témata byla po dlouhou dobu klíčová a určovala, kdo je vnímán jako „proevropský" či „euroskeptický" politik. Zjednodušeně řečeno, k „euroskeptické" či „eurorealistické" části politického spektra byli řazeni politici a politické strany, kteří se hlásili k mezivládnímu modelu integrace, jejich ekonomická politika vycházela z neoliberalismu a prosazovali transatlantickou vazbu na úkor svébytných zahraničněpolitických a bezpečnostních kapacit Evropské unie.

Tyto dělící linie doznaly v posledních letech některých důležitých změn a v souvislosti s uprchlickou krizí k nim přibyla dělící linie nová. Dělící linie mezi zastánci nadnárodního vs. mezivládního modelu integrace ustoupila do pozadí v okamžiku, kdy utichly debaty doprovázející sjednávání a ratifikaci *Lisabonské smlouvy*, kdy vypuká ekonomická a finanční krize. Ani v roce 2015 jsme nezaznamenali politickou debatu kolem institucionálních otázek evropské integrace. Možná je tomu proto, že tradiční dělení na nadnárodní a mezivládní model integrace ztrácí do určité míry smysl v situaci, kdy dochází k výraznému prohlubování integrace EU skrze mezivládní instituce a nástroje (mezivládní smlouvy stojící mimo primární právo).

Samotná ekonomická a finanční krize znamenala dvojí posun ve vnímání EU a její rodící se ekonomické politiky. Unijní opatření na řešení finanční a ekonomické krize, prosazované Německem, Nizozemskem a dalšími zeměmi, kde dominují pravicové liberálně-konzervativní strany, v zásadě odpovídaly neoliberálnímu modelu ekonomiky. To je zásadní obrat např. oproti roku 2011, kdy byla na pořadu dne unijní Strategie Evropa 2020, která byla českou pravicí kritizována jako příliš levicová v situaci, kdy se má EU soustředit na liberalizaci vnitřního trhu (pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil).[51]

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Řecká dluhová krize

První polovině roku 2015 dominovala v evropské agendě řecká dluhová krize, která vyvrcholila v důsledku pokračující ekonomické krize v Řecku a zvolení krajně levicové vlády. Řecko nebylo schopné splácet svůj obrovský dluh (cca 180 % HDP v roce 2015) vůči mezinárodním věřitelům a po zvolení vlády Syrizy a Nezávislých Řeků výrazně poklesla i politická vůle splácet dluh a pokračovat v úsporných opatřeních požadovaných tzv. Troikou, což vedlo k eskalaci vztahů mezi Řeckem a jeho věřiteli z řad ostatních států eurozóny. Ve sporu mezi Řeckem, které požadovalo odepsání svého dluhu a zmírnění úsporných opatření, a věřiteli (vedenými Německem), kteří požadovali pokračování reforem a úsporných opatření jako podmínku pro třetí záchranný balíček, byla ČR jakožto země neplatící eurem pouze vnějším pozorovatelem. Zároveň se ale Česká republika jednoznačně přiklonila na stranu Německa a dalších států tzv. severního křídla eurozóny (Německo, Nizozemsko, Slovensko, Pobaltí a další), které zaujaly vůči Řecku tvrdý postoj pod hrozbou nuceného odchodu z eurozóny. Jak už bylo zmíněno v části věnované ideovým východiskům, vláda vedená sociální demokracií ve svém postoji k řešení krize eurozóny a konkrétně pak řecké dluhové krize v zásadě pokračovala v pozicích pravicové vlády premiéra Petra Nečase (ODS) a obhajovala politiku úsporných opatření prosazovanou věřitelskými zeměmi v čele s Německem.

Česká republika se jako země neplatící eurem nepodílela na třetím záchranném balíčku pro Řecko, který státy eurozóny schválily v červenci 2015. Vzhledem k tomu, že tento záchranný balíček byl schvalován pod časovým tlakem, rozhodla se EU využít krátkodobé překlenovací financování z Evropského finančního a stabilizačního mechanismu (EFSM), který je ovšem nástrojem celoevropským. Česká republika se k poskytnutí finanční půjčky z EFSM stavěla odmítavě[52] a souhlasila teprve poté, co dostala od EU záruky, že pokud Řecko nesplatí finanční pomoc z EFSM, budou členské státy mimo eurozónu odškodněny.

V červnu a červenci, kdy krize vrcholila, vláda odmítla možnost odepsání řeckého dluhu, který má Řecko vůči ostatním členským státům eurozóny v důsledku prvního a druhého záchranného balíčku z let 2010 a 2012. Podle premiéra *„je naprosto pochopitelné, že evropské země trvají na pokračování reforem“*, organizace sociálních programů nejvíce ohroženým řeckým skupinám se nemůže dít tím, že bude odepsán řecký dluh. Taková situace je pro premiéra *„do značné míry nepřijatelná“*.[53] Vláda se připojila k nátlaku ostatních členských států EU na Řecko, podle premiéra může být další řecká žádost o půjčku neúspěšná a (nedobrovolný) odchod Řecka z eurozóny je *„reálná varianta“*.[54] Řecký odchod z eurozóny by prý Českou republiku nehrozil.[55]

Podle vicepremiéra Babiše nemělo Řecko do eurozóny nikdy vstupovat (viz výše). Silné výroky českých vládních představitelů mírnil pouze ministr zahraničních věcí, podle kterého by kolaps Řecka mohl ohrozit eurozónu, na jejíž stabilitě je přitom ČR podle něj závislá.[56] Protiřecká rétorika českých oficiálních představitelů vyvrcholila v prosinci 2015, kdy v reakci na výroky prezidenta Miloše Zemana Řecko krátce odvolalo svého velvyslance v Praze.[57] Vláda roztržku bagatelizovala, ve skutečnosti se jednalo o nejvážnější krizi vzájemných vztahů od doby vzniku ČR.

Strategické zájmy ČR a postoj k eurozóně

Vláda v Koncepci opakovaně zdůrazňuje, že členství ČR v EU chápe jako *„politický projekt, jako strategickou volbu a jako základní ekonomický, sociální, kulturní i bezpečnostní rámec rozvoje a ideového ukotvení ČR“*.[58] V tomto se vláda explicitně vymezila vůči předchozím středopravým vládám i euroskeptickému bývalému prezidentovi Klausovi, kteří vždy vnímali a hodnotili členství ČR v EU optikou ekonomických příjmů a nákladů. Na nejobecnější úrovni vláda specifikovala dva strategické zájmy tvořící východisko pro specifické cíle a principy.

Prvním strategickým zájmem ČR je být *„plnohodnotným členem EU“*. Přičemž toho zájmu *„lze dosáhnout jedině přistoupením do eurozóny“*. Samotné přijetí eura ovšem mezi cíli české politiky v EU nefiguruje. V souladu s rétorikou vládního programu, prioritou vlády je pouze *„příprava na vstup do eurozóny“*, jejíž podstatou má být vedení *„důkladné veřejné diskuze o dopadech členství v eurozóně“*.[59] Vláda nehodlá do konce svého mandátu rozhodnout o zapojení ČR do Evropského mechanismu směnných kurzů II (ERM II), a tedy ani o termínu vstupu ČR do eurozóny, její ambice je omezena na *„otevření prostoru“* pro takové rozhodnutí.

Druhým strategickým zájmem je *„jednotná Evropská unie“*, čímž je myšleno *„zachování jednoty Evropské unie navzdory všem odstředivým tendencím“*. Ovšem hned v další větě vláda dodává, že *„chápe potřebu další integrace eurozóny“*, přestože přiznává, že diferencovaná integrace může ohrozit naše postavení v Evropské unii.

Přestože oproti poslední středopravé vládě premiéra Nečase se ideová východiska vlády premiéra Sobotky změnila a vláda uznává strategický význam plnohodnotného členství a jednotné EU, strategické dokumenty, jako je Koncepce, ukazují omezené možnosti jak deklarované strategické zájmy naplnit. Naplnění strategického cíle plnohodnotného členství v EU (tj. přijetí eura) je znemožněno odporem veřejnosti k euru a potažmo i prohlubující se nedůvěrou vůči EU jako takové (viz úvod této kapitoly). Vláda si tento problém uvědomuje, jako řešení nabízí vypracování další *„informační strategie“*, která by měla občany *„lépe seznámit s fungováním EU, rolí ČR v ní a přínosy našeho členství“*, zkvalitnění zpravodajství veřejnoprávních médií a intenzivní debatu o směřování EU v rámci Národního konventu.[60]

Podobně jako předchozí vlády, ani vláda premiéra Sobotky se ve své Koncepci nedokázala vypořádat s realitou prohlubující se integrace eurozóny. Diferencovaná míra integrace, ať už je důsledkem dostředivých tendencí jádra nebo odstředivých tendencí periferie, ohrožuje jednotu EU a dosažení plnohodnotného členství ČR v EU. Přestože prohlubování integrace eurozóny bez naší účasti, která je znemožněna výše zmíněným odporem veřejnosti, oslabuje postavení ČR v EU, Česká republika nemá nástroje jak tomuto trendu zabránit. Podobně jako Nečasova vláda i vláda premiéra Sobotky nakonec skončila v pozici, kdy se nehodlá zapojit do prohlubující se integrace eurozóny (přijmout euro), zároveň však z ekonomických důvodů uznává potřebu další integrace eurozóny za účelem jejího lepšího fungování a vnitřní konvergence.

Uprchlická krize

Agendou evropské politiky, která v roce 2015 upoutala největší pozornost, byla bezpochyby otázka kvót na přerozdělování uprchlíků. V květnu 2015 Evropská komise představila Evropský program pro migraci,[61] který představoval rámcový program pro následná opatření na evropské úrovni. Následovaly dva „implementační balíčky“. První z 27. května obsahoval návrh na mimořádnou relokaci 40 000 osob, které potřebují mezinárodní ochranu, z Itálie a Řecka do jiných členských států, doporučení na „znovuusídlení“ 20 000 žadatelů, akční plán EU proti pašování přistěhovalců a další opatření. Na Českou republiku by podle tohoto návrhu připadlo 1853 uprchlíků.[62] Druhý implementační balíček Komise představila 9. září, obsahoval návrh na mimořádnou relokaci 120 000 osob, které jednoznačně potřebují mezinárodní ochranu, a navíc i mechanismus trvalé relokace pro všechny členské státy a některá další opatření jako seznam bezpečných zemí původu, účinnější návratovou politiku a svěřenecký fond pro Afriku.[63]

Česká republika se od počátku ke kvótám stavěla odmítavě, přičemž zpočátku zdůrazňovala, že *„kvóty nejsou řešením“*.[64] První balíček byl nakonec přijat v pozměněné podobě zachovávající princip dobrovolnosti, na nátlak České republiky a dalších zemí odmítajících povinné kvóty.[65] Druhý implementační balíček byl ovšem přijat v září 2015 i s povinnými kvótami i přes nesouhlas České republiky.[66]

Kritika mechanismu přerozdělování uprchlíků byla zejména v první polovině roku do určité míry taktickým krokem, kterým se vláda snažila přinutit ostatní členské státy

k tomu, aby se věnovaly otázce, kterou ČR považovala za prioritní, tedy lepší ochraně vnějších hranic EU. Vláda obhajovala svůj odmítavý postoj k přerozdělení uprchlíků z Řecka a Itálie argumentem, že uprchlíkům je třeba pomáhat v místě konfliktu. Podle premiéra také chybí legální rámec, na základě kterého by kvóty mohly být zaváděny, a přijetí kvót na přerozdělení uprchlíků z Řecka a Itálie by podle něj mohlo *„povzbudit migrační tlaky“*.[67] V neposlední řadě vláda tvrdila, že uprchlíky není možné zadržovat a upírat jim právo na volný pohyb v rámci schengenského prostoru.[68] Uprchlíci nemají zájem v ČR zůstat a ti alokovaní do ČR budou stejně pokračovat do Německa.

Vláda opakovaně tvrdila, že na samotné přijetí stovek či dokonce tisíců uprchlíků je připravena, odmítala ovšem přenesení pravomocí na EU a trvala na principu dobrovolnosti.[69] Oficiálně tedy ČR neprotestovala proti samotnému přijímání uprchlíků v ČR, ale proti tomu, aby o přidělování uprchlíků rozhodovala Evropská unie, proti *„zcela novému přístupu, který je do určité míry revoluční“*. Vláda kritizovala Komisi za to, že s návrhem na povinnou relokaci uprchlíků přišla z vlastní iniciativy v situaci, kdy se Evropská rada shodla na kvótách dobrovolných. Podle ministra zahraničních věcí Zaorálka musejí mít členské státy pod svojí kontrolou rozhodování o tom, koho přijmou na své území.[70] Uprchlická krize tak jasně ukázala hranici, za kterou ani oficiálně proevropská vláda, která před pouhým rokem deklarovala ambici *„zásadně změnit český postoj a chování EU“*,[71] nehodlá jít. Česká republika odmítla prohlubování integrace směrem ke společné azylové a migrační politice a zdůrazňovala individuální odpovědnost členských států v rámci mezivládního modelu společného azylového systému.

Na formální rovině byl zamítavý postoj české vlády k povinným kvótám na rozdělování uprchlíků a k prohlubování unijní azylové a migrační politice formulován v rámcové pozici ČR k plánu komise na boj s nelegálním přistěhovalectvím do EU z května 2015 a ve *Strategii migrační politiky České republiky*, kterou vypracovalo ministerstvo vnitra a kterou vláda schválila v červenci 2015.[72] Ministerstvo vnitra také vypracovalo detailní analýzu k unijnímu návrhu na relokace.[73]

Hned na první straně dokumentu si můžeme přečíst argument, který s oblibou používají i čeští odpůrci přijetí eura[74] – tedy že uprchlická vlna představuje *„podstatnou změnu okolností, za kterých bylo sjednáváno primární právo Evropské unie“*. Odkazujíce na klauzule *rebus sic stantibus* mezinárodního práva pak autoři analýzy tvrdí, že chybí právní základ pro hlasování kvalifikovanou většinou. Návrh na relokační kvóty je kritizován za to, že porušuje *„zásady svrchované rovnosti států“* a jejich *„politickou nezávislost“*. Z vládního dokumentu je patrná značná skepse vůči možnosti regulovat sekundární migraci (tj. migraci z jednoho členského státu do druhého). Nejenom, že vláda nenabízí žádné řešení k problému sekundární migrace a tzv. *azylum shoping*, ale dokonce implicitně kritizuje Evropskou komisi, že ve svých návrzích nezohledňuje *„individuální vůli a preferencí relokovaných osob“* ohledně jejich cílové destinace. Dokument se vůbec nevěnuje otázce, jak relokace umožňuje oprávněným uprchlíkům naplnit jejich právo na azyl a ochranu, zato však poměrně obšírně vysvětluje, jak relokalizace uprchlíků ohrozí jejich lidskou důstojnost a degraduje je do *„pozice pouhých objektů – adresátů administrativních rozhodnutí“*.[75]

Česká republika naopak podpořila vznik společného seznamu bezpečných zemí původu a poměrně silně prosazovala i myšlenku zřízení tzv. hotspotů, tedy registračních a detenčních center v periferních státech schengenského prostoru, kde by probíhala iniciační fáze azylové procedury a jež by sloužily jako „filtr“ mezi lidmi, kteří budou relokovani a kteří budou vráceni.[76]

Klíčovým momentem agendy uprchlické krize bylo již zmíněné zářijové přijetí druhého implementačního balíčku, jehož součástí byly i kvóty na přerozdělení uprchlíků. Česko se podle premiéra snažilo prosadit konsenzuální rozhodnutí na úrovni Evropské rady, většinovému hlasování v Radě se ale nešlo vyhnout. Česká republika byla připravena hlasovat proti kvótám, i když bylo zřejmé, že bez Polska se nepodaří sestavit blokační menšinu a že bude přehlasována.[77] Po přijetí druhého implementačního balíčku v září 2015, jehož součástí byly i povinné kvóty na přerozdělení uprchlíků, vláda zopakovala svůj nesouhlas s tímto rozhodnutím, ale zároveň se odmítla připojit k plánované žalobě Slovenska na jednorázové přerozdělení uprchlíků do unijních států s argumentem, že nechce dostat ČR do izolace.[78]

Ochrana vnějších hranic a odmítnutí mini-Schengenu

Česká republika se v roce 2015 prezentovala jako rozhodný zastánce *„volného pohybu osob v Evropské unii za současné podpory opatření proti jeho zneužívání“*[79] a společně s ostatními státy Visegrádské skupiny také vytvořila skupinu „přátel Schengenu“ (*Friends of Schengen*), jejímž smyslem je podpořit myšlenku volného pohybu jakožto hlavního výdobytku evropské integrace postkomunistických zemí[80] a bojovat proti pokusům o vytvoření tzv. mini-Schengenu. Vláda hájila *status quo* i v otázce zachování tzv. dublinského systému[81] – unijních pravidel, které určují, který stát má projednat žádost cizince o azyl. Podle základního principu posuzuje žádost o azyl ten stát EU, na jehož území vstoupil migrant jako první. Podle Evropské komise dublinský systém nefunguje,[82] podle jižních států nespravedlivě zatěžuje státy prvního vstupu a naopak ČR jako vnitrozemský stát bez pozemní vnější schengenské hranice považuje dublinský systém za výhodný a hájí jej. V okamžiku, kdy Německo začalo uvažovat o návratu k dublinským pravidlům, ale česká vláda otáčí a prohlašuje, že návrat k dublinskému systému přijímání migrantů by byl *„problematický“*.[83]

Důležitou položkou české politiky vůči EU byla ochrana vnějších hranic schengenského prostoru. Posílení role EU při ochraně vnější schengenské hranice bylo Českou republikou prezentováno jako alternativa k relokačnímu mechanismu a zároveň i jako akt solidarity s jižními státy nejvíce postiženými migrační krizí. Česká republika zpočátku říkala, že každý stát je zodpovědný za svou část vnější hranice, v druhé polovině se ale česká pozice změnila a vláda přijala myšlenku Evropské pohraniční a pobřežní stráže, která by periferním státům s ochranou vnější hranice pomáhala.[84] Na rozdíl od ostatních zemí V4 (Polska a Maďarska), které samy mají vnější schengenskou hranici, ČR podpořila možnost nasadit Evropskou pohraniční a pobřežní stráž i bez souhlasu daného státu.[85]

Česká podpora pro posilování pravomocí EU v otázce ochrany vnějších hranic EU, resp. schengenského prostoru ostře kontrastuje s odmítavým postojem k prohlu-

bování integrace směrem ke skutečně společné evropské azylové politice (nikoliv jen pouhé koordinaci národních azylových politik). Pro ilustraci, ministr vnitra, který se profiloval jako ostrý odpůrce prohlubování unijní azylové politiky, veřejně podpořil ideu *„mezinárodní policejní síly nebo mezinárodní celní síly“*, která by měla *„chránit Schengen“*. Takový projekt by měl být podle něj iniciován Evropskou komisí na základě celoevropské poptávky a ČR by do těchto sil byla připravená přispět *„stovkami lidí“*.[86]

Přenesená daňová povinnost

Přenesená daňová povinnost sice nepronikla do veřejného a mediálního prostoru jako migrační krize, přesto považujeme za důležité ji zmínit. Už v roce 2014 přišel vicepremiér ministr financí Andrej Babiš s návrhem na zavedení institutu přenesení daňové povinnosti (*reverse charge*) u DPH na úrovni EU s argumentem, že by takové opatření znemožnilo daňové podvody z EU.[87] A. Babiš považuje boj proti daňovým únikům za prioritu ČR v EU – podpora ze strany premiéra a ostatních členů vlády však byla poměrně vlažná a celý návrh je spíše vnímán jako vlastní iniciativa ministerstva financí.

Návrh na zavedení přenesené daňové povinnosti opakovaně narazil u Evropské komise. Evropská komise v roce 2014 Babišův návrh na zavedení celoevropské přenesené daňové povinnosti zamítla, na což Babiš reagoval požadavkem, že o (ne)zavedení přenesené povinnosti u DPH mají rozhodovat státy a ne EU.[88] Vicepremiér Babiš prosazoval přenesenou daňovou povinnost, tentokrát ve smyslu pravomocí členských států zavést přenesenou daňovou povinnost bez nutnosti žádat Evropskou komisi o výjimku, i v roce 2015.[89] Jeho návrh, aby si státy mohly samostatně určovat, jaké zboží a služby budou podléhat přenesené daňové povinnosti, však Evropská komise v říjnu 2015 zamítla.[90]

EVROPSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Vláda ČR

Jak už jsme se zmínili výše, všechny vládní posty důležité pro formulaci a koordinaci evropské politiky ČR držela i v roce 2015 největší koaliční strana ČSSD: premiér B. Sobotka, státní tajemník pro evropské záležitosti T. Prouza a ministr zahraničních věcí L. Zaorálek. Zdálo by se tedy, že na rozdíl od předcházejících vlád nebude evropská politika předmětem vnitrovládních sporů. Na obecné úrovni tento předpoklad v zásadě platil, ovšem v jednotlivých politikách se někdy ukazovaly odlišné priority a pozice jednotlivých členů vlády. Jak totiž upozornil samotný premiér ve svém projevu před vedoucími zastupitelských úřadů České republiky v zahraničí, *„zahraniční a domácí politika jsou propojeny více, než kdy dřív“*.[91]

V praxi to znamená, že do formulace evropské politiky ČR stále výrazněji vstupují jednotliví resortní ministři. Nejvýraznějším vstupem byl v tomto ohledu postoj ministra vnitra v otázce uprchlické krize, která zasáhla Evropu, konkrétně pak jeho pozice k otázce kvót na přerozdělování uprchlíků v rámci EU. Tento vstup vyvolal jistou ne-

voli mezi představiteli Ministerstva zahraničních věcí ČR a Úřadu vlády ČR, kteří se obávali, že hlavní téma evropské agendy bude opanováno mediálně zdatným ministrem vnitra. Ministr M. Chovanec se ostře postavil proti plánům EU na zavedení povinných kvót na přerozdělování uprchlíků. Současně se rezervovaně stavěl i k přijímání uprchlíků v rámci kvót dobrovolných. Podle něj azylová procedura v ČR pouze prodlužuje cestu migrantů do vytoužené země, kterou je podle něj Německo.[92] Ministerstvo vnitra také v roce 2015 vydalo *Strategii migrační politiky České republiky*.[93]

Vrcholem napětí mezi ministrem vnitra a dalšími členy vlády byla pravděpodobně otevřená mediální přestřelka mezi Milanem Chovancem a ministrem pro legislativu a lidská práva Jiřím Dienstbierem, který v září 2015 navrhl přijetí až patnácti tisíc uprchlíků.[94] Řada vládních kolegů, včetně předsedy ANO Babiše a předsedy KDU-ČSL Bělobrádka, Dienstbierův návrh kritizovala. Nejdůrazněji se vymezil právě ministr vnitra Chovanec, který dokonce pohrozil odchodem z vlády, pokud by vláda změnila svůj dosavadní odmítavý postoj ke kvótám.[95] Jisté pozdvižení vyvolal na konci listopadu i vicepremiér Babiš, když navrhl přehodnotit dosavadní stanovisko vlády a zvážit připojení České republiky k maďarské a slovenské žalobě proti kvótám na přerozdělování uprchlíků.[96]

Druhým příkladem pronikání svébytné resortní agendy do evropské politiky byla přenesená daňová povinnost u DPH vicepremiéra a ministra vnitra A. Babiše. V tomto případě se ale jednalo o téma vnitropoliticky nekonfliktní.

Prezident

V roce 2015 vystupoval prezident Miloš Zeman jako nejhlasitější a nejvlivnější kritik unijní politiky v oblasti azylu a migrace. Jednoznačně odmítl (povinné či nepovinné) evropské kvóty pro rozdělování uprchlíků mezi jednotlivé členské země EU.[97] Postavil se proti přijímání jakýchkoliv uprchlíků vyznávajících islám, které označil za *„neschopné asimilace“* a které považuje za hrozbu (potenciální *„džihádisty“*).[98] Navrhoval, aby se ČR přidala k žalobě Slovenska a Maďarska na zavedení povinných kvót, což vláda odmítla.

V souladu s oficiální vládní politikou prezident kritizoval Evropskou unii za to, že *„prokázala nulovou schopnost zabezpečit své vnější hranice“*.[99] M. Zeman požadoval posílení vnější hranice EU. Na začátku roku se postavil proti možnosti zavedení hraničních kontrol,[100] v průběhu roku se ale jeho rétorika rychle otáčí ve prospěch obnovení hraničních kontrol v souvislosti s uprchlickou krizí. Požadoval, aby českou hranici střežily společné hlídky policie a armády.[101] Pokud Evropská unie bude pokračovat v přijímání imigrantů z jiného etnického, náboženského, sociálního a ekonomické prostředí, bude podle něj logické, *„že se jednotlivé členské státy začnou opevňovat“*. Nevyloučil možnost obnovení hraničních kontrol, ani vznik menšího schengenského prostoru.[102]

Český prezident se i nadále prezentoval jako eurofederalista, přičemž svůj eurofederalismus považuje za *„obranný reflex proti vnějšímu tlaku“*. Zatímco dříve prý za hlavní nebezpečí považoval ruský imperialismus, dnes vidí hlavní hrozbu pro Evropu v radikálních islámských organizacích usilujících o vytvoření jednoho islámského státu, chalífátu.[103] Ve svém postoji k unijním politikám však v roce zastával eu-

roskeptický postoj. Na vnitropolitické scéně pak M. Zeman podpořil subjekty (Úsvit přímé demokracie, Islám v Česku nechceme), které sice sdílí jeho strach z islámu, rozhodně však nesdílí Zemanův eurofederalistický *„obranný reflex“*. Naopak tyto subjekty patří na české politické scéně mezi největší odpůrce Evropské unie a Severoatlantické aliance (viz výše) a i pod vlivem Zemanovy kritiky unijních politik považují Evropskou unii (natožpak evropskou federaci) za příčinu a nikoliv za řešení pociťované krize. Prezident Zeman, stylizující se do role toho, kdo *„vnáší provokativní náměty“* a *„zneklidňuje“* a *„současně hájí národní zájmy ČR“*, tak spíše přispívá k posilování euroskeptických nálad v české společnosti.

M. Zeman také kritizoval unijní sankce proti Rusku kvůli konfliktu na Ukrajině, který v souladu s oficiální ruskou pozicí označuje za *„občanskou válku“*. Podle prezidenta by mohly být zrušeny do konce roku 2015, zároveň se podle prezidenta i Rusko stane do dvaceti let členem Evropské unie.[104] Naopak odmítl možnost, že by se mohlo stát členem Evropské unie Turecko.[105] Prezident také patřil k největším kritikům Řecka v průběhu řecké dluhové krize. Už v únoru prohlásil, že *„Řecko by mělo z eurozóny samo vystoupit, nebo z ní býti vytlačeno“*.[106] V červenci, kdy hrozilo, že Řecko bude z eurozóny vytlačeno, pak prohlásil, že ČR by měla i nadále usilovat o přijetí eura, ovšem teprve poté, co eurozónu opustí Řecko. Své výroky zopakoval i v prosinci, kdy vyjádřil zklamání nad tím, že Řecko v eurozóně zůstalo, na což Řecko reagovalo dočasným odvoláním svého velvyslance v Praze.[107]

Poslanecká sněmovna

Stejně jako v minulých letech zůstával předsedou Výboru pro evropské záležitosti Ondřej Benešík (KDU-ČSL). V březnu byl ustaven Podvýbor pro migraci a azylovou politiku, což dobře ilustruje dominanci tématu azylové a migrační politiky v evropské agendě v roce 2015.

Podobně jako ostatní aktéři evropské politiky ČR se i Poslanecká sněmovna postavila proti unijním návrhům na zavedení povinných kvót na relokaci uprchlíků z Řecka a Itálie.[108]

V září Poslanecká sněmovna po průtazích ze strany KSČM schválila asociační dohodu mezi EU a Ukrajinou (Senát dohodu schválil už v prosinci 2014).[109]

Senát

Pozice Senátu k evropské agendě v zásadě kopírovala výše představené vládní pozice, kdy vybídl vládu k odmítnutí prvního i druhého implementačního balíčku k uprchlické krizi. Odmítl zavádění *„jednorázových i trvalých relokačních mechanismů“* mezi státy EU a požadoval řešení migrační krize v místech původu běženců.[110] Zároveň ale vybídl k *„přesídlování nejohroženějších skupin uprchlíků na základě dobrovolného rozhodnutí ČR“* a k *„vytvoření legálních a bezpečných migračních kanálů pro uprchlíky do Evropy“*.[111]

Senát se ztotožnil s vládním cílem zachování volného pohybu osob, *„při současném vyvážení svobody na straně jedné a bezpečnosti na straně druhé“*. Zároveň však v březnu 2015 odmítl návrhy na vytvoření evropského systému pohraniční stráže, z obavy o omezení pravomocí členských států v ochraně vnějších hranic.[112]

Senát se mj. věnoval i balíčku opatření k energetické unii. Podpořil vytvoření energetické unie. Připomněl ale, že složení energetického mixu musí být *„předmětem svobodného rozhodnutí každého členského státu“*. Je třeba zásadně posílit energetickou bezpečnost diverzifikací zdrojů, dodavatelů a přepravních tras, zejména pokud jde o plyn a ropu. Zopakoval svoji podporu jaderné energetice a dal najevo opatrnost k využití obnovitelných zdrojů, které by měly být využívány tak, aby *„nebyla ohrožena konkurenceschopnost evropské ekonomiky“*.[113]

V roce 2015 nadále klesala intenzita komunikace mezi Senátem a Evropskou komisí. Senát postoupil Komisi pouze 22 usnesení k návrhům unijní legislativy (oproti 38 usnesením v roce 2014 a 64 usnesením v roce 2013). V roce 2015 Senát PČR přijal pouze jedno odůvodněné stanovisko, a to k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje krizový relokační mechanismus.[114] Předsedou senátního Výboru pro záležitosti Evropské unie byl Václav Hampl.

ZÁVĚR

Rok 2015 jasně ukázal limity české solidarity jak uvnitř Evropské unie, tak i směrem navenek. V otázce řecké dluhové krize se Česká republika postavila na stranu zastánců tvrdého přístupu vůči Řecku, tedy Německa (Angela Merkelová, Wolfgang Schäuble), Nizozemska (Jeroen Dijsselbloem), ale i Slovenska (Robert Fico, Peter Kažimír). Česká republika trvala na dodržování řeckých závazků, pokračování reforem a úsporných opatření, přestože ty podle řady ekonomů zahraničních i českých ekonomů působí kontraproduktivně a *„totálně zahubily ekonomický růst“*.[115]

Vyvrcholením politiky ostrakizace Řecka bylo prohlášení prezidenta Zemana, že Česká republika přijme euro *„první den poté, co z eurozóny odejde Řecko“*, protože jinak by ČR musela platit jeho dluhy.[116] Zároveň vyjádřil velké zklamání nad tím, že tvrdá jednání mezi eurozónou a Řeckem nevedla k nucenému odchodu Řecka z eurozóny, na což Řecko reagovalo odvoláním svého velvyslance v Praze.[117] Nutno podotknout, že prezidentův nediplomatický výrok odrážel dlouhodobý charakter české debaty kolem řecké krize. Kolaps řeckých veřejných financí byl už v roce 2010 používán českými pravicovými stranami (např. TOP 09) jako odstrašující argument, kterým odůvodňovaly svůj program úsporného rozpočtu.[118] Diplomatické roztržce s Řeckem se nevyhnul ani předchozí prezident V. Klaus, který označil Řeky za popíječe ouza, kteří nepatří do měnové unie s Německem, za což si vysloužil ostrou reakci tehdejšího řeckého premiéra.[119] Nečasova vláda se ve sporu o charakter ekonomického vládnutí v eurozóně jednoznačně přiklonila na stranu tzv. „severního křídla“ eurozóny a podpořila snahu Německa o lepší vymahatelnost rozpočtových pravidel eurozóny.[120] Tato politika pokračovala i poté, co se k moci dostala vláda vedená ČSSD, která se ve sporu o další podobu záchranného programu pro Řecko přiklonila na stranu zastánců tvrdého přístupu. V červenci v reakci na řecké referendum proti dohodě s mezinárodními věřiteli pak premiér Sobotka pohrozil, že odchod Řecka z eurozóny je reálný.[121]

Limity české solidarity se naplno ukázaly během uprchlické krize, a to nejenom vůči uprchlíkům samotným, ale i vůči ostatním členským státům – zejména těm, které

mají tu smůlu, že leží na začátku migračních tras do Evropy, a které nesou zodpovědnost za těžko hlídatelnou a zároveň pro uprchlíky nebezpečnou námořní hranici. Vysílání policistů a armády, aby pomáhali stavět a hlídat ploty *mezi* evropskými zeměmi, nemůžeme považovat za projev vnitroevropské solidarity. Stejně tak vyslání českých policistů do Makedonie, aby pomáhali hlídat řecko-makedonskou hranici, rozhodně nebylo vnímáno jako „projev české solidarity". Jednalo se o neskrývaný nátlak na Řecko, ve snaze přimět jej k přijetí pomoci z EU (unijní personál na severní hranici s Makedonií, cizí pohraniční stráž na řeckých ostrovech a pomoc s ubytováním migrantů).[122] Odmítání evropských kvót na relokaci uprchlíků státy Visegrádské skupiny a jejich snaha o zablokování balkánské trasy byly vnímány jako snaha přetvořit Řecko na jeden „sběrný tábor" pro uprchlíky. Taková snaha vyznívá obzvláště pokrytecky ze strany ČR, která se tolik bojí *„kulturních a náboženských odlišností"*, že má problém přijmout řádově desítky uprchlíků na svém území.

Obecně řečeno, solidarita České republiky se omezuje na velice omezený okruh zemí Visegrádské skupiny a západního Balkánu. Tento problém nevnímáme jenom jako ideové selhání a rezignaci na tolik deklarovanou lidskou důstojnost a solidaritu, úzce souvisí s neschopností České republiky navazovat strategická partnerství za hranicemi úzce vymezené střední Evropy. Rok 2015 byl mnohými vyzdvihován jako okamžik obnovení spolupráce v rámci V4. Ve skutečnosti je ono posílení spolupráce v rámci V4 symptomem obnovení dělících linií mezi starými (západními) a novými (východními) členskými státy a neschopnosti ČR navazovat koalice mimo úzce vymezený region střední Evropy. Alibismus a nedostatek solidarity České republiky tedy není jenom morálním problémem, ale znevěrohodňuje a podkopává vyjednávací pozici ČR v rámci Evropské unie. Narativ *„nesolidárních východoevropských zemí"* považujeme za obzvlášť nebezpečný nejenom z hlediska dopadu na oficiální vztahy mezi členskými zeměmi (viz bezprecedentní diplomatická roztržka s Řeckem), ale i proto, že může posilovat přetrvávající latentní předsudky části západoevropské veřejnosti vůči „východní Evropě", rozčarování z důsledků východního rozšíření.

Je potřeba ocenit ochotu ČR přispět k budování společné evropské ochrany unijních hranic (Evropská pohraniční a pobřežní stráž), která byla doposud zodpovědností jednotlivých členských států. Současně však český postoj považuji za alibistický. Česká republika podporovala omezování národní suverenity v oblasti, která se jí bezprostředně netýká – tedy v oblasti ochrany vnějších hranic EU / schengenského prostoru. Podpořila návrh na vznik Evropské pohraniční a pobřežní stráže, která by mohla být rozmístěna na vnějších hranicích i bez souhlasu dotčených členských států. Jaká by asi byla reakce českých politiků, pokud by české hranice byly (podobně jako je tomu v Polsku či Řecku) pozemní či námořní hranicí schengenského prostoru a „Brusel" by nás nutil přijmout cizí pohraničníky? Jak ukázaly české praktiky (viz policejní a armádní cvičení na *„ochranu hranice před uprchlíky"*)[123] a diskurz (viz populistické apely některých politiků na zavření hranic) v době vrcholící uprchlické krize, ochrana hranic je i v Česku vnímána jako jeden z klíčových atributů suverenity státu.

Zatímco ČR podpořila omezování národní suverenity států ležících na vnější hranici Schengenu (rozmístění Evropské pohraniční a pobřežní stráže bez jejich souhlasu), odmítala omezování národní suverenity států ležících uvnitř schengenského

prostoru (přemísťování uprchlíků na základě povinných kvót). Česká republika trvala na tom, že rozhodnutí o přijímání uprchlíků musí zůstat suverénním rozhodnutím jednotlivých členských států. Kombinace strachu z uprchlíků a nedůvěry vůči unijním institucím a ostatním členským státům, které by registraci uprchlíků měly provádět, byla natolik velká, že ČR trvala na tom, že musí mít plnou kontrolu nad uprchlíky, kteří do ČR přicházejí. Česká republika odmítla prohlubování integrace směrem ke společné azylové politice. O přijímání uprchlíků by měly podle vlády rozhodovat jednotlivé členské státy, přestože to bylo právě jednostranné rozhodnutí německé vlády o přijetí uprchlíků, jež podle řady členů české vlády celou uprchlickou krizi akcelerovalo.

Na nejobecnější rétorické rovině vyjadřovala řada politiků sympatie s uprchlíky z válečných konfliktů, odvolávajíce se na deklarované morální hodnoty počínaje *„křesťanskými hodnotami"* a *„lidskostí"* (KDU-ČSL) až po *„solidaritu mezi chudými"* (KSČM). V konkrétních debatách týkajících se politických rozhodnutí o řešení migrační krize (např. skrze relokační kvóty) se ovšem dostávají do popředí sekuritizační argumenty, které spojují uprchlíky s teroristickou hrozbou, zpochybňují realizovatelnost celého mechanismu a odsouvají řešení za posílenou vnější hranici schengenského prostoru. Konečně na nejnižší úrovni (analýza Ministerstva vnitra ČR) se morální argument zcela obrací. Přijetí uprchlíků na základě relokačních kvót by podle ministerských expertů znamenalo porušení jejich lidské důstojnosti a degradace *„do pozice pouhých objektů – adresátů administrativních rozhodnutí"*. Česká republika tedy uprchlíkům pomáhá nejlépe tím, že odmítne kvóty na jejich relokalizaci z jiných členských států.

Jak jsem se již zmínil v úvodu, v evropské politice ČR měla v roce 2015 vláda hegemonickou pozici, která byla dána její silnou parlamentní většinou a schopností pokrýt relativně široké politické spektrum počínaje obecně proevropskou zahraniční politikou až po euroskepticismus v postoji ke konkrétním unijním politikám (zejména v otázce kvót na přerozdělování uprchlíků). Vládní strany odůvodňují svůj kritický postoj k přijímání uprchlíků a odporem k unijním kvótám na přerozdělování uprchlíků obavami ze vzestupu populistických a protiimigračních politických stran a hnutí, jako je tomu např. v Německu. To se v roce 2015 víceméně daří, na rozdíl od sousedních zemí (Polsko, Maďarsko) se na české politické scéně neuchytila protiimigrační a vyhraněně protievropská politická strana.

Tato politika ovšem měla svoji cenu. Zaprvé, přestože se premiér postavil proti některým vyhraněně protiimigračním postojům prezidenta Zemana, vláda jako celek si udržela dominantní pozici ve vnitropolitické debatě o evropských otázkách pouze za cenu toho, že v konkrétních otázkách týkajících se uprchlických kvót a migrační krize EU zčásti převzala protiimigrační a protievropskou rétoriku. Představitelé české vlády prezentovali *„migrační vlnu"* jako hrozbu pro Evropu,[124] za jejíž rozpoutání nese vinu i Německo, které *„dalo prioritně přednost humanitárním aspektům krize před otázkami bezpečnosti"*.[125] Samotné uprchlické kvóty pak byly některými vládními politiky rámovány pomocí tradičního českého euroskeptického diskurzu jako další příklad *„bruselského diktátu"*.[126] Zadruhé, odmítavý postoj ČR a dalších států Visegrádské skupiny vedl k již zmíněnému obnovení dělící linie mezi unijním jádrem a novými členskými státy, resp. mezi „starými" a „novými" členskými státy.

Vládě se nedaří *„směřovat do integračního jádra“*,[127] jak si předsevzala ve svém programovém prohlášení. Postoj vlády k naplnění *„strategických zájmů“* ČR, které deklarovala v *Koncepci politiky ČR v EU*, je směsicí odkládání klíčových rozhodnutí a protichůdných tvrzení. Naplnění prvního strategického cíle být *„plnohodnotným členem EU“*, kterého *„lze dosáhnout jedině přistoupením do eurozóny“*, brání vnitrostátní faktory – odpor veřejnosti k přijetí eura. Rozhodnutí o přijetí eura je tak neustále odkládáno.

Druhý cíl *„jednotná Evropská unie“*, čímž je myšleno *„zachování jednoty Evropské unie navzdory všem odstředivým tendencím“*, zůstává nenaplněn mj. díky politice ČR. Česká republika se sice prezentuje jako umírněný stát, který v zájmu jednoty nevyhledává zbytečné konflikty (viz rozhodnutí nepřipojit se k žalobě na uprchlické kvóty), jak ale ukazuje diplomatická roztržka s Řeckem, její rétorika nezřídka vede k prohlubování politických a psychologických dělících linií mezi členskými státy EU.

Poznámky

1 *Důvěra v Evropskou unii a Evropský parlament se od loňského roku výrazně snížila*. STEM, 14. 3. 2016. On-line: **www.stem.cz/duvera-v-evropskou-unii-a-evropsky-parlament-se-od-lonskeho-roku-vyrazne-snizila/**.

2 *Standard Eurobarometer 83*, červen 2015. On-line: **ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/68710**, s. 108.

3 *Důvěra v evropské a mezinárodní instituce*. CVVM, duben 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7379/f3/pm150504.pdf**; *Hodnocení evropské integrace*. CVVM, duben 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7381/f3/pm150506.pdf**.

4 *Standard Eurobarometer 83*, prosinec 2015. On-line: **ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/72826**, s. 115.

5 *Zvyšuje se podíl lidí nespokojených s členstvím České republiky v Evropské unii*. STEM, 23. 10. 2015. On-line: **www.stem.cz/wp-content/uploads/2015/12/3080_1829.pdf**.

6 *Občané o přijetí eura a dopadech vstupu ČR do EU*. CVVM, duben 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7382/f3/pm150512.pdf**.

7 *Většina Čechů chce kvůli uprchlíkům obnovit kontroly v Schengenu*. Česká televize, 5. 9. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1579616-vetsina-cechu-chce-kvuli-uprchlikum-obnovit-kontroly-v-schengenu**.

8 Vláda ČR: *Koncepce politiky ČR v EU. Aktivní a srozumitelná ČR v jednotné Evropě*. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Koncepce-politiky-CR-v-EU.pdf**.

9 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády*, únor 2014. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf**.

10 Vláda ČR: *Premiér Sobotka pro Euro: Neumíme se prodat*. Euro, 19. 1. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/premier-sobotka-pro-euro-neumime-se-prodat-126093/**.

11 ČSSD: *Dlouhodobý (základní) program ČSSD*. On-line: **www.cssd.cz/data/files/cssd-dlouhodoby-program.pdf**.

12 *Odchod Řecka z eurozóny je reálná varianta, je přesvědčen Sobotka*. iDNES.cz, 8. 7. 2015. On-line: **ekonomika.idnes.cz/odchod-recka-z-eurozony-je-realna-varianta-je-presvedcen-sobotka-pxi-/ekonomika.aspx?c=A150708_162445_ekonomika_kop**.

13 *Grexit by EU poškodil, shodují se čeští politici. Má smysl euro v Řecku udržet?* Euractiv.cz, 14. 7. 2015. On-line: **www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/grexit-by-eu-poskodil-shoduji-se-cesti-politici-ma-smysl-euro-v-recku-udrzet-012770**.

14 *Senát chce řešení příčin migrační krize, ne kvóty*. ČTK, 23. 9. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/senat-chce-reseni-pricin-migracni-krize-ne-kvoty/1261798**.

15 Vláda ČR: *Premiér na poradě zastupitelských úřadů: Zahraniční a domácí politika jsou propojeny více, než kdy dřív*, 24. 8. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/premier-na-porade-zastupitelskych-uradu-zahranicni-a-domaci-politika-jsou-propojeny-vice-nez-kdy-driv-133735/**.

16 *Sobotka: Solidarita ano, ale bezpečnost musí mít prioritu. Zklamal ho Juncker*. Aktuálně.cz, 15. 11. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/sobotka-chceme-byt-solidarni-s-lidmi-v-nouzi-ale-nase-bezpec/r~58dde4388b9411e5a705002590604f2e/**.

17 Vláda ČR: *Rozhovor předsedy vlády Bohuslava Sobotky pro Süddeutsche Zeitung*, 22. 12. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/rozhovor-predsedy-vlady-bohuslava-sobotky-pro-suddeutsche-zeitung-ze-dne-22--prosince-2015-138446/**.

18 *Sobotka: Česko je solidární a Brusel ho k tomu nemusí nutit*. ČTK, 23. 12. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/sobotka-cesko-je-solidarni-a-brusel-ho-k-tomu-nemusi-nutit/1296076**.

19 ČSSD: *Stanovisko České strany sociálně demokratické k řešení migrační krize*, 5. 9. 2015. On-line: **www.cssd.cz/aktualne/aktuality/stanovisko-ceske-strany-socialne-demokraticke-k-reseni-migracni-krize/**.

20 *Babiš: Uprchlíci jsou největší ohrožení Evropy, větší než konflikt s Ruskem*. iDNES.cz, 1. 7. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/babis-uprchlici-jsou-nejvetsi-ohrozeni-evropy-vetsi-nez-konflikt-s-ruskem-1u9-/domaci.aspx?c=A150701_152946_domaci_kop**.

21 *Babiš vyzývá NATO, aby začalo potápět lodě pašeráků migrantů*. ČTK, 9. 9. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/babis-vyzyva-nato-aby-zacalo-potapet-lode-paseraku-migrantu/1256469**.

22 *Babiš: Uprchlíci jsou největší ohrožení Evropy, větší než konflikt s Ruskem*, op. cit.

23 *Babiš: Potřebujeme okamžitě uzavřít schengenský prostor*. ČTK, 25. 8. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/babis-potrebujeme-okamzite-uzavrit-schengensky-prostor/1251133**.

24 *Babiš: Mysleme na bezpečí vlastních lidí, ne na humanitární pomoc*. iDNES.cz, 16. 11. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/babis-mysleme-na-bezpeci-vlastnich-lidi-ne-na-humanitarni-pomoc-pv3-/domaci.aspx?c=A151116_101534_domaci_kop**.

25 *Telička: Kvóty jsou Pandořina skřínka, ale uprchlíky potřebujeme*. Eurozprávy, 21. 7. 2015. On-line: **domaci.eurozpravy.cz/politika/126656-telicka-kvoty-jsou-pandorina-skrinka-ale-uprchliky-potrebujeme/**.

26 *Babiš: EU by měla centralizovat obranu hranice Schengenu, Řecko selhalo*. Reflex, 10. 11. 2015. On-line: **www.reflex.cz/clanek/zpravy/67370/babis-eu-by-mela-centralizovat-obranu-hranice-schengenu-recko-selhalo.html**.

27 *Když se ihned neuzavře hranice EU, Schengen se rozpadne, řekl Babiš*. Lidovky.cz, 16. 11. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/kdyz-se-ihned-neuzavre-hranice-eu-schengen-se-rozpadne-rekl-babis-phg-/zpravy-domov.aspx?c=A151116_102949_ln_domov_ELE**.

28 *Babiš: EU by neměla určovat ČR imigrační politiku*. ČTK, 27. 5. 2015. On-line: **www.investicniweb.cz/zpravy-z-trhu/2015/5/27/babis-eu-by-nemela-urcovat-cr-imigracni-politiku/**.

29 *Babiš přeje Řecku bankrot, „aby se vyčistil prostor“. Sobotka nesouhlasí, poškodilo by to prý Evropu*. Hospodářské noviny, 22. 6. 2015. On-line: **byznys.ihned.cz/c1-64206250-babis-preje-recku-bankrot-aby-se-vycistil-prostor-sobotka-nesouhlasi-poskodilo-by-to-pry-evropu**.

30 *Babiš navrhl EU, ať vyzkouší přenesení daňové povinnosti u DPH*. E15, 20. 6. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/babis-navrhl-eu-at-vyzkousi-preneseni-danove-povinnosti-u-dph-1095061#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink**.

31 *Evropská komise smetla Babišův návrh na reverse charge ze stolu*. ČT24, 29. 10. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1609689-evropska-komise-smetla-babisuv-navrh-na-reverse-charge-ze-stolu**.

32 *Nejsilnější frakce v EP bude v Praze diskutovat o budoucnosti EU*. ČTK, 5. 12. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/nejsilnejsi-frakce-v-ep-bude-v-praze-diskutovat-o-budoucnosti-eu/1289218**; KDU-ČSL: *Evropa je prostorem společných hodnot*, 10. 12. 2015. On-line: **www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/evropa-je-prostorem-spolecnych-hodnot**.

33 KDU-ČSL: *Budoucnost Evropy v době uprchlické krize*, 11. 12. 2015. On-line: **www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/budoucnost-evropy-v-dobe-uprchlicke-krize**.

34 KDU-ČSL: *Osobní dopis Pavla Bělobrádka k migraci v Evropě*, 8. 9. 2015. On-line: **www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/osobni-dopis-pavla-belobradka-k-migraci-v-evrope**.

35 KDU-ČSL: *Evropa je prostorem společných hodnot*, op. cit.

36 *Svoboda (KDU-ČSL): Je islám součástí evropské identity?* ParlamentniListy.cz, 5. 12. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Svoboda-KDU-CSL-Je-islam-soucasti-evropske-identity-411398**.

37 *Sobotka chce uprchlíkům pomáhat na základě dobrovolnosti, nikoliv kvót*. ČT24, 13. 5. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1528024-sobotka-chce-uprchlikum-pomahat-na-zaklade-dobrovolnosti-nikoliv-kvot**.

38 *Petr Fiala: Evropská unie jde od krize ke krizi a není schopná problémy opravdu řešit*. Český rozhlas, 15. 12. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/plus/interviewplus/_zprava/petr-fiala-evropska-unie-jde-od-krize-ke-krizi-a-neni-schopna-problemy-opravdu-resit--1564636**.

39 *ODS: Vláda by se neměla podřídit rozhodnutí EU o kvótách*. ČTK, 24. 11. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/ods-vlada-by-se-nemela-podridit-rozhodnuti-eu-o-kvotach/1285122**.

40 Tamtéž.

41 ODS: *ODS spouští iniciativu „NE KVÓTÁM“*, 24. 9. 2015. On-line: **www.ods.cz/region.prazsky/clanek/10311-ods-spousti-iniciativu-ne-kvotam**.

42 Senát: *Senát podle očekávání nepodpořil referendum o zavedení eura v ČR*, 25. 2. 2015. On-line: **www.senat.cz/zpravodajstvi/napsali_item.php?id=266&from=V**.

43 *Klaus chce vytvořit širokou platformu k migraci, kterou povede*. ČTK, 15. 12. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/klaus-chce-vytvorit-sirokou-platformu-k-migraci-kterou-povede/1293419**.

44 *Zvyšuje se podíl lidí nespokojených s členstvím České republiky v Evropské unii*. STEM TRENDY 9/2015, 23. 10. 2015. On-line: **data.idnes.cz/soubory/domaci/44A151023_JJ_011_STEM_EU_CLENSTVI_15.PDF**.

45 *KSČM: Příčinou uprchlické krize je imperiální politika velmocí*. Denik.cz, 21. 6. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/kscm-pricinou-uprchlicke-krize-je-imperialni-politika-velmoci-20150621.html**.

46 *Komunisté zuří: Byrokratická direktivní Evropská unie...* EuroZprávy.cz, 15. 5. 2015. On-line: **domaci.eurozpravy.cz/politika/120654-komuniste-zuri-byrokraticka-direktivni-evropska-unie/**.

47 *Komunistům navzdory. Sněmovna schválila dohodu s Ukrajinou*. Novinky.cz, 17. 9. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/380958-komunistum-navzdory-snemovna-schvalila-dohodu-s-ukrajinou.html**.

48 *Okamura vystoupil z Úsvitu, zakládá hnutí Svoboda a přímá demokracie*. iDNES.cz, 5. 5. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/okamura-opustil-usvit-zaklada-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie-pvv-/domaci.aspx?c=A150505_101715_domaci_hv**.

49 *Okamurovo nové hnutí vábí voliče na referendum o odchodu z EU*. iDNES.cz, 16. 6. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/okamurovo-nove-hnuti-vabi-volice-na-referendum-o-odchodu-z-eu-p59-/domaci.aspx?c=A150616_132330_domaci_kop**.

50 *Le Penová v Praze: EU je nebezpečný a utopistický projekt*. ČT24, 6. 5. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1526070-le-penova-v-praze-eu-je-nebezpecny-a-utopisticky-projekt**.

51 Beneš, Vít–Braun, Mats (2012): Evropský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2011. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 58.

52 *Sobotka: Řecko by nemělo dostat půjčku přes EFSM, je to mrtvý nástroj*. E15, 14. 7. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/sobotka-recko-by-nemelo-dostat-pujcku-pres-efsm-je-to-mrtvy-nastroj-1209374#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink**.

53 *Řecký dluh by neměl být odepsán, řekl premiér Sobotka*. Aktuálně.cz, 17. 2. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/ekonomika/recky-dluh-by-nemel-byt-odepsan-mini-premier-sobotka/r~36607542b68d11e4a7d8002590604f2e/**.

54 *Odchod Řecka z eurozóny je reálná varianta, je přesvědčen Sobotka*, op. cit.

55 *Řecký krach by měl na českou ekonomiku minimální vliv, ujišťuje vláda*. E15, 1. 7. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/recky-krach-by-mel-na-ceskou-ekonomiku-minimalni-vliv-ujistuje-vlada-1205421#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink**.

56 *Odchod Řecka od eura by střední Evropa silně pocítila*. Novinky.cz, 22. 6. 2015. On-line: **www.novinky.cz/ekonomika/373048-odchod-recka-od-eura-by-stredni-evropa-silne-pocitila.html**.

57 *Řecko odvolalo svého velvyslance v Praze kvůli Zemanovým výrokům*. ČTK, 22. 12. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/recko-odvolalo-sveho-velvyslance-v-praze-kvuli-zemanovym-vyrokum/1295820**.

58 Vláda ČR: *Koncepce politiky ČR v EU. Aktivní a srozumitelná ČR v jednotné Evropě*, op. cit., s. 2.

59 Tamtéž, s. 8.

60 Tamtéž, s. 9.

61 Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – evropský program pro migraci (COM(2015) 240 final). Evropská komise, 13. 5. 2015. On-line: **ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_cs.pdf**.

62 Evropská komise: *Další krok Komise v otázce migrace*, 27. 5. 2015. On-line: **europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5039_cs.htm**.

63 Evropská komise: *Refugee Crisis: European Commission takes decisive action*, 9. 9. 2015. On-line: **europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5596_en.htm**.

64 *EU chce přerozdělit další uprchlíky, Česko má celkem přijmout přes 1800 lidí*. E15, 27. 5. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/eu-chce-prerozdelit-dalsi-uprchliky-cesko-ma-celkem-prijmout-pres-1800-lidi-1193547#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink**.

65 *Kvóty nebudou, země EU mají přijímat uprchlíky dobrovolně*. Novinky.cz, 25. 6. 2015. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/373430-kvoty-nebudou-zeme-eu-maji-prijimat-uprchliky-dobrovolne.html**.

66 *Pro kvóty na rozdělení běženců hlasovalo 23 států unie. Proti bylo jen Česko, Slovensko, Maďarsko a Rumunsko*. Hospodářské noviny, 22. 9. 2015. On-line: **zahranicni.ihned.cz/c1-64637390-pro-kvoty-na-rozdeleni-bezencu-hlasovalo-23-statu-unie-proti-bylo-jen-cesko-slovensko-madarsko-a-rumunsko**.

67 *Sobotka chce uprchlíkům pomáhat na základě dobrovolnosti, nikoliv kvót*, op. cit.

68 *Kvóty na uprchlíky? Proti je silný argument: Schengen*. Aktuálně.cz, 16. 5. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/kvoty-na-uprchliky-proti-je-silny-argument-schengen/r~aeae8144fa4711e49d310025900fea04/**.

69 *Sobotka: Jsme připraveni přijmout tolik lidí, jako za války na Balkánu*. iDNES.cz, 17. 9. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/sobotka-jsme-pripraveni-prijmout-tolik-lidi-jako-za-valky-na-balkanu-1iu-/domaci.aspx?c=A150917_152639_domaci_kop**.

70 *Zaorálek: Diktát EU s kvótami pro uprchlíky je nepřijatelný*. Týden.cz, 18. 5. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/zaoralek-diktat-eu-s-kvotami-pro-uprchliky-je-neprijatelny_343208.html**.

71 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, op. cit.

72 MV ČR: *Strategie migrační politiky České republiky*, 29. 7. 2015. On-line: **www.mvcr.cz/soubor/strategie-migracni-politiky-ceske-republiky.aspx**.

[73] MV ČR: *Informace o problematických aspektech přijímání a realizace některých závazných aktů obsažených v „druhém implementačním balíčku“*, 21. 9. 2015. On-line: **www.mvcr.cz/migrace/soubor/analy-za-cz-k-relokaci-m-pdf.aspx**.

[74] Vláda ČR: *Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii. Analýza Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR Odbor koncepční a institucionální*, duben 2012. On-line: **www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analyza-UV-final.pdf**.

[75] MV ČR: *Informace o problematických aspektech přijímání a realizace některých závazných aktů obsažených v „druhém implementačním balíčku“*, op. cit.

[76] Rozhovor s pracovníkem SZ při EU, 24. 2. 2016.

[77] *Buď lhal o kvótách premiér, nebo lže tajemník Prouza, říká šéf ODS*, 29. 9. 2015 On-line: **zpravy.idnes.cz/bud-lhal-o-kvotach-premier-nebo-lze-tajemnik-prouza-rika-sef-ods-ps1-/domaci.aspx?c=A150929_134159_domaci_kop**; Prouza, Tomáš: *Můžeme si dovolit konflikt s Německem*. Respekt, 27. 9. 2015. On-line: **www.respekt.cz/tydenik/2015/40/muzeme-si-dovolit-konflikt-s-nemeckem**.

[78] *Česko se k žalobě proti kvótám nepřipojí, rozhodla vláda*. Česká televize, 28. 11. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1627088-cesko-se-k-zalobe-proti-kvotam-nepripoji-rozhodla-vlada**.

[79] MV ČR: *Strategie migrační politiky České republiky*, op. cit., s. 18.

[80] *Central Europeans set up group to keep Schengen zone alive*. Reuters, 3. 12. 2015. On-line: **uk.reuters.com/article/uk-europe-schengen-czech-idUKKBN0TM2BZ20151203**.

[81] Rozhovor s pracovníkem SZ při EU, 24. 2. 2016.

[82] *EU opouští dublinský azylový systém, nefunguje*. Novinky.cz, 28. 10. 2015. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/384759-eu-opousti-dublinsky-azylovy-system-nefunguje.html**.

[83] *Návrat k Dublinu? Jen těžko, ozvalo se Česko i Maďarsko*. Novinky.cz, 11. 11. 2015. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/386124-navrat-k-dublinu-jen-tezko-ozvalo-se-cesko-i-madarsko.html**.

[84] Rozhovor s pracovníkem SZ při EU, 24. 2. 2016.

[85] *Zachraňme Schengen bez kontrol, burcuje Sobotka v dopise lídry zemí EU*. iDNES.cz, 16. 12. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/sobotka-pise-lidrum-eu-kvuli-schengenu-dyv-/domaci.aspx?c=A151216_060913_domaci_jj**; *Vláda souhlasí se zřízením evropské pohraniční a pobřežní stráže i přísnější ostrahou hranic EU*. Hospodářské noviny, 18. 1. 2016. On-line: **zahranicni.ihned.cz/c1-65105010-vlada-souhlasi-se-zrizenim-evropske-pohranicni-a-pobrezni-straze-i-prisnejsi-ostrahou-hranic-eu**.

[86] *ČR neplánuje dobrovolně vzít další uprchlíky, tvrdí Chovanec*. ČTK, 9. 9. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/cr-neplanuje-dobrovolne-vzit-dalsi-uprchliky-tvrdi-chovanec/1256325**.

[87] MF ČR: *Ministr financí Andrej Babiš navrhl v Lucemburku modernizaci DPH*, 20. 6. 2014. On-line: **www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2014/ministr-financi-andrej-babis-navrhl-v-lu-18230**; MF ČR: *Ministři financí jednali v Praze o mezinárodní spolupráci v boji s daňovými úniky*, 2. 10. 2014. On-line: **www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2014/ministri-financi-jednali-v-praze-o-mezin-19401**.

[88] *Babiš: O přenesené povinnosti u DPH mají rozhodovat státy, ne Brusel*. E15, 4. 12. 2014. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/ekonomika/babis-o-prenesene-povinnosti-u-dph-maji-rozhodovat-staty-ne-brusel-1142701#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink**.

[89] *Babiš v EU prosazuje přenesenou daňovou povinnost*. ČTK, 28. 1. 2015. On-line: **www.euroskop.cz/8952/25242/clanek/babis-v-eu-prosazuje-prenesenou-danovou-povinnost**.

[90] *EK zamítla žádost ČR na rozšíření přenesené daňové povinnosti*. ČTK, 29. 10. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/ek-zamitla-zadost-cr-na-rozsireni-prenesene-danove-povinnosti/1275195**.

[91] Vláda ČR: *Premiér na poradě zastupitelských úřadů: Zahraniční a domácí politika jsou propojeny více, než kdy dřív*, 24. 8. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/premier-na-porade-zastupitelskych-uradu-zahranicni-a-domaci-politika-jsou-propojeny-vice-nez-kdy-driv-133735/**.

[92] *ČR neplánuje dobrovolně vzít další uprchlíky, tvrdí Chovanec*, op. cit.

[93] MV ČR: *Strategie migrační politiky České republiky*, op. cit.

[94] *Nevěděl jsem, že má Dienstbier tak velký byt, odmítl Chovanec přijetí 15 tisíc uprchlíků*. Novinky.cz, 16. 9. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/380822-nevedel-jsem-ze-ma-dienstbier-tak-velky-byt-odmitl-chovanec-prijeti-15-tisic-uprchliku.html**.

[95] *Chovanec: Kdyby vláda na kvóty změnila názor, zvážím, jestli v ní chci být*. Hospodářské noviny, 24. 9. 2016. On-line: **domaci.ihned.cz/c1-64650010-chovanec-kdyby-vlada-na-kvoty-zmenila-nazor-zvazim-jestli-v-ni-chci-byt**.

[96] *Zvažme ještě žalobu na kvóty, řekl Babiš. Další obrat? diví se Sobotka*. iDNES.cz, 27. 11. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/uprchlicke-kvoty-babis-07q-/domaci.aspx?c=A151127_125400_domaci_mbt**.

[97] *Prezident Zeman odmítl před poslanci kvóty pro uprchlíky do EU*. iDNES.cz, 19. 6. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/prezident-zeman-odmitl-pred-poslanci-kvoty-pro-uprchliky-do-eu-ps0-/domaci.aspx?c=A150619_110835_domaci_kop**.

[98] *Rozhovor prezidenta republiky pro časopis Reflex*. Reflex, 8. 10. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-casopis-reflex-12267**.

[99] *Projev prezidenta republiky při tiskové konferenci summitu prezidentů zemí V4*. Hrad.cz, 9. 10. 2015. On-line**: www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-tiskove-konferenci-summitu-prezidentu-zemi-v4-12268**.

[100] *Rozhovor prezidenta republiky Miloše Zemana pro internetové vysílání webu Blesk.cz „S prezidentem v Lánech“*. Hrad.cz, 8. 2. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-milose-zemana-pro-internetove-vysilani-webu-blesk.cz-s-prezidentem-v-lanech-11574**.

[101] *Zeman: Ať hranice hlídá armáda a policie. Migranti se nesmí dostat do vnitrozemí*. Lidovky.cz, 14. 9. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/zeman-at-hranice-hlida-armada-a-policie-migranti-se-nesmi-dostat-do-vnitrozemi-18s-/zpravy-domov.aspx?c=A150914_193907_ln_domov_ELE**.

[102] *Rozhovor prezidenta republiky pro časopis Reflex*, op. cit.

[103] Tamtéž.

[104] *Evropská unie by mohla zrušit sankce proti Rusku, řekl Zeman*. Aktuálně.cz, 10. 5. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/evropska-unie-by-mohla-zrusit-sankce-proti-rusku-rekl-zeman/r~b4b28000f6e511e498af002590604f2e/**; *Россия уже сейчас в основном демократия*. Kommersant.ru, 12. 5. 2015. On-line: **www.kommersant.ru/doc/2724345**.

[105] *Zeman míní, že Turecko by nemělo být součástí EU*. ČTK, 9. 12. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/zeman-mini-ze-turecko-by-nemelo-byt-soucasti-eu/1291104**.

[106] *Podle Zemana by mělo Řecko z eurozóny odejít*. Česká televize, 20. 2. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1505286-podle-zemana-melo-recko-z-eurozony-odejit**.

[107] *Řecko odvolalo svého velvyslance v Praze kvůli Zemanovým výrokům*. ČTK, 22. 12. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/recko-odvolalo-sveho-velvyslance-v-praze-kvuli-zemanovym-vyrokum/1295820**.

[108] *Sněmovna odmítla zavedení trvalého přemísťování uprchlíků*. ČTK, 1. 10. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/snemovna-odmitla-zavedeni-trvaleho-premistovani-uprchliku/1264956**.

[109] *Sněmovna schválila asociační dohodu mezi EU a Ukrajinou*. ČTK, 18. 9. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/snemovna-schvalila-asociacni-dohodu-mezi-eu-a-ukrajinou/1259354**.

[110] *Senát chce řešení příčin migrační krize, ne kvóty*. ČTK, 23. 9. 2015. On-line: **www.ceskenoviny.cz/zpravy/senat-chce-reseni-pricin-migracni-krize-ne-kvoty/1261798**; Senát: *250. usnesení senátu ze 13. schůze, konané dne 22. října 2015 k návrhu rozhodnutí Rady, kterým se stanoví dočasná opatření v oblasti mezinárodní ochrany ve prospěch Itálie, Řecka a Maďarska /senátní tisk č. J 37/10/*, 22. 10. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/77472/65145**.

[111] Senát: *161. usnesení senátu z 9. schůze, konané dne 18. června 2015 k návrhu rozhodnutí Rady, kterým se stanoví prozatímní opatření v oblasti mezinárodní ochrany ve prospěch Itálie*

a Řecka /senátní tisk č. J 23/10/, 18. 6. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/76380/64225**.

112 Senát: *101. usnesení senátu ze 7. schůze, konané dne 18. března 2015 ke zprávě Komise Evropskému parlamentu a Radě. Šestá pololetní zpráva o fungování schengenského prostoru 1. května–31. října 2014 /senátní tisk č. K 1/10/*, 18. 3. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/75443/63415**.

113 Senát: *148. usnesení senátu z 9. schůze, konané dne 17. června 2015 k balíčku opatření k energetické unii /senátní tisky č. K 10/10 a K 11/10/*, 17. 6. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/76834/64591**.

114 Senát: *Evropská agenda v Senátu rok 2015*, 15. 1. 2016. On-line: **www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/78633/66120**.

115 *Řekové se z dluhové závislosti nevymanili, i když škrtali nejvíc v Evropě*. E15.cz, 25. 7. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/rekove-se-z-dluhove-zavislosti-nevymanili-i-kdyz-skrtali-nejvic-v-evrope-1212559#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink**.

116 *M. Zeman: Česko prijme euro deň po tom, ako z eurozóny vypadne Grécko*. TASR, 15. 12. 2015. On-line: **www.teraz.sk/ekonomika/zeman-cesko-prijme-euro-grecko/171446-clanok.html**.

117 *Řecko odvolalo z Česka svého velvyslance, reaguje na výroky Zemana o eurozóně*. Aktuálně.cz, 22. 12. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/recko-povolava-domu-sveho-velvyslance-v-praze-reaguje-na-vyr/r~10a81998a8ab11e58dc0002590604f2e/**.

118 Beneš, Vít–Braun, Mats (2010): Evropský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2009. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 78, viz např. *Kalousek: Jedeme do Řecka, musíme dát výhybku*. Aktuálně.cz, 29. 4. 2010. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/kalousek-jedeme-do-recka-musime-dat-vyhybku/r~i:article:666956/**.

119 *Papandreu odsoudil Klause za výrok o Řecích jako líných pijácích ouza*. iDNES.cz, 1. 9. 2011. On-line**: zpravy.idnes.cz/papandreu-odsoudil-klause-za-vyrok-o-recich-jako-linych-pijacich-ouza-12v-/zahranicni.aspx?c=A110901_143826_zahranicni_stf**.

120 Beneš, Vít–Braun, Mats: Evropský rozměr české zahraniční politiky v roce 2010, op. cit., s. 65–66.

121 *Odchod Řecka z eurozóny je reálná varianta, je přesvědčen Sobotka*, op. cit.

122 *With Schengen under threat, Greece accepts EU help*. Reuters, 3. 12. 2015. On-line: **uk.reuters.com/article/uk-europe-migrants-idUKKBN0TM2UN20151203**.

123 *Policisté a vojáci kvůli migrační krizi cvičně kontrolovali hranice*. Lidovky.cz, 30. 9. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/policie-a-armada-zahajily-cviceni-na-hranicich-s-rakouskem-p3f-/zpravy-domov.aspx?c=A150930_083805_ln_domov_ELE**.

124 *Babiš: Uprchlíci jsou největší ohrožení Evropy, větší než konflikt s Ruskem*, op. cit.

125 *Rozhovor předsedy vlády Bohuslava Sobotky pro Süddeutsche Zeitung*, 22. 12. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/v-mediich/rozhovor-predsedy-vlady-bohuslava-sobotky-pro-suddeutsche-zeitung-ze-dne-22--prosince-2015-138446/**.

126 *Zaorálek: Diktát EU s kvótami pro uprchlíky je nepřijatelný*, op. cit.

127 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, op. cit.

Kapitola 4

Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky

Ondřej Ditrych a Jan Eichler

Uplynulý rok se v oblasti bezpečnostního a obranného rozměru české zahraniční politiky nesl zejména v duchu adaptace na pociťovanou proměnu bezpečnostního prostředí v souvislosti s ukrajinskou krizí a nově i výrazně sekuritizovanou problematikou utečenectví a nekontrolovaného tranzitu občanů cizích států přes území ČR. Na jedné straně tak mohl pokračovat trend k spíše pasivně konstruktivní tvorbě a realizaci české zahraniční politiky ve vztahu k jejímu okolí. Na straně druhé, normalizace, tedy široké přijetí představy o výjimečnosti současné bezpečnostní situace a nutnosti přijímat adekvátní, výjimečná opatření, přinesla nová rizika.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: POLITICKÝ KONTEXT A VÝCHODISKA

V uplynulém roce 2015 byla schválena čtveřice významných strategických koncepčních dokumentů dotýkajících se oblasti obrany a bezpečnosti: *Bezpečnostní strategie ČR*, *Koncepce zahraniční politiky ČR*, *Dlouhodobý výhled pro obranu (2030)* a *Koncepce výstavby AČR*. První z nich byl připraven v gesci MZV ČR v reakci na ukrajinskou krizi a pociťovanou související proměnu bezpečnostního prostředí v předešlém roce v kombinaci s pokračující problematizací nestability v Levantě přelévající se do Evropy v podobě motivování osamělých střelců ideologií násilného salafistického džihádismu ze strany tzv. Islámského státu (ISIS) a rovněž *veteránského efektu*: působení navrátilců – nikoliv striktně vzato zahraničních bojovníků, byť rozdíl mezi cvičenci, dočasnými obyvateli území kontrolovaného ISIS a přímými účastníky povstaleckých bojů, kteří jsou občany cizího státu (jak zní jedna konvenční definice zahraničních bojovníků v odborné literatuře)[1] se zejména v sekuritizačních diskurzech bezpečnostních profesionálů i v širší politické debatě nezřídka stírá – při přípravě

a provádění teroristických útoků na území západních států. (Spojování nejen s konstrukcí kulturního ohrožení, ale i riziky teroristických útoků, se stalo nedílnou součástí sekuritizačního diskurzu migrace. Současně však riziko propašování vycvičených navrátilců touto cestou, byť obtížně uchopitelné, samozřejmě není vyloučeno, jak dokládá mj. případ tzv. Düsseldorfské buňky.[2])

Nová bezpečnostní strategie,[3] přijatá vládou ČR na jejím zasedání 4. února, není zcela původním dokumentem, ale aktualizací předchozí strategie (2011).[4] Změny v ní provedené však nejsou povrchního rázu. První zmiňovaný dokument uvedl tehdejší předseda vlády Petr Nečas (ODS) rétorickou otázkou: *„Proč se v době míru vůbec věnovat bezpečnostním otázkám? Proč se raději nevěnovat stavbě nových domů, nemocnic a škol?“* V druhém již současný premiér Bohuslav Sobotka (ČSSD) hovoří o světě poznamenaném *„řadou krizí“*. Strategickým bezpečnostním zájmem se nově stává kybernetická bezpečnost a ruku v ruce s tím roste význam zabezpečení kritické infrastruktury. Nová strategie poukazuje i na význam asymetrických hrozeb a upozorňuje – a sleduje tím obecnější konceptuální vývoj v evropské bezpečnostní debatě – na prolínání vnitřní a vnější bezpečnosti. V části věnované strategickému kontextu nově hovoří o mocenských aspiracích *„některých států, které v rostoucí míře přestávají respektovat mezinárodní uspořádání a základní principy mezinárodního práva“* a mezi nové bezpečnostní hrozby řadí, se zjevným, byť nepřímým odkazem k zahraniční politice Ruské federace, *„oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti“* v důsledku revizionistických tendencí. Zdůrazňuje zvyšující se závažnost nevojenských hrozeb, mj. i v oblasti energetiky. V této souvislosti shledává politickou soudržnost NATO a EU jako ohroženou zneužíváním pozice výhradního dodavatele strategických surovin – znovu nepojmenovaným, ale nezaměnitelným státem v sousedství. Zhoršení mezinárodního bezpečnostního prostředí podle nové strategie podtrhuje potřebu silné a v případě nutnosti i samostatně jednající EU, schopné *„reagovat na krize ve svém okolí i na globální bezpečnostní výzvy“*. Mezi nástroji proto nově zdůrazňuje Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (CFSP) včetně misí Společné bezpečnostní a obranné politiky (CSDP) i důraz na sdílené hodnoty mezi EU a státy v jejím sousedství. Ani úloha NATO není upozaděna a naopak na pozadí aliančních adaptačních opatření je konstatováno zvyšování celkového obranného úsilí, posilování schopnosti přijímat na vlastním území ozbrojené síly spojenců, podpora posilování alianční infrastruktury a účast na zahraničních cvičeních. V obou dokumentech se hovoří o negativních aspektech mezinárodní migrace, která byla v politické i veřejné debatě v loňském roce výrazně více problematizována vzhledem k výraznému nárůstu pohybu běženců po tzv. balkánské trase. Aktualizovaná strategie ale mezi hrozby nově řadí i extremismus a nárůst mezietnického a sociálního napětí. S odkazem na působení ISIS nakonec hovoří nově i o nestátních aktérech, kteří *„nahrazují prvky státního systému vlastními strukturami“* a pokoušejí se realizovat územní ambice a poprvé, opět v návaznosti na probíhající obecnější sekuritizaci tohoto jevu, se zmiňuje o zahraničních bojovnících.[5]

Bezpečnostního rozměru české zahraniční politiky se nepřekvapivě dotkla i její nová *Koncepce*, připravená MZV ČR a schválená vládou na zasedání 13. července. Životní zájmy České republiky definuje jako zajištění suverenity, územní celistvosti

a politické nezávislosti i zachování všech náležitostí demokratického právního státu. Podobně jako *Bezpečnostní strategie*, na kterou přímo odkazuje v oblasti způsobů zajišťování bezpečnosti, vychází z předpokladu, že byť pravděpodobnost ohrožení území masivním vojenským útokem je nízká, tato bezpečnost je v rámci NATO, považovaného za hlavní rámec obrany země, nedělitelná. Za hlavní oblasti bezpečnostního zájmu vytyčuje evropské sousedství v širším smyslu, např. včetně Sahelu, a vedle NATO a EU zmiňuje mezi multilaterálními rámci zajišťování bezpečnosti ČR zejména OBSE a mezinárodní režimy kontroly zbraní hromadného ničení pod hlavičkou OSN. Podobně jako *Bezpečnostní strategie* klade důraz na energetickou bezpečnost a hovoří v této souvislosti o nutnosti diverzifikace dodávek strategických surovin.[6]

Zatímco aktualizovaná *Bezpečnostní strategie* poměrně věrně vykresluje proměnu bezpečnostního prostředí, ve kterém se ČR od ruského záboru Krymu a intervence na východní Ukrajině nachází a přizpůsobuje tomu bezpečnostní postoj země na pozadí jejího pevného zakotvení v bezpečnostních institucích NATO a EU, nová *Koncepce zahraniční politiky* (obecně i v oblasti bezpečnostní) je vzhledem k tomu, kolik otázek ponechává nezodpovězených, spíše zklamáním – navzdory zřetelným ambicím vedení MZV vtisknout české zahraniční politice jasný ideový horizont a pevnější řád. Nijak např. nekonkretizuje, zdali vnímá česká vláda za větší hrozbu destabilizaci východního či jižního sousedství vlivem působení Ruské federace na jedné straně a ISIS na straně druhé; jaký význam by měly mít na pozadí obnoveného důrazu na kolektivní obranu NATO expediční mise projektující bezpečnost a stabilitu za alianční hranice; jaké nevojenské nástroje by měly být nasazeny k omezení rizik hybridní války, z podstaty kombinující politickou, ekonomickou, vojenskou a societální rovinu; jak chce česká zahraniční politika přispívat k pokračující relevanci multilaterálních institucí, které jsou pro bezpečnost ČR jako malého státu mimořádně významné; či zda má být stabilní mezinárodní právní řád zárukou pouze bezpečnosti a prosperity státu, nebo i jednotlivců či jiných nestátních aktérů (jež obecně při čtení světové politiky pomíjí, popř. pouze mimořádně konzervativně poukazuje na potřebu jejich „dostatečné regulace“).[7]

V oblasti obrany byl prvním schváleným strategickým dokumentem *Dlouhodobý výhled pro obranu (2030)*.[8] Jeho původní verze byla připravena již v roce 2013, nicméně v důsledku pádu Nečasovy vlády a posléze proměny bezpečnostního prostředí bylo jeho schválení odloženo a schválila jej až loni Bezpečnostní rada státu (23. března) a nakonec i vláda jako celek (15. června). *Výhled* je postaven na analýze dlouhodobého vývoje trendů bezpečnostního prostředí, u nichž předpokládá vysokou míru dynamiky a provázanosti. V analýze bezpečnostního prostředí hovoří zejména o rozptylu moci, hybridním válčení, rostoucí autonomii nestátních aktérů nebo nestabilním vládnutí vedoucí k regionálním krizím. Zároveň se, podobně jako *Bezpečnostní strategie*, zvláště zmiňuje o fenoménu zahraničních bojovníků coby hybatelích přelévání nestability. S povahou bezpečnostního prostředí budou podle *Výhledu* spojeny vyšší nároky na akceschopnost ze strany NATO a EU a předpoklad, že AČR bude v příštích letech nasazovat ozbrojené síly především mimo území ČR ve společných operacích se spojenci na bázi úkolových uskupení. (V případě aktivace čl. 5 o kolektivní obraně NATO nadále uvažuje o vyslání úkolového uskupení na bázi mechanizované

brigády.) Z hlediska principů výstavby ozbrojených sil hovoří o celé škále intenzity a plném spektru operací v rámci spojeneckého úsilí (na principu modularity), bez zeměpisných omezení (tj. např. i v arktických podmínkách) a při souběžném průběhu většího množství zahraničních angažmá. Nakonec, z hlediska finančního zajištění zmiňuje nejen navyšování obranného rozpočtu na 1,4 % HDP do roku 2020, vládní závazek z roku předešlého, ale i jeho další růst až na hladinu 2 % HDP o dekádu později.

Dlouhodobý výhled pro obranu jako základní vodítko pro obranné plánování budou upřesňovat pětileté plány. Přímo na něj rovněž navazuje *Koncepce výstavby AČR (2025)*.[9] Zaměřuje se na požadovaný stav k roku 2025 a argumentuje, že vzhledem k tomu, že *„ČR a její evropští spojenci se nacházejí v nejhorší bezpečnostní situaci za posledních dvacet let“* a nelze vyloučit *„mezistátní vojenský konflikt v Evropě“*, který navíc může *„vzniknout neočekávaně a velmi rychle“*, tvrzení nepochybně velmi silná a ne zcela v duchu výše zmiňovaných koncepčních dokumentů včetně *Výhledu*, by AČR měla v následující dekádě získat 460 mld. Kč na modernizační investice. Následný výčet hrozeb nicméně již v souladu s *Výhledem*, potažmo dalšími bezpečnostními dokumenty, je, podobně jako ony je nicméně neuspořádává dle významu a naléhavosti, popř. relevance pro výše zdůrazňovanou hrozbu mezistátního konfliktu. *Koncepce* dále poměrně výstižně shrnuje silné a slabé stránky současné AČR. Za silné označuje zejména pevné ukotvení ČR v rámci NATO, zkušenosti českých vojáků z mezinárodních operací, vysoké schopnosti při ochraně vojsk proti zbraním hromadného ničení, zkušenosti speciálních sil, profesionalitu a další osobnostní charakteristiky vojáků z povolání. Poctivě jsou popsány i stránky slabé, mezi něž je řazena zejména nedostatečná interoperabilita, nedokončené transformační procesy, personální i materiálová nenaplněnost, zhoršování věkové struktury příslušníků AČR, nedostatečný počet aktivních záloh, pomalé akvizice a zejména pak nedostatky při výcviku jednotek i štábů (především nedostatek munice a simulačních trenažérových technologií). Následně se *Koncepce* věnuje posláním a úkolům jednotlivých druhů ozbrojených sil. U pozemních sil se hlavní pozornost zaměřuje na pořízení nových kolových vozidel, která by měla nahradit dosluhující BVP-2, a modernizace dalších součástí jejich výzbroje. U vzdušných sil je hlavním cílem zdokonalení zabezpečení vzdušného prostoru ČR v rámci systému NATINADS, dokončení integrace systému nočního vidění pro letouny L-159 a JAS-39 Gripen, pokrok v modernizaci vrtulníků Mi-17Š, pořízení nových víceúčelových vrtulníků, nákup nového středního transportního letounu a pořízení moderního pasivního sledovacího systému. Z hlediska stavu by AČR měla podle *Koncepce* mít v roce 2025 téměř 25 000 vojáků z povolání, tedy o 6000 více než je současný stav, 3700 civilních zaměstnanců a 5000 členů aktivních vojenských záloh. Navýšení aktivních záloh, které v debatě o obraně sehrávají důležitou roli již několik let, by bylo významným posunem ve srovnání s dosavadním stavem a velení AČR si od něj slibuje zvýšení schopností pro případy krizí a jiných naléhavých potřeb.

Z hlediska obecných parametrů politické debaty lze konstatovat, že prezident Miloš Zeman nadále, tak jako v roce předešlém, obýval jiné „univerzum faktů“ než ostatní představitelé výkonné moci stran vyhodnocení bezpečnostního prostředí a klíčových hrozeb. Zemanovu kritiku problematizace ruské revizionistické politiky ve východním sousedství NATO a EU, která byla disonantní vůči vládní pozici, doplnila varování o rizicích spojených s příchodem utečenců, proti kterým veřejně argumentoval především předseda vlády. Zatímco prezident opakovaně vystupoval s tvrzením, že příchod utečenců je *„dobře organizovanou invazí“* a hrozbou, která *„tady snad s výjimkou nacistické okupace ještě nikdy nebyla“*, premiér kritizoval zejména jeho vystoupení po boku představitelů uskupení Blok proti islámu 17. listopadu na pražském Albertově, jímž se dle něj zařadil mezi populisty parazitující na obavách lidí.[10] Migrace obecně v politické debatě jako sekuritizované téma v uplynulém roce zastínila rizika související s ruskou asertivní politikou ve východní Evropě. Až na výjimky se přitom reakce na problematizaci utečenectví (spíše virtuální povahy vzhledem k počtu příchozích) nesly v duchu tendence k uzavírání společnosti, nacionalizaci vnitřní bezpečnosti a odporu k některým nástrojům společného postupu EU, zejména redistribučním kvótám.

Ve vztahu k pokračující krizi mezi NATO a Ruskem zůstaly pozice hlavních politických aktérů předvídatelné. Výmluvným příkladem byly reakce na demonstrativní průjezd kolony vozidel 2. jezdeckého pluku americké armády, tzv. *Dragoon Ride* (Dragounská jízda) vracejících se na přelomu března a dubna z cvičení v Pobaltí na domovské základny v Bavorsku.[11] (Tento pluk kryl během studené války část hranice mezi Spolkovou republikou Německo a tehdejší ČSSR. Po jejím skončení se zúčastnil misí v Bosně a Hercegovině a Afghánistánu.) Velmi kladný postoj k průjezdu vyjádřil ministr obrany Martin Stropnický (ANO), generalita AČR[12] i prezident Zeman. Ten mj. kritizoval tzv. antiamerické blázny, kteří tento konvoj označovali za okupační armádu a chtěli ji zastavit všemi silami. Zároveň ale zopakoval, že se staví proti jakékoliv trvalé zahraniční vojenské přítomnosti na území ČR.[13] Ministr Stropnický konvoj označil za projev odhodlanosti zabránit tomu, aby se Rusko nadále pokoušelo vyplňovat *„prázdné prostory“*.[14] Naopak předseda KSČM Vojtěch Filip označil konvoj za provokaci a harašení zbraněmi, které jen zkomplikuje snahy o diplomatické řešení ukrajinské krize.[15] Byť průjezd konvoje a související diskurz potvrdil pokračující názorovou polarizaci stran konfliktu na Ukrajině, kritici a odpůrci průjezdu konvoje, ať už v politické debatě, nebo veřejném prostoru, zůstali v menšině.

Nakonec, z hlediska politického kontextu nelze pominout vyvrcholení sporu mezi dosluhujícím náčelníkem Generálního štábu (NGŠ) AČR gen. Petrem Pavlem a ministrem obrany Stropnickým. Na počátku sporu stála několik let připravovaná novela zákona o vojácích, kterou ministr Stropnický po svém příchodu do funkce stáhl z programu vlády. Následoval Pavlův protest proti nasazení AČR po výbuchu muničního skladu ve Vrběticích s vysvětlením, že AČR není *„bezpečnostní agentura“*.[16] Dalším dějstvím sporu byla neshoda o typu vojenských vrtulníků, jež by měly být pořízeny pro potřeby AČR. I zde se ministr postavil proti doporučení generality, které byly výsledkem několikaletých debat. Na konci ledna 2015 spor mezi gen. Pavlem a ministrem Stropnickým vyvrcholil poté, co ministr prosazoval svého kandidáta, pplk. Pavla Kříže, na funkci velitele Vojenské policie. Generál Pavel poukazoval přitom zejména na to, že pplk. Kříž, původní profesí právník, nikdy nevelel žádné vojenské jednotce a jeho jmenování by bylo v rozporu s kariérním řádem AČR a směrnicí pro výběr personálu do funkcí s plánovanou hodností generál. Do sporu se v tuto chvíli vložil prezident Zeman jako vrchní velitel ozbrojených sil a požádal gen. Pavla, aby nenaplnil

hrozbu své demise. Spor poukázal na dvě významné skutečnosti systémové povahy. Zaprvé, čtvrtstoletí po obnovení demokratické státnosti může nastat situace, kdy pozici ministra obrany obsazuje politik, který se s problematikou svěřeného resortu začíná seznamovat až ve chvíli svého jmenování. Zadruhé, AČR je schopna ze svého středu generovat velitele, kteří, při respektu k demokratickým zásadám civilní kontroly armády, dokážou vzdorovat jednání ohrožujícímu její profesionální působení a akceschopnost. Nutno nicméně dodat, že širším kontextem sporu bylo potvrzené jmenování gen. Pavla na vysokou pozici v Bruselu a po jeho odchodu byl pplk. Kříž velitelem Vojenské policie nakonec skutečně jmenován.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Česká republika v NATO

Na summitu ve velšském Newportu v září 2014 se Česká republika zavázala aktivně přispívat k adaptivním opatřením NATO v reakci na asertivní ruskou politiku na východních hranicích Aliance, vtělených do Akčního plánu připravenosti (*Readiness Action Plan*). V uplynulém roce byly tyto závazky implementovány. Zejména se jednalo o příspěvek ve výši 150 osob z 43. výsadkového praporu v Chrudimi do prozatímního uskupení prvosledových sil rychlé reakce NATO (NRF-VJTF) vedeného Německem jako *framework nation*. Zároveň ČR přislíbila zapojení chemické roty do britské rotace, připravované pro rok 2017, s výhledem dalšího zapojení složek AČR v NRF na počátku příští dekády pod vedením Německa a Polska. (Na návrh vlády schválila PS PČR v prosinci navýšení počtu vyčleněných českých vojáků pro běžné NRF pro rok 2016 z původně plánovaných 452 na 816 osob. I tak se však jednalo ve srovnání s 1500 osobami vyčleněnými v předešlém roce o pokles.) Armáda ČR se rovněž účastnila aliančních cvičení včetně Trident Juncture 2015 a velitelstvím ve španělské Zaragoze, taktického cvičení Allied Spirit II nebo cvičení VJTF Noble Jump 2015 v polské Zagani a hostila na území ČR již pravidelné alianční cvičení součinnosti pilotů s návodčími při podpoře pozemních operací, tentokrát pod názvem Ample Strike 2015 v Náměšti, Čáslavi a výcvikových prostorech Boletice a Libavá. Během Trident Juncture, největšího aliančního cvičení od roku 2002, do kterého ČR vyslala přes 250 vojáků pozemních, vzdušných a speciálních sil, odborníky z centra proti zbraním hromadného ničení z Vyškova a vrtulníky Mi-171Š a letouny L-159, došlo k havárii jednoho stroje Mi-171Š a zranění pěti členů posádky. Jako součást adaptace byly na úrovni výkonné moci (meziresortního řízení) přijaty legislativní úpravy usnadňující v případě potřeby tranzit spojeneckých vojsk přes území ČR. Mezi členskými státy NATO, kde je otázka odstranění překážek tranzitu ozbrojených sil tematizována jako „krizový Schengen“, se tak ČR posunula do střední kategorie „propustnosti“. Zároveň se diskutovalo o možné ústavněprávní úpravě (čl. 43) usnadňující vyslání ozbrojených sil ČR do zahraničních operací, vládní návrh nicméně nebyl připravován a spíše byla zjišťována ochota poslanců tuto úpravu předložit samostatně.

Česká republika se vedle toho pokoušela diplomaticky prosazovat vládní interpretaci proměny bezpečnostního prostředí obsaženou v nových koncepčních dokumentech i kroky NATO, které by z jejího pohledu byly adekvátní, a to zejména jako součást tzv. Bukurešťské skupiny zahrnující pobaltské členské státy, V4 a Rumunsko a Bulharsko. Byť se ČR neřadí mezi tzv. *frontline allies*, snažila se česká diplomacie vystupovat z pozice „umírněného spojence“ na jejich podporu včetně prosazování zvýšené stálé přítomnosti aliančních sil na východních hranicích (tzv. *advanced force presence*). Význam iniciativy pro výsledek procesu jednání NATO v této otázce, dosud kulminující summitem ve Varšavě, není nesporný. Česká účast nicméně odhalila jistá vnitřní pnutí, která se odvíjela jednak od odlišných resortních institucionálních identit (agenda je v gesci zahraničních ministerstev, které mají podle ministerstev obrany tendence k méně „realistickým“ postojům),[17] jednak, a významněji, od odlišných postojů k hrozbě představované Ruskem a podobě reakce NATO. Prezident Zeman tak odmítl účast na summitu hlav států skupiny v Bukurešti (upřednostnil návštěvu Pardubického kraje), která vyústila v deklaraci navrhující posílenou alianční přítomnost na východních hranicích, a ČR zde proto byla zastupována předsedou PSP Janem Hamáčkem (ČSSD).

Česká republika se sice připojila k mezinárodní koalici proti ISIS iniciované na summitu v Newportu (2014), během uplynulého roku se ale neúčastnila činnosti její vojenské skupiny. Do té se nicméně včlení v roce 2016, kdy bude zahájena výcviková mise AČR v iráckém Baladu (přibližně 60 km na sever od Bagdádu) související s realizací dlouho odkládané dodávky českých L-159 Alca irácké armádě v listopadu 2015 s vyhlídkou jejich nasazení proti ISIS. Prezident Zeman, který hrozbu představovanou džihádistickým islamismem dlouhodobě tematizuje, představil v září na půdě Valného shromáždění OSN svůj vlastní plán boje s ISIS,[18] který by, vedle nasazení malých taktických uskupení speciálních jednotek paralyzujících nervová centra teroristických skupin, zahrnoval koalici novou – s ruskou účastí. Plán nicméně nepadl na úrodnou půdu.

V uplynulém roce pokračovala implementace Mnohonárodního střediska leteckého výcviku (MATC) jako projektu *smart defense* schváleného již na summitu NATO v Chicagu. České republice se nicméně nepodařilo dosáhnout přímého zapojení USA, což byl hlavní *raison* projektu v jeho původní podobě, a i ze strany dalších účastníků se podpora projektu ukázala méně než vřelá, což vedlo k jeho nedostatečnému personálnímu zajištění. Druhý projekt *smart defense* iniciovaný ČR, který je zaměřený na modernizaci sovětské výzbroje v arzenálech nových členských států NATO, vyústil prozatím v úvodní analýzy a vytvoření společné databáze zúčastněných členských států.

Evropská globální strategie

V oblasti CSDP byla hlavním tématem roku 2015 příprava nové Globální strategie EU, stanovující cíle a prostředky působení EU jako politického a bezpečnostního aktéra mimo své hranice. Česká republika se účastnila přípravy tohoto dokumentu, který byl uceleně představen členským státům na Evropské radě v Bruselu na konci června

2016, po britském referendu o vystoupení z EU,[19] s MZV (a v jeho rámci OPP) jako hlavním koordinujícím aktérem. Vyplnila tak mj. dotazník rozeslaný členským státům k zjištění jejich preferencí v tematických oblastech globálního vládnutí, světového obchodu, regionálních integračních architektur, přístupu ke krizím a konfliktům, posilování státu a societální resilience a integrace a spolupráce na evropském kontinentu. V oblasti bezpečnosti česká pozice, v souladu s výše analyzovanými koncepčními dokumenty, podtrhla ústřední úlohu a odpovědnost NATO při zajišťování kolektivní obrany, zároveň se ale vyjádřila ve prospěch silnější a akceschopnější CSDP. Zároveň ČR využila své pozice předsedajícího státu V4 k formulaci společného non-paperu, jenž se rovněž zasadil o oživení jak transatlantického partnerství, tak institucionální struktury CFSP/CSDP.

Zahraniční mise

Armáda ČR se v minulém roce podílela na zahraničních misích NATO, EU a OSN v souladu s platným mandátem pro vyslání ozbrojených sil. V souvislosti s tímto mandátem stojí za zmínku analýza Parlamentního institutu vypracovaná pro poslance Poslanecké sněmovny, podle které např. ustanovení o vyčlenění 150 vojáků jako součásti možných, okamžitě zasahujících speciálních mnohonárodních jednotek EU a NATO v oblasti Blízkého východu a severní Afriky nebylo v souladu s Ústavou, protože nebyla splněna podmínka určitosti záměru.[20] Totožný a dlouhodobě závažnější problém je spojený se schvalováním možného vysílání AČR do NRF nebo jako součásti unijní *battlegroup* (což je zvlášť relevantní díky nasazení visegrádské *battlegroup* do pohotovosti v roce 2016). Ani zde totiž nelze, na rozdíl od časového rámce a velikosti sil, dopředu vymezit místo vyslání. Nezdá se však, že by tato skutečnost byla ať už Parlamentem ČR, nebo vládou problematizována, a např. podle odborníka na ústavní právo Jana Kysely z PF UK se tak nejeví jako nezbytně nutné uvádět jednotlivé části legislativy v soulad.[21]

Nasazení jednotek AČR v Afghánistánu probíhalo podle plánu jako součást operace NATO *Resolute Support*. Čeští vojáci chránili vnější perimetr základny Bagram a plnili zde úkoly spojené s ochranou jednotek (*force protection*), dále se podíleli na výcviku vrtulníkových posádek a poskytovali lékařskou pomoc. Kontingent sestával z velitelství úkolového uskupení na mezinárodním letišti v Kábulu, Národního podpůrného prvku (NSE), výcvikové jednotky AAT (*Air Adviser Team*) tamtéž, strážní roty v Bagramu, zastoupení na velitelstvích mise *Resolute Support* a polního chirurgického týmu. Nepochybným vyznamenáním pro AČR bylo jmenování mjr. Miroslava Šajbana velitelem 200 příslušníků smíšené výcvikové letky (převážně Afghánců, ale také Američanů, Chorvatů a Maďarů), neboť do té doby byla podobná uskupení vždy vedena příslušníky amerických ozbrojených sil. Významným nasazením v rámci NATO bylo nakonec i mimořádné poskytnutí leteckých sil AČR při misi *air policing* na Islandu v červenci a srpnu, kde byla nahrazena původně plánovaná kanadská rotace, jejíž stroje se tak mohly zapojit do útoků na cíle ISIS. V misi KFOR pokračovalo nasazení menšího úkolového uskupení v mezinárodním štábu.

Dalším místem působení příslušníků AČR bylo Mali. Zde pokračovala mise EUTM, v jejímž rámci 34 českých vojáků střežilo velitelství operace v Bamaku a čtyři

další, instruktoři se zkušeností z řady zahraničních operací, působili ve výcvikovém táboře a přilehlém prostoru v Koulikoru (asi 60 km severovýchodně od hlavního města). Zároveň bylo po odkladech připraveno vyslání 25 příslušníků 601. skupiny speciálních sil jako součásti nizozemského kontingentu operace MINUSMA působící na severu země. Vládní usnesení bylo přijato a schválení oběma komorami Parlamentu ČR proběhlo již na jaře roku 2014.

Dalšími misemi AČR byly účast v námořních misích EUNAVFOR Atalanta (HQ Northwood) a nově zahájené misi EUNAVFOR MED (Sophia), kde působí příslušníci AČR na OHQ mise v Římě na vlajkové lodi operace (FHQ). Pokračovala i účast v operaci MFO na Sinaji včetně leteckého kontingentu tvořeného letounem CASA C-295M a leteckým a pozemním personálem s cílem monitorovat situaci nad egyptsko-izraelskou hranicí a zajišťovat pro účely mise přepravu osob a materiálu.

Navzdory deklarovanému úsilí o návrat do misí OSN prozatím jedinou připravovanou větší expedicí byla, nepochybně významná, a z hlediska rizika asymetrických útoků také „frontová“, mise MINUSMA. Prezident Zeman nadále usiloval o zapojení AČR do mise UNDOF na Golanských výšinách a své přání zopakoval mj. i na Velitelském shromáždění (24. listopadu). Bezpečnostní situace v perimetru mise však zůstává mimořádně složitá a nepřehledná. Syrská strana hranice není kontrolována syrskou vládou – z dvaceti hraničních stanovišť, jak upozornil po návštěvě oblasti tehdejší NGŠ Pavel, jsou nyní činná pouze čtyři při severní zóně separace –, a na zbytku území působí skupiny nepřátelské k Izraeli i jednotkám OSN, které v lepším případě považují za zdroj financí, popř. vlivu, prostřednictvím únosů a vydírání.[22] UNDOF tak v současnosti může svůj mandát naplňovat pouze na izraelské straně hranice. V misi, ustavené rezolucí RB OSN 350/1974 a řadící se tak mezi „staré mise“ OSN, jsou v současnosti nasazeni tři důstojníci AČR, působící od července 2015 (s předpokládanou dvanáctiměsíční rotací) na místě dočasného velitelství mise v Camp Zouhani na izraelské straně separačního území. Navzdory složité situaci MO nevylučuje vyslání větší jednotky, pro ČR ale zůstává obtížné proniknout do plánovacího procesu DPKO a v často důležitějších neformálních rozhodovacích strukturách OSN účelně prosazovat své preference stran podmínek nasazení: právě to se v roce 2015 stalo osudné uvažovanému nasazení českých ženistů.[23] V menších počtech sloužili dále příslušníci AČR jako vojenští pozorovatelé v dalších misích OSN a v souladu s mandátem pro vyslání sil bylo vyčleněno až 50 osob do pohotovostního systému UNSAS (nově s výhledem jejich navýšení v příštím roce na 200 osob).

Rozpočet a akvizice

Návrh rozpočtu na rok 2015, schválený vládou v září, stále nezaručuje růst výdajů na obranu na výši vládního závazku 1,4 % HDP v roce 2020. Zároveň je ale reálným obratem směrem k zvyšování těchto výdajů a předpokládá jejich další narůstání v následujících dvou letech o 10 %. Na druhé straně, MO ČR nevyčerpalo na 3 mld. Kč z rozpočtu roku předminulého díky nerealizovaným investicím. (Schodek v uplynulém roce se podařilo částečně vyrovnat „předplacením“ pronájmu nadzvukových letounů JAS-39 Gripen a několika urychlenými akvizicemi včetně objednávek 2600 kusů útočných pušek CZ 805 BREN s příslušenstvím a 5500 kusů pistolí CZ-75 SP-

01 PHANTOM za celkem 476 mil. Kč od České zbrojovky.)[24] Již v předešlém rozpočtovém období přitom nevyčerpalo 1 mld. Kč, a můžeme tak pouze zopakovat závěr z minulého vydání této ročenky, že zvyšování obranyschopnosti ČR a příspěvku ke kolektivní obraně NATO bude záviset nejen na výši rozpočtu, ale i reálné schopnosti účinného vynakládání přidělených prostředků.

Podle pravidelného srovnávacího *Indexu transparentnosti a integrity resortů obrany* nevládní organizace Transparency International vládlo v ČR nadále v sektoru obrany mírné riziko korupce. Nejvyšší rizika byla nalezena v oblasti účasti na zahraničních operacích a veřejných zakázek.[25] Podle *zIndexu* Centra aplikované ekonomie, přidruženého k Institutu ekonomických studií FSV UK, si ale ministerstvo obrany stálo proti ostatním vládním resortům při zadávání veřejných zakázek nejhůře.[26]

Ve sledovaném roce byly naplánovány velké akvizice, podle vládního plánu v hodnotě až 14 mld. Kč. Na nákupním seznamu MO se nacházejí další vozidla Pandur (šest velitelských a 14 spojovacích, v celkové hodnotě 1 mld. Kč), mobilní radiolokátory MADR (používané mj. k navádění stíhacích letounů JAS-39 Gripen), 42 vozidel Titus od francouzské společnosti Nexter Systems na podvozcích Tatra za předpokládaných 2,7 mld. Kč (Nexter díky nižší ceně porazil SVOS Přelouč nabízející domácí vozy Vega rovněž na podvozcích Tatra Trucks),[27] nové víceúčelové vrtulníky (v uvažované hodnotě 5 až 8 mld. Kč) a patrně i další dva letouny CASA jako náhrada za zastaralé ruské Jak-40. Rozhodnutí o tom, že ČR objedná víceúčelové, nikoliv pouze bojové vrtulníky, padlo již předloni, plánovaný termín dodání strojů nahrazujících ruské Mi-24/35 v roce 2017 se nicméně v současnosti jeví jako nereálný. Podobně je tomu u 3D radarů a letištních radiolokátorů. O nahrazení ruských P-37 se diskutuje již téměř deset let a byť se rýsuje dodavatel – izraelská společnost Elta s radarem EL/M 2084 AD –, plánovaná zakázka ve výši 6 mld. Kč se rovněž zpozdila.[28]

Plánované akvizice však zůstávají nadále na papíře a je otázkou, zdali budou v dohledné době realizovány. Určitou nadějí je probíhající institucionální a personální konsolidace na MO, kdy byl v pořadí již třetím náměstkem pro vyzbrojování ministra Stropnického jmenován dosavadní náměstek pro obrannou politiku a strategii a bývalý diplomat Daniel Koštoval, který nahradil Pavla Borovce, jenž přišel na obranu z ČEZ, a již na počátku roku byl zrušen Národní úřad pro vyzbrojování, jehož odbory byly převedeny pod novou ministerskou sekci vyzbrojování a akvizic. Zrušení úřadu, jehož chod byl v minulých letech předmětem pochybností, ale vyvolalo i kritické reakce. Podle jeho bývalého ředitele Jaroslava Štefce se jednalo o *„nesystémový krok“* a o nákupech nebude rozhodovat potřeba AČR, ale politici. Obavy z politizace zbrojních zakázek vyjádřila i Transparency International.[29]

Vedle zmíněných akvizičních plánů byla uzavřena téměř miliardová smlouva s polskou firmou PZL Świdnik na servisní podporu, aktualizaci programového vybavení a výcvik posádek vrtulníků W-3A Sokol ve výzbroji AČR. Již v únoru uzavřelo ministerstvo s výrobcem smlouvu o servisní podpoře transportních letadel CASA. Prodloužení smlouvy o servisu letounů L-159 a L-39 bylo v loňském roce pouze předmětem jednání, s výhledem zadání v jednacím řízení bez uveřejnění znovu stávajícímu dodavateli, Aero Vodochody. Armáda ČR rovněž pořídila protitankové řízené střely Javelin (254 mil. Kč) v rámci programu FMS mezi americkou a českou vládou. V červnu byla strážní rotou v Bagramu také nasazena do akce desítka bezpilotních letounů ScanEagle, které AČR obdržela spolu s odpalovacím a zachytávacím zařízením od Spojených států. (Letouny jsou určeny pro plnění ISR úkolů a k laserovému označování cílů a nenesou vlastní výzbroj.)[30] Podařilo se rovněž uskutečnit společný nákup raket vzduch-země pro JAS-39 Gripen spolu s několika spojenci, jejichž vzdušné síly tyto letouny mají ve výzbroji, o kterém jsme psali již ve vydání této ročenky 2014.[31] Realizace tohoto plánu ukazuje, že pragmatická spolupráce v oblasti akvizic na půdorysu *smart defence* je možná, navzdory minulým zklamáním, v souvislosti s českým akvizičním procesem (především neuskutečněný společný nákup radiolokátorů MADR zeměmi V4).

Hodnocení modernizace AČR z úst vrcholných představitelů obranného aparátu zazněla na II. Národní vyzbrojovací konferenci, která se konala 22. října. Ministr Stropnický zde kriticky hovořil o období před svým nástupem do úřadu, kdy podle něj obrana a bezpečnost nepatřily mezi vládní priority a nastalo dlouhodobé podfinancování resortu obrany, byla zpomalena modernizace a permanentní reorganizace vnesla chaos do akvizic i personální politiky. Byť tyto trendy lze sledovat i po jeho nástupu do úřadu (viz výše), vyjádřil ministr přesvědčení, že modernizační programy budou restartovány a ministerstvo obrany se pro obranný průmysl *„opět stává spolehlivým a perspektivním zákazníkem“*.[32] Náčelník GŠ Josef Bečvář na konferenci připomněl nedávno schválenou *Koncepci výstavby AČR*, zároveň ale varoval, že nedodržení rozpočtových příslibů např. v důsledku poklesu výkonu ekonomiky by mohlo ohrozit účinnost akvizičního procesu z hlediska potřeb AČR. Toto varování lze interpretovat jako vyjádření trvajících pochybností nejvyšších armádních představitelů, na základě předešlých neblahých zkušeností, o nezvratitelnosti obratu v modernizaci AČR. J. Bečvář rovněž hovořil o nutnosti strategie rozvoje domácího obranného průmyslu a jeho zapojení do modernizačních cyklů AČR, jejichž absence by mohla vést k neschopnosti doplňovat materiální ztráty v krizových situacích.[33] Předseda Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu Jiří Hynek ve svém vystoupení ocenil spolupráci MO s českým zbrojním průmyslem, zároveň ale poukázal na to, že řada českých firem považuje za spolehlivější partnery armády evropských členských států NATO, se kterými mají dlouhodobě smlouvy, podílejí se na výrobě zbraňových systémů a díky tomu stále zdokonalují vlastní technologickou vyspělost.[34] K tomuto věcnému kritickému vyjádření je třeba dodat, že v letech 2012–2014 se pětinásobně zvýšil vývoz zbraní do nestabilní oblasti Blízkého východu a severní Afriky a podle Amnesty International v roce 2014 téměř polovina vyvezených zbraní mířila do států s nedemokratickým režimem (významným odběratelem s 16,38 % vývozu v posledních letech stala např. Saúdská Arábie,[35] jeden z nejméně demokratických států na světě). Pro ČR se tak stává při rostoucím objemu těchto vývozů stále obtížnější udržet a rozvíjet profil státu s hodnotově zaměřenou zahraniční politikou, jejímž základním nástrojem podle současné *Koncepce zahraniční politiky* je podpora lidských práv a demokracie.[36]

Vnitřní bezpečnost

Spektakulární teroristické útoky v Evropě se staly legitimizačními referenčními body pro posilování aparátu vnitřní bezpečnosti i v ČR. Zejména listopadové útoky v Paříži následovala opatření jak manifestační, tak strategická. Do první kategorie spadá především zavedení stupnice ohrožení (schválená vládou v lednu 2016),[37] nebo ve veřejném prostoru viditelná posílená přítomnost PČR v kombinovaných hlídkách s příslušníky úderných jednotek AČR. Do druhé kategorie patřilo zejména zahájení, na základě rozhodnutí Bezpečnostní rady státu, tzv. Auditu národní bezpečnosti v gesci MV (s účastí dalších resortů včetně MZV a MO), který by měl být uzavřen do konce tohoto roku. Mezi dosud představené návrhy auditu patří založení Centra terorismu a hybridních hrozeb při Ministerstvu vnitra ČR či vytvoření Národního systému ochrany měkkých cílů.

Jako významné bezpečnostní téma byla v politickém i byrokratickém diskurzu tematizována nelegální migrace. Přijatá opatření se nesla v duchu nacionalizace vnitřní bezpečnosti s důrazem na ochranu hranic území ČR a politice odstrašení potenciálních příchozích či tranzitujících migrantů, mj. prostřednictvím i vysokým komisařem OSN kritizovaných praktik v detenčních zařízeních.[38] V červenci byla přijata nová vládní *Strategie migrační politiky ČR*, připravená MV ČR, s cílem definovat politiku, která bude *„vyvážená a flexibilní“*.[39] Za účelem potlačování nelegální migrace rozšiřuje pobytové kontroly nebo posiluje opatření pro výkon správního rozhodnutí, za účelem prevence potom předpokládá posílení aktivit s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí. Zároveň stanovuje, že ČR bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci EU a v schengenském prostoru, byť zároveň zdůrazňuje nutnost dodržování společných unijních pravidel všemi partnery s tím, že *„jiná situace může vést k destabilizaci společného systému a v konečném důsledku též k ohrožení základních pilířů evropské integrace“*. Výsledkem úspěšné sekuritizace migrace byl rovněž posílen aparát vnitřní bezpečnosti: podle plánů připravených v uplynulém roce by mělo MV ČR zaměstnat až 1123 nových pracovníků, rozdělených poměrně mezi Cizineckou policii a ministerský odbor azylové a migrační politiky. (V době zveřejnění záměru v říjnu přitom byl tento počet vyšší než počet od ledna přijatých žádostí o azyl.[40] Podle ředitele odboru Tomáše Haišmana bylo v období mezi 17. 6. 2015 a 23. 3. 2016 v kategorii tranzitní nelegální migrace zadrženo 3409 cizinců, z nichž 55 % bylo státními občany Sýrie.[41]) Za účelem jejich posílené ochrany v případě nutnosti se také mj. v září uskutečnilo společné cvičení PČR a AČR při hranici s Rakouskem. *„Cvičení by mělo ukázat, jak by se zachovaly bezpečnostní složky v momentě, kdy by nastal úkol ochránit státní hranici a uzavřít ji,“* vysvětloval policejní prezident gen. Tomáš Tuhý.[42]

Na jedné straně tato opatření odpovídají na veřejnou poptávku, vybičovanou mediálními obrazy navozujícími bezprostřednost hrozby terorismu a senzacechtivě umocňující úskalí mezikulturního soužití; na druhé straně jsou výsledky úsilí bezpečnostních profesionálů prosazujících zájmy svého pole, pro něž je společenské prostředí v rostoucí míře charakterizované nejistotou a úzkostí nemalou příležitostí k úspěšné kampani za navýšení rozpočtových prostředků nebo pravomocí. Posílená bezpečnostní opatření jsou často ambivalentní, neboť produkují jak pocit bezpečí, *tak* nebezpečí, příkladem mohou být výše zmíněné kombinované, automatickými zbraněmi vybavené hlídky v ulicích, a umocňují napětí mezi bezpečím a svobodami, kdy hrozí vychýlení rovnováhy ve prospěch bezpečnostních opatření, činících občana nejen subjektem, ale i objektem bezpečnostních praktik v novodobém benthamovském / foucaultovském *panopticonu*.

Tajné služby

Zpravodajskou komunitou v uplynulém roce otřásla kauza Vojenského zpravodajství (VZ), kdy byl její příslušník v červenci zadržen a několik měsíců držen v zajetí spolu se čtyřmi dalšími českými občany v Libanonu. Pětice byla nakonec navrácena do ČR po propuštění Aliho Taana Fajáda (též zvaného Ali Amín) a Chalída Merabího, občanů Libanonu a Pobřeží slonoviny, kteří byli zadrženi v pražském hotelu Sheraton v dubnu 2014 při uzavírání smlouvy o dodávkách ručních raketových systémů 9K38 Igla domnělým členům kolumbijské povstalecké skupiny FARC, z nichž se vyklubali agenti americké DEA. Vojenský zpravodajec, který byl součástí výpravy v Libanonu, tam byl patrně vyslán s vidinou zisku informací (údajně z provenience katarské tajné služby) o českém rukojmí ISIS v Libyi. Byť identita únosců ani řada okolností celé události nejsou veřejně známy, lze se domnívat, že nešlo o teroristický čin, ale spíše o nátlak ze strany libanonské vlády, která lapila do pasti českého zpravodajského analytika, aby jej mohla vyměnit za Fajáda (mj. bývalého poradce ukrajinského prezidenta Viktora Janukoviče), jehož prohlásila za svého agenta, a zabránit jeho vydání do USA, kde byl obžalován z organizovaného spiknutí a terorismu.

Závažnost kauzy spočívá nejen v selhání VZ nebo nešťastného výroku ministra obrany Stropnického po odeslání Fajáda a Merabího zpět do Libanonu v únoru tohoto roku potvrzujícího výměnu za unesené české občany, ale i v samotné skutečnosti, že pronikla na veřejnost, s nejvyšší pravděpodobností v důsledku řevnivosti panující mezi součástmi české zpravodajské komunity. A odpověď na sebe nenechala dlouho čekat: prostřednictvím časopisu *Respekt*[43] byla odhalena částka, kterou měly být vyplaceny dvě české občanky unesené v Pákistánu, jejichž dřívější propuštění vyjednala civilní rozvědka ÚZSI. Na pozadí této řevnivosti, mimořádně nešťastné mj. vzhledem k úsilí NATO účinněji sdílet zpravodajské informace, zdá se, že vyslání vojenského zpravodajce mohlo být zabráněno, kdyby spolu české tajné služby lépe komunikovaly, neboť podle některých zdrojů měla ÚZSI informace od ZÚ v Bejrútu, že se libanonská vláda chystá k protiakci na zadržení Fajáda, probíhala debata o zvýšení kontroly nad českými zpravodajskými službami. Premiér Sobotka představil počátkem července plán nové, dvoustupňové kontroly. Prvním stupněm měly být kontrolní komise Poslanecké sněmovny, kde by dvě existující komise (pro činnost Bezpečnostní informační služby /BIS/ a Vojenského zpravodajství /VZ/) doplnila třetí stálá komise pro kontrolu ÚZSI. Druhým stupněm by měla být zvlášť vybraná „rada moudrých“ s oprávněním přístupu do tzv. živých svazků. Novela zákona o zpravodajských službách v tomto duchu byla schválena vládou v červnu 2016.[44]

Souběžně začal být ministerstvem vnitra připravován zákon vymezující působnost ÚZSI. (V současnosti je činnost civilní rozvědky upravena pouze § 17-19 zákona o zpravodajských službách.) Zákon, předpokládající posílení pravomocí ÚZSI

na území ČR i v zahraničí, byl předložen v prvních měsících roku 2016, v připomínkovém řízení k němu nicméně byla vznesena řada výhrad.[45] Započata byla i příprava novely zákona o VZ, které by mělo získat odpovědnost za aktivní kybernetickou obranu (tj. včetně *ofenzivních* kapacit směrem ke zdroji útoku), na kterou je v současnosti v NATO (prostřednictvím posilování kapacit členských států) kladen zvýšený důraz mj. v souvislosti s deklarací relevance čl. 5 Washingtonské smlouvy o kolektivní obraně pro kybernetickou doménu. Již v posledním čtvrtletí roku 2015 byly k tomuto účelu zahájeny přípravy budování nového pracoviště při VZ, Národního centra kybernetických sil (NCKS), s odhadovaným rozpočtem 300 mil. Kč ročně. NCKS by mělo zajišťovat kybernetickou obranu a ve stavu ohrožení či ve válečném stavu i kybernetickou bezpečnost ČR, která je v běžných podmínkách ponechána v gesci NBÚ.

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Podobně jako v minulých letech nedoznal výčet aktérů podílejících se na vzniku a realizaci bezpečnostní a obranné politiky výrazných změn. Aktualizovaná *Bezpečnostní strategie* zahrnuje do institucionálního rámce zajištění bezpečnosti a obrany země zejména diplomatickou službu, zpravodajské služby, ozbrojené síly a především AČR (a Vojenské zpravodajství jako její součást), další instituce státní správy a samosprávy, bezpečnostní sbory (především Policii ČR a Hasičský záchranný sbor) i městskou policii, zdravotnickou záchrannou službu, orgány činné v trestním řízení, Národní bezpečnostní úřad (jako národní autoritu pro oblast kybernetické bezpečnosti zahrnující jako svou součást Národní centrum kybernetické bezpečnosti), ale i soukromé bezpečnostní služby a v *„zákonem vymezeném rozsahu i právnické a fyzické osoby“*.[46]

Z hlediska tvorby obranné a bezpečnostní politiky je třeba uvést vládu ČR, Bezpečnostní radu státu a její stálý pracovní orgán Výbor pro koordinaci zahraniční politiky (VKZBP), Úřad vlády ČR (vstupující do procesu artikulace pozic k společné zahraniční a bezpečnostní politice), Kancelář prezidenta ČR (prosazující své preference především neformálně, ale často účinně), dále příslušná ministerstva, především MZV (coby mj. gestora aktualizované *Bezpečnostní strategie* a nové *Koncepce zahraniční politiky ČR*), ministerstva obrany (gestora koncepčních dokumentů v oblasti obrany), vnitra nebo průmyslu a obchodu a samozřejmě instituce moci zákonodárné, Poslaneckou sněmovnu a Senát Parlamentu ČR, plnící úlohu jak normotvornou, tak kontrolní.

Významnou změnou v meziročním srovnání byl příchod nového NGŠ, genpor. J. Bečváře. Ten do nejvyššího velitelského úřadu nastoupil s dvojím *handicapem*. Prvním je nedostatek velitelských zkušeností – nejvyšší zastávanou velitelskou funkcí bylo velení baterie s plánovanou hodností kapitán, poté již sloužil pouze na funkcích štábních, u Vojenské policie (jako velitel, ale nikoliv jednotky) nebo jako přidělenec obrany na ZÚ v Paříži.[47] Nelze si na tomto místě nepovšimnout skutečnosti, že v AČR slouží řada velitelů s rozsáhlými zkušenostmi od úrovně čety po brigádu. Ti ale zůstávají při postupu do nejvyšších funkcí upozaděni, což u armády, kde velení má být postaveno především na zkušenostech, představuje nesporný problém. Druhou nevýhodou genpor. Bečváře je skutečnost, že nikdy nesloužil v žádné zahraniční misi. V armádě, jejíž příslušníci si zakládají na počtu misí, kterých se účastnili, zejména se „počítá“ Afghánistán, kde někteří důstojníci a praporčíci byli třeba třikrát, to znamenalo, že v době nástupu do nejvyšší vojenské funkce měl mnohem méně vyznamenání než jeho předchůdci a mnozí jeho podřízení. Z vyjádření, které nový NGŠ poskytl po svém uvedení do úřadu, vyplývá, že za hlavní bezpečnostní hrozby považuje radikalismus, ztotožněný především s ISIS, a nepředvídatelnou nestabilitu, kterou spojil s vývojem na Ukrajině a změnou postojů Ruska.[48] Za své priority označil modernizaci výzbroje AČR (zvláště pásových vozidel 7. mechanizované brigády v Hranicích a obměnu zbraňových systémů dělostřelectva), zkvalitnění jejího personálu (*„motivovaný a dobře vycvičený voják“*, zkvalitnění bojové přípravy a výcviku vojsk) a optimalizaci systému velení a řízení.[49] Generálporučík Bečvář si nebral servítky vyjádřením, že v době jeho nástupu byl stav AČR *„hodně kritický, dotýkali jsme se dna“*[50] a nyní je třeba zejména zajistit dostatek finančních prostředků pro zahájení rozvojových a modernizačních programů, odstranění tzv. ementálových organizačních struktur nebo zvrácení trendu tzv. afghanizace, kdy výcvik AČR byl po celou minulou dekádu poplatný potřebám jednoho konkrétního bojiště (byť zároveň zdůraznil, že účast českých vojáků na misích v Afghánistánu byla pro AČR přínosem).[51] Nakonec, prioritou nového NGŠ je i budování systému aktivních záloh s cílem vytvoření sboru záložních sil v celkovém počtu 5000 vojáků, z nichž polovina by měla v případě potřeby plnit úkoly při ostraze důležitých objektů nebo řešení krizových situací (např. povodní) a druhá polovina by měla být přičleněna k profesionálním jednotkám pro možné nasazení na území ČR nebo i v zahraničí.[52]

BEZPEČNOSTNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Téma obrany a bezpečnosti bylo v roce 2015, podobně jako v roce předešlém, výrazně politizováno. Konflikt na Ukrajině jako hlavní referenční bod pro účastníky diskuse ve veřejném prostoru nicméně nahradila problematika migrace, sekuritizována bezpečnostním a obranným aparátem i většinou politiků včetně *mainstreamových*, s vydatným přispěním nemalé části sdělovacích prostředků. Skandálním byl v této souvislosti zejména přístup televize Prima, jejíž vedení v září 2015 nařídilo redakci zobrazovat uprchlíky jako hrozbu a riziko.[53] Rozdíl následně zaznamenala i mediální analýza Rady pro rozhlasové a televizní vysílání.[54] Zkreslené a tendenční zpravodajství o tomto tématu a evropských i domácích reakcích bylo šířeno rovněž *outlety* kremelské informační operace s cílem akcentovat izolacionistické a antisystémové sentimenty v české společnosti prohlubováním příkopu mezi „elitami“ a „společností“ a šířením ontologického zmatku a nejistoty. Za tímto účelem se tato média věnovala nadále i prosazování – s využitím emotivních figur či manipulativních technik jako zveličování, fám a svalování viny[55] – alternativního univerza faktů o současné mezinárodní politice obecně, vztazích mezi Ruskem a Západem či charakteristikách západní a ruské společnosti.

ZÁVĚR

Z hlediska konceptuálního aparátu projektu potvrdil vývoj v oblasti obrany a bezpečnosti české zahraniční politiky v uplynulém roce trend k adaptaci jako stále spíše reaktivnímu, nicméně pozitivněji a konstruktivněji laděnému typu jednání, který jsme identifikovali v loňském vydání této ročenky. To se projevilo zejména ve vztahu k NATO. Česká republika zde nejen přivítala regionalizační tendenci po vstupu do postintervenční fáze, ale zároveň k adaptivním opatřením aktivně přispívala a v jejím přístupu lze nalézt i prvky proaktivního spolupracujícího jednání (vytváření společné politiky). Její pozice ale zůstala celkově reaktivní, přičemž úplnému přijetí vnější politiky v této doméně bránila vnitřní politizace na úrovni výkonné moci. Kromě toho, modernizace AČR, která by umožnila ještě účinnější příspěvek ke kolektivní obraně z hlediska *outputs* – významnějších než poněkud fetišizované hodnoty poměru obranných výdajů k HDP, které mají omezenou vypovídající schopnost ve vztahu k reálnému příspěvku a zejména u malých států se prudce vychylují podle investic realizovaných v daném roce – byla nadále zbrzďována institucionálními překážkami. Deklarovaný návrat do misí OSN, mj. způsob identitárního přihlášení k liberálnímu multilateralismu, byl úspěšný pouze částečně, a to zejména v důsledku soustředění pozornosti na misi UNDOF a dílčí schopnosti účinně vstupovat do plánovacího procesu OSN v ústředí (DPKO). Vyslání českých vojáků do mise MINUSMA, nebezpečné stabilizační mise v širším evropském sousedství, však rozhodně není zanedbatelným výsledkem tohoto úsilí, navíc se zřetelnou návazností na evropskou bezpečnost. Výjimkou z tendence ke konstruktivnější a adaptivnější pozici se stala politika ve vztahu k migraci (konceptualizované jako bezpečnostní problém), kde v některých okamžicích postoj ČR splňoval náležitosti aktivního odporu, tj. ofenzivního reaktivního jednání.

Po předloňské politizaci obrany a bezpečnosti v důsledku ukrajinské krize, která byla dále posílena výraznou sekuritizací migrace, přinesl rok 2015 řadu navazujících konkrétních opatření: koncepčních dokumentů, nových nástrojů a navýšení zdrojů aparátů vnitřní i vnější bezpečnosti. Došlo k určité normalizaci, širokému přijetí výjimečnosti bezpečnostní situace vyžadující mimořádná opatření, navzdory odporu ze strany neoliberální pravice či kritické levice. (Migrace byla naproti tomu silně tematizována novým xenofobním hnutím, pro které byly ale vzhledem k jeho antisystémovému ukotvení veškeré kroky vlády, jakkoliv razantní, považovány za *a priori* nedostatečné.) Na vyhodnocení těchto komplexních procesů je ještě brzy; na obezřetnost vůči rizikům „sekuritokracie“, společnosti ovládané bezpečnostními imperativy na úkor liberálních principů, nikoliv.

Poznámky

1 Malet, David (2013): *Foreign Fighters*. Oxford: Oxford University Press.

2 Srov. Ditrych, Ondřej: Zahraniční bojovníci v řadách ISIS: Nová internacionála? In: Beránek, Ondřej (ed.): *Hlas prázdnoty*. Praha: Academia, v tisku.

3 Vláda ČR: *Bezpečnostní strategie České republiky*, 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf**.

4 MZV ČR: *Bezpečnostní strategie České republiky*, 2011. On-line: **www.mzv.cz/file/699914/Bezpecnostni_strategie_CR_2011.pdf**.

5 Srov. van Gingel, Bibi–Entenmann, Eva (2016): *The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union: Profiles, Threats and Policies*. Den Haag: ICCT.

6 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.

7 Pro delší verzi tohoto argumentu viz Ditrych, Ondřej (2015): *Nová koncepce české zahraniční politiky naděje nenaplnila*. Česká pozice, 24. 5. 2015.

8 MO ČR: *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*. On-line: **www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Dlouhodob___v__hled_pro_obranu_2030.pdf**.

9 MO ČR: *Koncepce výstavby armády 2025*. On-line: **www.mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/KVA__R_ve__ejn___verze.pdf**.

10 ČTK, 29. 11. 2015.

11 *Cavlery Ride*. The Economist, 1. 4. 2015.

12 Rozhovor jednoho z autorů s 1. ZNGŠ AČR, genpor. Jiřím Balounem, 6. 10. 2015.

13 *Zeman o americkém konvoji? NATO je o solidaritě, emoce jsou zbytečné*. iDNES.cz, 20. 3. 2015.

14 *Ministr Stropnický: Budeme-li slabí a nerozhodní, pak se Ruska bojme*. iHNed.cz, 29. 3. 2015.

15 Novinky.cz, 28. 3. 2015.

16 *Nejsme ochranka, kritizuje nasazení armády ve Vrběticích generál Pavel*. iDNES.cz, 22. 12. 2014.

17 Rozhovor s vysokým státním úředníkem MO ČR, 23. 6. 2016.

18 Česká televize, 30. 9. 2015.

19 Tigner, Brooks: *New EU Global Security Strategy Sees Low-Key Release during Brexit Mania*. Janes's Defence Weekly, 29. 6. 2015.

20 Aktuálně.cz, 15. 4. 2015.

21 MF DNES, 23. 11. 2015.

22 iDNES.cz, 17. 2. 2015.

23 Rozhovor s vysokým státním úředníkem MO ČR, 23. 6. 2016.

24 Echo24.cz, 27. 12. 2015.

25 *Government Defence Anti-Corruption Index: NATO Members and Partner States*. Transparency International. On-line: **www.transparency.cz/wp-content/uploads/Government-Defence-Anti-Corruption-Index-2015.pdf**.

26 Výsledky jsou dostupné on-line: **www.zindex.cz/#results**. Viz také *V zadávání veřejných zakázek je nejhorší ministerstvo obrany*. E15.cz, 15. 6. 2015.

27 E15.cz, 11. 9. 2015.

28 E15.cz, 4. 11. 2015.

29 Česká televize, 18. 2. 2015.

30 Armadninoviny.cz, 3. 3. 2015.

31 Srov. *Stíhačky JAS-39 Gripen získají přesné zbraně*. Armadninoviny.cz, 5. 9. 2014.

32 Viz on-line: **vyzbrojovani.army.cz/aktuality/22-10-2015-ii-narodni-vyzbrojovaci-konference**.

33 Tamtéž.

34 Tamtéž.

35 Lidovky.cz, 4. 1. 2016.

36 MO ČR: *Koncepce výstavby armády 2025*, op. cit., kapitola 4.3.

37 Bílková, Veronika: *Padesát odstínů terorismu*. International Law Reflections, Ústav mezinárodních vztahů, 2016. On-line: **www.iir.cz/article/padesat-odstinu-terorismu**.

38 Tisková zpráva OCHR, 22. 10. 2015.

39 MV ČR: *Strategie migrační politiky ČR*. On-line: **www.mvcr.cz/clanek/strategie-migracni-politiky-cr.aspx**.

40 iHNed.cz, 29. 10. 2015.

41 Prezentace na semináři v Poslanecké sněmovně ČR, 29. 3. 2016.

[42] ČTK, 19. 9. 2015.
[43] Kundra, Ondřej: *Vláda s únosci jedná. Zaplatila již za dvě Češky unesené v Pákistánu*. Respekt, 6. 2. 2016.
[44] ČTK, 22. 6. 2016.
[45] ČTK, 19. 5. 2016.
[46] *Bezpečnostní strategie České republiky*, 2015, op. cit.
[47] Viz on-line: **www.acr.army.cz/struktura/generalni/ngs/nacelnik-generalniho-stabu-armady-ceske-republiky--122565/**.
[48] Bečvář, Josef: *Czechoslovak Leaders*, nedatováno. On-line: **www.czechleaders.com/rozhovory/josef-becvar**.
[49] Tisková zpráva MO ČR, 18. 2. 2016.
[50] Tisková zpráva MO ČR, 2. 12. 2015.
[51] *Mojí prioritou je dokončení Koncepce výstavby AČR a zahájení jejího plánování*. Review pro obranný a bezpečnostní průmysl, 1/2015.
[52] Právo, 23. 5. 2015.
[53] Břešťan, Robert: *Vedení televize Prima nařídilo redaktorům: uprchlíky zobrazovat jako hrozbu a riziko*. HlídacíPes.org, 30. 5. 2016.
[54] Způsob informování o migrační krizi na programu Prima, dostupné on-line: **www.rrtv.cz/cz/files/monitoring/2016_monitoring_migracni_krize_Prima.pdf**.
[55] Gregor, Miloš–Vejvodová, Petra (2016): *Analýza manipulativních technik na vybraných českých serverech*. Brno: Masarykova univerzita.

Část III:

Středoevropský rozměr české zahraniční politiky

Kapitola 5

Spolková republika Německo v české zahraniční politice

Vladimír Handl

Dlouho nebyla česká politika vůči Německu (od roku 2002) tak rozdělená na odlišné oblasti, jako v roce 2015.[1] Na jedné straně pokračoval trend intenzivní spolupráce na všech úrovních státní správy a ve všech politických sektorech, zvlášť intenzivní v příhraničních regionech. Zvláštní význam mělo zahájení česko-německého strategického dialogu – nového a nadějného instrumentu intenzifikace česko-německé spolupráce. Na straně druhé vystavila tzv. uprchlická krize česko-německé vztahy zkoušce, zejména pokud jde o politický diskurz, celospolečenskou atmosféru a některá konkrétní opatření (zejména otázku kvót při přerozdělování uprchlíků v rámci EU). Objevilo se téma, které obě strany pojímaly v některých aspektech natolik odlišně, že odhalilo dříve méně zřetelné rozdíly v některých základních koordinátech a kultuře české a německé společnosti a politiky. Posílení nacionálních akcentů a ochlazení vztahu vůči EU, Německu a vůči establishmentu i mainstreamovým politickým kruhům a médiím představovaly výzvu pro politiku a média obou stran. V kontextu střední Evropy nicméně vláda Bohuslava Sobotky zaujímala středovou pozici a potvrdila tak svou roli pragmatického a kooperativního partnera Německa.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Přes vysokou míru intenzity v kontaktech a spolupráci přišla česká strana, na nejvyšší úrovni předseda vlády Sobotka, již v roce 2014 s návrhem posunout česko-německé vztahy na vyšší úroveň. Česká politika a diplomacie vyjadřovala dlouhodobě zájem dosáhnout takové úrovně politických kontaktů s Německem, které mohou využívat tzv. strategičtí partneři – tedy zavedení tzv. vládních konzultací (*Regierungskonsultationen*). Protože německá politika má již strategických partnerů a vládních konzultací

(kdy se každoročně scházejí k rozhovorům téměř celé vlády obou stran) celou řadu, nebylo povýšení na tuto úroveň vztahů realistické. Česká diplomacie proto svou snahu dát vztahům nový politický impulz zaměřila na vytvoření tzv. strategického dialogu. Jeho cílem by mělo být dodat česko-německým vztahům rozměr, který by šel za řešení každodenní praktické agendy.

Jestliže se politická smlouva z roku 1992 stala dokumentem, který vytvořil politické a institucionální podmínky pro rozvoj intenzivních sousedských vztahů, a deklarace roku 1997 umožnila v zásadě uzavřít politické a právní otázky pocházející z minulosti, pak by měl strategický dialog dodat vzájemným vztahům dlouhodobou, do budoucnosti orientovanou perspektivu. Je reakcí nejen na potřeby dalšího rozvoje spolupráce, ale také na potřebu čelit společně aktuálním a budoucím krizím v Evropě i ve světě. Měl by přidat dosavadní spolupráci strategický rozměr, posílit politickou dimenzi česko-německé spolupráce a ukotvit ji ve společnosti propojením s německými zeměmi a kraji, zástupci občanské společnosti. Ministerstvo zahraničních věcí připravilo koncepční materiál ke strategickému ukotvení česko-německých vztahů, který zahrnul zprávy všech resortů o dosažené úrovni spolupráce a potřebách jejich dalšího rozvoje. Dialog připravovala pracovní skupina vedená na české straně náměstkem ministra zahraničních věcí Petrem Drulákem (v těsné spolupráci zejména s ředitelem odboru střední Evropy Tomášem Kafkou) a na německé velvyslancem SRN v Praze Arndtem Freiherr Freytag von Lorinhoven. Po několika kolech jednání byl 3. 7. 2015 v Berlíně podepsán dokument *Společné prohlášení ke strategickému dialogu mezi Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Ministerstvem zahraničních věcí SRN jako novém rámci pro česko-německé vztahy*.[2] Fungování dialogu zajišťovali nadále dva koordinátoři, z německé strany velvyslanec von Loringhoven, z české náměstek ministra Drulák.

Rámec strategického dialogu je pružný a nabídl všem resortům, aby se přihlásily se svými záměry, které jdou za rámec již dosažené spolupráce. Na základě zájmu resortů byly vytvořeny pracovní skupiny – *„Zahraniční a evropská politika“, „Kultura, jazyk a mládež“, „Trh práce a duální vzdělávání“, „Věda a výzkum“, „Energetika, ochrana klimatu a životního prostředí“, „Přeprava a doprava“, „Bezpečnost a zdraví“, „Bezpečnostní a obranná politika“* a *„Zemědělství“*.

Ministři zahraničních věcí obou zemí, Lubomír Zaorálek a Frank-Walter Steinmeier, vnímali zahájení strategického dialogu jako novou kapitolu vztahů mezi Českem a Německem.[3] Zdůrazňovali, že nejde o deklaratorní, symbolickou politiku, ale konkrétní projekty. Ministr Steinmeier uvedl: *„Nechceme podepisovat dokumenty, které zůstanou jen na papíře, ale chceme, aby vedly ke skutečným krokům v budoucí práci.“*[4] Zároveň má strategický dialog i větší ambici: obě strany jím chtějí vytvořit model bilaterální spolupráce, který by mohly následovat i další země. Ministr Zaorálek uvedl, že *„strategickým dialogem vytváříme model, který je důležitý v celé Evropě. Dnes čelíme krizím na východě, na jihu, v Řecku, migraci – nestačí se stýkat jen v Bruselu, ale je důležité setkávat se i zvlášť, jako dnes v Berlíně, a čelit těm krizím společně.“*[5] V rozhovorech s diplomaty i odborníky bylo nicméně jasné, že nový formát bude muset nejprve přesvědčit svými výsledky. První zkouškou dialogu se stala uprchlická krize, v níž obě strany zaujaly částečně odlišné postoje. Pružný formát dialogu v tomto kontextu fungoval velmi dobře – ke konci roku vznikla nová pracovní skupina k migraci a integraci, vedená z české strany šéfporadcem předsedy české vlády Vladimírem Špidlou a na německé straně státním ministrem pro evropské záležitosti MZV SRN Michaelem Rothem.

Vztahy s Německem byly, podobně jako v poslední řadě let, převážně depolitizované: ani velká témata, jako je Evropská unie nebo bezpečnost, nerezonovala v politickém prostoru ve vztahu k SRN ani zvlášť aktuálně, ani silně. Vztah k minulosti byl přítomen v politickém prostoru jen omezeně: čím menší kontroverzi vyvolával, tím méně politickou debatu ovlivňoval.

Byl to prakticky pouze vztah k Německu v kontextu uprchlické krize, částečně (a do určité míry odvozeně) ovšem i v kontextu krize ukrajinské eurozóny, který představoval výrazně politizované téma. Česká politika byla přitom rozdělena především vztahem k uprchlíkům z islámských zemí jako takovým, relace vůči Německu a jeho politice byla druhotná. Kritický pohled na německou politiku se přitom týkal až té fáze jejího vývoje, kdy začala požadovat kolektivní („solidární“) řešení situace ve středu Evropy poté, co do středu Evropy dorazilo velké množství uprchlíků. Gesto kancléřky Angely Merkelové, jež otevřelo hranice pro syrské uprchlíky, soustředěné v srpnu v Maďarsku, bylo téměř všeobecně považováno za chybu, zavedení automatických kvót na přerozdělování uprchlíků, jež požadovalo mj. Německo, odmítly v podstatě všechny parlamentní strany. Navíc tlak SRN na schválení kvót většinovým hlasováním (legální, nicméně politicky problematický postup) vnímala část české politiky a veřejnosti jako nepřijatelný. Po dlouhé době viděla část české politiky a společnosti Německo jako zemi, která zneužívá své síly a vnucuje ostatním, vč. České republiky, svůj pohled na řešení uprchlické krize – ať už z důvodu nepochopení reality, nebo kvůli vlastním strategickým zájmům. Role Německa a osobně kancléřky Merkelové byla ve značné části společnosti zpochybněna, dělicí čára přitom v některých případech vedla napříč politickými stranami. Rámec vnímání Německa a jeho politiky vytyčil prezident Miloš Zeman svými výroky *„Nikdo Vás sem nezval“*[6] a *„tahle zem je naše…“*, přičemž označil pohyb uprchlíků za *„organizovanou invazi“*.[7]

Mezi to málo politiků, kteří vyslovili Německu a osobně kancléřce podporu, patřil ministr pro lidská práva a rovné příležitosti Jiří Dienstbier, který varoval politiky z hlavních a obvykle umírněných stran před zneužívání strachu občanů. Za dobrý příklad měl *„statečnost paní kancléřky* [Angely] *Merkelové“*, která se podle něj k věci postavila *„zásadově a s ohledem na humanistické hledisko. […] Řekla, že je to obrovská zkouška, obrovská zátěž, ale že ji budeme muset zvládnout. […] Ona mluvila za Němce, já bych to rozšířil: za nás, za všechny v Evropě.“*[8]

Naopak poslanec Jaroslav Foldyna uvedl v debatě o imigrační krizi v Poslanecké sněmovně PSČ: *„Zaplať pánbůh, že nám Merkelová teď nebere telefon, protože za chvíli nám nebude mít kdo brát ten telefon, protože ten způsob německé politiky v Evropské unii […] je nehorázný. Je nehorázný. Předvádí nám něco, pro co jsme do Evropské unie nešli. Ani jeden z nás.“*[9]

Předseda Poslanecké sněmovny, poslanec ČSSD Jan Hamáček, se kritice německé politiky vyhnul a v komentáři k přehlasování ČR v Radě EU v Berlíně zdůrazňoval, že *„jsme připraveni se podle závěrů té rady ministrů zachovat, samozřejmě za před-*

pokladu že všichni aktéři splní svoje závazky. To znamená včetně toho, že vzniknou takzvané hotspoty, že bude probíhat registrace uprchlíků a že všechno toto bude fungovat.“[10]

Ministr vnitra Milan Chovanec poměrně ostře kritizoval německou stranu, když prohlásil, že nekonzistentní politika Německa je největším problémem řešení migrační krize.[11] Přistoupil na národní akcent diskuse, když uvedl: *„Já jsem součást českého národa a jsem na to hrdý. […] Bylo mi ctí se nechat přehlasovat na jednání evropských představitelů. […] My se nebráníme tomu, pomoct Spolkové republice Německo[…] pokud si chtějí pozvat migranty na své území.“*[12]

Premiér Sobotka kritizoval německou politiku jen nepřímo, když zdůraznil, že *„národní opatření, která nejsou koordinovaná, povedou jenom k rozkladu společné migrační politiky, omezení volného pohybu osob i schengenské spolupráce a v konečném důsledku i k rozpadu možná celého schengenského systému“* a vyslovil se pro evropské řešení.[13]

Naopak ministr financí a předseda hnutí ANO Andrej Babiš kritizoval EU jako byrokratické těleso. *„Je nepřijatelné, aby o migraci za nás rozhodoval někdo v Bruselu,“* řekl serveru Politico; pokud *„máma* [německá kancléřka Angela] *Merkelová tyto lidi pozvala, měla by je převzít“*.[14]

Pavel Bělobrádek, místopředseda vlády a předseda KDU-ČSL, prohlásil, že Angela Merkelová svým gestem a převzetím uprchlíků zachránila Balkán, zároveň se ale vyslovil proti vítání uprchlíků a pro pomoc spíše v místech konfliktů.[15]

Opozice se vymezila také diferencovaně: Petr Fiala, předseda ODS, prohlásil, že *„slyšíme z Německa vyhrožování, politické vydírání, pokud neuděláme to, co chce Německo, tak že nám […] budou omezeny naše dotace […]. Německo na jedné straně pozvalo všechny uprchlíky ze Sýrie na svoje území, tím ještě podnítilo tu migrační vlnu, a pak si s tím neví rady a snaží se to řešit nucením dalších zemí, aby přijaly povinné kvóty.“*[16] Naopak předseda TOP 09, Karel Schwarzenberg, prohlásil o gestu Angely Merkelové, že pro něj nebyla žádná alternativa: *„Ve skutečnosti je* [syrské uprchlíky – pozn. VH] *mohla jenom přijmout. Ale snažila se, aby ta nouze vypadala jako ctnost.“*[17] Protože téma uprchlické krize je politikem nejen ve vztahu k Německu, ale především v domácí politice, odmítají představitelé další opoziční strany, KSČM, jak německou politiku, tak přístup TOP 09, viz např. vyjádření: *„To už je vskutku šílená konstrukce. Angela Merkelová si je pozvala. Teď mají problém, ale byl by prý podle TOP 09 v Německu možná menší, když si část toho problému vezmeme k sobě.“*[18] Předseda strany vnímal kancléřku Merkelovou jako zmatenou a odmítal tlak na přijetí kvót.[19]

Závažný problém představovala nedůvěra v politiku v postojích veřejnosti. Negativní dopad se projevil ve vztahu k Německu a EU. Dlouhodobá *ignorace* toho, co EU ve skutečnosti znamená, se v ČR pod vlivem řetězení krizí a v situaci chybějícího politického vedení měnila v *odmítání* EU. Poklesly sympatie ke všem státům EU, které se otevřely uprchlíkům a prosazovaly jejich přerozdělení na základě kvót (vůči Německu z 63 % na 50 %); naopak rostla podpora oponentů tohoto postupu, zejména Maďarska, ale také třeba Ruska.[20] Názorový rozchod potvrdil výzkum v sedmi vybraných zemích EU.[21] Ukázal na to, že evropské řešení otázky přijetí a distribuce uprchlíků

nejvíce preferovali Italové (75 %) a po nich Němci (68 %), kteří masy uprchlíků již přijali; největší skepsi naopak vyjadřovali Češi (evropské řešení podporovalo 22 %), pro které byla uprchlická krize virtuálním problémem. Velký rozdíl se projevoval ve vztahu k euroskeptickým stranám: pro 7 % Čechů byl hlas pro euroskeptickou stranu první, pro 15 % druhou volbou a dalších 17 % si umělo představit, že by pro nějakou euroskeptickou stranu hlasovali (dohromady 39 %). V Německu dalo v uvedených kategoriích souhlasnou odpověď 5 %, 3 % a 7%, celkem tedy pouhých 15 %. Dobrá byla pro EU i česko-německé vztahy naopak skutečnost, že se Německo nadále těšilo vysoké důvěře – i ve skepsí zasaženém Česku to bylo 60 % dotázaných (z toho 20 % Čechů mělo v Německo velmi vysokou a 40 % vysokou důvěru).

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Styková agenda

Ve stykové agendě dále rostla role německého institucionálního pluralismu a schopnost České republiky na různých úrovních německé politiky účinně fungovat: vedle vztahů mezi ČR a SRN na federální úrovni tak dále rostlo a sílilo pletivo přímých kontaktů mezi ČR německými zeměmi. Ukazuje to stručný přehled, který se omezuje na politickou úroveň vztahů. Na rozdíl od roku 2014 neproběhly vzájemné návštěvy na prezidentské úrovni, nekonala se ani návštěva kancléřky Merkelové (podařilo se ji zajistit na srpen 2016), na pracovní návštěvu ale do Berlína přijel premiér Sobotka (4. května), který při té příležitosti pronesl projev na Humboldtově univerzitě. Prohlásil v něm mj., že *„evropská integrace je šťastným příběhem“*, je velmi úzce provázána s vývojem Německa a přispěla významně k tomu, že *„vnímáme Německo jako klíčového partnera“*. *„V rámci sjednocené Evropy je česko-německá spolupráce samozřejmá a nevyhnutelná.“*[22] Premiér Sobotka vykonal rovněž pracovní návštěvu Saska (12.–13. června), kde jednal jak se saským předsedou vlády Stanislawem Tillichem, tak předsedou vlády Saska-Anhaltska Reinerem Haseloffem. Dne 4. listopadu se setkal s bavorským předsedou vlády Horstem Seehoferem v Mnichově. Po stranické linii se B. Sobotka kromě toho zúčastnil sjezdu SPD 10.–12. prosince (Berlín). O vládních strategiích ve výzkumu, vývoji a inovacích v Berlíně jednal místopředseda vlády pro vědu, výzkum a inovace P. Bělobrádek (1. července).

Pracovní návštěvy Německa na spolkové úrovni uskutečnili ministři dopravy Dan Ťok (10. února), spravedlnosti Robert Pelikán (2. května), zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (3. července), kultury Daniel Hermann (24.–26. září), ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová (1. března). Při jiných příležitostech se konaly návštěvy ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka, zemědělství Mariana Jurečky, dopravy D. Ťoka, ministryně M. Marksové. Opakovaně v Berlíně jednali státní tajemník pro EU Tomáš Prouza a náměstek ministra zahraničních věcí, později politický tajemník kabinetu MZV P. Drulák.

Českou republiku naopak navštívili s pracovní návštěvou spolkový ministr vnitra Thomas de Maiziére (28. dubna), dopravy Alexander Dobrindt (27.–28. srpna) a spol-

ková ministryně obrany Ursula von der Leyen (4. června). S místopředsedou vlády a ministrem financí A. Babišem se v Praze 10. prosince setkal spolkový ministr financí Wolfgang Schäuble, s ministrem zdravotnictví Stanislavem Němečkem zde v týž den jednal spolkový ministr zdravotnictví Hermann Gröhe.

Ještě větší hustotu vykazovaly kontakty ČR se spolkovými zeměmi, zcela logicky především se sousedními Saskem a Bavorskem. Kromě uvedených návštěv premiéra Sobotky zavítali do spolkových zemí při různých příležitostech místopředseda vlády a předseda KDU-ČSL P. Bělobrádek, ministři kultury D. Herman, průmyslu a obchodu J. Mládek, dopravy D. Ťok, spravedlnosti R. Pelikán a ministr vnitra M. Chovanec. Naopak Českou republiku navštívili ministerský předseda Saska-Anhaltska R. Haseloff (3. března), dále saský ministr hospodářství, práce a dopravy Martin Dulig, bavorský státní ministr školství, kultury, vědy a umění Ludwig Spaenle (dvakrát), saský ministr spravedlnosti Sebastian Gemkow.

Velmi aktivní byly styky na parlamentní úrovni: předseda Poslanecké sněmovny PČR Jan Hamáček navštívil SRN oficiálně 21.–22. května a další tři návštěvy vykonal při tematických příležitostech. Předseda Senátu Milan Štěch (spolu s bývalým prezidentem Václavem Klausem) zastoupil ČR na pohřbu bývalého německého prezidenta Richarda von Weizsäckera (11. února). Spolkový sněm v Berlíně navštívily tři výbory Poslanecké sněmovny – pro bezpečnost, zdravotnictví a EU. Do Prahy naopak přijela vedoucí Německo-české parlamentní skupiny ve Spolkovém sněmu, poslankyně Petra Ernstberger, a Výbor pro spolkové a evropské záležitosti bavorského Zemského sněmu.

Čeští politici udržovali rovněž styky se sesterskými stranami – na zasedání stranických grémií se v SRN účastnili premiér B. Sobotka a ministryně M. Marksová (sjezd SPD, 10.–12. prosince), místopředseda vlády P. Bělobrádek (stranická akce CSU, 18. dubna), ministr kultury D. Herman (sjezd CSU, 21. listopadu). Celkově tak čeští politici projevovali značnou aktivitu, nejčastěji s německými partnery na politické úrovni jednali v Německu a v ČR ministr dopravy D. Ťok (devětkrát) a ministryně práce a sociálních věcí M. Marksová (osmkrát). Ještě mnohem častější byla samozřejmě jednání na pracovní úrovni, probíhala pravidelná zasedání pracovních skupin a komisí.

Evropská a bezpečnostní politika

V otázce stabilizace eurozóny a (ne)důvěry v ochotu Řecka provést reformy požadovanou zeměmi eurozóny a ECB stála česká vláda (premiér Sobotka, ministr zahraničních věcí Zaorálek i ministr financí Babiš) na pozicích viditelně blízkých Německu. Blízkost neomezilo ani odmítání aktivace mechanismu EFSM: ministr financí A. Babiš jasně prohlašoval, že problém Řecka je problémem eurozóny a neměl by být řešen z rozpočtu EU.[23] Česká republika tak stála na pozicích V4, Velké Británie a dalších nečlenů eurozóny; také německá pozice byla, na rozdíl od Evropské komise, postoji ČR poměrně blízká.[24]

Podobně blízko stála vláda ČR německé diplomacii při snahách o odvrácení Brexitu, řešení ukrajinské krize, krize na Blízkém východě. Blízkost postojů se ale nedostatečně transformovala do společné agendy – nadále platí, že ČR a SRN nesledovaly bilaterálně žádné společné projekty, česká strana cítila informační deficit a měla zájem na větší transparentnosti postupu německé politiky.

Odlišně se k řadě otázek stavěl prezident Zeman i ex-prezident Klaus, německá politika se ale už za prezidentství V. Klause naučila rozlišovat mezi klíčovou kompetencí vlády a názory prezidenta.

O to větší změnu znamenal odklon české politiky od přístupu SRN k uprchlické krizi. Odlišnosti v přístupech české a německé společnosti vysvětloval ministr Zaorálek mj. dobou před rokem 1989, kdy Němci získali zkušenosti soužití s jinými etniky a kulturami, a uváděl i demografický argument: *„Německo a Česko jsou jiné příběhy […]. Německo je obrovská země, která potřebuje ročně 300 tisíc imigrantů, aby zachránila demografickému sestupu.“*[25] Německá strana zjevně očekávala větší míru solidarity se svou politikou (a méně populismu ve výrocích některých českých představitelů), česká strana zase postrádala více komunikace, transparentnosti a ochoty ke kompromisu v přístupu SRN. Spojujícím rámcem bylo nicméně hledání „evropského řešení“, kde obě strany zaujímaly blízké pozice v téměř všech otázkách – kromě otázky povinných a automatických kvót pro přerozdělování uprchlíků, kteří jsou nebo budou na území EU. Česká republika byla ve zcela jiné situaci nežli Německo a nemusela tak např. zřizovat ani kontroly na svých hranicích s Rakouskem, které SRN zavedla v půli září.[26]

Česká republika se v Německu dostala do negativního světla méně než zejm. Maďarsko, Praha byla ale kritizována v německých médiích: celoněmecký *Frankfurter Rundschau* psal např. o zadržování běženců za ostnatým drátem v táboře v Bělé pod Bezdězem a vnímal postoje prezidenta Zemana jako populistické.[27] Německý ministr vnitra T. de Maiziére navrhoval, aby EU omezila vyplácení peněz ze strukturálních fondů zemím, které odmítají kompromis při rozdělování běženců v osmadvacítce – tedy i ČR.[28] Německá média si všímala polarizace společnosti: na jedné straně defenzivní až xenofobní rétorika, na druhé podpisová akce českých vědců proto xenofobii, kterou podpořilo 10 000 osob, a pomoc českých aktivistů uprchlíkům na Balkáně.

V kontextu summitu EU o přerozdělování uprchlíků v říjnu dala kancléřka Merkelová najevo, že nechápe odmítavý postoj některých zemí střední a východní Evropy, protože jsou tyto země *„upřímnými partnery“*. Označila uprchlickou krizi za společnou evropskou výzvu. *„Myslím, že bude třeba ještě mnoho debat, aby to všichni pochopili,“* dodala. Premiér Sobotka nato vyjádřil přesvědčení, *„že česko-německé vztahy jsou do té míry robustní a byly tak pečlivě v uplynulých 25 letech vybudovány, že ani uprchlická krize je nepoškodí“,* nutné je ale *„zesílit také komunikaci se státy, které ten mechanismus prosazují. To se týká též Německa.“*[29] Přehlasování části členských států EU včetně Česka v otázce mimořádného přerozdělení 120 000 uchazečů o azyl způsobilo *„určité trauma“*, a to na všech stranách. *„Nepřispělo to ke sjednocování EU. To hlasování nás spíše rozdělilo.“*[30] Podle Sobotky *„se bohužel nedá popřít“*, že Berlín nese díl viny na vysokém počtu migrantů přicházejících do Evropy: *„Německo vyslalo signál, který bylo možné slyšet a vidět ve značné části Blízkého východu a severní Afriky. To podnítilo k ilegální migraci směrem do Evropy.“*[31]

Výzvou pro českou politiku byla rostoucí spolupráce xenofobně zaměřených kruhů napříč Evropou. Německá Pegida se tak pozitivně hlásila k politice prezidenta Zemana (a Putina), V. Klaus opakovaně podpořil nastupující populistickou sílu v ně-

mecké politice – nacionálně-konzervativní AfD. Prezident Zeman i ex-prezident Klaus podpořili (nicméně nepodepsali) tzv. Evropský manifest, který připravil Petr Bystroň, předseda bavorské AfD.

Ministr M. Chovanec uvítal návrh Francie a Německa na významné posílení pravomocí a schopností evropské agentury Frontex, s tím, že podobné kroky Česká republika a další středoevropské země visegrádské skupiny prosazovaly již řadu měsíců.[32] Bilaterální dimenzi měla uprchlická krize i v tom, že německá policie na česko-německé hranici zatkla od ledna do října 2015 300 pašeráků lidí.[33] Obecně ale německá strana kvitovala, že záchyt migrantů přes česko-německou hranici byl minimální, což jí umožňuje soustředit se na bavorsko-rakouské pomezí. *„Velmi jsem poděkoval, že česká strana důsledně dodržuje evropská pravidla, a to jak dublinskou úmluvu, tak schengenský kodex,“* uvedl ministr vnitra a dopravy Joachim Hermann.[34]

Pokračovalo hledání forem intenzivnější spolupráce v oblasti obrany: vyzněla tak zejména návštěva spolkové ministryně obrany U. von der Leyen (4. června), tématem nadále zůstala spolupráce v rámci Framework Nation Concept NATO, dalšímu sblížení by měl přispět strategický dialog a jeho pracovní skupina „Bezpečnostní a obraná politika“. Ozbrojené síly spolupracují v oblasti vzdělávání, v rámci mnohonárodních vojenských struktur NATO a EU, na mezinárodních misích a při cvičeních a v mnohonárodních štábech. Součinnost českých a německých vojáků tak funguje v rámci Battlegroups EU, NATO Response Force nebo Very High Readiness Joint Task Force (VJTF).[35]

Hospodářská spolupráce

Spolková republika Německo byla i v roce 2015 zdaleka nejdůležitějším hospodářským partnerem České republiky. Její podíl na objemu zahraničního obchodu ČR byl 29,5 %. Naopak ČR zaujímá 11. místo mezi největšími obchodními partnery SRN – a je 12. nejvýznamnější exportní destinací. V dovozech do Německa ČR dokonce postoupila z 11. místa v roce 2014 na osmé, tedy např. před Velkou Británií, Rakousko, Belgii, Rusko či Španělsko.[36] Největší podíl na českém exportu do Německa mělo nadále Bavorsko (29 %), Bádensko-Virtembersko (19 %), Severní Porýní-Vestfálsko (14 %) a Sasko (10 %).[37] Dynamiku vývoje ukazovaly meziroční nárůsty objemu obchodu: jestliže celkově vzájemný obchod vzrostl o 7,9 % (rekordních 75,79 mld. EUR), pak se český export do SRN navýšil o 7 % a import o 9 % (pozitivní saldo činilo 2,83 mld. EUR, pokles o 14 %).[38] V ČR působilo zhruba 3500–4000 německých společností a Německo mělo největší podíl na přímých zahraničních investicích v ČR (22 %, následovalo Nizozemsko s 17 %).[39]

Mezi deseti zeměmi střední východní Evropy zaujímala ČR první pozici co do atraktivity pro německé firmy; nespokojené byly německé firmy nicméně zejména s mírou korupce a kriminality, mírou transparentnosti veřejných zakázek, s daňovým systémem, veřejnou správou a přístupem k veřejným/evropským prostředkům.[40]

Strategickou výzvou i příležitostí pro českou ekonomiku byla Industrie 4.0, tedy tzv. čtvrtá průmyslová revoluce, zejm. zavádění digitalizace a internetu do výroby, služeb a obchodních modelů. Jak uvedli velvyslanec Tomáš J. Podivínský a obchodní rada velvyslanectví Tomáš Ehler – vzhledem k těsnému provázání českého průmyslu a vědeckých institucí s německými partnery otevírá Industrie 4.0 českým firmám řadu možností jak z tohoto procesu profitovat – *„kromě transferu know-how například jako subdodavatelé produktů a služeb či jako poskytovatelé inovací a vývoje“*; jde přitom zejména o strojírenský průmysl, logistiku, automobilový, elektrotechnický a chemický průmysl, tedy sektory, na něž spadají dvě třetiny českého exportu do SRN.[41] Nehledě na často diskutovanou potřebu zvýšit v ČR platy, zůstávala ČR zemí střední Evropy s nejnižší mzdou: ta činila 333 EUR, kdežto v Německu 1473 EUR.[42]

Energetika

Oblast energetiky zůstávala příkladem toho, že obě země jsou schopny spolupracovat a udržovat intenzivní vztahy i v situaci, kdy vycházejí z velmi odlišných koncepcí politiky. Předpokladem bylo jednak udržení výměny názorů a intenzivních kontaktů, které navíc posílil nově zahájený strategický dialog. V jeho rámci proběhl v Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR 20. října v Praze Klimaticko-energetický dialog na téma „Cesta k Energetické unii a COP21: jak to vidí Berlín a Praha“. Zúčastnily se jej vedle pořádajícího ministerstva také Ministerstvo životního prostředí ČR a němečtí institucionální partneři obou institucí.

Česká politika se nesměla cítit být nucena měnit vlastní energetický mix a stála na pozicích blízkých ostatním zemím V4: premiér Sobotka jasně prohlašoval: *„Jde nám o to, aby energetická unie neomezila možnosti energetického mixu v ČR a v dalších zemích Visegrádské čtyřky.“*[43] Stejně jako další země střední východní Evropy, stavěla se i česká politika poměrně kriticky k plánům na rozšíření plynovodu Nord Stream. Na Nord Stream I navazuje německý plynovod Opal, jenž je na českých hranicích od roku 2013 napojen na plynovod Gazela, jenž představuje především propojení s jihoněmeckou přepravní soustavou MEGAL. Česká republika zvažovala připojení k dopisu Slovenska, Maďarska, Polska, Estonska, Lotyšska, Litvy, Rumunska, Bulharska a Řecka adresovanému Evropské komisi, který varoval proti riziku destabilizace Ukrajiny a posílení závislosti na Rusku. V prosinci ale nakonec vláda rozhodla, že svůj podpis k dopisu nepřipojí. Ministr Mládek uvedl, že by *„realizace projektu Nord Stream II […] měla pro Čekou republiku i určitá pozitiva. Mohlo by znamenat zvýšení současného využití tuzemské přepravní soustavy, posílení postavení ČR mezi významnými tranzitními zeměmi a minimalizaci rizika přenesení značné míry provozních nákladů přepravní soustavy do cen za přepravu pro tuzemské zákazníky.“* Zároveň uvedl, že by *„měl být dlouhodobě garantován minimální objem tranzitu plynu přes Ukrajinu tak, aby zůstala zachována funkčnost této trasy“*.[44] Česká politika se tak *de facto* připojila k pozici SRN, která vnímá Nord Stream II jako především ekonomický projekt soukromých firem a trvá zároveň i na zachování tranzitu přes Ukrajinu.[45]

Další téma, kterým se česká politika zabývala, byly dopady rozdílů energetické koncepce obou zemí. Ministr průmyslu a obchodu Mládek vyzýval Německo, aby se více zabývalo dopadem transformace své energetiky na sousední státy a postaralo se o dostatečnou výstavbu vlastních energetických sítí. Zároveň ale uváděl, že kromě problémů v oblasti elektřiny, přináší sousedství s Německem také výhody: ropovod z Ingolstadtu a plynovod Gazela zajišťují Česku alternativní zásobování ropou a plynem, do ČR také přicházejí z Německa technologie a investice.[46]

Hrozbu kritického přetížení české přenosové soustavy měly technicky řešit transformátory s řízeným posunem fáze, jejichž výstavbu zahájila společnost ČEPS 2. června v elektrické stanici Hradec u Kadaně. Provoz bude zahájen koncem roku 2016 a bude koordinován s transformátory na německé straně, kde bude provozovatelem společnost Hertz50. Stavba proto *„představuje významnou událost v rámci česko-německých vztahů, respektive spolupráce v oblasti energetiky a integrace trhů s elektřinou“*.[47]

Zájem expertů i politických kruhů vzbuzoval připravovaný prodej hnědouhelných dolů a elektrárny Vattenfall, o nějž projevoval zájem i český ČEZ a firmy EPH a PPF. Obecněji se ukazovalo, že ČEZ obnovil svůj zájem o německý trh – po neúspěších v Albánii a Bulharsku.

Doprava

Výše zmíněná intenzita styků ministra dopravy D. Ťoka s německými partery na spolkové i zemské úrovni, stejně jako vytvoření pracovní skupiny „Doprava a přeprava“ v rámci strategického dialogu ukázaly, jaký význam ve vzájemných vztazích měl dlouhodobě orientovaný rozvoj dopravy a napojení ČR na dopravní infrastrukturu EU.

Klíčový zájem ČR, výstavba vysokorychlostní železniční tratě z Berlína přes Drážďany do Prahy, byl předmětem jednání na německé straně, jeho podpora ale předpokládala, že bude odpovídajícím způsobem upraven spolkový plán připravované infrastruktury.[48] V prvním návrhu plánu koncem roku tato trať zmíněna nebyla, což by pro ČR znamenalo odříznutí od sítě vysokorychlostních evropských tratí. Česká strana usilovala o zvýšení priority koridorů Drážďany–Praha a koridoru Mnichov–Furth i. W. –Domažlice–Praha v německém plánu dopravních cest do kategorie „naléhavé potřeby“, aby tím byla garantována výstavba v dohledné době.

Česká strana pokračovala v přípravě výstavby plavebního stupně u Děčína, čímž chtěla přispět k zachování splavnosti Labe po celý rok a tím i přístupu ČR k Severnímu moři. Saská vláda rozhodnutí ČR respektovala a zaručila se za splavnost Labe na své straně.[49] Proti výstavbě nadále protestovaly české i německé ekologické organizace, jež ji považují za škodlivou pro životní prostředí a neekonomickou, jen příprava stavby prý už stála 800 mil. Kč.

Svůj význam mělo i zlepšení dopravního spojení s Německem znovuzavedením přímé letecké linky mezi Brnem a Mnichovem (15. listopadu).

Sociální věci, zdravotnictví, školství, kultura

Výše uvedený přehled jednání vládních činitelů na vysoké politické úrovni ukazuje na značnou aktivitu české politiky při realizaci praktické vztahové agendy, zahájený strategický dialog zahrnoval ve svých pracovních skupinách všechny relevantní oblasti. V roce 2015 ovšem zatím převládala praktická témata, obě strany zvládly koordinaci, která se vyhnula větším problémům.

Příkladem bylo zavedení minimální mzdy 8,50 EUR za práci na území SRN. Opatření se dotklo řady českých firem, zpočátku roku se podařilo dočasně vyjednat, že se nebude vztahovat na řidiče kamiónů, kteří přes SRN pouze tranzitují.[50] Téma bylo jedním z bodů jednání ministryně Marksové u svého protějšku na spolkové úrovni –

Andrey Nahles (19. března). V dalším české ministerstvo práce a sociálních věcí dospělo k *„řešení situace, které z německé minimální mzdy vyjímá přepravní služby“*, uvedla ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová.[51]

V oblasti kultury se dál rozvíjela aktivní výměna, konaly se tradiční velké akce a hlavně rostoucí množství malých iniciativ a výměn. České centrum v Berlíně se zaměřovalo především na prezentaci mladého umění – kategorii, o kterou je v Berlíně trvalý zájem. Podporovalo výuku bohemistiky na německých univerzitách, byla podruhé udělena cena pro mladé překladatele, připravovalo se „Česko-německé kulturní jaro 2017“. Nadále se v Českém centru s úspěchem prezentovaly zejména české dokumentární filmy se sociálními tématy, se zaměřením na lidská práva. Během celého roku se konaly akce k výročí partnerství Prahy a Berlína. Proběhla řada úspěšných výstav, jako např. hannoverské Sprengelovo muzeum uvedlo výstavu jednoho z nejvýznamnějších českých fotografů dokumentární tvorby, Viktora Koláře.

Posilovala se ale i institucionalizace spolupráce – 4. května bylo během pracovní návštěvy bavorského státního ministra školství, kultury, vědy a umění L. Spaenleho podepsáno memorandum o porozumění, které se zaměřuje na posílení kulturní výměny a spolupráce a na zachování kulturního dědictví celého regionu.[52]

Životní prostředí

Mezi oblasti, kde ČR dlouhodobě rozvíjela aktivní spolupráci, patřila nadále ochrana životního prostředí. Během čtrnáctého zasedání česko-německé komise pro životní prostředí v Berlíně (5. listopadu) byla ustavena pracovní skupina pro ochranu klimatu, jež bude fungovat v rámci strategického dialogu (první zasedání pak proběhlo v únoru 2016 v Praze). Jejím úkolem bude zejména pomáhat při financování boje proti změně klimatu. Kromě výše uvedeného Klimaticko-energetického dialogu se konala řada společných akcí tam, kde existovaly přímé a měřitelné přeshraniční efekty pro životní prostředí na území Německa (např. snížení znečištění ovzduší a vod v příhraničních regionech), pokračovala německá strana ve financování česko-německých pilotních projektů z německého Investičního programu pro životní prostředí. Na akutní problémy uměly obě strany reagovat s pomocí institucionálních mechanismů – viz např. mimořádné zasedání Pracovní skupiny ochrany ovzduší k zápachovým epizodám (3. června); pravidelné zasedání následovalo 26.–27. října. Spolupráce v rovině ČR–Bavorsko/Sasko byla přitom díky společné hranici již tradičně intenzivnější než spolupráce na úrovni ČR–SRN.

Vnitro

Stále lépe spolupracovala policie obou zemí při potírání přeshraniční a organizované kriminality. Během roku obě strany posílily institucionální a normativní stránku spolupráce: přispěl tomu především podpis nové dohody o policejní spolupráci a o změně Smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních (28. dubna, Praha), v níž ministři vnitra obou zemí M. Chovanec a T. de Maiziére otevřeli možnosti ještě užší spolupráce, zejména v příhraničních oblastech, kdy policie jedné země může pronásledovat pachatele i v pohraničním pásmu na území souseda. Dohoda navazuje

na Společné prohlášení o zamýšlené spolupráci v oblasti veřejného pořádku a bezpečnosti mezi MV ČR a saským státním ministerstvem vnitra, které bylo podepsáno v roce 2014. O půl roku později (16. října, Norimberk) podepsal ministr Chovanec obdobné Společné prohlášení o spolupráci s bavorským ministrem vnitra a dopravy Hermannem. Česká policie se zapojila mj. do mezinárodní akce proti tzv. karuselovým podvodům, které krátí DHP.[53] Mírně pokleslo množství pervitinu, které míří z ČR do Bavorska a Saska, stejně jako se poněkud snižuje majetková trestná činnost v bavorském příhraničí; obě země se zavázaly spolupracovat na sjednocení legislativy EU v prodeji léčiv, což bylo mělo vést k zamezení volného prodeje léčiv, která obsahují pseudoefedrin.[54]

Minulost

Nejdůležitější institucí, jež podporuje celospolečenské a kulturní sbližování občanů obou zemí, byl nadále Česko-německý fond budoucnosti. Během jednání premiéra Sobotky s kancléřkou Merkelovou 4. května obě strany vyjádřily společný zájem na tom, aby Fond nadále fungoval. Tématem roku Fondu budoucnosti bylo moto „Hranice spojuje“. Fond podpořil 610 projektů a částkou 25 mil. Kč a 1,66 mil. EUR. Vzhledem k výraznému rozdílu v postojích obou zemí k uprchlické krizi a k rostoucím xenofobním náladám stalo se tématem roku 2016 „Aktivní občanství tváří v tvář výzvám 21. století“.[55]

Zvláštní příležitostí pro nové pohledy na společnou historii nabídlo 600. výročí upálení Mistra Jana Husa v Kostnici, během něhož se město k Husovu odkazu hlásilo; vzpomínkové akce probíhaly i za účasti zástupců partnerského města Tábora.[56] Husovu odkazu byla věnována i výroční konference Českoněmeckého diskusního fóra, která se právě v Kostnici konala 23.–25. října. Německý televizní kanál Arte uvedl dvoudílní český televizní film o Janu Husovi, který zhlédlo přes půl milionu diváků a který se dočkal pozitivních recenzí.[57]

Během 66. sudetoněmeckého sjezdu v Augsburgu nezazněla připomínka tzv. Benešových dekretů. Sjezdu se, stejně jako dříve, nezúčastnil žádný člen české vlády, jako krajany nicméně účastníky prostřednictvím předtočené zdravice pozdravil místopředseda vlády P. Bělobrádek.[58] Bavorský premiér H. Seehofer, takto patron sudetských Němců, zopakoval stanovisko, že *„vyhnání sudetských Němců bylo a zůstává zločinem proti lidskosti, velkým bezprávím“*. Češi a Němci jsou nicméně podle něj na cestě ke smíření a tento proces není možné zvrátit.[59] Reagoval tím i na Deklaraci smíření a společné budoucnosti města Brna z 19. května, jež odsuzuje jak válku, tak poválečný „pochod smrti“ brněnských Němců a nabízí gesto smíření.[60] Celkově rok 2015 potvrdil hodnocení, jež uvedl velvyslanec T. Podivínský: *„Téma minulosti nehraje zdaleka takovou roli jako před deseti lety“* a obě strany se zaměřují spíše na budoucnost.[61]

Klíčový význam měla skutečnost, že Sudetoněmecké sdružení ze svých stanov vypustilo požadavek na návrat do své dřívější domoviny a návrat nebo kompenzaci majetku, který odsunutým sudetským Němcům odebral československý stát v letech 1945–1947 v souladu s dekrety prezidenta Beneše. Změna stanov vyvolala u části sdružení odpor, jenž musel řešit správní soud. Změnu stanov uvítala jak vláda (ministr Zaorálek): *„Může to souviset s tím, že jsme dávali mnohokrát najevo, že tento článek je překážkou komunikace založené na větší důvěře. Je to potvrzení toho, že se nemusíme obávat budoucnosti“*, tak opozice (předseda ODS Petr Fiala): *„Je to určitě krok správným směrem, je třeba to pozitivně přivítat.“*[62]

Nově do vztahu pronikala skutečnost, že němečtí vysídlenci projevovali velké pochopení pro uprchlíky a aktivně jim pomáhali.

Sub-nacionální úroveň

Důležitým projevem aktivní české politiky vůči německým zemím byla iniciativa premiéra Sobotky zahrnout do strategického dialogu obě sousední země – Sasko a Bavorsko. Tato iniciativa ČR našla v obou zemích velmi pozitivní odezvu a byla vnímána jako projev nové kvality české politiky. Sama ČR tak vztahy s těmito zeměmi povýšila na strategickou úroveň. Vzhledem k tomu, že jak Sasko, tak zejména Bavorsko se v některých otázkách německé politiky vydělují (v poslední době zejména v přístupu k uprchlické krizi a ve vztazích s Ruskem), znamená to pro českou politiku, že musí volit opatrný přístup, aby „nestranila“ Drážďanům a Mnichovu v jejich vztazích s Berlínem a neohrozila tak svou spolupráci s klíčovým partnerem: spolkovou politikou.

Vrcholem aktivit na úrovni styků ČR–spolkové země byly pracovní návštěvy premiéra Saska-Anhaltska R. Haseloffa v ČR (3. března) a premiéra Sobotky v Sasku (22.–13. června), kde jednal jak s premiérem Tillichem, tak znovu s premiérem Haseloffem. Zejména Sasko se nadále profilovalo jako blízky partner ČR (spadá na něj 10 % českého exportu do SRN). Dlouhá společná hranice, historická blízkost, rozvoj dopravní infrastruktury a příbuzné ekonomické cíle („dohánění“ nejvyspělejších ekonomik v oblasti vyspělých technologií) definovaly agendu aktivní spolupráce a sdílení. Rozvíjela se proto i parlamentní dimenze spolupráce, kdy iniciativně vystupovalo zejména Parlamentní fórum pro střední a východní Evropu, sdružení asi jedné třetiny poslanců Saského zemského sněmu (zástupci fóra navštívili Prahu v prosinci). Saský sněm navštívili členové Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny 26. března, jednali mj. o otázce uprchlické krize.

Aktivně se nadále rozvíjely bezprostřední formy spolupráce v příhraničních oblastech. Příkladem byl pokrok v oblasti zdravotnictví: Hejtmani Karlovarského, Libereckého a Ústeckého kraje, Martin Havel, Martin Půta a Oldřich Bubeníček, ve středu 25. listopadu společně se saským ministrem vnitra Markusem Ulbigem podepsali v Karlových Varech *Smlouvu o přeshraniční spolupráci zdravotnických záchranných služeb*. Vznikl tak první implementační dokument k *Rámcové smlouvě mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o přeshraniční spolupráci v oblasti zdravotnické záchranné služby* z roku 2013. Spolupráce bude vyžadovat nejvyšší úroveň komunikace operačních středisek, výjezdových skupin konkrétních záchranářů. Jak uvedl hejtman Bubeníček, *„smlouva navazuje na společnou součinnost dalších složek integrovaného záchranného systému, policie a hasičů. […] Byť by smlouva pomohla k záchraně zdraví či života jednoho jediného člověka za rok, má toto ujednání nesporný význam.“*[63] Očekávala se příprava obdobného dokumentu mezi Jihočeským, Plzeňským, Karlovarským krajem a Bavorskem.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Příprava strategického dialogu nebývale výrazně aktivizovala koncepční uvažování ve vztahu k Německu ve všech vládních institucích. I když strategický dialog představuje pro resorty pouze nabídku a setkával se i se skepsí, převládla nakonec potřeba „být u toho" a česká politika zažila období značné aktivizace této klíčové relace.

V rozdělení kompetencí a rolí, pokud jde o českou politiku vůči Německu, nedošlo v roce 2015 k žádným zásadním změnám. Posílila se ale koordinační role MZV, které vedlo přípravu a následně i koordinaci česko-německého strategického dialogu (náměstek MZV, později ředitel politického kabinetu P. Drulák). Čitelnost české politiky se komplikovala tím, že ve vrcholné politice zaznívaly odlišné hlasy a postoje ohledně uprchlické krize, jejího původu a vztahu k islámu. Je otázka, zda touto mnohohlasností jednotliví představitelé nepřekračovali své pravomoci a nepodlamovali zahraničněpolitickou linii státu, kterou určuje v souladu s ústavou vláda.

Větší pozornost Německu a česko-německým vztahům věnoval Parlament ČR. Všechny parlamentní debaty a zasedání parlamentních výborů, které se týkaly uprchlické krize, se zabývaly i Německem a vztahem k němu (např. 31. schůze Poslanecké sněmovny z 15. září, 38. schůze Výboru pro evropské záležitosti z 14. října, senátní zasedání k migrační politice 11. listopadu). Krize polarizovala debatu stejně jako dříve historická témata. Aktivizovala se parlamentní diplomacie, tři výbory Poslanecké sněmovny navštívily Spolkový sněm, probíhaly návštěvy na úrovni zemských sněmů.

Klíčovou roli nadále hrál Zastupitelský úřad ČR v Berlíně (velvyslanec Tomáš J. Podivínský, zástupkyně Eva Dvořáková, vedoucí obchodně ekonomického oddělení Tomáš Ehler), generální konzuláty v Drážďanech a Mnichově a konzulát v Düsseldorfu. Plánovalo se posílení Obchodně-ekonomického oddělení o jednu pracovní sílu.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Německé téma v českých médiích rezonovalo podstatně více nežli v předchozích letech. Objevovalo se v řadě tradičních souvislostí, jako byly ekonomické otázky (energetická politika, skandál koncernu Volkswagen), ukrajinská krize a snahy o její řešení, stabilizace eurozóny a Řecka. V těchto souvislostech převládal analytický tón. Pozornost vyvolalo zahájení strategického dialogu, které se spojovalo s očekáváním intenzifikace vztahů.[64] Liberální komentátoři vnímali Německo a jeho roli při řešení konfliktu na Ukrajině jako vzor pro českou politiku.[65] Diskutovalo se o otázce německého odchodu od jaderné energie.[66]

Tato témata nacházela velmi odlišnou odezvu a zejména vztah k Ukrajině a Rusku společnost poměrně výrazně polarizoval. Opravdovou změnu pohledu na Německo ale znamenala uprchlická krize a její souběh s rostoucí nedůvěrou v politický establishment a mainstreamová media – jakási „trumpizace" společnosti –, která byla výrazná především v bulvárních médiích, některých „alternativních" internetových

platformách, jako *Parlamentní listy*, a části sociálních médií. Vedle běžných zpravodajských vstupů[67] se výrazně etabloval názor, že Německo svou politikou všechny evropské krize přinejmenším zesílilo (jestli ne způsobilo); proruské webové výstupy pak nepřímo, nebo i otevřeně usilovaly o odvolání kancléřky Merkelové.[68] Rozvinula se i diskuse o tom, zda jsou česko-německé vztahy v krizi, či nikoli – diskusi přiživil anonymní hlas z MZV ČR.[69] Věcně analytické příspěvky k tématu vycházely zejména v časopisu *Respekt* (např. autor Tomáš Lindner), *České pozici* (autorka Zuzana Lizcová), v televizi (ČT24), v rozhlase (Český rozhlas – Plus).

ZÁVĚR

Téma uprchlické krize dobře charakterizuje dosaženou úroveň česko-německých vztahů: jejich depolitizace přispěla k významnému rozvoji dynamiky praktické, pragmatické spolupráce. Tu dokumentuje řada příkladů oblastí, kde v praktické rovině česká vláda uskutečňovala stejně jako v roce 2014 *proaktivní a zároveň spolupracující politiku* – což neznamenalo, že netrvaly koncepční rozdíly v pojetí některých podstatných otázek (energetický mix, minimální mzda). Vláda B. Sobotky tak v zásadě usilovala o vytváření společné politiky s Německem v širším evropském rámci.

Ani takový přístup ovšem nezajišťoval automaticky politickou blízkost a spolupráci na dlouhodobých, strategických projektech. To má hlubší důvod: Česká politika (tedy zejména politické strany a vrcholní představitelé), stát a společnost spravují, ale politicky nevedou; negenerují dlouhodobé programové vize, pro které by byli schopni získávat domácí a mezinárodní podporu a legitimitu. Tento deficit měl ve vztazích s Německem kompenzovat rozvoj strategického dialogu, který vytváří na úrovni jednotlivých resortů na spojnici mezi státním aparátem a politikou platformu pro intenzivní a systematickou výměnu názorů jak na strategické otázky v jednotlivých oblastech, tak řešení společných problémů (viz např. pracovní skupina v oblasti vnitřní bezpečnosti, energeticky nebo dodatečně vytvořená pracovní skupina k otázkám migrace). Myšlenka strategického dialogu jistě patří k výrazným úspěchům české diplomacie; dialog představoval v roce 2015 významný potenciál, jehož naplnění bude vzhledem k přetíženosti německé politické agendy záviset především na ČR. Přesto samo vytvoření dialogu a zahrnutí obou sousedních německých zemí nejlépe demonstruje snahu české vlády vytvářet v oblastech blízkých zájmů *společnou politiku*.

Uprchlická krize ovšem ukázala, že existují podstatné rozdíly mezi oběma zeměmi ve vztahu ke kulturní a etnické jinakosti, ke státní suverenitě a mezinárodní nebo nadnárodní integraci. Česká politika zcela selhala především v uchopení tématu v českém politickém prostoru a přenechala jej populistům. Ani středoví, proevropští politici, jako premiér Sobotka nebo ministr zahraničních věcí Zaorálek, nedokázali nabídnout české společnosti jasné vedení; jiní představitelé populistickou rétoriku dokonce převzali a nepřímo tak legitimizovali xenofobní a protievropské postoje. Mezinárodní důvěra v evropskou solidaritu ČR dostala značnou trhlinu. Česká republika se podílela na aktivním odporu vůči společné politice a postupu Německa (otázka kvót), tento pak kompenzovala snahou *podílet se aktivně na evropské politice* v jiných ob-

lastech řešení uprchlické krize (ochrana vnější hranice EU, udržení Schengenu, pomoc uprchlíkům přímo v oblastech konfliktu atd.).

Zvláštním fenoménem české politiky se stala podpora, kterou získávají německé nacionalistické kruhy z ČR. Svědčí to o odmítání historické zkušenosti Evropy i české politiky samotné: německý nacionalismus vždy vedl k velmocenské politice a obrátil se dříve nebo později proti sousedům, Čechy nevyjímaje. Závažným problémem české politiky i ve vztahu k Německu se tak stává mělká historická paměť části společnosti, nepochopení významu otevřené společnosti a otevřené Evropy, podcenění nacionalistických tendencí doma i v zahraničí.

Fakt, že 60 % Čechů má vysokou nebo velmi vysokou důvěru v Německo, nicméně naznačuje, že přes markantní názorové odlišnosti nemusí současná situace vést k zásadní zátěži ve vzájemných vztazích: důvěra a mnohostranná spolupráce představují sociální kapitál, který zatím umožnuje existující názorovou i politickou propast překlenout. Strategický dialog a jeho společenská dimenze by právě otázku důvěry a pochopení měl rozvinout.

Poznámky

1 Autor děkuje za podněty a připomínky odpovědným pracovníkům vládních institucí a diplomatům MZV ČR, s nimiž vedl individuální rozhovory a bez nichž by tento příspěvek nemohl být sepsán. Jde o tyto osoby (bez udání funkcí): Michaela Bartáková, Eva Dvořáková, Tomáš Ehler, Christine Frankenberger, Tomáš Kafka, Tomáš Podivínský, Dora Svobodová. Zvláštní poděkování patří zastupitelskému úřadu ČR v Berlíně a velvyslanci Tomáši Podivínskému za vytvoření optimálních podmínek při práci na textu. Text je samozřejmě zcela v odpovědnosti autora a vyjadřuje názory, které se nemusejí shodovat s názory uvedených osob a institucí.

2 *Společné prohlášení ke strategickému dialogu mezi Ministerstvem zahraničních věcí ČR a Ministerstvem zahraničních věcí SRN jako novém rámci pro česko-německé vztahy.* On-line: **www.prag.diplo.de/contentblob/4562604/Daten/5624388/download_GemeinsameErklaerung_SD_cz.pdf**.

3 *Česko podepsalo s Německem dohodu o strategickém dialogu.* ČTK, 3. 7. 2015.

4 Tamtéž.

5 MZV ČR: *Ministr Zaorálek podepsal Společné prohlášení k česko-německému strategickému dialogu*, 3. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_07_03_ministr_zaoralek_v_nemecku.html**.

6 *Nikdo Vás sem nezval, vzkázal Zeman uprchlíkům*. Blesk, 2. 8. 2015. On-line: **www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/334299/nikdo-vas-sem-nezval-vzkazal-zeman-uprchlikum.html?utm_source=blesk.cz & utm_medium=cop**.

7 *Prezidentovo poselství: Tahle zem je naše, není pro všechny*. TV Nova, 26. 12. 2015. On-line: **tn.nova.cz/clanek/prezident-v-poselstvi-chvalil-vladu-a-kritizoval-uprchliky.htm**.

8 *Dienstbier: Zneužívání strachu z uprchlíků je nebezpečné.* ČTK, 2. 10. 2015.

9 Poslanecká sněmovna PČR: Jaroslav Foldyna, vystoupení v Poslanecké sněmovně 1. 10. 2015. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/030schuz/s030024.htm**.

10 *Hamáček: ČR je připravena na díl odpovědnosti v uprchlické krizi.* ČTK, 10. 11. 2015.

11 *Vývoj jednání o kvótách pro rozdělení uprchlíků*. ČTK, 22. 9. 2015.

12 MV ČR: Projev ministra vnitra Milana Chovance na schůzi Senátu dne 11. 11. 2015. On-line: **www.mvcr.cz/migrace/clanek/projevministravnitranaschuzisenatu.aspx**.

13 Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení premiéra B. Sobotky na 31. schůzi Poslanecké sněmovny 15. 9. 2015. Těsnopisecká zpráva o schůzi. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/tesnopis/tz031.pdf**, s. 73.

14 Cunningham, Benjamin: *The Czech Donald Trump.* Politico.eu, 29. 10. 2015. On-line: **www.politico.eu/article/babis-czech-sobotka-politics-trump-berlusconi**.

15 Kürschner, Mareike: *Deutschland und die Kanzlerin haben den Balkan gerettet*. Die Welt, 5. 5. 2016.

16 Poslanecká sněmovna PČR: Vystoupení poslance P. Fialy na 31. schůzi Poslanecké sněmovny 15. 9. 2015. Těsnopisecká zpráva o schůzi. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/tesnopis/tz031.pdf**, s. 85.

17 TOP 09: *Schwarzenberg: Někteří politici chtějí z uprchlické krize těžit*. Neovlivni.cz, 24. 11. 2015. On-line: **www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/schwarzenberg-nekteri-politici-chteji-z-uprchlicke-krize-tezit-19220.html**.

18 KSČM: F. Zachariáš (předseda OV KSČM Vyškov): *TOP09 se řítí ke dnu*, 26. 1. 2016. On-line: **www.kscm.cz/aktualne/medialni-vystupy/komentare/f-zacharias-top-09-se-riti-ke-dnu**.

19 *Šéf KSČM Filip: Může to být začátek konce*. ParlamentníListy.cz, 18. 9. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Sef-KSCM-Filip-Muze-to-byt-zacatek-konce-Oznacovat-Cechy-za-xenofoby-je-hloupe-a-urazejici-Merkelova-je-zmatena-Pro-chovani-Madaru-k-uprchlikum-mam-pochopeni-399821**.

20 CVVM: *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – prosinec 2015*. Tisková zpráva, 3. 2. 2016.

21 Výzkum s názvem *„EU vor Bewährungsprobe – Was erwarten, worum sorgen sich die Bürger?“*, zadaný nadací Friedricha Eberta, vydaný v lednu 2016. On-line: **library.fes.de/pdf-files/id/ipa/12328.pdf**.

22 Vláda ČR: *Projev předsedy vlády Bohuslava Sobotky s názvem Evropa na křižovatce přednesený na Humboldtově univerzitě v Berlíně dne 4. května 2015*. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/premier-eu-predstavuje-mimoradny-model-spoluprace--je-garantem-prosperity-a-miru-129722/**.

23 *ČR si nepřeje aktivovat EFSM k překlenovací půjčce pro Řecko.* ČTK, 14. 7. 2015.

24 *EK chce pomoci Řecku přes EFSM, Česku a Británii navzdory*. ČTK, 14. 7. 2015.

25 MZV ČR: *Unie nás kárá, ale neposlouchá.* Rozhovor ministra Zaorálka na téma migrace. Hospodářské noviny, 15. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_zaoralka_2015/x2015_09_15_unie_nas_kara.html**.

26 *Česko nyní nepotřebuje zřídit kontroly na hranicích s Rakouskem.* ČTK, 14. 9. 2015.

27 *Frankfurter Rundschau: Češi drží běžence za ostnatým drátem.* ČTK, 24. 8. 2015.

28 *Zeman nevidí souvislost mezi dotacemi z EU a kvótami.* ČTK, 15. 9. 2015.

29 *Názor na trvalý mechanismus rozdělování uprchlíků EU dál štěpí*. ČTK, 16. 10. 2015.

30 Tamtéž.

31 *Sobotka: Česko je solidární a Brusel ho k tomu nemusí nutit*. ČTK, 23. 12. 2015.

32 *Francie a Německo navrhují posílit možnosti Frontexu na hranicích.* ČTK, 4. 12. 2015.

33 Celkově zadržela pašeráků 2600. Viz *Německo zadrželo přes 2600 pašeráků lidí, dvakrát více než loni.* ČTK, 26. 10. 2015.

34 *Ministři vnitra: Množství pervitinu z Česka v Německu mírně klesá*. ČTK, 16. 10. 2015.

35 MO ČR: *Spolupráce armád ČR a Německa se prohlubuje*, 7. 8. 2016. On-line: **acr.army.czinormacniserviszpravodajstvispolupracearmadcranemeckaseprohlubuje**.

36 *Německo. Souhrnná teritoriální informace*. BusinessInfo.cz, 1. 6. 2016. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/nemecko.html**, s. 32–33.

37 *Německo. Souhrnná teritoriální informace,* op. cit., s. 34.

38 Ehler, Tomáš–Schmohlová, Ivana: *Německá ekonomika v lednu a únoru 2016.* Obchodně ekonomický úsek Velvyslanectví ČR v Berlíně, s. 2. Česko-německý zahraniční obchod v roce 2015. Velvyslanectví České republiky v Berlíně, 22. 2. 2016. On-line: **www.mzv.cz/berlin/cz/obchodaekonomika/ceskonemeckehospodarskevztahy/ceskonemeckyobchodvr2015.html**.

39 *Německo. Souhrnná teritoriální informace*, op. cit., s. 37.
40 *DHIT Konjunkturumfrage 2015. Lage und Erwartungen deutsche Unternehmen in Tschechien.* On-line: **tschechien.ahk.de/fileadmin/ahk_tschechien/Presse/PM_2015/DTIHK_Konjunkturumfrage_2015.pdf**.
41 Podivínský, Tomáš Jan–Ehler, Tomáš: *Německý fenomén Industrie 4. 0. Inspirace pro český průmysl, vědu a výzkum.* Trade News 1/2016, s. 26.
42 *Česko patří v EU k plátcům jedné z nejnižších minimálních mezd.* ČTK, 26. 2. 2015.
43 *Sobotka: Energetická unie nemá omezit svobodu energetického mixu.* ČTK, 14. 7. 2015.
44 MPO ČR: *Česká republika se nepřipojí k dopisu evropských zemí ohledně Nord Stream II*, 2. 12. 2015. On-line: **www.mpo.cz/zprava166791.html**.
45 Interview autora na MZV SRN, odbor východní Evropy, Berlín, 10. 7. 2016.
46 *Mládek: Německo musí začít vnímat dopad své energetiky na sousedy*. ČTK, 26. 3. 2015.
47 *Provozovatel přenosové soustavy ČR, společnost ČEPS, zahájil stavbu ochranných PST transformátorů.* Velvyslanectví České republiky v Berlíně, 3. 6. 2015.
48 *Německo nevylučuje vysokorychlostní železnici z Berlína do Prahy.* ČTK, 10. 2. 2015.
49 *Děčínský jez může dostat povolení nejdříve v roce 2019, uvedl Ťok.* ČTK, 12. 6. 2015.
50 *Německo zatím nebude trvat na minimální mzdě pro řidiče kamionů.* ČTK, 10. 2. 2015.
51 MPSV ČR: *MPSV zveřejnilo stanovisko k německé minimální mzdě.* Tisková zpráva, 7. 5. 2015.
52 *Memorandum o porozumění mezi ministerstvem kultury ČR a Bavorským státním ministerstvem vzdělání a kultury, vědy a umění Svobodného státu Bavorsko, Spolková republika Německo*, 4. 5. 2016.
53 *Policie z různých zemí včetně ČR odhalila miliardový podvod s DPH*. ČTK, 14. 7. 2015.
54 *Ministři vnitra: Množství pervitinu z Česka v Německu mírně klesá.* ČTK, 16. 10. 2015.
55 *Česko-německý fond budoucnosti. Výroční zpráva 2015*. Praha 2016, s. 60–64.
56 *Husovo jméno a tvář hledí v Kostnici z desítek plakátů.* ČTK, 3. 7. 2015.
57 *Český film o Husovi se setkal s velkým zájmem německých diváků.* ČTK, 5. 7. 2015.
58 *Na sudetoněmeckém sjezdu nezazněla připomínka Benešových dekretů.* ČTK, 23. 5. 2015.
59 *Posselt: Vyhánění jako po válce se nesmí ve světě opakovat*. ČTK, 24. 5. 2015.
60 *Deklarace smíření a společné budoucnosti*. Brno, 19. 5. 2015. On-line: **www.zitbrno.cz/deklarace-smireni-a-spolecne-budoucnosti**.
61 *Velvyslanec ČR v Německu chce více spolupráce v drogové prevenci*. ČTK, 27. 2. 2015.
62 *Sudetští Němci vypustili ze stanov snahu o vrácení majetku*. ČTK, 1. 3. 2015.
63 *Kraje podepsaly dohodu se Saskem o spolupráci záchranek*. Ústecký kraj – Oficiální web, 26. 11. 2015. On-line: **www.krustecky.cz/krajepodepsalydohodusesaskemospolupraci-zachranek/d1694274/p1=204698**.
64 *ČR a SRN rozvinou strategické vazby*. Právo, 4. 7. 2015.
65 Žák, Václav: *Střet hodnot a zájmů*. A2, 4. 3. 2015.
66 Fiala, Zbyněk: *Mýlí se Němci, nebo my?* ParlamentníListy.cz, 18. 3. 2016. On-line: **parlamentnilisty.cz/ article.aspx?rubrika=1415 & clanek=366789**.
67 *Bouřlivá diskuze o migraci na půdě sněmovního Výboru pro evropské záležitosti*. Blog iHNed.cz. 4. 11. 2015. On-line: **evropske-hodnoty.blog.ihned.cz/ c1-64823450-bourliva-diskuze-o-migraci-na-pude-snemovniho-vyboru-pro-evropske-zalezitosti**.
68 Viz např. paušálně kritický příspěvek: *Profesor Krejčí: Německo na všechny problémy reagovalo se zpožděním a ještě je zesílilo.* ParlamentníListy.cz, 25. 12. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/ article.aspx?rubrika=1337 & clanek=414378**.
69 Housková, Sylvie: *Když Merkelová nebere telefon. Česko-německé vztahy jsou nejhorší za 20 let.* Hospodářské noviny, 1. 10. 2015. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-64678270-kdyz-merkelova-nebere-telefon-cesko-nemecke-vztahy-jsou-nejhorsi-za-20-let**.

Kapitola 6

Visegrádská spolupráce, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE, POLSKO, SLOVENSKO A RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V analýze za rok 2014 bylo konstatováno, že střední Evropa nabyla v české politické diskusi v roce 2014 postavení, jakému se netěšila přinejmenším od poloviny devadesátých let. Rok 2015 pak tuto laťku ještě posunul výše, byť důvody k této prominenci rozhodně nejsou povzbudivé. Česká středoevropská politika byla v roce 2015 ovlivněna především bobtnající politickou krizí ve střední Evropě a v Evropě obecně, mezinárodněpolitickým vývojem, doznívající vnitropolitickou debatou o „české“ střední Evropě a v neposlední řadě – z hlediska výkonu politiky – také přípravou a převzetím předsednictví ve Visegrádské skupině v červenci 2015. Česká republika převzala předsednictví Visegrádské skupiny od Slovenska za snad nejturbulentnějších podmínek v celé historii regionu přinejmenším od vstupu do EU, ale pravděpodobně od pádu železné opony.

První polovina roku 2015 se ještě nesla v duchu úžasu z agresivního ruského chování vůči Ukrajině a v duchu pokračující nejistoty stran budoucnosti Řecka a eurozóny. Na přelomu jara a léta však s evropskou politikou – jak unijní, tak národní – dramaticky zamíchal rostoucí příval válečných uprchlíků a imigrantů z Blízkého východu a z Afriky. Překvapivé ruské angažmá v syrské válce a strašlivé teroristické útoky v Paříži v listopadu 2015 ještě přilily olej do rozmáhajícího se ohně nedůvěry, pocitu ohrožení a chaosu v Evropské unii.[1] Z důvodů dosud ne zcela jasných se tento chaos a obecná nedůvěra v politiku nejrazantněji promítl právě do politického dění ve střední Evropě. Narůstající nespokojenost s vládními politickými elitami zvyšuje v celé Evropě přitažlivost politických hnutí, tíhnoucích k populismu a extremismu.

Ovšem právě v zemích V4 se tyto proudy dostaly přímo do exekutivy či velmi blízko k ní. Toto lze jednoznačně tvrdit o Maďarsku, populistické instinkty jsou však silně patrné i na Slovensku (zejména v souvislosti s blížícími se parlamentními volbami na jaře 2016) a v Polsku, kde se po prezidentské a vládní výměně na podzim 2015 objevily proti-unijní a protiněmecké akcenty. Ani Česká republika pochopitelně není prosta silných náběhů k populismu a silné politické polarizaci, koaliční vláda se nicméně až na výjimky těmto svodům spíše ubránila.

Tento mezinárodněpolitický, evropský, regionální i vnitropolitický kontext tak přinesl pro českou středoevropskou politiku ojedinělou viditelnost, a to i ve srovnání s rokem 2014, který též byl v tomto ohledu unikátní. Viditelnost i náročnost středoevropské agendy byla ještě posílena o dobíhající debatu o „české“ střední Evropě, o níž zpravovalo loňské vydání této publikace. Mezi středoevropská dilemata roku 2015 patřily ve své podstatě existenciální otázky české zahraniční politiky. Jedním z hlavních dilemat bylo, jak uchopit vztah s Německem, které bylo ve vládou schválené koncepci české zahraniční politiky (červenec 2015[2]) považované za *„klíčového partnera“*, které však zároveň bylo jednou z hybných sil té reakce na migrační vlnu vzdalující visegrádský region od velké části EU a zejména Německa. Druhé dilema, které zůstalo nevyřešeno, se týkalo Polska: jak nalézt správný postoj vůči severnímu sousedovi, jenž je v nové koncepci označen jako strategický partner, jehož je v tandemu s ČR možné považovat za kritickou osu visegrádské skupiny a jenž se po změně vlády na podzim 2015 začal viditelně vzdalovat německému pojetí integrace. Třetí dilema se týkalo Maďarska a Slovenska: obě země vykazovaly tendence k nacionalističtější a proti-unijní rétorice i politickým postojům. Visegrádská skupina se v důsledku těchto posunů dostávala stále častěji do středu zájmu evropských médií a politiků, ovšem nikoli v pozitivním slova smyslu. Naopak, stávala se stále častějším terčem kritiky. Tato kritika byla mnohdy zjednodušená. Zahraniční, ale i domácí kritické reflexe vezoucí se na vlně nevole, aniž by před tím věnovaly V4 větší pozornost, nerozlišovaly mezi „Visegrádem“ jako regionálním uskupením a jednotlivými státy V4. V každém případě se Česká republika ocitla v čele uskupení, které sdružovalo státy, odcizující se Německu (deklarovanému klíčovému partneru české diplomacie), sdružení, které na sebe poutalo výraznou negativní mezinárodní pozornost, které však zároveň představuje jednu z hlavních platforem pro tvorbu české zahraniční politiky. S postupujícím časem se ukázalo, že česká vládní koalice není hluchá k postojům té části veřejnosti, jež by ráda viděla hranice České republiky jako neprodyšnou stěnu vůči uprchlické vlně (ale vlastně vůči čemukoli „cizímu“), a její postoje se v mnohém shodovaly se zbytkem V4. Dilema vyplývající z pociťovaného vzdalování střední Evropy „Západu“ však zůstalo.

Polarizace názorů stran české středoevropské politiky byla patrná již v roce 2014, v tomto roce však nedošlo k politizaci. V roce 2015 jsme pak již byli svědky jak nárůstu polarizace, tak i politizace. V průběhu roku 2015 se prohloubilo obecnější politické štěpení v Evropě, které přestává sledovat tradiční pravo-levé spektrum, společnost a politika se začaly dělit dle linie *otevřené/pluralitní* versus *uzavřené/defenzivní* pojetí politiky. Vzhledem k výše popsanému vývoji v regionu, jenž toto dělení rovněž zrcadlil, se Polsko, Maďarsko i Slovensko staly nepoměrně častějším tématem

parlamentních diskusí, ale dokonce i interpelací. Parlamentní diskuse se rovněž týkaly otázky obrany regionu a role NATO, ale téměř poprvé od roku 2007, kdy tuto dimenzi sledujeme, se na pořad poslaneckých jednání dostalo ve větší míře i téma Visegrádu jako takového. To pochopitelně bylo způsobeno i českým předsednictvím ve Visegrádu, neboť se k tomuto tématu vyjadřoval jak premiér Bohuslav Sobotka, tak i ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek. Přesto se ukázalo, že téma střední Evropy, které bylo vůči politizaci po mnoho let zcela imunní, se téměř přes noc stalo jiskřivým a rozdělujícím politickým tématem. Jak však uvidíme v následující části, do reálného výkonu politiky a diplomacie se tato polarizace a zvýšený zájem v roce 2015 viditelně nepromítly. Česká středoevropská politika usilovala o umírněnou až dokonce vyvažující politiku.

VISEGRÁDSKÁ SKUPINA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Mnohonásobné krize zasáhly Evropu a svět již v roce 2014, kdy ČR začala své předsednictví připravovat, a dále eskalovaly na jaře a v létě 2015, kdy Praha předsednictví přebírala. Vícenásobné geopolitické a společenské tlaky působily výrazné divergence v postojích jednotlivých zemí V4 a v Evropě obecně. Díky mnohaletému budování komunikačních a koordinačních mechanismů se dařilo v průběhu roku 2014 udržet politický i pracovní dialog, a to i o těch nejcitlivějších věcech, jako obrana či východní politika. Nelze nicméně zastírat, že se Visegrádská skupina v roce 2014 dostala do mezní „životní“ situace. Rozdíly v národních politikách jednotlivých států tváří v tvář jedné z největších krizí (geopolitické a unijní) byly natolik zásadní, že by do budoucna mohly znemožnit koordinaci i komunikaci.[3] Hlavním mottem českého předsednictví V4 se tak stala „důvěra“. Heslo „V4Trust“[4] odráželo na jedné straně snahu oslabit odstředivé tendence v regionu a posílit důvěru mezi partnery (a patrně i důvěru ve Visegrád), na straně druhé odráželo změny v politickém chápání podstaty visegrádské spolupráce české diplomacie pod taktovkou ČSSD. Visegrádská skupina měla omezit své velké zahraničněpolitické cíle, které ji charakterizovaly v posledních několika letech, a měla se více orientovat na vnitřní soudržnost. Nepřehledný a dynamický mezinárodní vývoj a přešlapující Evropská unie v otázkách vnější politiky navíc znamenaly, že ucelenější a robustnější diskuse k tradičním regionálním zahraničněpolitickým prioritám (východní Evropa a Balkán) na půdorysu V4 nezačala a Česká republika o ni neusilovala.

Vzhledem k překotnému mezinárodnímu vývoji a spíše omezeným ambicím a očekáváním od možností V4 se český předsednický program zaměřil na několik oblastí, které měly potenciál přinést konkrétní a praktický dopad (energie, energetická infrastruktura, obranná spolupráce, digitální a sociální agenda). Z programu je patrné, že neměl ambice se dotýkat zásadních evropských politických témat – důvody mohly být dva: buď vedení Černínského paláce nepovažovalo V4 za patřičnou platformu pro podobné kontemplace, které by se měly odehrávat spíše na půdorysu ČR–Německo, nebo očekávalo, že rozdělená V4 by i bez toho neměla k zásadním evropským tématům příliš co říci. Bez ohledu na deklarované cíle předsednictví, vývoj v roce 2015 se

odehrával zcela mimo původní předpoklady tvůrců programu a české předsednictví muselo na tento vývoj reagovat.

Proměna průběhu předsednictví byla patrná hned na jeho úvodu, když se počátkem září v Praze mimořádně setkali předsedové vlád V4, aby projednali eskalující problémy některých unijních zemí s bezprecedentním nárůstem žadatelů o azyl z mimoevropských zemí (zejména z válkou postižené Sýrie, Afghánistánu, Iráku či Eritreje). Podobně jako v roce 2014, kdy se V4 setkala mimořádně k migraci z Ukrajiny, i v tomto případě se skupina ocitla především pod tlakem Maďarska, které bylo nejvíce vystaveno uprchlické vlně v létě 2015 a jehož vláda učinila z otázky imigrace nejdůležitější maďarské politické téma. Visegrádská skupina se v zásadě shodla na defenzivní pozici, a sice že řešení uprchlické krize je z hlediska V4 zemí možné pouze na základě existující evropské legislativy. V tomto se skrývala tři základní poselství: zaprvé, premiéři visegrádských zemí tím odmítli *ad hoc* iniciativu německé kancléřky Angely Merkelové, jež na konci srpna prohlásila, že Německo poskytne útočiště všem válečným uprchlíkům ze Sýrie, kteří jsou v nouzi; zadruhé se tím jasně vymezili proti povinným kvótám na přerozdělování uprchlíků, které se měly stát součástí unijního řešení; zatřetí doslovně zdůraznili zodpovědnost hraničních zemí schengenského prostoru za ochranu vnějších schengenských hranic, čímž poskytli politickou legitimizaci kontroverzním krokům maďarského vedení na maďarsko-srbských hranicích, učiněným v zájmu ochrany hranic před uprchlíky.[5] Tímto společným prohlášením visegrádští premiéři předznamenali pozici, jíž tyto země zastávaly po zbytek roku a za niž si vysloužily stále větší kritiku ze strany některých tzv. „starých“ unijních zemí. V této nejviditelnější oblasti se visegrádská skupina ocitla pod zjevnou dominancí maďarského premiéra a ministra zahraničních věcí, kteří svým velice asertivním a proaktivním způsobem přispěli k rodícímu se narativu o „novém Visegrádu“, jenž se vymanil ze své adolescentní závislosti na EU a adorace všeho, co z jejího lůna vzejde. Nový, dospělý Visegrád je sebevědomý, emancipovaný a jako takový se stal silným a nezávislým aktérem, schopným prosazovat své priority vůči Evropské unii.

České diplomacii, která toto pojetí s největší pravděpodobností nesdílí, se v průběhu roku ani v předsednické roli nepodařilo zabránit tomu, aby podobný narativ nabíral na síle a nestal se jedním z hlavních prizmat, jakým byl Visegrád nahlížen jak mezinárodními partnery, tak i zainteresovanou veřejností uvnitř V4. Visegrádská skupina a partneři dále na západ se pozvolna začali utápět ve spirále vzájemného obviňování a ostrakizace. České předsednictví nicméně usilovalo o posílení či přinejmenším udržení komunikační linky s Německem, jež se ve střední Evropě stávalo synonymem pro katarzi problémů s nárůstem migračního tlaku (který se ovšem prakticky dotýkal pouze Maďarska, nikoli Slovenska, ČR či Polska). Před polovinou září 2015 se tak setkali v Praze ministři zahraničních věcí V4 plus Německo a Lucembursko (právě předsedající země Radě EU). Společné jednání patrně velké sblížení názorů nepřineslo, neboť nebylo přijato společné prohlášení všech ministrů, ale jen ministrů V4.[6] V něm byl opět zopakován odpor proti povinným kvótám jako hlavnímu nástroji řešení krize a navíc v něm zazněla další témata, která spoludefinovala postoj Visegrádské skupiny pro další měsíce. Šlo především o zaměření na tzv. balkánskou migrační cestu, která nejen že se nejblíže dotýkala středoevropského regionu, ale zároveň hrozila rozdmýchat latentní napětí na Balkáně. Kromě toho V4 zdůrazňovala nutnost přenesení řešení problémů do zemí původu a také přenesení zodpovědnosti na další multilaterální fóra (jako OSN či Africká unie).

Přesto lze říci, že za daných okolností se v průběhu první poloviny svého předsednictví (druhá polovina roku 2015) dařilo české diplomacii držet Visegrádskou skupinu ve funkčním a kooperativním stavu. Nepodařilo se sice vtisknout Visegrádu nějaký nový výrazný smysl, což se nabízelo jako jedna z možností vzhledem k blížícímu se výročí 25 let od svého založení, ale obezřetnou a nepříliš ambiciózní politikou česká diplomacie přispěla k překonání několika měsíců, které lze bez nadsázky označit za krizové. Visegrádská skupina pokračovala ve standardní koordinaci a komunikaci před evropskými summity, stejně tak jako před setkáními Rady pro všeobecné záležitosti či Rady pro zahraniční záležitosti. Pro českou zahraniční politiku je existenciální nutností udržovat otevřené a pokud možno kooperativní komunikační kanály se svými bezprostředními sousedy. Zároveň může být obtížné rozpoznat hranici, za níž jsou vzájemné politické rozdíly natolik vyhrocené, že jejich překonání není možné bez obětování některých vlastních principů. K této hranici se však střední Evropa přinejmenším v roce 2015 nedostala. Naopak, nadále platí postřeh z roku 2014, a sice, že bez existence Visegrádu, jako tlumící a moderující platformy, bychom mohli být svědky toho, jak se národní politika i rétorika jednotlivých zemí radikálněji vyostřila, a to i vůči svým regionálním partnerům, k čemuž ani náznakem nedošlo. Schopnost tlumit regionální národní rozdíly ve velice prchavém mezinárodním prostředí, tedy i v roce 2015, byla klíčovým rysem visegrádské spolupráce.

Hlavním cílem předsednictví bylo obrátit se dovnitř regionu, posílit intraregionální soudržnost a ideálně rovněž i důvěru. Nešlo o nové téma, v mnohých předchozích programech se již v té či oné podobě objevovalo, až české předsednictví 2015–2016 z něj nicméně učinilo zásadní politický bod. Tuto skutečnost lze ocenit, neboť regionální koheze byla v minulosti vždy pojímána jako technická či administrativní záležitost, aby ovšem bylo dosaženo nějakého pokroku, je nutné ji představit jako velké politické téma. Jedním z konkrétních kroků, který by měl posílit regionální propojenost a kohezi, bylo podepsání Memoranda o porozumění pro regionální spolupráci v oblastech inovací a *start ups* (říjen 2015). Ke skutečnému rozvinutí potenciálu, skrývajícímu se za pojmem „regionální soudržnost“, je ještě dlouhá cesta a až zpětně bude možné posoudit, zda se českému předsednictví podařilo ji alespoň nastoupit. Dle nezávislé zprávy,[7] která hodnotila české předsednictví v jeho polovině, nadále zůstává mnoho oblastí, jež leží mimo finanční i technické možnosti visegrádských zemí, stejně tak i mimo větší politický zájem jejich představitelů. Jde zejména o dopravní infrastrukturu a velmi neuspokojivý stav přeshraničního propojení. V roce 2014 byla ustanovena Vysoká pracovní skupina k dopravní infrastruktuře. Je zapotřebí tuto iniciativu doplnit o další podobné a sledovat a hodnotit jejich pokrok tak, aby se zajímavé impulzy neztratily v předivech byrokratických postupů a nefungovaly pouze ze setrvačnosti. To samé platí i pro spolupráci v územním plánování, které je dlouho diskutovaným tématem, ovšem bez významnějšího vývoje. Další oblastí, o níž se na různých fórech často hovoří, ovšem bez většího dopadu, je spolupráce v oblasti výzkumu, vývoje a inovací, či propojování a podpora malých a středně velkých podniků v regionu.

K posunu došlo v oblasti parlamentní spolupráce, jež již za slovenského předsednictví dospěla k určité formalizaci, a to na úrovni předsedů parlamentů.

Kromě toho pokračovala a v některých případech se i rozvíjela resortní spolupráce ve formátu V4. Velice aktivně se vyvíjela agenda ministerstev zodpovědných za hospodářství, průmysl a obchod (v českém případě jde o Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR). Kromě již zmíněné digitální oblasti, v níž došlo k bezprecedentnímu počtu seminářů a setkání a podpory začínajících podnikatelů (*start ups*), šlo rovněž o energetiku (viz kapitola Lukáše Tichého o energetice ve vnějších vztazích ČR). Robustní komunikace probíhala také v portfoliu resortů, zabývajících se regionálním rozvojem a kultury. Resorty financí se pod českým předsednictvím zaměřily na otázku vyhýbání se placení daní a daňovým podvodům.

V předsednickém programu kladla kromě vnitřní koheze česká diplomacie na přední místo spolupráci v obraně a bezpečnosti. Roky 2013 a 2014 poskytly této oblasti robustní politickou základnu, české předsednictví se hodlalo soustředit na konkrétní posuny. Migrační agenda ovlivnila i tuto formu spolupráce, V4 nabídla asistenci Maďarsku a Slovinsku při ochraně jejich vnějších hranic. V prosinci se pak mimořádně k migračním otázkám sešli i vysocí představitelé resortů obrany (na pozvání a pod patronací českého ministra Martina Stropnického) a předběžně nabídli asistenci také Makedonii. Tím nejhlavnějším dlouhodobým tématem ale byla pochopitelně realizace visegrádského bojového uskupení, jehož pohotovost byla plánována na první polovinu roku 2016 a o kterém se v rámci V4 hovoří již přinejmenším od roku 2008. Ve dnech 12. až 20. 11. 2015 se v polském vojenském výcvikovém prostoru Drawsko Pomorskie a v Centru řízení pozemních operací v Krakově uskutečnilo v rámci přípravy bojového uskupení závěrečné mezinárodní certifikační cvičení Common Challenge 2015. Jeho cílem bylo konečné prověření schopností společné jednotky při plánování a vedení vojenské operace pod velením EU. *„Společná bojová jednotka států V4 bude mít více než 3700 vojáků. Polsko, jako vedoucí země, vyčleňuje více než 1800 vojáků, Česká republika na 730, Maďarsko 640 a Slovensko více než 460 vojáků. Polsko poskytne hlavní část bojových manévrových sil. Zdravotnický a logistický modul je připravena vyčlenit Česká republika, ženijní jednotky a jednotku civilně-vojenské spolupráce Maďarsko a jednotku ochrany proti zbraním hromadného ničení Slovensko.“*[8]

Zůstává otevřenou otázkou, v jaké formě a zda vůbec se podaří udržet společné kapacity, které se obtížně rodily v mnoha letech i po uplynutí šestiměsíční bojové pohotovosti uskupení. Zatímco je jasné, že bojové uskupení nezůstane pohromadě ve své hotovostní podobě, diskutuje se o možnosti o zachování jednotlivých národní částí uskupení jako modulární síly pro operace EU či dokonce NATO v případě krizových situací. Konkrétní návrhy však ještě nebyly do konce roku 2015 specifikovány. Každopádně se ministři obrany dohodli, že ve druhém pololetí roku 2019 by měla V4 opět dát své bojové uskupení k dispozici. Mezi dalšími oblasti spolupráce pak byly plány na posílení letecké přeshraniční spolupráce, ustanovení středoevropského leteckého výcvikového centra, posilování role multinárodních sil Severovýchod ve Štětíně a vytvoření visegrádské vojenské vzdělávací platformy (VIGMILEP). Stejně tak se V4 chtěla aktivně stavět k implementaci závěrů Evropské rady, týkající se SZBP.

V loňské analýze bylo konstatováno, že rok 2014 byl vyvrcholením mnohaletého procesu postupného, pomalého a často bolestivého procesu sbližování v oblasti obrany. Zároveň byl vysloven odhad, že až následující léta ukáží, zda plány, které se dostaly na již velmi detailní a praktickou úroveň, budou v nějaké podobě vůbec implementovány. Rok 2015 v tomto ohledu příliš nadějí neposkytl. S výjimkou realizace visegrádského bojového uskupení byl učiněn jen velmi malý skutečný pokrok. Například ambice stran společných akvizic zůstaly nenaplněny ze sta procent. Důvodů k této stagnaci je více. Kromě toho, že jakýkoli pokrok v oblasti obranné spolupráce je tradičně nutné hodnotit s trpělivostí pohybu ledovce, nadále platí, že zásadně odlišné vnímání hrozeb jednotlivých visegrádských zemí přispívá také k odlišnému přístupu k posilování obranných kapacit, a tím je i omezena vlastní spolupráce. K tomu přičtěme nevypočitatelné mezinárodní bezpečnostní prostředí, které se zatím zdá spíše posilovat nacionalizaci než internacionalizaci obrany, a v neposlední řadě také fakt, že Polsko, jako zásadní partner a dokonce i hybatel obranné spolupráce, v podstatě celý rok 2015 žilo prezidentskými a následně parlamentními volbami a po nich pak zásadními změnami ve všech resortech, včetně resortu obrany.

Přesto je pro region klíčové, aby obrana zůstala jedním z pilířů spolupráce, a to ze dvou důvodů. Jedním z nich je praktická potřebnost sdílení kapacit, zkušeností a zvyšování interoperability vojenských sil jednotlivých zemí. Druhým důvodem je skutečnost, že obranná spolupráce je jedním z nejdůležitějších nástrojů pro budování vzájemné důvěry. Je nanejvýš doporučeníhodné, aby bylo co nejdříve přistoupeno k důslednému vyhodnocení pokroku ve všech oblastech, které byly politickým vedením V4 narýsovány v roce 2013 a 2014. Důležitým testem politické roviny obranné spolupráce pak také bude shoda či naopak její nedostatek ve věci budoucnosti NATO. Polsko se připravovalo na summit NATO v červenci 2016 ve Varšavě a vyvíjelo mimořádné úsilí o aktivizaci středo- a východoevropského regionu (tzv. východní křídlo NATO). Česká republika dala opatrně najevo, že se nutně necítí jako součást tohoto uskupení (jedním z podobných signálů byla neúčast prezidenta Miloše Zemana na prezidentském setkání této neformální skupiny v Bukurešti na podzim 2015).[9] V minulosti byla V4 nejbližším formátem, kde byly pozice před summity NATO koordinovány – určitě to platilo pro vyjednávání nového strategického rámce NATO či pro summit NATO v Chicagu v roce 2012. Před summitem ve Walesu v roce 2014 se již V4 aktivně nekoordinovala a summit ve Varšavě byl prozatím diskutován nikoli ve visegrádském, ale v širším regionálním formátu. Přesto se premiéři V4 zavázali, že na jaře 2016 vydají politickou deklaraci, která bude zacílena na společnou visegrádskou pozici před varšavským summitem. Je nicméně patrné, že pro polské ambice v oblasti obranné spolupráce se mohou postupně stávat bližšími partnery země nikoli visegrádské, ale země ze širšího regionu, rámovaném Baltským a Černým, popř. i Jaderským mořem.

Jestliže dlouhá léta byla prominentnější zahraničněpolitickou agendou V4 dimenze východní, z řady důvodů, o nichž tato kapitola zpravovala ve svém loňském vydání, se v letech 2014 a 2015 stala dynamičtějším tématem oblast západního Balkánu. Více o této dimenzi píše Tomáš Dopita v kapitole věnované západnímu Balkánu v české zahraniční politice, každopádně je na tomto místě nutné zmínit, že české předsed-

nictví věnovalo – i v návaznosti na předsednictví slovenské – Balkánu nemalou pozornost. V listopadu publikovali ministři zahraničních věcí V4 společný článek, což je věc ojedinělá. V tomto článku[10] autoři povzbudili země západního Balkánu, přičemž jedním z hlavních vzkazů bylo, že současná unijní krize, jakkoli je závažnou výzvou pro celou evropskou integraci, se nestane „důvodem k váhání" o rozšiřování EU směrem na Balkán. Snad nejhmatatelnějším výsledkem visegrádského působení balkánským směrem se však stal podpis dohody o založení dlouho připravovaného Fondu západního Balkánu, k němuž došlo v polovině listopadu v Praze při tradičním setkání ministrů V4 a balkánských zemí. Balkánský fond, se sídlem v albánské Tiraně, byl inspirován Mezinárodním visegrádským fondem, přičemž na počátku jeho fungování přispěje každá účastnická země 30 000 EUR a V4 dohromady pak 80 000 EUR. V případě úspěchu fondu půjde zcela jistě o jeden z nejviditelnějších úspěchů sdílení integračních a transformačních zkušeností mezi středoevropským a balkánským regionem.

Východní dimenze zůstala, stejně jako v roce 2014, oslabena, a to z důvodu nejistoty uvnitř EU stran budoucnosti sousedské politiky a rozšiřování a také z důvodu rozdílných názorů visegrádských zemí na vývoj na Ukrajině a na postoj k Rusku. V květnu 2015, ještě za slovenského předsednictví, se uskutečnilo tradiční setkání V4 se zástupci Východního partnerství spolu s Rumunskem, Bulharskem, Lotyšskem a Švédskem. Je vcelku výmluvné, že společné vyjádření V4 téměř zcela vyhnulo jakékoli zmínce o situaci na Ukrajině a obecně bylo spíše výrazem bezradnosti než proaktivního přístupu.[11] Současně však nelze opominout zásadní pomoc v podobě reverzního toku plynu, na němž se visegrádské země dohodly v průběhu eskalující krize mezi Ukrajinou a Ruskem. Český předsednický program se nesl v duchu oné neuchopitelnosti východní evropské politiky, o níž zpravuje i kapitola Lucie Najšlové v této publikaci. Veškeré plánované iniciativy byly v podstatě omezeny na oblast energetiky a v politické dimenzi se omezily na činnost Mezinárodního visegrádského fondu.

Jedním z cílů českého předsednictví bylo zamezit proliferaci tzv. formátů Visegrád plus. V minulosti nezřídka docházelo k situacím, kdy byla uspořádána setkání ve formátu či se zeměmi, s nimiž V4 pojila jen mizivá či žádná agenda, setkání se blížila spíše k formalistickým „foto-příležitostem" a tím byla oslabována i důvěryhodnost vnějších vazeb V4. České předsednictví se hodlalo zaměřit na kvalitu namísto kvantity setkání V4 plus. V roce 2015 pod českou patronací proběhlo tradiční setkání k Balkánu, na prosincový premiérský summit přicestoval britský premiér David Cameron jako součást jeho snah o vysvětlení britské pozice při vyjednávání o statutu Velké Británie v EU před červnovým referendem o tzv. brexitu, a jak bylo již zmíněno, česká diplomacie usilovala o německou přítomnost ve V4 a bližší komunikace byla udržována s Lucemburskem jako předsednickou zemí. Přelomový summit po letech komunikace na nižší úrovni proběhl mezi V4 a Korejskou republikou, který byl zakončen vydáním velmi ambiciózního společného prohlášení, jež stanovilo budoucí formy komunikace i oblasti spolupráce, od otázek globálních po regionální.[12]

Ve druhé polovině roku 2015 došlo z iniciativy českého ministerstva zahraničních věcí k projektu jakéhosi „auditu" V4 po 25 letech fungování – každá z visegrádských zemí nominovala dvě osobnosti, jež se v průběhu podzimu setkávali v panelu moudrých. Ten měl připravit pro setkání ministrů zahraničních věcí v únoru 2016 zprávu, která měla sloužit zároveň i jako ideový impulz pro budoucí Visegrád. O výsledku této iniciativy bude zpravovat tato kapitola ve svém příštím vydání.

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Od konce devadesátých let zhruba do roku 2013 se vztah s Polskem vyvíjel ve stále se zlepšujícím kontinuu. Pro léta 2012 a 2013 platilo, že kvůli chronické české politické krizi a následné výměně české vlády uprostřed volebního cyklu se prohloubila asymetričnost mezi tehdy cílevědomým Polskem a ve vnitřních problémech se utápějící českou politikou. Tento rozdíl se projevil zejména na unijní a na alianční úrovni, nezasahoval však do bilaterálních vztahů, které byly v podstatě naprosto bezproblémové, oboustranně podpořeny kvalitní bilaterální a regionální diplomacií (viz loňské vydání této kapitoly). Stejně jako ve většině dalších oblastí české zahraniční politiky, i pro česko-polskou bilaterální relaci platí, že rok 2014 přinesl mnohé změny. Tyto změny byly dány jednak očekáváním nové zahraniční politiky pod vedením koalice ČSSD–ANO–KDU-ČSL, která vysílala signály o rekonfiguraci středoevropské politiky, konkrétně pak vůli po větší diferenciaci v regionálních vztazích (zejména posílení vazby na Rakousko), což bylo možné si interpretovat také jako snahu o vyvážení vlivu Polska ve střední Evropě. Za negativní vstup do česko-polských vztahů je také nutné považovat skutečnost, že od konce roku 2013, v reakci na ruskou politiku vůči Ukrajině, se zvýšila asymetrie ve vnímání hrozeb i v posilování obranných kapacit u obou zemí (byť ČR stále zůstala Polsku v obou případech blíže než Maďarsko či Slovensko). Z hlediska reálné politiky a diplomacie pak v roce 2014 k „propadu" významu Polska určitě nedošlo. Rovněž v nové vládní koncepci české zahraniční politiky z července 2015 Polsku zůstala pozice „strategického" vztahu. Současně je však pravda, že na politické úrovni přinesl rok 2015 do vzájemné relace spíše negativní než pozitivní impulzy. Dlouhé měsíce byl polský partner částečně „paralyzován" v očekávání prezidentských a parlamentních voleb, z toho důvodu nebylo možné iniciovat žádné větší projekty. Prezidentské i parlamentní volby přinesly zásadní posílení konzervativní polské pravice, a tedy i zvýšení politické vzdálenosti vládních špiček na straně ČR (vedené sociální demokracií) a Polska.

Intenzita bilaterální stykové agendy zůstala v roce 2015 nezměněna a odpovídala vysoké úrovni vztahů z předchozích let. Vrcholem byly již třetí mezivládní konzultace, které proběhly v Praze 20. 4. 2015.[13] Zúčastnili se jich kromě předsedů vlád rovněž ministři obrany, vnitra, dopravy a životního prostředí a náměstci ministrů zahraničích věcí, průmyslu a obchodu (resp. hospodářství na polské straně) a zemědělství. Hlavním tématem konzultací na premiérské úrovni byla situace v EU, ale také situace na Ukrajině. Jakkoli se vnímání české a polské vlády v určitých ohledech liší, premiéři se shodli na tom, že ekonomické sankce vůči Rusku je nutné provázat s úplnou implementací minských dohod a navíc, že Rusko se nechová jako spolehlivý partner a člen mezinárodního společenství, jehož kroky, vedoucí k podrývání územní celistvosti Ukrajiny, zásadně odsoudili. Tím byla do velké míry svalena vina za situaci ze-

jména právě na Rusko. To vše je nutné vnímat jako silné prohlášení, které neodpovídá některým vlivným „protisankčním" názorům v ČSSD či lidem v okruhu prezidenta Zemana. Rozhodně jde o prohlášení, kterým premiér Sobotka vyjádřil snahu o blízkost s polskou pozicí, aby tak dokázal strategický rozměr česko-polského vztahu. Vysokou důvěru mezi oběma zeměmi ostatně ilustrovala i skutečnost, že český premiér Sobotka zastoupil polskou premiérku Ewu Kopacz na listopadovém jednání lídrů EU ve Valletě, kterého se nemohla zúčastnit kvůli ustavujícímu setkání polského Sejmu (je pochopitelně otázka, zda by se stejné důvěře těšil premiér Sobotka v očích nastoupivší premiérky Polska Beaty Szydlo).

Dlouhodobé téma, které se pohybuje na pomezí politické a expertní, je tzv. *hraniční dluh* ČR vůči Polsku. Tato otázka byla rovněž v rámci vládních konzultací diskutována a od roku 2014 došlo k výraznému posunu – český ministr zahraničních věcí vyhlásil vyřešení této desítky let táhnoucí záležitosti za jednu ze svých priorit. V oblasti *hospodářských vztahů* a obchodu nadále platí, že Polsko a Česká republika jsou si vzájemně třetím nejvýznamnějším odbytištěm svých výrobků, což činí nutnost kvalitních politických vztahů o to důležitější. Polsko je zároveň největším investorem v ČR ze zemí postkomunistické Evropy. Dalšímu rozvoji obchodu a přeshraniční propustnosti obecně by pochopitelně napomohlo zlepšení a rozšíření dopravního propojení, ovšem to je otázka, kterou obě země řeší již desítky let a dochází jen k velmi pozvolnému posunu. Klíčovým tématem bude do budoucna spolupráce při využívání evropských zdrojů financování, modernizace železničního propojení pro osobní i nákladní dopravu a příprava napojení mezi dálnicí D11 s rychlostní komunikací S3 na polské straně v oblasti Kladska. Většímu rozvoji sofistikovanějších a složitějších forem spolupráce (joint ventures, společné investice apod.) by naopak napomohl politický impulz, podpora dialogu mezi podnikatelskými subjekty a projektů zaměřených na malé a střední podniky. Dlouhodobým zatěžujícím faktorem česko-polských vztahů je životní prostředí. U příležitosti mezivládních konzultací byla podepsána nová dohoda o spolupráci na hraničních vodách v oblasti vodního hospodářství (nahrazuje dosud platnou úmluvu z roku 1958), co se ovšem týká zlepšování kvality ovzduší v regionu Slezska, zde k reálným posunům jak na národní, tak na regionální úrovni z hlediska koordinace příliš nedochází (obě ministerstva však tuto oblast považují za své priority).

Energetika představuje v případě česko-polských vazeb jak důležitý bod spolupráce, tak i důvod sporů. Zástupci českého a polského ministerstva obchodu a průmyslu, resp. hospodářství, podepsali v dubnu 2015 důležité Memorandum o porozumění ke spolupráci v oblasti zemního plynu s cílem implementace polsko-českého projektu propojení plynárenských sítí. Podpisem Memoranda o porozumění v rámci mezivládních konzultací České a Polské republiky došlo k vyjádření podpory výstavby druhého obousměrného česko-polského propojení (STORK II), které by po roce 2019 mělo umožnit přepravu plynu mezi oběma zeměmi. Memorandum bylo vyústěním iniciativy ministrů obou zemí z dubna 2014.[14] Česká strana se však staví opatrně vůči jednoznačnému odmítnutí projektu plynovodu Nord Stream II, což je v Polsku přijímáno s nevolí, a nadále navíc pokračuje jiskření stran budoucnosti investic PKN Orlen a jeho Unipetrolu v ČR. O tomto tématu bylo obsáhleji pojednáno v loňském vydání

této kapitoly. Ministr financí Andrej Babiš v polovině roku 2014 uvedl, že by česká vláda měla zájem o odkoupení rafinérie v Kralupech od Unipetrolu, vlastněného většinově PKN Orlen. Oproti tomu by PKN Orlen stál o vstup do provozovatele ropovodů MERO a distributora paliv ČEPRO. Zpracování ropy se kvůli jejím přebytkům na evropském trhu a nízkým maržím stalo ztrátové. I v roce 2015 pokračovaly občasné přestřelky, jako když v březnu 2015 veřejně varoval ředitel státního podniku MERO Stanislav Bruna před možným přerušením zpracování ropy Unipetrolem v ČR.[15] Nakonec – dle očekávání – k žádným zásadním převratům nedošlo.

Stejně jako v roce 2014 zůstala i pro rok 2015 jedním z hlavních pilířů česko-polského vztahu oblast obrany. Ministři obrany Martin Stropnický a Tomasz Siemoniak se setkali v Praze v únoru 2015, když do ČR polský ministr přicestoval na jednodenní oficiální návštěvu. Znovu se pak ministři obrany setkali v rámci mezivládních konzultací v dubnu, ovšem nedošlo k vytvoření nějaké širší bilaterální iniciativy, jednání se spíše koncentrovala na visegrádskou dimenzi obranné spolupráce. Pracovní a politické konzultace se tedy nejvíce soustředily na tu oblast, kde bylo dosud dosaženo největšího pokroku, a sice na společný výcvik. Na počátku června se sešli v Generálním štábu AČR k pracovnímu jednání první zástupce náčelníka Generálního štábu AČR generálmajor Jiří Baloun a velitel polských společných sil generálporučík Lech Majewski. Jednání se týkalo právě spolupráce při výcviku, ale také možnosti společného střežení vzdušného prostoru. Počátkem listopadu podepsalo české ministerstvo obrany se společností PZL-Swidnik novou rámcovou smlouvu o servisní podpoře flotily vrtulníků W-3A Sokol z výzbroje Vzdušných sil AČR, platnost smlouvy je do roku 2021 a celková hodnota kontraktu činí 991 mil. Kč.[16] Významným příspěvkem k mezinárodní regionální obranné spolupráci bylo cvičení Noble Jump, které se zaměřilo na síly rychlé velmi reakce NATO a které se konalo v polském Żagaňi. Česká armáda zde byla zastoupena 150 muži a 50 kusy techniky.[17] Skutečnost, že společný výcvik je jedním z nositelů česko-polské spolupráce, je dobře demonstrována i tím, že právě pracovní skupina pro vojenskou spolupráci (jedna ze čtyřech pracovních skupin založených v roce 2013) je tou nejviditelnější. Přes tyto dílčí – a důležité – praktické výsledky a přes pokračování intenzivního dialogu na politické i pracovní úrovni zůstává česko-polská obranná spolupráce za svým potenciálem. Důvody jsou nadále stejné – asymetrie v obranných kapacitách obou zemí, asymetrie vnímání hrozeb, zcela odlišná struktura obranného průmyslu v obou zemích (velké, státem vlastněné průmyslové komplexy v případě Polska, spíše menší, privatizované společnosti na straně ČR), z toho vyplývající často protichůdné zájmy průmyslových lobby, nezkoordinované plánovací cykly apod. Stejně jako v případě Visegrádské skupiny i v případě česko-polském je obranná a bezpečnostní spolupráce důležitá z důvodu budování důvěry i vzájemného posilování kapacit.

Polsko i v roce 2015 jednoznačně zůstalo zemí s klíčovým strategickým potenciálem pro českou zahraniční politiku, a to jak v regionálním, tak v evropském měřítku. Stejně jako vloni i za rok 2015 platí, že je zapotřebí nadále pracovat na porozumění polským záměrům a ambicím v Evropě, neboť tyto úmysly jsou nám často nezřejmé. Významnou roli by v tomto úsilí měla sehrávat jak přeshraniční spolupráce, ale i Česko-polské fórum, od jehož personálních změn po nástupu nového vedení Čer-

nínského paláce byl očekáván nový impulz, který se však zatím nedostavil. Nadstandardní a strategické vztahy k Polsku nadále zůstávají křehkou veličinou – závěr roku 2015 po nástupu nového prezidenta a nové vlády nutil mnohé české čelné diplomatické představitele k zamyšlení nad rolí Polska pro českou zahraniční politiku. Některé reakce na povolební vývoj v Polsku hraničily s hysterií a Polsko se ukázalo – jako leccos jiného v posledních dvou letech – jako země s nezanedbatelným polarizačním potenciálem. Pro nejbližší dobu by tedy mělo platit dvojnásob, že česká diplomacie by měla být umírněná a obezřetná, s vědomím potřeby Polska jako silného a spolehlivého partnera. Zároveň nemůže být slepá vůči politickým projevům, které hraničí s nacionálním a antiliberálně-demokratickým pojetím politiky, jež je možné sledovat v orbánovském Maďarsku. Poprvé za celou historii každoročních analýz české zahraniční politiky vůči střední Evropě je nutné na tomto místě napsat, že Polsko bude představovat jednu z nejvážnějších a nejobtížnějších výzev pro českou diplomacii.

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Jestliže se význam i symbolika většiny českých regionálních vztahů (včetně Maďarska) od roku 2014 pozvolna proměňuje, bilaterální vazba se Slovenskem působí jako významný stabilizující prvek. Význam Slovenska sice doznal výraznějšího „geopolitického“ obsahu po vypuknutí krize na Ukrajině a nová vláda B. Sobotky – mj. z důvodu politické blízkosti obou hlavních vládních stran – hledala sama aktivně cesty, jak politický význam Slovenska pro Českou republiku posílit. Podobně jako v případě Polska bylo v roce 2015 vyvrcholením těchto snah květnové (třetí) společné zasedání české a slovenské vlády ve Valticích. Na české straně se zasedání účastnilo kromě premiéra 16 ministrů, na straně slovenské kromě premiéra pak 12 ministrů a dva státní tajemníci. Jednání se odehrálo ještě před letní eskalací uprchlické krize a dominovala mu v politické a evropské oblasti otázka budoucnosti SZBP. Součástí prohlášení[18] je pak část věnovaná situaci na Ukrajině, která je oproti česko-polskému prohlášení o něco mírnější vůči Rusku a jeho zodpovědnosti za tamní situaci. V průběhu roku, stejně jako v dalších dimenzích české zahraniční politiky, začala dominovat oblast uprchlické krize. Spolu se Slovenskem a Maďarskem se ČR postavila při hlasování Evropské rady proti systému povinných kvót pro přerozdělování uprchlíků, ČR se však nepřipojila ke slovenské žalobě proti tomuto unijnímu rozhodnutí (více viz kapitola Víta Beneše k české unijní politice v této publikaci). Značnou blízkost ke slovenskému premiérovi Robertu Ficovi v tomto ohledu vyjadřoval český prezident Zeman.

Stejně jako v roce 2014 platí, že nejrobustnější resortní agenda (s politickým přesahem) se týká obrany a energetiky. *Obranná* spolupráce se Slovenskem se v posledních letech jeví jako realističtější a vitálnější, než je tomu v případě Polska, a to zejména kvůli menší asymetrii obranných kapacit, vojenských ambicí a větší míry shody ve výzbroji obou zemí. Novým prvkem politických jednání je přímá účast zástupců nejvyššího armádního velení. Největšího pokroku bylo prozatím dosaženo při spolupráci a koordinaci vzdušných sil ČR a SR s cílem realizovat záměr společné ochrany

vzdušného prostoru. Na mezivládních konzultacích slovenská strana potvrdila zájem pronajmout si stejně jako ČR stíhací letouny Jas-39 Gripen. Obě strany v průběhu roku 2015 pracovaly na obtížné harmonizaci a přípravě právního rámce, který bude obzvláště citlivý např. v případě přeshraničního zásahu proti civilnímu letadlu, u něhož je podezření ze zneužití k teroristickému útoku. Intenzivní spolupráce pak probíhá zejména ve výcviku, zvláště pak v logistice. V květnu společně cvičili právě ženijní jednotky v rámci cvičení Engineer Rescuers, v září se specialisté chemického vojska Vzdušných sil AČR zúčastnili cvičení Toxic Leak IV ve slovenských Zemianských Kostolanech, v září se čeští vojáci podíleli na vůbec největším cvičení v historii novodobého Slovenska s názvem Slovak Shield. Zajímavým vyústěním společného jednání vlád pak byl závazek poskytnout podobnou politickou podporu jako spolupráci vzdušných sil i pozemním jednotkám. Obě země se také na politické úrovni shodují na snaze koordinovat své akviziční aktivity – půjde sice o snazší spolupráci než v případě celé V4 či Polska, ale i zde naráží konkrétní projekty na tvrdé mantinely, nastavené jak praktickými, tak ale i lobbystickými okolnostmi. Obranná spolupráce mezi ČR a SR však vytvořila důležitou osu pro vznikající platformu společného výcviku pilotů mezi čtyřmi zeměmi, kromě ČR a SR jde o Maďarsko a Chorvatsko. Na konci května se na tomto půdorysu dohodli ministři obrany s cílem vytvořit komplexní výcvik a speciálně sestavené programy pro létající a pozemní personál (Mnohonárodní středisko leteckého výcviku, MATC).[19] Česká republika bude vedoucí zemí tohoto projektu, který potvrzuje nejen rostoucí význam ČR v oblasti (zejména) vrtulníkového vojenského létání v regionu, ale také určitou reakci na překážky, které stojí v cestě spolupráci s Polskem, jehož absence v projektu je na první pohled patrná (jde vlastně o formát V4 minus Polsko plus Chorvatsko).

V oblasti *energetiky* pokračuje projekt evropského jaderného fóra, kterým Česká republika i Slovensko na unijní úrovni udržují dialog o mírovém využívání jaderné energie. Jádro představuje pro obě země významný podíl v jejich energetickém mixu. V průběhu roku 2015 nedošlo ani k rozuzlení otázky budoucnosti dostavby elektrárny v Jaslovských Bohunicích, ani prodeje Slovenských elektrární, o nichž detailně informovala loňská verze této kapitoly. Zůstává nicméně pravdou, že propojení energeticko-finančních subjektů mezi Českou republikou a Slovenskem v oblasti strategických energetických podniků, spolu s trvajícím zájmem subjektů ruských, činí z této dimenze vztahu jednu z nejcitlivějších (a zároveň nejméně veřejně přístupných) otázek.

Od svého nástupu na počátku roku 2014 deklarovala vláda B. Sobotky zájem o posílení vazby s *Rakouskem* a za jednu z cest zvolila po určitém hledání vhodné regionální platformy trilaterální dialog mezi Českou republikou, Slovenskem a Rakouskem. Po měsících příprav se první setkání na tomto půdorysu uskutečnilo na konci ledna 2015 v moravském Slavkově (odtud byl napříště používán název pro tento formát „slavkovský“). Zejména ve vztazích rakousko-českých dlouhodobě působila jako významná překážka nízká míra důvěry a také relativně slabší (v porovnání s ostatními sousedy, včetně Německa) propojení mezi jednotlivými sektory na pracovní úrovni. Pro česko-rakouskou relaci platí, že obě země nepociťovaly potřebu bližší kooperace v téměř žádné z možných zahraničněpolitických agend a neexistovala silná (pozi-

tivní) bilaterální témata. Jediným kladným rysem byla v posledních letech relativně klidná politická rovina, kdy se oběma vládám více méně dařilo držet sporné otázky mimo veřejnou a politickou diskusi. Z tohoto důvodu bylo možné spatřovat v nové trilaterální iniciativě přidanou hodnotu, zejména pokud se podaří obohatit bilaterální vztahy, posílit vzájemnou důvěru a dosáhnout praktických výsledků např. v přeshraniční spolupráci.

K dosažení podobného cíle je možné zvolit více způsobů, jedním z nich by mohlo být navazovat postupně vztahy na pracovní úrovni a posilovat vzájemnou důvěru pomocí realizace menších projektů a budováním mnohoúrovňových vazeb. V tomto případě je rizikem, že podobná iniciativa zahyne na nedostatek politické podpory a viditelnosti a utopí se v ostatních nánosech administrativní a byrokratické práce. Výhodou naopak je, že bez většího rozruchu je možné nejprve ukázat na viditelné výsledky a není zde riziko „zklamání“, jako v případě druhého scénáře, kdy je podobná iniciativa odstartována s nejvyšší politickou podporou, která slouží na jedné straně jako nejlepší možný politický impulz, na druhé straně si však sama říká o velmi kritické sledování praktických přínosů a výsledků. Na základě české iniciativy se nový formát vydal druhou cestou – iniciační setkání se uskutečnilo na úrovni předsedů vlád, kteří přijali tzv. Slavkovskou deklaraci. Slavkovská deklarace je stručným dokumentem o čtyřech odstavcích.[20] Deklarace odkazuje k „pracovnímu plánu“,[21] který (opět v úsporném rozsahu) vymezuje základní oblasti spolupráce: doprava, zaměstnanost mládeže, energetická infrastruktura, přeshraniční spolupráce, sociální dimenze evropské integrace a západní Balkán a Východní partnerství. Při pohledu na oba dokumenty se nelze ubránit dojmu, že forma slavkovské spolupráce částečně předchází obsah, jinými slovy, že konkrétní náplň bude vytvářena až na základě postupných konzultací či fungování v pracovních skupinách, za něž budou odpovědna jednotlivá ministerstva. Nicméně nelze souhlasit s *apriorním* odmítáním tohoto formátu s odkazem na nabourávání visegrádské jednoty či dalších regionálních vztahů. Takzvaný „slavkovský formát“ spolupráce může v každém případě sloužit jako nástroj budování důvěry mezi sousedními zeměmi, ale v ideálním případě i k dosažení konkrétních projektů přeshraniční či podobně definované sousedské spolupráce. Otázkou zůstává, jak konkrétně může podobný formát přispět k formulování či formování východní dimenze unijní politiky (viz poslední část pracovního programu), v níž se Rakousko tradičně angažovalo v odlišném duchu než ČR např. v rámci Visegrádu, ale zároveň může jít o užitečný způsob, jak rakouské partnery přiblížit k této klíčové unijní agendě. I v tomto ohledu je ale nutné mít na paměti proměnlivost politického vnímání východní politiky a Ruska mezi jednotlivými zeměmi a politickými reprezentacemi, což ostatně bylo potvrzeno i poněkud překvapivým výrokem rakouského kancléře Wernera Faymanna na závěrečné tiskové konferenci ve Slavkově, v němž nepřímo odsoudil politiku sankcí vůči Rusku.[22] V průběhu roku 2015 došlo k ustanovení šesti pracovních skupin, které se odvíjely od oblastí spolupráce, definovaných v „pracovním plánu“. První pracovní setkání se uskutečnilo v Praze v červnu 2015 a bylo vedeno náměstky/státními tajemníky ministrů zahraničních věcí. V září se pak znovu setkali premiéři všech tří zemí v Bratislavě, kde jednali na slavkovském půdorysu o řešení migrační krize.

Takzvaný Slavkovský formát má potenciál dodat i česko-slovenským vztahům širší regionální význam, ovšem klíčové bude nalézt pro něj reálnou náplň. Jde o to, že česko-slovenské vztahy se i bez této iniciativy těšily dostatečně silnému politickému i praktickému zázemí, a pokud se nenaplní forma slavkovské trilaterály, může dojít k opačnému efektu, a sice k odsouzení celé iniciativy jako zbytečné.

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

V sousedství česko-rakouském se skrývá velmi značný potenciál pro rozvoj sociálních, kulturních a snad i politických vztahů. Klíč k jeho nalezení se skrývá v již zmíněném postupném budování důvěry a mnohostranného předíva vztahů a posilování regionální stability. V minulosti bylo vytvořeno několik iniciativ, které měly za cíl rozhýbat strnulými česko-rakouskými vztahy, přičemž žádná z nich neskončila úspěšně. Výše popsaný slavkovský formát může být podobnou iniciativou, která poskytne česko-rakouským vztahům silnější impulz a napomůže jim vymanit se z jejich strnulosti. Průběh roku 2015 navázal v bilaterální stykové agendě na zvýšenou intenzitu z roku 2014, byť, co se týká konkrétně „Slavkova“, bylo patrné, že rakouští partneři spíše prozatím hledají jeho význam a roli pro rakouskou zahraniční politiku. V každém případě tak díky intenzivnějšímu politickému bilaterálnímu i trilaterálnímu kontaktu došlo ke kýženému efektu, a sice že se dále diferencovala bilaterální agenda, která se přinejmenším do roku 2014 neustále točila kolem otázky Temelína a tzv. Benešových dekretů a historické agendy obecně. To neznamená, že by spory okolo využívání jaderné energie či historických záležitostí zmizely. Odpor proti dostavbě JE Temelín, Dukovany či úložišti jaderného odpadu zůstává nadále iritujícím prvkem pro rakouské sousedy. Tyto záležitosti však byly doplněny další agendou a tím na ně zbývá méně prostoru a času. Navíc byly obohaceny formáty bilaterálních schůzek, na jaro 2016 bylo plánováno historicky první setkání mezi senátory a poslanci z příhraničních oblastí, hejtmany, velvyslanci a ministry zahraničních věcí. Toto jsou právě ony momenty, které mohou přispět k socializaci napříč sektory a jednotlivými aktéry a v důsledku posílit vzájemnou důvěru. Stejně tak byla posílena i resortní komunikace, byť uskutečnění podobných mezivládních konzultací či společného zasedání vlády, jako v případě Polska či Slovenska, je zatím v nedohlednu. K určitým posunům navíc došlo i na rakouské politické scéně – rakouští svobodomyslní, s tím, jak se blíží k vyšším volebním ziskům, již mají méně zapotřebí získávat politický kapitál na svých tradičních tématech, mezi něž právě historické otázky či jaderná energie patřily. Z toho všeho je patrná změna atmosféry, která se za posledních zhruba deset let odehrála – od vědomé politické eskalace vzájemných sporných otázek přes jejich utlumení a zmrazení až k hledání kooperativního vztahu. Vše bude nicméně záležet na celkové politické situaci v Evropě a v nemenší míře také na politickém vývoji v samotném Rakousku. Stejně tak nelze zavírat oči před skutečností, že Rakousko mělo a má dlouhodobě odlišné (zejména hospodářské) zájmy jak na Balkáně, tak ve východní Evropě, což jsou oblasti, které jsou např. jmenovány v pracovním programu slavkovské spolupráce.

REGIONÁLNÍ OBCHODNÍ A HOSPODÁŘSKÉ VZTAHY[23]

Obrat zahraničního obchodu České republiky v roce 2015 vzrostl na další rekordní úroveň. Sousední země – Německo, Polsko a Slovensko – představují dlouhodobě největší obchodní partnery České republiky. Na celkovém zahraničním obchodním obratu se v roce 2014 a 2015 podílely jen tyto tři země 43 % (z toho SRN ovšem má podíl 29 %). Rok 2015 nicméně přinesl jednu významnou změnu, když se obchodní obrat s Čínou dostal na třetí pozici, kterou dlouhá léta mělo Polsko. Obchodní obrat s *Polskem* sice v roce 2015 narostl o 7,3 %, ovšem s Čínou o téměř 26 %. Nadále však zůstává Polsko největším obchodním partnerem ze všech zemí V4. Vzájemná obchodní výměna narostla za posledních pět let zhruba o třetinu. Obchodní bilance prošla v uplynulých letech několika proměnami. V roce 2011 vyvezli čeští exportéři do Polska zboží za 181 mld. Kč a zpět do ČR bylo prodáno zboží za 176 mld. Kč. V následujících letech ale rostl především polský vývoz, v roce 2014 dosáhlo záporné saldo v neprospěch Česka 28 mld. Kč a v roce 2015 již 45 mld. Kč. Pro Polsko je ČR dle objemu vývozu ve světové konkurenci na sedmém místě, což z ČR činí i přes malou velikost jeho trhu důležitého polského obchodního partnera. Zároveň však na téměř čtyřicetimilionovém polském trhu panuje mimořádná konkurence a české exportéry mohou zaskočit administrativní překážky byznysu, které jsou často větší než v ČR. Mezi perspektivní oblasti vývozu patří energetika, petrochemie, silniční a kolejová vozidla, zařízení pro restrukturalizaci hutí a dolů, vzduchotechnika, čerpadla, zařízení silnoproudé elektrotechniky, zemědělská technika, další stroje a potraviny – především obilí, maso, máslo, mléko, drůbež, cukr, protlak, pivo a slad.[24]

V letech 2014 a 2015 nedošlo ke skutečně významné české investici v Polsku a nedošlo k prohloubení sofistikovanějších forem hospodářských vazeb. Největšími investory v Polsku zůstávají ČEZ, Penta Investments či Energetický a průmyslový holding, tedy firmy, které stejné postavení zaujímají i v případě Slovenska. Do budoucna bude pro vzájemný obchod a hlavně investice důležité, jakým způsobem Polsko přistoupí k ohlašované ekonomické revoluci. Místopředseda polské vlády a ministr rozvoje Mateusz Morawiecki ohlásil plán na proměnu polského hospodářství v moderní ekonomiku založenou na inovacích a domácích investicích. Zároveň však má posílit státní regulaci. Přitom již v minulosti čeští investoři naráželi často na odpor proti privatizaci do rukou zahraničních investorů (jedním z posledních případů byla společnost Energo-Pro, která zvítězila v privatizaci soustavy čtyř vodních elektráren, ale polské Ministerstvo státního majetku výsledek privatizace zrušilo a očekává se vyhlášení privatizace nové). Zahraniční investoři sice vykazují jistou nedůvěru, ale odliv zahraničních investic očekávat nelze, neboť Polsko je jednou z nejdynamičtěji rostoucích ekonomik v Evropě.[25]

Česká republika je pro *Slovenskou republiku* dlouhodobě druhým největším obchodním partnerem. Trvalý růst (od roku 2000) byl v roce 2009 narušen hospodářskou krizí, k poklesu vzájemné obchodní výměny došlo v roce 2014, kdy jak slovenský vývoz do ČR, tak i český vývoz do SR nedosáhl hodnoty předcházejícího roku. V roce 2015 se oproti roku 2014 zvýšil vzájemný obchod, a to jak zvýšením slovenského exportu do ČR, tak zvýšením českého exportu do SR. V roce 2015 sice pokračoval růst slovenského vývozu, ale rostoucí investiční aktivity a zvyšující se životní úroveň obyvatelstva přispěly k tomu, že tempo růstu dovozu předstihlo tempo růstu vývozu. Slovenský vývoz se v roce 2015 meziročně zvýšil o 4,9 % a dovoz se zvýšil o 7,5 %. V roce 2015 vyvezla Slovenská republika zboží v hodnotě 67 865,2 mil. EUR. V porovnání s rokem 2014 se slovenský vývoz zvýšil o 4,9 %. Z hlediska investičních aktivit je podobně jako v Polsku nejaktivnější skupina ČEZ a EPH. Významným hráčem na slovenském trhu je ale rovněž dopravní společnost Regio Jet či vývozce dopravních strojů (jako např. Tatra či výrobce autobusů SOR Libchavy).

Do roku 2004 bylo *Rakousko* třetím nejdůležitějším obchodním partnerem ČR. Po vstupu do EU se však český export diferencoval, a přesto, že se objem vzájemného obchodu neustále zvyšoval, se Rakousko v žebříčku největších obchodních partnerů propadlo (v současné době je na osmém místě ještě za Velkou Británií a Itálií). Růst obratu vzájemného obchodu byl přerušen až hospodářskou krizí v roce 2009 (-16,5 % oproti roku 2008). Vývoz v tomto období dosáhl historicky nejnižší úrovně (propad o 15 %), u dovozu to bylo dokonce 19 %. V letech 2010–2012 se obchodní výměna vrátila k růstu, ale již v roce 2013 meziročně opět vzájemná obchodní výměna poklesla o 3,3 %. Důvodem poklesu obchodní výměny byl zejména pomalý růst ekonomiky ČR i celkově slabá evropská ekonomika. V roce 2014 obchodní výměna pozvolna narostla o 3,7 % (v absolutních číslech to bylo 9,2 mld. EUR). V roce 2015 vzrostl rakouský vývoz do ČR oproti roku 2014 o +6,3 % na téměř 3,8 mld. EUR. Celkový rakouský dovoz z ČR vzrostl o 2,3 % a činil 5,8 mld. EUR. V ČR působí mnoho rakouských firem, rakouské přímé investice jsou dlouhodobě jedny z nejvýznamnějších pro české hospodářství. V současnosti je na českém trhu činných cca 1800 rakouských firem a přes 4000 firem s rakouskými společníky (naopak v Rakousku působí pouze cca 300 českých firem), z toho 60 % připadá na investice v oblasti bankovnictví a pojišťovnictví. České investice v Rakousku byly až dosud zanedbatelné, nicméně v posledních letech jejich hodnota roste a na rakouský trh vstupuje čím dál více českých firem. V roce 2015 činil stav českých přímých zahraničních investic v Rakousku 86 mil. EUR, v meziročním srovnání šlo nicméně o pětinásobný nárůst. Jednou z největších českých investic v Rakousku byl kapitálový vstup společnosti SAZKA Group do rakouské společnosti Casinos Austria, díky němuž SAZKA v podstatě ovládla rakouský loterijní trh.

ČESKÁ POLITIKA VE STŘEDNÍ EVROPĚ VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Oproti roku 2014 došlo k postupnému zklidnění mediální a veřejné vřavy, která se v roce 2014 rozpoutala kolem deklarované redefinice české středoevropské politiky. Toto zklidnění bylo dáno jednak tím, že převratné změny v této dimenzi nakonec nenastaly a za druhé byla tato agenda přehlušena impulzy, které přišly z vnějšku. V míře nebývalé se média, think tanky a zainteresovaná veřejnost pustily do diskusí stran patřičné odpovědi na uprchlickou krizi a tím, že střední Evropa v této diskusi figurovala s postupem času na velmi prominentním místě, velice brzy se střední Evropa a její

osud staly běžnou náplní mediální a veřejné pozornosti. S klidným svědomím lze říci, že koncept a politika střední Evropy nebyla tolik reflektovaným veřejným tématem nejen od doby pravidelného sledování této agendy v této publikaci, ale pravděpodobně od poloviny devadesátých let. Polarizace a politizace tohoto tématu zasáhla postupně i otázku, jak se má chovat česká diplomacie, a došlo k snad nezbytnému, v každém případě však škodlivému zjednodušení mnohovrstevnatého problému hledání odpovědi na otázku, zda se má Česká republika držet svých středoevropských sousedů, nebo se naopak vymanit z mentálně-geografického svazku (nejčastěji zosobňovaného Visegrádskou skupinou) a hledat pevnější svazky na Západě. Do určité míry toto mediální dělení zračilo i dělení politické, ovšem toto politické dělení nesledovalo žádnou z linií stranických. Ve větší míře než v roce 2014 pak platilo, že analytická a think tanková sféra vstupovala velmi asertivně do mediální a veřejné debaty, a částečně lze říci, že se etablovala jako svébytný aktér, zasahující do procesu tvorby zahraniční politiky vůči střední Evropě, či přinejmenším tvorby jejího zázemí.

ZÁVĚR

Česká zahraniční politika po pádu komunismu obhajovala světonázor, který zdůrazňoval internacionalismus a multilateralismus, úsilí o překonání národních a mentálních hranic a rozšiřování konceptu „kooperativní bezpečnosti“, vzájemně sdílené zodpovědnosti, stability, míru a prosperity. Tyto ideje rovněž promítala do svého pojetí středoevropské politiky a visegrádské spolupráce. Od konce roku 2013 se však střední Evropa musela přizpůsobit novému bezpečnostnímu a politickému prostředí uvnitř a v okolí Evropy. Z tohoto důvodu nyní V4 čelí tvrdým otázkám stran své budoucnosti v Evropské unii. Jedna z nejtvrdších otázek zní, jak dosáhnout správné rovnováhy mezi důvěryhodnou a uznávanou obranou vlastního teritoria na straně jedné a jak se nezpronevěřit závazkům vůči kooperativní bezpečnosti, otevřenosti a internacionalismu na straně druhé.

V nalezení odpovědí na tyto otázky však možné doufat pouze za podmínek, že současná krize důvěry v politiku, v demokratický, otevřený a pluralistický model společnosti se ještě nepropadne hlouběji, než kam se dostala v roce 2015. Po roce 1989 jsme ve (střední) Evropě přivykli lineárnímu chápání politického vývoje: od nebezpečí k bezpečí, od neprosperity k prosperitě, od bezpráví k právnímu státu, od nesvobody ke svobodě. Bohužel se znovu ukazuje pravdivost slov polského historika Pitora Wandycze, který na konci osmdesátých let rozvíjel svou tezi, že dějiny střední Evropy jsou příběhem idealistického zápasu o svobodu a jejího neméně idealistického odmítání.[26] Svoboda a emancipace má až příliš podob v našem regionu a ne všichni jsou schopni se na jejím významu shodnout. Zatímco na západ od nás je emancipace a svoboda primárně spjata s jednotlivcem a jeho životem, v našem prostředí, díky často vypjatým bojům o samé přežití národní esence, je emancipace a svoboda spjata spíše s pojmem „národ“ a jeho obranou. Stejně dvojace se střední Evropa historicky stavěla k tomu, co definujeme jako Západ. Ve střední Evropě se mísí obdiv se závistí, existuje zde ambivalentní vztah, zahrnující jak prvek lásky, tak prvek nenávisti, která se, jak se zdá v posledních letech, takřka vůbec neměnila. Známe nekritické vzhlížení k „Západu“, kdy vše, co je evropské, je hodno pochvaly a následování. Východními rysy jsou naopak lenost a zaostalost, těch se hleďme zbavit. Takto pojaté podřadné postavení v různých obdobích a v různých koutech regionu vyvolávalo ve Středoevropanech pocity nedoceňování a nutnosti kompenzace. V důsledku podněcovaly myšlenková a politická hnutí glorifikující národní dějiny a národní výjimečnost, hledání duchovních kořenů, jež často stojí právě v protikladu k prospěchářskému, upadlému a zvrhlému Západu.[27] V posledních zhruba dvou letech jsme svědky podobného posunu, který začal nejprve v Maďarsku, v roce 2014 a 2015 však posílil v dalších zemích regionu. Lze to dát mj. do souvislosti s tím, že určité vrstvy obyvatelstva nabývají pocitu, že porevoluční transformací, která vyústila v členství v EU, spíše ztratily, než získaly. Na jedné straně je pravda, že náchylnost k populismu je zaorána velmi hluboko do středoevropské půdy, na druhé straně ale rovněž platí, že některé hysterické reakce „Západu“ na vývoj v Polsku a odsudky střední Evropy jsou nesmírně nebezpečné, neboť ve své nepromyšlené a zjednodušené formě poskytují půdu těm, kteří svou politickou identitu opírají právě na odsuzování dekadentního Západu, jako jsou Viktor Orbán či Vladimir Putin.

V každém případě se zcela jednoznačně ukazuje, že snaha překonat rozdělení Evropy ještě zdaleka nebyla korunována úspěchem. Naopak, mnohonásobná dělení uvnitř a kolem Evropy se v průběhu roku prohlubovala a procházela napříč mnohými geografickými, socioekonomickými a politickými liniemi. Skličující novinkou v evropské mentální geografii je skutečnost, že jednou z těchto posilujících dělicích linií je hranice *východ–západ*, která se však v průběhu roku 2015 neposouvala od západu na východ, jako jsme tomu byli uvyklí za poslední dekády, ale naopak od východu na západ. Jinými slovy, to, co jsme si navykli považovat za střední Evropu, v posledních letech či dekádách se v myslích mnohých „Západoevropanů“ rázem stává mentálním východem.

Důsledky a význam tohoto posunu je prozatím obtížné hodnotit a navíc se dotýkají otázek ležících mimo diplomacii a zahraniční politiku. Přesto představují novou a velmi významnou výzvu pro českou diplomacii. Klíčový a bezprostřední úkol pro českou politiku ve střední Evropě je, jak nastolit pozitivní a konstruktivní agendu uvnitř V4 a se zbytkem EU. To bude mimořádně obtížné za současných okolností, kdy se společnosti všude v Evropě stále více polarizují a štěpí. Co činit, pokud nástroje k posílení důvěry v regionu (heslo českého předsednictví) neuspějí a individuální a nacionální egoismy se prosadí a převládnou nad regionální a evropskou solidaritou? Bude možné i za těchto podmínek hovořit o Visegrádu jako o platformě pro otevřený dialog a pro pragmatické prosazování společných zájmů? Bezprostřední zkouškou na této cestě bude definování našeho vztahu k současnému Polsku. Co pro nás bude znamenat, pokud Polsko bude antagonizovat svůj vztah k Německu a jak tomu zabránit? Jsme stavěni do zdánlivě prestižní, ale ve skutečnosti velmi obtížné pozice, kdy Polsko od nás bude chtít pochopení pro své pojetí regionu, Evropy a bezpečnosti a některé země a představitelé EU v nás budou vidět „ukázňovatele“ střední Evropy. Druhou zkouškou bude způsob, jakým se česká diplomacie postaví k „návratu geopolitiky“ do středoevropského politického uvažování. I zde, mimochodem, bude Pol-

sko významným referenčním bodem, neboť z polského uvažování nikdy geopolitika nevymizela, což se mj. projevuje i např. v obrození úvah o tzv. „mezimoří“ v polské zahraniční politice. Česká zahraniční politika usilovala o méně geopolitické pojetí evropské politiky už proto, že malým či středně velkým otevřeným státům geopolitické pohledy většinou v důsledku škodí.

Domnívám se, že jednou z cest, jak se s těmito dilematy vyrovnat, je úsilí o nastolení zcela odlišné agendy a nechovat se pouze defenzivně a reaktivně vůči tomu, co do evropské politiky vnášejí bezprostřední partneři. Česká středoevropská diplomacie musí usilovat o rozvíjení toho pozitivního, co střední Evropa dala Evropě a světu po pádu železné opony, na těchto základech stavět a komunikovat je vůči ostatním partnerům. Navzdory současnému neutěšenému stavu politiky (nejen) ve střední Evropě je ve středoevropském odkazu k nalezení daleko více, než si nyní připouštíme: stabilizace tradičně antagonistického regionu, přetavení vzájemně nepřátelských vztahů v duch spolupráce v rámci Visegrádu, obrovský hospodářský potenciál pro unijní země v čele s Německem či tradiční solidarita se společnostmi a zeměmi, kterým se ve svém transformačním a integračním úsilí nevede tak dobře, jak by si představovaly (východní Evropa a západní Balkán). Jakkoli je pravdou, že střední a východní Evropa prožívá současnou krizi politiky hlouběji a palčivěji než ostatní unijní země, je třeba do omrzení opakovat, že vše, co politicky a společensky trápí střední Evropu, zažívá zbytek Evropy rovněž. Nárůst populismu, renacionalizace, obavy z budoucnosti, rostoucí pocit, že politické elity opustily lidové masy: to vše je vlastní celé Evropě a může to být právě česká diplomacie, která iniciuje dialog o tom, jak otevřeně a upřímně si tyto problémy společně přiznat a jak jim čelit.

Poznámky

1 Kořan, Michal (et al.) (2016): *V4 Trust: the Czech Presidency of the Visegrad Group (2015–2016): Think Visegrad Midterm Review*. February 2016. On-line: **think.visegradfund.org/wp-content/uploads/Think-Visegrad_Czech-V4-Presidency-Mid-term-review.pdf**.

2 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.

3 Kořan, Michal (2015): Visegrádská skupina, Polsko, Slovensko a Rakousko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

4 *V4 Trust – Program for the Czech Presidency of the Visegrad Group (July 2015–June 2016)*. On-line: **www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/20152016-czech**.

5 *Joint Statement of the Heads of the Visegrad Group Countries*, 4. 9. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-statement-of-the-150904**.

6 *Joint Communiqué of the Visegrad Group Ministers of Foreign Affairs*, 11. 9. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar**.

7 Kořan, Michal (et al.) (2016): *V4 Trust: the Czech Presidency of the Visegrad Group (2015–2016): Think Visegrad Midterm Review*, op. cit.

8 *Mezinárodní cvičení společné jednotky států V4 Common Challenge 2015*. On-line: **www.army.cz/scripts/modules/diary/action.php?id=4066**.

9 Kořan, Michal: *Bukurešťský minisumit, aneb jak se východní křídlo tvářilo, že není východní křídlo*. Natoaktual.cz, 17. 11. 2015. On-line: **www.natoaktual.cz/bukurestsky-minisummit-nato-aneb-jak-se-vychodni-kridlo-tvarilo-ze-vlastne-neni-vychodni-kridlo-izs-/na_analyzy.aspx?c=A151117_175300_na_analyzy_m02**.

10 *We offer you our helping hand on the EU path*, 11. 11. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/v4-ministers-in-joint**.

11 *The Visegrad Group Joint Statement on the Eastern Partnership*, 15. 5. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/the-visegrad-group-joint**.

12 *Joint Statement On The Occassion of the First Summit of Prime Ministers of the Visegrad Group and the President of the Republic of Korea*, 3. 12. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/joint-statement-on-the**.

13 Vláda ČR: *Společné prohlášení předsedů vlád*, 20. 4. 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Spolecne-prohlaseni-predsedu-vlad.pdf**.

14 MPO ČR: *Podpis Memoranda o porozumění mezi ministerstvy ČR a Polska ohledně spolupráce v oblasti zemního plynu*, 24. 4. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument157568.html**.

15 *PKN Orlen zřejmě v Česku přestane zpracovávat ropu, tvrdí šéf Mera*. E15.cz, 27. 3. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/pkn-orlen-zrejme-v-cesku-prestane-zpracovavat-ropu-tvrdi-sef-mera-1175531**.

16 MO ČR: *Ministerstvo podepsalo smlouvu o servisní podpoře vrtulníků Sokol*, 4. 11. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministerstvo-obrany-podepsalo-smlouvu-o-servisni-podpore-vrtulniku-sokol-116358/**.

17 AČR: *Cvičení Noble Jump ukázalo profesionalitu Sil velmi rychlé reakce NATO*, 19. 6. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cviceni-noble-jump-ukazalo-profesionalitu-sil-velmi-rychle-reakce-nato-111694**.

18 Vláda ČR*: Společné prohlášení předsedů vlád*, 12. 5. 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Spolecne-prohlaseni-predsedu-vlad-CR-a-SR.pdf**.

19 MO ČR: *Čtyři státy budou společně cvičit piloty vrtulníků*, 25. 6. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ctyri-staty-vcetne-cr-budou-spolecne-cvicit-piloty-vrtulniku-112057/**.

20 Vláda ČR: *Slavkovská deklarace*. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Slavkovska-deklarace.pdf**.

21 Vláda ČR: *Pracovní plán (Slavkovského formátu)*. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/plan_cz.pdf**.

22 Vláda ČR: Videozáznam z tiskové konference setkání předsedů vlád ČR, SR a Rakouska ve Slavkově, 30. 1. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/videa/video-setkani-predsedu-vlad-cr--sr-a-rakouska-ve-slavkove-126393/**.

23 Obchodní a ekonomické informace jsou zpracovány na základě dat z webového portálu **www.bussinesinfo.cz** – teritoriální informace.

24 *Trnitá třetí cesta. Kam Polsko zavede?* BussinesInfo.cz, 4. 5. 2016. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/trnita-treti-cesta-kam-polsko-zavede-77536.html**.

25 Tamtéž.

26 Wandycz, Piotr (1998): *Střední Evropa v dějinách od středověku do současnosti: Cena svobody*. Praha: Academia

27 Kořan, Michal (2014): *Viktor Orbán a kyvadlo*. Natoaktual.cz, 23. 9. 2014. On-line: **www.natoaktual.cz/viktor-orban-a-kyvadlo-0bj/na_analyzy.aspx?c=A140923_165158_na_analyzy_m02**.

Část IV:

Dvoustranné vztahy České republiky s vybranými zeměmi a regiony

Kapitola 7

Spojené státy americké v české zahraniční politice

Jakub El-Ahmadieh

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Spojené státy americké jsou dlouhodobě považovány za klíčového partnera a spojence České republiky na mezinárodní scéně. Vzájemné vztahy, kterým byly položeny silné základy v době prezidentství Václava Havla, jsou postaveny na třech pilířích. Ty se v dlouhodobém horizontu příliš nemění, přičemž hlavní roli v systému vzájemných vztahů hraje spolupráce v oblasti ekonomické, obranné a bezpečnostní a společných hodnot a lidských práv. Po důstojných oslavách 25. výročí sametové revoluce v listopadu 2014, které vyvrcholily slavnostním odhalením busty V. Havla v prostorách amerického Kongresu doprovázeným prohlášeními premiéra Bohuslava Sobotky a předsedy Poslanecké sněmovny PČR Jana Hamáčka o důležitosti odkazu Václava Havla, by se možná dalo očekávat, že rok 2015 bude pro česko-americké vztahy rokem obnovy lidskoprávní agendy a společných postojů ke klíčovým událostem na mezinárodní scéně. Tato očekávání byla ovšem veskrze lichá.

Rok 2015 byl ve vzájemných vztazích charakterizován nejen udržováním většiny společných iniciativ a zájmů, ale také několika citelnými otřesy způsobenými sílící dvojkolejností postojů české zahraniční politiky, jež začala být viditelná již v předcházejících letech. Rok 2015 byl tak na jedné straně důkazem, že některé oblasti vzájemné spolupráce mají pevný základ a fungují více méně setrvačně, na druhé straně se ale ukázalo, že odklon od atlantismu a příklon k Rusku je v některých kruzích české politické scény silnější, než se očekávalo. Setrvačnost fungujících společných projektů a iniciativ v kombinaci s malým množstvím nových témat s sebou nicméně přináší také pomalé vyprazdňování vzájemných vztahů, které se vzhledem k existenci rušivých elementů může v dlouhodobém horizontu na vzájemné spolupráci negativně projevit.

V kontextu politické situace v Evropě, jež byla v roce 2015 charakterizována zejména zvýšeným napětím ve vztazích Ruska a EU a polarizací společnosti v souvis-

losti s migrační krizí, došlo i k větší polarizaci na české politické scéně, čímž byla do jisté míry potvrzena určitá dvojkolejnost a nečitelnost české zahraniční politiky vůči Spojeným státům. Na jedné straně to byla poměrně vysoká aktivita a silný vzájemný kontakt iniciovaný zejména na vládní úrovni, na druhé straně je to nevyzpytatelná a silně proruská rétorika prezidenta Zemana, jehož plíživě protiamerické postoje vyvrcholily prohlášením, že velvyslanec Spojených států amerických Andrew Schapiro má dveře na Hrad zavřené.[1] Protiváhou Zemanova postoje vůči USA byl v roce 2015 zejména premiér B. Sobotka, který kromě návštěvy ve Washingtonu, D.C., také opakovaně zdůraznil důležitost transatlantických vztahů pro Českou republiku a prohlášení o zavřených dveřích na Hradě označil za neadekvátní.[2]

Vzhledem k absenci velkých volebních klání ať už na české, nebo americké politické scéně nebylo v roce 2015 příliš mnoho možností zaznamenat silná zahraničněpoliticky orientovaná prohlášení, která jsou často charakteristická právě pro volební léta. Na české politické scéně přesto vyvolala negativní ohlasy některá prohlášení prezidenta Baracka Obamy v souvislosti s tématem migrace, zejména pak výrok, kterým Obama podpořil imigrační politiku německé kancléřky Angely Merkelové, a dále prohlášení, v němž označil kvóty pro přerozdělování migrantů do jednotlivých států EU za spravedlivé.[3] Ač tato prohlášení, stejně jako jejich následná kritika, měla na obou stranách spíše vnitropolitický význam, lze na nich dobře poukázat na postup určitého ideového rozkolu, který se v roce 2015 prolínal některými tématy vzájemných vztahů ve větší míře než v předchozích letech. Zmíněná prohlášení a vymezování se vůči výrokům prezidenta Obamy spolu s některými negativními reakcemi na průjezd amerického vojenského konvoje přes naše území poukazují také na potenciální nárůst antipatie vůči Spojeným státům mezi českou veřejností, která pravděpodobně souvisí i se všeobecným úpadkem hodnot spojených s osobností V. Havla v české společnosti.

I přes zmiňované otřesy a mírně sestupné tendence ve vzájemných vztazích jsou ale Spojené státy stále považovány za klíčového partnera v celé řadě oblastí spolupráce a dá se očekávat, že si tuto pozici ještě nějakou dobu zachovají, nedojde-li k zásadní obměně na politické scéně jedné či druhé strany. Na vládní úrovni byla stabilní pozice Spojených států v hledáčku české zahraniční politiky potvrzena schválením *Koncepce zahraniční politiky ČR* v červenci 2015, která USA označuje za hlavního garanta euroatlantické bezpečnosti. Za prioritu vzájemných vztahů považuje Koncepce vědu a výzkum, obrannou, ekonomickou a lidskoprávní politiku, přičemž se hlásí k podpoře liberalizace obchodu mezi Evropskou unií a Spojenými státy a k prohlubování spolupráce EU–USA i v dalších klíčových oblastech vzájemných vztahů, jako jsou environmentální otázky, boj proti terorismu a další.[4]

Dalšími aspekty Koncepce, které mají přímou souvislost se vztahem ke Spojeným státům, jsou zejména důraz na transatlantický rozměr bezpečnostní politiky a také deklarovaná podpora prosazování lidských práv v zahraniční politice. Koncepce zdůrazňuje důležitost kolektivní obrany v rámci NATO pro zajištění bezpečnosti České republiky a zdůrazňuje ji závazkem zvýšit do roku 2020 výdaje na obranu na úroveň 1,4 % HDP a i dále výdaje zvyšovat. Oblast lidských práv je pak označena za základní cíl české zahraniční politiky, což naznačuje, že i přes jistý odklon od těchto hodnot ze strany některých státních představitelů a politiků, se ČR oficiálně k těmto hodnotám stále hlásí. Úspěšné naplňování výše zmíněných cílů je pak potenciálním příslibem k udržení velmi dobrých vztahů s USA za předpokladu, že se podaří omezit výskyt v posledních letech četnějších sporných bodů.

Závěrem této části je nicméně nutné zdůraznit, že v drtivé většině případů a odvětví jsou vztahy mezi Českou republikou a Spojenými státy bezkonfliktní a přítomnost kontroverzních témat je velmi sporadická. Vzájemné vztahy tedy postupují spíše v modu setrvačnosti. V politické rovině je ale třeba upozornit na některé třecí plochy, které i vzhledem ke kontextu vývoje v Evropě mohou v budoucnu vzájemné vztahy vychýlit významněji, než tomu bylo doposud.

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Největší veřejnou pozornost získaly v roce 2015 otřesy ve vzájemných vztazích, které se odehrály na politické úrovni. Již zmíněný výrok prezidenta Zemana, že americký velvyslanec Schapiro má na Hrad dveře zavřené, byl ovšem pouze vyvrcholením eskalujícího napětí mezi americkou stranou a českým prezidentem a jeho okolím. Zemanův příklon k Rusku a nenápadné podkopávání jednoty transatlantické spolupráce, zejména ve vztahu ke krizi na Ukrajině, byli Američanům trnem v oku již v průběhu roku 2014. Vzhledem ke skutečnosti, že ani česká vláda se vůči postupu prezidenta do té doby nijak jednoznačně nevymezila, panovala v amerických diplomatických kruzích silná nejistota ohledně skutečného českého postoje. Pomyslnou rozbuškou se nakonec stala chystaná Zemanova návštěva na vojenské přehlídce pořádané ruským prezidentem Vladimirem Putinem, kterou odmítli navštívit téměř všichni západní státníci. Neutěšenou situaci ohledně vztahu českého prezidenta a americké reprezentace nejvíce podtrhla Zemanova návštěva v USA na počátku března, kdy se s prezidentem nesetkal žádný americký vládní představitel. Zeman navíc v rámci svého vystoupení na půdě AIPAC (viz níže) jednal s izraelským premiérem Benjaminem Netanjahuem, který byl v USA na pozvání republikánské opozice, a to k poměrně k velké nevoli Obamovy administrativy. Není přitom bez zajímavosti, že americká strana údajně zvažovala mnohem tvrdší diplomatický protest než jen kritiku ústy velvyslance, když dle informací, které unikly do médií, si Obamova administrativa pohrávala s myšlenkou, že do Prahy zavítá ministr zahraničních věcí John Kerry právě v době, kdy bude Zeman přednášet na konferenci AIPAC ve Washingtonu, D.C. Američané se nakonec spokojili s mírnější formou protestu, která pro americkou stranu nakonec přinesla ovoce, když český prezident podlehl všeobecnému tlaku a do Moskvy sice odcestoval, ale vojenské přehlídky se nezúčastnil.

Jak již bylo zmíněno výše, rok 2015 byl mj. také charakteristický častým kontaktem českých a amerických představitelů. Seznam důležitých setkání na vysoké úrovni můžeme zahájit návštěvou prezidenta Zemana ve Spojených státech (1.–2. března). Prezident se ovšem nesetkal s žádným z významných amerických představitelů a jeho návštěva vyvrcholila proslovem na konferenci proizraelské lobbyistické organizace AIPAC a setkáním s izraelským ministerským předsedou Netanjahuem.

Na konci března (22.–29. března) navštívil USA ministr zemědělství Marian Jurečka doprovázený českými podnikateli a zástupci Potravinářské komory. Kromě jednání s náměstkyní amerického ministra zemědělství Alexis Taylorovou o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP) navštívila delegace také státy Virginie, Arkansas a Texas, kde se věnovala navazování odborných a obchodních vztahů.

O necelý měsíc později (13.–20. dubna) navštívil USA ministr financí Andrej Babiš. Kromě setkání s významnými americkými investory v ČR, jednal A. Babiš během slavnostního oběda s Madeleine Albrightovou a také s předsedou Rady ekonomických poradců Bílého domu Jasonem Furmanem a náměstkyní ministra zahraničních věcí Victorií Nulandovou. Na závěr své návštěvy v USA se český ministr financí zúčastnil jarního zasedání Mezinárodního měnového fondu.

Další cestu do Spojených států podnikl v roce 2015 ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek (12.–15. května) v doprovodu představitelů podnikatelské sféry převážně z odvětví letectví. S představiteli americké administrativy jednal o dalším rozvoji vzájemné hospodářské spolupráce a transatlantických vztazích. Vystoupil na prestižní Atlantické radě a jednal s představiteli Světové banky. Ministr se také setkal s hlavním vyjednavačem Spojených států pro TTIP Danielem Mullaneyem, se kterým hovořil o aktuálním stavu rozhovorů, a s představiteli amerického ministerstva energetiky, se kterými diskutoval o možnostech budoucí spolupráce.

V téže době (12.–16. května) navštívila Washington, D.C., také delegace Výboru pro evropské záležitosti vedená předsedou Poslanecké sněmovny J. Hamáčkem. Hamáček se setkal s několika představiteli Kongresu, bývalým velvyslancem v Praze Normanem Eisenem a představiteli významných amerických výzkumných institucí a think tanků.

Dne 18. června navštívila Českou republiku náměstkyně ministra zahraničních věcí USA Victoria Nulandová, která v Praze jednala s Andrejem Babišem a Lubomírem Zaorálkem a setkala se také se zahraničněpolitickým poradcem prezidenta Hynkem Kmoníčkem. Hlavními diskusními tématy byla bezpečnost v Evropě, zejména otázka vztahů s Ruskem a podpory Ukrajiny, jakož i TTIP.

Na konci září (26.–29. září) zavítal do USA opět prezident Zeman, který promluvil na půdě Valného shromáždění OSN. Ve svém projevu Zeman hovořil zejména o teroristické hrozbě a vyzýval k mezinárodnímu úsilí k její likvidaci. V téže době (28.–29. září) přijel na pozvání prezidenta Obamy do USA také premiér B. Sobotka a ministr zahraničních věcí L. Zaorálek, aby se zde zúčastnili dvou mezinárodních summitů věnovaným boji s tzv. Islámským státem. Oba čeští představitelé se v rámci svých aktivit v USA setkali také s americkým viceprezidentem Joe Bidenem, který ocenil aktivní politiku České republiky v boji proti terorismu, zejména dodávky munice, které ČR poskytla kurdským milicím a irácké armádě. Ministr Zaorálek následně pokračoval na pracovní návštěvu do Washingtonu, D.C. (1.–3. října), kde bylo hlavním bodem jeho programu jednání o možnostech prohloubení ekonomické spolupráce a rozšíření investičních příležitostí, které ministr vedl s předsedou Rady ekonomických poradců prezidenta USA.[5]

Bezpečnostní vztahy

Spolupráce v oblasti bezpečnosti pokračovala stejně jako v předchozích letech zejména na úrovni společných vojenských cvičení nebo v rámci projektů organizovaných americkou stranou. Mezi léty prověřené a úspěšné projekty můžeme zařadit českou participaci na americké iniciativě *State Partnership Program*,[6] která spojuje Národní gardy amerických států s ozbrojenými složkami partnerských zemí po celém světě. V roce 2015 navázaly české ozbrojené složky na téměř čtvrt století dlouhou spolupráci s Národními gardami Texasu a Nebrasky formou několika cvičení a školení. Zaměření jednotlivých cvičení zahrnovalo výměnu průzkumných taktik a technik včetně zajištění komunikací, jakož i plánování letecké logistiky, a kybernetickou bezpečnost, přičemž právě kybernetická bezpečnost je do budoucna oblastí, kde se očekává největší prohloubení vzájemné spolupráce.

Jednou z veřejně nejdiskutovanějších událostí, která vyvolala určitou míru politizace a polarizace ve vzájemných vztazích, byl průjezd amerického vojenského konvoje přes české území v rámci operace Dragoon Ride mezi 29. 3. a 1. 4. 2015. Ač se dle vyjádření českých představitelů jednalo o standardní součást aliančního vojenského cvičení Altantic Resolve, bylo vzhledem k bezpečnostní situaci v Evropě jasné, že se v kontextu ruského postupu na východní Ukrajině jedná o jistou demonstraci síly a soudržnosti východního křídla Severoatlantické aliance. Před samotným průjezdem amerického konvoje se očekávaly rozporuplné reakce veřejnosti, ale výsledkem byly několikatisícové davy vítající americký konvoj na různých místech jeho trasy.[7] Jistě není třeba význam vítání příliš přeceňovat, neboť se z velké části pravděpodobně jednalo spíše o zájem o moderní vojenskou techniku, významný je nicméně zejména fakt, že se nepotvrdily očekávané projevy protiamerických postojů, neboť až na několik málo drobných akcí se celý průjezd obešel bez incidentů. Velká mediální pozornost a diskuse, jež průjezdu konvoje předcházely, ale poukazují na to, že podobné nálady ve společnosti zřejmě existují, ač se při dané události naplno neprojevily veřejně.

Projekt vojenské spolupráce a společných cvičení Atlantic Resolve, v jehož rámci došlo k průjezdu amerického vojenského konvoje, byl hlavním pilířem vojenské spolupráce České republiky a Spojených států v roce 2015. Na tento dlouhodobý program amerických ozbrojených sil uvolnil v roce 2014 americký Kongres 1 mld. USD,[8] což bylo reakcí na zhoršující se bezpečnost v Evropě po ruské anexi Krymu a s tím související potřebu zvýšit americkou vojenskou aktivitu v rámci NATO v Evropě. V roce 2015 tedy došlo k zintenzivnění společného výcviku aliančních jednotek, který standardně probíhá již několik let. Celkem se naše ozbrojené síly zúčastnily sedmi vojenských cvičení různého zaměření. Na českém území se odehrálo např. tradiční taktické letecké cvičení Ample Strike na základně v Náměšti nad Oslavou.

V září 2015 byl také uveden do života další projekt společných vojenských aktivit v rámci NATO, když bylo otevřeno Mnohonárodní středisko leteckého výcviku ve Vyškově. Cílem projektu, který byl schválen jako iniciativa české strany na summitu NATO v Chicagu v roce 2012, je zejména poskytování všeobecného výcviku a organizace speciálních výcvikových programů pro letecké i pozemní jednotky. Primárními účastníky programu budou kromě České republiky také Chorvatsko, Maďarsko a Slo-

vensko, přičemž bude využíváno hlavně stávajících výcvikových kapacit a středisko bude k dispozici rovněž dalším partnerským státům. Je ovšem důležité vyzdvihnout, že ač USA nejsou přímým účastníkem projektu, nebyla by realizace střediska bez jejich podpory možná. Úspěšným uvedením střediska do provozu došlo k naplnění několikaleté snahy o vytvoření vrtulníkového výcvikového střediska vysoké kvality, kde lze očekávat velký zájem o využití nejen ze strany aliančních partnerů.

Česká republika se také v roce 2015 zapojila do amerických bezpečnostních aktivit v rámci boje proti terorismu na Blízkém východě, konkrétně se jednalo o pravidelné dodávky munice irácké armádě a kurdským milicím. Kromě darované munice, která byla do Iráku odeslána v několika várkách a byla distribuována prostřednictvím americké strany, zamířily do Iráku desítky renovovaných tanků T-72 v rámci velké dodávky zbraní pro iráckou vládu.[9] Za aktivní přístup k boji proti Islámského státu a dodávky zbraní a munice ocenil Českou republiku také americký viceprezident J. Biden během návštěvy premiéra Sobotky ve Spojených státech na konci září. Vzhledem k pokračující neutěšené situaci v blízkovýchodním jednání bude program dodávek zbraní a munice pokračovat i v roce 2016, přestože měl být původně ukončen poslední dodávkou v listopadu 2015.

Závěrem lze říci, že rok 2015 nepřinesl v oblasti bezpečnostní spolupráce žádné zásadní novinky. Docházelo spíše k postupnému realizování a naplňování dřívějších závazků a programů a obecně se projevovala větší aktivita v rámci spolupráce NATO v souvislosti s krizí na Ukrajině. Druhým velkým tématem, do kterého se Spojené státy snažily zapojit co nejvíce svých aliančních spojenců, byl boj proti Islámskému státu a terorismu. V této souvislosti přinesl rok 2015 jednání o prodloužení mise NATO v Afghánistánu, neboť se ukázala neudržitelnost původně plánovaného opuštění Afghánistánu již v roce 2016. Stejně tak bylo dosaženo dohody ohledně zdvojnásobení Sil rychlé reakce a zřízení dvou nových základen na východním okraji Aliance, na kterém se dohodli ministři obrany NATO na svém říjnovém jednání v Bruselu.

Ekonomické a obchodní vztahy

Na úrovni ekonomických a obchodních vztahů došlo v roce 2015 k dalšímu výraznému růstu českého exportu do USA a Spojené státy se zároveň zařadily mezi největší investory v České republice. Politický rozměr ekonomické spolupráce se na bilaterální úrovni nikterak neprohloubil, neboť se neobjevilo žádné velké společné téma, jakým byl v minulosti např. tendr na dostavbu Temelína, který byl ale v roce 2014 zrušen. To ale nic nemění na tom, že Spojené státy jsou pro Českou republiku stále důležitým ekonomickým a obchodním partnerem a největším mimounijním trhem pro český export. V roce 2015 se aktivity politiků a pozornost veřejnosti v této oblasti soustředily převážně na vyjednávání *Transatlantické dohody o obchodu a investicích* (TTIP), které ale nezaznamenalo natolik zásadní posun, aby bylo možné dohodu uzavřít, a naplňují se tak obavy o další budoucnost TTIP i s ohledem na očekávanou změnu v Bílém domě na počátku roku 2017.[10]

V *Koncepci zahraniční politiky ČR* se uvádí, že Česká republika bude *„podporovat liberalizaci obchodu mezi EU a USA, podmíněnou zachováním evropských sociálních, environmentálních a spotřebitelských standardů včetně standardů v oblasti bezpečnosti potravin“*,[11] čímž jsou vyjmenovány klíčové sporné body v rámci zdlouhavého procesu vyjednávání o TTIP. Na české straně je agenda související s TTIP v dikci Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, které v roce 2015 uspořádalo 25 akcí s tematikou TTIP a snaží se veřejnost efektivně informovat o dopadech případného uzavření dohody. Stejnou úlohu plní také Velvyslanectví Spojených států v Praze, jež prostřednictvím veřejných debat a přednášek za uzavření dohody aktivně lobbuje. V roce 2015 proběhla celkem čtyři kola vyjednávání o TTIP, ale i přes optimistická vyjádření jejich účastníků zůstává mezi jednajícími stranami celá řada sporných bodů. Zejména se jedná o oblasti zemědělství, kde Evropská unie usiluje o nalezení řešení překážek v netarifní oblasti, jimž čelí evropské zemědělské produkty, a energetiky, kterou chce EU na rozdíl od USA zařadit jako samostatnou kapitolu.[12] Naplňují se tak obavy, že uzavření dohody je stále ještě v nedohlednu, a to obzvláště vzhledem k časovému presu v souvislosti s blížící se výměnou prezidentů v Bílém domě.

Významnou událostí byla z hlediska ekonomických a obchodních příležitostí konference o leteckém průmyslu, kterou 13. května uspořádala ve Washingtonu, D.C., česká ambasáda ve spolupráci s agenturou CzechInvest. Konference představila potenciálním americkým obchodním partnerům možnosti českého leteckého průmyslu. Prezentovali se zde jak české společnosti z oblasti leteckého průmyslu, tak američtí investoři v tomto oboru v České republice. Tímto způsobem konference zprostředkovala přímý kontakt mezi zástupci jednotlivých společností z obou zemí. V roce 2015 také zaznamenala problémy plánovaná dodávka českých tramvají, která měla být součástí projektu obnovy tramvajové dopravy v hlavním městě USA. Projekt měl totiž v první polovině roku 2015 závažné problémy čistě na americké straně, které se nakonec ale podařilo vyřešit a české tramvaje na počátku roku 2016 skutečně vyjely do ulic Washingtonu, D.C., a navázaly tak na úspěšnou tradici českých hromadných dopravních prostředků ve Spojených státech.

Tabulka 1:
Obchodní výměna s USA v roce 2015 (v mld. USD)[13]

Vývoz	3,75
Dovoz	3,33
Obrat	7,08
Obchodní bilance	0,42

Jak již bylo zmíněno výše, i přes malé množství vyloženě nových témat v rámci ekonomické spolupráce, byly i v roce 2015 USA z hlediska ekonomické bilance významným investorem a obchodním partnerem. Český export do Spojených států stoupl meziročně o více než 13 % a překročil hranici 90 mld. Kč, čímž se za posledních 5 let více než zdvojnásobil. Podíl amerického trhu na českém exportu činil 2,4 %, což je více než export jak do Ruska, tak do Číny. Zvýšený podíl vývozu zaznamenaly v roce 2015 zejména pneumatiky, léky a mikroskopy, výhledově se ale očekává velká

poptávka také v oblasti IT či v ekologických technologiích nebo kosmickém a leteckém průmyslu. Američané rovněž v roce 2015 posílili svou roli významného investora na našem území, když se stali největším investorem v ČR, pokud počítáme investice, které se k nám dostanou prostřednictvím agentury CzechInvest.

Lidská práva, kulturní diplomacie a další agenda

Oblast společných hodnot a lidských práv postavená na odkazu politiky V. Havla je dlouhodobě jedním z hlavních pilířů vzájemných vztahů, a ačkoliv v politické rovině můžeme na české straně sledovat mírný odklon od tohoto přístupu, politické konflikty neměly ani v roce 2015 negativní dopad na projekty a iniciativy, které v rámci česko-americké spolupráce běží již několik let. Na udržování spolupráce na úrovni společných hodnot se významným způsobem podílí také Velvyslanectví Spojených států v Praze podporou konkrétních projektů a participací na udržování odkazu Václava Havla. Mezi tradiční projekty s tematikou lidských práv, jež americké zastoupení v ČR podporuje, patří festival Prague Pride, projekty organizace Forum 2000 a projekty související s romskou problematikou a lepší integrací Romů do společnosti.[14]

Co se týče společných projektů, v roce 2015 úspěšně pokračoval program stipendií Václava Havla zaměřený na pomoc studentům, kterým politické okolnosti znemožňují studium. V uplynulém roce pocházeli podpoření studenti převážně z Ukrajiny. Pokračoval také stipendijní program *Václav Havel Journalism Fellowship* při Rádiu Svobodná Evropa, který je zaměřen na mladé novináře ze zemí, kde chybí nebo je omezována svoboda médií. Česká republika také participuje na programu americké vlády nazvaném Partnerství pro otevřené vládnutí, který se zaměřuje na posílení otevřenosti, transparentnosti, boje proti korupci a občanské angažovanosti. Konkrétní závazky plynoucí z účasti v programu jsou uvedeny v Akčním plánu České republiky *Partnerství pro otevřené vládnutí na období let 2014 až 2016*, jehož obsah byl promítnut také do vládního *Akčního plánu boje s korupcí na rok 2015* a dalších programových dokumentů. Událostí, která stojí za zmínku, je vydání Kevina Dahlgrena k trestnímu stíhání do České republiky pro podezření ze spáchání čtyřnásobné vraždy.[15] Vzhledem k tomu, že Spojené státy své občany vydávají do ciziny jen výjimečně, je tato událost důkazem toho, že Spojené státy považují Českou republiku za plnohodnotný právní stát ohlížející se na lidská práva a dodržující zásady spravedlivého procesu.

Významnou oblastí vzájemné spolupráce se v roce 2015 stala věda a výzkum. Smlouva o spolupráci v oblasti výzkumu a vývoje nanotechnologií byla podepsána mezi americkým The Nonwovens Institute při Univerzitě v Severní Karolíně a Ústavem pro nanomateriály, pokročilé technologie a inovace Technické univerzity v Liberci. Na podpis smlouvy navázala konference ke zmiňované tematice nazvaná „NART 2015 – Nanofibers, their Applications and Related Technologies“. Očekává se, že spolupráce na úrovni výzkumu a vývoje přinese nové obchodní příležitosti v této oblasti.

Na spolupráci v oblasti vědy a výzkumu byla zaměřena také technologická mise organizovaná agenturou CzechInvest, která měla za cíl představit ČR jako rychle se rozvíjející základnu vědeckého výzkumu se schopnostmi spolupracovat na výzkumu a vývoji na té nejvyšší úrovni. Mise zprostředkovala setkání zástupců českých vědeckých institucí a předních amerických univerzit a výzkumných center. Hlavní témata diskusí a jednání se týkala zejména oblasti IT, kybernetické bezpečnosti, lékařského výzkumu a nanotechnologií. Česká strana hodnotila misi jako velmi úspěšnou, a tak česká ambasáda a agentura CzechInvest uspořádaly ve dnech 2.–4. listopadu návštěvu českých odborníků na robotiku ve Washingtonu, D.C., a okolí. Mise se zúčastnili zástupci předních českých institucí věnujících se výzkumu v oblasti kybernetiky a robotiky a vedl ji profesor Vladimír Mařík, ředitel Českého institutu informatiky, robotiky a kybernetiky při ČVUT. Čeští zástupci se setkali se svými protějšky z výzkumných institucí a univerzit (např. Johns Hopkins University nebo University of Maryland), se kterými diskutovali o možnostech vzájemné spolupráce a získali informace o možnostech financování společných projektů.

Technologické pozadí měla také návštěva předsedy Českého telekomunikačního úřadu ve Washingtonu, kde se mezi 1. a 3. prosincem zúčastnil pobytu telekomunikačních regulátorů a internetových policymakerů zemí V-4. Delegace se setkala se zástupci federálních úřadů a soukromých firem v oboru telekomunikací. Hlavním tématem byla tzv. *Net Neutrality*, dále se probírala také ochrana před patentovými trolly a diskutovalo se i o možnostech vzájemné spolupráce.

Jako bohaté lze označit vztahy České republiky a USA v oblasti kulturní diplomacie. V České republice přispívá k vzájemné kulturní výměně zejména Velvyslanectví Spojených států v Praze organizací a podporou celé řady kulturních a vzdělávacích akcí. Američané takto podpořili několik desítek projektů, z nichž jako příklad můžeme jmenovat Allen Ginsberg Memorial Freedom Festival organizovaný Fakultou sociálních věd UK nebo podporu amerických umělců na jazzovém festivalu Mladí Ladí Jazz. Za oceánem vykonává důležité aktivity v souvislosti s kulturní diplomacií české diplomatické zastoupení ve Spojených státech. Mezi významné akce uspořádané českou ambasádou ve Washingtonu, D.C., patřil např. Festival vzájemných inspirací 2015 (*Mutual Inspirations Festival*) o Karlu Čapkovi,[16] který zaštítil prezident Obama a který doprovodila výroční výstava o životě a díle tohoto významného českého literáta. České velvyslanectví také oslavilo 25. výročí projevu Václava Havla v Kongresu USA, kterého se v budově Kongresu u Havlovy busty zúčastnili představitelé americké Dolní komory včetně Johna Boehnera a Nancy Pelosiové.

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Jelikož jsou vztahy České republiky a Spojených států vedeny ve velmi široké škále témat a oblastí, je také seznam klíčových aktérů ve vzájemných vztazích poměrně rozsáhlý. V následujícím stručném přehledu vybíráme tedy jen ty v roce 2015 skutečně nejdůležitější. Z pohledu České republiky bylo nejvýznamnějším aktérem vzájemných vztahů Ministerstvo zahraničních věcí ČR a jeho jednotlivé odbory a organizační složky, zejména pak Velvyslanectví ČR ve Washingtonu, D.C.; rovněž konzuláty v dalších amerických městech, které jsou ve vzájemných vztazích nejaktivnějšími hráči. V oblasti ekonomických a obchodních vztahů hrálo důležitou roli Ministerstvo

průmyslu a obchodu ČR, které má v gesci českou účast na jednáních o TTIP a které se spolu s agenturou CzechInvest podílelo na organizaci obchodních misí, jež jsou detailněji popsány výše. Důležitým aktérem pro spolupráci v oblasti obrany a bezpečnosti a také spolupráci v rámci aktivit Severoatlantické aliance je Ministerstvo obrany ČR a Armáda České republiky. Vzhledem k rozšíření spolupráce v oblasti vědy a výzkumu hrály důležitou roli také vědecké a výzkumné instituce, jako např. Ústav pro nanomateriály, pokročilé technologie a inovace Technické univerzity v Liberci, Český institut informatiky, robotiky a kybernetiky při ČVUT a další. Na politické úrovni byl významným negativním aktérem prezident M. Zeman, jehož protiváhu částečně tvořila vláda, ač nedošlo k žádnému zásadnímu vymezení se proti postupu prezidenta. Do vzájemných vztahů se samozřejmě zapojila i celá řada dalších aktérů jako např. Parlament ČR nebo různé státní příspěvkové organizace či vzdělávací instituce.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI USA V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Vzhledem k tomu, že vztahy České republiky a Spojených států byly ve většině oblastí zcela standardizované a plynoucí v udržovacím modu, nevyvolaly v uplynulém roce ani příliš mediální pozornosti. Výjimkou byla samozřejmě vysoce politizovaná témata, která naopak plnila titulní strany médií i na několik týdnů. Nejvýrazněji se do veřejného prostoru promítly sporné body na politické úrovni vzájemných vztahů, zejména pak rozpor mezi prezidentem Zemanem a americkým velvyslancem Schapirem, který byl vlastně celý jednou velkou mediální roztržkou, v níž se jako kultivovanější soupeř projevil právě Schapiro. Velkou a zpočátku rozporuplnou mediální pozornost vzbudil také průjezd amerického vojenského konvoje, ač po skončení celé akce bylo vzhledem k veřejným projevům sympatií nutno konstatovat, že česká veřejnost je Spojeným státům nakloněna více, než se v médiích předjímalo. Periodicky v průběhu celého roku se v médiích objevovaly zprávy související s postupem boje proti terorismu a participace České republiky na spojeneckých aktivitách a stejně tak si pozornost získal i případ vydání Kevina Dahlgrena k soudnímu procesu v České republice. Nutno podotknout, že vzhledem k celé řadě zajímavých a dlouhodobě funkčních rovin spolupráce je tento mediální obraz nepříliš přesný a o vzájemných vztazích vypovídá značně zavádějícím způsobem, což je ale vzhledem k malému množství kontroverzí logickým výsledkem až na výjimky poklidně plynoucích vzájemných vztahů.

ZÁVĚR

Vztahy mezi Českou republikou a Spojenými státy fungovaly v drtivé většině témat na udržovací úrovni a lze je označit za dlouhodobě standardizované se sklonem k určitému vyprazdňování, a to vzhledem k nedostatku nových nosných témat ve vzájemných vztazích. Jako v předchozích letech byly pilířem vzájemných vztahů hlavně bezpečnost, ekonomika a společné hodnoty a je nutné konstatovat, že ve všech těchto

oblastech probíhala spolupráce po v předchozích letech vyjetých kolejích. Ekonomické a obchodní vztahy přitom oproti těm politickým zaznamenaly výrazný nárůst. V politické rovině pokračoval trend nečitelnosti českých politických představitelů, zejména potom rozporů mezi postojem prezidenta republiky a postojem vlády. Američané se znepokojením sledovali postupný příklon k Rusku v rétorice prezidenta Zemana a verbální podkopávání spojeneckých aktivit zejména v kontextu krize na Ukrajině.

Celkově lze vyznění české zahraniční politiky vůči Spojeným státům hodnotit jako reaktivní spolupracující přístup bez větší míry politizace a polarizace. Po dlouhém procesu standardizace vzájemných vztahů, se tyto v posledních letech vyznačovaly stabilitou a pragmatičností téměř ve všech oblastech spolupráce. Zjednodušeně řečeno, česko-americké vztahy nebyly doprovázeny nerealistickými očekáváními, jak tomu bylo dříve, a obě strany v zásadě věděly, co mohou od svého partnera v jednotlivých oblastech spolupráce očekávat. Nicméně již zmíněná nečitelnost českého postoje vzhledem k výrokům prezidenta Zemana vedla k několika situacím, na kterých bylo možné vidět prvky ofenzivního postupu a jak politizace, tak polarizace. Obecně lze říci, že silně medializované události (kromě roztržky ještě také průjezd amerického vojenského konvoje) měly tendenci vykazovat určitou míru politizace i polarizace i vzhledem k protichůdným vyjádřením českých politiků napříč politickým spektrem.

Zamyslíme-li se závěrem nad možným budoucím vývojem česko-amerických vztahů, dá se očekávat, že i v příštích letech bude vzájemná spolupráce pokračovat ve vyjetých kolejích na převážně udržovací úrovni. Další rozvoj lze očekávat v obchodních vztazích. Bude nicméně nutné nalézt nová společná nosná témata, jejichž přítomnost by efektivně zabránila vyprazdňování vzájemných vztahů a která by do budoucna omezila rizika vzniku rozporů podobných těm, jež jsme měli možnost sledovat v roce 2015.

Poznámky

1. *Zeman: Americký velvyslanec Schapiro má dveře na Hrad zavřené.* Lidovky.cz, 5. 4. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/dvere-na-hrad-ma-zavrene-vratil-zeman-americkemu-velvyslanci-za-jeho-kritiku-1s2-/zpravy-domov.aspx?c=A150405_115033_ln_domov_sk**.
2. Česká televize, 6. 4. 2015.
3. ČTK, 23. 9. 2015.
4. MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR.* On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.
5. Více k jednotlivým cestám: **www.mzv.cz/washington/cz/**.
6. Více o programu *State Partnership Program*: **cz.usembassy.gov/cs/nase-vztahy/state-partnership-program/**.
7. *Americký konvoj vítaly podél cest stovky lidí.* Echo24, 29. 3. 2015. On-line: **echo24.cz/a/wmAgG/americky-konvoj-vitaly-podel-cest-stovky-lidi**.
8. MO ČR: *Vojenská spolupráce ČR a USA je nedílnou součástí aktivit NATO*, 5. 3. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vojenska-spoluprace-cr-a-usa-je-nedilnou-soucasti-aktivit-nato--107464/**.

[9] Česká televize, 6. 2. 2015.
[10] Podrobné informace o průběhu jednání o TTIP – BussinesInfo.cz. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=11**.
[11] *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit.
[12] *Transatlantická dohoda o obchodu a investicích mezi EU a USA (TTIP).* Kapitola 1: Jak šel čas s TTIP. BussinesInfo.cz, 16. 7. 2016. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=11**.
[13] MZV ČR. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html**.
[14] Kompletní seznam podpořených projektů dostupný on-line: **cz.usembassy.gov/cs/education-culture-cs/granty-velvyslanectvi-usa/**.
[15] Česká televize, 31. 8. 2015.
[16] Více informací o festivalu a jeho dalších ročnících on-line: **www.mutualinspirations.org/**.

Kapitola 8
Rusko v české zahraniční politice

Lukáš Tichý a Nikita Odintsov

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Česká zahraniční politika ve vztahu k Ruské federaci (RF) byla v roce 2015, stejně jako o rok předtím v roce 2014, nadále ovlivněna napjatou geopolitickou situací mezi Ruskou federací a západními státy a nevyřešeným konfliktem na Ukrajině. Po eskalaci bojů na počátku roku 2015 došlo 12. února v Minsku k uzavření nových dohod, které měly doplnit minský protokol ze září roku 2014. Tyto dohody představovaly plán, jenž měl ke konci roku 2015 vést k vyřešení ozbrojeného konfliktu na východě země. Nicméně ke konci roku 2015 byl pokrok minimální. Sankce uvalené na Rusko, jejichž osud je pevně spojen s plněním dohod, byly tak prodlouženy, což ovšem v České republice nevyvolávalo takové debaty, jak tomu bylo v předcházejícím roce.

Vzhledem k tomuto kontextu lze českou politiku vůči Ruské federaci rozdělit na tři roviny: (1) politicko-bezpečnostní, (2) ekonomickou a (3) domácí. První rovina vychází ze závazků členství ČR v NATO a EU, kde je hlavní prioritou udržet image ČR coby spolehlivého partnera. Vláda přijala politiku, která je vytvářená na úrovni Evropské unie. Dochází tedy vesměs *k adaptaci na vnější politiku*. K *proaktivní zahraniční politice* příliš nedochází s výjimkou aktivit či spíše prohlášení prezidenta Miloše Zemana, jenž za to doma často sklízí kritiku. V této rovině došlo i k přijetí klíčových strategických dokumentů: *Bezpečnostní strategie ČR*, *Koncepce zahraniční politiky ČR*, *Dlouhodobého výhledu pro obranu 2030* a *Koncepce výstavby armády ČR 2025*.

Ve druhé rovině se Česká republika snaží aktivně hájit a prosazovat své ekonomické zájmy v Rusku. Hlavním aktérem je Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) spolu s ministrem Janem Mládkem (ČSSD). Zde je patrná snaha tuto aktivitu *depolitizovat* a převést z nejvyšší politické úrovně na úroveň spolupráce mezi ruskými a českými regiony a zájmovými sdruženími. V této rovině proto můžeme vysledovat *proaktivní politiku* v rámci ekonomické diplomacie se snahou zachovat obchodní spolupráci s Ruskem a minimalizovat ztráty spojené se sankcemi a hospodářskými problémy v Rusku.

Třetí rovina domácí politiky je poměrně *politizována a polarizována* a je do značné míry ovlivněna vnitropolitickým soutěžením a ideovou základnou politických stran. Další faktory, které ovlivňují tuto rovinu, zahrnují historické zkušenosti, jež se pak promítají do vnitropolitické debaty (ať už oportunisticky, nebo upřímně). V zásadě dochází ke střetu dvou stanovisek. Buď je Rusko vnímáno coby hrozba dosavadnímu mezinárodnímu řádu, anebo konflikt kolem Ukrajiny je prezentován jako regionální problém, který je nutné vyřešit a vrátit se zpět ke spolupráci. Mezi těmito protichůdnými stanovisky věcná debata fakticky neprobíhá a je patrná vysoká míra polarizace. Ta je spojena nejenom s rozdílnou interpretací politiky Ruské federace, ale i pluralitním politickým systémem, dlouhotrvajícím problémem koordinace politiky mezi ústavními činiteli (obzvláště mezi vládou a prezidentem) a určitou úrovní politické kultury politických stran, pro kterou jsou běžné osobní verbální útoky (alespoň na úrovni veřejné politiky). Navzdory domácí polarizaci se však vláda ČR poměrně úspěšně snažila udržet jednotnou pozici a provádět spíše pragmatickou politiku jak v první rovině, tak i ve druhé.

Zahraničněpolitické jednání České republiky se tak pohybuje mezi *reaktivní adaptací na vnější podněty* v první rovině a *proaktivní strategií* udržet ekonomickou spolupráci s Ruskem ve druhé rovině. V roce 2015 v souvislosti s přijímáním sankčních opatření tyto dvě roviny přišly do výrazného rozporu, kdy ČR podpořila schválení sankčního balíčku. Přitom snaha předsedy vlády Bohumila Sobotky (ČSSD) omezit případný dopad sankcí na české hospodářství byla ve třetí domácí rovině přijata s odporem nejen pravicovou opozicí, ale i koaliční KDU-ČSL. Podle nich se tak jednalo o známku nedostatečné solidarity se západními spojenci a s Ukrajinou. Z tohoto důvodu přesun otázky sankcí na úroveň EU přispělo k částečné depolitizaci tohoto tématu.[1]

Naproti tomu veřejná debata jak na stránkách tisku, tak i v parlamentu zůstává velice politizována a dochází i k sekuritizaci, a to nejen ruské politiky, ale i držitelů opačných názorů v České republice. Skutečnost, že odpůrci západní politiky vůči Rusku jsou buď ovlivněni ruskou propagandou, nebo jsou sami součástí této propagandy, je poměrně častým argumentem ve veřejném diskurzu. Stejně tak i dochází k obviňování z šíření západní propagandy i opačnou stranou.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Na počátku roku 2015 eskalovaly boje na Donbase, za které bylo obviněno Rusko. V této souvislosti Ministerstvo zahraničních věcí ČR vydalo prohlášení, ve kterém vyzvalo Rusko, *„aby uplatnilo svůj vliv na separatisty, ukončilo jejich finanční, politickou a vojenskou pomoc a podpořilo implementaci dohod z Minsku k diplomatickému řešení krize“*.[2] Podle ministra Lubomíra Zaorálka (ČSSD) *„Rusko má zájem vytvořit na východní Ukrajině zamrzlý konflikt a podle všeho o naplňování dohod z Minsku* [z roku 2014] *nestojí“*.[3] L. Zaorálek, který vystupuje z poněkud ostřejších pozic než ministerský předseda (ale mírněji než ministr obrany Martin Stropnický), varoval, že je nutné se připravit na „období nespolupráce“ mezi EU a Ruskem. Zároveň však připustil, že existují oblasti, kde je nutné dosáhnout vzájemné kooperace EU a Ruska, byť v omezeném formátu. Jedná se tak hlavně o konflikt v Sýrii, boj proti Islámskému státu, řešení íránského jaderného programu a o přípravu klimatické konferenci v Paříži. Vyslovil se rovněž i za pokračování kulturních a vědeckých kontaktů a odmítl snahu izolovat Rusko.[4] Spolu s tím jsou však podle něj sankce účinné, což se projevuje na stavu ruské ekonomiky. Cílem sankcí však není *„ponížit Rusko nebo dostat tamní ekonomiku na kolena. Smysl je dát najevo nesouhlas s ruskými kroky na Ukrajině.“*[5]

Po tvrdých bojích a částečné ztrátě pozic ukrajinskou armádou byla v noci z 11. na 12. 2. 2015 uzavřena druhá minská dohoda, která nakonec vedla k zastavení bojů a vymezila postup pro politické „uregulování“ konfliktu. Záhy však vystoupila na povrch problematika jejich interpretace – tedy na kom leží největší tíha odpovědnosti za jejich implementaci. To se projevilo i v prohlášeních ústavních činitelů, ze kterých jasně vplynulo, že i v ČR není jednotná pozice ohledně interpretaci podepsaných dohod. Postoj premiéra Sobotky dlouhodobě spočívá v tom, že je nutné, aby dohody plnily obě strany konfliktu – tedy Rusko a Ukrajina.[6] Jejich krach podle Sobotky povede k *„eskalaci násilí, spirále dalších hospodářských problémů, sankcí“*. Podle prezidenta Zemana dohody mají plnit *„nejen strany konfliktu, ale také EU a Rusko jako strany, které se zúčastnily jednání“*.[7] Velkou zodpovědnost za úspěch realizace minských dohod kladl na ukrajinské vedení, a to na prezidenta Petro Porošenka a tehdejšího premiéra Arsenije Jaceňuka. Obzvlášť A. Jaceňuk podle něj dostatečně neusiloval o mírové ukončení konfliktu.[8] Toho ostatně již na začátku ledna 2015 označil za „premiéra války“, zatímco o prezidentovi Porošenkovi mluvil jako o „člověku míru“, který může konflikt ukončit. Naopak ministr zahraničních věcí Zaorálek byl skeptický k ochotě plnit minské dohody ze strany Ruské federace a upozorňoval na to, že Rusko dohody již v minulosti porušovalo.[9]

V druhé polovině února se uskutečnila koordinační schůzka mezi prezidentem, předsedy obou komor Parlamentu, vlády a ministry zahraničních věcí a obrany.[10] Tato schůzka měla vyřešit problém koordinaci zahraniční politiky mezi ústavními činiteli, které vyplynuly v roce 2014 obzvláště v souvislosti s vystupováním prezidenta Zemana. Nicméně jak zkoumaný rok ukázal, zdaleka nebyly problémy koordinace vyřešeny (viz další sekce).

V otázce rusko-ukrajinského konfliktu probíhala na domácí politické půdě debata ohledně dodávek zbraní na Ukrajinu. Vláda v tomto ohledu vystupovala jednotně a dodávky kvůli hrozbě eskalace odmítala.[11] Naopak představitelé opoziční TOP 09 takový přístup zpochybňovali a podporovali dodávky zbraní pro posílení ukrajinské obranyschopnosti.[12]

Další událostí, na kterou musela Česká republika reagovat, byla vražda ruského opozičního představitele Borise Němcova v únoru 2015. Jak B. Sobotka, tak i L. Zaorálek vraždu odsoudili. L. Zaorálek se však vyjádřil skepticky ohledně perspektiv dopadení viníků.[13] Dále na začátku 2015 bylo založeno Centrum pro občanskou společnost, které má podporovat aktivisty ze zemí bývalého Sovětského svazu. Jak píší *Lidové noviny*: *„Jedná se o dlouhodobě připravovaný projekt americké a české vlády, který bude udělovat granty neziskovým organizacím a občanským iniciativám, pořádat semináře a organizovat stipendijní pobyty pro demokraty z východní Evropy, Ruska a Střední*

Asie.“[14] Proti tomuto projektu se neohradila ani KSČM, podle které je Centrum, pokud jej nebude platit česká strana, nezajímá (na financování se však ČR bude podílet).[15]

Premiér se jak v roce 2014, tak i v roce 2015 snažil vyhnout sekuritizačnímu diskurzu. Navzdory tomu se však vůči Rusku velmi ostře vyhradil na konci března u příležitosti průjezdu amerického konvoje. B. Sobotka přirovnal ruskou hrozbu k hrozbě islámských radikálů a diskurzivně tyto obě hrozby spojil s osudem Československa ve třicátých letech: *„V době, kdy bezpečnostní rovnováhu v Evropě a jejím okolí narušují aktivity Islámského státu na jedné straně a nevypočitatelné chování Putinovy vlády v Rusku na straně druhé, dramaticky roste význam spolehlivě zajištěné národní bezpečnosti […] nesmíme zůstat a nezůstaneme sami, jako v roce 1938.“*[16] Později u příležitosti výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy s předsedou Senátu Milanem Štěchem také spojil obsazení Krymu s okupací Československa v roce 1968.[17] O tom, že RF nabourává *„podstatu bezpečnostní architektury v Evropě“*,[18] mluvil předseda vlády několikrát, rovněž ale zdůrazňoval, že nelze propadat *„protiruské hysterii“*.[19]

Jednou z dalších událostí, která politizovala českou debatu o Rusku, byl průjezd ruských motorkářů z klubu Noční vlci, již mají blízko prezidentu Vladimiru Putinovi; jízda měla připomenout vítězství nad nacistickým Německem. Jak L. Zaorálek, tak B. Sobotka se vyjádřili, že se jedná o provokaci.[20] Prezident naopak situaci bagatelizoval. Stát se dokonce podle *Lidových novin* snažil najít způsoby, *„jak co nejvíce otrávit jízdu“* motorkářského gangu.[21] Mělo se tak hlavně jednat o vysoký počet policejních kontrol (převoz zbraní, drog či jízda pod vlivem alkoholu).

Hlavní téma, které rozdělovalo českou politickou scénu, se týkalo prezidentské návštěvy Moskvy k výročí porážky nacistického Německa 9. 5. 2015. Obecně tak jako v předcházejícím roce byl prezident M. Zeman často kritizován za své kroky a špatnou koordinaci s vládou v otázkách, které se ovšem týkaly nejen Ruské federace. Nicméně ministr zahraničních věcí L. Zaorálek se obzvláště ve svém rozhovoru pro ruská média snažil zdůraznit, že i navzdory rozdílným prohlášení prezidenta a vlády, *„celkově mezi ústavními činiteli existuje konsensus a v jakékoli konkrétní situaci všichni postupujeme jednotně“*.[22] Ministr v průběhu roku několikrát zopakoval, že navzdory podepsanému příměří RF nadále posílá na východ Ukrajiny těžké zbraně a vojáky.

Jedním z bodů napětí mezi Ruskem a Českou republikou byl ruský sankční seznam evropských politiků, kam se dostaly i čtyři osoby z ČR, které podporovaly „převrat na Ukrajině“. Šlo o Karla Schwarzenberga, Jaromíra Štětinu, Marka Ženíška a Štefana Füleho. Přibližně v tutéž dobu došlo k odvysílání pořadu v ruské televizi, který ospravedlňoval invazi do Československa v roce 1968. Kvůli těmto dvěma případům došlo k předvolání ruského velvyslance Sergeje Kiseleva na MZV ČR.[23] Dále byla česká politická reprezentace často kritizována i za poměrně pozdní ratifikaci asociační dohody s Ukrajinou. Její schvalování v Poslanecké sněmovně se protáhlo do nočních hodin 18. 9. 2015 a vedla se poměrně ostrá debata. Prezident nakonec dohodu podepsal až v listopadu a poznamenal, že se nejedná o garanci vstupu Ukrajiny do EU.

Otázka sankcí zdaleka tak nerezonovala, jak to bylo v předcházejícím roce. Budoucnost sankcí je těsně spojena s realizací dohod z Minsku a je přenesena na úroveň EU. Na této úrovni rovněž docházelo i k jejich postupnému prodlužování, vzhledem k neplnění minských dohod. Tento svým způsobem „outsourcing“ umožnil vládě

částečně depolitizovat tuto otázku. Nicméně ještě začátkem ledna 2015 se v ruských mediích spekulovalo, že Česká republika je jednou ze zemí podporujících zrušení sankcí, což český premiér odmítl. O dva týdny později se ale Sobotka spolu se slovenským premiérem Robertem Ficem a rakouským kancléřem Wernerem Faymannem setkal ve Slavkově u Brna, kde R. Fico a W. Faymann vystoupili proti zostřování sankcí vůči Ruské federaci.[24]

V politicko-bezpečnostní rovině byl pak rok 2015 důležitý v tom ohledu, že byly přijaty strategické dokumenty, které měly definovat zahraniční a bezpečnostní politiku státu. V nich byly odraženy i výzvy spojené s politikou RF. V ekonomické rovině hlavní aktivitu vyvíjelo MPO v čele s ministrem Mládkem, jež se snažilo minimalizovat ztráty vzniklé v souvislosti se sankcemi a hospodářskou krizí v Rusku. Jak bude níže blíže přiblíženo, ze strany vlády byly patrné snahy otázku ekonomické kooperace s Ruskem depolitizovat, a proto hlavní důraz byl kladen na spolupráci mezi regiony a zájmovými sdruženími.

Česká zahraniční politika vůči Rusku tak spíše reagovala na vnější podněty a přijímala rozhodnutí vytvářené na úrovni EU a NATO v politicko-bezpečnostní rovině. To ji umožnilo depolitizovat a aktivně provádět praktickou politiku na hospodářské úrovni v rámci tzv. ekonomické diplomacie.

Hospodářské a obchodní vztahy

V roce 2015 pokračovala negativní tendence obchodních vztahů mezi Ruskou federací a Českou republikou. Kromě sankcí byly hlavní příčinou problémy s ruskou ekonomikou. Hrubý domácí produkt Ruska se v roce 2015 snížil o 3,7 % (v roce 2014 ještě ukázal nepatrný růst o 0,7 %).[25] Hlavní příčinou byl propad cen ropy. Ztráty spojené se sankcemi se podle ruského náměstka ministra pro ekonomický rozvoj Alexeje Lichačeva v roce 2015 pohybovaly kolem 25 mld. EUR.[26]

Podle MPO se podíl Ruska na českém exportu dostal v roce 2014 pod dlouhodobě dosahovaná 3 % a v roce 2015 poklesl na 2,0 %.[27] S ekonomickými problémy se potýká i většina ostatních zemí Společenství nezávislých států (SNS), kam se v roce 2015 objem českého exportu snížil o 29,1 % na 111,9 mld. Kč. Objem exportu pouze do Ruska se snížil o 30,8 % na 78,3 mld. Kč.[28] Pro kompenzaci ztrát exportu do Ruska bylo v roce 2015 posíleno sedm Zastupitelských úřadů a tři Zahraniční kanceláře CzechTrade. Avšak i navzdory prudkému propadu vývozu do Ruské federace a zemí SNS celkově se rok 2015 „vyznamenal“ největším objemem exportu v historii České republiky.[29]

V důsledku sankcí se podle odhadů Svazu průmyslu a dopravy mohly české firmy utrpět ztráty v řadách desítek miliard korun. V dlouhodobém horizontu to pak mohou být až stovky miliard korun.[30] K třetímu čtvrtletí 2015 v důsledku propadu exportu české firmy ztratily asi 22 mld. Kč. Nejvíce byly zasaženy společnosti podnikající v oblasti strojírenství, jejichž produkty lze nahradit domácí ruskou výrobou nebo levnějším dovozem z Asie. Pro třetinu firem, které utrpěly ztráty, je ruský trh nenahraditelný. To i vysvětluje výsledek ankety, kterou provedl mezi svými členy Svaz průmyslu a dopravy, kdy asi dvě třetiny dotázaných zástupců firem vystupuje za zrušení sankcí vůči Rusku.[31]

Ministerstvo průmyslu a obchodu se aktivně snažilo řešit problémy s negativní dynamikou vzájemného obchodu. Během roku 2015 podporovalo a samo organizovalo řadu podnikatelských misí do Ruska, ale rovněž i na Ukrajinu, do Ázerbájdžánu a Kazachstánu. Došlo k zintenzivnění činností Smíšených a mezivládních komisí a pracovních skupin se zeměmi SNS a perspektivními regiony Ruska.[32] Právě spolupráce na úrovni regionů se stala jedním z klíčových směrů politiky MPO ve vztahu vůči Rusku. Takováto forma spolupráce nabízí možnost depolitizace vzájemných obchodních vztahů a umožňuje minimalizovat negativní dopad geopolitického konfliktu kolem Ukrajiny.

V tomto ohledu CzechTrade připravil „koncept regionálních aktivit na ruském trhu". Tato činnost byla koordinována s českým velvyslanectvím v Moskvě a regionálními generálními konzuláty. V roce 2015 došlo k jasné formulaci strategie meziregionální spolupráce (na úrovni samospráv a administrací), která by se měla dále naplno realizovat v roce 2016. Mezi vybrané ruské regiony, kam směřovala aktivita CzechTrade, patří Sverdlovská oblast, Samarská oblast a Krasnojarský kraj. V nich proběhly prezentace firem převážně z odvětví strojírenství a energetiky.[33] Mezi aktivní české protějšky patří kraje Moravskoslezský, Zlínský, Jihomoravský, Jihočeský a Hlavní město Praha.

Další strategie, která se vykrystalizovala v průběhu roku 2015, je vytváření partnerství v oblasti ruského státního programu substituce importu. O obchodních příležitostech s ním spojených mluvil i ministr průmyslu a obchodu Mládek na Business dnu Ruska v Brně.[34] České firmy se tak snaží získávat zakázky na výstavbu velkých průmyslových celků v Rusku, při kterých bude docházet k přesunu technologií a know-how. Má se mj. jednat i o vytváření společných podniků, které by pak mohly exportovat i do jiných členských států Eurasijské ekonomické unie a dalších třetích zemí. V tomto ohledu propad ruské měny může posloužit coby konkurenční výhoda (nadále však zůstává problém volatilita rublu, která komplikuje dlouhodobé plánování).

Mezi příklad úspěšného společného česko-ruského podniku lze např. zařadit MTE KOVOSVIT MAS v Azově (Rostovská oblast), který byl založen v roce 2013 a zaměřuje se na výrobu vysoce technologických obráběcích strojů.[35] Dalším podobným podnikem je GRS Ural v Sverdlovské oblasti, jehož spoluvlastníky jsou česká společnost TOS Varnsdorf a ruská firma KR Group soustřeďující se na výrobu vysoce technologických kovoobráběcích strojů.

Synergie rozvoje regionální spolupráce a orientace na programy substituce dovozu má být docílena vytvářením Společných pracovních skupin, které poskytují českým firmám podporu na regionální úrovni a jsou zastřešeny MPO.[36] Poměrně intenzivní spolupráce probíhala i s Baškirií, Kalužskou, Leningradskou a Sverdlovskou oblastí, Moskvou a Tatarstánem.[37] Právě Tatarstán patří mezi významné partnery, kde se realizuje řada projektů v oborech letectví, farmaceutiky, energetiky a strojírenství. Ale *„pokus ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka prosadit v kabinetu zintenzivnění komunikace s ruskými politiky a úředníky podle informací LN neprošel přes premiéra Bohuslava Sobotku"*.[38] Může to tak svědčit o neochotě politizovat zahraniční obchod s Ruskem a o snaze pracovat spíše na nižší politické úrovni.

Mezi další aktivní subjekty na poli hospodářských vztahů České republiky a Ruska patří Komora SNS, která podporuje český byznys v podnikání v Rusku a dalších členech SNS. Ta aktivně prosazuje zrušení sankcí a podílela se na organizaci veletrhů či konferencí (např. Business den Ruské federace na Mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně, kterého se zúčastnili i zástupci Ruska a Česka včetně ministra průmyslu a obchodu Mládka).[37] Dalším aktérem je Rusko-česká smíšená obchodní komora, která začala působit v roce 2014 za účelem podpory ekonomických vztahů.

Každopádně podle předsedy Komory pro hospodářské styky s SNS Františka Masopusta i přes veškerou snahu udržet trh po uvalení sankcí počet uzavřených kontraktů dramaticky klesl. Podle Hospodářské komory mnohem větší problém než sankce představují vnitřní ekonomické potíže Ruska, ale i narušená důvěra. Současně však, co se důvěry týče, tak se v Ruské federaci často oceňuje role prezidenta Zemana coby spojovacího prvku Ruska a České republiky.[40]

Podle *Hospodářských novin* se v roce 2015 některým českým firmám v Rusku poměrně dařilo. Mezi tyto firmy patří společnost Hamé nebo Škoda Transportation, která získala zakázku na osm souprav pro petrohradské metro. Problémy však má skupina PPF Petra Kellnera. Její Home Credit Finance Bank se dostal do velké ztráty. Současně však její RAV Agro-pro, která obhospodařuje přes 100 tisíc hektarů půdy, v důsledku ruských zemědělských sankcí může dokonce vydělat. Škoda Auto se pak potýká s problémy s výrobou vozidel v RF kvůli zdražení dovážených dílů, což je spojeno i s klesající kupní sílou ruských zákazníků.[41]

Kromě hospodářského propadu a sankcí v roce 2015 ČR musela řešit neúspěšnou investici do elektrárny Poljarnaja za 9 mld. Kč, kterou stavěla firma PSG International a jejíž stavba byla přerušena. Úvěr na financování projektu pojištěného EGAP v objemu 6,8 mld. Kč, poskytla Česká exportní banka. Projekt se nepohnul i přes jednání prezidenta Zemana se svým ruským protějškem v Moskvě v květnu 2015.[42] EGAP přitom v roce 2015 prodělala 5,45 mld. Kč, za čímž převážně stojí neúspěšné obchody právě v Rusku a na Ukrajině. Kromě elektrárny Poljarnaja mezi nevydařené projekty patří mrakodrap v Kazani a problém s platbami ruské vagonky UralVagonZavod.[43]

V portfoliu České exportní banky největší podíl i nadále zůstává Rusku (32,26 %) a v roce 2015 zde ČEB podpořila několik projektů. Pro EGAP ruské projekty představují asi 30 % portfolia, což je podstatný pokles z předešlých 50 %.[44] Platební schopnost ruských firem se celkově zhoršila v důsledku omezeného přístupu k financování v cizí měně.[45] Celkový objem úvěrů pojištěných v Rusku EGAP přesahuje 44 mld. Kč. V roce 2015 EGAP pojistila export do Ruska na téměř 5 mld. Kč, z toho téměř 3 mld. Kč připadlo na projekt firmy Chemoproject Nitrogen, jež má modernizovat chemičku na výrobu hnojiv ruské společnosti PhosAgro v Čerepovci ve Vologdské oblasti, kde je Chemoproject aktivní již delší dobu.

Mezitím se i dovoz z Ruska do České republiky snížil o 18,6 % (meziroční pokles o 24 mld. Kč). Může za to samozřejmě v první řadě propad cen surovin, které představují hlavní exportní artikl Ruska. Nicméně snížila se i celková poptávka po ruských komoditách. Vzhledem k mnohem většímu propadu exportu do Ruska (meziroční pokles o 30,8 %, neboli 34 mld. Kč) saldo obchodní bilance je nadále záporné (-27 mld. Kč v roce 2015 v porovnání s -16 mld. Kč. v roce 2014). Celkový obrat ob-

chodu s Ruskem se tak snížil o 58 mld. Kč (neboli o 24,2 %).[46] V roce 2015 tak pokračovaly negativní tendence z předchozího roku, kdy v roce 2014 obrat poklesl o 14,6 % v porovnání s rokem 2013.

Co se týče ruských potravinářských sankcí, tak celková ztráta, pokud se zohlední *„nerealizovaný vývoz a zastavení rostoucího trendu vývozu z ČR do Ruské federace“*, se může pohybovat dle ministerstva zemědělství v rozmezí 300–350 mil. Kč. Nejvýrazněji sankce dopadly na sektor mléčných výrobků.[47]

Ruská ekonomická krize se dotkla i turistického sektoru. Počet ruských turistů klesl v porovnání s rokem 2013 téměř o polovinu (435 tisíc oproti 803 tisícům.). Propad vůči roku 2014 představuje téměř 260 tisíc osob. České aerolinie musely po skončení vánočních a novoročních svátků na přelomu 2014 a 2015 v průběhu roku snížit počet pravidelných linek do Ruska.[48] Navzdory tomu však celkový počet turistů v České republice vzrostl o 1,5 mil., kdy ČR navštívilo přes 8,5 mil. osob (údaje vyjadřují počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních).[49]

Nová konceptualizace české zahraniční a bezpečnostní politiky

Z pohledu formulace české zahraniční a bezpečnostní politiky byl rok 2015 důležitý v tom ohledu, že vláda České republiky přijala nové koncepční dokumenty. Jejich formulaci přirozeně zásadním způsobem ovlivnila geopolitická situace kolem Ruské federace a Ukrajiny.

Bezpečnostní strategie ČR z roku 2015 v mnohém opakuje předešlou verzi z roku 2011. Životní, strategické a další významné zájmy zůstaly beze změn s výjimkou *„posilování zpravodajské ochrany a obrany ČR“*,[50] což pravděpodobně odráží zvýšení aktivity ruských (ale i čínských) zpravodajských služeb. Oproti tomu analýza bezpečnostního prostředí a jeho strategického kontextu byla zásadním způsobem obnovena. Odráží jak zhoršující situaci na Blízkém východě, tak i konflikt na Ukrajině a ruskou zahraniční politiku.

Nadále je zdůrazněna nízká hrozba přímého ohrožení území ČR *„masivním vojenským útokem“*. Nicméně nově je zdůrazněno, že *„nelze zcela vyloučit přímé ohrožení území některých členských zemí NATO a EU“*.[51] Tato hrozba je přímo spojená s *„nejednoznačnou metodou hybridního válčení“*.[52] Přitom se ani nevylučuje hrozba spojená s *„tradiční vojenskou povahou“*.[53] Rusko, ačkoli není explicitně zmíněno, je tak poprvé představeno jako reálná vojenská hrozba pro členské státy NATO a EU. *„Základním nástrojem k eliminaci těchto rizik je členství ČR v NATO a EU a dobré vztahy se sousedními zeměmi.“*[54] Takový velice vágní a obecný nástroj paradoxně zpochybňuje závažnost (nebo akutnost) ruské hrozby. Členství České republiky v těchto organizacích se nikdy nezpochybňovalo a snaha o dobré vztahy se sousedy je rovněž dlouhodobým cílem všech vlád. Rozhodně se nemůže jednat o „nástroj“ k minimalizaci ruské hrozby, tak jak byla popsána.

Vedle asymetrických hrozeb vycházející z terorismu a bezpečnostní situací na Blízkém východě jsou uvedeny i *„mocenské aspirace některých států, které v rostoucí míře přestávají respektovat mezinárodní uspořádání a základní principy mezinárodního práva“*.[55] Zde lze opět spatřit jasný odkaz na ruskou anexi Krymu a podporu povstaleckých uskupení na východě Ukrajiny. Rusko tak patří i do skupiny států,

které jsou připraveny *„k prosazení svých zájmů použít i vojenskou sílu či hrozbu jejím použitím“*.[56] V této souvislosti Strategie upozorňuje na *„probíhající eroze politických i právních závazků týkajících se evropské bezpečnosti“*.[57] V předešlé verzi z roku 2011 se mluvilo pouze o „riziku“ této eroze. Dále je pak nově Rusko nepřímo obviněno (není explicitně zmíněno) z toho, že využívá svou dominantní pozici na energetických trzích, čímž *„ohrožuje politickou soudružnost NATO a EU“* a tento trend lze *„označit za asymetrickou hrozbu strategické povahy“*.[58]

Pokud v roce 2011 na prvním místě na seznamu hrozeb byl terorismus, tak v současné strategii první příčku obsadila Ruská federace. Hlavní hrozbu tak představují *„některé státy“* usilující *„o revizi stávajícího mezinárodního uspořádání“* a jsou k tomu připraveni použít *„metod hybridního válčení“*, které *„kombinují konveční i nekonveční prostředky s nevojenskými nástroji“* (od propagandy až po ekonomický nátlak).[59] V důsledku zhoršujícího se stavu bezpečnostního prostředí *„Česká republika zvyšuje své celkové obranné úsilí“*.[60] V tomto ohledu má ČR do roku 2020 postupně zajistit zvyšování obranného rozpočtu na úroveň 1,4 % HDP.

Koncepce výstavby armády České republiky 2025 vypracována Ministerstvem obrany ČR charakterizuje bezpečnostní situaci mnohem více pesimisticky. Podle dokumentu *„Česká republika a její evropští spojenci se nacházejí v nejhorší bezpečnostní situaci za posledních dvacet let“*.[61] I tento dokument zdůrazňuje hrozbu přímého mezistátního konfliktu. Hovoří o revizionismu některých států, které *„rozdmýchávají ozbrojené konflikty v sousedních zemích“*.[62] Z hlediska výstavby Armády ČR je pak zdůrazněna nutnost snížit závislost na dodávkách náhradních dílů z Ruska pro udržování dosluhující bojové techniky z RF.

V dokumentu nazvaném *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030* pak Ministerstvo obrany ČR upozorňuje na růst vojenských výdajů RF a s tím spojuje možný *„růst agresivity“*[63] s rostoucími vojenskými prostředky. Rovněž se opakuje téma *„hybridního válčení“*, které se projevuje ve využívání *„neidentifikovatelných ozbrojenců“*.[64] Je poměrně zajímavé, že MO ČR hovoří i o konkurenci v oblasti surovin a omezování dodávek z Ruska, či jejich výpadek mj. kvůli *„politickým příčinám nebo konfliktům“*.[65] Není však jasné, jak má ministerstvo obrany nebo Armáda ČR na takovou situaci reagovat (má-li vůbec).

Koncepce Zahraniční politiky ČR odráží přesun k multipolaritě a *„zvyšování vojenských schopností mnoha států a jejich asertivnější vystupování s ambicí k vymezování sfér vlivu se zásadními strategickými implikacemi“*.[66] V důsledku toho *„roste riziko oslabování současného světového uspořádání“*, které je založené na *„multilateralismu a mezinárodním právu“*.[67] *Koncepce zahraniční politiky ČR* jasně říká, že *„Rusko v současnosti zásadním způsobem destabilizuje evropskou bezpečnostní architekturu“*.[68] Politika ČR pak bude vůči Rusku záviset *„na respektu RF k mezinárodnímu právu a k územní integritě a svrchovanosti jeho sousedů“*.[69] Čímž v zásadě deklaratorně adaptuje reaktivní politiku. Aktivně bude Praha vystupovat za posílení *„konstruktivní spolupráce“* zejména v *„ekonomické a kulturní oblasti“* a usilovat o *„co nejširší kontakty s ruskou občanskou společností“*.[70] Každopádně *„dlouhodobým cílem je překonat současné problémy a dospět k partnerským vztahům“*.[71]

Konečná verze koncepce české zahraniční politiky prodělala řadu změn oproti původnímu návrhu, ke kterému se dostala česká média. Debata kolem připravované koncepce byla poměrně politizována; nakonec výsledná podoba se vyhnula většině kontroverzních bodů. Jednalo se hlavně o možný *„odklon od Havlovy podpory lidských práv“*. Rovněž v původní verzi měla chybět jednoznačná zmínka o *„ruské hrozbě Západu“*.[72] Oproti kritice původní verze nová koncepce byla přijata poměrně pozitivně.

Obecně všechny koncepční dokumenty mají odrážet změnu bezpečnostního prostředí, nicméně se nevyvarovaly přijetí určitých „klišé“ z veřejného diskurzu. Hlavě se jedná o problematiku „hybridního válčení“. Tento termín často vyjadřuje veškerou možnou konfrontaci od použití propagandy až po využívání ekonomických a vojenských nástrojů. Takové široké vymezení pojmu znamená, že jakákoliv roztržka a aktivní prosazování zájmů jedné země na úkor zemi druhé může být označeno za „hybridní válčení“. Není tak jasné, jak proti tomu postupovat či popř. bojovat a kdo má být vlastně zodpovědný za tento boj. Není ani jasné, do jaké míry je ohrožena bezpečnost ČR nebo ostatních členských států NATO. Přitom, i pokud by byl termín omezen pouze na využívání *„neidentifikovatelných ozbrojenců“*,[73] tak není jasné, proč mají být neoznačení vojáci ihned považováni za „hybridy“. Na Ukrajině se přitom odehrává spíše klasický konvenční konflikt s tankovými bitvami a s raketometnými duely. Rovněž i podpora povstaleckých hnutí není nová praxe. Z tohoto důvodu důraz na hybridní metody boje mohou naopak ztížit obranné plánování. V koncepčních dokumentech je tak spíše odražen probíhající sekuritizační diskurz.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: OTÁZKA POLITIZACE A POLARIZACE AGENDY A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Domácí politická scéna je v ruské otázce do značné míry politizována a polarizována. Ve světle ozbrojeného konfliktu na Ukrajině a ruskou anexí Krymu je politizace české politiky vůči Rusku přímo spojena s otázkami, které se týkají války a míru, světového řádu a vztahů se západními spojenci. Polarizace zahraniční politiky ČR vůči Ruské federaci je pak ovlivněna institucionálním rámcem pluralitní demokracie, odráží rozdílnou interpretaci motivů Ruska, dlouhodobé názorové preference českých politiků a rovněž odráží i konkrétní politický vývoj, který vyžaduje okamžitou reakci. Politizace česko-ruských vztahů na úrovni Parlamentu ČR a politických stran často odpovídá domácí konkurenční politice. Jedná se tak o dlouhodobé postoje konkrétních osob ať už vůči Ruské federaci, nebo ke svým politickým oponentům. Projevuje se to jak na úrovni politických stran (TOP 09 a ODS vs. ČSSD či KSČM), tak i např. mezi bývalými soupeři prezidentských voleb (Zeman vs. Schwarzenberg). Nicméně i uvnitř některých stran jsou patrné jisté disonance.

Politický diskurz o Rusku

Stejně jako v roce 2014, i v roce 2015 se vláda ČR snažila vystupovat koherentně, což se jí poměrně dařilo. Nicméně i ve vládě lze vysledovat rozdílné názorové proudy. Jedná se tak o odlišnou interpretaci motivů Ruska nebo závažnosti hrozby, které ČR

čelí. To ostatně i odpovídá i resortu, který mají konkrétní členové vlády na starosti. Ministr obrany M. Stropnický (ANO) tak vyjadřoval poměrně velké znepokojení nad politikou Ruska. Poměrně kriticky se vůči Rusku vyjadřoval i ministr zahraničních věcí L. Zaorálek (ČSSD). Naopak pro ministra průmyslu a obchodu J. Mládka (ČSSD) mnohem důležitějším tématem než ruská hrozba byly perspektivy obchodu po uvalení sankcí a krizi v ruské ekonomice. Ministr financí A. Babiš (ANO) se začal k tématu vyjadřovat o něco aktivněji než v předešlém roce, ale jeho skeptický postoj k sankcím, o jejichž efektivitě pochybuje, zůstal. Za těchto okolností se ministerský předseda B. Sobotka (ČSSD) snažil posazovat spíše kompromisní postoj mezi těmito názorovými proudy. V zásadních otázkách však byla vláda jednotná. Jedině ze strany lidovců šlo vysledovat poněkud ostřejší postoje.

Každopádně se koaličním partnerům a premiérovi podařilo zajistit konzistentní pozici vlády, která měla odrážet konsenzus dosažený v rámci EU. Právě tento evropský konsenzus a stabilizace situace na Ukrajině v průběhu 2015 (nikoliv však její uklidnění) umožnily překonat rozpory, které v roce 2014 šlo ve vládě vysledovat, kdy obzvláště KDU-ČSL zastává radikálnější pozici vůči RF. Tudíž reaktivní adaptace společné politiky EU umožnila české vládě zachovat jednotnou pozici a zamezila vznikům rozporů mezi koaličními partnery. Intenzifikace debaty je zpravidla spojována s určitými událostmi, které vyžadovaly od politiků zaujetí jasného stanoviska. Stalo se tak v případě cesty prezidenta Zemana do Moskvy na oslavu Dne vítězství a v související roztržce prezidenta a amerického velvyslance Andrewa Schapira či hlasování o asociační dohodě s Ukrajinou v září 2015.

Vláda osud sankcí v souladu s dohodnutým postojem na úrovni EU pevně spojila s realizací dohod z Minsku a rozhodnutí o jejich prodloužení je spíše přeneseno na unijní úroveň. Předmět sankcí se tak stal spíše otázkou technického rozhodování v „Bruselu“. Právě otázka sankcí byla v předešlém roce spojena s celkovým postojem ČR vůči Rusku, což vedlo k vysoké míře politizace a k neshodě i mezi koaličními partnery, kdy KDU-ČSL ostře kritizovala Sobotkův „lavírující“ postoj, když si vyhradil právo připomínkovat sankční balíček na konci srpna 2014.[74] Postoj české vlády vůči sankcím tak v předešlém roce byl spojen s otázkou solidarity ČR se západními spojenci a s Ukrajinou. Přesun této sankční problematiky na evropskou úroveň tak dopomohl k výrazné depolitizaci tohoto tématu. Depolitizace však neproběhla v případě postojů českého prezidenta, který nadále nejhlasitěji zpochybňuje efektivitu sankcí a podporuje jejich co nejrychlejší zrušení, za což je kritizován nejen z řad pravicové opozice, ale i ze strany předsedy vlády B. Sobotky a ministra zahraničních věcí.

Rozpor v interpretaci účinností sankcí však má přímý dopad na praktickou zahraniční politiku. Pokud jsou sankce doopravdy účinné, tak doposud zvolený kurz je správný. Pokud naopak sankce mají na ruskou zahraniční politiku dopad minimální, tak je nutné přezkoumat dosavadní politiku vůči RF jak na úrovni české vlády, tak i na úrovni EU. Proto rozdílné postoje prezidenta a vlády jsou zapříčiněny nejen objektivním ústavním či institucionálním uspořádáním České republiky, ale i v rozdílných interpretacích jak účinnosti dosavadní politiky (v případě sankcí), tak i příčin, které ke konfliktu vedly. Prezident tak oproti vládě částečně klade odpovědnost za konflikt na nové „porevoluční“ vedení na Ukrajině a na představitele evropských zemí, kteří

nebyli schopni zajistit dohodu mezi tehdejším prezidentem Viktorem Janukovičem a zástupci ukrajinské opozice.[75] Praktická politika prezidenta se tak může jevit, že se odchyluje od politiky vlády, která vychází z jiných předpokladů, o nichž byla navíc dosažena shoda na úrovni Evropské unie. Ústavně institucionální uspořádání České republiky pak vede k tomu, že tyto rozdílné interpretace vystupují na povrch a dochází tak k rozporu v praktické politice vlády ČR a prezidenta.

Přitom je zajímavé, že jak členové vlády, tak i prezident v obhajobě svých postojů odkazují na EU, či kancléřku Angelu Merkelovou, která je ve snaze řešení ukrajinské krize poměrně aktivní. Na jednu stranu to lze interpretovat tak, že i navzdory rozdílným postojům je tak odklon od společné politiky EU nepřípustný. Na druhou stranu z pozice prezidenta Zemana to může být snaha dát najevo, že „jeho" politika či postoje nejsou příliš „deviantní".

Co se veřejné debaty týče, tak ta je poměrně polarizována jak na půdě parlamentu, tak i v médiích. Stejně tak i nevládní sektor (včetně odborné veřejnosti) k tomu často přispívá. Neustále se probírají témata spojená s tím, zda ČR patří „na východ nebo na západ", vyjadřují se obavy z toho, že český postoj může zpochybnit „solidaritu" se spojenci, nebo že se česká politika může jevit jako nekoordinována a nečitelná. Běžně se přitom odkazuje na historické paralely z roku 1938 a 1968. Děje se to tak přinejmenším ve třech rovinách. Zaprvé se zdůrazňuje hrozba pro ČR, která vychází z RF. Zadruhé, ať už explicitně, či implicitně je osud Ukrajiny spojován s osudem Československa, které několikrát ztratilo svou suverenitu, což má povzbudit solidaritu ČR s Ukrajinou. Anebo zatřetí, „opatrnická" politika české vlády (jak ji často pravicová opozice kritizuje) staví zemi do role nespolehlivého spojence, který ustupuje agresorovi. Často se veřejná debata vede nikoliv o problematice Ukrajiny samotné a porušování její suverenity ze strany Ruska, ale o otázce světového řádu, jehož změny mají fundamentální dopad na bezpečnost Evropy a ČR. Jak zdůraznil český politolog Michael Romancov, *„jde o fundamentální záležitost toho, jaká pravidla hry budou v euroatlantickém prostoru platit. Rusko tyto principy pošlapalo a nesmí mu to projít."*[76] To i vysvětluje velkou míru politizace až sekuritizace debaty a polarizaci veřejnosti a politiků. Ústavní činitelé, kteří se dívají na politiku Ruska jako na lokální problém bez širšího geopolitického kontextu, tak v zásadě ohrožují bezpečnost ČR. Jedná se tak o střet dvou vzájemně vylučujících perspektiv: regionální problém vs. světový řád.

Pozice TOP 09 dlouhodobě vychází z určitých ideových hodnot, které aktivně prosazuje. V tomto ohledu je Rusko jasná hrozba pro světový (resp. evropský) řád. Oproti vládě podporuje dodávky zbraní na Ukrajinu a její vedení ostře útočí proti odpůrcům tvrdého postoje vůči Rusku. Docházelo i k obviňování politických oponentů z přisluhování Rusku či V. Putinovi (*„Závodíte, kdo vleze Putinovi do zadku hlouběji,"* prohlásil Miroslav Kalousek na adresu komunistů a poslance ČSSD Jaroslava Foldyny během jednání o asociační dohodě v Poslanecké sněmovně).[77] K pozici TOP 09 je blízké vedení ODS. Z opačné strany zase znějí obviňování ze servility vůči Západu (potažmo USA či Německa) a nedostatečné hájení vlastních zájmů ve jménu „solidarity".

I přesto však debaty probíhají i uvnitř stran. Uvnitř ČSSD neexistuje jasná názorová jednota, jako tomu je např. u TOP 09. Alternativu Zaorálkovy linie představují

např. Jaroslav Foldyna, Stanislav Huml nebo Zdeněk Škromach. Tato skutečnost se projevila např. během jednání v Poslanecké sněmovně o asociační dohodě s Ukrajinou v září 2015. Poslanec Foldyna se při té příležitosti snažil prosadit doprovodné usnesení (ovšem neúspěšně), podle kterého se Ukrajina začne přibližovat k EU až po provedení dalekosáhlých ekonomických a politických reforem a dojde k omezení *„vlivu zkorumpovaných oligarchů s jejich soukromými armádami"*. Podle něj mělo rovněž dojít k utlumení projevů extrémního nacionalismu.[78]

Postoje KDU-ČSL jsou poněkud ostřejší než u zbylých členů koalice, což stranu přibližuje k pravicové opozici. Strana se sice ztotožňuje s pozicí vlády a premiéra, ale zdůrazňuje, že v případě obnovení konfliktu, by EU a NATO měly být připraveny *„všemi prostředky, včetně vojenských, pomoci Ukrajině"*.[79] Tím byly hlavně myšleny dodávky zbraní pro ukrajinskou armádu. Předsednictvo KDU-ČSL např. projevilo i vlastní iniciativu a ostře se ohradilo proti ruskému sankčnímu seznamu, do kterého se dostali čtyři Češi. Podle něj se jedná o *„další ukázku ruské propagandy"* a vyhlásilo bojkot cest do Ruska.[80] Dále např. podle poslance Ondřeje Benešíka cílem Ruska je *„získat nová území – buď přímo, nebo ve formě vazalských regionů"*. Konflikt tak podle něj není reakcí na svržení prezidenta V. Janukoviče, ale jedná se o *„dlouhodobě připravovanou akci"*.[81] Podle předsedy KDU-ČSL Pavla Bělobrádka dopady sankcí na Českou republiku sice nejsou marginální, ale *„jde o cenu, kterou můžeme a musíme unést"*.[82] Podle něj jsou sankce účinné a umožnily jednání o míru. Velmi často se opakuje tvrzení, že *„Rusko síle rozumí"*, proto je nutné udržet jednotu Západu. Bělobrádek vyjádřil i obavy ze závislosti na importu ropy a plynu z Ruska, proto je podle něj nutné podpořit budování energetické unie v rámci EU, což zlepší vyjednávací pozice ČR.

Z hnutí ANO nejopatrněji vystupuje minstr financí A. Babiš. Nadále vyjadřoval skepsi, co se účinností sankcí týče, ale ostře odmítl, že by byl proruský politik, z čehož ho např. nařkl místopředseda TOP 09 Kalousek.[83] Podle Babiše však mnohem větší hrozbu než Rusko představují uprchlíci a Islámský stát.[84] Naopak M. Stropnický z pozice ministra obrany situaci vidí mnohem vážněji. Podle něj si Ruská federace váží síly a baví se jen se silnými partnery a průjezd amerických vojáků má poskytnout *„důkaz jednoty, připravenosti a určité síly"*.[85] Stropnický stejně se jako ostatní členové vlády vyjádřil proti dodávkám zbraní na Ukrajinu, nicméně uvedl, že MO ČR podporuje Ukrajinu zvyšováním kvalifikace obzvláště v oblasti logistiky a poskytováním vojenské výstroje.[86] Podle něj jsou jednou z největších hrozeb současnosti *„revizionistické mocnosti"*. Z pohledu resortu, který vede, takové prohlášení odrážejí české koncepční dokumenty.

Podobně jako ministr obrany, tak i tehdejší náčelník generálního štábu Petr Pavel, který od června 2015 předsedá vojenskému výboru NATO, poukazoval na ruské nebezpečí. Podle něj pomocí separatistů chce Rusko na Ukrajině vytvořit nárazníkové pásmo. Přitom by ale přímá konfrontace s NATO byla pro Rusko *„sebezničující"*, čehož jsou si v Moskvě vědomi. Nicméně vzhledem ke společným bezpečnostním hrozbám (mezi které v první řadě patří islámský extremismus) je nutné udržovat i dialog. Generál Pavel upozorňoval i na možnost hybridních válek, pomocí kterých Rusko může destabilizovat řadu zemí – nejen sousedy. Rusko označil *„za protivníka*

[nikoliv nepřítele], *kterému lze jen těžko věřit"*. Rovněž vidí problém i v ruské propagandě, která účelně zkresluje fakta s cílem rozložit jednotu Aliance.[87]

Role prezidenta při utváření politického diskurzu o Rusku

Pozice prezidenta Miloše Zemana se v roce 2015 příliš nelišila od jeho postojů z roku 2014. Prezident byl přesvědčen, že k dalšímu vyhrocení situace na Ukrajině nedojde, a vyjadřoval naději na brzké zrušení sankcí.[88] Zeman se kvůli svým výrokům a praktickým krokům často stával terčem kritiky nejen ze strany pravicové opozice a bývalého soupeře z prezidentské volby K. Schwarzenberga, ale i ze strany členů vlády. Prezident Zeman tak často čelil domácímu tlaku a navzdory své nekompromisní rétorice na adresu svých oponentů musel dělat ústupky.

Již na začátku ledna 2015 se pro *Právo* vyjádřil, že na Ukrajině probíhá občanská válka. Nicméně o několik dní později ředitel hradního zahraničního odboru Hynek Kmoníček zdůraznil, že *„Prezident nikdy nepopíral fakt ruských dobrovolníků […] na Ukrajině a vždy tvrdil, že tam dochází k agresi ze strany Ruské federace"*. Nicméně i v dalších měsících Zeman srovnával konflikt na Ukrajině s občanskou válkou ve Španělsku, kdy vnější síly rovněž podporovaly bojující strany ve vnitrostátním konfliktu.[89]

Další dva podobné ústupky jsou spojené s prezidentovou návštěvou Moskvy 9. května na oslavy Dne vítězství. Kromě pravicové opozice Zemanovu cestu do Moskvy kritizovali i lidovci, kteří na svém usnesení celostátního výboru strany *„vyzvali prezidenta Miloše Zemana, aby přehodnotil svou účast na vojenské přehlídce v Moskvě"*.[90] Podobně se vyjádřil i ministr obrany M. Stropnický. Poslankyně za ODS Miroslava Němcová pak žádala, aby vláda nehradila cestovní náklady na prezidentovu cestu. Tato případná účast na přehlídce se stala i předmětem roztržky mezi americkým velvyslancem Schapirem a prezidentem. V dubnu vláda nakonec prezidentovu cestu do Moskvy až napodruhé schválila. Předtím ale Zeman musel postoupit tlaku a odmítnout samotnou účast na přehlídce, což mu pravděpodobně domluvil ministr Zaorálek, byť podle Hradu šlo o suverénní rozhodnutí prezidenta.[91] Druhý ústupek se týkal právě oné roztržky s americkým velvyslancem. Po té, co se velvyslanec A. Schapiro nechal slyšet, že účast prezidenta na přehlídce může být *„prekérní"*, prezident reagoval tím, že velvyslanec *„má dveře na Hrad zavřené"*. Podporu prezident nenašel ani u ministra zahraničních věcí, ani u premiéra a ustoupil. Podle H. Kmoníčka tak měl prezident na mysli pouze jednu konkrétní schůzku a celkově se snažil incident „uhladit".[92]

Mezitím Zemanova cesta do Moskvy byla kritizovaná i složením delegace, ve které byl Martin Nejedlý (který v tu dobu byl jednatelem ruské LUKOIL Aviation Czech), a díky skutečnosti, že při setkání s prezidentem Putinem chyběl český velvyslanec. Kvůli Zemanové politice vůči Rusku požádal K. Schwarzenberg o schůzku s premiérem Sobotkou. Podle něj *„výroky prezidenta jsou neuvěřitelné. A škodí jimi České republice."* Jednalo se hlavně o prezidentův zdrženlivý postoj k anexi Krymu, konfliktu na východě Ukrajiny a o podporu zrušení sankcí.[93]

Cesta M. Zemana do Ruska byla v českém politickém diskurzu legitimizována dvojím způsobem. Mluvilo se zaprvé o nutnosti vzdát hold padlým vojákům při osvobození Československa. Druhý argument spočíval ve snaze bránit české hospodářské zájmy. Podle premiéra cesta do Moskvy má pomoci českým podnikům v Rusku a *„udržet aspoň minimální politické vztahy"*.[94] Během své návštěvy Moskvy hovořil český prezident se svým ruským protějškem o otázkách hospodářské spolupráce a českých pohledávek v Rusku, které dosahovaly 9,1 mld. Kč, avšak jak se později ukázalo bez většího úspěchu.

Tak jako v předcházejícím roce i během roku 2015 probíhala nepřímá polemika mezi prezidentem Zemanem a předsedou TOP 09 Schwarzenbergem. V zásadě se tak zčásti může jednat i o jakési pokračování volebního boje. Podle Schwarzenberga snahou Ruska je dosáhnout hegemonii v Evropě, k čemuž mu dopomůže kontrola nad Ukrajinou.[95] Naopak podle M. Zemana je nutné mít Rusko jako partnera v boji s mezinárodním terorismem.[96] K. Schwarzenberg trvá na tom, že sankce jsou účinné.[97] Naopak M. Zeman trvá na tom, že sankce jsou kontraproduktivní a zvyšují napětí mezi Ruskem a Západem, upevňují Putinův režim a vyvolávají pocit obklíčené pevnosti.[98] Zeman se rovněž pro ruský list *Kommersant* poměrně pozitivně vyjádřil o stavu ruské demokracie, což je v rozporu s dominantním narativem o „Putinovém režimu".[99] Přirozeně takové postoje českého prezidenta jsou v Rusku velice vítány. Přitom právě skutečnost, že Miloše Zemana využívá Ruská federace ke své propagandě, je jednou z hlavních výtek vůči českému prezidentovi.[100]

Navzdory snahám na počátku roku lépe koordinovat politiku mezi vládou a prezidentem nadále dochází k určitým disonancím. Nicméně v tomto případě tato polarizace je do určité míry zveličována. Pozice jak prezidenta, tak i premiéra se shoduje v tom, že osud sankcí je spojen s realizací minských dohod. Pokud však prezident nahlížel na situaci více optimisticky a předpokládal splnění dohod ke konci roku 2015 (což byl ostatně *deadline* stanovený v samotné dohodě), premiér nechtěl událostem předbíhat.

Rovněž se projevily rozporné názory ohledně budoucnosti Ruska a EU, kdy prezident Zeman zopakoval svůj dlouholetý názor, že v perspektivě dvaceti let by se Rusko mělo stát členem EU a mezitím přijmout účast na programu Východního partnerství. Premiér Sobotka takovouto perspektivu odmítl a vyjádřil se za vytváření nových vztahů mezi Evropskou unií a Ruskou federací podporovanou Euroasijskou ekonomickou unií. Snaha předejít hospodářské válce mezi dvěma integračními uskupeními tak vyjadřuje Sobotkův pokus převést celou debatu do konkrétní pragmatické politiky mající řešit jasné cíle.[101]

Prezident Zeman je často svými odpůrci ať již politickými, nebo odpůrci z řad veřejnosti nebo i expertní komunity obviňován (či pouze kritizován) z toho, že zastává „prokremelské názory", je „obhájcem Kremlu", šiřitelem „ruské propagandy" a že jeho chování poškozuje ČR. Přitom kritika směřuje i k jeho postoji v uprchlické krizi nebo k Islámskému státu apod.

Jedením z hlavních důvodů, proč politika Miloše Zemana vede k takové polarizaci, je to, že prezident na rozdíl od vlády nemá potřebný byrokratický aparát, který by mu umožnil jeho aktivitu formalizovat a převést na úroveň praktické politiky, tak jak je to např. na MPO. Prezident Miloš Zeman tak absenci potřebného aparátu kompenzoval svou silnou osobní angažovaností. Vzhledem k tomu, že doposud existují

mezery v koordinaci politiky mezi vládou a prezidentem (opět vzhledem k chybějícímu institucionálnímu zázemí, ale i kvůli osobním konfliktům prezidenta a premiéra), je i vztah prezident–premiér do jisté míry polarizován a na domácí politické půdě je tak prezident Zeman takřka osamocen. Přitom, jak již bylo řečeno, rozpor mezi pozicí prezidenta a vlády je spíš ve formě výroků než v jejich obsahu. Byť prezident efektivitu sankce zpochybňuje, má k jejich zrušení dojít po splnění dohod z Minsku. Navíc názory prezidenta jsou blízké k některým členům ČSSD včetně ministra průmyslu a obchodu Mládka.

Zahraniční politika ve vztahu k RF v českém politickém diskurzu: otázka polarizace

Stejně jako v předchozím roce 2014, také v roce 2015 představovalo Rusko a s ním související otázky v zahraniční politice ČR důležité téma politického diskurzu opozičních stran, tj. ODS, TOP 09 a KSČM. Zároveň pro tyto opoziční strany, podobně jako pro vládní strany, dosáhla v roce 2015 diskuse o otázce Ruska ve vztahu k české zahraniční politice vysoké míry politizace, která se v některých případech přešla dokonce v diskurz sekuritizační, kde je Rusko považováno za vážnou hrozbu bezpečnosti ČR. A konečně v neposlední řadě, stejně jako v případě vládních stran, také u ODS, TOP 09 a KSČM vedla problematika Ruska k polarizaci, a to nejen mezi těmito opozičními stranami, ale i uvnitř samotných stran.

Příkladem takové strany je zejména ODS. Na jednu stranu uvnitř ODS patřili v roce 2015 k velkým kritikům Ruska a vlády ČR za mírnou politiku vůči RF především Petr Fiala, Miroslava Němcová, Alexandr Vondra, ale i europoslanec Jan Zahradil. Ten mj. upozornil na skutečnost, že mezi pozvanými účastníky pražské konference „Let My People Live!“ pořádané 26. 1. 2015 na Hradě se objevil i Vladimir Jakunin, jenž je na americkém sankčním seznamu a kvůli kterému měl český prezident problémy již minulý rok, když totiž zamířil na ostrov Rhodos na konferenci „Dialog civilizací“ právě na pozvání V. Jakunina.[102] Zároveň J. Zahradil 18. 3. 2015 vyzval vládu ČR, aby zaujala nekompromisní stanovisko k rozhodnutí RF rozmístit balistické rakety v kaliningradské oblasti, neboť jde o nepřijatelný konfrontační krok, který *„nemůže zůstat bez reakce“* a který je s to *„bezprostředně ohrozit i bezpečnost České republiky“*.[103] Dále by pak podle Zahradila měla Sobotkova vláda trvat na zachování protiruských ekonomických sankcí, neboť: *„Je zapotřebí skutečně dosáhnout nějakého viditelného kroku ze strany RF, které bude znamenat ukončení jeho angažmá na Ukrajině.“*[104]

Podobně dne 22. 3. 2015 vyzvala M. Němcová vládu ČR, aby zásadním způsobem *„odmítla kremelskou zahraniční politiku“*, jež vyhrožuje jadernými zbraněmi proti Dánsku, čímž RF záměrně vyvolává konflikt se zemí, která je součástí NATO, a tím *„eskaluje napětí a ohrožuje bezpečnost v Evropě“*.[105] Stejně jako v předchozím roce 2014, byla M. Němcová během roku 2015 výrazným kritikem zahraniční politiky českého prezidenta ve vztahu k RF. V prvé řadě se poslankyně negativně stavěla k účasti prezidenta na vojenské přehlídce v Moskvě u příležitosti oslav 70. výročí konce druhé světové války a opakovaně vyzvala jak M. Zemana, aby svou účastí na vojenské přehlídce *„nepodpořil agresivní politiku současného Ruska“*, tak Sobotkovu vládu, aby cestu prezidenta do Moskvy *„neschválila a neplatila“*.[106] Zároveň M. Němcová kritizovala M. Zemana za viditelný příklon ČR k Východu, k čemuž přispívají zejména postoje prezidenta, jenž je považován za *„jednoho z klíčových evropských spojenců V. Putina“* a jeho *„výroky jsou často používány jako součást kremelské propagandy“*.[107] To je dle Němcové velmi nebezpečné, neboť *„ve hře jsou bezpečnostní zájmy ČR“* ohrožené *„imperiální politikou RF“*, která stále nahlíží na východní a střední Evropu *„jako na sféru svého vlivu“*.[108]

Vedle M. Němcové patřil v roce 2015 v rámci ODS k výrazným tvůrcům sekuritizačního diskurzu ve vztahu k Rusku také předseda ODS P. Fiala, který opakovaně varoval, že česká zahraniční politika riskantně opouští důraz na euroatlantickou vazbu a svým postojem k RF kvůli bezprostředním ekonomickým zájmům celkově ohrožuje Českou republiku, neboť *„Západ nás neohrožuje, je zárukou naší bezpečnosti, Rusko potenciálně ano“*.[109] Jinak řečeno, podle Fialy: *„Rusko je dnes velkou bezpečnostní hrozbou“*, které *„obnovilo svoje tradiční imperiální ambice i rétoriku studené války a zkouší, kam až se dá jít a co Západ unese. Bát se nemáme ničeho, tedy ani Ruska, ale starat se o bezpečnost naší země máme a musíme.“*[110] V tomto ohledu pak P. Fiala 28. 1. 2015 vyčítal Sobotkově vládě nečitelnou zahraniční politiku ČR a poukázal na rozpory ve vyjádřeních ústavních činitelů vůči RF, kdy např. prezident Zeman a ministr průmyslu a obchodu Mládek mají *„proruská vyjádření“* a ministr zahraničních věcí Zaorálek *„obhajuje sankce“*.[111]

Nicméně i v ODS se v roce 2015 objevila řada členů, kteří obhajovali spíše proruskou politiku České republiky. Například senátor za ODS Tomáš Jirsa po účasti na Mezinárodním strojírenském veletrhu INNOPROM v ruském Jekatěrinburgu v první polovině července 2015 zkonstatoval, že EU by dle jeho názoru měla vyvinout maximální úsilí o ukončení války na Ukrajině a narovnání vztahů s Ruskem, protože *„vše, co Ruské federaci nedodala EU, umí poskytnout Čína. Té jsou Krym i ukrajinská krize vcelku ukradené.“*[112] Zároveň T. Jirsa zdůraznil, že zásadní rozhodnutí zcela se od Ruské federace izolovat a zavést stoprocentní sankce není Evropská unie schopna a nebylo by to asi ani dobře, protože *„sankce spolu s krizí ruské ekonomiky mohou přijít Unii na 100 miliard eur, navíc se ztrátou milionu pracovních míst“*.[113] Ještě dál šli bývalí členové ODS, jako např. Václav Klaus, Ivo Strejček, Petr Paulczynský či Josef Myslín, kteří opakovaně kritizovali ODS a její současné vedení za ambivalentní a nesprávnou politiku vůči RF, přičemž podle I. Strejčka *„snaha destabilizovat Rusko, vytvořit v něm stav chaosu je ze strany Západu hra s ohněm“*.[114]

Kromě ODS přispěla v roce 2015 zásadním způsobem k sekuritizaci otázky Ruska a souvisejících témat v politickém diskurzu také TOP 09 a její členové, např. Karel Schwarzenberg, Miroslav Kalousek, europoslanec Jaromír Štětina, Marek Ženíšek, Jan Vitula a další. Podobně jako v roce 2014, také v průběhu roku 2015 opakovaně předseda TOP 09 Schwarzenberg varoval před agresivní politikou Ruska, které může opět vyslat *„zelené mužíčky ve snaze některé země vypáčit z NATO, Evropu rozdělit a pozvolna obnovit nadvládu nad střední a východní Evropou. Musíme být připraveni se tomu rázně postavit.“*[115] Schwarzenberg pak v této souvislosti vyzval k dodávkám zbraní pro Ukrajinu, která *„disponuje zbraněmi z dob Sovětského svazu“*,[116] kritizoval vládu ČR, která *„selhala v reakci na ruskou agresi na Ukrajině“*, a upozornil na ambivalenci zahraniční politiky ČR, která je *„zmatená a zanedbává bilaterální di-*

plomacii s většinou evropských států".[117] Předseda TOP 09 zároveň během roku 2015 opakovaně kritizoval prezidenta Zemana, jenž *„je ješitný populista a jeho výroky jsou hlavní zátěží české zahraniční politiky"*, neboť *„jednostranně straní Rusku"*.[118] Takovým příkladem je podle Schwarzenberga prezidentova cesta na vojenskou přehlídku v Moskvě u příležitosti oslav konce druhé světové války, se kterou TOP 09 nesouhlasí, protože *„účastí na přehlídce prezident zdůrazňuje velmocenské postavení Ruska a uctívá pouze Ruskou federaci"*.[119]

Podobně Zemanovu cestu do Moskvy opakovaně kritizovali např. M. Ženíšek, podle kterého *„cesta rezidenta Zemana je sama o osobě ostudou"*,[120] Helena Langšádlová, podle které se *„nás prezident snaží dostat zpět do područí Ruska"*,[121] ale také M. Kalousek, který zdůraznil, že prezident Miloš Zeman udělal špatnou věc, když jel do Moskvy, neboť tím *„Česká republika na sebe opět negativně upozornila. Byl bych radši, kdybychom byli výjimeční v jiných oblastech než se hrbit před diktátorem, který ohrožuje suverenitu Ukrajiny."*[122] Zároveň Kalousek 12. 2. 2015 varoval Sobotkovu vládu a Poslaneckou sněmovnu, aby si uvědomila, že *„největším bezpečnostním rizikem České republiky je rozpínavost Ruské federace a její neschopnost smířit se s výsledky studené války"*, a neodvrátila svoji pozornost *„od našeho největšího nebezpečí, jímž je rozpínavost ruského imperialismu!"*.[123] Místopředseda TOP 09 Kalousek společně s M. Ženíškem a dalšími členy TOP 09 pak v této souvislosti podpořili vyzbrojení Ukrajiny, protože pokud mezinárodními smlouvami garantované hranice jsou nedotknutelné, tak bychom *„měli také umožnit příslušníkům státu, jehož hranice jsou garantovány, aby si je mohli bránit. A poskytnout jim k tomu zbraně je minimum."*[124]

Také europoslanec za TOP 09 Luděk Niedermayer zdůraznil, že pokud by se ukázalo, že uzavřená druhá minská dohoda o příměří nebude funkční, měl by *„Západ a nejen Spojené státy začít Ukrajinu vojensky podporovat a zpřísnit sankce vůči Rusku"*.[125] Právě sankce Západu, které podle Reda Ifraha (TOP 09) *„jak je vidno velmi dobře fungují a Rusko je na kolenou"*, společně „*co nejtvrdším postupem vůči Vladimiru Putinovi"* by pak měly donutit ruského prezidenta sednout si k jednacímu stolu a *„řešit situaci diplomatickou cestou"*.[126] Vedle toho je podle R. Ifraha důležité, aby EU zůstala jednotná, neboť rozdrobení Evropské unie je přesně to, co by vyhovovalo ruskému prezidentovi. Naopak k demonstraci vojenské síly vyzval europoslanec TOP 09 J. Štětina, podle kterého tzv. měkká síla vůči zemi útočící na sousední státy se jeví jako neefektivní. *„Zatímco my uplatňujeme ‚měkkou sílu', lidé na Ukrajině umírají. Proto vítám demonstraci vojenské síly NATO, které zahájilo námořní vojenské cvičení v Baltském moři. Proto vítám každý náznak ochoty bránit naši demokracii a euroatlantické hodnoty i v Černém moři. Rusko ctí tvrdé protivníky."*[127]

Asi nejdál v kritice Ruska šel jihomoravský šéf TOP 09 J. Vitula, který vyzval kraj k zastavení dotace ve výši 200 tisíc Kč pro Týden ruské kultury. Podle Vituly v době, kdy západní svět přijímá proti Rusku ekonomické sankce, by ruští umělci měli zapomenout na jakoukoliv podporu z českých veřejných rozpočtů a nejlépe teď do České republiky vůbec nejezdit. *„Odmítnutí ruské kultury je především jasným signálem ruské veřejnosti, že její podpora prezidenta Putina má své důsledky."*[128]

Naopak o desekuritizaci a depolitizaci české zahraniční politiky ČR ve vztahu k Rusku se v roce 2015 pokoušeli členové KSČM, jako např. Vojtěch Filip, Pavel Kováčik, Jiří Dolejš, europoslanec Miloslav Randsdorf, Petr Cvalín apod., kteří se současně s tím stavěli proti představám a názorům představitelů ODS a TOP 09 o Ruské federaci, čímž přispěli k další polarizaci politického diskurzu o Rusku. Například předseda poslaneckého klubu KSČM P. Kováčik jasně ocenil účast českého prezidenta M. Zemana v Moskvě u příležitosti oslav vítězství nad nacismem. Zároveň je něj správné, že prezident spojil svou návštěvu s jednáním o ekonomických otázkách. *„Je to dobře i proto, že Rusko je velmi významný partner, ať se to někomu líbí nebo nelíbí, jak na poli politickém, tak na poli ekonomickém."*[129] Podobně se vyjádřil i J. Dolejš, podle kterého Zemanova návštěva je dobrý vklad pro budoucí česko-ruské vztahy. *„Pro mě je to vcelku jasné a docela se divím těm, kteří to chtějí zakazovat. Zakazovat by se to rozhodně nemělo."*[130] Podle Dolejše je pak nesmysl, že by M. Zeman svoji návštěvou podpořil ruského prezidenta V. Putina, protože *„si myslím, že ti, kteří tam pojedou, se nepůjdou klanět Putinovi, dokonce se nepůjdou klanět ani Stalinovi, které s tou dějinnou událostí měl přeci jenom určitý vztah, půjdou se klanět těm milionům mrtvých."*[131]

Stejně tak byla KSČM a její členové během roku 2015 opakovaně proti sankcím EU vůči Rusku. Například Ústřední výbor KSČM 12. 9. 2015 vyzval vládu ČR, aby se při rozhodování v orgánech EU postavila proti dalšímu prodlužování sankcí, které prokazatelně poškozují naši zemi. *„Reálná fakta ukazují, že omezení, která měla za cíl pokořit ruskou ekonomiku, nemají očekávaný efekt. Naopak vedou Rusko k odvetným opatřením a nacházení alternativ v globálním zásobování u jiných, než evropských partnerů."*[132] Sankce pak citelně zasahují i země EU, včetně ČR, kde *„protiruské sankce způsobují miliardové ztráty"*, proto by *„ČR by ve svém vlastním zájmu měla svou ekonomiku chránit a sankce odmítnout"*.[133] Navíc eskalaci sankcí považuje KSČM za velmi nebezpečnou v souvislosti s šířením válečné atmosféry, která *„začíná velmi připomínat období studené války"*.[134] Podobně odmítla sankce vůči Ruské federaci také Soňa Marková, jedna ze sedmi českých zástupců v Parlamentním shromáždění Rady Evropy, protože *„sankce nepřinesly žádný výsledek"*.[135] Navíc podle Markové: *„Na Ukrajině probíhá občanská válka a není jednoznačné, že všechno zlo pochází z Ruska."*[136] V neposlední řadě význam sankcí EU proti Rusku zpochybnil také europoslanec M. Ransdorf, který v červnu 2015 navštívil Ruskou federací anektovaný Krym. Podle něj unijní sankce brání na Krymu ve využití výhod speciální zóny a *„investice ze zahraničí prakticky nepřicházejí, i když by přinášely výhodu oběma stranám"*.[137]

KSČM se také postavila proti podpisu asociační dohodě mezi Ukrajinou a Evropskou unií, když 18. 6. 2015 její poslanci dali jasně najevo, že se chystají zablokovat jednání o této otázce a podle předsedy KSČM Filipa *„využijí všechny dostupné prostředky, aby plány kabinetu zmařili"*.[138] KSČM vadí údajné pronásledování jejich ukrajinských soudruhů a např. Leo Luzar (KSČM) v usnesení, které sepsal, poukazuje na projevy extrémního nacionalismu, xenofobie i sympatií k fašismu mezi Ukrajinci.[139] Za tento postoj si pak KSČM vysloužila kritiku, a to jak vládních stran, kdy např. premiér Sobotka uvedl, že komunisté pouze *„mechanicky kopírují postoje RF"* a takové jednání není v souladu *„s našimi národními a také evropskými prioritami"*,[140] tak opozičních stran. Podle M. Němcové je *„KSČM pod vlivem Kremlu"* a podporuje

jeho politiku *„porušování mezinárodního práva, vyzbrojování namířeného proti Západu a NATO“*.[141] Podobně podle Petra Gazdíka (TOP 09 a STAN) se KSČM vždy bezmezně držela názoru Ruska a *„vždy měli rádi diktátorské režimy v Rusku a jednotný Sovětský svaz“*.[142]

K obnovení spolupráce Západu s Ruskem pak vyzval P. Cvalín (KSČM), dle které by západní Evropa, ale i USA v důsledku nedávných teroristických útoků radikálních muslimů ve Francii měly pochopit, že bez aktivní vzájemné spolupráce s Ruskou federací neporazí světový terorismus. *„Ruská federace je státem, který nesmí stát stranou v boji proti této hrozbě. Toto by měly pochopit i ty státy, které v důsledku ukrajinské krize mluví o RF jako o teroristickém státu, který musí stát stranou evropskému dění. A to já rozhodně odmítám.“*[143]

K polarizaci politického diskurzu o Rusku přispěla v roce 2015 svými odlišnými názory také řada politických činitelů, jako např. Tomio Okamura (SPD), který na svých facebookových stránkách jasně zdůraznil, že souhlasí s cestou prezidenta M. Zemana do Moskvy při příležitosti výročí ukončení druhé světové války, jelikož tuto válku z největší části vybojovala ruská Rudá armáda a *„je to podle mého názoru naprosto standardní projev díků za 140 tis. obětí z řad ruských vojáků při osvobozování Československa od nacistů“*.[144] Podobně podle Jiřího Paroubka (LEV 21) se prezident M. Zeman logicky rozhodl o své účasti na oslavách vítězství nad fašismem 9. května v Moskvě a požadavek poslankyně Němcové, aby si prezident zaplatil cestu do Moskvy na oslavu vítězství ze svého, *„je sám nechutný a sprostý vůči obětem druhé světové války“*.[145] Příkladem až radikálního proruského postoje byly pak v roce 2015 názory Jiřího Vyvadila, bývalého senátora ČSSD a zakladatele občanského sdružení Přátelé Ruska v České republice, který např. v jednom z článku pro *Parlamentní listy* ze 28. 2. 2015 napsal *„ať už to tedy Rusko odstartuje. Má trvale 700 000 vojáků ve zbrani, […]. Fakt by mi dělalo radost, jak by se tam někde Němcová, s Kalouskem, Fialou […] cpala zamazaná do krytu a rychle si opakovala ruská slovíčka.“*[146]

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Vedle politického diskurzu byla v roce 2015 problematika Ruska a souvisejících otázek jedním z nejčastěji diskutovaných témat také veřejného a mediálního diskurzu. Stejně jako v roce 2014, také v roce 2015 věnovala všechna česká tištěná média, jako např. *Hospodářské noviny*, *Právo*, *MF DNES*, *Lidové noviny*, *E15* či *Haló noviny* a jejich internetové verze, ale i další internetové portály, jako např. *Euractiv*, *Euroskop*, *Česká pozice*, *Echo24*, *Aktuálně.cz* či *Parlamentní listy*, zvýšenou pozornost celé řadě otázek spojených s RF v české zahraniční politice. Podobně bylo Rusko a jeho vztah k ČR velmi častým tématem různých veřejných akcí, konferencí, kulatých stolů apod. Diskuse o Rusku se pak v roce 2015 ve veřejném a mediálním diskurzu, stejně jako v diskurzu politickém, vyznačovala výraznou polarizací a přítomností řady protichůdných názorů a postojů.

Tento stav byl během roku 2015 ve veřejném a mediálním diskurzu patrný na příkladu diskuse o Ruské federaci ve spojení s otázkou *„konfliktu“* či *„války“* a *„bezpečnosti“*. Na jedné straně názorového spektra převládá postoj, podle kterého se *„Rusku nedá věřit“* a představuje *„bezpečnostní hrozbu v Evropě“*, protože *„vede hybridní válku na Ukrajině“* a chystá se *„zaútočit na pobaltské státy“*. Jako odpověď by podle představitelů tohoto názorového proudu měl Západ, tj. USA, NATO a EU, reagovat *„demonstrací vojenské síly“* a *„zastrašit“* tak Rusko. Na straně druhé pak převládá názor, že tato tvrzení o hrozbě Ruska a jeho válečných záměrech jsou *„nepravdivá“*, *„přehnaná“* a *„záměrně lživá“* a jejich záměrem je snaha *„poškodit Rusko“*, které by nikdy *„nezaútočilo na stát NATO“*. Zároveň toto *„neuvážené a štvavé“* jednání může *„zhoršit ekonomické a energetické vztahy a zájmy EU v Rusku“*. A konečně podle představitelů dalšího názorového spektra je ze strany Západu velmi nebezpečné rozhodnutí *„demonstrovat vojenskou sílu“* vůči Rusku či dokonce *„snaha o destabilizaci“* Ruska, kterému V. Putin vrátil hrdost. Toto jednání pak může v konečném důsledku *„neuváženého zvyšování napětí“* vyvolat *„horkou válku“* mezi Západem a Ruskem a tím vést k *„rozpoutání třetí světové války“*.

Tuto názorovou diferencovanost ve vztahu např. k angažovanosti RF na Ukrajině potvrdila jedenáctá vlna průzkumu *Trendy Česka*, který pro Českou televizi vypracovala agentura TNS Aisa. O tom, že Rusko na Donbas poslalo své vojáky nebo zbraně, je pevně přesvědčeno 29 % dotázaných a s myšlenkou spíše souhlasí dalších 33 % respondentů, 16 % Čechů si naopak myslí, že Rusko do konfliktu spíše nevstoupilo, pevné přesvědčení o ruské neangažovanosti vyjadřuje 6 % respondentů. O ruské účasti v konfliktu jsou přesvědčeni zejména liberální voliči – stoupenci ODS, TOP 09, SZ a především Pirátů, u nichž zaznívá přesvědčení o ruské účasti vůbec nejsilněji (86 %). Opačné stanovisko potom zastávají stoupenci Úsvitu a především KSČM – 39 % příznivců KSČM má za to, že RF separatisty vojensky nepodporuje.

Pokud jde o řešení ukrajinské krize, česká veřejnost ho nejčastěji spatřuje v jednáních *„na úrovni zástupců všech zemí EU“* (62 %).[147] *„K dalším krokům, které jako vhodnou cestu k řešení konfliktu pokládá více než 50 % dotázaných, patří umožnění konání voleb pod mezinárodním dohledem a proběhnuvší jednání v Minsku, které se konalo bezprostředně před dotazováním.“*[148] Zpřísňování protiruských sankcí pak podporuje ⅓ veřejnosti. Cestu k vyřešení ukrajinské krize v nich vidí 36 % občanů.[149]

K této názorové odlišnosti a rozdílnému postoji ve vztahu k Ruské federaci pak v ČR během roku 2015 přispívala mj. proruská dezinformační kampaň šířená v některých médiích, zejména prostřednictvím proruských webových stránek, neformálních skupin a komunit na sociálních sítích, několika tištěných periodik, rozhlasu i nevládních organizací. Podle Ivany Smoleňové z PSSI pak *„prokremelská sdělení zesiluje rozsáhlá aktivita na sociálních sítích a organizace veřejných shromáždění. Ruská propagandistická síť je sofistikovaná, využívající k šíření svých zpráv úředníky, novináře, komentátory a internetové ‚troly‘.“*[150] Cílem této dezinformační kampaně je podle analytičky v prvé řadě snaha o demoralizování společnosti, obrátit veřejné mínění proti západním institucím, proti USA a NATO, a narušení jednoty v rámci Evropské unie. Dalším cílem je snaha vykreslovat politiky a mainstreamová média jako zkorumpované a pracující v zájmu korporací, a tím podkopat jejich důvěryhodnost a autoritu.

„Z takovéto situace potom Rusko vychází jako zachránce a morální hodnota, někdo, kdo přinese do chaosu pořádek.“[151]

V této souvislosti česká média během roku 2015 ukázala na dva demonstrativní příklady vlivu proruské dezinformační kampaně, které zároveň potvrdily názorovou protichůdnost a rozdílnost politické reprezentace a veřejnosti v České republice. Prvním příkladem byl plánovaný průjezd vojenského konvoje americké armády od 29. 3. do 1. 4. 2015 Českou republikou z cvičení v Pobaltí na základnu v Německu, který měl podle mluvčího americké armády v Evropě Craiga Childse *„viditelně demonstrovat americkou pomoc svým spojencům v NATO a ukázat schopnost severoatlantické aliance se pohybovat přes hranice a území spojeneckých států“*.[152] Zatímco jedna část společnosti podpořena řadou politických činitelů ČR včele s premiérem Sobotkou vítala konvoj jako projev soudržnosti mezinárodních sil NATO reagující na ruskou agresi na Ukrajině, druhá skupina, podporovaná KSČM, konvoj odsoudila a přirovnala jej k okupaci vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968. Za tento postoj si odpůrci průjezdu amerického konvoje vysloužili ostrou kritiku, a to nejen ze strany politických představitelů, ale i od řady umělců. Například písničkář Jaroslav Hutka označil protestující za *„placené špióny a patologické blby, kteří spadli z Marsu“*[153] a podobně se vyjádřil i herec Jiří Lábus: *„jsou to lidi, kteří jsou buď zaplaceni, nebo to jsou nepříčetní lidé.“*[154]

Druhým příkladem byla plánovaná jízda členů ruského motorkářského klubu Noční vlci do Berlína přes řadu evropských států, včetně České republiky mezi 25. 4. a 9. 5. 2015 jako připomenutí 70. výročí vítězství nad nacistickým Německem. Členové skupiny mají ideologicky blízko k ruské pravoslavné církvi a V. Putinovi. Zatímco např. L. Zaorálek či B. Sobotka označili průjezd za *„reakci ruské vlády na nedávný průjezd amerického konvoje“*, [155] naopak např. J. Vyvadil z občanského sdružení Přátelé Ruska v České republice poslal Otevřený dopis předsedovi vlády, ve kterém jej vyzval, aby *„povolil průjezd členů motocyklového klubu Noční vlci, kteří chtějí navštívit památná místa, kde jejich předci prolili za nás krev…“*.[156]

V reakci na jednání a chování těchto stoupenců a podporovatelů Ruské federace, kam patří jak někteří političtí představitelé a členové ČSSD, KSČM či ODS, ale i běžní občané a stoupenci různých organizací a hnutí, se začalo v českých médiích během roku 2015 pro tuto skupinu osob používat označení „pátá kolona“ ruských velmocenských zájmů či „užiteční idioti“ prezidenta Vladimira Putina. Poslankyně TOP 09 H. Langšádlová pak dokonce v jednom z rozhovorů pro *Zprávy.tiscali.cz* 23. 3. 2015 navrhla, aby *„placení ruští agenti v českých médiích byli souzeni za velezradu“*.[157]

Dále všechna česká média během roku 2015 věnovala velkou pozornost podpoře Ruska ze strany některých českých politických činitelů. Například internetový deník *Echo24.cz* 30. 1. 2015 upozornil, že ministr průmyslu a obchodu Mládek ve chvíli, kdy EU jednala o přitvrzení sankcí proti Rusku kvůli zhoršení situace na východě Ukrajiny, opakovaně navrhoval *„posílit česko-ruské ekonomické vztahy“* a usiloval o to, aby *„vláda investovala pozornost a finanční podporu českému vývozu do Ruska“*.[158] Ministr zároveň navrhl dokument pod názvem *Ekonomická dimenze rusko-ukrajinské krize – hledání východisek*, který např. navrhuje vysílání dalších diplomatů do Moskvy, založení nové kanceláře CzechTrade v Kazani nebo *„lepší práci s médii a vyzdvihování i pozitivních témat o Rusku“*.[159] Za tento postoj a podporu Ruska si pak J. Mládek vysloužil kritiku ze strany opozice. Například europoslanec L. Niedermayer upozornil na to, že v současné situaci mluvit o Rusku jako o perspektivním partnerovi je *„dokonce i bez ohledu na morální a politické aspekty související s dnešním Ruskem, na které tento ministr dvakrát vnímavý není, zcela pomýlené“*.[160]

Ještě větší pozornost všech českých tištěných a internetových médií poutala osoba českého prezidenta Miloše Zemana a jeho výrazně proruská politika. Média si během roku 2015 všímala jak některých prezidentových „kontroverzních“ výroků, jako např. *„Rusko se v budoucnu stane členem EU“*,[161] či *„Unie by mohla ještě letos zrušit sankce proti Rusku“*[162] nebo *„Ať Rusko vstoupí do Východního partnerství“*,[163] tak především jeho setkání s ruským prezidentem Putinem v rámci návštěvy Moskvy u příležitosti 70. výročí konce druhé světové války, která rozdělila českou politickou a občanskou společnost na dva pomyslné tábory. Na podporovatele a odpůrce cesty českého prezidenta do Ruska. Není bez zajímavosti, že zatímco početná část českých politických představitelů z ODS, KDU-ČSL, ANO, TOP 09 a ČSSD se stavěla k moskevské návštěvě prezidenta M. Zemana spíše kriticky, podle průzkumu společnosti SANEP z 4. 5. 2015 nadpoloviční většina domácí populace (53,3 %) souhlasila s prezidentovou účastí na květnových oslavách 70. výročí konce druhé světové války v Moskvě. Průzkum dále upozornil na skutečnost, že přestože se oproti původnímu plánu se M. Zeman nezúčastní v Moskvě vrcholu oslav, tedy vojenské přehlídky na Rudém náměstí, podle názoru 31,7 % respondentů by se český prezident měl zúčastnit i této vojenské přehlídky. Naopak 16,1 % dotázaných se rozhodnutí hlavy státu vojenské přehlídky nezúčastnit kvituje. Názor, že rozhodnutí o neúčasti na vojenské přehlídce je od pana prezidenta projevem české malosti, pak sdílí 7,8 % dotázaných. Ovšem 29,1 % respondentů je toho názoru, že by M. Zeman do Moskvy neměl jezdit vůbec.[164] V neposlední řadě si některá česká média během roku 2015 všímala také mediálního obrazu M. Zemana v zahraničním tisku, který se v názoru na českého prezidenta a jeho politiku podpory Rusku zásadně liší. Zatímco západní média M. Zemana spíše kritizovala za jeho proruskou politiku, kdy např. *The Financial Times* napsal, že *„Zeman je protřelý populista a jde na ruku Rusku“*,[165] naopak ruská média M. Zemana chválila: *„Miloš Zeman je bojovník za pravdu. Je nezávislým politikem a není loutkou Ameriky a […]. Jeho názory jsou objektivní, nezávislé a pravdivé.“*[166]

Stejně tak česká média během roku 2015 sledovala otázku sankcí mezi EU/ČR na straně jedné a RF na straně druhé. Přestože omezení sankcí vůči RF přímo souvisí s (ne)plněním dohody z Minsku ze strany Ruska, internetový portál *Novinky.cz* upozornil 15. 1. 2015 na vyjádření ruské tiskové agentury TASS, podle níž sedm z 28 členských států EU (Rakousko, Maďarsko, Itálie, Kypr, Slovensko, Francie a ČR) podporuje zrušení protiruských sankcí. České i slovenské ministerstvo zahraničních věcí ovšem tuto skutečnost popřelo.[167]

Dne 30. 5. 2015 pak všechna česká média informovala o uveřejnění seznamu 89 evropských politiků, kterým RF zakázala vstup na své území. Na seznamu byli i čtyři Češi, a to bývalý ministr zahraničí a šéf TOP 09 K. Schwarzenberg, jeho stranický kolega, místopředseda M. Ženíšek, europoslanec J. Štětina a bývalý ministr pro evrop-

ské záležitosti Fischerovy vlády a eurokomisař pro rozšiřování Š. Füle, kteří se shodně vyjádřili, že je pro ně *„zákaz vstupu do Ruska spíše ocenění“*.[168] Premiér B. Sobotka následně označil sankční seznam za odpověď na protiruské sankce EU zavedené kvůli postupu Ruska na Ukrajině a vyzval EU k jednotnému postupu.[169]

Již o den dříve, tj. 29. 5. 2015, česká média upozornila na ruský dokument o invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968, který vysílala ruská státní televize Rossija 1 v květnu. Podle tvůrců dokumentu Varšavská smlouva bránila sovětské spojence před „agresivním“ NATO, které se chystalo vtrhnout do ČSSR, a proto sovětská invaze do Československa v srpnu 1968 byla nutná. Dokument, který podle historiků zkresluje historii a naznačuje návrat k propagandistickým metodám Sovětského svazu, odsoudilo jak české, tak i slovenské ministerstvo zahraničních věcí. Například dle europoslance Pavla Teličky (ANO): *„Film hrubým a propagandistickým způsobem zkresluje tehdejší skutečné události a manipuluje s důvody vpádu vojsk do naší země.“*[170] Podobně podle vyjádření slovenského ministerstva zahraničních věcí se dokument *„snaží přepisovat dějiny a falšovat historické pravdy…“*.[171]

Další velké téma, kterému se během roku 2015 věnovala česká média, bylo jednak ze strany BIS odhalení tří ruských špiónů, kteří museli opustit ČR, a následné odvetné opatření ze strany RF vůči dvěma pracovníkům českého velvyslanectví v Moskvě,[172] ale především údajné působení velkého množství, kolem 30 ruských špiónů na území ČR, kteří pracující pod diplomatickým krytím na ruském velvyslanectví.[173] Například poslanec Ivan Gabal (KDU-ČSL) v této souvislosti vznesl požadavek na snížení velkého počtu, kolem 80 diplomatů působících na ruském velvyslanectví v porovnání s 15 českými diplomaty v Rusku, protože: *„Činnost ruské ambasády je v rozporu s kvalitou a důvěryhodností vzájemných vztahů. Je zřejmé, že se věnují vměšování do našeho vnitřního politického života daleko víc než kvalifikovanému reportování.“*[174] Tento návrh pak následně vyvolal protichůdné reakce mezi politickými stranami.

Česká média se v roce 2015 dále věnovala celé řadě otázek spojených s Ruskem. Například se zaměřila na vraždu ruského opozičního politika Borise Němcova, napadení a oloupení českého diplomata v Moskvě či zadržení české delegace v čele s místopředsedou sněmovny P. Gazdíkem na letišti v Moskvě, kteří letěli do RF uctít památku českých legionářů a odhalit jim památník.

ZÁVĚR

Stejně jako v roce 2014, také v následujícím roce 2015 se česká zahraniční politika ČR ve vztahu k Rusku vyvíjela pod vlivem krize ve vztazích mezi EU a Ruskou federací v důsledku její vojenské angažovanosti na Ukrajině. Pod vlivem těchto skutečností se pak v roce 2015 vytvářel český politický, ale i veřejný a mediální diskurz o RF a souvisejících otázkách, který se vyznačoval silnou *politizací* přecházející v některých aspektech až k *sekuritizaci* a projevoval se v několika rovinách. Zaprvé, v rovině ekonomické v souvislosti s diskusí o dopadech unijních sankcí vůči Rusku a obráceně na českou ekonomiku. Zadruhé, v rovině energetické, kde byl hlavním tématem diskuse především možný vliv přerušení dodávek zemního plynu z Ruska na Ukrajinu na energetickou bezpečnost ČR. Zatřetí, v rovině politické v souvislosti s výraznou podporou Ruska v jednání a vystupování vybraných politických představitelů na úkor bezpečnosti ČR, kdy tato diskuse pak dosahuje míry sekuritizace. Začtvrté, v rovině bezpečnostní, kde v rámci sekuritizačního diskurzu byla hlavní pozornost věnovaná především ruskému působení na Ukrajině a další možné vojenské angažovanosti v Pobaltí ze strany RF, která byla vnímána jako vážná hrozba pro bezpečnost EU a České republiky. V neposlední řadě byla otázka Ruska politizována také v řadě strategických dokumentů, které vláda ČR během roku 2015 vydala.

Tato témata spojená s Ruskem pak v roce 2015, stejně jako o rok dříve (2014), přispěla v rámci politického diskurzu k výrazné názorové *polarizaci*, která se projevovala na několika úrovních. Zaprvé, na úrovni institucionálních aktérů ČR, např. mezi prezidentem M. Zemanem s jeho výrazně proruskou politikou na straně jedné a předsedou vlády B. Sobotkou, který zastával spíše neutrální pozici vůči Rusku na straně druhé. Zároveň mezi MPO včele s ministrem J. Mládkem, který během roku 2015 prosazoval posílení českého exportu do Ruska, a MZV a jejím ministrem L. Zaorálkem, který se k tomuto kroku stavěl spíše kriticky. Zadruhé na úrovni politických aktérů ČR, a to jak mezi vládními stranami, tj. ČSSD, KDU-ČSL a ANO, kde neexistuje zcela jednotné stanovisko vůči Rusku, tak opozičními stranami, kde na jedné straně se ODS a TOP 09 staví vůči Ruské federaci výrazně kriticky a na straně druhé KSČM podporuje politiku Ruska, ale i uvnitř samotných stran, jako např. ODS. Stejně tak byla v roce 2015 polarizace ve vztahu k Ruské federaci a s ní souvisejícím otázkám patrná i v rámci mediálního a veřejného diskurzu České republiky.

Podobně jako v roce 2014, také v roce 2015 se zahraniční politika ČR vůči Rusku vyvíjela ve dvou rovinách. V první mezinárodní rovině se Česká republika jako člen EU a NATO snažila udržet obraz spolehlivého partnera, a proto vláda ČR v zahraniční politice vůči Ruské federaci přijala *adaptaci na vnější politiku* ve snaze postupovat v souladu se závazky svých parterů. K *proaktivní zahraniční politice* ČR vůči RF v této rovině příliš nedocházelo, s výjimkou prohlášení a dílčích aktivit prezidenta M. Zemana, za které byl doma kritizován. Ve druhé národní rovině se Česká republika ve své zahraniční politice snažila aktivně hájit a prosazovat své ekonomické zájmy v Rusku. V této rovině pak Česká republika v rámci ekonomické diplomacie přijala *proaktivní zahraniční politiku* ve snaze zachovat obchodní spolupráci s RF a minimalizovat ztráty spojené se sankcemi a hospodářskými problémy v Rusku. Zahraniční politika ČR se tak v roce 2015 pohybovala mezi *reaktivní adaptací na vnější podněty* v rovině mezinárodní a *proaktivní strategií* v rovině národní.

Poznámky

1 Kuchyňková, Petra (2015): Rusko v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 169.

2 MZV ČR: *Prohlášení MZV k obnovení bojů na jihovýchodní Ukrajiny*, 25. 1. 2015. On-line: **goo.gl/EWfZOE**.

[3] *Zrušení sankcí proti Rusku není na pořadu dne, tvrdí Zaorálek*. Novinky.cz, 19. 1. 2015. On-line: **goo.gl/v6q4mN**.
[4] *Zaorálek: Rusko se stalo strategickým sousedem*. Euroskop.cz, 20. 1. 2015. On-line: **goo.gl/zhJUDH**.
[5] MZV ČR: *Ministr Zaorálek pro Týden: Válku s Ruskem nechceme*, 5. 1. 2015. On-line: **goo.gl/Tma2R7**.
[6] *Minská dohoda je jediná cesta, shodl se prezident se Sobotkou a Zaorálkem*. IHNED.cz, 17. 2. 2015. On-line: **goo.gl/W8HQx9**.
[7] *Zeman: Rusko je už nyní převážně demokracií*. Sputnik.cz, 12. 5. 2015. On-line: **sptnkne.ws/keV**.
[8] *Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unií*. ČT 24, 4. 5. 2015. On-line: **goo.gl/6x0Rv1**.
[9] *Rusko už dohodu jednou porušilo, varuje ministr Zaorálek*. iDNES.cz, 12. 2. 2015. On-line: **goo.gl/9eDUFG**.
[10] MZV ČR: *Prohlášení ústavních činitelů ke koordinaci zahraniční politiky*, 17. 2. 2015. On-line: **goo.gl/D1gQcr**.
[11] *Zaorálek: Rusko mírovou misi OSN na Ukrajině nikdy nepodpoří*. ČT 24, 19. 2. 2015. On-line: **goo.gl/pKKj0x**.
[12] *Schwarzenberg: Jsem pro dodání zbraní Ukrajině*. Aktuálně.cz, 7. 3. 2015. On-line: **goo.gl/qfFhvB**.
[13] *Zaorálek: Je vůbec šance vyšetřit vraždu Němcova?* TÝDEN.cz, 28. 2. 2015. On-line: **goo.gl/TXTDI7**.
[14] Šafaříková, Kateřina: *Zakládejme Rusko Zítra, ne Rusko Dnes*. Lidové noviny, 20. 2. 2015 s. 4.
[15] *V Česku by se měly školit opozice z totalitních zemí. Nápad z USA se prý líbí i Zaorálkovi*. Parlamentnilisty.cz, 8. 2. 2015. On-line: **goo.gl/yL87cW**.
[16] *Sobotka u Američanů: Jsme ohroženi islamisty i Putinem*. Echo24.cz, 31. 3. 2015. On-line: **goo.gl/hFPfHT**.
[17] *Štěch a Sobotka: Mezi obsazením Krymu a okupací Československa je paralela*. E15.cz, 21. 8. 2015. On-line: **goo.gl/CHyw09**.
[18] *Sobotka a Babiš se v Bakalových novinách zamysleli nad tím, zda se máme bát Ruska*. Parlamentnilisty.cz, 2. 4. 2015. On-line: **goo.gl/EuV8rS**.
[19] Leinert, Ondřej–Bartoníček, Radek: *Sobotka: Koordinace s Hradem zatím úplně nefunguje*. MF DNES, 10. 4. 2015, s. 3.
[20] *Sobotka: Motorkáře k nám Rusko posílá kvůli Američanům*. MF DNES, 1. 4. 2015, s. 4.
[21] *Dechové zkoušky i jízda v řadě. Policie průjezd Nočním vlkům znepříjemní*. Lidovky.cz, 24. 4. 2015. On-line: **goo.gl/Jqy9bT**.
[22] *Rusko do Donbasu posílá zbraně a vojáky, tvrdí Zaorálek*. Aktuálně.cz, 16. 5. 2015. On-line: **goo.gl/QCsZzM**.
[23] *Vysvětlete seznam i film o srpnu 68, pozval si Zaorálek ruského diplomata*. iDNES.cz, 1. 6. 2015. On-line: **goo.gl/ct158Q**.
[24] Palata, Luboš: *Slavkovský trojúhelník se může stát Spolkem přátel Ruska*. Mladá fronta DNES, 31. 1. 2015, s. 9.
[25] *Валовой внутренний продукт*, Федеральная служба государственной статистики. On-line: **www.gks.ru/free_doc/new_site/vvp/vvp-god/tab3.htm**.
[26] Volkova, Olga: *Санкционное падение*. РБК Газета 080 (2336) (1205), 11. 5. 2015. On-line: **goo.gl/hokFss**.
[27] MPO ČR: *Hlavní tendence průmyslu a zahraničního obchodu v roce 2015 a úvahy o dalším vývoji*, 2016.
[28] MPO ČR: *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020: Exekutivní shrnutí za rok 2015*, 2016.
[29] *Český export do Ruska se dál propadá. Firmy letos přišly o 22 miliard*. iDNES.cz, 14. 9. 2015. On-line: **goo.gl/uBIwd1**.
[30] Svaz průmyslu a dopravy ČR: *Průzkum mezi firmami k dopadům sankcí EU vůči Rusku*. On-line: **goo.gl/fkyyXB**.

[31] *Anketa SP ČR: Exportéři by přivítali zrušení sankcí na Rusko*. BusinessInfo.cz, 11. 4. 2016. On-line: **goo.gl/JIf1Hv**.
[32] MPO ČR: *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020: Exekutivní shrnutí za rok 2015*, 2016.
[33] *Regionální aktivity CzechTrade v Rusku jako reakce na aktuální situaci (2015).* BusinessInfo.cz, 3. 6. 2015. On-line: **goo.gl/D2XL4m**.
[34] *Zaznělo na Business dni Ruské federace v Brně*. Komora SNS, 24. 10. 2015. On-line: **goo.gl/rI6wuw**.
[35] *Český export do Ruska se dál propadá. Firmy letos přišly o 22 miliard.* iDNES.cz, 14. 9. 2015. On-line: **goo.gl/ffFOP**; MTE KOVOSVIT MAS: Компанияю. On-line: **goo.gl/Q0kfRz**.
[36] *Český byznys chce v Rusku pokračovat*. Komora SNS, 24. 10. 2015. On-line: **goo.gl/AVNOq4**.
[37] Tamtéž.
[38] Trejbal, Václav: *Unaveni rublem: velké očekávání českých firem na východě vystřídala kocovina.* Hospodářské noviny, 1. 4. 2015, s. 7.
[39] *Český byznys chce v Rusku pokračovat*, op. cit
[40] *Obchod s Ruskem drhne, nejen kvůli sankcím*. Komora SNS, 24. 9. 2015. On-line: **goo.gl/cctnWt**.
[41] Trejbal, Václav: *Unaveni rublem: velké očekávání českých firem na východě vystřídala kocovina*, op. cit.
[42] *Českou banku odradily ruské finanční machinace. Elektrárna na Sibiři nebude.* iDNES.cz, 31. 8. 2015. On-line: **goo.gl/G0f9qw**.
[43] Lukáč, Petr: *Pojišťovna EGAP loni prodělala 5,45 miliardy korun. Může za to hlavně Rusko a Ukrajina*. IHNED.cz, 28. 4. 2016. On-line: **goo.gl/moSyX3**.
[44] RČSKO: *Katalog 2015*, 2015, s. 77.
[45] Svaz průmyslu a dopravy ČR: *Průzkum SP ČR: Český export a Rusko*, 1. 2. 2015. On-line: **goo.gl/THbRCl**.
[46] MPO ČR: *Hlavní tendence průmyslu a zahraničního obchodu v roce 2015 a úvahy o dalším vývoji*, op. cit., s. 9.
[47] MZe ČR: *Ruské sankce*. On-line: **goo.gl/FNTbwY**.
[48] *ČSA výrazně zredukovaly provoz linek na klíčovém trhu v Rusku*. Planes.cz, 4. 2. 2015. On-line: **www.planes.cz/cs/article/9612**.
[49] ČSÚ: *Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních podle zemí v ČR.*
[50] MO ČR: *Bezpečnostní strategie České republiky*, 4. 2. 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf**, s. 7.
[51] Tamtéž, s. 8.
[52] Tamtéž.
[53] Tamtéž.
[54] Tamtéž.
[55] Tamtéž.
[56] Tamtéž.
[57] Tamtéž, s. 9.
[58] Tamtéž.
[59] Tamtéž, s. 11.
[60] Tamtéž, s. 13.
[61] MO ČR: *Koncepce výstavby Armády České republiky 2025*, 21. 12. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088**.
[62] Tamtéž, s. 6.
[63] MO ČR: *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*, 15. 6. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088**, s. 6.
[64] Tamtéž, s. 6.
[65] Tamtéž, s. 7.
[66] MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.
[67] Tamtéž, s. 1.

[68] Tamtéž.
[69] Tamtéž.
[70] Tamtéž.
[71] Tamtéž, s. 15.
[72] Šafaříková, Kateřina: *Koncepce zahraniční politiky: návrat lidských práv a Drulákova prohra*. Lidové noviny, 31. 3. 2015. On-line: **goo.gl/5a8gkL**.
[73] MO ČR: *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*, op. cit.
[74] Kuchyňková, Petra (2016): Rusko v české zahraniční politice, op. cit., s. 169.
[75] *Hovory z Lán*. Zemanmilos.cz, 22. 6. 2014. On-line: **www.zemanmilos.cz/cz/clanky/hovory-z-lan-312783.htm**.
[76] *Romancov: Zeman škodí Česku i Unii, Rusku se nedá věřit*. ČT 24, 13. 5. 2015. On-line: **goo.gl/FWhwMt**.
[77] *Slova o Putinově zadku a pak schválení smlouvy, na niž čekala Ukrajina*. iDNES.cz, 17. 9. 2015. On-line: **goo.gl/NZlgFw**.
[78] *Sněmovna schválila asociační dohodu mezi EU a Ukrajinou. Padala ostrá slova*. Lidovky.cz, 18. 9. 2015. On-line: **goo.gl/XXPhhh**.
[79] KDU-ČSL: *Ukrajina musí být svobodná, mírová a jednotná*. Tisková zpráva, 10. 3. 2015. On-line: **www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/ukrajina-musi-byt-svobodna,-mirova-a-jednotna**.
[80] KDU-ČSL: *KDU-ČSL bojkotuje cesty do Ruska*. Tiskové prohlášení, 9. 6. 2015. On-line: **www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/kdu-csl-bojkotuje-cesty-do-ruska**.
[81] KDU-ČSL: *Ondřej Benešík: Máme-li konflikt na východě Ukrajiny řešit, musíme nazývat věci pravým jménem*. Tisková zpráva, 23. 2. 2015. On-line: **www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/ondrej-benesik-mame-li-konflikt-na-vychode-ukrajin**.
[82] Bělobrádek, Pavel: *Nebojme se Ruska, bojme se naší slabosti*. Hospodářské noviny, 3. 4. 2015. On-line: **www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/nebojme-se-ruska,-bojme-se-nasi-slabosti**.
[83] *Kalousek: Babiš neumí vysvětlit původ svých peněz*. Svobodné fórum, 26. 2. 2015. On-line: **goo.gl/Tazmqa**.
[84] Kopecký, Josef: *Babiš: Uprchlíci jsou největší ohrožení Evropy, větší než konflikt s Ruskem*. iDNES.cz, 1. 7. 2015. On-line: **goo.gl/MwXjxw**.
[85] Kubík, Jiří: *Ministr Stropnický: Budeme-li slabí a nerozhodní, pak se Ruska bojme*. Hospodářské noviny, 30. 3. 2015, s. 3.
[86] *Stropnický: Ukrajinu můžeme podpořit třeba ve vojenské odbornosti*. E15.cz, 26. 2. 2015. On-line: **goo.gl/OdZw32**.
[87] *Generál Pavel na ČT: Rusku se nedá věřit, neštítí se ničeho…* Parlamentnilisty.cz, 9. 3. 2015. On-line: **goo.gl/Fj2bGK**.
[88] *Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unií*. ČT24, 4. 5. 2015. On-line: **goo.gl/hu7B6K**.
[89] *Zeman chce po schůzce s Putinem konec sankcí pro Rusko, válka prý skončila*. Svobodné fórum, 10. 5. 2015. On-line: **goo.gl/AI1694**.
[90] *Lidovci: Zeman by měl zvážit účast na přehlídce v Moskvě*. Aktuálně.cz, 20. 3. 2015. On-line: **goo.gl/AYHBLI**.
[91] Leinert, Ondřej: *Zeman si ruskou přehlídku neobhájil. Nakonec se jí vyhne*. MF DNES, 12. 4. 2015, s. 2.
[92] *Přestřelka se Schapirem dělá Zemanovi čest, reagovalo ruské ministerstvo*. iDNES.cz, 6. 4. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/zahranicni-media-o-prestrelce-zeman-schapiro-fn1-/zahranicni.aspx?c=A150406_070517_zahranicni_cen**; *Hrad couvá ze sporu s USA. Zákaz vstupu pro velvyslance se prý týkal jen jedné schůzky*. Lidovky.cz, 7. 4. 2015. On-line: **goo.gl/gpglIX**.
[93] *„Neuvěřitelný Zeman škodí." Schwarzenberg si stěžuje Sobotkovi*. Echo24.cz, 24. 5. 2015. On-line: **echo24.cz/a/wxRqZ/neuveritelny-zeman-skodi-schwarzenberg-si-stezuje-sobotkovi**; Nachtmann, Filip: *„Neuvěřitelný Zeman škodí." Schwarzenberg si stěžuje Sobotkovi*. Echo24.cz, 12. 5. 2015. On-line: **goo.gl/g8mAOY**.
[94] Břešťan, Robert: *Sobotka: Zemanova cesta do Moskvy je snahou udržet aspoň nějaké vztahy*. Hlídací pes.org, 16. 4. 2015. On-line: **goo.gl/ncS7A6**.

[95] *Karel Schwarzenberg: Řveme, jako by nám uprchlíci řezali krky*. E15.cz, 14. 9. 2015. On-line: **goo.gl/dOiE5Z**.
[96] *Zeman: Islámský stát je větší hrozbou než Rusko*. E15.cz, 4. 5. 2015. On-line: **goo.gl/OcF8qB**.
[97] Šafr, Pavel–Jandourek, Jan: *SCHWARZENBERG: S čím kdo zachází… Národ zvolil Zemana*. Svobodné fórum, 18. 5. 2015. On-line: **goo.gl/lgyFA7**.
[98] *Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unií*. ČT 24, 4. 5. 2015. On-line: **goo.gl/9rKfio**.
[99] *Zeman: Rusko je už nyní převážně demokracií,* op. cit.
[100] Votápek, Vladimír: *KOMENTÁŘ: Nevhodné Zemanovo rozhodnutí navštívit Rusko*. iDNES.cz, 6. 5. 2015: **goo.gl/HTK4Rz**.
[101] Jansová, Lenka: *Zrušení sankcí EU vůči Rusku do konce roku nelze očekávat, míní Sobotka*. Český rozhlas, 11. 5. 2015. On-line: **goo.gl/N61O2X**.
[102] *Na Hradě se objevil Jakunin. Putinův muž, na nějž USA uvalily sankce*. iDNES.cz, 26. 1. 2015. On-line: **goo.gl/5YwrBX**.
[103] *Zahradil (ODS): Rozmístění balistických raket v kaliningradské oblasti nemůže zůstat bez reakce*. Parlamentnilisty.cz, 18. 3. 2015. On-line: **goo.gl/peyCcJ**.
[104] *Evropská unie by měla prodloužit sankce proti Rusku, požadují europoslanci*. Zpravy.rozhlas.cz, 15. 1. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/_zprava/1444051**.
[105] *Němcová (ODS): Vláda musí reagovat na výhružky Ruska proti Dánsku*. Parlamentnilisty.cz, 22. 3. 2015. On-line: **goo.gl/La4YWU**.
[106] *Němcová: Zeman oslabuje naši pozici v Evropě i NATO*. TÝDEN.cz, 22. 3. 2015. On-line: **goo.gl/XucO7X**.
[107] *Jedná prezident Zeman více v zájmu Ruska než Česka?* TÝDEN, 23. 3. 2015, s. 27.
[108] Tamtéž, s. 27.
[109] *Předseda ODS: Západ nás neohrožuje, Rusko ano*. TÝDEN.cz, 21. 1. 2015. On-line: **goo.gl/erJ8US**.
[110] *Předseda ODS Petr Fiala: Mír Evropě zajišťuje spojenectví s USA*. Parlamentnilisty.cz, 29. 1. 2015. On-line: **goo.gl/4jSZtZ**.
[111] *ODS viní vládu po roce vládnutí ze tří základních selhání*. Denik.cz, 28. 1. 2015. On-line: **goo.gl/20FdrQ**.
[112] *Tomáš Jirsa (ODS): Co Rusku neprodá EU, dodá Čína. Krym je jí ukradený*. Denik.cz, 16. 7. 2015. On-line: **goo.gl/uEIzp3**.
[113] Tamtéž.
[114] *Exposlanec ODS: Putin vrátil Rusům hrdost. Pokusů oslabit Rusko se děsím. Teprve z takového Ruska půjde hrůza! A tyto úchylnosti a odpudivost…* Euportal.cz, 23. 6. 2015. On-line: **goo.gl/sYH7ED**.
[115] *Schwarzenberg (TOP 09): Strach je nejhorší rádce*. Parlamentnilisty.cz, 4. 4. 2015. On-line: **goo.gl/IISXS9**.
[116] *Schwarzenberg je pro zbraně Ukrajině. Povstalci je mají z Ruska, říká*. iDNES.cz, 11. 2. 2015. On-line: **goo.gl/OjTIXq**.
[117] *TOP 09: Zahraniční politika ČR je zmatek, u Ukrajiny selhala*. Aktualne.cz, 12. 3. 2015. On-line: **goo.gl/SV4XJ3**.
[118] *Schwarzenberg: Zeman je ješitný*. Parlamentnilisty.cz, 7. 1. 2015. On-line: **goo.gl/B5hA3p**.
[119] *Schwarzenberg (TOP 09): Cestou na vojenskou přehlídku prezident uctívá pouze Rusko*. Parlamentnilisty.cz, 7. 4. 2015. On-line: **goo.gl/8zl0uC**.
[120] *Ženíšek (TOP 09): Cesta prezidenta do Moskvy je ostudou*. Parlamentnilisty.cz, 22. 3. 2015. On-line: **goo.gl/FaWSsA**.
[121] *Placené ruské agenty v médiích bych soudila za velezradu, říká Langšádlová z TOP 09*. Zpravy.tiscali.cz, 23. 3. 2015. On-line: **goo.gl/xFikK0**.
[122] *Zeman se v Moskvě hrbil před diktátorem, míní Kalousek*. iDNES.cz, 10. 5. 2015. On-line: **goo.gl/85cBJn**.
[123] *Kalousek (TOP 09): Největším rizikem pro nás je rozpínavost Ruska!* Parlamentnilisty.cz, 12. 2. 2015. On-line: **goo.gl/JQN34Z**.

[124] *Kalousek: Stojíme-li za Ukrajinou, jednejme o dodávkách zbraní*. Novinky.cz, 17. 2. 2015. On-line: **goo.gl/JeUkkZ**.
[125] *Luděk Niedermayer: Absolutně nepřichází v úvahu řeč o zmírňování sankcí proti Rusku*. Parlamentnilisty.cz, 15. 2. 2015. On-line: **goo.gl/JPjPSF**.
[126] *Sankce fungují, Rusko je na kolenou, jásal v ČT expert TOP 09*. Parlamentnilisty.cz, 5. 2. 2015. On-line: **goo.gl/rzbIFM**.
[127] *Štětina (TOP 09): Zatímco EU uplatňuje „měkkou sílu", lidé na Ukrajině umírají*. Parlamentnilisty.cz, 11. 6. 2015. On-line: **goo.gl/luRJMC**.
[128] *Ruské umělce tu nechceme. Měli bychom občanům Ruska jasně říct, že nejsou zváni, sdělil politik TOP 09*. Parlamentnilisty.cz, 19. 2. 2015. On-line: **goo.gl/hsWe5W**.
[129] *Zeman se v Moskvě hrbil před diktátorem, míní Kalousek*, op. cit.
[130] *Zemanova návštěva v Moskvě. Kam míří česká zahraniční politika*. ČT24, 18. 3. 2015. On-line: **www.vystrcil.cz/zemanova-navsteva-v-moskve-kam-miri-ceska-zahranicni-politika-c2791**.
[131] Tamtéž.
[132] *KSČM striktně odmítá obchodní válku s Ruskou federací*. Haló noviny, 14. 9. 2015, s. 5.
[133] Tamtéž.
[134] Tamtéž.
[135] *EU prodlouží sankce proti Rusku*. Lidové noviny, 30. 1. 2015, s. 6.
[136] Tamtéž.
[137] *Ransdorf (KSČM): Moje návštěva Krymu vzbudila u některých rozhořčení i nevoli*. Parlamentnilisty.cz, 22. 6. 2015. On-line: **goo.gl/CrTvuw**.
[138] *Dohodu s Kyjevem zablokuje KSČM*. Lidové noviny, 18. 6. 2015, s. 2.
[139] Tamtéž.
[140] Tamtéž.
[141] Tamtéž.
[142] Tamtéž.
[143] *Cvalín (KSČM): Západní Evropa a USA potřebují Rusko v boji proti světovému terorismu.* Parlamentnilisty.cz, 12. 1. 2015. On-line: **goo.gl/dFIa2k**.
[144] Okamura, Tomio, *Facebook. com*, 9. 5. 2015. On-line: **cs-cz.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515.45875.179497582061065/992361420774673**.
[145] *Paroubek: Ostudný požadavek poslankyně Němcové z ODS*. Parlamentnilisty.cz, 18. 3. 2015. On-line: **goo.gl/raDEL4**.
[146] *Jiří Vyvadil: Jen ať ANO dál oslabí TOP 09, ODS či KDU-ČSL*. Parlamentnilisty.cz, 28. 2. 2015. On-line: **goo.gl/b9Gqzj**.
[147] *Dvě třetiny Čechů si myslí, že Rusko vojensky podporuje boje na Donbasu*. ČT24.cz, 1. 3. 2015. On-line: **goo.gl/JsIUng**.
[148] Tamtéž.
[149] Tamtéž.
[151] *Ruské dezinformace zaplavují Česko a zamlžují pravdu, tvrdí analytička*. iDNES.cz, 20. 6. 2015. On-line: **goo.gl/ugsHJK**.
[151] Tamtéž.
[152] *Průjezd amerického konvoje přes ČR – Dragoon Ride*. Armyweb.cz, 22. 3. 2015. On-line: **www.armyweb.cz/clanek/prujezd-americkeho-konvoje-pres-cr-dragoon-ride**.
[153] *Rusové jsou větší hajzlové, než Američani. Rázná slova českých umělců k Rusku, americkému konvoji a jeho odpůrcům*. Parlamentnilisty.cz, 31. 3. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/zpravy/kauzy/Rusove-jsou-vetsi-hajzlove-nez-Americani-Razna-slova-ceskych-umelcu-k-Rusku-americkemu-konvoji-i-jeho-odpurcum-368743.**
[154] Tamtéž.
[155] *Sobotka: Motorkáře k nám Rusko posílá kvůli Američanům*. MF DNES, 21. 4. 2015, s. 4.
[156] *Jiří Vyvadil: Přátelé Ruska píší Otevřený dopis premiéru Sobotkovi*. Parlamentnilisty.cz, 17. 4. 2015. On-line: **goo.gl/VOsrHT**.
[157] *Placené ruské agenty v médiích bych soudila za velezradu, říká Langšádlová z TOP 09*, op. cit.

[158] *Posílit export do Ruska? Pomýlenost, říká opozice*. Echo24.cz, 30. 1. 2015. On-line: **echo24.cz/a/wYg33/posilit-export-do-ruska-pomylenost-rika-opozice**.
[159] *Mládek s proruskou koncepcí neuspěl*. Lidové noviny, 18. 3. 2015, s. 2.
[160] *Posílit export do Ruska? Pomýlenost, říká opozice*, op. cit**.**
[161] *Zeman pro TASS: Rusko do 20 let splyne s Unií*. ČT24, 4. 5. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1525598-zeman-pro-tass-rusko-do-20-let-splyne-s-unii**.
[162] *Unie by mohla ještě letos zrušit sankce proti Rusku, řekl Zeman v Moskvě*. iDNES.cz, 10. 5. 2015. On-line: **goo.gl/vxdtqF**.
[163] *Zeman perlí: Ať Rusko vstoupí do Východního partnerství*. Echo24.cz, 22. 5. 2015. On-line: **echo24.cz/a/weru6/zeman-perli-at-rusko-vstoupi-do-vychodniho-partnerstvi**.
[164] *SANEP: S cestou prezidenta Miloše Zemana do Moskvy souhlasí většina Čechů, stejně tak má většinovou podporu Slováků s cestou do Moskvy premiér Robert Fico*. ČTK Protext, 4. 5. 2015. On-line: **www.protext.cz/zprava.php?id=23020**.
[165] *The Financial Times: Zeman je protřelý populista a jde na ruku Rusku*. iDNES.cz, 9. 2. 2015. On-line: **goo.gl/g9UWmR**.
[166] *Analýza: Mediální obraz Miloše Zemana v ruských médiích*. Neovlivni.cz, 6. 10. 2015. On-line: **neovlivni.cz/analyza-medialni-obraz-milose-zemana-v-ruskych-mediich/**.
[167] *Zrušení sankcí podporuje podle Moskvy sedm zemí EU včetně ČR, Praha to popírá*. Novinky.cz, 15. 1. 2015. On-line: **goo.gl/XUAJJ4**.
[168] *Nesmím do Ruska? To je čest, reaguje Schwarzenberg na zákaz*. Echo24.cz, 30. 5. 2015. On-line: **echo24.cz/a/wuS3C/nesmim-do-ruska-to-je-cest-reaguje-schwarzenberg-na-zakaz**.
[169] *Rusko zakázalo vstup i čtyřem Čechům. Jeho hranice nesmí překročit Schwarzenberg či Füle*. Novinky.cz, 30. 5. 2015. On-line: **goo.gl/iUkOlt**.
[170] *Rozhořčený ministr Zaorálek si pozval velvyslance Ruska. Kvůli seznamu a filmu*. TÝDEN.cz, 1. 6. 2015. On-line: **goo.gl/hvog1N**.
[171] Tamtéž.
[172] *BIS odhalila v Praze tři ruské špióny, museli opustit Česko. Naštvaný Kreml se hned mstil…* Ahaonline.cz, 12. 3. 2015. On-line: **goo.gl/fCikTc**.
[173] *Česká republika, ráj pro špióny*. Blisty.cz, 13. 3. 2015. On-line: **blisty.cz/art/76791.html**.
[174] *Je to trotl. Má pravdu, Rusko příliš ovlivňuje naši politiku. Ivan Gabal z KDU-ČSL navrhl postup proti ruské ambasádě. My jsme pro něj zkoumali terén*. Parlamentnilisty.cz, 9. 2. 2015. On-line: **goo.gl/NUOq1S**.

Kapitola 9

Státy Východního partnerství v české zahraniční politice

Lucia Najšlová

Východní politika patří k dlouhodobě deklarovaným prioritám české zahraniční politiky. I když v roce 2015, zejména v jeho druhé polovině, dominovala diskusi o evropské politice sousedství uprchlická krize, podařilo se dosáhnout několika posunů i v politice východní. Za nejzásadnější možno považovat pevné ukotvení východní politiky jako priority ve všech nových koncepčních dokumentech, přičemž v zahraničněpolitické koncepci je východní Evropa spolu se západním Balkánem definována jako součást euroatlantického prostoru. Tyto změny vycházejí z programového prohlášení vlády ČR přijatého v roce 2014, ve kterém se zavázala chápat EU jako základní rámec české zahraniční politiky.[1]

Evropská politika sousedství byla spuštěna v roce 2004 za účelem podpory demokratizace jižního a východního sousedství Unie a jejich přibližování k standardům EU. Ze strany Unie šlo o kombinaci rozvojové a bezpečnostní politiky, jelikož podporou reformních programů v sousedství sledovala i své strategické zájmy. Východní partnerství, zahájené v roce 2009 i z iniciativy ČR, pak představuje prohloubení nabídky směrem k šestici postsovětských zemí – Arménii, Ázerbájdžánu, Bělorusku, Gruzii, Moldavsku a Ukrajině. I když za více než dekádu sousedské politiky došlo v mnoha oblastech k pokroku a bylo dosaženo větší provázanosti s EU, hlavní cíle zůstávají zatím nenaplněny.[2]

I přes kroky k hlubší institucionalizaci zápasila česká východní politika s řadou problémů. K těm zásadním patří: (1) nízká míra identifikace řady elit i veřejnosti se základními politickými cíli evropské integrace, přičemž právo těžit z jejích pozitivních výsledků bývá často akcentováno nad povinnost přispívat k řešením problémů; (2) nepoměr mezi ambicí – deklarovanými cíli ve východní politice – a prostředky (finanční, lidské zdroje) alokovanými na její dosažení. Za problematické lze rovněž považovat kontroverzní prohlášení prezidenta ČR ve vztahu k situaci na Ukrajině a nesoulad mezi obchodními prioritami a politickými cíli vlády v politice sousedství. Tato kapitola sumarizuje hlavní body v české východní politice v roce 2015, přičemž hlavní pozornost věnuje Ukrajině.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Ve srovnání s předchozím rokem byla východní Evropa daleko méně politizovaným a polarizujícím tématem. To je možno připsat vícero skutečnostem – situace na Ukrajině už nebyla novinkou, ve druhé polovině roku začala politické agendě dominovat uprchlická krize a, do třetice, Česká republika už měla za sebou několik kol debaty o zahraničněpolitickém směřování. Stejně jako v roce 2014 možno politiku ČR označit spíš za *reaktivní*, a i když se ČR snažila spoluvytvářet evropskou politiku, nekladla si vyšší cíle než dosažení pokračování v dávněji domluvených prioritách – pokračování asociačního procesu a vízové liberalizace. Zejména v druhé polovině roku byla pozice ČR v evropských institucích složitější, a to v důsledku zdráhavého postoje ke sdílení odpovědnosti za řešení uprchlické krize.

V roce 2015 schválila vláda několik koncepčních dokumentů, které východní Evropu pevněji ukotvují v české zahraniční politice.[3] *Bezpečnostní strategie ČR*, schválená v únoru, považuje za východiska české bezpečnostní politiky členství v NATO a EU; vychází z principu nedělitelnosti bezpečnosti: *„Vzhledem k charakteru bezpečnostního prostředí obrana a ochrana občanů a území státu nekončí na hranicích ČR.“*[4] Východní partnerství, včetně politiky rozšiřování EU a NATO, je prezentováno jako jeden z prioritních nástrojů bezpečnostní politiky v evropském prostoru.[5]

V dubnu 2015 přijala vláda *Koncepci politiky ČR v EU*, která stanovuje čtyři cíle: mír a bezpečnost; hospodářský rozvoj; spravedlnost a solidarita a pevné ukotvení ČR v EU.[6] Aktivní působení v politice Východního partnerství se v koncepci uvádí jako součást míru a bezpečnosti – Česká republika má zájem o posílení společné bezpečnostní a obranné politiky EU, stabilizaci sousedství a pokračování rozšiřování Unie. Důležitý je akcent na možnost volby sousedů: *„Vláda bude aktivně spoluutvářet politiku Východního partnerství. Bude podporovat hlubší diferenciaci této politiky tak, aby lépe reflektovala očekávání jednotlivých partnerských zemí a zároveň jim zajistila svobodnou volbu jejich vazby na EU.“*[7]

Součástí koncepce je i důraz na sociální rozměr zahraniční politiky: *„V rámci liberalizace světového obchodu bude vláda nadále dbát o zachování vysoké úrovně práv zaměstnanců, evropských standardů ochrany zdraví, bezpečnosti či životního prostředí.“*[8] V přístupu vlád je tak citelný důraz na komplexnější přístup a provázanost domácí a zahraniční politiky.

V červenci 2015 vláda schválila novou *Koncepci zahraniční politiky ČR*.[9] Koncepce chápe zahraniční vztahy jako soubor aktivit státních a nestátních aktérů a vytyčuje důležitou ambici *„přispívat ke koherenci vnitrostátních politik s mezinárodními závazky ČR“*.[10] Tato ambice je důležitá hlavně z toho hlediska, že jedním z hlavních zdrojů zahraničněpolitického vlivu je schopnost vést příkladem – a to zejména pokud se jedná o vliv v zemích, ve kterých probíhá transformace.[11] Základním východiskem je členství v EU, důležitými ukotveními jsou pak členství v euroatlantickém prostoru a multilaterálních organizacích. Prioritními cíli jsou bezpečnost, udržitelný rozvoj, lidská důstojnost a lidská práva, služba občanům a šíření dobrého jména ČR v zahraničí.

V nové koncepci jsou východní Evropa spolu se západním Balkánem jedinými dvěma teritorii vyjma EU a USA, která jsou uváděna jako přímá součást euroatlantického prostoru. Spolu s jihovýchodní Evropou (západní Balkán) jsou tak jedinými dvěma teritorii vyjma EU a USA, která jsou uváděna jako přímá součást euroatlantického prostoru. Česká republika má ambici „podporovat a utvářet" Východní partnerství, přičemž prioritními zeměmi, i v důsledku jejich vlastních rozhodnutí, jsou Ukrajina, Gruzie a Moldavsko. Mezi řádky koncepce posílá i jasný vzkaz do Ruska (které nechápe jako součást euroatlantického prostoru, ale řadí ho k „ostatním teritoriím"). V části o východní Evropě se uvádí: *„ČR má z důvodů geografických, historických, ekonomických i strategických obzvláštní zájem na bezpečnosti, stabilitě a prosperitě východní Evropy. Respektuje právo na volbu zahraničněpolitické orientace i integračních preferencí jednotlivých zemí regionu. Ty ovšem nemohou být vynucovány vnějším tlakem a hrubým zasahováním do jejich vnitřních záležitostí. Česká republika rovněž nebude akceptovat narušování svrchovanosti a územní integrity států, které je v rozporu s mezinárodním právem."*[12]

Další důležitou strategií schválenou vládou v roce 2015 je *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce*. Cíle a nástroje koncepce jsou ve srovnání s předchozí strategií formulovány komplexněji – zahrnují environmentální práva, práva sexuálních menšin, pracovněprávní standardy. Pokud jde o teritoriální priority, ty se zásadně nezměnily, přičemž východní Evropa a západní Balkán jsou jediné dva regiony, kterým se dostalo explicitní zmínky: *„V rámci Programu transformační spolupráce nabízí ČR svou zkušenost zejména zemím, které jsou jí kulturně, geograficky, historicky, nebo jinak blízké. Prioritně se proto soustředí na spolupráci s partnery ve východní Evropě a na západním Balkáně."*[13]

Metodický pokyn ke koncepci pak jako prioritní cílové země uvádí: Barmu, Bělorusko, Bosnu a Hercegovinu, Gruzii, Kubu, Kosovo, Moldavsko, Srbsko a Ukrajinu.[14] Většina oprávněných příjemců české transformační pomoci jsou tedy země východní, resp. jihovýchodní Evropy. Pokud jde o politickou atmosféru, i když se vrcholní ústavní činitelé zavázali koordinovat své kroky a snažit se o jednotnou zahraniční politiku, docházelo k názorovým střetům, a to zejména mezi vládou a Hradem.[15] Problémem bylo odlišné chápání významu ukrajinsko-ruského konfliktu a demokratických hodnot. Premiér a ministr zahraničních věcí se k ukrajinské krizi opakovaně vyjádřili v duchu výše citovaných koncepcí, přičemž východisko prezidentské pozice shrnul ředitel zahraničního odboru prezidentské kanceláře Hynek Kmoníček: *„Při vší komplikovanosti situace na Ukrajině se ukazuje, že jde o léčenou chřipku, která je sice mimořádně těžká, ale prostě nejde o smrtelnou chorobu evropské civilizace. Islámský stát jako apokalyptická sekta, která již nalákala k boji proti nám osmadvacet tisíc našich Evropanů, je ale zcela neporovnatelné riziko."*[16]

Prezident Miloš Zeman zpochybňoval vážnost kroků RF, třeba slovy *„invaze není vyslání několika set dobrovolníků, invaze je minimálně sto padesát tisíc vojáků, pět tisíc tanků"*.[17] Spor s prezidentem je však hlubšího rázu, v roce 2015 několikrát představil své chápání lidské důstojnosti i hodnot, ke kterým se hlásí ČR po roce 1989. Na adresu lidí, kteří se narodili v Evropě, ale jejich předkové mají africký původ, řekl: *„Jejich původními zeměmi nadále zůstávají Alžír, Libye nebo, chcete-li, Mali z prostého důvodu, že je tam jakási genetická závislost. Čech zůstává Čechem i tehdy, když žije ve Francii. Zatímco v případě Čechů není problém odlišné kultury, Čech se ve Francii dokáže skvěle adaptovat, viz Milan Kundera, tak lidé z těchto zemí zmíněnou adaptační schopnost nemají. To není kritika, to je konstatování."*[18]

Prezident Zeman slavil 17. listopad, Den boje za svobodu a demokracii, na pražském Albertově ve společnosti Martina Konvičky, vůdce Bloku proti islámu.[19] Konvičku začala stíhat Policie ČR pro podezření z podněcování nenávisti ve výrocích na sociálních sítích v posledních letech.[20] Premiér následně prezidentovy kroky odsoudil a uvedl, že Zeman *„legitimizuje šíření xenofobie a nenávisti v té naprosto extrémní podobě"*.[21] V důsledku podobných výroků a činů prezidenta obraz České republiky ve světě utrpěl.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Evropská unie zahájila politiku Východní partnerství (VP) v roce 2009, cílem bylo posílit vazby se šesticí východoevropských zemí – Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem, Gruzií, Moldavskem a Ukrajinou. Prostřednictvím nástrojů VP má EU ambici podpořit v sousedních zemích reformy, které by jejich veřejnou správu a ekonomiku přiblížili EU. Partneři, v případě plnění podmínek, můžou získat finanční pomoc, odborné poradenství a částečnou integraci do společného evropského trhu, s perspektivou členství v Unii se však zatím nepočítá. Politikou VP nesleduje EU jenom rozvojové cíle – chápe ji také jako nástroj bezpečnostní politiky. I když zatím nedošlo k naplnění většiny ambicí VP, a to v důsledku nedostatků politiky EU, východoevropských vlád a intervencí Ruské federace, zaznamenala několik dílčích úspěchů. V roce 2015 byla hlavní oblastí zájmu ČR situace na Ukrajině. V únoru 2015 byla v rámci tzv. normandského formátu (ve složení Vladimir Putin, Angela Merkel, Francois Hollande a Petro Porošenko) uzavřena druhá minská dohoda – soubor opatření, které měly docílit deeskalaci napětí na Ukrajině. Součástí dohody bylo příměří od 15. 2. 2015, stáhnutí těžkých zbraní a zahraničních ozbrojených jednotek a ukrajinská ústavní reforma směrem k decentralizaci.[22] Závěry této schůzky následně podpořila Bezpečnostní rada OSN, která vyzvala všechny zúčastněné strany k implementaci balíčku opatření a pověřila OBSE monitoringem.[23] Zvláštní Monitorovací Mise OBSE pro Ukrajinu byla na žádost ukrajinské vlády zřízena v březnu 2014 a z jejích průběžných správ je zřejmé, že k porušování příměří dochází opakovaně.[24] Největším úspěchem je zřejmě práce v rámci Trilaterální kontaktní skupiny, která se zabývá budoucím řešením otázek bezpečnosti, uprchlíků a vysídlených a ekonomickou obnovou. Pokud jde o obnovu ukrajinské kontroly nad vnějšími hranicemi, stáhnutí ruských separatistů a zbraní, a decentralizaci, došlo k minimálnímu pokroku.[25]

I přes vyostřenou bezpečnostní situaci se podařilo završit důležitou fázi v procesu přidružování – 17. summit EU–Ukrajina v dubnu 2015 byl prvním asociačním summitem (k prozatímní implementaci asociační dohody dochází od ledna 2016).[26] Summit se zabýval reformním programem ukrajinské vlády a konfliktem na východě země –

v obou otázkách EU přislíbila podporu. V květnu se v Rize uskutečnil čtvrtý summit nejvyšších představitelů EU a VP. I když hlavním předmětem byla diskuse o cílech a nástrojích evropské politiky a očekáváních partnerů, summit se nesl ve stínu probíhající ruské agrese ve východní Evropě. V závěrečné deklaraci partneři uvádějí: *„Postup proti Ukrajině a události v Gruzii od roku 2014 ukázaly, že základní principy suverenity a teritoriální integrity v rámci mezinárodně uznaných hranic nejsou v 21. století na evropském kontinentě samozřejmostí. EU je nadále zavázána k podpoře teritoriální integrity, nezávislosti a suverenity svých partnerů.“*[27]

K dílčím úspěchům v integraci s EU dochází zejména v případě Gruzie, Moldavska a Ukrajiny, které začínají implementovat asociační smlouvy a postupně u nich dochází k hlubší integraci s EU v sektorových programech (kupř. vzdělávací programy Erasmus a Horizon 2020). I proto řada tvůrců politiky i analytiků mluví o diferenciaci přístupu k jednotlivým zemím.[28]

Znakem jisté akceptace aktuální situace ve zbylých zemích je i říjnové rozhodnutí Rady EU zrušit část sankcí vůči běloruskému režimu, přičemž proces pokračoval v únoru 2016, kdy došlo k zrušení téměř všech restriktivních opatření.[29] K tomuto kroku došlo jednak v důsledku několika vstřícných kroků Lukašenkova režimu, jednak v důsledku eskalace konfliktů v dalších zemích sousedství (Ukrajina, Sýrie) a související snaze Unie snižovat napětí.

Důraz na stabilitu jako východisko sousedské politiky je zřejmý i z pravidelné hodnotící zprávy o stavu a budoucích výhledech Evropské politiky sousedství, kterou v listopadu zveřejnily Evropská komise a Vysoká představitelka EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a která je výsledkem konzultací s oficiálními představiteli a občanskou společností v členských a partnerských zemích. Hned první kapitola se zabývá „stabilizací sousedství“: *„V nejbližších třech až pěti letech je nejurgentnější výzvou pro mnohé části sousedství stabilizace. […] Chudoba, nerovnost, pocit nespravedlnosti, korupce, slabý ekonomický a sociální rozvoj a nedostatek příležitostí, zejména pro mladé lidi, můžou být kořeny nestability a zvyšovat náchylnost k radikalizaci. Nová EPS* [Evropská politika sousedství] *podnikne odhodlané úsilí podporovat ekonomiky a zlepšit vyhlídky pro místní obyvatelstvo.“*[30]

Zpráva pokračuje výčtem ambiciózních cílů a opatření, které se dotýkají téměř každého aspektu bezpečnosti a politické modernizace-reformy, včetně otázek nezaměstnanosti, národnostní rovnosti a klimatických změn. Představuje adresné nástroje na posílení vztahu EU-sousedství, avšak sama konstatuje, že od EU samotné se nedá čekat, že vyřeší všechny problémy v sousedství. Zpráva je poněkud skromná ve zmiňování vnitřních nedostatků EU – koneckonců, politika sousedství stojí do velké míře na ambici Unie vést příkladem a na akceptaci sousedů, že EU tím dobrým příkladem je. Řada z problémů, se kterými se potýkají východoevropské země, je nedořešených i v samotné Unii, a i když je na tom Unie jako celek pořád lépe než východní Evropa (politické svobody, fungování institucí, sociální stát, bezpečnost), nedostatečná pozornost průběžné údržbě jednotlivých pilířů evropského blahobytu může situaci rychle změnit. Zatím je však mezi svobodami a prosperitou v EU a partnerských zemích jasný rozdíl – pro ilustraci uvádíme několik indikátorů.

Tabulka 1:
Index svobody tisku organizace Reporters without borders
(celkový počet zemí: v roce 2013 – 177, v dalších letech – 180)[31]

Země	2013	2014	2015	2016
Arménie	74	78	78	74
Ázerbájdžán	156	160	162	163
Bělorusko	157	157	157	157
Gruzie	100	84	69	64
Moldavsko	55	56	72	76
Ukrajina	126	127	129	107
Česká republika	16	13	13	21

Tabulka 2:
Index Prosperity organizace Legatum Institute
(v roce 2015 bylo hodnoceno 142 zemí, čísla v tabulce indikují globální pořadí zemí v jednotlivých kategoriích)[32]

Země	celkové pořadí	ekonomika	podnikání a příležitost	vládnutí	vzdělávání	zdraví	bezpečnost	osobní svoboda	sociální kapitál
Arménie	93	126	69	92	49	86	55	119	124
Ázerbájdžán	71	51	70	94	82	68	71	92	80
Bělorusko	63	89	54	121	31	38	53	128	37
Gruzie	80	119	71	43	66	82	57	72	139
Moldavsko	92	128	68	101	72	83	69	113	106
Ukrajina	70	127	52	120	37	79	54	91	41
Česká republika	26	26	29	34	13	26	24	45	66

Regionální spolupráce: Visegrádská skupina (V4)

Od druhé poloviny roku 2015 přebrala Česká republika rotační předsednictví Visegrádské skupiny. Předsednictví považuje východní Evropu, zejména Ukrajinu, za klíčovou část spolupráce V4: *„Nejdůležitější oblastí zahraničněpolitických aktivit Visegrádské skupiny je zaměření na státy východní a jihovýchodní Evropy. Za českého předsednictví bude V4 uskutečňovat kroky na podporu evropské orientace, a, pokud jde o Gruzii, Moldavsko a Ukrajinu, evropskou perspektivu zemí Východního partnerství v souladu s Evropskou politikou sousedství, revize, které se státy V4 budou aktivně účastnit.“*[33]

Kromě konkrétních podpůrných programů východoevropské modernizace se program o východní Evropě zmiňuje i v kontextu vnější dimenze energetické bezpečnosti, bezpečnostní a obranné spolupráce a sociální dimenze evropské integrace. V průběhu roku (i během předchozího slovenského předsednictví) bylo Východní partnerství zmiňováno v téměř všech veřejně dostupných deklaracích. Hlavní pozornost byla věnována Ukrajině, a to v souvislosti s konfliktem s Ruskem na jedné straně a ve vztahu k její domácí modernizaci na straně druhé. Akcentován byl i její význam pro energetickou bezpečnost Evropy.

Ukrajinská suverenita a územní integrita byla zdůrazněna v několika deklaracích poslanců, ministrů i premiérů. V únoru se představitelé zahraničních výborů parlamentů V4 shodli: *„Anexe Krymu Ruskem a následná intervence na Ukrajině představují nejmarkantnější porušení principů OBSE od podepsání Závěrečného Helsinského aktu.“*[34] Další aspekt suverenity je *„suverénní právo zvolit si míru ambice ve vztazích s Evropskou unií“*, jak uvádějí ministři zahraničních věcí V4 v květnové deklaraci.[35]

Ambice být v popředí, hrát důležitou roli v politice EU směrem k Východnímu partnerství a podporovat modernizaci a transformaci, je patrná v několika deklaracích – včetně společného prohlášení ministrů zahraničních věcí po schůzce s NB8 (Seversko-pobaltská skupina).[36]

Bezpečnost Evropy – jak ve smyslu obrany, tak energetiky – je dalším důležitým akcentem spolupráce V4. Visegrádská skupina se angažovala v podpoře ukrajinské bezpečnosti prostřednictvím aktivit NATO a dvě desítky ukrajinských vojáků jsou součástí V4 EU Battlegroups.[37]

Perspektiva vstupu do Unie pro východní partnery zatím na programu dne není a neprosazuje ji ani V4. V listopadu 2015 napsali ministři zahraničních věcí V4 dopis „Na Vaší cestě do EU Vám nabízíme naši pomocnou ruku“, který byl adresován občanským společnostem na západním Balkáně a publikován v několika lokálních denících.[38] Ministři kromě jiného píšou: *„Ujišťujeme vás, že krize, kterým EU v této chvíli čelí, přičemž migrační a uprchlická krize patří k největším výzvám, nebudou na naší straně důvodem k váhání, pokud jde o naši podporu dalšímu rozšiřování EU.“* Občané východoevropských zemí podobně srdečný a přímý dopis nedostali.

Mezinárodní visegrádský fond pokračoval v podpoře společných projektů organizací a jednotlivců ze zemí V4 a východní Evropy prostřednictvím několika grantových schémat zaměřených na rozvoj občanské společnosti a budování institucí veřejné správy včetně univerzit.[39] Vzhledem k omezeným prostředkům (kupř. celkový ročný rozpočet programu Visegrad University Studies Grant – EaP je 80 000 EUR) je však možno od programů očekávat jenom skromné výsledky.

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA ZAPOJENÍ KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V roce 2015 se uskutečnilo několik bilaterálních schůzek představitelů České republik a Východního partnerství, a to na různých úrovních, včetně regionálních.[40] Z důvodu postoje k ukrajinské krizi ČR zaznamenala i několik diplomatických sporů

s Ruskem – příkladem je květnové rozhodnutí RF zakázat vstup na své území cca stovce evropských politiků včetně bývalého ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga, bývalého eurokomisaře Štefana Füleho, poslance TOP 09 Marka Ženíška a europoslance Jaromíra Štetiny.[41] Ministr zahraničních věcí si pro vysvětlení předvolal ruského velvyslance.[42] Klíčový však byl vztah východní Evropa–Evropská unie. K přidružování zemí Východního partnerství se stavěli negativně zejména poslanci Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM).

Nejméně kontroverzní byla asociační dohoda s Moldavskem – Poslanecká sněmovna ji schválila jednoznačnými 122 hlasy ze 128 přítomných poslanců („za“ hlasovala většina KSČM), proti nehlasoval ani jeden poslanec, několik se zdrželo.[43] Problematičtější byla dohoda s Gruzií. Parlament ji ratifikoval v dubnu 2015, přičemž „za“ hlasovala většina přítomných vládních i opozičních poslanců (116 ze 168 přítomných) vyjma KSČM. Z KSČM se 26 poslanců zdrželo, za dohodu hlasoval jediný – Leo Luzar. Hlasování se zdrželo i třináct poslanců vládních stran, jediný hlas proti ratifikaci byl hlas poslance ANO Romana Kubíčka.[44] V květnu prezident podepsal obě ratifikační listiny.[45]

V září 2015 Poslanecká sněmovna ČR schválila asociační smlouvu mezi EU a Ukrajinou, Senát smlouvu ratifikoval již v roce 2014.[46] Ze 138 přítomných poslanců se pro ratifikaci vyslovilo 107 (na přijetí návrhu stačilo 70), proti hlasovali jedině poslanci KSČM.[47] Prezident Zeman podepsal dohodu v listopadu 2015 s dovětkem: *„Asociační dohoda neznamená nic víc a také nic méně, než že budou zahájena jednání o přistoupení. U Turecka tato jednání trvají přibližně 20 let. […] Nechci odhadovat, jak dlouhá budou v případě Ukrajiny.“*[48] Česká republika patří k posledním zemím EU, které dohodu s EU ratifikovali. Poslanci KSČM blokovali rokování o dohodě v květnu 2015, jedním z uvedených důvodů bylo odmítání současné ukrajinské vlády.[49] Blokování asociační dohody ze strany komunistů má kořeny v ideologických pozicích. Ilustrací je červencové vyjádření předsedy KSČM Vojtěcha Filipa: *„Rozhodnutí kyjevských orgánů o vyřazení Komunistické strany Ukrajiny z možnosti účastnit se komunálních voleb je krok, který Ukrajinu nejen vzdaluje Evropě, ale také maří naději alespoň na její asociaci k Evropské unii. Jde o zcela nedemokratické a nepřijatelné rozhodnutí založené na strachu ze skutečné demokratické strany, která měla šanci ve svobodné soutěži politických stran, a na nepřijatelné diskriminaci, jež je v rozporu s mezinárodními a evropskými úmluvami o politických právech a svobodách.“*[50]

Na bilaterální úrovni vybíráme tři konkrétní oblasti – migraci, protože šlo o dominantní téma české evropské politiky v roce 2016, obchod a rozvojovou pomoc, jelikož přímo souvisí s českým angažmá ve Východním partnerství.

Občané zemí Východního partnerství jsou nadprůměrně zastoupeni mezi lidmi s platnou mezinárodní ochranou v ČR. Z celkového počtu 3644 osob s platnou mezinárodní ochranou v roce 2015 jich bylo 967, čili téměř třetina, z šesti zemí východní Evropy, přičemž většinu tvořili Ukrajinci a Bělorusové.[51] Pokud jde o žádosti o mezinárodní ochranu obdržené v roce 2015, ČR jich obdržela celkem 1525, přičemž občané Ukrajiny tvořili největší počet (694), následováni občany Sýrie (134) a Kuby (128). Žádosti z dalších zemí Východního partnerství byly méně početné: Arménie (44), Ázerbájdžán (6), Bělorusko (19), Gruzie (20) a Moldavsko (21). Azyl byl uděl-

len v 24 případech (z celkového počtu 71 azylů udělených ČR v roce 2015) a doplňková ochrana ve 186 případech (z celkového počtu 399). U zbylých uchazečů bylo rozhodnutí českých úřadů negativní, resp. řízení bylo zastaveno.[52]

Pokud jde o jiné formy registrovaného pobytu, Ukrajinci tvoří téměř polovinu cizinců ze zemí mimo EU, kteří žijí v České republice déle než 12 měsíců – 104 358 vs celkový počet 263 163. Počet občanů dalších zemí VP žijících v ČR se pak pohybuje v řádu tisíců (Bělorusko, Arménie, Moldavsko), resp. stovek (Ázerbájdžán, Gruzie).[53] Východoevropanů se přímo nedotkla vlna protimigrační rétoriky, která se Českem provalila ve druhé polovině roku.

Obchodní vztahy jsou jedním z důležitých argumentů, kterým česká vláda odůvodňuje angažmá ve Východním partnerství. Jak uvedl ministr Mládek v diskusi o ratifikaci dohody o přidružení Gruzie na březnové schůzi Poslanecké sněmovny ČR: *„Dohoda je důležitá pro ochranu zájmů českých firem. […] kdybychom nebyli členy EU, tak bychom museli na podporu českých firem uzavírat dohody o ochraně investic, dohody o volném obchodu, dohody o zabránění dvojitého zdanění.“*[54]

V roce 2015 Česká republika dosáhla *„největší objem vývozu v historii země“*.[55] Zpráva MPO hodnotící implementaci Exportní strategie v roce 2015 identifikuje jako výrazný problém situaci v Rusku. Současně však uvádí, že *„cílem většiny českých exportérů a zainteresovaných institucí je snížit vysokou závislost na zemích Evropské unie rozšířením portfolia obchodních partnerů o nová odbytiště“*.[56] Na tomto uvažování je vidět chybějící porozumění mezi politickou a hospodářskou sférou, resp. chybějící koordinaci politických a ekonomických cílů. Jak už bylo v této kapitole zmiňováno loni, Exportní strategie přijatá v roce 2012 si dala za cíl chránit ekonomické zájmy ČR diverzifikací exportu a snižováním závislosti na krizových zónách, ale MPO v roce 2015 samo konstatovalo, že *„geopolitické napětí na východě Evropy“* je překážkou v práci exportérů.[57] Nízká ochota podílet se na kultivaci společného evropského prostoru je tak nejen znakem neplnění politických závazků, ale má problematické dopady i pro samotnou ekonomiku. Dle hodnotící zprávy MPO se export do zemí EU v roce 2015 zvýšil, přičemž *„se úroveň českého exportu do zemí mimo EU udržela prakticky na úrovni předcházejícího období“*. Pokud jde o export do Ruska, Kazachstánu a na Ukrajinu, poklesl ve srovnání s předchozím rokem o 30 %.[58] Za pozornost stojí zmínit skutečnost, že hodnotící zpráva MPO identifikuje jako problém *„pokračující konflikt na Ukrajině“* a protiruské a ruské sankce, a vývoj cen ropy, přičemž o agresi RF se nezmiňuje.[59] Dvě z deseti „podnikatelských misí“ uskutečněných v roce 2015 směřovaly do zemí Východního partnerství – na Ukrajinu a do Ázerbájdžánu. Pokud jde o Ázerbájdžán, ministr průmyslu a obchodu J. Mládek vyzvedl roli země pro energetickou bezpečnost ČR.[60]

V rozvojové pomoci patřili země Východního partnerství k hlavním přijímatelům, Česká republika ale v žádné z nich nefiguruje jako top donor. V roce 2015 poskytla ČR celkem na bilaterální rozvojovou spolupráci 559,58 mil. Kč.[61] Mezi programovými zeměmi, kterým je věnována dlouhodobá systematická pozornost, se nachází jen jeden stát Východního partnerství, Moldavsko, kam směřovalo 77,04 mil. Kč. Tato částka je nejvyšší z prostředků poskytnutých dalším programovým zemím – Afghánistánu (21,94 mil. Kč), Bosně a Hercegovině (70,16 mil. Kč), Etiopii (60,31 mil Kč)

a Mongolsku (32,6 mil Kč).[62] Pomoc směřovala převážně do sektorů voda a sanitace a sociální služby. Česká republika vzhledem ke své omezenosti svých zdrojů nepatří k 10 top donorům ani v programových zemích své rozvojové spolupráce – v žebříčku top donorů se přitom na třetím místě, hned za institucemi EU a USA, nachází podstatně chudší Rumunsko.[63]

Další kategorii příjemců tvoří tzv. projektové země, se kterými probíhá spolupráce méně intenzivně než s programovými. Gruzie je jediným státem VP v této kategorii, a při 38,75 mil vyčerpaných Kč v roce 2015 byla největším příjemcem české rozvojové pomoci – pro srovnání Kambodža (16,99 mil. Kč), Kosovo (14,51 mil. Kč), Palestina (13,36 mil. Kč), Srbsko (18,38 mil. Kč) a Zambie (11,58 mil. Kč).

Ukrajina byla po vypuknutí konfliktu s Ruskem zařazena v roce 2014 mezi země, kterým je poskytována „mimořádná pomoc“. V současnosti v zemi probíhají projekty v rámci programu Modernizace systému veřejného vzdělávání, zaměřené na školení představitelů veřejné správy a materiální pomoc ukrajinským školám, rozpočet činí 21,5 mil. Kč.[64] Mimořádná pomoc pro Ukrajinu se realizuje na základě usnesení vlády z prosince 2014 a měla by probíhat do konce roku 2016.[65]

Ukrajina byla rovněž jedinou zemí Východního partnerství, do které v roce 2015 směřovala česká humanitární pomoc. Z necelých 90 mil. Kč vyhrazených na humanitární pomoc celkově směřovalo na Ukrajinu 15 mil. Kč, což ji činí největším příjemcem. Pomoc směřovala na projekty na podporu přesídlenců na východě země. Humanitární pomoc realizovaly nevládní organizace – Člověk v tísni, ADRA, Český červený kříž a Diakonie Českobratrské církve evangelické.[66]

V rámci programu transformační spolupráce poskytla Česká republika v roce 2015 celkem 56,5 mil. Kč, přičemž víc než polovina těchto prostředků směřovala právě do zemí Východního partnerství. Největším příjemcem byla Ukrajina (13,2 mil. Kč), následovalo Bělorusko (8,8 mil. Kč), Gruzie (6,3 mil. Kč), Moldavsko (3,97 mil. Kč), Ázerbájdžán (0,5 mil. Kč) a Arménie (0,3 mil. Kč). Podpořené aktivity se soustředily převážně na posilování občanského sektoru, včetně participace mladých, a svobodných médií.[67]

Pokud jde o prostředky, které směřovaly v letech 2004–2014 do sousedství EU v rámci bilaterální pomoci, do východního sousedství směřovalo 14 % české pomoci a na západní Balkán 13 %. Podíl bilaterální pomoci do východní Evropy je nižší než v případě Polska, které v uvedeném období poskytlo tomuto regionu 33 % celkové bilaterální pomoci, ale vyšší než v případě Maďarska (10 %) a Slovenska (6 %).[68] Je potřebné dodat, že bilaterální pomoc tvoří v případě všech čtyř států menší část celkové rozvojové spolupráce – multilaterální pomoc dosahovala v první dekádě členství v EU v případě České republiky 61 %, Maďarska 70 %, Polska 73 % a Slovenska 68 %.[69]

STÁTY VÝCHODNÍHO PARTNERSTVÍ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Ve srovnání s předchozím rokem byl zájem české veřejnosti o dění na Ukrajině nižší – a to jednak v důsledku uklidnění situace na Ukrajině a tedy nižšího mediálního po-

krytí a jednak nastolením nových témat, zejména uprchlické krize a bezpečnostních obav souvisejících s útoky Islámského státu.[70]

V diskusi o veřejném a mediálním zázemí je nutno zmínit jeden obzvlášť znepokojující faktor. Na jedné straně česká diplomacie, akademici a think tanky hovoří o východní Evropě zejména, pokud jde o její vztah k EU (asociace, hlubší integrace, reformy, případné sdílení české zkušenosti). Na straně druhé, evropská integrace jako celek nemá u Čechů velké sympatie.

Česká veřejnost má k přijímání uprchlíků negativní postoj – v září 2015 bylo proti přijetí uprchlíků z válečných oblastí 50 % dotázaných a v prosinci 2015 až 60 %.[71] Ukrajinci ale získávají více sympatií než lidé z Blízkého východu a severní Afriky, v září i v prosinci 2015 by s přijetím ukrajinských uprchlíků souhlasilo 43 % dotázaných, přičemž blízkovýchodní a severoafrické uprchlíky by v září uvítalo 25 % a v prosinci pouze 16 % dotázaných.[72] Ukrajina se přitom netěší velkým sympatiím Čechů, na podzim 2015 ji jako „velmi sympatickou" vyhodnotily pouze 4 % dotázaných a celková známka na škále 1 (nejlepší) – 5 (nejhorší) byla 3,16.[73]

Změnu mediálního zájmu je možno sledovat i na nominacích a vítězích Novinářské ceny – dominovaly příspěvky zabývající se uprchlickou krizí.[75]

V sběru dat pro Eurobarometr 84 na podzim 2015 se ukázalo, že jenom třetina (35 %) Čechů cítí „sounáležitost" s Evropskou unií, ve srovnání s evropským průměrem 49 %.[76] I když se řada občanů ČR cítí být Evropany nebo občany EU, neznamená to podporu hlubší integrace nebo společného postupu navenek (EU ke třetím stranám). Pro ilustraci paradoxního postoje k integraci a solidaritě: stejné šetření ukázalo, že i když Češi považují svobodu pohybu za nejvyšší přidanou hodnotu EU, imigraci směrem do ČR projevují nejmenší náklonnost z celé EU 28. Jenom 39 % z nich by uvítalo migranty z jiných členských zemí (průměr EU je přitom 55 %) a 14 % migranty z jiných zemí.[77] Podpora pro rozšiřování Unie je u Čechů na úrovni 31 % (průměr EU je 53 %).[78]

V dubnovém šetření CVVM se ukázalo, že pokud jde o praktické dopady členství v Evropské unii, mají Češi v řadě oblastí „nevyhraněný názor".[79] V tom samém měsíci jenom 4 % respondentů na dotaz „Věříte, že rozhodnutí EU jsou v zájmu lidí, jako jste vy?", odpovědělo „rozhodně věřím", 25 % odpovědělo „docela věřím", 39 % „moc tomu nevěřím", 28 % nevěřilo vůbec a 5 % odpovědělo „nevím". Zajímavé je, že ve srovnání s předchozími lety (nejstarší data z roku 2004) jsou čísla téměř totožná: „rozhodně věří" se za jedenáct let pohybovalo na škále 2–5 %, „docela věří" na škále 25–32 %, „moc tomu nevěří" 41–54 %, „vůbec tomu nevěří" 12–23 % a „neví" 4–9 %.[80]

Na hodnocení evropské integrace se mohli v uplynulém roce podepsat vyjádření předních politiků, kteří zejména v otázkách souvisejících s uprchlickou krizí často používali protibruselskou kartu a opakovali, že Česká republika by si neměla nechat diktovat kvóty. Na dokreslení veřejné atmosféry třeba dodat, že prezident Miloš Zeman byl českou veřejností vyhodnocen jako nejvýraznější osobnost roku 2015 s 58,5 % hlasů, na druhém místě byl Andrej Babiš s 42 %, premiér Bohuslav Sobotka na třetím s 19 %. V roce 2014 bylo pořadí stejné, procenta se jemně lišila – Zeman 57,5 %, Babiš 40 % a Sobotka 14,5 %.[81]

Zajímavý je i pohled na důvěru lídrům na mezinárodní scéně. V prosinci 2015 získal Vladimir Putin s 24 % víc důvěry než Angela Merkel (19 %), Donald Tusk (15 %) nebo Petro Porošenko (8 %). Pro doplnění, Putinovi „nedůvěřuje" 64 %, Merkelové 68 %, Tuskovi 25 % a Porošenkovi 43 % otázaných.[74]

Dalším faktorem, který se mohl podepsat na hodnocení evropské integrace, jsou propagandistické nástroje Ruské federace.[82] Vliv webových stránek, které šíří manipulace na veřejné mínění, však v sledovaném období nebyl podroben hlubšímu akademickému zkoumání a, i v kontextu výše uvedených dat, která ukazují, že česká společnost má o svém evropanství dlouhodobé pochybnosti, ho lze stěží považovat za hlavní, resp. zásadní faktor.

ZÁVĚR

I když v roce 2015 dominovala české debatě o sousedské politice Evropské unie spíš jižní dimenze (Středomoří), a to zejména v souvislosti s uprchlickou krizí, ve východní politice došlo k několika změnám. Východní partnerství bylo jako priorita ukotveno v nových koncepcích – zahraničněpolitické i koncepci pro působení v EU. Země Východního partnerství patřily k popředním příjemcům české rozvojové pomoci, v případě Ukrajiny jde o zásadní posun ve srovnání s obdobím před vypuknutím konfliktu v zimě 2013.

V rámci stranické soutěže nedocházelo k takové politizaci jako loni (s výjimkou odmítání KSČM podpořit asociační smlouvu s Gruzií a Ukrajinou) a i debata o sankcích byla mírnější. Nejkontroverznější výroky, často v protikladu s oficiálně deklarovanou politikou České republiky, pocházely z dílny prezidenta Zemana, který je zároveň nejpopulárnějším českým politikem.

Na půdě Rady EU a v rámci V4 Česká republika prosazovala politiku pokračování integrace s východní Evropou, a to jak v rámci programů podpory reforem, které by země, které o to projeví zájem, přiblížily standardům EU, tak v bezpečnostních aspektech včetně bezpečnosti energetické. Hlavním předmětem zájmu byla Ukrajina a důležitým rámcem zahraničněpolitického uvažování o probíhajícím konfliktu s Ruskem byly principy OBSE ustanovující teritoriální integritu jako jeden ze základných kamenů míru v Evropě.

Z hlediska dalšího vývoje se jako nejproblematičtější aspekt české východní politiky jeví nejistota ČR ohledem jejího místa v EU. Průzkumy veřejného mínění i vyjádření řady předních politiků ukazují, že Česká republika i po více než dekádě po vstupu do Unie tápe v jasné identifikaci přínosů členství a v mechanismu plnění práv a povinností, které z něj vyplývají. Vzhledem na fakt, že zahraničněpolitické ambice ČR směrem k východní Evropě jsou úzce spojeny s evropskou integrací regionu a úspěch různých sektorových politik včetně obchodní se přímo váže na politickou integraci, zmíněné nejistoty s ohledem na místo České republiky v Evropě nejsou pro východní politiku země dobrou zprávou.

Poznámky

1 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, 14. 2. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911**/.
2 Gaub, Florence–Popescu, Nicu (2015): *The EU Neighbors 1995–2015: Shades of Grey. Chaillot Paper No. 136*. Paris: European Union Institute for Security Studies.
3 K diskusi o směřování zahraniční politiky po nástupu nové vlády viz Najšlová, Lucia (2015): Státy Východního partnerství v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 188–210.
4 Vláda ČR*: Bezpečnostní strategie České republiky*, 4. 2. 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf**.
5 Tamtéž, čl. 51.
6 Vláda ČR: *Koncepce politiky ČR v EU: aktivní a srozumitelná ČR v jednotné Evropě*, 27. 4. 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Koncepce-CR-v-EU.pdf**.
7 Tamtéž.
8 Tamtéž.
9 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.
10 Tamtéž.
11 Nicolaidīs, Kalypso–Howse, Robert (2002): „This is My EUtopia“: Narrative as Power. *Journal of Common Market Studies*, 40 (4): 767–792.
12 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit.
13 MZV ČR: *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce*, 2015, s. 11. On-line: **www.mzv.cz/file/1610424/Koncepce_podpory_lidskych_prav_a_transformacni_spoluprace.pdf**.
14 MZV ČR: *Program Transformační spolupráce*, 16. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/file/1610427/Program_transformacni_spoluprace.pdf**.
15 MZV ČR: *Prohlášení ústavních činitelů ke koordinaci zahraniční politiky*, 17. 2. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2015_02_17_prohlaseni_ustavnich_cinitelu.html**.
16 *Kmoníček: IS se zničí sám, má to ve svém matrixu*. TÝDEN.cz, 4. 10. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/kmonicek-is-se-znici-sam-ma-to-ve-svem-matrixu_357827.html**.
17 Rozhovor prezidenta republiky pro Parlamentní listy. Hrad.cz, 8. 3. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-parlamentni-listy-2-11583**.
18 *Zeman k Muslimům: Když se neumíte adaptovat, vraťte se domů*. Denik.cz, 10. 1. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/milos-zeman-kdyz-se-neumite-adaptovat-vratte-se-domu-20150110.html**.
19 *Česko si připomínalo 17. listopad*. Rozhlas.cz, 17. 11. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/zeman-si-pripomene-17-listopad-na-albertove-sobotka-podekuje-dobrovolnikum--1555048**.
20 *Konvička obviněn z podněcování nenávisti*. TÝDEN.cz, 24. 11. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/konvicka-obvinen-z-podnecovani-k-nenavisti_363450.html**.
21 *Sobotka: Zeman šíří nenávist*. iHNED.cz, 20. 11. 2015. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-64883810-sobotka-zeman-siri-nenavist**. Celý rozhovor dostupný on-line: **www.bohuslavsobotka.cz/cs/b-sobotka-zeman-me-nastval**.
22 European Parliament: Briefing: Minsk Peace Agreement – Still to Be Consolidated on the Ground, 12. 2. 2015. On-line: **www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-548991-Minsk-peace-summit-FINAL.pdf**.
23 UN Security Council: Resolution 2202 (2015) Adopted by the Security Council at its 7384th Meeting, 17. 2. 2015. On-line: **www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2202.pdf**.

24 OBSE: OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine: The Facts, 26. 4. 2016. On-line: **www.osce.org/ukraine-smm/116879?download=true**; OBSE: Daily and Spot Reports from the Special Monitoring Mission to Ukraine, 2015–2016. On-line: **www.osce.org/ukraine-smm/reports**.
25 ECFR: Minsk Monitor, 11. 12. 2015. On-line: **www.ecfr.eu/wider/minsk**.
26 European Council: 17th EU-Ukraine Summit: Joint Statement, 27. 4. 2015. On-line: **www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/04/27-joint-statement-eu-ukraine-summit/**.
27 European Council: Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit, Riga 21–22 May, 22. 5. 2015. On-line: **www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/05/21-22/**.
28 Bottger, Katrin–Ghinea, Christian: *Elements for an Eastern Partnership Plus*. IEP Policy Brief No 3/2016, 17. 6. 2015. On-line: **iep-berlin.de/en/wp-content/uploads/sites/2/2015/06/IEP_PolicyBriefNo3_B%C3%B6ttger_Ghinea.pdf**.
29 Council of the EU: Belarus: EU Suspends Restrictive Measures Against Most Persons and All Entities Currently Targeted, 29. 10. 2015. On-line: **www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/10/29-belarus**/; Council of the EU: Council Conclusions on Belarus, 15. 2. 2016. On-line: **www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/15-fac-belarus-conclusions/**.
30 European Commission: Review of the European Neighborhood Policy, SWD(2015) 500 final, 18. 11. 2015. On-line: **eeas.europa.eu/enp/documents/2015/151118_joint-communication_review-of-the-enp_en.pdf**.
31 Index svobody tisku Reportérů bez hranic za uplynulé tři roky je dostupný on-line: **index.rsf.org/#!/**.
32 Legatum Institute: Prosperity Index, 2015. On-line: **media.prosperity.com/2015/pdf/publications/PI2015Brochure_WEB.pdf**.
33 Czech presidency of the V4: 2015–2016 Czech Presidency: V4 Trust – Program for the Czech Presidency of the Visegrad Group (July 2015–June 2016). On-line: **www.visegradgroup.eu/documents/presidency-programs/20152016-czech**.
34 V4: Conclusions from the Meeting of Foreign Affairs Committees of V4 Parliaments, 25. 2. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/conclusion-from-the**.
35 V4: The Visegrad Group Statement on the Eastern Partnership, 15. 5. 2016. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/the-visegrad-group-joint**.
36 V4: Co-Chairs' Statement Slovakia and Denmark: 3rd Meeting of Foreign Ministers of the Visegrad, Nordic and Baltic States, V4, 12.–13. 3. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/co-chairs-statement**.
37 V4: Joint Communique of the Visegrad Group Ministers of Defence, V4, 23. 4. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-communique-of-the**; *Od ledna bude obranu EU posilovat bojová skupina V4. Tvoří ji 3700 vojáků.* Rozhlas.cz, 29. 12. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/evropskaunie/_zprava/od-ledna-bude-obranu-eu-posilovat-bojova-skupina-v4-tvori-ji-na-3700-vojaku--1568975**.
38 V4: V4 Ministers in a Joint Article: We Offer You Our Helping Hand on the EU Path, 11. 11. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/v4-ministers-in-joint**.
39 International Visegrad Fund: Visegrad 4 Eastern Partnership Program. On-line: **visegradfund.org/grants/v4eap/visegrad-university-studies-grants-eap**/.
40 Chronologický přehled schůzek je k dispozici v Bulletinu Zahraniční politika ČR, MZV ČR. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/oazi_/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html**.
41 *Rusko zakázalo vstup Schwarzenbergovi, Štětinovi či Fülemu*. Ceskatelevize.cz, 30. 5. 2016). On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1532532-rusko-zakazalo-vstup-schwarzenbergovi-stetinovi-ci-fulemu**.
42 MZV ČR: Bulletin Zahraniční politika, IV–VI 2015. Fakta, s. 147, 19. 5. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/oazi_/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html**.

43 Poslanecká sněmovna PČR: 26. schůze, 159. hlasování, 9. 4. 2015. Dohoda o přidružení mezi státy EU a ES pro atom. energii a Moldavskou republikou. On-line: **www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=60725 & l=cz**.

44 Poslanecká sněmovna PČR: 27. schůze, 62. hlasování, 29. 4. 2015. Dohoda o přidružení mezi státy EU a ES pro atom. energii a Gruzií. On-line: **www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=60839 & l=cz**.

45 MZV ČR: Bulletin Zahraniční politika, IV–VI 2015. Fakta, s. 20, 19. 5. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/oazi_/mesicnik_zahranicni_politika_ceske.html**.

46 *Poslanci po vyostřené debatě schválili asociační dohodu mezi EU a Ukrajinou*. Ceskatelevize.cz, 18. 9. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1586720-poslanci-po-vyostrene-debate-schvalili-asociacni-dohodu-mezi-eu-a-ukrajinou**.

47 Poslanecká sněmovna PČR: 31. schůze, 99. hlasování, 17. 9 2015. Dohoda o přidružení mezi státy EU a ES pro atomovou energii a Ukrajinou. On-line: **www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=61385 & l=cz**.

48 *Prezident Zeman podepsal asociační dohodu mezi EU a Ukrajinou*. Rozhlas.cz, 4. 11. 2015: On-line: **www.rozhlas.cz/zpravy/evropskaunie/_zprava/prezident-zeman-podepsal-asociacni-dohodu-mezi-eu-a-ukrajinou--1550990**.

49 *KSČM zabrzdila schvalování dohody o přidružení Ukrajiny k EU*. Aktualne.cz, 19. 5. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/kscm-zabrzdila-schvalovani-dohody-o-pridruzeni-ukrajiny-k-eu/r~9a87810afe3611e4ba38002590604f2e/**.

50 KSČM: *Vyjádření JUDr. Vojtěcha Filipa k dění na Ukrajině*, 25. 7. 2015. On-line: **www.kscm.cz/aktualne/aktuality/vyjadreni-judr-vojtecha-filipa-k-deni-na-ukrajine**.

51 MV ČR: *Mezinárodní ochrana v České republice 2015 – roční statistický přehled*, s. 10–11, 2016. On-line: **www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-ochrana-253352.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d**.

52 Tamtéž, s. 4–5.

53 ČSÚ: *Cizinci v ČR – bez azylantů – cizinci celkem podle státního občanství k 31. 12. 2015*. On-line: **www.czso.cz/documents/11292/27914491/1512_c01t01.pdf/7e9ea54d-13c8-4a41-bffa-bfe518d66ddc?version=1.** 0.

54 Poslanecká sněmovna PČR: Mládek, Jan: Vystoupení v rozpravě k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Dohoda o přidružení mezi Evropskou unií a Evropským společenstvím pro atomovou energii a jejich členskými státy na jedné straně a Gruzií na straně druhé, 12. 3. 2015. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/026schuz/s026091.htm**.

55 MPO ČR: *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky za rok 2015*, 13. 4. 2016. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/zprava-o-plneni-exportni-strategie-ceske-republiky-za-rok-2015-76632.html**.

56 Tamtéž, s. 5.

57 MPO ČR: *Hlavní tendence průmyslu v roce 2014 a úvahy o dalším vývoji*, 6. 5. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument157894.html**, s. 7; Najšlová, Lucia (2015): Státy Východního partnerství v české zahraniční politice, op. cit.

58 *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky za rok* 2015, op. cit, s. 7.

59 Tamtéž, s. 10.

60 MPO ČR: *Ministr Jan Mládek navštíví Ázerbájdžán a podpoří české exportéry*, 27. 2. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument156230.html**.

61 MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2015*, 23. 6. 2016. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_7.html**.

62 Tamtéž.

63 OECD: *Aid at a Glance Charts – Interactive Summary Charts by Aid (ODA) Recipients*, Moldova, 27. 2. 2016. On-line: **public.tableau.com/views/OECDDACAidataglancebyrecipient_new/Recipients?:embed=y&:display_count=yes&:showTabs=y&:toolbar=no?&:showVizHome=no**.

64 ČRA: *Modernizace systému veřejného vzdělávání na Ukrajině*, 2015. On-line: **www.czda.cz/cra/projekty/ukrajina/modernizace-systemu-verejneho-vzdelavani-na-ukrajine.htm**.

65 Vláda ČR: Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2014 č. 167 o poskytnutí pomoci Ukrajině při její obnově a podpoře její demokratické transformace v obdob let 2014 až 2016. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9HBBDZIX**.

66 MZV ČR: *Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2015*, 7. 4. 2016. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/vyrocni_souhrny_hp/humanitarni_pomoc_cr_poskytnuta_do_2.html**.

67 Podrobný rozpis projektů, implementačních organizací a přidělených prostředků je k nalezení v Informaci o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2015. Příloha 3. MZV ČR, 23. 6. 2016. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_7.html**.

68 Najšlová, Lucia–Balcer, Adam–Murray, Rebecca–Végh, Zsuszanna (2016): *Should We Upgrade the V4-Turkey Dialogue?* EU Frontiers Policy Paper No. 13, Centre for EU Neighborhood Studies. Budapest: Central European University, s. 20. On-line: **cens.ceu.edu/sites/cens.ceu.edu/files/attachment/article/633/policypaperno13eufrontiersnajslova.pdf**.

69 Tamtéž, s. 21.

70 CVVM: *Postoj české veřejnosti k dění na Ukrajině – říjen 2015*, 10. 11. 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7444/f3/pm151110.pdf**.

71 CVVM: *Postoje české veřejnosti k přijímání uprchlíků – prosinec 2015*, 21. 1. 2016. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7490/f3/pm160121.pdf**.

72 Tamtéž.

73 CVVM: *Sympatie české veřejnosti k některým zemím – prosinec 2015*, 3. 2. 2016. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7498/f3/pm160203.pdf**.

74 CVVM: *Důvěra vybraným politikům v mezinárodním kontextu – prosinec 2015*, 27. 1. 2016. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7494/f3/pm160127.pdf**.

75 OSF: *Novinářská cena 2015 zná své vítěze*, 4. 5. 2016. On-line: **www.novinarskacena.cz/tiskove_zpravy/novinarska-cena-2015-zna-sve-viteze/**.

76 European Commission: *Standard Eurobarometer 84. National Report: Czech Republic*, 2015. On-line: **ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2098**.

77 Tamtéž, s. 8.

78 Tamtéž, s. 9.

79 CVVM: *Občané o přijetí eura a dopadech vstupu ČR do EU – duben 2015*, 12. 5. 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7382/f3/pm150512.pdf**.

80 CVVM: *Hodnocení evropské integrace – duben 2015*, 6. 5. 2015. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7381/f3/pm150506.pdf**.

81 CVVM: *Nejvýraznější osobnost roku 2015*, 10. 3. 2016. On-line: **cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7520/f3/ps160310.pdf**.

82 *Současná ruská propaganda: na českou společnost nemá dramatický dopad, ale…* Radio Wave, 12. 11. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/radiowave/spolecnost/_zprava/soucasna-ruska-propaganda-na-ceskou-spolecnost-nema-dramaticky-dopad-ale--1554114**; Gregor, Miloš–Vejvodová, Petra (2016): *Analýza manipulativních technik na vybraných českých serverech*. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy university. On-line: **www.academia.edu/26046763/V%C3%BDzkumn%C3%A1_zpr%C3%A1va_Anal%C3%BDza_manipulativn%C3%ADch_technik_na_vybran%C3%BDch_%C4%8Desk%C3%BDch_serverech**.

Kapitola 10

Balkánský rozměr české zahraniční politiky

Tomáš Dopita

Stejně jako v předchozích letech, i v roce 2015 pokračovali aktéři české zahraniční politiky v proaktivní podpoře euroatlantické integrace západního Balkánu jako hlavní dlouhodobé prioritě balkánské dimenze české zahraniční politiky. Tak jako v předchozích letech však docházelo v české zahraniční politice k *polarizaci* a *politizaci* kvůli nezávislosti Kosova. Proces normalizace vztahů mezi Srbskem a Kosovem, nastartovaný dohodou z dubna 2013, se v české zahraniční politice stále ještě nikterak neprojevil, začal však již být brán v potaz v českém mediálním prostoru. V roce 2015 také pokračoval trend geopolitického soupeření mezi EU a Ruskem, který započal v roce 2014 a doposud fungoval jako katalyzátor euroatlantické integrace západního Balkánu a protiváha únavy z integrace ve starých členských státech EU. Všeobecný postup v integraci západního Balkánu byl doprovázen dalším rozvojem přímých ekonomických a sociálních vztahů se všemi zeměmi jihovýchodní Evropy, přičemž ekonomická dimenze byla v roce 2015 již méně zatížená dopady dřívější neúspěšné investiční expanze českých energetických společností do tohoto prostoru. Stejně jako v předchozím roce hrálo v české zahraniční politice i v roce 2015 poměrně výraznou a zvláštní úlohu zadlužené Řecko, jež bylo velmi silně tematizováno ve veřejné debatě o evropských a makroekonomických tématech, ale ze strany české oficiální zahraniční politiky bylo řešeno jen minimálně. Novým prvkem, na který v roce 2015 aktéři české zahraniční politiky, veřejnost i média intenzivně reagovali, byla vlna uprchlíků, kteří procházeli tzv. západobalkánskou migrační trasou. Z hlediska struktury se tato kapitola nejprve věnuje dosavadním východiskům a politickému kontextu české zahraniční politiky vůči balkánskému poloostrovu. Následně je pozornost věnována agendě a událostem roku 2015, jmenovitě euroatlantické integraci západního Balkánu, ekonomickým a sociálním vztahům s jihovýchodní Evropou a uprchlické vlně a migraci. Před samotným závěrem je představena analýza mediálního kontextu české zahraniční politiky vůči jednotlivým balkánským zemím.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Jihovýchodní Evropa patří mezi prioritní oblasti české zahraniční politiky.[1] V roce 2015 pokračovalo rozvíjení mnohostranných vztahů s tímto regionem, který je geopoliticky rozdělen mezi členské a nečlenské země EU či NATO. Se zeměmi uvnitř euroatlantických institucí Česká republika rozvíjí standardní partnerské politické vztahy, což je doprovázeno i zvyšující se ekonomickou, sociální a kulturní výměnou. Země vně euroatlantického prostoru jsou ze strany aktérů české zahraniční politiky dlouhodobě *proaktivně* podporovány v integraci do euroatlantických institucí.

Vztah k jihovýchodní Evropě byl podrobněji konceptualizován také v nové *Koncepci zahraniční politiky* přijaté vládou 13. 7. 2015. V porovnání s koncepcí z roku 2011 jsou i v nové koncepci vztahy s jihovýchodní Evropou pojednávány v podobném duchu, a to se zaměřením na spolupráci, bezpečnost a euroatlantickou integraci. Nová koncepce se však věnuje mnohem detailněji evropské integraci západního Balkánu, když explicitně uvádí že *„ČR podporuje integrační úsilí Srbska, dalších zemí západního Balkánu a Turecka“*, a také specifikuje, že *„ČR bude podporovat členství kandidátských zemí pouze za předpokladu, že splní všechny podmínky členství, zároveň však bude odmítat vytváření dodatečných podmínek v přístupovém procesu. Naopak bude usilovat o řešení bilaterálních problémů členských a kandidátských nebo potenciálních kandidátských zemí EU mimo rámec politiky rozšíření a podporovat reformní proces vedoucí ke splnění požadavků členství. […] Česká zahraniční politika bude také usilovat o posílení politických kontaktů i rezortní spolupráce mezi českou státní správou a zeměmi jihovýchodní Evropy, které prozatím neodpovídají deklarovanému významu regionu pro českou zahraniční politiku.“*[2]

Nová koncepce tak blíže specifikuje podmínky české politické podpory, zdůrazňuje nutnost odpojení bilaterálních sporů od integračního procesu a informuje o potřebě posilování politických a institucionálních vazeb s jihovýchodní Evropou. Ve vztahu k Balkánu se obecné priority bezpečnosti, spolupráce a integrace formulované v koncepci z roku 2011 dařilo poměrně dobře naplňovat, a to i přes roztržku s Albánií kvůli „zhacené“ investici ČEZ. Proto je dobré, že se nová koncepce pokouší rozvinout obecné formulace do podrobnější specifikace základních parametrů české politiky v následujícím období.

I v roce 2015 byla v centru pozornosti aktérů české zahraniční politiky zejména oblast západního Balkánu, tvořená Albánií, Bosnou a Hercegovinou, Černou Horou, Kosovem, Makedonií a Srbskem. Důležitou součástí východisek a kontextu české zahraniční politiky vůči tomuto regionu jsou poměrně komplikované vzájemné vztahy mezi jednotlivými subjekty v této oblasti. Z českého pohledu je nejvýraznějším sporem na západním Balkánu otázka nezávislosti Kosova a s tím spojené vztahy k Srbsku, Albánii, Rusku, USA a dalším zemím. Vláda České republiky, tvořená zástupci ODS, SZ, a KDU-ČSL, uznala Kosovo v roce 2008 navzdory nesouhlasu prezidenta a velké skupiny zákonodárců. Ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg založil diplomatické vztahy s Kosovem, ale prezident Václav Klaus nezávislost Kosova ne-

uznal, a proto nejmenoval velvyslance či velvyslankyni pro vztahy s Kosovem. *Polarizace* v otázce nezávislosti Kosova se projevovala podobným způsobem i v roce 2015, a to i přes to, že se mezitím odehrály dvoje parlamentní volby a V. Klaus byl vystřídán Milošem Zemanem. Na praktické úrovni se tato polarizace projevuje i neprováděním některých úkonů, které jedni aktéři iniciují, ale druzí je *politizují* a blokují. Kupříkladu smlouva o zabránění dvojímu zdanění byla s Kosovem podepsána již v listopadu 2013, ale Poslanecká sněmovna zvolená v říjnu roku 2013 smlouvu ještě neratifikovala. Skupině poslanců, zejména pak Vojtěchu Filipovi (KSČM), Jaroslavu Foldynovi (ČSSD), a donedávna i Kateřině Konečné (KSČM), se doposud dlouhodobě dařilo odkládat projednávání smlouvy a blokovat její ratifikaci v PS PČR.[3]

Další ze zemí západního Balkánu, na jejíž komplikovanou státnost aktéři české zahraniční politiky dlouhodobě *reagují*, je Bosna a Hercegovina, jejíž vnitřní uspořádání je navázané na Daytonskou mírovou smlouvu z listopadu 1995. Zhruba od roku 2006 docházelo k oslabování mezinárodní intervence do politického a administrativního fungování země, což bylo doprovázeno i oslabováním schopnosti vytvářet a prosazovat jednotnou politiku na úrovni Bosny a Hercegoviny. Čeští aktéři na tuto situaci reagovali podporou země prostřednictvím rozvojové spolupráce a snahou o její integraci a integraci jejích obyvatel a ekonomiky do evropského prostoru.

Do třetice, výrazný spor je spojen s Makedonskou republikou, která je v dlouhotrvající rozepři s Řeckem týkající se právě samotného názvu „Makedonie“, jakož i obecného práva na makedonské kulturní dědictví. Česká republika pro Bývalou jugoslávskou republiku Makedonii ve svých bilaterálních vztazích používá označení Makedonie, a tím je v tomto sporu situována na straně „makedonské Makedonie“ a proti „řecké Makedonii“. Mnoho jiných států, zahrnujících kromě Řecka i vícero členských států EU, ale používá pouze název Bývalá jugoslávská republika Makedonie. Řecko navíc kvůli tomuto sporu dlouhodobě blokuje postup v integraci bývalé jugoslávské republiky do EU i NATO. Euroatlantická integrace Makedonie tak je zablokována, na což se čeští aktéři museli *adaptovat*. Navíc, Makedonie se již od roku 2006 brodila jednou politickou krizí za druhou, což bylo doprovázeno i nutností hledat kompromisy mezi politickými představiteli makedonských a albánských národnostních skupin.

V poslední dekádě vedl mnohostranný rozvoj vztahů k posílení politických, ekonomických, kulturních i občanských a sociálních vazeb mezi Českou republikou a jednotlivými oblastmi jihovýchodní Evropy. Po vstupu do EU v roce 2004 došlo i k *proaktivní investiční expanzi* českých firem do tohoto prostoru. Tato expanze se však ukázala jako problematická. Průběžně docházelo k větším či menším obchodním sporům s jednotlivými státy, a to zejména kvůli investicím české státní společnosti ČEZ. Tento problém se znatelně projevil ve vztazích s Bulharskem a Rumunskem, ale nejsilněji ve vztazích s Albánií. Na zmařenou investici ČEZ v Albánii čeští aktéři, zejména vláda, *reagovali* v letech 2013 a 2014 hrozbou blokování udělení Albánii statusu kandidáta pro členství v EU (viz předchozí vydání této „ročenky“).

V roce 2014 došlo k důležité změně geopolitického kontextu, když po událostech na Krymu a na východě Ukrajiny vstoupila EU v prostoru jihovýchodní Evropy do viditelného geopolitického soupeření s Ruskou federací. Tato *polarizace* vztahů s Ruskem se přelila i do roku 2015 a na praktické úrovni se projevila i v sérii integračních rozhodnutí vůči zemím západního Balkánu přijatých v rámci EU a NATO po iniciativách Velké Británie, Německa a USA. Čeští aktéři tento posun v integrační dynamice *plně přijali*. Změna geopolitické situace v regionu byla ještě zvýrazněna dostavbou americké protiraketové základny v Rumunsku v prosinci 2015.[4]

V roce 2015 se jihovýchodní Evropa nově dostala do ohniska pozornosti politiků, médií i veřejnosti kvůli vlně uprchlíků, kteří tímto prostorem ve velkém počtu procházeli směrem do západní Evropy. Reakci na uprchlickou a migrační vlnu procházející tzv. západobalkánskou trasou, jakož i vývoji v ostatních výše nastíněných tématech, se budou věnovat následující části této kapitoly.

Jak ukážou i následující části této kapitoly, západobalkánská migrační trasa a otázka uznání Kosova jsou zde identifikovány jako jediná témata týkající se balkánské dimenze české zahraniční politiky, jež byla veřejně diskutována volenými politickými představiteli České republiky, zejména zákonodárci v Poslanecké sněmovně a Senátu, prezidentem Zemanem či premiérem Sobotkou.[5] Diskuse na balkánská zahraničněpolitická témata byly také vedeny na akcích pořádaných např. Ústavem mezinárodních vztahů[6] či na Fakultou sociálních věd Univerzity Karlovy.[7] Ohlasům v mediálním prostoru se věnuje zvláštní sekce této kapitoly.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Euroatlantická integrace západního Balkánu

Ve vztahu k euroatlantické integraci západního Balkánu byl rok 2015 poměrně zajímavý a úspěšný. Vícero zemí západního Balkánu se posunulo v integračním procesu a došlo k dalšímu rozvíjení regionální spolupráce. V následujících řádcích je rok 2015 přiblížen ve vztahu k jednotlivým zemím západního Balkánu. Na konci této části je věnována pozornost některým krokům učiněným v rámci V4.

V Albánii byl na konci roku 2014 ukončen půlroční bojkot parlamentu ze strany opozice a v roce 2015 země přijala některé reformy požadované pro otevření přístupových jednání s EU. Volby do místních zastupitelstev v červnu 2015 proběhly bez větších incidentů a v kontextu probíhajícího procesu územně správní decentralizace, ale úplná nezávislost volebního procesu byla zpochybněna ze strany pozorovatelů OSCE/ODIHR (i s účastí pozorovatelů z ČR).[8] Albánie v roce 2015 také pokračovala v rozvíjení spolupráce se svými sousedy. V květnu Tirana přijala Alexandra Vučiće, což byla historicky první návštěva srbského premiéra v Albánii.[9] Vučić spolu s albánským premiérem Edi Ramou označili investiční priority, které by pomohly propojit obě země i celý region. Šlo zejména o dálnici ve směru Srbsko–Albánie, která by protínala Kosovo, a také o dálnici ve směru Chorvatsko–Černá Hora–Albánie–Řecko.[10] Po potyčce na zápase fotbalových reprezentací Srbska a Albánie v říjnu 2014 vyvolané kvůli vlajce Veliké Albánie, kterou nad hřiště přinesl dron,[11] ale i po vzájemném špičkování Rami a Vučiće ohledně statusu Kosova,[12] tak rok 2015 znamenal zklidnění vztahů a jejich posunutí do konstruktivnější roviny.

Z české strany v roce 2015 pokračoval čilý zájem o přibližování Albánie k EU i o příležitosti spojené s pokračujícím rozvojem albánského trhu a infrastruktury. Po odbourání problému se zajištěním investice ČEZ jsme v roce 2015 mohli zaznamenat celou sérií vzájemných návštěv a další mnohostranný rozvoj vztahů.[13] Pomyslným vrcholem byla návštěva albánského premiéra E. Ramy v Praze uskutečněná 13. 10. 2015, která byla doprovázena podnikatelským fórem a podpisem vícero dokumentů o vzájemné spolupráci v nejrůznějších oblastech.[14] Viditelnost České republiky v Albánii zvyšovaly i rozvojové projekty malého rozsahu realizované prostřednictvím Zastupitelského úřadu ČR v Tiraně. V rámci nově ustavené Slavkovské spolupráce, zahrnující spolupráci České republiky, Rakouska a Slovenska, byl připravován projekt rozvíjející turistický potenciál národního parku Dajt v blízkosti Tirany.[15]

Také pro Srbsko znamenal rok 2015 posun v evropské integraci a čeští aktéři pokračovali v tomto roce v rozvoji mnohostranných vztahů se Srbskem. Podmínky pro spolupráci se Srbskem se zlepšily poté, co Srbsko začalo implementovat ambiciózní administrativní a makroekonomické reformy a finalizovalo akční plány potřebné pro otevření prvních vyjednávacích kapitol.[16] Srbsko navíc začalo hrát poměrně výraznou a konstruktivní úlohu v celém regionu, když pokračovalo v normalizaci vztahů s Kosovem a v rozvíjení či rozplétání vztahů s dalšími sousedními státy. Při květnové návštěvě srbského premiéra v Tiraně se Vučić se svým albánským protějškem shodli na tom, že protichůdný názor na status Kosova by neměl bránit spolupráci obou zemí na stabilizaci a rozvoji celého regionu.[17] Vučić také pracoval na vylepšení vztahů s Bosnou a Hercegovinou, a zejména představiteli bosňáckého národa. Bylo tomu tak navzdory vážnému incidentu ve vzpomínkovém centru Potočari, které připomíná události v Srebrenici v létě 1995. Když Vučić 11. 7. 2015 dorazil na každoroční připomínku srebrenického masakru, situace byla velmi napjatá. Dne 8. července totiž proběhlo v Radě bezpečnosti OSN hlasování o rezoluci k dvaceti letům od Srebrenice, která by dle návrhu Velké Británie události z července 1995 označila jako genocidu. Rezoluce nebyla přijata kvůli nesouhlasu Ruské federace; Čína se zdržela hlasování.[18] V Bosně a Hercegovině a Srbsku toto hlasování RB OSN vyvolalo mnoho protichůdných reakcí. Právě v tomto kontextu mezinárodního sporu o interpretaci událostí ve Srebrenici se Vučić při návštěvě Potočari setkal s rozvášněnou reakcí davu, byl napaden a musel být z bezpečnostních důvodů evakuován. Při tom byl zasypáván kameny, PET lahvemi a jinými předměty.[19] Útok na Vučiće v centru Potočari byl odsouzen z nejrůznějších stran, ale sám Vučić posléze postupoval vůči představitelům bosňáckého národa a Bosny a Hercegoviny ve smířlivé až přátelské politice.

I ve vztazích mezi Srbskem a Chorvatskem panovalo v roce 2015 napětí kvůli odlišným interpretacím nedávné minulosti. Na počátku února Mezinárodní trestní soud pro bývalou Jugoslávii odmítl oboustrannou žalobu na genocidu,[20] což bylo doprovázeno novou vlnou vzájemného obviňování. V Chorvatsku se během roku 2015 konaly dvoje významné volby (prezidentské v lednu a parlamentní v listopadu), během kterých hrály otázky národnostního povědomí, a tedy i vymezování se proti Srbsku a Srbům, poměrně silnou roli. Ostře sledovaná pak byla blokáda vozidel ze Srbska, kterou Chorvatsko zavedlo na konci září v reakci na příliv uprchlíků putujících tzv. západobalkánskou trasou (viz také níže). Blokáda byla zrušena až po intervenci představitelů EU, zejména komisařky pro zahraniční politiku EU Frederici Morgheriniové.[21]

Z hlediska evropské integrace však byl v roce 2015 pro Srbsko nejdůležitější postup v normalizaci vztahů s Kosovem. Na konci srpna srbští a kosovští představitelé dosáhli průlomu v důležitých otázkách týkajících se implementace dohody o normalizaci vztahů z dubna 2013, zejména pak dohody o fungování sdružení srbských obcí a o otázkách týkajících se energie, vodohospodářství, pozemní i elektronické komunikace. Pro Srbsko byla tato dohoda klíčová a vedla k otevření prvních kapitol o přistoupení k EU v prosinci 2015.[22] Čeští aktéři tento vývoj vítali a snažili se jej podpořit. V září navštívil Srbsko premiér B. Sobotka doprovázený podnikatelskou misí organizovanou Hospodářskou komorou ČR.[23] Brzy na to ministr zahraničních věcí ČR L. Zaorálek přivítal v Černínském paláci prvního místopředsedu vlády a ministra zahraničních věcí Srbské republiky Ivicu Dačiće, přičemž ministři jednali zejména o rozvoji bilaterálních vztahů a aktuální situaci v procesu evropské integrace Srbska.[24]

I pro Kosovo byl z hlediska evropské integrace rok 2015 důležitý. Dne 27. října, v reakci na posun v normalizaci vztahů se Srbskem, podepsali zástupci EU a Kosova Dohodu o stabilizaci a přidružení. Kosovo se tak stalo poslední zemí západního Balkánu, která se smluvně a obchodně přidružila k EU. Stále však nebylo finalizováno vyjednávání o bezvízovém styku a Kosovo tak zůstalo poslední zemí v regionu s vízovou povinností pro vstup do EU.[25] Vedle dosažení dohody se Srbskem o otázkách fungování sdružení srbských obcí, telekomunikace, energetiky či mostu v Kosovské Mitrovici hodnotící zpráva EK vyzdvihla i ustavení zvláštního soudu pro vyšetřování zločinů při konfliktu v Kosovu.[26] Aktivizací Dohody o stabilizaci a přidružení se Kosovo dostalo na startovní čáru evropské integrace. O průběhu integračního procesu bude rozhodovat jak naplňování všeobecných přístupových podmínek, tak i další postup v normalizaci vztahů se Srbskem. Evropská integrace Kosova i Srbska je totiž normalizací jejich vzájemných vztahů přímo podmíněna.[27]

V české zahraniční politice hraje Kosovo zvláštní a důležitou úlohu. Na jedné straně česká armáda, policie či soudnictví dlouhodobě přispívaly do misí KFOR i EULEX a česká vláda a MZV aktivně přijímaly politiku kosovské nezávislosti, normalizaci vztahů Prištiny a Bělehradu a evropskou integraci Kosova. Na druhé straně, prezidenti Klaus a Zeman, jakož i skupina zákonodárců, politiku kosovské nezávislosti doposud *aktivně odmítali* a proces normalizace vztahů mezi Srbskem a Kosovem *ignorovali*. Tato protichůdnost české zahraniční politiky je efektem obecné polarizace ohledně uznání Kosova, jehož suverenita je v současnosti uznávána 108 z 193 členských států OSN, 23 z 28 členských států EU a 24 z 28 členských států NATO. V České republice se tato polarizace projevuje vysokou politizací vztahů i spolupráce s Kosovem, s čímž je spojená i obecná nerozvinutost vztahů České republiky s touto zemí. Diplomatické styky fungují jen na úrovni chargé d'affaires a ČR doposud uzavřela s Kosovem pouze jednu novou mezistátní úmluvu, a sice smlouvu o zpětném přebírání osob, která vstoupila v platnost na počátku roku 2013.

I v roce 2015 však pokračovalo blokování ratifikace smlouvy s Kosovem o zabránění dvojitému zdanění. Jak je možno vysledovat i v předchozích vydáních této publikace, dosavadní debata o této mezinárodní smlouvě byla na půdě Poslanecké sně-

movny dominována vyobrazováním Kosova jako nelegitimního výtvoru, který byl odebrán Srbsku v rozporu s mezinárodním právem. Proti přístupu „Kosovo je Srbsko“ byly ve sněmovně formulovány argumenty ekonomické výhodnosti prosazení vhodných podmínek pro české firmy v Kosovu. Smlouva však doposud nebyla ratifikována. Sněmovna přijala usnesení, že jednání o tomto vládním návrhu přerušuje *„do doby, než budou současně přítomni ministr financí a ministr zahraničních věcí“*.[28] Ve svém důsledku tak bylo projednávání smlouvy o dvojím zdanění s Kosovem doposud šestkrát přerušeno a jednou odročeno.[29] S odmítáním spolupráce s Kosovem v Poslanecké sněmovně průběžně rezonovala i vyjádření prezidenta Zemana o Kosovu a jeho představitelích. Mezinárodně citovaná byla prohlášení učiněná při prezidentově návštěvě v Srbsku v květnu 2015, kdy český prezident označil kosovského premiéra Hashima Thaciho za válečného zločince a Kosovo za podivný stát se silným vlivem narkomafií.[30] V samotném Srbsku a Kosovu pokročila normalizace vzájemných vztahů již velmi daleko. Mezi oběma zeměmi funguje volný pohyb osob pouze na základě průkazu totožnosti a srbští aktéři veřejně uvažují o zapojování Kosova do regionální spolupráce a infrastrukturních projektů, jak to ostatně ukazuje i výše zmíněná zpráva o zamýšlené dálnici ze Srbska do Albánie přes Kosovo. V českém kontextu se však koncept normalizace ještě neprosadil, a proto byla i v roce 2015 česká zahraniční politika vůči Kosovu *blokovaná* odmítavým postojem některých aktérů.[31]

Také Bosna a Hercegovina zaznamenala v roce 2015, po opravdu dlouhé době, viditelný pokrok v procesu evropské integrace. Po místních parlamentních volbách v říjnu 2014 následovala tzv. britsko-německá iniciativa ze strany EU, jež měla za cíl stimulovat proevropské politické reformy cestou odblokování aktivizace Smlouvy o stabilizaci a přidružení. Tato smlouva byla podepsána již v roce 2008, ale její vstup v platnost byl za strany EU odkládán. V prvních měsících roku 2015 došlo k sestavení vlád na jednotlivých úrovních vládnutí v Bosně a Hercegovině a následně byl představiteli celkem 14 různých struktur vládnutí podepsán závazek o postupu v evropské integraci.[32] V reakci na tento závazek EU odblokovala Stabilizační a asociační dohodu s platností od června 2015. V červenci pak místní představitelé přijali tzv. reformní agendu pro evropskou integraci, tedy seznam konkrétních kroků, které by měly být učiněny pro postup v integraci. Na konci roku 2015 pak předsedávající Předsednictva Bosny a Hercegoviny Dragan Čović oznámil, že jeho země podá v nejbližší době přihlášku do EU[33] (což se opravdu stalo 15. 2. 2016). Postup v evropské integraci byl doprovázen i zlepšováním spolupráce se sousedními zeměmi. Posun byl zaznamenán zejména ve vztazích se Srbskem, a to i přes to, že srbský premiér byl 11. července napaden rozvášněným davem v pamětním centru Potočari u Srebrenice. V listopadu 2015 uskutečnila Rada ministrů Bosny a Hercegoviny společné zasedání s vládou Srbska, na kterém se obě strany věnovaly jak ekonomickým, tak i lidskoprávním otázkám.[34] Během roku 2015 také docházelo ke zrychlování ekonomického růstu a k přilákání rozsáhlých investic do turistického sektoru.[35] Představitelé České republiky tento vývoj v roce 2015 vítali a podporovali, což vyjádřil při návštěvě Bosny a Hercegoviny i ministr zahraničních věcí L. Zaorálek 15. 10. 2015.[36] Významnou a ve světě i v České republice hojně zmiňovanou událostí byla i návštěva papeže Františka v Sarajevu v červnu 2015.[37]

Také Černá Hora v roce 2015 postupovala v integraci do euroatlantických institucí. Přístupová jednání s EU Černá Hora započala v červnu 2012 a na konci roku 2015 již otevřela 22 z 35 vyjednávacích kapitol. Důležitým posunem bylo i prosincové pozvání do NATO; členství v NATO bude znamenat naplnění dlouhodobého zahraničněpolitického cíle Černé Hory. V září 2015 proběhly v zemi politické a veřejné protesty proti vládě Demokratické socialistické strany Milo Đukanoviće, který je v Černé Hoře u moci již od roku 1991. Protesty byly doprovázené násilnostmi a srážkami demonstrantů s policií.[38] Vůdčí pozici Đukanoviće a jeho strany však protesty neohrozily. Černá Hora byla do nedávné doby na okraji zájmu aktérů české zahraniční politiky. V posledních letech však česká diplomacie ustavila v zemi přímé diplomatické zastoupení a dochází také k dynamickému rozvoji hospodářských vztahů.

S pokrokem ve všech výše zmiňovaných zemích kontrastovala pokračující paralýza euroatlantické integrace Makedonie. Na jaře 2015 začal vůdce opoziční Socialistické strany Zoran Zaev zveřejňovat odposlechy vládních politiků, ve kterých se hovořilo o úplatcích, falšování voleb či politických vraždách. V reakci na zveřejňování odposlechů začaly dlouhotrvající veřejné protesty, ale až na demisi dvou ministrů vláda s danou situací mnoho neudělala.[39] Pozornost od tohoto problému pak částečně odvedl střet bezpečnostních sil se skupinou ozbrojenců v severomakedonském Kumanovu,[40] a pak také silná vlna uprchlíků, kteří přes Makedonii procházeli směrem k západní Evropě (viz také níže). Opozice však kvůli skandálu s odposloucháváním bojkotovala práci parlamentu. V červnu a červenci pak byla politická krize řešena i za přispění představitelů Evropské komise a parlamentu. Hodnotící zpráva EK o připravenosti Makedonie na zahájení přístupových jednání byla v tomto ohledu velmi kritická.[41] Euroatlantická integrace však již po mnohaletém blokování ze strany Řecka nehraje v politickém životě Makedonie výraznou roli. Místní politické elity se spíše zaobírají vlastními vnitřními mocenskými spory. Přitom však dosažení kompromisu o názvu Makedonie rozhodně není nemožné. Nedávné výroky premiéra Gruevského či řeckých představitelů[42] vytvářejí určitý prostor pro vyjednávání.

Česká republika vyvíjela aktivity vůči západnímu Balkánu nejen prostřednictvím bilaterálních vztahů a institucí EU a NATO, ale také v regionálním uskupení V4. Dne 1. 7. 2015 ČR převzala roční předsednictví Visegrádské skupiny od Slovenska a za jednu z priorit českého předsednictví byla označena i *„evropská politika sousedství, politika rozšíření, podpora transformace a rozvojová spolupráce – podpora proevropského směřování zemí východní a jihovýchodní Evropy*“.[43] Následně se v Praze se 12.–13. 11. 2015 konala již tradiční konference ministrů zahraničních věcí V4 a zemí západního Balkánu. Zvláštními hosty tohoto setkání byli první místopředseda Evropské komise Frans Timmermans, generální tajemník Rady pro regionální spolupráci (RCC) Goran Svilanović a představitelé Chorvatska, Slovinska a Velké Británie. Účastníci konference se jako obvykle věnovali regionální spolupráci v kontextu evropské integrace. Visegrádská skupina se doposud snažila předávat zemím západního Balkánu zkušenosti z regionální spolupráce a usilovala o navázání hlubší spolupráce mezi oběma regiony. Významný krok v tomto směru přišel na závěr výše zmíněné konference, kdy došlo k podepsání dohody všech zemí západního Balkánu o založení Západobalkánského fondu (*Western Balkans Fund*). Západobalkánský fond bude fun-

govat na základě modelu a principů Mezinárodního visegrádského fondu a bude mít sídlo v Tiraně. Každá z členských zemí tohoto fondu by do něj měla vkládat 30 000 EUR ročně a fond by měl tyto zdroje používat na projekty regionální spolupráce. Země V4 společně přispějí částkou 80 000 EUR na expertní pomoc při zahájení činnosti fondu.[44] Za českého předsednictví se V4 v regionu západního Balkánu stala viditelnější i prostřednictvím společného článku ministrů zahraničních věcí Visegrádské skupiny s **n**ázvem „Nabízíme vám pomocnou ruku na cestě do EU" publikovaného v**e** středu 11. 11. 2015 v předních denících na západním Balkánu.[45]

Na závěr této části je možné učinit shrnutí, že euroatlantická integrace probíhala v roce 2015 dynamicky a úspěšně ve všech zemích regionu západního Balkánu kromě Makedonie. Aktéři české zahraniční politiky pokračovali v proaktivní podpoře tohoto procesu, ale také v polarizaci a politizaci vztahů ke Kosovu a v pasivní adaptivní politice sporu mezi Makedonií a Řeckem.

Ekonomické a sociální vztahy

Obzvláště po vstupu České republiky do EU docházelo k intenzivnímu rozvoji hospodářských, sociálních a kulturních vztahů s jihovýchodní Evropou. Nedávná investiční expanze českých firem do oblasti energetiky se setkala s problémy, které se projevovaly i v roce 2015. Šlo zejména o problémy firem ČEZ a Energo-Pro v Bulharsku, kde tyto firmy dostaly několik pokut od místních regulačních úřadů. V reakci na tento vývoj započala Energo-Pro v červnu arbitrážní řízení vůči Bulharsku ve výši 54 mil. EUR.[46] ČEZ oznámil podobný záměr v listopadu 2015,[47] do problémů se dostala i v Rumunsku, kde firma kvůli sníženému státnímu příspěvku na „zelenou" energii snížila hodnotu svých aktiv o 6,6 mld. Kč.[48]

Problémy s investicemi v energetice však nebránily investičním a obchodním aktivitám v jiných odvětvích. Kupříkladu, společnost AWT Transport získala zakázku na přepravu 60 000 tun dřeva ročně mezi Bosnou a Rumunskem.[49] Úspěch zaznamenaly i prodeje automobilů Škoda; např. v Albánii se tato značka se v roce 2015 stala jedničkou na trhu nových osobních aut.[50] Společnost Travel Service v letní sezóně otevřela přímé letecké spojení z Prahy do Tirany a Podgorice,[51] což vyvolalo strmý nárůst zájmu o Albánii jako turistickou destinaci.[52] Smutnou „kapitolou" zvýšeného turistického zájmu byla vražda českého páru při jejich pobytu v horách na severu Albánie. Tato událost byla silně medializována jak v České republice, tak i v Albánii, kde se k ní vyjadřovali i političtí představitelé.[53] Čeští podnikatelé se také pokoušeli prosadit v Srbsku, které započalo s privatizací více než 500 státem vlastněných společností.[54] Toho si všimla např. i společnost ECPI Management, kterou založil a spoluvlastní expremiér Mirek Topolánek, jež se ucházela o srbskou státní chemičku HIP Azotara.[55] Velký úspěch pak zaznamenala společnost Škoda Praha, když v červnu 2015 získala tendr na výstavbu 2. bloku tepelné elektrárny Pljevlja v Černé Hoře v hodnotě 338 mil. EUR.[56] Tento obchod s sebou pravděpodobně přinese intenzifikaci doposud poněkud slabých bilaterálních vztahů mezi Černou Horou a Českou republikou. Dalšími aktivitami českých podnikatelských subjektů v jihovýchodní Evropě bylo např. vybudování a otevření akvaparku *Aquacolors* u města Poreč na chorvatské Istrii firmou Signum,[57] rozšíření výroby firmy Jihlavan Airplanes do Bulharska,[58] získání kontraktu v hodnotě přes 130 mil. Kč na stavbě elektrárny v Bulharsku společností Hutní montáže ze strojírenské skupiny Vítkovice Machinery Group[59] nebo zavedení pravidelné letecké linky z Pardubic do Bulharska.[60] Zmínit je možno také plánované expanze investiční skupiny Penta,[61] řetězce Sportissimo[62] a výrobce automobilových dílů Forez do Rumunska.[63]

Svébytným hospodářským tématem, které přesahuje do oblastí politiky a bezpečnosti, je otázka stavby plynovodů v jihovýchodní Evropě. Jihovýchodní Evropa je protkána sítí „budoucích" plynovodů, jde však zatím jen o spleť různých plánů. Od roku 2002 do června 2013 byl plánován plynovod Nabucco, který by vedl z Ázerbájdžánu a Íránu přes Turecko, Bulharsko, Rumunsko a Maďarsko až do Rakouska. Mezi léty 2007 až 2014 byl plánován a připravován projekt South Stream, který by vedl plyn z Ruska přes Bulharsko a Srbsko do Maďarska s odbočkou přes Řecko do Itálie. Po zrušení South Streamu kvůli neshodám mezi Evropskou komisí a Gazpromem jako investorem byl v roce 2015 rozvíjen projekt Turkish Stream, který by vedl plyn z Ruska do anatolské části Turecka. Ale i tento projekt byl zrušen v prosinci 2015, tentokráte zejména protože ruská a turecká strana se po sestřelení ruského letadla tureckými silami 24. 11. 2015 nedohodly na podmínkách pokračování projektu.[64] Proto se nakonec prozatím jeví jako nejreálnější uskutečnění projektu TAP, který by vedl plyn z Ázerbájdžánu přes Turecko, Řecko a Albánii na jih Itálie a připojily by se k němu i Makedonie a Srbsko.[65] Prozatím je téma plynovodů v jihovýchodní Evropě více politickým nežli hospodářským tématem. V roce 2015 došlo ke znatelnému odklonu politických představitelů jednotlivých zemí jihovýchodní Evropy od představ o napojení na zdroje plynu v Ruské federaci.[66]

Celkově v roce 2015 docházelo k dalšímu *proaktivnímu rozvíjení* ekonomických a sociálních vazeb se zeměmi Balkánského poloostrova. Problémy českých investorů v energetickém sektoru pokračovaly i v roce 2015, nedocházelo však k jejich viditelné *politizaci*.

Uprchlická vlna a migrace

Pohyb uprchlíků jihovýchodní Evropou do zemí západní a severní Evropy byl tematizovaný i politizovaný již v předcházejících letech. Kupříkladu Maďarsko zavedlo zvýšenou ostrahu hranic již v červenci 2013 a v listopadu toho roku začalo Bulharsko stavět plot na své hranici s Tureckem. V roce 2014 se počet ilegálních překročení hranice EU na tzv. západobalkánské trase zvýšil více než dvojnásobně na 43 360. V roce 2015 pak došlo k 16násobnému meziročnímu nárůstu na 764 038, přičemž nejvíce zastoupení byli uprchlíci ze Sýrie, Afgánistánu a Iráku. Na začátku roku však tuto trasu využil i velký počet Kosovanů.

Exponenciální nárůst migrace využívající západobalkánskou trasu postavil jihovýchodní Evropu do centra evropské politiky. Kromě přijímacích zemí, zejména Německa, se tento pohyb silně dotýkal i Turecka, ve kterém se v roce 2015 nalézalo něco okolo tří milionů uprchlíků. Velká část z těchto lidí v roce 2015 putovala do Řecka po moři, a posléze přes Makedonii do Srbska. Ze Srbska uprchlíci nejdříve ve velkých počtech vstupovali do Maďarska a z něj dále do západní a severní Evropy. Poté, co Maďarsko postavilo na hranicích se Srbskem plot, se postup uprchlíků přesměroval

na Chorvatsko. Za rok 2015 Frontex hlásil celkem 764 000 nelegálních přechodů hranice EU západobalkánskou trasou.[67]

S postupující zimou začala být situace složitější. Bylo to nejen kvůli počasí, ale i kvůli zvyšujícímu se odporu v zemích na konci migračního proudu. Evropská komise přišla v září 2015 s plánem kvót pro přijímání uprchlíků, proti čemuž se stavilo vícero zemí, obzvláště silně pak země V4. Tento více restriktivní proud v EU prosazoval zastavení migračního proudu cestou silnější kontroly hranic. Tato *odmítavá reakce* na migrační proud uprchlíků začala být do značné míry postupně prosazována, když během zimy 2015/2016 v celém regionu jihovýchodní Evropy začaly růst na hranicích jak příslovečné „houby po dešti" ploty či jiné bariéry. Reakce na uprchlickou krizi vyvolala i novou kategorizaci zemí co do zdrojů migrujících osob. Od září byly MV ČR všechny země jihovýchodní Evropy i západního Balkánu nově zařazeny mezi tzv. bezpečné země, což znamená výrazné snížení šance na udělení azylu pro osoby z těchto zemí.[68] Ve vztahu k zemím jihovýchodní Evropy aktéři české zahraniční politiky *proaktivně pomáhali* se zvládáním proudu uprchlíků finančně a materiálně, ale také prostřednictvím pomoci při ostraze hranic.

BALKÁNSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTŘEDÍ

Cílem této části je, podobně jako je tomu v obecné kapitole o mediálním kontextu české zahraniční politiky (viz *Mediální kontext české zahraniční politiky*), identifikovat a pojmenovat základní charakteristiky českého zpravodajství o zahraničněpolitických událostech, a to specificky ve vztahu k zemím Balkánského poloostrova. Výchozím souborem dat pro analýzu představenou v této sekci je výběr zpráv v tištěných českých médiích v roce 2015. Tento rok byl výběr zpráv připravený agenturou Newton Media a zahrnoval články publikované v *Právu*, *Hospodářských novinách*, *MF Dnes*, *Lidových novinách*, na webových denících *E15.cz*, *Parlamentnilisty.cz*, *Ceskenoviny.cz* a na dalších informačních platformách. Zpráva zde představuje ucelenou informaci o záležitostech přímo se týkajících jedné z deseti zemí jihovýchodní Evropy, tedy Albánie, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, Černé Hory, Chorvatska, Kosova, Makedonie, Rumunska, Řecka nebo Srbska. Tento soubor byl očištěn o sportovní výsledky a srovnání cenových hladin. Následně byly zprávy rozřazeny (kódovány) do osmi kontextuálních kategorií: politika a společnost; migrace; ekonomika; konflikty a bezpečnost; kriminalita a terorismus; cestování a životní styl; vztahy s Ruskem; nemoci, nehody a katastrofy. Kvantitativní srovnání kontextu zpráv o jednotlivých zemích je představeno v následující Tabulce 1.

Podobně jako v roce 2014 (viz předchozí vydání této publikace) bylo v České republice publikováno nejvíce zpráv o *Řecku*, a to zejména ve vztahu k evropské politice, hrozícímu finančnímu kolapsu a vystoupení z eurozóny. *Silná medializace* dluhové krize Řecka tak i v roce 2015 kontrastovala s *nízkou politizací* či tematizací záležitostí týkajících se této země v české politice. Čeští političtí či veřejní představitelé neměli možnost do této záležitosti aktivně zasahovat, otázka řeckých dluhů se

však stala silně diskutovaným společenským tématem, prostřednictvím kterého mnozí autoři a autorky vyjadřovali své názory na minulost, současnost a budoucnost evropského integračního procesu. Druhou nejvíce medializovanou zemí bylo v roce 2015 *Kosovo*, které tak oproti roku 2014 předstihlo Srbsko a Bulharsko. Zprávy o Kosovu byly nejčastěji v kontextu konfliktů a bezpečnosti a migrace. V mediálním diskurzu byla také již poměrně silně tematizována normalizace vztahů Kosova a Srbska, což je prvek vývoje v regionu, na který oficiální aktéři české zahraniční politiky ještě viditelně nezareagovali (viz výše). Současně však aktéři a aktérky, kteří/é na politické úrovni tematizovali Kosovo jako konflikt a hrozbu, tak často činili i v mediálním prostředí. Příkladem je Kateřina Konečná (KSČM), bývalá poslankyně v Poslanecké sněmovně a současná poslankyně v Evropském parlamentu, která takto vystupovala jak ve sněmovně, tak i na stránkách *Haló novin*. Srbsku se v roce 2015 dostalo podobné mediální pozornosti jako Kosovu, jen došlo k silnější tematizaci obecných politických a společenských témat a k nižší tematizaci konfliktů, bezpečnosti a kriminality. Chorvatsku se dostalo silné pozornosti zejména ve vztahu k migraci, cestování a životnímu stylu. U Makedonie pak migrace tvořila kontext více než poloviny analyzovaných zpráv. Je zajímavé, že v roce 2015 byl počet uprchlíků procházejících Makedonií přibližně stejně veliký jako v případě Řecka, ale medializace Makedonie v kontextu migrace byla ve zde analyzovaných médiích čtyřikrát větší, nežli tomu bylo v případě Řecka. Ve vztahu k Bulharsku a Rumunsku byla medializována především ekonomická témata či kriminalita, ve vztahu k Albánii zejména otázky kriminality a bezpečnosti a ve vztahu k Bosně a Hercegovině zejména otázky národnostních konfliktů a bezpečnosti. Nejméně mediální pozornosti bylo v roce 2015 věnováno Černé Hoře.

Tabulka 1:
Počty a kontexty zpráv o zemích Balkánského poloostrova

Kontext zpráv → Země ↓	Politika a společnost	Migrace	Ekonomika	Konflikty a bezpečnost	Kriminalita a terorismus	Cestování a životní styl	Vztahy s Ruskem	Nemoci, nehody a katastrofy	Celkem
Řecko	106	10	52	2	1	3	3	0	177
Kosovo	24	33	1	35	12	1	3	0	109
Srbsko	31	31	7	21	6	2	6	0	104
Chorvatsko	13	13	13	8	5	21	0	5	78
Makedonie	6	40	3	10	4	4	5	3	75
Bulharsko	4	9	20	2	6	11	4	1	57
Rumunsko	6	3	22	2	14	5	3	1	56
Albánie	6	7	2	9	15	7	3	1	50
Bosna a Hercegovina	7	1	3	7	1	2	0	0	21
Černá Hora	5	1	2	0	1	1	0	0	10
Celkem	**208**	**148**	**125**	**96**	**65**	**57**	**27**	**11**	

ZÁVĚR

Tato kapitola ukazuje, že v roce 2015 aktéři české zahraniční politiky pokračovali v *proaktivní* podpoře euroatlantické integrace západního Balkánu. Tento rok byl z hlediska priority integrace poměrně úspěšný, nebylo to ale kvůli působení české diplomacie. Žádná z hlavních iniciativ z posledních let, ať už to je dohoda o normalizaci vztahů mezi Bělehradem a Prištinou v roce 2013, rozhýbání evropské integrace Bosny a Hercegoviny v roce 2015 či nadcházející integrace Černé Hory do NATO, nebyla výsledkem diplomatické iniciativy České republiky, ale důsledkem geopolitického soupeření s Ruskem, které změnilo priority představitelů velkých zemí, jako jsou USA, Německo a Velká Británie. Česká republika tedy v tomto ohledu není, a dost možná ani nikdy nebude, rozhodujícím hráčem. Vliv České republiky na tuto agendu v rámci EU a NATO se navíc v posledních letech pravděpodobně i poněkud oslabil, když Česká republika minimalizovala svou účast v bezpečnostních misích EUFOR-ALTHEA a KFOR. Důvěryhodnost českého prointegračního postoje pak utrpěla vážné šrámy, když čeští aktéři neváhali využít integračního procesu pro vytvoření tlaku na vládu Albánie, aby tak pomohli skupině ČEZ k zajištění investice. V české zahraniční politice také dále pokračovala *polarizace* ve vztazích vůči Kosovu, která se dlouhodobě projevuje i *politizací* a zablokováním dílčích úkonů. Zejména v Poslanecké sněmovně se protikosovská frakce ukazuje jako velmi silná. Změnu v tomto ohledu můžeme očekávat až s novými prezidentskými a parlamentními volbami. Je však třeba podotknout, že část českých médií v roce 2015 již brala v potaz proces normalizace vztahů mezi Kosovem a Srbskem nastartovaný dohodou z roku 2013. Tento konstruktivní vývoj v regionu však ještě nebyl žádným způsobem reflektován v české zahraniční politice samotné, protože někteří významní aktéři o takový posun *nemají zájem* či ho přímo *ignorují*. Fixace některých českých aktérů na událostech, které doprovázely vyhlášení nezávislosti Kosova v roce 2008, efektivně brání dalšímu postupu v evropské integraci Kosova i Srbska a tedy i naplňování oficiálních priorit české zahraniční politiky. Na úrovni EU a NATO tedy v roce 2015 docházelo k naplňování oficiálně stanovených zájmů České republiky, ČR však k tomuto zásadním dílem nepřispěla. Prostor pro zvyšování viditelnosti české zahraniční politiky v balkánském prostoru v budoucnu poskytují regionální rámce spolupráce, do kterých je Česká republika zapojena, jako je V4 či Slavkovská spolupráce.

V roce 2015 také docházelo k dalšímu rozvíjení přímých hospodářských, sociálních a kulturních vztahů s regionem jihovýchodní Evropy. Na jednu stranu, v oblasti ekonomické spolupráce v roce 2015 aktéři české zahraniční politiky nemuseli reagovat na tak silné problémy jako v roce 2014 a hospodářské vztahy s tímto regionem nebyly viditelně politizovány. Na druhou stranu, čeští aktéři *reagovali odmítavě* na uprchlickou vlnu procházející v roce 2015 Balkánským poloostrovem, přičemž se *snažili prosadit* silnější ostrahu hranic v jihovýchodní Evropě, ale také *proaktivně pomáhali* zemím západního Balkánu se zvládáním humanitárních a bezpečnostních aspektů této krize. V tomto ohledu ukázala česká zahraniční politika určitou akceschopnost, pokud jde o zajištění vnitřní české a evropské bezpečnosti. Konečně, analýza výběru psaných zpráv o zemích Balkánského poloostrova potvrdila trend vysoké *medializace* tématu dluhové krize Řecka kontrastující s relativně nízkou *politizací* tohoto tématu v ČR. Vývoj v těchto i dalších oblastech balkánského rozměru české zahraniční politiky bude zajímavé sledovat i nadcházejících vydáních této publikace.

Poznámky

1 Viz např. publikace *Česká zahraniční politika a region západního Balkánu*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR. Odbor států jižní a jihovýchodní Evropy, 2013. On-line: **www.mzv.cz/file/958190/Ceska_zahranicni_politika_a_region_zapadniho_Balkanu.pdf**.
Nebo také *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Ministerstvo zahraničních věcí ČR, schváleno vládou ČR 20. 7. 2011.

2 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.

3 Poslanecká sněmovna PČR: Viz **www.psp.cz**, Jednání a dokumenty, Mezinárodní smlouvy, Smlouva o zabránění dvojitého zdanění mezi Českou republikou a Republikou Kosovo.

4 *Rumunsko, USA dostavěly protiraketovou základnu*. Právo, 19. 12. 2015.

5 Vláda ČR: *Projev předsedy vlády v Poslanecké sněmovně 15. září 2015 k situaci v oblasti migrace*. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-v-poslanecke-snemovne-15--09--2015-k-situaci-v-oblasti-migrace-134692/**.

6 *Albania and the Western Balkans in a Challenging Geopolitical Context*, 9. 4. 2015. On-line: **iir.cz/article/albania-and-the-western-balkans-in-a-challenging-geopolitical-context**.

7 *Between Areas and Disciplines*, IMS-CEFRES, 30. 11. 2015. On-line: **www.cefres.cz/en/agenda/event/adrian-brisku-fsv-uk-political-economic-thought-empire-and-nation-state-2**.

8 *Albania 2015 Report*. European Commission, Brussels, 10. 11. 2015.

9 *Srbský premiér jel poprvé do Albánie*. MF Dnes, 28. 5. 2015.

10 *Albánce a Srby mají usmířit nové dálnice – s pomocí EU*. MF Dnes, 29. 5. 2015.

11 *Kvůli vlajce Velké Albánie se rozhořely nepokoje v Srbsku i v Kosovu*. iDNES.cz, 17. 10. 2014.

12 *Rama pobouřil Srbsko výroky o spojení Kosova s Albánií*. Právo, 9. 4. 2015.

3 V březnu navštívila ČR albánská expertní delegace vedená náměstkyní ministra hospodářství, obchodu, podnikatelského rozvoje a turismu Brunildou Pascali a na konci září pro změnu oplatila květnovou návštěvu českého senátního výboru v Albánii delegace Výboru pro evropskou integraci albánského parlamentu v České republice. Ve dnech 20.–22. 9. 2015 Albánii navštívila ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová a 15.–16. 10. 2015 následovala návštěva ministra zemědělství Mariana Jurečky. Ministr zahraničních věcí ČR Lubomír Zaorálek se 10. 4. 2015 v Černínském paláci setkal s ministrem zahraničních věcí Albánské republiky Ditmirem Bushatim, který do ČR přijel na dvoudenní oficiální návštěvu. Ministři na závěr jednání podepsali Memorandum o spolupráci v oblasti evropské integrace mezi MZV Albánské republiky a MZV České republiky. Albánie se také připojila k Deklaraci k jurisdikčním imunitám kulturního majetku státu. Ministr Bushati v rámci své návštěvy vystoupil 9. dubna na půdě MZV s přednáškou na téma „Albania and the Western Balkans in a challenging geopolitical context".

14 MZV ČR: *Premiér Rama na návštěvě České republiky*, 14. 10. 2015. V průběhu návštěvy došlo k podpisu dohody o sociálním zabezpečení, dohody o spolupráci v turismu, ujednání mezi ministerstvy školství o studentské výměně mezi lety 2015–2018, memoranda o porozumění o spolupráci mezi hasičskými sbory a memoranda o porozumění mezi agenturami pro ochranu přírody a krajiny.

15 MZV ČR: *Zahájení Slavkovské spolupráce v Albánii*, 2. 3. 2016.

16 *Serbia 2015 Report*. European Commission, Brussels, 10. 11. 2015.

17 *Vučić jako první srbský premiér v Albánii*. Právo, 28. 5. 2015.

[18] At Meeting Commemorating Twentieth Anniversary of Srebrenica Killings. Security Council Fails to Adopt Resolution, Security Council, Meetings Coverage, 7481st Meeting (AM), 8. 7. 2015.
[19] *Napada na Vucica iz vise uglova*. Srebrenica, 11. 7. 2015, Classified, 11. 7. 2015. On-line: **www.youtube.com/watch?v=XK3ScAyDyu8**.
[20] *OSN: Genocidu nespáchalo ani Chorvatsko, ani Srbsko*. Hospodářské noviny, 4. 2. 2015.
[21] *Záhřeb po střetu ukončil blokádu vozidel ze Srbska*. Právo, 26. 9. 2015.
[22] *Serbia 2015 Report*, op. cit.
[23] *Praha plánuje rozšířit investice v Srbsku*. Právo, 3. 9. 2015.
[24] MZV ČR: *Ministr Zaorálek přijal ministra zahraničí Srbska*, 15. 9. 2015.
[25] *Velvyslanci v EU prodloužili sankce*. Právo, 19. 12. 2015.
[26] *Kosovo 2015 Report*. European Commission, Brussels, 10. 11. 2015.
[27] *First agreement of principles governing the normalization of relations*, Brussels, 19. 4. 2013.
[28] Poslanecká sněmovna: Usneseni PS PČR č. 1128, ale také 32. hlasování 4. 12. 2014.
[29] On-line: **www.psp.cz**.
[30] *Zeman: Thaci je válečný zločinec*. Haló noviny, 2. 5. 2015.
[31] Kosovo navštívil náměstek ministra zahraničních věcí Petr Drulák 3.–4. 6. 2015. Jednal s představiteli země a navštívil české členy mise EULEX. MZV ČR: *Náměstek Drulák v Kosovu*, 8. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz.**
[32] Written Commitment of Bosnia and Herzegovina, Agreed by the BiH Presidency on 29 January 2015, Signed by the leaders of the 14 parties represented in Parliament, and Endorsed by the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina on 23 February 2015. On-line: **www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/dsee/dv/0507_11/0507_11en.pdf**.
[33] *Sarajevo oficiálně požádá o přijetí do EU*. Hospodářské noviny, 21. 12. 2015.
[34] *Poprvé od války jednaly vlády Bosny a Srbska*. Hospodářské noviny, 5. 11. 2015.
[35] *Ropní šejkové postaví v Bosně luxusní městečko*. Lidové noviny, 24. 10. 2015.
[36] MZV ČR: *Ministr Zaorálek navštívil Bosnu a Hercegovinu*, 15. 10. 2015.
[37] *Papež povzbudí věřící v Bosně*. Lidové noviny, 6. 6. 2015.
[38] *Montenegro 2015 Report*. European Commission, 10. 11. 2015.
[39] *The Former Yugoslav Republic of Macedonia Report 2015*. European Commission, 10. 11. 2015.
[40] *I Makedonie je evropská*. Hospodářské noviny, 19. 5. 2015.
[41] *The Former Yugoslav Republic of Macedonia Report 2015*, op. cit. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/novinky_z_velvyslanectvi/nejprodavanejsi_znackou_na_trhu_novych.html**.
[42] *Makedonie je ochotna změnit název*. Lidové noviny, 17. 12. 2015.
[43] MZV ČR: *Předsednictví ČR ve V4*, 19. 6. 2015.
[44] MZV ČR: *Setkání ministrů zahraničních věcí Visegrádské skupiny a západního Balkánu*, 13. 11. 2015.
[45] MZV ČR: *Článek ministrů V4: Nabízíme vám pomocnou ruku na cestě do EU*, 13. 11. 2015.
[46] *Energo-Pro podalo arbitráž na Bulharsko*. E15, 10. 6. 2015.
[47] *ČEZ oznámil Bulharsku záměr vést arbitráž*. Právo, 20. 11. 2015.
[48] *ČEZ snížil hodnotu aktiv v Rumunsku*. E15, 16. 3. 2015.
[49] *AWT bude v Srbsku přepravovat dřevo*. Hospodářské noviny, 22. 12. 2015.
[50] MZV ČR: *Nejprodávanější značkou na trhu nových osobních vozů v Albánii je Škoda*, 19. 4. 2016.
[51] *Travel Service otevře nové linky do Portugalska a Albánie*. E15, 28. 1. 2015.
[52] Jedním z projevů zvýšené turistické výměny je i nově vzniklý projekt Albánská výzva (albanianchallenge.org), který se zaměřuje na značení turistických cest a propojování údolí Curraj Eperm v Albánských Alpách se zbytkem Albánie. Tento projekt osobně podpořila i velvyslankyně České republiky v Albánii Bronislava Tomášová. On-line: **www.mzv.cz/tirana/cz/albanie_informace_nejen_pro_turisty_a/cesti_dobrovolnici_ozivuji_udoli.html**.
[53] *Albánie: Pár z ČR zavraždil narkoman*. Právo, 7. 7. 2015.
[54] *Srbsko hledá kupce pro více než 500 firem. Zatím marně*. Hospodářské noviny, 14. 4. 2015.
[55] *Topolánkova ECPI loví v Srbsku*. E15, 9. 2. 2015.
[56] *Škoda Praha vyhrála tendr na elektrárnu v Černé Hoře*. E15, 21. 5. 2015.

[57] *Miliardář Studénka otevře akvapark v Chorvatsku*. E15, 16. 2. 2015.
[58] *Jihlavan vyráží do Bulharska*. Právo, 14. 8. 2015.
[59] *Hutní montáže do Bulharska*. Právo, 1. 7. 2015.
[60] *Do Bulharska bude létat pravidelná linka*. MF Dnes, 9. 1. 2015.
[61] *Další cíl Penty: Rumunsko*. Hospodářské noviny, 20. 11. 2015.
[62] *Sportisimo chce do Rumunska*. Hospodářské noviny, 30. 11. 2015.
[63] *Firma roku Pardubicka míří do Rumunska*. Hospodářské noviny, 21. 9. 2015.
[64] On-line: **www.hurriyetdailynews.com/turkey-has-shelved-turkish-stream-gas-pipeline-project-says-president-erdogan.aspx?pageID=238 & nID=92115 & NewsCatID=348**.
[65] *Srbsko sjelo z ruské cesty a odbočilo na Západ*. Právo, 29. 6. 2015.
[66] *Srbsko se sbližuje s USA. Kvůli plynu*. Lidové noviny, 3. 6. 2015.
[67] Western Balkan Route, Frontex. On-line: **frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-balkan-route/**.
[68] *Vnitro zarazí azyl Balkáncům*. Lidové noviny, 10. 9. 2015.

Kapitola 11

Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice

Marek Čejka, Michaela Ježová a Bronislav Bechyňský

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V roce 2015 zůstaly základní principy zahraniční politiky ČR vůči Blízkému východu v zásadních bodech shodné s předešlými lety. Podle nové *Koncepce zahraniční politiky ČR*, která byla přijata v červenci roku 2015, se ČR i nadále zaměřovala na posilování bilaterárních ekonomických vztahů se zeměmi regionu, především pak se Státem Izrael, oblastí Zálivu a severní Afriky, s cílem zajistit bezpečnostní stabilitu v oblasti. Přestože bilaterární prioritou zůstává strategické partnerství s Izraelem, v nově přijaté koncepci se ČR zároveň zavazuje k nutnosti posilování spolupráce s Palestinskou samosprávou a přípravě palestinské reprezentace na přijetí plné státnosti. Nová koncepce taktéž vyzdvihuje nutnost standardizace vztahů s Íránem. Oproti předešlým letům se tak v nové koncepci projevuje snaha levicové vlády posilovat nová bilaterární partnerství v oblasti bez prioritního ohledu zájmů Státu Izrael.[1]

Česká republika byla v roce 2015 nucena více reagovat na aktuální vývoj v oblasti, který byl oproti uplynulým letům komplikovanější a souvisel většinou s násilnými dozvuky a reakcemi na tzv. Arabské jaro. Přestože se ČR podařilo prohloubit bilaterární spolupráci s některými zeměmi regionu, možnosti zahraniční politiky na Blízkém východě jsou i nadále limitovány.

Nejdramatičtější byl hlavně vývoj v oblasti Sýrie a Iráku, na části jejichž území se v roce 2014 pevněji etablovala entita, která sama sebe začala nazývat „Islámský stát v Iráku a Sýrii“ (ISIS). V Sýrii zároveň pokračoval krvavý konflikt mezi režimem prezidenta Bašára Asada a nejrůznějšími frakcemi opozičních sil, do kterého také byla stále výrazněji zapojena řada různých důležitých zahraničních aktérů jako Rusko, Turecko, Saúdská Arábie, Írán a další. Vážná bezpečnostní situace panovala v roce

2015 rovněž v Jemenu, kde dlouhotrvající konflikt nízké intenzity přerostl v občanskou válku. V Egyptě, se kterým má Česká republika tradičně silné vazby, došlo *de facto* k návratu „starého režimu“ poté, co byl maršálem Sísím odstraněn demokraticky zvolený, ale stále autoritativnější establishment prezidenta Mursího a Muslimského bratrstva. Nepochybně pozitivní vývoj můžeme zaznamenat v Íránu, kde během roku 2015 mezinárodní mocnosti podepsaly smlouvu o omezení íránského jaderného programu. Na začátku roku 2016 pak Mezinárodní agentura pro atomovou energii vydala prohlášení, že Írán skutečně dodržuje podmínky smlouvy, což vzápětí vedlo k uvolnění sankcí vůči íránskému režimu. K jistému vylepšení situace došlo také v oblasti Maghrebu s výjimkou Libye. Zatímco Libye se i nadále nachází ve stavu občanské války a ohrožuje stabilitu okolních států, Maroko, Tunisko, ale nově také Alžírsko, se postupně stávají významnějšími partnery pro ČR v oblasti.

Jedním z hlavních zájmů ČR i nadále zůstalo udržení strategického partnerství a nadstandardních vztahů se Státem Izrael. Z řad vrcholných českých politiků se ale také začaly ozývat i určité kritické výtky hlavně k izraelské politice vůči Palestincům, přičemž ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek byl v roce 2015 po dlouhé době prvním významným českým politikem, který navštívil nejen „bezpečný“ Západní břeh, ale také politiky málo navštěvované pásmo Gazy. Právě během své návštěvy Izraele a Palestinské autonomní samosprávy se ministr Zaorálek pustil do kritiky Izraele za výstavbu židovských osad na palestinských územích. Dle jeho slov Izrael podniká jednostranné kroky, které znemožňují pokračování blízkovýchodního mírového procesu.[2] Další kritika na stranu Izraele se ozývala také od ministra obrany Martina Stropnického. Česká republika posílila v roce 2015 i vztahy s Jordánskem, které hraje v oblasti velmi důležitou úlohu. Je totiž vklíněno mezi aktéry nejrůznějších regionálních konfliktů (Irák, Sýrie, Izrael a Palestina), a přesto si udržuje stabilitu. Česká republika se tak např. aktivně zapojila do pomoci syrským uprchlíkům na území Jordánska.

Na domácí scéně se problematika regionu Blízkého východu objevovala hlavně v souvislosti s přílivem uprchlíků do Evropy, především z území Turecka a severní Afriky. Tato problematika a špatná úroveň informování o ní začala polarizovat českou politiku i veřejnost. Posílily různé islamofobní, protiimigrantské a protievropské iniciativy a také některé populistické politické strany začaly využívat zmiňovaná témata ve svůj politický prospěch. Do této chaotické, emotivní a nepříliš racionálně vedené diskuse začali jednostranně až populisticky zasahovat i prezident Miloš Zeman a politici některých mainstreamových stran (ODS, „konzervativní“ křídlo ČSSD atd.). V roce 2015 se otázka uprchlické krize několikrát projednávala na zasedání Poslanecké sněmovny PČR. Po schválení kvót EU pro uprchlíky se konalo její mimořádné zasedání s cílem vyřešení nelegální migrace. Přestože ČR hlasovala proti přijetí kvót, předseda vlády Bohuslav Sobotka si vyslechl značnou kritiku přijetí rozhodnutí hlasování. Některé strany (KSČM, Hnutí Svoboda) dokonce navrhly, aby ČR následovala příkladu Slovenska a podala žalobu k Evropskému soudnímu dvoru. Poslanecká sněmovna se nakonec usnesla na odmítnutí trvalých mechanismů přemísťování uprchlíků. Zároveň však v roce 2015 došlo k mimořádnému navýšení částky poskytované na pomoc třetím zemím, odkud do Evropy přicházejí noví imigranti. Celkem ČR uvolnila mimořádných 136 mil. Kč, které budou přerozděleny v rámci Svěřenec-

kých fondů EU pro region Blízký východ a západní Balkán (MADAD). Politická debata a mnohdy kontroverzní projevy některých českých politiků se projevily na extremizaci české veřejné scény. Otázka problematiky Blízkého východu tak i nadále zůstává značně politizována.

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMOŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Česká diplomacie a Izrael a Palestina

V roce 2015 došlo k dalšímu pokračování nadstandardního strategického partnerství mezi Českou republikou a Izraelem. Mělo podobu řady mezistátních návštěv mezi oběma zeměmi a také prohloubení ekonomických vztahů.

Zatímco v roce 2015 nedošlo na české vnitropolitické scéně k nějakým výrazným politickým událostem, v březnu 2015 proběhly v Izraeli předčasné parlamentní volby. Zvítězila v nich – navzdory průzkumům – nacionalisticky-pravicová strana Likud, a tak premiér Benjamin Netanjahu pokračoval svým už čtvrtým premiérským obdobím. Český premiér B. Sobotka už před volbami prohlásil, že ČR bude s novou vládou spolupracovat a že by na tom nic nezměnilo vítězství kteréhokoli z hlavních izraelských politických bloků.[3]

V roce 2015 došlo k několika významným mezistátním návštěvám mezi ČR a Izraelem. V červnu např. odjel do Izraele ministr zahraničních věcí L. Zaorálek. Navštívil nejen Izrael, ale jako první významný představitel ČR za posledních patnáct let i pásmo Gazy. Po návratu z Gazy se vyjádřil, že byl šokován špatným stavem oblasti.[4] Zde je třeba doplnit, že Česká republika pomáhá Palestině v rámci rozvojové pomoci, většina této české pomoci jde ale na Západní břeh, nikoliv do Gazy.[5]

Od Zaorálka také zazněla před jednáním s premiérem Netanjahuem v Jeruzalémě i jistá kritika izraelské politiky, neboť český ministr mj. prohlásil, že Izrael torpéduje blízkovýchodní mírový proces výstavbou židovských osad na palestinském území.[6] Během návštěvy Izraele pak na bezpečnostní konferenci v Izraeli zmínil, že Praha je připravena hostit izraelsko-palestinské mírové rozhovory. Obě strany konfliktu by podle něj měly pro jeho vyřešení dělat více. Za zásadní problém označil opět především výstavbu židovských osad na palestinském území.[7]

V říjnu naopak navštívil ČR izraelský prezident Reuven Rivlin a setkal se s prezidentem Zemanem. Rivlin na dotaz k současným nepokojům v Izraeli zdůraznil, že jeho stát nevyhlásil válku islámu a že chce, aby v Jeruzalémě žili Židé i muslimové společně. Poté M. Zeman přešel k bezpečnostní tematice. *„Obě země jsou, byť v různé míře, vystaveny tlaku fundamentalistů, chcete-li, extremistů. Izrael bezprostředně, proto jsem například uvítal vyslání naší pozorovací mise na Golanské výšiny nebo další české mise na Sinaji. Domnívám se, že by bylo rozumné, aby se ČR podílela i na misi UNIFIL v Libanonu,“* uvedl prezident.[8] Zeman se přitom za Izrael výrazně postavil, když odmítl návrh Francie a některých dalších zemí, aby na mír v Jeruzalémě dohlížela mezinárodní pozorovatelská mise. Poukázal na předchozí neúspěšné zahraniční intervence na Blízkém východě. Český prezident také odmítl jednání s radikálním palestinským hnutím Hamás. Byl tak dokonce razantnější než Rivlin, který rozhovory s touto organizací zcela nevylučoval.[9] Zeman se s Rivlinem také shodli na tom, že vývoj obchodní výměny mezi oběma zeměmi není uspokojivý. Česká republika má přitom s Izraelem výrazně aktivní bilanci: loni tam vyvezla zboží za 13,7 mld. Kč a opačným směrem šlo zboží za 5,9 mld. Kč. Oba politici tak nejspíš naráželi na to, že za posledních pět let se objem výměny příliš nezměnil.[10]

Ve vztahu k Izraeli Poslanecká sněmovna v prosinci 2015 ve svém usnesení odmítla rozhodnutí Evropské komise, podle kterého bude muset být izraelské zboží z palestinských území označováno upozorněním, že jde o produkt pocházející z židovské osady. Pro jednotlivé části usnesení hlasovalo 98 poslanců ze 118.[11]

V roce 2015 došlo k posílení česko-izraelských ekonomických vztahů na mnoha polích. Byl např. vytvořen zcela nový diplomaticko-vědecký post, do kterého byla v srpnu 2015 jmenována mladá diplomatka Delana Mikolášová. Ta se bude v rámci činnosti české ambasády v Izraeli specializovat na vyhledávání kontaktů pro vytváření společných česko-izraelských projektů. Zejména bude mít za úkol rozvíjet spolupráci v projektech financovaných z programů mezinárodní spolupráce Gešer a Kontakt, z Evropských strukturálních a investičních fondů a z programu Horizon 2020. Bude podporovat a rozvíjet strategická partnerství mezi izraelskými a českými univerzitami a výzkumnými pracovišti, prezentovat českou vědu a výzkum na konferencích a odborných fórech a podporovat vysílání českých vědců do výzkumných týmů v Izraeli.[12]

Další impulz česko-izraelským vztahům daly čtyři nové smlouvy s izraelskými firmami, které byly podepsány při podnikatelské misi organizované HK ČR a Česko-izraelskou smíšenou obchodní komorou (ČISOK).[13]

Nové obchodní kontrakty byly také uzavřeny v oblasti obrany. Česká armáda hodlala pořídit nové izraelské 3D mobilní radary za téměř 6 mld. Kč. Namísto plánovaného výběrového řízení ale rozhodla nakoupit techniku přímým vládním kontraktem.[14] V roce 2015 vůbec poprvé nabízeli čeští zbrojaři své výrobky na mezinárodním zbrojním veletrhu v Tel-Avivu. Na zmíněném veletrhu tento rok chyběla např. Velká Británie, Francie nebo skandinávské země. Jejich vlády totiž na protest proti výstavbě židovských osad v Palestině nevydaly zbrojařům povolení. To ale není případ České republiky.[15]

V oblasti kybernetické bezpečnosti se přední světová společnost, izraelská CyberGym, rozhodla přenést do ČR své klíčové know-how a postavit zde svou první komerční tréninkovou arénu v Evropě. Zákazníci se v ní dle společnosti naučí bránit i těm nejsofistikovanějším kybernetickým útokům. Aréna bude stát nedaleko Prahy, kde je v obci Řitka plánováno její otevření na rok 2016.[16]

Prezident Zeman je známý svou neochvějnou podporou Izraele prakticky všude, kde k tomu má posluchače. Krátce po příjezdu z Jordánska a dalších arabských zemí Blízkého východu, vystoupil v březnu 2015 na konferenci proizraelské konzervativní lobby AIPAC (Americko-izraelský výbor pro veřejné záležitosti), na jehož pozvání do USA dorazil. Sklidil velké ovace za to, když prohlásil: *„Znáte ten známý slogan: Ich bin ein Berliner. Nyní musíme všichni říci: Jsem Žid.“* Moderátor se ho následně zeptal, proč ČR tak podporuje Izrael. *„Velmi jednoduchá otázka a velmi jednoduchá odpověď. Protože máme stejnou historii. Byli jsme obklopeni nepřáteli, diktaturami.*

Bývalé Československo bylo jediným ostrovem demokracie v srdci Evropy," řekl Zeman.[17]

Na závěr této podkapitoly lze zmínit i zajímavost, že v Jeruzalémě byla v říjnu 2015 na připomínku 25. výročí obnovení vztahů Izraele s tehdejším Československem pojmenována jedna z místních zahrad na rohu důležité komunikace Hebron Road po Václavu Havlovi. Odhalen byl také podpis Václava Havla v lobby nejslavnějšího izraelského hotelu King David. V areálu telavivské univerzity byla rovněž odhalena Lavička Václava Havla.[18]

Česká diplomacie vůči Sýrii a Libanonu

Pro ČR byla Sýrie před vypuknutím konfliktu na jaře roku 2011 jednou z klíčových zemí v regionu v rámci ekonomické spolupráce. Česká republika plánovala realizovat v Sýrii hned několik projektů. Ozbrojený konflikt nejen že tak překazil tyto snahy, zároveň se stal i bezpečnostní hrozbou pro Izrael, tedy českého partnera v oblasti číslo jedna. Ačkoliv se Izrael a Sýrie nacházely konstantně ve válečném stavu, od posledního významného konfliktu v roce 1973 se hranice mezi oběma státy daly označit za klidné. Ozbrojený konflikt mezi režimem Bašára Asada a nejednotnou opozicí by však mohl bezprostředně ohrozit izraelskou bezpečnost. Jak však již bylo zmíněno výše, ČR nezaujala vůči syrskému konfliktu konzistentní postoj. Sýrie taktéž narušuje bezpečnost dalších sousedících států – Jordánska, Turecka a Libanonu –, které lze jako jedny z mála zemí Blízkého východu považovat za stabilní. Syrský konflikt se tak do velké míry projevil na vztazích ČR k sousedským státům.

Česká velvyslankyně v Damašku Eva Filipi komentovala situaci v Sýrii jako velice nepřehlednou nejen s ohledem na nejednotnost Syrské svobodné armády, ale také na poskytování zkreslených informací jak syrskými, tak i zahraničními médii. Situaci v Sýrii charakterizovala jako sektářské a konfesní boje. Zároveň svým projevem zpochybnila postoje MZV. Připomeňme, že české velvyslanectví v Sýrii průběžně přebralo administrativní činnost za USA a Slovensko, které své ambasády uzavřely.[19]

Bohuslav Sobotka na summitu v New Yorku prohlásil, že dohoda o ukončení války v Sýrii musí zahrnovat i tamního prezidenta Asada. K jednotnému boji proti radikálnímu hnutí Islámský stát a k vytvoření mezinárodních protiteroristických sil vyzval ve svém projevu k Valnému shromáždění OSN i prezident Zeman. Ten také během návštěvy Valného shromáždění OSN v New Yorku přišel s informací, že syrská vláda a opozice, které vyjednávají v Ženevě o příměří, mají zájem podepsat závěrečnou deklaraci v Praze. Zároveň však upozornil, že jednání ještě nejsou u konce a nějakou dobu ještě potrvají. Podle Zemana toho syrští zástupci už i začínají říkat „pražská deklarace". Zemanovo prohlášení potvrdil i syrský prezident B. Asad. Řekl to v rozhovoru s Českou televizí.[20] Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek se již dříve nechal slyšet, že Česko zastává názor, že u jednacího stolu o budoucnosti Sýrie nesmí chybět ani současný režim. Zaorálek to prohlásil při příležitosti jednání náměstka ministra zahraničních věcí Martina Tlapy se šéfem syrské diplomacie, které se konalo v Damašku.[21]

Prezident uznává, že svou roli v této diplomatické záležitosti sehrál i fakt, že české velvyslanectví v Sýrii v zemi zastupuje zájmy Spojených států. Zároveň upozornil, že

česká velvyslankyně v Sýrii E. Filipi odvádí skvělou práci. Řekl také, že ji kvůli věku nehodlá odvolat. Podle služebního zákona by měli velvyslanci po dosažení sedmdesáti let v úřadu skončit.

Závažným tématem ve spojitosti se Sýrií je nepochybně zmiňovaná migrační krize. Ministr vnitra Milan Chovanec ve snaze omezit hrozící migrační vlnu syrských uprchlíků do Evropy v roce 2015 navrhnul vládě, aby ČR finančně podporovala řešení přímo v Sýrii, popř. v okolních státech, kam se běženci uchylují do bezpečí. Měl by proto vzniknout program *„na asistenci uprchlíkům v regionech původu a prevenci velkých migračních pohybů"*. Z vládní rozpočtové rezervy by na jeho konto mělo pro začátek odejít 100 mil. Kč. V dalších letech by se tato částka měla stát součástí rozpočtu resortu vnitra. Návrhem se zabývala vláda.[22]

Prezident Zeman se k otázce přijímání uprchlíky vyjádřil ve smyslu, že přijmout v České republice uprchlíky ze Sýrie by nebylo šťastným řešením. Podpořil ale humanitární pomoc na území jejich státu nebo v sousedních zemích. Zároveň zopakoval, že ti, kdo se nedokáží adaptovat na pravidla hostitelské země, by tuto zemi měli opustit.[23] Vláda ČR i přesto v roce 2015 schválila přijetí syrských uprchlíků. Přesněji se jednalo o patnáct rodin, čítajících maximálně sedmdesát Syřanů.[24] Uprchlíkům, které ministerstvo vybralo, měl být v České republice udělen azyl a nemocné děti se měli léčit ve Fakultní nemocnici Motol.[25] V průběhu roku tak již připutovali první syrští uprchlíci. Podle ministerstva vnitra prošly všechny osoby důkladnou bezpečnostní prověrkou.

České humanitární organizace působící na Blízkém východě nicméně rozhodnutí vlády přijmout do Česka pouhých sedmdesát uprchlíků ze Sýrie považovaly za ostudné. Organizace to uvedly ve společném prohlášení vydaném ke čtvrtému výročí rozpoutání konfliktu v Sýrii. Česko má podle nich kapacity na přijetí mnohem více uprchlíků, za optimální by považovaly zhruba tisíc lidí.[26]

Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek schválil dotace ve výši celkem 15 mil. Kč na pomoc lidem z Iráku a Sýrie postižených boji. Peníze poslouží na nákup potřebných věcí, ale třeba i na vzdělávání. Oznámilo to ministerstvo v tiskové zprávě. Dotace podpoří projekty neziskových organizací. Pomoc pro obyvatele Sýrie budou mít na starosti rovněž evangelická církev a charita a spolu s nimi Člověk v tísni. *„Projekty organizací Člověk v tísni a Charita ČR se zaměřují na materiální, zdravotnickou, psychosociální a vzdělávací pomoc uvnitř Sýrie, zatímco projekt Diakonie Českobratrské církve evangelické podpoří syrské uprchlíky v Jordánsku,"* oznámil úřad.

Česká vláda již dříve odsouhlasila např. udělení azylu vybraným uprchlíkům ze Sýrie a léčení syrských dětí v tuzemských nemocnicích. Čeští lékaři zase v rámci humanitárního programu MEDEVAC operovali syrské uprchlíky v Jordánsku.[27]

Připomeňme, že ČR se již během roku 2012 zapojila do humanitární pomoci na podporu syrským uprchlíkům. Poskytla 3 mil. Kč misi OSN pro uprchlíky UNHCR a 3,5 mil. Kč Mezinárodnímu výboru Červeného kříže. Na podzim pak vyčlenila dalších 7,5 mil. Kč na humanitární projekty pro syrské uprchlíky žijící na území Jordánska. MZV zároveň i nadále podporovalo program MEDEVAC, zaměřující se na ošetření a evakuaci (nejen) syrských uprchlíků.[28]

Česká republika a Jordánsko

Jak již bylo řečeno výše, i přes stávající krizi na Blízkém východě je Jordánsko jednou z mála zemí regionu, které lze označit za stabilní. I Jordánsko se však potýká s dopady ozbrojeného konfliktu v Sýrii a Iráku, především pak s masivním přílivem uprchlíků. Jordánsko se mimochodem rovněž podílí na vojenských akcích proti Islámskému státu, ty země ještě zintenzivnila poté, co Islámský stát zveřejnil nahrávku s upálením jordánského pilota.

V roce 2015 došlo k několika důležitým setkáním mezi českými vrcholnými představiteli a jejich jordánskými protějšky. Zemi navštívil premiér Sobotka, který se setkal s králem Abdalláhem II. a premiérem Abdalláhem Ansúrem. Během své návštěvy měl český premiér možnost navštívit uprchlický tábor Zaatarí. Právě boj s tzv. ISIS a uprchlická krize byly dvěma hlavními body Sobotkovy návštěvy.

Sobotka při své návštěvě nabídl Jordánsku pomoc v hodnotě 100 mil. Kč na zvládání uprchlické krize.[29] Tato pomoc by měla být realizována až v roce 2016. V roce 2015 Česko vyčlenilo na pomoc Jordánsku zhruba 80 mil. Kč, 45 mil. Kč šlo na rozvoj infrastruktury v Zaatarí. Připomeňme, že v letech 2012 až 2014 poskytla ČR na humanitární pomoc syrským uprchlíkům v Jordánsku zhruba 30 mil. Kč. Premiér Sobotka nabídl i lékařskou pomoc a výcvik jordánských vojáků. Již před svou návštěvou uvedl, že v Jordánsku budou ještě v roce 2015 působit dva české lékařské týmy v rámci programu MEDEVAC. V tomto programu bylo od roku 2014 do Jordánska vysláno celkem dvanáct civilních lékařských týmů, jež ve spolupráci s místními partnery uskutečnily dohromady 224 operací.[30]

Jordánsko v roce 2015 navštívil i český prezident. Ten při své návštěvě Ammánu podpořil Jordánsko v boji proti tzv. ISIS a prohlásil, že Česko je připraveno se podílet na společné akci proti extremistům. Předseda jordánské vlády A. Ansúr na recepci českého velvyslanectví poznamenal, že boj proti tzv. ISIS není pouze bojem Jordánska a států na Blízkém východě, ale celosvětovou záležitostí. Podotkl, že islám je rukojmím terorismu, a odmítl jednostranný pohled na toto náboženství. Český prezident během své návštěvy poznamenal, že po válce by se měla prohloubit ekonomická spolupráce a Česko, které do země vyváží zbraně i stroje, by se mělo podílet na výstavbě první jordánské jaderné elektrárny.[31] Předpokládá to memorandum podepsané během prezidentovy návštěvy. Obě země rovněž připravily dohodu o vzájemné energetické spolupráci.[32]

V podobném duchu se k ekonomickým vztahům mezi oběma zeměmi vyjádřil i viceprezident Hospodářské komory České republiky Michal Štefl. Ten přijal místopředsedu parlamentu Jordánského hášimovského království J. E. Chalíla Atieha i s delegací. Ch. Atieh vyzval české firmy k účasti na jordánských tendrech. Viceprezident Štefl připomněl průmyslovou a technologickou tradici České republiky a při setkání na půdě Hospodářské komory ČR místopředsedovi jordánského parlamentu připomněl, že české a jordánské firmy dlouhodobě spolupracují. V návaznosti na tento fakt ale také upozornil, že potenciál obchodní výměny mezi Českou republikou a Jordánským hášimovským královstvím je značně nevyužitý.[33]

Prezident Zeman rovněž oznámil, že Česko zřejmě vyšle do Jordánska polní nemocnici na pomoc uprchlíkům. Generální štáb ČR však o záměru neměl žádné informace. Podle jeho mluvčí Jany Růžičkové se v případě politického záměru musí zpracovat důkladná analýza. Přípravy by trvaly měsíce, náklady by dosahovaly stamilionů.

Polní nemocnici tvoří stany a kontejnery, ve kterých jsou umístěny např. operační sály, lékárna či stomatologická ordinace. Nemocnice nabízí péči na úrovni okresní nemocnice. Česká republika nasadila polní nemocnici naposledy v letech 2007 a 2008 v Afghánistánu, od té doby v zemi působí deset až patnáct členů polních chirurgických týmů.[34]

V roce 2015 začala jako již tradičně desítka českých armádních instruktorů v Ammánu školit jordánské vojáky v boji proti chemickým zbraním. Pyrotechnici a chemici přijeli v době, kdy v zemi rostou obavy z teroristických útoků tzv. ISIS. Česká armáda je v Jordánsku už potřetí, výcvik plánuje i na rok 2016.[35] Výměnou za českou pomoc při výcviku jordánských vojáků by mohli čeští specialisté cvičit v pouštních podmínkách Jordánska. Po jednání s jordánským premiérem A. Ansúrem to řekl předseda české vlády. Česko spolupracuje s Jordánskem na výcviku jeho vojáků už řadu let. Příslušníci jordánských ozbrojených sil se cvičí v České republice a do Jordánska každý rok přijíždí tým českých instruktorů. Podle Sobotky česká vláda uvažuje o spolupráci s Jordánskem také při výcviku specializovaných jednotek. Jejím členům by to mělo být prospěšné hned ze dvou důležitých důvodů. Jednak by se seznámili s přírodními podmínkami v poušti, jednak by také mohli lépe poznat tamní kulturní prostředí.[36]

Česká republika a Egypt

Egyptská arabská republika je i nadále jedním ze stěžejních partnerů ČR na Blízkém východě. I přes komplikovanou porevoluční situaci, obchodní spolupráce obou zemí nadále pokračuje. Kromě roku 2011, kdy došlo ke stagnaci vzájemného obchodu, obě země dlouhodobě projevují značný zájem o prohlubování spolupráce. Tento trend je i nadále posilován vzájemnými oficiálními návštěvami. V roce 2015 navštívil ČR egyptský náměstek ministra zahraničních věcí Sámeh Šukrí. Během své návštěvy se setkal se svým resortním kolegou L. Zaorálkem a ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem, se kterými projednával možné posílení vzájemné obchodní spolupráce.[37] V roce 2015 pak převzal prezident Miloš Zeman pověřovací listinu nového egyptského velvyslance Abd ar-Rahmána Saláhaddína.[38]

Ke znovuposílení vzájemného obchodu došlo díky částečné stabilizaci na egyptské politické scéně po revoluci Arabského jara. V roce 2013 byl vojenským převratem sesazen egyptský prezident Muhammad Mursí a Muslimské bratrstvo, které oficiálně vyhrálo porevoluční volby, bylo postaveno mimo zákon. Do čela státu se znovu postavila armáda, která řídila politické dění v předrevolučním Egyptě. V roce 2014 byl pak zvolen egyptským prezidentem armádní generál Abdel Fattah el-Sísí. Přestože v Egyptě došlo k nastolení „starého pořádku“, bezpečnostní situace i nadále zůstává komplikovaná. Armáda podniká brutální zásahy proti opozici, především pak členům Muslimského bratrstva.

V reakci na armádní brutalitu a potlačování osobních práv a svobod došlo i v roce 2015 k řadě teroristických útoků zaměřených především na vládní cíle. Jak vyplývá ze stanoviska MZV ČR, nejhorší bezpečnostní situace i nadále panuje na severu Si-

najského poloostrova, který je dlouhodobým útočištěm nejen egyptských islamistů. V říjnu 2015 se na Sinaji zřítil ruský letoun Metrojet 9268. Při pádu zahynulo všech 224 cestujících. Letoun patřící ruským aerolinkám putoval z egyptského rekreačního letoviska Šarm el-Šejchu do Petrohradu.[39] Podle rusko-egyptského vyšetřovacího týmu se jednalo o teroristický útok. K útoku se později přihlásil tzv. ISIS. Přestože některé členské země EU přerušily leteckou dopravu na Sinajský poloostrov, ČR k tomuto kroku nepřistoupila.[40]

Na Sinajském poloostrově v roce 2015 i nadále působili čeští vojáci v rámci mise Multinational Force and Observers (MFO), jejímž úkolem je dohlížet nad dodržováním podmínek mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem.[41] Kromě Sinajského poloostrova další bezpečnostní hrozbu představuje hranice s Libyí. České MZV i nadále varuje před cestami do Egypta a doporučuje cestovat prostřednictvím organizovaných zájezdů.

V reakci na bezpečnostní situaci egyptská vláda upravila v roce 2015 vízovou povinnost pro české občany. Čeští občané, kteří se rozhodnou cestovat do Egypta individuálně, budou muset o vízum do Egypta žádat pouze na egyptské ambasádě v Praze a nebude jim již umožněno získat víza při vstupu do země.[42]

Prioritním zájmem ČR je i nadále posilování bilaterární hospodářské spolupráce. Egypt patří do skupiny tzv. zájmových států v rámci exportní strategie ČR. V posledních letech byl zaznamenán prudký nárůst českého exportu. V roce 2014 dosáhl český export 450 mil. USD.[43] Česká republika se zaměřuje především na oblast strojírenství, energetiky a armádního průmyslu.[44] Již v roce 2014 byly obnoveny dodávky zbraní do Egypta, které byly pozastaveny v návaznosti na armádní převrat v roce 2013. Za účelem posílení vzájemného obchodu pak agentura CzechTrade uspořádala v Káhiře konferenci Cairo Energy, zaměřenou na zpracování ropy, zemního plynu a obnovitelné energetické zdroje.[45] V ČR se pak také konala konference Afrika a Blízký východ, jež se z velké části věnovala exportním příležitostem na Blízkém východě, resp. v Egyptě.

Česká diplomacie a státy Arabského poloostrova

V roce 2015 bylo v médiích především hojně diskutováno téma exportu zbraní z České republiky do Saúdské Arábie. Český vývoz vojenského materiálu totiž láme rekordy. V roce 2014 české firmy vyvezly do Saúdské Arábie vojenský materiál za zhruba 1,9 mld. Kč. Tato částka představuje od roku 2005, od kdy ministerstvo průmyslu a obchodu tato data sleduje, rekordní sumu. Oproti roku 2013 došlo k šestinásobnému nárůstu. Více než polovinu českého exportu tvoří nákladní vozidla, jež vyrábí kopřivnická Tatra. Ta má se saúdskou vládou podepsané partnerství z roku 2013. Součástí smlouvy je i výstavba továrny, ve které si Saúdové některé komponenty sami vyrábějí.[46]

Vojenský materiál pochopitelně exportují soukromé společnosti, nikoliv přímo stát. Ministerstvo obchodu a průmyslu však těmto společnostem musí udělovat licenci. O tom se pak musí dohodnout s ministerstvem vnitra, obrany a zahraničních věcí. Vojenský rozpočet Saúdské Arábie představuje zhruba 80 mld. USD, což víceméně odpovídá rozpočtu např. Ruské federace. Není tedy divu, že pro české zbrojařské firmy představuje Saúdská Arábie lukrativní příležitost. Problémem však je, že

zbrojařský byznys se stále více střetává s odporem ze strany západních představitelů, kteří mají výhrady k saúdskému režimu. Česká republika v posledních letech klade mnohem větší důraz na ekonomickou diplomacii, připomeňme ale, že stejně tak deklarovala jako jeden ze základních cílů zahraniční politiky lidská práva. Saúdská Arábie se mj. zapojila do ozbrojeného konfliktu v sousedním Jemenu, saúdský režim je dlouhodobě kritizován za porušování lidských práv, za rok 2015 pak bylo v zemi popraveno kolem 150 lidí atd. Nabízí se tedy otázka, zda by měl Západ podporovat státy takového typu. V roce 2015 bylo toto téma v českém prostředí hojně medializováno a objevila se celá řada polarizovaných názorů. Stejný problém řešila i např. Velká Británie či Německo. Německá tajná služba dokonce prohlásila, že Saúdská Arábie je na nejlepší cestě stát se největším zdrojem nestability v regionu. Německo pak i skutečně přistoupilo k zákazu vývozu zbraní do Saúdské Arábie.[47]

V roce 2015 média také zaujalo vystoupení prezidenta Miloše Zemana na mítinku hnutí, které se projevuje nenávistí k islámu a muslimům. Zvláště Saúdská Arábie tyto výroky bedlivě sleduje. Prezident česko-saúdské obchodní komory Martin Vrba uvedl, že prezidentovy výroky dlouhodobě ovlivňují vztahy mezi ČR a zeměmi Organizace islámské spolupráce (OIC). Čeští velvyslanci v muslimských zemích pak velmi často musí vysvětlovat různé prezidentovy výroky. Vrba také dodal, že české firmy exportující do těchto zemí pociťují ochlazení vztahů zejména na úrovni státních zakázek.[48] Prezident Zeman svými výroky popudil Saúdskou Arábii již v roce 2014. Český velvyslanec v Rijádu Jiří Slavík se poté musel za prezidentovy výroky omluvit.

Spojené arabské emiráty

Česká republika deklarovala ve své nejnovější koncepci zahraniční politiky z roku 2015 záměr rozvíjet ekonomická partnerství se zeměmi Perského zálivu. Není tedy divu, že Spojené arabské emiráty (SAE) tak figurují v aktuální české exportní strategii jakožto prioritní a zájmová země. V současné době činí český export do Spojených arabských emirátů 800 mil. USD, což je nejvyšší export do mimoevropských oblastí hned po USA, Číně a Japonsku. V současné době tvoří 20 % exportu počítačové komponenty a záznamová zařízení, dalších 20 % telekomunikační přístroje a 10 % skleněné výrobky. Zbylou polovinu vývozu představují desítky položek, z nichž žádná nepřesáhne jednoprocentní podíl na exportu. Kromě toho je také důležitým faktem, že v SAE v současné době sídlí stovky indických, čínských a íránských firem zaměřených na reexport do Asie a Afriky. Stejně tak mají v Emirátech pobočky i významné stavební a technologické firmy působící v celém Perském zálivu, zejména v Saúdské Arábii. SAE tak představují jakousi vstupní bránu pro obchodování s dalšími zeměmi celého Blízkého východu.[49]

Česká republika si je specifického postavení SAE v regionu velmi dobře vědoma a v roce 2015 tak můžeme zaznamenat velmi aktivní přístup ČR vůči SAE, především pak v rámci ekonomické diplomacie. V roce 2015 SAE navštívili hned dva přední představitelé ČR. V únoru to byl prezident Zeman a v listopadu na jeho návštěvu navázal ministr průmyslu a obchodu Mládek. Jeho protějšek, ministr hospodářství Sultán Mansúrí, navštívil ČR již v dubnu. S ministrem Mládkem přijela do SAE i delegace hospodářského výboru Poslanecké sněmovny ČR a také delegace českých podnika-

telů. Během návštěvy se projednávaly především ekonomická témata a nové obchodní možnosti. Celkově byla návštěva velmi kladně hodnocena a výraznou měrou přispěla rozvoji vzájemných ekonomických a obchodních vztahů.[50]

Kromě zmíněných návštěv se Česká republika snaží podporovat české podnikatele i jinými prostředky. Tradičně jako každý rok tak zastupitelský úřad v Abú Dhabí pořádal seminář a workshop pro české firmy. Cílem semináře je získat aktuální informace o ekonomice SAE a nových obchodních a investičních příležitostech.[51]

Katar

O Kataru se v roce 2015 hovořilo především ve spojitosti se dvěma unesenými turistkami – Hanou Humpálovou a Antonií Chrásteckou. Ty před třemi roky zmizely v Pákistánu. K jejich osvobození pak údajně významně přispěl právě emirát Katar, který ČR diskrétně oslovila s žádostí o zprostředkování vyjednávání. Katar mj. lokalizoval unesené Češky na jihu Afghánistánu. Podle oficiální verze nakonec propuštění dívek zprostředkovala turecká humanitární organizace IHH. Zdroje *Lidových novin* ovšem hovoří o tom, že za jejich propuštěním stojí právě Katar.[52]

Česká diplomacie a státy Maghrebu

Oblast Maghrebu, především pak Maroko a Tunisko, se stala v posledních letech významným cílem českých investorů. Zájem ČR o ekonomickou spolupráci stoupl především poté, co obě země uzavřely asociační dohodu s EU a zároveň pak v roce 2008 vstoupily do tzv. Plánu sousedské politiky Evropské unie. Spolupráce Maroka a Tuniska s EU z velké části zaručuje českým investorům vhodné podmínky pro rozvoj investic. EU taktéž v rámci sousedské politiky dohlíží nad aplikací jednotlivých ekonomických reforem, které zajišťují ochranu investorů.

Maroko je i nadále nejstabilnějším státem v oblasti Maghrebu a zároveň se pro ČR jeví i jako vhodný partner k možnému navázání obchodních kontaktů v oblasti trans-saharské Afriky. Ke značnému posílení ekonomické spolupráce mezi ČR a Marokem došlo již v roce 2013, kdy se obě země zavázaly ke spolupráci v oblasti cestovního ruchu podepsáním bilaterární smlouvy. V loňském roce Hospodářská komora (HK) ČR vyslala do Maroka podnikatelskou delegaci v čele s viceprezidentem HK Bořivojem Minářem. V rámci návštěvy české podnikatelské delegace se uskutečnilo česko-marocké podnikatelské fórum. České firmy zároveň měly možnost setkat se s marockými ministry. Marocká strana vyjádřila značný zájem o spolupráci v oblasti cestovního ruchu, energetického průmyslu a zdravotnictví.[53] Maroko, které dlouhodobě zaznamenává ekonomický růst a zároveň zaručuje stabilní bezpečnostní situaci, se pro ČR jeví jako strategický obchodní partner oblasti. Česká republika by i nadále měla usilovat o prohlubování vzájemné spolupráce.

Tunisko, které je dlouholetým ekonomickým partnerem ČR v regionu, se i nadále potýká s porevoluční transformací. V roce 2014 se politická situace částečně stabilizovala po zvolení nové vlády a přijetí nové ústavy. V roce 2015 ČR doufala v prohloubení vzájemné spolupráce mezi oběma zeměmi. Za tímto účelem podnikl tuniský ministr zahraničních věcí Taíb Baccúch oficiální návštěvu ČR. S českými zástupci MZV ČR projednával možnou politicko-bezpečností spolupráci.[54] Česká republika

i nadále jeví značný zájem o spolupráci s Tuniskem a považuje jej za stěžejního partnera v oblasti Maghrebu.

Nicméně vztahy s Tuniskem i nadále komplikuje zhoršená bezpečnostní situace, která je zapříčiněna především nestabilní bezpečnostní situací v Libyi. Tunisko v rámci boje proti terorismu úzce spolupracuje s EU. I přes všechna bezpečnostní opatření v roce 2015 došlo v Tunisku k třem teroristickým útokům zaměřeným především na turistické cíle. Komplikovaná bezpečnostní situace by tak dlouhodobě mohla odradit české investory.

Alžírsko, které se v delším období nachází na pokraji občanské války a kde bezpečnostní situace nezaručovala ochranu zahraničních investorů, se v loňském roce rovněž dostalo do zájmu ČR. V rámci snahy o navázání ekonomické spolupráce dokonce do Alžírska zavítali na oficiální návštěvu český ministr zahraničních věcí L. Zaorálek a ministr obrany M. Stropnický. Návštěva ministra Zaorálka byla první oficiální návštěvou českého ministra zahraničních věcí od roku 2002. L. Zaorálek označil Alžírsko za důležitého partnera v oblasti severní Afriky, který je strategický pro nastolení a zachování stability regionu, především pak sousední Libye. Česká republika vyjádřila svůj zájem o posílení spolupráce především v oblasti vojenské spolupráce a o obchod s vojenským materiálem.[55] V květnu 2015 došlo k podepsání dohody o spolupráci v oblasti obrany. Dohoda je platná na deset let a měla by ČR umožnit posílení hospodářské spolupráce.[56]

Libye se i nadále nachází ve stavu občanské války. Vláda není schopna zajistit kontrolu nad svým územím, a to ani v oblasti hlavního města Tripolisu. Jednotlivé islamistické skupiny, z nichž některé se hlásí k tzv. ISIS, kontrolují některá ropná pole a zároveň se jim podařilo získat značný vojenský materiál z armádních vojenských skladů. Vzhledem k neschopnosti libyjské vlády zajistit kontrolu nad vojenskými sklady, Rada bezpečnosti OSN i nadále trvá na zákazu dovozu zbraní a vojenského materiálu do země, o který libyjská vláda dlouhodobě usiluje. S ohledem na kritickou bezpečnostní situaci ČR již v roce 2014 evakuovala svou ambasádu v Tripolisu, a tak i nadále nemá žádné diplomatické zastoupení v zemi.

V roce 2015 proběhla médii zpráva o únosu českého občana Pavla Hrůzy, který v Libyi pracoval pro maltskou společnost Value Added Oilfield Services. I přes všechna diplomatická úsilí ze strany české vlády se českého občana nepodařilo nalézt.[57]

Komplikovaná bezpečnostní situace v Libyi zároveň ohrožuje stabilitu celého regionu a umožnuje nekontrolovatelný přesun nejen uprchlíků, ale také volný pohyb teroristických skupin, které situace využívají k posílení svého vlivu v oblasti. Právě z obavy nekontrolovatelného přesunu uprchlíků a možné infiltrace teroristických buněk na evropskou půdu, EU schválila vytvoření námořní operace EUNAVFOR-MED (*Eauropean Union Naval Force Mediterranean*). Česká republika přislíbila svou pomoc a v roce 2015 se tak do operace EUNAVFOR-MED zapojili tři čeští důstojníci.[58]

Česká diplomacie a Irák

Irák byl Českou republikou chápán jako jedna z prioritních zemí na Blízkém východě, přičemž vyhlídky na vzájemnou spolupráci vypadaly skutečně velmi slibně. Celá si-

tuace je však v současné době naprosto zásadně ovlivněna vážnou bezpečnostní situací, vyvolanou aktivitou teroristické organizace tzv. ISIS, která stále ovládá některé části Iráku. Bezpečnostní situace v zemi pak má samozřejmě velmi zásadní implikace pro podobu celé české zahraniční politiky vůči Iráku. Přestože se její nynější podoba značně liší od představy, jak by mohla vypadat česká zahraniční politika do skončení druhé války v Zálivu, můžeme konstatovat, že Česká republika se rychle přizpůsobila nastalé situaci, ve vztazích s Irákem se snaží aktivně působit a mj. také napomoci k řešení celé situace v zemi.

V souvislostech současné situace v Iráku se česká zahraniční politika především zaměřuje na podporu země v boji proti tzv. ISIS. Český premiér se v září 2015 krátce po skončení summitu proti Islámskému státu, terorismu a násilnému extremismu, konaném na půdě OSN v New Yorku, setkal v iráckým premiérem Hajdarem Abádím. Při bilaterálním setkání premiér Sobotka ujistil svého iráckého protějška, že Česká republika je i nadále připravena aktivně pomáhat v boji proti tzv. ISIS. Roli České republiky v boji proti terorismu ocenil mimochodem i americký viceprezident Joe Biden.[59]

V rámci politiky podpory Iráku proti tzv. ISIS ČR v roce 2015 darovala Iráku objemnou zásilku vojenského materiálu. Přesněji se jednalo o deset milionů nábojů do samopalů a pěti tisíc kusů ručních granátů. Část této zásilky směřovala přímo irácké vládě a část kurdským ozbrojeným silám. Přepravu zásilky zajistila Velká Británie společně s USA. Jedná se přitom již o druhou takovou zásilku. Ta první byla odeslána již koncem roku 2014, kdy ČR darovala 8 milionů nábojů do kulometů a 5 tisíc střel do pancéřovek RPG7. Celková hodnota daru dosahuje téměř 41 mil. Kč.[60]

V roce 2015 přišla česká vláda i s návrhem na darování 7600 samopalů vzor 58. Zhruba polovina z nich je přitom zcela nová. Všechny samopaly pak pocházejí z vyřazených zásob Armády České republiky. Převoz zbraní z České republiky do Iráku by měly zprostředkovat USA.[61]

Kromě podpory Iráku v podobě darů však došlo i ke dvěma důležitým obchodním transakcím. Zaprvé, Česká republika konečně dotáhla do konce prodej bitevníků L-159. V březnu 2015 česká vláda odsouhlasila prodej patnácti bitevníků L-159. Samotný obchod zprostředkovala společnost Aero Vodochody, která bitevníky za necelých 800 mil. Kč odkoupila od AČR a následně je, s veškerým servisem, náhradními díly a výcvikem prodala Iráku za 4 mld. Kč. Česká republika byla v minulosti již několikrát k uzavření obchodu velmi blízko, dotáhnout do konce se ho však do té doby nepodařilo. V současné době však Irák nutně potřebuje leteckou podporu proti pozemním jednotkám, což je doména právě bitevníků L-159. V listopadu 2015 pak došlo k předání prvních dvou bitevníků na letišti v Bagdádu, přičemž se počítalo s jejich brzkým nasazením v bojích s tzv. ISIS. Iráčtí piloti, kteří budou stroje pilotovat, prošli výcvikem v České republice.[62]

Druhý významný obchod zaznamenala společnost Excalibur Army, která uzavřela s iráckou vládou smlouvu na dodávku renovovaných tanků T-72 a obrněných vozidel BVP-1. Celkově jde obchod za stamilióny, který bude realizován v průběhu několika dalších let. Obchod schválila ministerstva zahraničních věcí, vnitra i obrany.[63]

Kromě dodávek vojenského materiálu se však Česká republika snaží pomáhat Iráku i jinými prostředky. Kromě materiální pomoci ČR rovněž zajišťuje výcvik iráckých pilotů vrtulníků. Smlouva o jejich výcviku byla podepsána již v roce 2014. Státní podnik LOM Praha jej zajišťuje v Centru leteckého výcviku v Pardubicích. Výcvik pilotů by měl trvat minimálně jeden rok.[64]

Stejně tak můžeme v roce 2015 zaznamenat i několik způsobů nevojenské pomoci Iráku ze strany ČR. Ministr L. Zaorálek např. schválil dotaci ve výši 15 mil. Kč pro obyvatele Iráku a Sýrie, postižené ozbrojeným konfliktem. Prostředky by měly posloužit na nákup potřebných věcí, ale také např. na vzdělání, a měly by jít dílem na tři projekty v Iráku a na tři projekty v Sýrii. Realizaci projektů zajišťovaly neziskové organizace Český červený kříž, Diakonie Českobratrské církve evangelické a Charita ČR.[65]

V roce 2015 např. česká vláda odsouhlasila přijetí 153 iráckých uprchlíků. Jedná se o irácké křesťany postižené ozbrojeným konfliktem. Premiér Sobotka prohlásil, že Česká republika se během uprchlických krizí chovala solidárně a jeho vláda v tom hodlá pokračovat. Náklady na přesídlení ponese vláda společně s neziskovým sektorem, většinu nákladů by pak měl zajistit Nadační fond Generace 21.[66]

Česká diplomacie a Írán

Česká zahraniční politika v roce 2015 i nadále pokračovala v prohlubování vztahů s Iránem. Tento trend započal již v roce 2014, kdy se Írán rozhodl odpojit část zařízení na obohacování uranu (ta která obohacovala uran nad 20 %) a stejně tak začal likvidovat zásoby takto obohaceného uranu. To obratem vedlo k uvolnění sankcí ze strany Evropské unie, což otevřelo České republice nové příležitosti, zejména v oblasti obchodu. Připomeňme jen, že v roce 2014 na české politické scéně probíhala poměrně bouřlivá debata o vlivu politiky ochrany lidských práv na export českých firem, kdy jsme mohli zaznamenat velmi polarizované názory napříč celým politickým spektrem. I přes tuto debatu putovala do Íránu v roce 2014 první podnikatelská mise, což můžeme považovat za jasný signál snahy České republiky se s Íránem více sblížit. Po celý rok 2015 je pak pro českou zahraniční politiku vůči Íránu charakteristické aktivní úsilí tyto vztahy nadále prohloubit. Írán představuje skvělé možnosti pro české podnikatele, jelikož společná spolupráce skýtá obrovský potenciál. Rozvoj obchodně-ekonomické spolupráce s Íránem zapadá do koncepce vládou prosazované větší diverzifikace českých exportů.[67]

Velmi důležitým milníkem pro rozvoj vzájemných vztahů se stala dohoda z července 2015, kdy se mezinárodní mocnosti dohodly s Íránem na omezení jeho jaderného programu. Západ přislíbil postupné zrušení ekonomických sankcí, které na Írán v roce 2006 v několika kolech uvalily USA, OSN a Evropská unie, pokud bude Írán dodržovat podmínky smlouvy. V lednu roku 2016 Mezinárodní agentura pro atomovou energii uvedla, že Írán splnil veškeré podmínky dohody, načež USA a EU obratem ohlásily zrušení sankcí.[68]

Důkazem prohlubování vztahů mezi oběma zeměmi je, že v roce 2015 navštívila Írán poslanecká delegace pod vedením místopředsedy Poslanecké sněmovny ČR Voj-

těcha Filipa. Hlavním úkolem této delegace bylo zlepšení vztahů mezi oběma zeměmi, obnovení spolupráce a otevření íránského trhu českým firmám. Součástí delegace byli zástupci ministerstva zahraničních věcí a průmyslu a obchodu a dvě desítky zástupců českých firem, jež v Íránu již působí nebo mají o expanzi do Íránu zájem. Během dvoudenní návštěvy se delegace setkala s některými íránskými čelnými představiteli, např. s ministrem průmyslu, obchodu a důlního průmyslu a ministrem pro ekonomické záležitosti a finance. Delegace se rovněž zúčastnila česko-íránského fóra, jehož cílem bylo navázat kontakty mezi českými a íránskými podnikateli. Írán chystá investice za stovky milionů dolarů a českým podnikatelům se tak nabízí skvělá příležitost se v zemi angažovat. Oblastí pro spolupráci se nabízí celá řada.[69]

Kromě výše zmíněné delegace navštívil Írán v září 2015 i ministr zahraničních věcí ČR L. Zaorálek. Ten v Isfahánu zahájil podnikatelské fórum, kde se zástupci českých firem pokoušeli najít nové obchodní partnery. Během své návštěvy se Zaorálek rovněž sešel se svým íránským protějškem, Mohammadem Džavádem Zarífem, který prohlásil, že se jedná o nový začátek ve vzájemných vztazích. Zaríf rovněž vyjádřil přání, že se díky větší ekonomické spolupráci zjednoduší i vztahy na politické úrovni. Zaorálkova návštěva podle něj usnadní vzájemné kontakty. Kromě bilaterálních témat ministři hovořili i o bezpečnostní situaci na Blízkém východě, migrační vlně a terorismu, včetně tzv. ISIS. Na závěr své návštěvy se Zaorálek setkal i s íránským prezidentem Hasanem Rúháním, v rozhovoru se zaměřili na stejná témata. Český ministr zahraničních věcí po jednáních prohlásil, že pokud chceme řešit migrační krizi, je potřeba se zaměřit na její příčiny, tedy na konflikty v Iráku a Sýrii. Podle Zaorálka není sama Evropa schopná situaci v Sýrii změnit. Právě Írán by proto měl sehrát při řešení této krize klíčovou úlohu.[70]

Současná situace v Íránu a zejména zrušení sankcí ze strany USA a EU představují pro Českou republiku skvělou příležitost pro obnovení vazeb obou zemí. Historicky měl Írán poměrně silné vazby na bývalé Československo, které platilo za stálého obchodního partnera země. České společnosti tak mají v Íránu stále velmi dobrý zvuk.[71] Pro rozvoj obchodních vztahů mezi oběma zeměmi je důležité, že na konci dubna byla v Praze podepsána smlouva o zamezení dvojího zdanění a zabránění únikům na daních z příjmů.[72] Stejně tak je velmi důležitou pomocí pro české vývozce, že Exportní a garanční pojišťovna (EGAP) opět začala pojišťovat export do Íránu. Významně se tím sníží rizika pro tuzemské firmy, jež se chtějí se svými produkty na tamním trhu uplatnit.[73]

Jak již bylo řečeno, česko-íránské obchodní vztahy mají dlouhou tradici. Tyto vztahy však značně utrpěly nejen sankcemi uvalenými na Írán, ale také „tichým embargem“ ze strany Íránu, které bylo „uvrženo“ v letech 2003 až 2007 kvůli Íránci kritizovanému perskému vysílání Rádia Svobodná Evropa/Rádio Evropa (RFE) z Prahy. Zatímco ještě v roce 2010 dosahovala hodnota českého vývozu do Íránu 1,8 mld. Kč, v roce 2014 se vyvezlo zboží jen za 564 mil. Kč.[74]

Zmíněné vysílání je jedním z témat, které vztahy obou zemí dlouhodobě zatěžuje. Právě kvůli němu Írán v roce 1998 odvolal svého velvyslance z Prahy. Ministr zahraničních věcí Zaorálek prohlásil, že samotná jednání při jeho návštěvě byla velmi vstřícná, avšak o tomto tématu se nemluvilo.[75] Právě znovuobnovení diplomatických vztahů obou zemí na úrovni velvyslanců se jeví jako další z logických kroků při restartu vzájemných vztahů.

České republika a Afghánistán

Afghánistán patří dlouhodobě k prioritám české zahraniční politiky. Připomeňme jen, že k 1. 1. 2015 byla oficiálně ukončena mise NATO ISAF v Afghánistánu a byla nahrazena misí Resolute Support. Aliance tedy v Afghánistánu i nadále udržuje vojenskou přítomnost. Česká republika do této mise přispívá především strážní rotou, jež působí na strategicky důležité základně v Bagramu, leteckým poradním týmem a polním chirurgickým týmem. Velitelství Úkolového uskupení Armády ČR je dislokováno na základně v Kábulu. Česká republika má rovněž zastoupení na velitelstvích mise Resolute Support v Bagramu a Kábulu. Celkem působí v Afghánistánu necelých tři sta českých vojáků. S tímto příspěvkem se Česko řadí mezi deset největších přispěvatelů do této mise.[76]

V roce 2015 jednal o setrvání českých vojáků v zemi premiér Bohuslav Sobotka s generálním tajemníkem NATO Jensem Stoltenbergem. Česká armáda má schválenou misi v Afghánistánu do konce roku 2016, premiér Sobotka však po jednání oznámil, že ČR by se měla v Afghánistánu angažovat i po roce 2016.[77] Česká republika se tak snaží naplňovat své alianční závazky a aktivně se podílet na boji proti terorismu.

V srpnu 2015 vláda ČR schválila využití 40 mil. Kč určených na pomoc Afghánistánu. Polovinu z této částky by měl dostat Afghánský rekonstrukční fond, který spravuje Světová banka, přičemž peníze by měly jít na rozvojové programy. Ty jsou zaměřené na vzdělávání, zdravotnictví, zemědělství, rozvoj venkova, budování infrastruktury a dobré vládnutí. Tedy oblasti, kde má ČR expertizu a kde existuje i zájem českých ekonomických subjektů o přímou účast na realizaci projektů. Druhá polovina peněz by měla být využita pro rozvoj afghánských bezpečnostních sil. Připomeňme, že ČR poskytuje Afghánistánu finanční pomoc každoročně, přičemž plán na tuto pomoc byl vládou ČR přijat již v roce 2012, kdy byla k této pomoci vyzvána. USA tehdy požadovaly podporu pro Afghánistán až do roku 2024. Česká republika se však stejně jako většina přispívajících zemí zavázala k pomoci pouze do roku 2017 s tím, že o prodloužení pomoci rozhodne později.[78]

Podle výše zmíněného plánu by Česká republika do konce roku 2017 měla darovat Afghánistánu 140 mil. Kč. Z toho 80 mil. Kč by mělo jít na podporu rozvojových programů a 60 mil. Kč na posílení bezpečnostních složek. Podle L. Zaorálka se Česká republika k této finanční pomoci zavázala již v minulosti na různých bezpečnostních konferencích. Naplnila tak svůj slib pomáhat lidem v zemích, odkud do Evropy proudí nejvíce lidí. Ministr Zaorálek pak prohlásil, že je důležité, aby se ČR angažovala preventivně a přímo v místech zdrojů problémů. Již dříve prohlásil, že Česká republika je připravena prostřednictvím různých rozvojových programů pomáhat udržet lidi v jejich vlasti. Tato slova potvrdil i premiér B. Sobotka, který se vyjádřil v tom smyslu, že je důležité, aby země původu migrace byly schopné ochránit životy a majetek svých občanů a nabídnout jim perspektivu důstojného života, aby se jejich obyvatelé nesnažili ze země utíkat.[79]

BLÍZKÝ VÝCHOD, STŘEDOMŘÍ A AFGHÁNISTÁN V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Česká republika se v roce 2015 v rámci Blízkého východu sice – podobně jako v uplynulých letech – prioritně orientovala na Stát Izrael, avšak musela reagovat i na další výzvy ve stále méně stabilní oblasti. Posílily tak např. vztahy s Jordánskem, které hraje v oblasti v blízkosti destabilizovaných zemí jako Sýrie a Irák (a částečně i Libanon) velmi důležitou úlohu. Vláda premiéra Sobotky zaujímala vůči Izraeli nadále velmi pozitivní postoj, ale objevily se i určité kritické hlasy na adresu izraelské politiky, hlavně od ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, který již krátce po svém zvolení na post ministra avizoval nutnost zaujmout *„vyrovnanější politiku vůči Blízkému východu“*.[80]

Zaorálkův kritický postoj vůči Izraeli se projevil i během jeho návštěvy Izraele v roce 2015, kdy otevřeně kritizoval Izrael za výstavbu izraelských osad na Západním břehu Jordánu a ve východním Jeruzalémě. Naopak nekritický postoj vůči Izraeli nadále zaujímá prezident Zeman, který se ve sledovaném roce setkal s izraelským prezidentem Rivlinem a vyzval k nutnosti prohloubení vzájemné spolupráce.

Kromě posílení vztahů s Jordánskem došlo v roce 2015 také k navázání hlubší spolupráce se zeměmi Maghrebu. Podobně jako Jordánsko, Tunisko a Maroko představují strategické stabilní partnery v oblasti, jež je stále více ohrožována ozbrojenými konflikty v okolních zemích a terorismem. Nově se ČR pokusila prohloubit spolupráci s Alžírskem, které po dlouhou dobu stálo na okraji zájmu české diplomacie. V roce 2015 zavítal do Alžírska nejen ministr zahraničních věcí Zaorálek, ale také ministr obrany Stropnický.

Díky částečné stabilizaci na egyptské politické scéně, ČR v roce 2015 i nadále pokračovala v prohlubování česko-egyptské hospodářské spolupráce a i nadále vnímá Egypt jako jednu z prioritních zájmových zemí regionu.

Afghánistán je tradičně prioritní zemí české zahraniční politiky a vzhledem k tomu, že premiér Sobotka přislíbil nadále spoluúčast českých vojáků v mise Resolute Support, tomu tak i zůstane. V roce 2015 pak došlo k pozitivnímu vývoji v Íránu, čehož Česká republika okamžitě využila k rozvoji nových obchodních kontaktů a vztahy obou zemí se celkově zlepšily. Tento trend by měl v blízké budoucnosti nadále pokračovat, neboť Írán skýtá obrovský ekonomický potenciál. Stejně tak si je ČR velmi dobře vědoma důležitosti postavení SAE na Blízkém východě a snaží se tudíž v zemi angažovat, navazovat obchodní styky a podporovat české společnosti v jejich snahách při proniknutí na tamní trhy.

ZÁVĚR

Zdá se, že česká zahraniční politika začala v roce 2015 o něco komplexněji vnímat realitu situace na Blízkém východě a nedívá se na něj už pouze prizmatem Izraele, jako tomu bylo donedávna. To neznamená, že by česká diplomacie zároveň ani v roce 2015 nepokračovala v posilování česko-izraelského strategického partnerství, které

se mj. projevilo posílením ekonomických vazeb či návštěvou izraelského prezidenta v Praze. Do jisté míry je to přirozený posun, neboť zhoršení bezpečnostní situace na Blízkém východě v posledních letech je bezprecedentní a je zjevné, že je oddělené od Izraele i izraelsko-palestinského konfliktu. Tudíž si ČR musí na Blízkém východě vybudovat i další spojence a informační kanály, které by českou diplomacii mohly lépe vpravit do reality celého regionu a zároveň posílit i ekonomické a další zájmy ČR. Do jisté míry mohou určité posuny s pohledem na Blízký východ souviset i s šéfem současného MZV, jehož názor na tuto oblast je často komplexnější a kritičtější než u řady jeho předchůdců.

Pozornost věnovaná Blízkému východu a souvisejícím tématům jako islám, islamismus, uprchlictví, terorismus atd. v roce 2015 souvisí také s tím, že se ČR – byť ve velmi omezené formě – sama stala aktérem uprchlické krize. Mizivý – přesto zcela asymetricky medializovaný – počet uprchlíků totiž zamířil na české území, nebo ho alespoň použil jako tranzit. Málokterý český občan mohl výše uvedeným tématům v roce 2015 uniknout. Diskuse o nich – často bohužel vzniklé na základě různých mediálních dezinterpretací a neznalosti pojmů – totiž byly takřka všudypřítomné. Například do roku 2015 širší veřejnosti neznámé obskurně-patologické názory na islám entomologa Martina Konvičky se staly součástí jednoho z celonárodních diskurzů tematiky. Tomu lvím podílem napomohl i prezident Zeman, už dlouho známý svými islamofobními bonmoty (které si ale „jaksi“ ušetřil např. při posilování kontaktů s muslimskými zeměmi, jako např. s Jordánskem) a stojící mj. po boku Konvičky na oficiální připomínce událostí 17. listopadu v roce 2015.[81] Nejen Konvička, ale i řada dalších „vzdělaných lidí s vysokoškolskými tituly“ začala v roce 2015 komentovat blízkovýchodní tematiku, o které do té doby měla zcela minimální povědomí. To vše přispělo do celkově chaotické, povrchní a často i fašizující diskuse na daná témata, do které si někdy přisadili i politici mainstreamových stran, a to jak z prostředí ODS, tak i ČSSD a dalších politických subjektů.

V rámci české zahraniční politiky bylo viditelné pokračování snahy navázat nová partnerství, jež by nahradila ztráty způsobené pády režimů po vlně tzv. Arabského jara. Došlo k dalšímu prohloubení bilaterárních vztahů mezi ČR a Jordánskem. Prezident Zeman podnikl v únoru 2015 oficiální návštěvu Ammánu, při které se zavázal pomoci Jordánsku nejen s problematikou nárůstu syrských uprchlíků, ale zároveň prohloubit spolupráci ekonomickou i bezpečnostní.

Zároveň došlo k navázání nové spolupráce mezi ČR a Alžírskem, které česká diplomacie začala vnímat jako možného strategického hráče pro udržení stability regionu, především pak v souvislosti se sousední Libyí nacházející se ve stavu občanské války, jejíž nestabilita zásadně ohrožuje celý region Maghrebu.

Právě udržení stability regionu by mělo být prioritním cílem české politiky na Blízkém východě. S tím souvisí jednostranné neprotežování některých stran konfliktů a blízkovýchodních aktérů (ať už to jsou Kurdové či jejich regionální a politické frakce). Česká republika by se měla i nadále soustředit na vyváženou politiku vůči regionu a na prohlubování bilaterární spolupráce s jednotlivými zeměmi regionu.

Irák byl pro Českou republiku jednou z prioritních zemí na Blízkém východě a vyhlídky na vzájemnou spolupráci vypadaly skutečně velmi slibně. Vzápětí však byly

značně ovlivněny závažnou bezpečnostní situací způsobenou probíhajícím ozbrojeným konfliktem. Česká republika však rychle reagovala na tento vývoj a nastalé situaci se velmi dobře přizpůsobila. V roce 2015 tak můžeme sledovat velmi aktivní přístup ČR ve vztahu k Iráku, kdy ČR poskytla Iráku značnou podporu v boji proti tzv. Islámskému státu, ať už ve formě vojenského materiálu, humanitární pomoci nebo např. výcviku iráckých pilotů v ČR. Stejně tak se během roku 2015 podařilo uskutečnit několik důležitých obchodních transakcí, vyzdvihněme hlavně prodej bitevníků L-159, které dlouhodobě provázely problémy.

Podobně se také ČR podařilo reagovat na situaci v Egyptě, který se v roce 2015 postupně vrátil do „předrevolučního" stavu. Již v roce 2014 ČR obnovila dodávky zbraní do země. Egypt pro ČR i nadále představuje značný ekonomický potenciál. V roce 2015 pak došlo k prohloubení hospodářské spolupráce a ČR se i nadále snaží podporovat proniknutí českých investorů na egyptský trh.

Velmi pozitivně pak musíme hodnotit českou zahraniční politiku vůči Íránu, kde můžeme zaznamenat rovněž velmi aktivní přístup. Česká republika velmi dobře reagovala na aktuální vývoj v zemi a ještě před uvolněním sankcí na začátku roku 2016 vyslala do Íránu několik návštěv českých vrcholných představitelů spolu s obchodními delegacemi, které měly napomoci českým společnostem navázat nové obchodní kontakty. Česká republika přitom má na čem stavět, neboť česko-íránské obchodní vztahy mají tradici a české výrobky mají v Íránu velmi dobrý zvuk. Írán pak nepochybně skýtá obrovský ekonomický potenciál, čehož by se ČR měla snažit využít.

Afghánistán je tradičně jednou z prioritních zemí české zahraniční politiky. Přestože došlo v roce 2015 k oficiálnímu ukončení mise ISAF, v Afghánistánu stále působí koaliční vojáci v rámci mise Resolute Support. Součástí této mise jsou i nadále čeští vojáci, přičemž premiér Sobotka přislíbil českou spoluúčast i do budoucna.

Spojené arabské emiráty v současnosti figurují v české exportní strategii jako prioritní a zájmová země. Česká republika velmi dobře chápe, že SAE jsou v současnosti velmi důležitým obchodním centrem a představují bránu pro obchodování s dalšími zeměmi Blízkého východu. V kontextu toho můžeme velmi pozitivně hodnotit, že ČR se pokouší v zemi angažovat a navazovat nové obchodní kontakty. K tomu mj. přispívá i zastupitelský úřad v Abú Dhabí, který každoročně pořádá semináře a workshopy o aktuálním dění v ekonomice SAE a nových obchodních a investičních příležitostech.

Saúdská Arábie byla v roce 2015 ve spojení s českou zahraniční politikou spojována s výrazným nárůstem exportu českých zbraní do země, který oproti roku 2013 šestinásobně narostl. Medializováno bylo především téma, zda by ČR do Saúdské Arábie – vzhledem k charakteru jejího režimu – měla vůbec nějaké zbraně vyvážet.

Snaha ČR o komplexnější vnímání problematiky Blízkého východu se projevila i na přijetí nové *Koncepce zahraniční politiky ČR*, která i nadále vyzdvihuje důležitost udržení strategického partnerství s Izraelem, ale zároveň se vyslovuje k nutnosti prohlubování vztahů i s jinými zeměmi regionu. Česká zahraniční politika si dala za cíl posílit vztahy se zeměmi Zálivu a oblastí severní Afriky a standardizaci vztahů s Íránskou islámskou republikou. Česká republika se zároveň pokouší o zapojení do mezinárodní spolupráce s cílem udržení bezpečnostní stability regionu. Tyto cíle se

v roce 2015 dařilo naplnit, ČR se např. aktivně zapojila do řešení syrské uprchlické krize v rámci spolupráce s Jordánskem. Česká diplomacie taktéž velmi pozitivně reagovala na prohlubující se bezpečnostní krizi v Iráku, kterému poskytla značnou humanitární a vojenskou pomoc. Zároveň došlo k posílení ekonomické spolupráce se SAE a Saúdskou Arábií a oblastí severní Afriky. Jako velmi úspěšnou lze také hodnotit spolupráci ČR a Íránu. Česká republika tak byla v roce 2015 schopna reagovat na komplikovanou situaci v regionu a podařilo se jí značně posílit bilaterární partnerství s blízkovýchodními zeměmi a naplnit cíle koncepce zahraniční politiky.

Poznámky

1 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015.
2 *Ostrý Zaorálek v Jeruzalémě: Izrael torpéduje mír na Blízkém východě*. ČTK, 8. 6. 2015.
3 *Likud slaví. OSN doufá v pokračování mírového procesu*. TÝDEN.cz, 18. 3. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/likud-slavi-osn-doufa-v-pokracovani-miroveho-procesu_336713.html**.
4 *Zaorálka šokovala situace v pásmu Gazy*. Právo, 8. 6. 2015.
5 Česká rozvojová pomoc primárně směřuje do 12 zemí, jejichž rozvoj Česko podporuje dlouhodobě – do Afghánistánu, Bosny a Hercegoviny, Etiopie, Moldavska, Mongolska, Gruzie, Kambodži, Kosova, Palestiny, Srbska, Zambie a na Ukrajinu. *Česká republika bude dál dávat na rozvojovou pomoc aspoň 854 milionů Kč ročně*. Denik.cz, 16. 6. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/cr-bude-dal-davat-na-rozvojovou-pomoc-aspon-854 milionu-kc-rocne-20150616.html**.
6 *Zaorálek: Izrael maří mírový proces*. Právo, 9. 6. 2015.
7 *Zaorálka šokovala situace v pásmu Gazy*. Právo, 8. 6. 2015.
8 *Zeman by vyslal vojáky do Libanonu, izraelský prezident mluvil o míru*. iDNES.cz, 21. 10. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/prezidenti-cr-a-izraele-0vl-/domaci.aspx?c=A151021_151240_domaci_jw**.
9 *Mezinárodní misi v Jeruzalémě Zeman nechce*. Denik.cz, 22. 10. 2015. On-line: **www.denik.cz/ze_sveta/mezinarodni-misi-v-jeruzaleme-zeman-nechce-20151022.html**.
10 *Obchodní výměna není dostatečná, shodli se Zeman a Rivlin*. TÝDEN.cz, 21. 10. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/obchodni-vymena-neni-dostatecna-shodli-se-zeman-a-rivlin_359723.html**.
11 *Izraelský velvyslanec děkoval za podporu*. Novinky.cz, 18. 12. 2015.
12 *Vicepremiér Bělobrádek oficiálně představil první vědeckou diplomatku*. Businessinfo.cz, 24. 8. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/vicepremier-belobradek-oficialne-predstavil-prvni-vedeckou-diplomatku-68029.html**.
13 *Výsledkem podnikatelské mise do Izraele jsou také čtyři podepsané smlouvy*. Komora.cz, 5. 1. 2015.
14 *Ministerstvo obrany chce koupit mobilní 3D radary z Izraele. Vládním kontraktem*. Rozhlas.cz, 28. 5. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/_zprava/1495092**.
15 *Na český arzenál Izraelci stále slyší – i díky veletrhům*. Českatelevize.cz, 4. 6. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/313619-na-cesky-arzenal-izraelci-stale-slysi-i-diky-veletrhum/**.
16 *CyberGym míří do Česka*. Ekonomicky-denik.cz, 3. 9. 2015. On-line: **ekonomicky-denik.cz/cybergym-miri-do-ceska/**.
17 *Zeman parafrázoval Kennedyho a v USA prohlásil: Jsem Žid*. Právo, 3. 3. 2015.
18 *Jeruzalémská zahrada nese ode dneška jméno Václava Havla*. Rozhlas.cz, 26. 10. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/_zprava/1547637**.

[19] Interview s českou velvyslankyní v Damašku Evou Filipi. ČT 24, 27. 8. 2012.
[20] *Asad si umí představit podpis dohody v Praze*. Právo, 1. 12. 2015.
[21] *Zaorálkův náměstek jednal se syrskými diplomaty. I o poválečné rekonstrukci*. E15.cz, 15. 11. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/zaoralkuv-namestek-jednal-se-syrskymi-diplomaty-i-o-povalecne-rekonstrukci-1246060**.
[22] *Česká vláda se brání migrační vlně ze Sýrie*. Novinky.cz, 9. 1. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/358266-ceska-vlada-se-brani-migracni-vlne-ze-syrie.html**.
[23] *Přijetí syrských uprchlíků v ČR Zeman nepovažuje za šťastné*. Českatelevize.cz, 14. 1. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/298207-prijeti-syrskych-uprchliku-v-cr-zeman-nepovazuje-za-stastne/**.
[24] *Vláda schválila přijetí 15 syrských rodin. Na uprchlíky dá 100 milionů*. iDNES.cz, 14. 1. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/vlada-schvalila-prijeti-15-syrskych-rodin-na-uprchliky-da-100 milionu-1dz-/domaci.aspx?c=A150114_105217_domaci_kop**.
[25] *První uprchlíci ze Sýrie přiletěli do Česka, dostanou zde azyl*. iDNES.cz, 12. 10. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/prvni-syrsti-uprchlici-dorazili-do-cr-dxl-/domaci.aspx?c=A151012_175509_domaci_jkk**.
[26] *Humanitární organizace žádají přijetí více uprchlíků ze Sýrie*. E15.cz, 11. 3. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/humanitarni-organizace-zadaji-prijeti-vice-uprchliku-ze-syrie-1170672**.
[27] *Zaorálek schválil několikamilionovou dotaci pro Irák a Sýrii*. TÝDEN.cz, 27. 3. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/zaoralek-schvalil-nekolikamilionovou-dotaci-pro-irak-a-syrii_337745.html**.
[28] MZV ČR: *Současný oficiální postoj ČR k situaci v Sýrii*, 10. 9. 2015.
[29] *Sobotka poletí do Jordánska. Přijme ho král a navštíví největší uprchlický tábor*. Denik.cz, 21. 10. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/sobotka-poleti-do-jordanska-setka-se-s-kralem-a-navstivi-uprchlicky-tabor-20151021.html**.
[30] *Sobotka: ČR může dát Jordánsku 100 milionů korun na migrační krizi*. Denik.cz, 24. 10. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/sobotka-cr-muze-dat-jordansku-100 milionu-korun-na-migracni-krizi-20151024.html**.
[31] *Experti z Řeže pomohou Jordánsku se stavbou jaderné elektrárny*. E15.cz, 11. 2. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/experti-z-reze-pomohou-jordansku-se-stavbou-jaderne-elektrarny-1161905**.
[32] *Zeman podpořil Jordánsko v boji proti Islámskému státu*. Novinky.cz, 10. 2. 2015. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/361280-zeman-podporil-jordansko-v-boji-proti-islamskemu-statu.html**.
[33] *Zástupci HK ČR diskutovali s místopředsedou jordánského Parlamentu o posílení obchodních vztahů*. Businessinfo.cz, 7. 4. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/zastupci-hk-cr-diskutovali-s-mistopredsedou-jordanskeho-parlamentu-o-posileni-obchodnich-vztahu-63392.html**.
[34] *Zeman oznámil vyslání nemocnice do Jordánska*. Zdn.cz, 19. 2. 2015. On-line: **zdravi.e15.cz/denni-zpravy/z-domova/zeman-oznamil-vyslani-nemocnice-do-jordanska-478049**.
[35] *Čeští chemici cvičí kvůli nebezpečí útoku IS vojáky v Jordánsku*. Českatelevize.cz, 15. 10. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1601995-cesti-chemici-cvici-kvuli-nebezpeci-utoku-vojaky-v-jordansku**.
[36] *České speciální jednotky by se mohly cvičit v pouštních podmínkách Jordánska*. Rozhlas.cz, 25. 10. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/_zprava/1547202**.
[37] MZV ČR: *Přehled oficiálních návštěv od vzniku ČR*.
[38] Prezident ČR: *Prezident republiky přijal nové velvyslance*. Hrad.cz, 22. 10. 2015.
[39] *Na Sinaji havaroval ruský letoun s 224 lidmi na palubě. Nikdo nepřežil*. Českatelevize.cz, 31. 10. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1610907-na-sinaji-havaroval-rusky-letoun-s-224-lidmi-nikdo-neprezil**.
[40] *ČR podle Chovance nemá důvod rušit lety do Egypta*. ČTK, 5. 11. 2015.

[41] Multinational Forces and Observers. On-line: **mfo.org/en**.
[42] MZV ČR: *Egypt – aktuální bezpečnostní situace a doporučení*, 23. 9. 2015
[43] MZV ČR: *Ministr Zaorálek přijal egyptského ministra zahraničí*, 17. 4. 2015.
[44] *Egyptská ekonomika přežila Arabské jaro*. Euro, 6. 3. 2014. On-line: **www.euro.cz/byznys/egyptska-ekonomika-prezila-arabske-jaro-1166951**.
[45] CzechTrade: *Společná účast na zahraničních výstavách a veletrzích v Egyptě, Polsku, Indonésii a Holandsku*, 3. 6. 2015. On-line**: www.czechtrade.cz/o-czechtrade/reference/czechtrade-media/spolecna-ucast-na-zahranicnich-vystavach-a-veletrzich-v-egypte-polsku-indonesii-a-holandsku-4-6-2015/**.
[46] *Tatry a náboje. Čeští zbrojaři objevili Saúdskou Arábii*. Novinky.cz, 15. 12. 2015. On-line: **www.novinky.cz/zahranicni/evropa/395351-nemecko-odmitlo-dodat-zbrane-saudske-arabii.html**.
[47] Tamtéž.
[48] Anketa. Respekt, 23. 11. 2015, s. 6
[49] *Obchodní rozcestník na Blízkém východě*. E15, 4. 3. 2015, s. 6. Příloha – Český export.
[50] *Návštěva ministra průmyslu a obchodu pana Jana Mládka ve Spojených arabských emirátech ve dnech 2.–5. 11. 2015*. Bussinessinfo.cz, 12. 11. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/navsteva-ministra-prumyslu-a-obchodu-pana-jana-70845.html**.
[51] *ZÚ Abú Dhabi uspořádal každoroční seminář a pracovní workshop pro české firmy*. Bussinessinfo.cz, 8. 11. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/zu-abu-dhabi-usporadal-kazdorocni-seminar-a-70702.html**.
[52] *Zachránit unesené Češky prý pomohl Katar*. TÝDEN.cz, 30. 3. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/zachranit-unesene-cesky-pry-pomohl-i-katar_337933.html**.
[53] Hospodářská komora ČR: *České firmy se tento týden představí v Maroku*, 18. 2. 2015. On-line: **www.komora.cz/aktualni-zpravodajstvi/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2015/clanek-64.aspx**.
[54] MZV ČR: *Náměstek Tlapa jednal s ministrem zahraničí Tuniska*, 20. 11. 2015.
[55] MZV ČR: *Ministr Zaorálek při návštěvě Alžírska jednal s nejvyššími představiteli země*, 14. 4. 2015.
[56] *Stropnický podepsal v Alžírsku dohodu o spolupráci v oblasti obrany*. ParlamentniListy.cz, 14. 5. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Stropnicky-podepsal-v-Alziru-dohodu-o-spolupraci-v-oblasti-obrany-375121**.
[57] *Pátrání po kuchaři uneseném v Libyi pokračuje, posun ale zatím není znát*. Denik.cz, 23. 11. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/patrani-po-kuchari-unesenem-v-libyi-pokracuje-posun-ale-zatim-neni-znat-20151123-kws8.html**.
[58] EUNAVFOR MED Operation Sophia. On-line: **www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eunavfor-med/index_en.htm**.
[59] *Sobotka ujistil Irák o další spolupráci ČR v boji proti IS*. Denik.cz, 30. 9. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/sobotka-ujistil-irak-o-dalsi-spolupraci-cr-v-boji-proti-is-20150930.html**.
[60] *MO ČR: Do Iráku odletí druhá část munice*. ParlamentniListy.cz, 16. 11. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/article.aspx?rubrika=1423 & clanek=408540**; srov. *Stovky tun střeliva putují do Iráku*. Právo, 19. 11. 2015, s. 3.
[61] *Armáda pošle Iráku tisíce samopalů, část jsou možná šmejdy*. Novinky.cz, 29. 12. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/390375-armada-posle-iraku-tisice-samopalu-cast-jsou-mozna-smejdy.html**.
[62] *Irák chce nasadit proti islamistům první L-159*. Právo, 6. 11. 2015, s. 1; **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/304195-alcy-pujdou-do-boje-vlada-schvalila-obchod-s-irakem/**; srov. *Prodej L-159 konečně dotažen. Iráčané už zaplatili*. Hospodářské noviny, 3. 8. 2015, s. 3.
[63] *Česká firma dodává Iráku tanky a obrněnce pro boj s Islámským státem*. Novinky.cz, 6. 2. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/360976-ceska-firma-dodava-iraku-tanky-a-obrnence-pro-boj-s-islamskym-statem.html**.
[64] *V ČR se školí piloti iráckých vrtulníků*. Novinky.cz, 30. 7. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/376345-v-cr-se-skoli-piloti-irackych-vrtulniku.html**.

65 *Zaorálek schválil několikamilionovou dotaci pro Irák a Sýrii*. TÝDEN.cz, 27. 3. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/zaoralek-schvalil-nekolikamilionovou-dotaci-pro-irak-a-syrii_337745.html**.

66 *Vláda souhlasí s přesídlením 153 uprchlíků z Iráku a Libanonu do ČR*. iDNES.cz, 14. 12. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/vlada-souhlasi-s-presidlenim-153-uprchliku-z-iraku-a-libanonu-do-cr-phw-/domaci.aspx?c=A151214_130820_domaci_kop**.

67 *Podnikatelská mise ČR do Íránu se uskuteční o dva týdny dříve.* Businessinfo.cz. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/podnikatelska-mise-hk-cr-do-iranu-se-uskutecni-o-dva-tydny-drive-67409.html**.

68 *USA a EU oznámily zrušení sankcí proti Íránu. Země plní dohodu, dostane se ke 100 miliardám dolarů*. Aktuálně.cz, 17. 1. 2016. On-line: **zpravy.aktualne.cz/zahranici/iranu-se-rusi-sankce-dohodu-o-jadernem-programu-splnil-odblo/r~8cec26c2bc9511e584160025900fea04/**.

69 Poslanecká sněmovna PČR: *Zlepšení vztahů a nové možnosti pro české podnikatele, i to jsou výsledky návštěvy české delegace v Íránu*, 17. 4. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=7724**.

70 *Zaorálek představil české firmy na podnikatelském fóru v Íránu*. Denik.cz, 5. 9. 2015. On-line: **www.denik.cz/ekonomika/zaoralek-v-iranu-uvedl-ceske-firmy-jez-sonduji-teren-pro-obchody-20150905.html**; *Zaorálek jednal v ČR s íránským protějškem. ČR navazuje nové vztahy*, Investicniweb.cz. On-line**: www.investicniweb.cz/zpravy-z-trhu/2015/9/6/zaoralek-jednal-s-iranskym-protejskem-cr-navazuje-nove-vztahy/**; *Zaorálek jednal s Rúháním o konfliktech v regionu i o uprchlících*. E15.cz, 7. 9. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/zaoralek-jednal-s-ruhanim-o-konfliktech-v-regionu-i-o-uprchlicich-1225291**.

71 *Írán už zaklekl do startovního blok*. Právo, 29. 9. 2015; Businessinfo.cz. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/nova-sance-pro-export-iran-uz-nema-byt-neprobadanym-uzemim-67809.html**.

72 *Senát schválil smlouvu s Íránem o zamezení dvojímu zdanění*, Epravo.cz. On-line: **www.epravo.cz/zpravodajstvi/senat-schvalil-smlouvu-s-iranem-o-zamezeni-dvojimu-zdaneni-98692.html**.

73 *Nová šance pro export: Írán už nemá být neprobádaným územím*. Businessinfo.cz, 19. 8. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/nova-sance-pro-export-iran-uz-nema-byt-neprobadanym-uzemim-67809.html**.

74 *Zaorálek představil české firmy na podnikatelském fóru v Íránu*. Denik.cz, 5. 9. 2015. On-line: **www.denik.cz/ekonomika/zaoralek-v-iranu-uvedl-ceske-firmy-jez-sonduji-teren-pro-obchody-20150905.html**.

75 *Zaorálek jednal s Rúháním o konfliktech v regionu i o uprchlících*, op. cit.

76 MO ČR: *Úkolové uskupení AČR v misi Resolute Support Mission*. On-line: **www.mise.army.cz/aktualni-mise/ukolove-uskupeni-acr-rs-42409/**.

77 *Česko budu dál pomáhat s Afghánistánem, slíbil Sobotka Alianci*. Zpravy.tiscali.cz, 9. 9. 2015. On-line: **zpravy.tiscali.cz/cesko-bude-dal-pomahat-s-afghanistanem-slibil-sobotka-alianci-266309**.

78 *Česko daruje Afghánistánu 140 milionů*. Novinky.cz, 1. 9. 2015. On-line: **www.novinky.cz/domaci/378677-cesko-daruje-afghanistanu-140 milionu.html**; *Kabinet schválil využití 40 miliónů určených na pomoc Afghánistánu*. Denik.cz, 26. 8. 2015. On-line: **www.denik.cz/z_domova/kabinet-schvalil-vyuziti-40 milionu-urcenych-na-pomoc-afghanistanu-20150826.html**.

79 Tamtéž.

80 *Zaorálek se s prezidentem neshodl na politice kolem Blízkého východu*. ČTK, 28. 1. 2014.

81 iDNES.cz. On-line: **zpravy.idnes.cz/bylo-to-za-hranou-zeman-spolu-s-konvickou-zaskocil-ceske-ministry-10c-/domaci.aspx?c=A151120_120004_domaci_kop**.

Kapitola 12

Francie v české zahraniční politice

Eliška Tomalová

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Již po nástupu Sobotkovy vlády v lednu 2014 bylo patrné, že v kontextu česko-francouzských vztahů dojde k obratu. Francie vnímala pozitivně zejména proevropský kurz české zahraniční politiky, dobré atmosféře vzájemných vztahů napomohla i stranická příslušnost nového premiéra, kdy styky na stranické úrovni s francouzskou Socialistickou stranou (*Parti socialiste*, PS) podpořily další roviny bilaterálních i multilaterálních vztahů. Během roku 2014 se tato tendence potvrdila. Byla doprovázena větší intenzitou návštěv vrcholných představitelů obou zemí: Francii navštívil premiér Bohuslav Sobotka i prezident Miloš Zeman, Prahu francouzský ministr pro evropské záležitosti Thierry Repentin a premiér Manuel Valls, jehož prosincová návštěva byla vyvrcholením celého roku v rovině česko-francouzské spolupráce. Oba premiéři v Praze podepsali *Akční plán na léta 2014–2018*, který je zasazen do Strategického partnerství obou zemí a specifikuje jednotlivé oblasti spolupráce České republiky a Francie.

Rok 2015 ukázal, že na české straně, zejména v rámci ministerstva zahraničních věcí, existuje vůle s Francií spolupracovat více než v minulosti. Tato změna byla nesena především v osobní rovině vyšší administrativy MZV ČR a byla podpořena zmíněnými stranickými kontakty mezi ČSSD a francouzskou PS. V roce 2015 také pokračoval trend vzájemných návštěv na politické i administrativní úrovni, patrný byl rovněž posun v rámci veřejné diplomacie, kdy oba státy zvýšily počet akcí, které byly určeny francouzské i české veřejnosti. Zároveň se ukázalo, že negativní nálady z uplynulých let, jež byly způsobeny událostmi okolo vyřazení francouzské společnosti AREVA z veřejné soutěže na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, jsou již minulostí a posttemelínská hořkost v česko-francouzských vztazích je již minulostí.

Politické události nepřinesly v roce 2015 ani na jedné straně zásadní změnu, která by ovlivnila vztahy obou zemí. Jediným předělem tak byly regionální volby ve Francii, které se konaly v prosinci 2015 a ve kterých zaznamenala vítězství francouzská pravice.[1] Česká politická reprezentace se k volbám vyjádřila v kontextu výsledků prvního kola, které naznačovalo možný volební úspěch ultrapravicové Národní fronty.[2]

Významný kontextuální moment vztahů ČR a Francie představovaly také lednové atentáty na pařížské sídlo časopisu *Charlie Hebdo* a listopadové atentáty v Paříži. Oba případy vyvolaly vlnu solidarity na české straně. V lednu 2015 český premiér a ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek navštívili Paříž a uctili pochodem oběti teroristických útoků.[3] Po lednových i listopadových atentátech se také konaly pietní akce před velvyslanectvím Francie v Praze a podepisovaly se kondolenční knihy.

Z koncepčního hlediska české zahraniční politiky je nutné zmínit přijetí nové koncepce,[4] která byla vládou ČR schválena 13. 7. 2015 a navazuje na předchozí koncepční dokument z roku 2011.[5] Vztahy s Francií jsou zmíněny v páté části (Teritoriální zaměření české zahraniční politiky, Euroatlantický prostor), a to velmi stručně: *„S Francií bude Česká republika dále rozvíjet strategické partnerství zaměřené na oblasti hospodářství, energetiky, obrany a bezpečnosti, školství a kultury.“*[6] Koncepce tak věnuje Francii stejný prostor jako např. Velké Británii (stejný oddíl) a neodráží posun ve vnímání Francie a atmosféře vzájemných vztahů, na který lze usuzovat ze setkání vrcholných představitelů obou zemí. Ve srovnání s Koncepcí z roku 2011 tak lze říci, že nový dokument rozšiřuje explicitní vymezení oblastí spolupráce a zároveň přímo uvádí odkaz na strategické partnerství.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

V roce 2015 pokračoval trend větší intenzity vzájemných návštěv. V lednu navštívil Francii náčelník generálního štábu Armády ČR generál Petr Pavel a sešel se s náčelníkem štábu ozbrojených sil Francie generálem Pierrem de Villiers. Schůzka potvrdila, že oblast obrany je jednou ze základních složek bilaterální i multilaterální spolupráce ČR a Francie, tak jak specifikuje i Akční plán strategického partnerství obou zemí. De Villiers označil *„Českou republiku za klíčovou strategickou zemi v budoucí Evropě“*.[7] Kromě témat spojených s bilaterální spoluprací (jako je výcvik osádek vrtulníků AČR v horských podmínkách francouzských Pyrenejí, jazykové a odborné vzdělávání, spolupráce v zahraničních operacích, studium příslušníků AČR na Válečné škole v Paříži a spolupráce mezi Vojenskými historickými ústavy a archivy), byla návštěva zasazena do kontextu plánovaného převzetí funkce předsedy Vojenského výboru NATO v červnu tohoto roku generálem Pavlem.

Další významnou návštěvu představovala cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy do Paříže v dubnu 2015, kde se sešel se svým francouzským protějškem – státním tajemníkem pro evropské záležitosti Harlemem Désirem.[8] Schůzka se týkala témat bilaterálních (konkrétní projekty dvoustranné spolupráce v rámci Akčního plánu strategického partnerství) i multilaterálních (zejména v oblasti energetiky a témata spojená s červnovým setkáním Evropské rady). Prouza se setkal i s vrchním ředitelem pro Evropskou unii francouzského Ministerstva zahraničních věcí Pierrem Lévym.[9]

V roce 2015 došlo také k recipročním návštěvám ministrů zahraničních věcí obou zemí. L. Zaorálek (kromě zmíněné cesty k uctění památky lednových atentátů) navštívil Francii na začátku června. Primárním cílem jeho cesty byla účast na ministerském zasedání Rady Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), ale během pařížského pobytu měl příležitost se sejít i s francouzským ministrem zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje Laurentem Fabiusem.[10] Rámcem bilaterálního setkání byl opět Akční plán strategického partnerství obou zemí a především oblast energetiky. Zvláštní pozornost byla věnována také otázkám spojeným s migrací, kdy podle slov L. Zaorálka se oba ministři shodli, že: *„je třeba vyjádřit solidaritu se státy jižní Evropy, nesouhlasíme ale s povinnými kvótami na uprchlíky“*.[11] V neposlední řadě oba ministři jednali o přípravách chystané klimatické konference, která se konala v Paříži v prosinci 2015. Konference o změnách klimatu – COP 21 představovala pro Francii jedno z hlavních diplomatických témat roku.[12]

Reciproční návštěvu vykonal Laurent Fabius v srpnu. Fabius se zúčastnil každoroční porady českých velvyslanců, kde vystoupil s projevem,[13] ve kterém zmínil na prvním místě kvalitu česko-francouzských vztahů v ekonomické oblasti. Jedná se o nejlépe fungující oblast vzájemné spolupráce, kdy Francie setrvává dlouhodobě na 4.–5. místě ve vzájemné obchodní výměně a v ČR působí téměř 500 francouzských firem. Ocenil také evropský obrat Sobotkovy vlády a roli, kterou Česká republika hraje v rámci střední Evropy a Visegrádu. Stěžejní část projevu věnoval Fabius francouzské interpretaci současných mezinárodních vztahů a krizí, vyjmenoval hrozby a témata, která Francie považuje za klíčové (terorismus, rusko-ukrajinská krize, izraelsko-palestinský konflikt) a kladl důraz na revizi globálního multilaterálního rámce (zejména na reformu OSN a rozšíření Rady bezpečnosti). Jedním z témat projevu byla i nadcházející (výše zmíněná) klimatická konference COP 21 v Paříži. Na závěr projevu ocenil Fabius přístup České republiky k otázce migrace. V celkovém kontextu současné francouzské zahraniční politiky lze říci, že Fabius zmínil ve svém pražském projevu její základní témata a hodnoty, na kterých Francie staví (multilateralismus, mezinárodní normy v oblasti životního prostředí a obecně normativní role EU). Česko-francouzským vztahům bylo věnováno méně prostoru. Na tiskové konferenci po poradě Fabius uvedl, že *„Česká republika patří do okruhu přátel Francie“*, čímž potvrdil pozitivní atmosféru současných česko-francouzských vztahů a uzavření kontroverzních témat této relace, viz především Temelín a role ČR v Evropské unii. Během pražského pobytu se ministr Fabius sešel také s premiérem Sobotkou a ministrem Zaorálkem.[14] Oběma setkáním dominovala témata spojená s terorismem a migrací. Stejně jako u ostatních návštěv se leitmotivem stal Akční plán strategického partnerství, kdy se potvrdilo, že do budoucna stěžejní oblasti spolupráce bude představovat energetika a obrana.

Kontroverzní reakce ve veřejnosti i na české politické scéně vyvolala návštěva předsedkyně francouzské ultrapravicové Národní fronty Marine Le Penové v Praze na začátku května 2015. Le Penová přiletěla do ČR, aby se *„zúčastnila konference Evropský mír a prosperita po Evropské unii, kterou pořádala neparlamentní Občanská konzervativní strana (OKS) bývalého poslance ODS Jiřího Janečka, jež je partnerskou stranou Národní fronty“*.[15] Sešla se také s bývalým prezidentem ČR Václavem Klausem.

Symbolická rovina česko-francouzských vztahů a historická diplomacie

Specifické postavení v bilaterálních vztazích zaujímají symbolické akty zahraniční politiky, které připomínají osobnosti a významná místa. Do této kategorie v roce 2015 spadala mj. návštěva premiéra Sobotky v Darney, místopředsedkyně Národního shromáždění Laurence Dumontové v Terezíně a odhalení Mitterandovy busty v Praze.

Především symbolickou hodnotu měla červnová návštěva premiéra Sobotky v Darney, u příležitosti oslav 97. výročí uznání nároků Čechů a Slováků na vlastní stát ze strany Francie a Dne ozbrojených sil České republiky.[16] Darney představuje památné místo v rámci kolektivní československé paměti. V červnu 1918 zde vojáci Československé střelecké brigády složili přísahu a převzali bojový prapor od francouzského prezidenta Raymonda Poincarého. Ceremonie se tehdy zúčastnil i Edvard Beneš. Z historického hlediska spočívá stěžejní význam této události v uznání nároků Čechů a Slováků na samostatný stát ze strany Francie. Důležitost tohoto aktu potvrdil v roce 2002 i Václav Havel, který určil 30. červen Dnem ozbrojených sil České republiky.

Symbolický a kulturní význam měla také účast L. Dumontové, místopředsedkyně francouzského Národního shromáždění, na pietním aktu, který se konal v Terezíně u příležitosti osvobození Osvětimi.[17] Dumontová zde položila věnec k pamětní desce francouzského básníka Roberta Desnose, který zemřel v červnu 1945 v Terezíně.

François Mitterand představuje jednu z klíčových osobností novodobých česko/československo-francouzských vztahů. Snídaně s představiteli disentu, které se Mitterand zúčastnil 9. 12. 1988 na francouzském velvyslanectví v Praze, je významná pro bilaterální vztahy obou zemí i pro českou historii obecně. Je interpretována jako jeden z mezníků vztahů ČR a Francie, jako pozitivní impulz, příklad odvahy i respektu. Právě tuto událost připomíná dílo sochaře Jana Zelenky, jehož odhalení se zúčastnil prezident Zeman, francouzský velvyslanec v ČR a slovenský velvyslanec v ČR. Bustu nechala vytvořit Jazzová sekce a je instalována v zahradách pod Pražským hradem.

Akční plán strategického partnerství

Roku 2015 nedominovalo jedno výrazné téma česko-francouzských vztahů. Jak ukázaly četné vzájemné návštěvy, obě strany chápou jako základní rámec této relace Akční plán strategického partnerství.[18] Je patrné, že hlavní význam zde získala oblast energetiky a obrany, kde se kooperace rozvíjí, zároveň stále dobře fungující sférou zůstávají vztahy ekonomické, kulturní a spolupráce v oblasti vzdělání a školství. Rozvíjení konkrétních témat spolupráce zastínil v roce 2015 mezinárodní a vnitropolitický kontext,[19] a to především řešení migrační otázky, boj s terorismem a konkrétní teroristické útoky v Paříži v lednu a v listopadu 2015. Díky těmto vlivům lze konstatovat, že nositelem česko-francouzských vztahů byly opět ty sektory spolupráce, které jsou postaveny na dlouhodobém budování vztahu s českou a francouzskou veřejností.

Kulturní dimenze česko-francouzských vztahů a spolupráce v oblasti vzdělání

Ačkoli česká veřejná diplomacie (viz kapitola o *Kulturním rozměru české zahraniční politiky* v této knize) vzdělanostní dimenzi příliš nezdůrazňuje, v česko-francouzských vztazích tato oblast zaujímá zvláštní pozici, a to díky dlouhé tradici sahající do období první československé republiky. Rok 2015 byl rokem několika významných

symbolických výročí. V dubnu se konaly oslavy 95. výročí české sekce lycea Carnot v Dijonu. Tato chlapecká sekce byla založena již v roce 1920, tři roky před dívčí sekcí na lyceu v Saint-Germain-en-Laye a čtyři roky před třetí sekcí v Nîmes. Jejich činnost byla během komunismu přerušena a znovu zahájena v roce 1990.[20]

V červnu 2015 se slavilo další výročí, tentokrát na české straně.[21] Jednalo se o 25. výročí existence francouzsko-českých bilingvních sekcí v České republice. V současné době v ČR funguje dvojjazyčná česko-francouzská sekce Gymnázia Jana Nerudy v Praze, Gymnázia Matyáše Lercha v Brně, Slovanského gymnázia v Olomouci a Gymnázia Pierra de Coubertina v Táboře. Zmíněné programy nabízejí maturitní zkoušku, která odpovídá francouzským standardům. Představují jeden z hlavních pilířů česko-francouzské spolupráce v oblasti středního školství[22] a významným způsobem přispívají k rozšířenosti výuky francouzského jazyka v ČR.

Důležitou akcí ve vzdělanostní dimenzi česko-francouzských vztahů byl Den Univerzity Karlovy v Praze, který se konal v květnu 2015 na půdě českého velvyslanectví v Paříži.[23] Jednalo se o ojedinělou událost prezentace možností vysokoškolského studia v ČR a česko-francouzské univerzitní spolupráce. Univerzitu Karlovu reprezentoval rektor Tomáš Zima, členové kolegia a zástupci fakult, za francouzskou stranu se zúčastnilo několik desítek zástupců francouzských partnerských vysokých škol, francouzských úřadů, akademických pracovníků a absolventů UK působících dnes ve Francii.[24] Setkání vyplynulo ze společné iniciativy UK a velvyslanectví v Paříži a nebylo součástí ucelené propagace českého vysokého školství.

V oblasti vědecké diplomacie a spolupráce v oblasti výzkumu bylo důležitým momentem roku 2015 zahájení činnosti Platformy CEFRES, jejíž slavnostní zahájení proběhlo v říjnu 2015 na půdě francouzského velvyslanectví v Praze.[25] Platforma CEFRES sdružuje Univerzitu Karlovu, Akademii věd ČR a Centre national de la recherche scientifique – CNRS. Dohoda o jejím založení byla podepsána v listopadu 2014. Její zaměření pokrývá společenskovědní a humanitní obory a je orientováno na vědeckou spolupráci v celém středoevropském prostoru.

Kulturní vztahy obou států těžily i v roce 2015 z již tradičních akcí, jejichž hlavním nositelem byl na francouzské straně Francouzský institut (*Institut français de Prague*, IFP) a na české straně České centrum v Paříži. Mezi hlavní události tak opět patřil Festival francouzského filmu, francouzská účast na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech (kinematografie stále představuje jeden z hlavních pilířů francouzské státní podpory exportu kultury), Den francouzsko-českého přátelství a Den otevřených dveří na Francouzském velvyslanectví v Praze. Lze říci, že stoupá počet událostí konaných mimo budovu kulturního centra, v souladu se současnými trendy veřejné diplomacie.

České centrum v Paříži má již své místo na kulturní mapě Paříže a dokáže zaujmout i publikum, které nemá k české kultuře dlouhodobý vztah, ale je osloveno konkrétní kulturní nabídkou. Mezi nejúspěšnější akce ČC v Paříži patří jazzové pátky, které založil odstupující dlouhodobý ředitel ČC Paříž, bývalý generální ředitel Českých center a bývalý ředitel ČC v bulharské Sofii Michael Wellner-Pospíšil – významná osobnost česko-francouzských kulturních vztahů. Otázka dalšího vedení ČC Paříž i jeho budoucí orientace a hlavní osy spolupráce jsou stále otevřené.

ZÁVĚR

Rok 2015 lze v kontextu česko-francouzských vztahů vnímat jako pozitivní období, ve kterém převládala příjemná atmosféra vzájemných vztahů v rovině administrativní i politické, prokázala se oboustranná vůle ke spolupráci (posun byl patrný především na české straně) a neobjevilo se žádné kontroverzní téma typu Temelín, které by zakládalo příčinu k nedorozumění či neshodám. Bilaterální vazby se odehrávaly v rámci vymezených sektorů spolupráce definovaných Akčním plánem Strategického partnerství obou zemí. Realizaci konkrétních projektů a utváření nových témat v roce 2015 nicméně zastínil mezinárodně politický kontext (zejména otázka terorismu a migrace), který dominoval zahraničním politikám obou států.

Hlavní otázka následujícího období je tudíž spjata opět s vývojem mezinárodní situace, a to v první řadě s vymezením poměru sil v Evropské unii a s otázkami vnitřní i vnější bezpečnosti. Francii také čekají v roce 2017 prezidentské volby, které mohou narušit stávající dobré naladění česko-francouzských vztahů postavené do jisté míry i na stranické blízkosti vrcholných představitelů obou zemí. V tomto kontextu se klíčová otázka nadcházejícího období týká toho, jak budeme vnímat spolupráci s Francií v české zahraniční politice a zejména – jaké místo přisoudí Francie českému partnerovi v EU a jak bude interpretovat jeho roli ve středoevropském regionu.

Poznámky

1 Na základě výsledků druhého kola regionálních voleb získala pravice vítězství v osmi regionech, levice si ponechala vedení sedmi regionů a Národní fronta nezískala žádný region. On-line: **www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Regionales/elecresult__regionales-2015/(path)/regionales-2015/index.html**.

2 Viz lidovky.cz. On-line: **www.lidovky.cz/vzestup-nacionalistu-ve-francii-je-podle-zaoralka-varovani-pro-evropu-i-cesko-1hu-/zpravy-domov.asp?c=A151207_143611_ln_domov_ELE.**

3 MZV ČR. On-line: **www.mzv.cz/paris/cz/cesko_francouzske_vztahy/navstevy/premier_sobotka_a_ministr_zahranicnich.html**.

4 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*. On-line: **www.mzv.cz/file/1565920/Koncepce_zahranicni_politiky_CR.pdf**.

4 Zde je Francie zmíněna v části 4.2.2. (Evropští stálí členové Rady bezpečnosti OSN) následovně: *„V souladu se strategickým partnerstvím bude ČR prohlubovat spolupráci a vzájemné porozumění s Francií zejména v oblasti energetiky, obrany a průmyslu“* (s. 15).

5 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, op. cit., s. 12.

6 MZV ČR: *Náčelník generálního štábu Armády ČR navštívil Francii*. On-line: **www.mzv.cz/paris/cz/cesko_francouzske_vztahy/navstevy/nacelnik_generalniho_stabu_armady_cr.html**.

7 MZV ČR: *Návštěva státního tajemníka Tomáše Prouzy v Paříži*. On-line: **www.mzv.cz/paris/cz/cesko_francouzske_vztahy/navstevy/navsteva_statniho_tajemnika_pro_evropske.html**.

8 Pierre Lévy v letech 2010–2013 působil na postu velvyslance Francie v České republice. Vzhledem k jeho funkci se tato vazba pozitivně promítá i do současných česko-francouzských vztahů.

9 MZV ČR: *Ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek navštívil Francii*. On-line: **www.mzv.cz/paris/cz/cesko_francouzske_vztahy/navstevy/ministr_zahranicnich_veci_lubomir_1.html**.

10 Tamtéž.

11 Jednalo o historicky největší mezinárodní konferenci, kterou Paříž hostila. Úspěch konference, jejímž cílem bylo poprvé v historii OSN dosáhnout závazku a dohody o klimatu, chápala Francie jako vlastní diplomatický úspěch a potvrzení své role na mezinárodním poli.

12 *Návštěva ministra zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje Laurenta Fabiuse v Praze (23.–24. 8. 2015)*. On-line: **www.france.cz/Navsteva-ministra-zahranicnich-veci-a-mezinarodniho-rozvoje-Laurenta-Fabiuse-v**. Je zde dostupná i francouzská verze celého projevu.

13 MZV ČR: *Premiér jednal s francouzským ministrem zahraničí o strategickém partnerství a migrační krizi*. On-line: **www.mzv.cz/paris/cz/cesko_francouzske_vztahy/navstevy/ministr_zaoralek_prijal_ministra.html**.

14 Lidovky.cz. On-line: **www.lidovky.cz/le-penova-resila-s-klausem-budoucnost-evropy-a-chceho-ve-francii-pxj-/zpravy-domov.aspx?c=A150506_160418_ln_domov_ELE**.

15 MZV ČR: *Premiér České republiky Bohuslav Sobotka se zúčastnil oslav v Darney*. On-line: **www.mzv.cz/paris/cz/cesko_francouzske_vztahy/vyroci/x2015_06_27_premier_cr_sobotka_se_zucastnil.html**.

16 On-line: **www.france.cz/Pietni-akt-v-Terezine**.

17 *Akční plán francouzsko-českého strategického partnerství pro období 2014–2018*. Dokument není veřejně přístupný.

18 Rozhovor s Markem Tomanem, MZV ČR, 2. 6. 2015.

19 MZV ČR: **www.mzv.cz/paris/cz/kultura_a_skolstvi_1/skolstvi/aktuality/cesky_den_v_dijonu_a_oslava_95_vyroci.html**.

20 On-line: **www.france.cz/Oslavy-25-vyroci-bilingvnich-sekci-11-cervna-2015**.

21 On-line: **www.ifp.cz/Sections-bilingues-franco-tcheques,630**.

22 MZV ČR: **www.mzv.cz/paris/cz/kultura_a_skolstvi_1/skolstvi/aktuality/ambasada_hostila_den_univerzity_karlovy.html**.

23 Tamtéž.

24 On-line: **www.france.cz/Slavnostni-predstaveni-Platformy-CEFRES-7-rijna-2015**.

Kapitola 13

Velká Británie v české zahraniční politice

Zuzana Kasáková

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Vzájemné vztahy Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (Velká Británie) a České republiky probíhaly i v roce 2015 na velmi dobré úrovni. Důležitým kontextem oboustranných vztahů byla otázka směřování evropské integrace a zejména role Velké Británie v Evropské unii, která rezonovala především v souvislosti se všeobecnými volbami do Dolní sněmovny britského parlamentu, jež se konaly na počátku května 2015. Otázkou, které věnovaly pozornost všechny země EU včetně České republiky, bylo referendum o setrvání V. Británie v Unii, jehož uspořádání slíbil předseda Konzervativní strany David Cameron v roce 2013 v případě, že jeho strana ve volbách zvítězí a sestaví vládu. Když se navzdory předvolebním průzkumům konzervativcům podařilo získat ve volbách většinu a sestavit jednobarevnou vládu, zahájil v kontextu slíbeného referenda její předseda debatu o možných reformách Evropské unie. Přestože přesné datum konání referenda nebylo během roku 2015 stanoveno, byly na podzim odstartovány kampaně odpůrců i zastánců britského členství v EU.

Význam Velké Británie v české zahraniční politice byl reflektován i v nové *Koncepci zahraniční politiky ČR*, která byla schválena v červenci 2015. Analogicky k poslední koncepci zahraniční politiky z roku 2011 byla V. Británie akcentována jako jedno z prioritních teritorií české zahraniční politiky. Zdůrazněna byla především spolupráce v oblastech Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a společné obchodní politiky EU.[1] Jedná se o oblasti, jež akcentovala i nová *Koncepce politiky ČR v EU*.[2] V kontextu dění na evropské i mezinárodní úrovni česká vláda v koncepci rovněž zdůraznila nutnost zachování jednotné EU. Svou roli ve vztazích mezi V. Británií a Českou republikou hrálo také české předsednictví zemím Visegrádu, kterého se ČR ujala v polovině roku 2015.

Obdobně jako v předchozích letech i v roce 2015 je možné zahraničněpolitické jednání České republiky vůči V. Británii charakterizovat jako *reaktivní*. V závislosti

na oblasti, v níž vzájemné vztahy obou zemí byly realizovány, se ČR stávala aktérem spolupracujícím, neboť vystupovala jako podporovatel britské politiky, či britskou politiku odmítala a zaujímala tak spíše ofenzivní postoj.

Nahlíženo optikou směřování české zahraniční politiky Velká Británie pokračovala v roli akcelerátora debaty o vhodném nastavení pravidel pro fungování Evropské unie a *finalité* evropské integrace jako takové. V rámci této diskuse se polarizovaly názory a postoje mezi jednotlivými politickými aktéry. Přestože role vzájemných vztahů České republiky a Velké Británie se nestala v této diskusi ústředním tématem, akcentovány byly otázky, jež se svým charakterem řadily mezi hlavní aspekty česko-britských vztahů.

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Intenzita vzájemných vztahů nahlížena perspektivou oficiálních návštěv nedosáhla roku 2015 takové úrovně jako v roce předchozím. Důvodem této situace ale nebylo zhoršení vzájemných vztahů, ale výše zmíněná příprava Velké Británie na všeobecné květnové volby. Většina aktivit se tak odehrávala až v době povolební, ve druhé polovině roku 2015.

Výjimku představovala návštěva státního tajemníka Tomáše Prouzy ve V. Británii na počátku února či pracovní návštěva britského ministra zahraničních věcí Philipa Hammonda v Praze, při které se setkal se svým protějškem Lubomírem Zaorálkem k debatě o směřování Evropské unie zejména v kontextu britských voleb, hospodářském vývoji EU, otázce západního Balkánu či aktuální situaci na Ukrajině.[3]

Sérii setkání po volbách do Dolní sněmovny britského parlamentu pomyslně odstartoval prezident Miloš Zeman, který se ve druhé polovině května na britském velvyslanectví v Praze sešel s Její královskou výsostí Sophií, hraběnkou z Wessexu.[4]

V rámci snah o reformu nastavení vzájemných vztahů mezi Velkou Británií a EU zahájil D. Cameron sérii jednání s evropskými představiteli. S předsedou české vlády Bohuslavem Sobotkou se sešel dvakrát. K prvnímu setkání, které svým charakterem je možné označit za bilaterální, došlo při příležitosti konání konference o bezpečnosti Globsec 19. června v Bratislavě, kde se diskutovalo nejen o otázce vztahu V. Británie a EU, ale také o migrační krizi či hospodářské spolupráci obou zemí. Druhé pak proběhlo v multilaterální rovině v rámci zasedání zemí Visegrádu v Bruselu 17. prosince.[5] Schůzka se uskutečnila krátce před zasedáním Evropské rady, která projednávala Cameronovy návrhy na reformu EU specifikované v dopise stálému předsedovi Evropské rady Donaldu Tuskovi počátkem listopadu 2015 (viz níže).

Ke konci září navštívil Prahu britský ministr pro obchod a investice lord Maude. Setkal se zde s ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem, ministrem dopravy Danem Ťokem a ministrem financí Andrejem Babišem. Předmětem jednání byl aktuální stav vyjednávání Transatlantické obchodní a investiční dohody (TTIP) mezi EU a USA, jejíž uzavření obě země považují za prioritu. Dále se diskutovalo o problematice uzavírání dalších dohod o volném obchodu, energetice či otázce dopravní

infrastruktury.[6] O necelé dva měsíce později (13. listopadu) zavítal do České republiky na svou druhou návštěvu P. Hammnod. Britský ministr zahraničních věcí jednal se svým českým protějškem nejen o britských reformních návrzích na fungování EU, ale také o situaci na Balkáně, procesu rozšiřování a migrační krizi. Hammond se sešel i s předsedou vlády, se kterým diskutoval zejména o britských požadavcích na reformu Unie včetně uspořádání referenda o setrvání Británie v EU a migrační krizi.[7]

Naopak britské ministerstvo zahraničních věcí a úřad vlády za účelem konzultací o aktuálních otázkách v oblasti bezpečnostní politiky a obrany navštívil počátkem října náměstek ministra zahraničních věcí Jakub Kulhánek. V rámci své návštěvy se zúčastnil také diskuse o ekonomických reformách na Ukrajině, kterou organizoval Královský institut mezinárodních vztahů.[8] Ve druhé polovině listopadu se v Londýně sešel státní tajemník pro evropské záležitosti s ministrem pro Evropu Davidem Lidingtonem a blízkými spolupracovníky D. Camerona. Společně s delegací Výboru pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny PČR vedené jeho předsedou Ondřejem Benešíkem se setkal také s ministryněmi pro energetiku a pro duševní vlastnictví a členy evropských výborů obou komor britského parlamentu a zahraničního výboru Dolní sněmovny. Předmětem jednotlivých jednání byly migrační krize a zejména britské návrhy na reformu Unie s důrazem na problematiku prohlubování vnitřního trhu v oblasti služeb, digitální ekonomiky a energetiky a roli národních parlamentů v rozhodovacím procesu EU.[9] Na návštěvu evropského výboru PSP ČR navázala čtyřčlenná delegace Výboru pro vědu, výzkum, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu PSP ČR pod vedením předsedy Jiřího Zlatušky. Ta se ke konci listopadu setkala se členy výboru pro hospodářství, inovace a znalosti a výboru pro vzdělání Dolní sněmovny britského parlamentu a zástupci příslušných ministerstev k diskusi o financování vědy, vysokoškolském a středoškolském vzdělávání a problematice začleňování znevýhodněných dětí.[10] Taktéž senátní Výbor pro záležitosti Evropské unie navštívil na podzim (7.–9. září) Londýn k debatě o aktuálních výzvách evropské integrace se svými protějšky v britském parlamentu. Rovněž členové Stálé delegace Parlamentu ČR do Parlamentního shromáždění OBSE participovali na monitoringu voleb do britského parlamentu.[11] Ve srovnání s předchozím rokem je tak možné konstatovat, že vztahy na úrovni parlamentní diplomacie si v podstatě zachovaly stejnou dynamiku.

Obdobně jako v roce 2014 i roku 2015 docházelo k setkáním na úrovni ministrů i předsedy vlády s Jan Thompson, britskou velvyslankyní v Praze. Setkání nabývalo charakteru dvoustranných jednání o aktuálních otázkách (např. setkání s ministrem financí Babišem o investičním plánu EU, snížení byrokracie či zlepšení podmínek pro podnikání) či tradičních setkáních se zástupci diplomatických sborů v ČR (např. ministra průmyslu a obchodu Mládka o prioritách českého průmyslu a zahraničního obchodu z počátku května).[12] J. Thompson pokračovala rovněž ve svých návštěvách krajů České republiky. Příkladem může být její setkání společně s velvyslanci Irska a Německa s primátorem města Brna ve druhé polovině června 2015.

K prohloubení vzájemných vztahů došlo na subnárodní úrovni. V březnu 2015 uzavřel Ústecký kraj v Londýně memorandum o spolupráci s londýnskou částí Ealing. Podpis memoranda byl výsledkem tříletého projektu EMPAC, který se zaměřoval na větší zapojení rodičů a dětí migrantů v dětských centrech a školách. Na projektu

se podílela i italská Bologna. Deklarovaná spolupráce by tak měla i nadále probíhat v sociální oblasti s důrazem na integraci přistěhovalců a osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených a jejich vzdělávání.[13]

Z pohledu českých krajanů žijících v Británii lze za důležitou událost označit také zřízení honorárního konzulátu v Manchesteru. Oficiálně byla jeho činnost pod vedením Evy Ross zahájena na počátku srpna 2015. Ministerstvo zahraničních věcí tímto krokem reflektovalo velikost české krajanské komunity ve střední a severní Anglii a její požadavky.[14]

Dvoustranné vztahy v souvislosti s EU

I v roce 2015 představovala Evropská unie významnou dimenzi česko-britských vztahů. Vzájemné vztahy byly silně ovlivněny vnitropolitickým vývojem zejména ve Velké Británii a také krizemi, především migrační, a snahou nalézt jejich řešení na evropské úrovni rozhodování. S určitou mírou zobecnění lze konstatovat, že to byla právě V. Británie, která do velké míry určovala unijní agendu. Tato teze platí zejména pro období od všeobecných voleb do Dolní sněmovny britského parlamentu do konce roku 2015. Sestavením většinové vlády Konzervativní strany se pevnou součástí britské politiky vůči EU stala otázka uskutečnění referenda o setrvání V. Británie v Unii a s tím související tlak britské vlády na reformu EU. Za účelem splnění svého slibu z počátku roku 2013 Cameronova vláda krátce po nástupu k moci předložila návrh zákona o referendu. Po půlročním projednávání obdržel návrh v prosinci 2015 královský souhlas, čímž došlo k jeho uzákonění. Přesné datum konání referenda stanoveno zákonem ale nebylo. Zopakována byla obecná formulace jeho uskutečnění nejpozději do konce roku 2017 s tím, že konkrétní datum mělo vzejít z debat s představiteli členských zemí EU ohledně britských reformních návrhů. Přestože D. Cameron krátce po nástupu do funkce zahájil diplomatická jednání za tímto účelem, konkrétní návrh reforem představil až v dopise adresovaném stálému předsedovi Evropské rady Donaldu Tuskovi počátkem listopadu 2015.[15] Současně své požadavky formuloval v projevu předneseném na Královském institutu mezinárodních vztahů a opětovně zdůraznil, že podporuje členství své země v Unii, ale za předpokladu přijetí navrhovaných změn.[16] Britský premiér definoval čtyři hlavní oblasti reforem. První se stala otázka správy ekonomických záležitostí. Zde Británie požadovala, aby byly přijaty principy, které budou všemi členskými zeměmi EU dodržovány. Jednalo se především o uznání skutečnosti, že v Unii není pouze jedna měna, ale existuje jich několik. V této souvislosti V. Británie vyslovila požadavek ochrany zájmů zemí, které stojí mimo eurozónu, a zajištění integrity vnitřního trhu. Dále zdůraznila princip dobrovolnosti přijímání změn realizovaných v eurozóně v nečlenských zemích. Druhá oblast se vztahovala ke konkurenceschopnosti, v níž V. Británie přivítala dosavadní kroky učiněné na evropské úrovni. Současně však zdůraznila nutnost pokračování ve snižování administrativní zátěže a v odstraňování všech obchodních překážek ve volném pohybu kapitálu, služeb a zboží. Třetí oblast se týkala suverenity, v níž Británie požadovala možnost vyvázat se z principu tzv. stále užšího svazku (*ever closer union*), formulovaného ve zřizovacích smlouvách. Dále formulovala požadavek posílení role vnitrostátních parlamentů zavedením mechanismu, jehož prostřednictvím bude moci

určitý počet vnitrostátních parlamentů zablokovat unijní legislativu. Zároveň zdůraznila nutnost dodržování principu subsidiarity. Poslední oblastí se stala imigrace. V. Británie zde navrhla přijmout taková opatření, která zabrání zneužívání volného pohybu osob a která omezí nárok na britské sociální benefity. Ty by měli pracovníci z jiných členských zemí EU získat až po čtyřech letech příspěvku do britského sociálního systému.

Britské návrhy na reformu EU vyvolaly debatu mezi českými politiky jak vládními, tak opozičními nejen v Praze, ale také v Evropském parlamentu. Týkaly se otázek, z nichž řada patří mezi dlouhodobé priority České republiky a v rámci kterých s V. Británií zastává obdobné postoje. Zejména se jednalo o zlepšení fungování vnitřního trhu, aktivnější obchodní politiku, zvýšení konkurenceschopnosti Unie či snižování administrativní zátěže. Česká vláda rovněž podpořila posílení role vnitrostátních parlamentů v legislativním procesu EU. Oproti britskému návrhu ale zdůraznila spíše jejich proaktivní než blokační roli. Pokud jde o vyvázání se z principu tzv. stále užšího svazku, ČR nepodporovala změnu primárního práva v tomto kontextu, ale právo V. Británie neúčastnit se dalšího prohlubování evropské integrace nezpochybnila. A v této souvislosti poukázala na závěry Evropské rady z června 2014, v nichž bylo reflektováno právo členských zemí EU zapojit se do dalšího procesu integrace dle svého uvážení. Co se týče otázek eurozóny, česká strana vyslovila souhlas s postojem V. Británie, aby rozhodování o prohlubování hospodářské a měnové unie bylo inkluzivní, tj., aby se na něm podílely všechny členské země EU. Zdůraznila ale, aby nová opatření nebránila další integraci eurozóny. Kritickým bodem návrhu byla otázka omezení volného pohybu občanů EU, které Česká republika dlouhodobě chápe jako jednu ze základních svobod EU a stěžejní součást fungování vnitřního trhu. Akcentovala také nutnost rozlišovat mezi volným pohybem osob, občanů EU, a imigrací ze třetích zemí, neboť V. Británie veškerý pohyb cizích státních příslušníků vnímá jako imigraci a nečiní mezi těmito dvěma skupinami rozdíl. Rovněž za diskriminační označila návrh čtyřletého odkladu pro pobírání sociálních dávek. Přitom však souhlasila s nutností zamezit zneužívání volného pohybu primárně na národní úrovni, popř. na úrovni evropské za využití nástrojů sekundárního práva. Jelikož Česká republika od července 2015 předsedala zemím V4, byla před prosincovým zasedáním Evropské rady vypracována na vnější podnět i pozice zemí V4 k britskému návrhu na reformu EU, která do značné míry reflektovala postoje ČR.[17]

Vyjma britského balíčku reformních návrhů byly na evropské úrovni řešeny jednotlivé oblasti evropské integrace. Jednalo se zejména o agendu vnitřního trhu, konkurenceschopnost či obchodní politiku. Tedy o oblasti, v nichž V. Británie a Česká republika dlouhodobě úzce spolupracují a které obě země považují za prioritní. V kontextu připravované strategie pro vnitřní trh připravila skupina obdobně smýšlejících zemí (LMG) včetně České republiky a V. Británie v září 2015 společný dokument, v němž akcentovala pět oblastí, na něž by se EU měla zaměřit, aby dosáhla větší konkurenceschopnosti a ekonomického růstu. Jednalo se o otázku služeb na vnitřním trhu, zajištění konkurenceschopnosti průmyslu, vynucování legislativy, digitalizaci a zajištění vhodného prostředí pro podnikání.[18] Evropská komise strategii pro vnitřní trh se

zbožím a službami schválila na konci října, přičemž řadu navrhovaných opatření této skupiny akceptovala. Strategii podpořila i Rada pro konkurenceschopnost na svém zasedání na konci listopadu 2015.

Právě v souvislosti s jednáním Rady pro konkurenceschopnost iniciovala V. Británie dopis místopředsedovi Evropské komise Fransovi Timmermansovi týkající se lepší právní úpravy za účelem zajištění kvalitnějších podmínek pro podnikání v EU. Akcentovány byly otázky zvýšení transparentnosti legislativního procesu a snižování administrativní zátěže. Země LMG včetně České republiky britskou iniciativu podpořily. Obdobně spolupracovala ČR s V. Británií a dalšími sedmi zeměmi na vypracování tzv. non-paperu k připravované strategii pro obchodní politiku a investice v červenci 2015. V dokumentu země zdůraznily nutnost prohloubení spolupráce v této oblasti, posílení transparentnosti a rychlosti celého procesu obchodní politiky. EU by se dále měla zasazovat za liberalizaci obchodu na globální úrovni, zejména v rámci Světové obchodní organizace, a zaměřit se na otázky digitálního trhu, investice či duševní vlastnictví. Multilaterální spolupráci by měla doplňovat spolupráce bilaterální. Unie by tak měla prosazovat uzavření obchodních smluv s USA, Japonskem a dalšími ekonomikami v oblasti jihovýchodní Asie, Indií a Brazílií, či uzavření dohody o investicích s Čínou. EU se měla také zaměřit na ochranu investic a více pozornosti věnovat dohodám o hospodářském partnerství s chudými zeměmi (zejména v Africe) v rámci rozvoje globálních hodnotových řetězců.[19] Obdobně jako v případě strategie pro vnitřní trh, Evropská komise v nové strategii pro obchodní politiku přijaté v říjnu 2015 a nazvané Obchod pro všechny většinu návrhů zmíněných v non-paperu reflektovala.[20]

Velmi vysoká intenzita vztahů ve výše uvedených agendách se projevila také v dílčí otázce digitálního trhu, který obě země považují za významnou oblast vnitřního trhu EU. To dokládají setkání jak na ministerské úrovni, tak na úrovni ředitelů odborů, a rovněž výměna úředníků mezi Úřadem vlády ČR a britským ministerstvem pro obchod a investice, do jehož gesce digitální agenda spadá. Aktivní roli hrála v této oblasti i britská ambasáda, která se podílela na organizaci několika akcí k digitálnímu trhu v České republice.[21] Zástupci britského ministerstva pro obchod a kabinetu britského premiéra se také účastnili národního konventu o EU na konci dubna, který byl věnován právě digitální agendě.[22]

Úzká spolupráce mezi oběma zeměmi byla také v otázce energeticko-klimatického rámce. Jednání jak na bilaterální úrovni, tak v rámci EU probíhala v kontextu příprav na konferenci o změně klimatu, která se konala ke konci roku 2015 v Paříži.[23] V oblasti energetiky V. Británie, ČR a další země LMG přijaly non-paper vyjadřující k systému řízení energetické politiky, v němž má Evropská komise dohlížet na plnění cílů a požaduje další pravomoci, což není touto skupinou zemí přijímáno pozitivně. Obdobně se obě země vyjadřovaly proti zásahům státu do trhu s elektřinou.[24]

Důležitým tématem vzájemných vztahů se stala rovněž otázka migrační krize. Přestože V. Británie má řadu výjimek a nemusí se tedy do řešení této krize na evropské úrovni příliš zapojovat, v oblastech, které považovala za důležité, tak ale činila. Zejména s ohledem na zajištění bezpečnosti podporovala spolupráci mezi státy

Schengenu a nečlenskými zeměmi, s důrazem na interoperabilitu informačních systémů. V. Británie i Česká republika se dále shodly na podpoře návrhu posílení ochrany vnějších hranic prostřednictvím zřízení Evropské pobřežní a pohraniční stráže či efektivním fungování hotspotů. Problematickým bodem byla ale již výše zmíněná otázka volného pohybu osob a s ním související zneužívání britského sociálního systému,[25] která představovala hlavní téma kampaně v referendu o členství V. Británie v EU odstartované ve druhé polovině roku 2015.

Bezpečnostní vztahy

Spolupráce České republiky a V. Británie v bezpečnostní oblasti se i v roce 2015 vyznačovala velmi dobrou úrovní. Těžiště vzájemných vztahů i nadále spočívalo v multilaterálních iniciativách a projektech. Na rozdíl od předchozího roku byly v roce 2015 realizovány dva projekty, které svým charakterem lze označit za bilaterální spolupráci. První se týkal nácviku poskytnutí podpory letounům spojeneckých armád NATO, tzv. *cross-servicing*, který probíhal ke konci května na základně v Náměšti nad Oslavou. Čeští letci si tak mohli na britském bojovém letounu GR 4 Tornado vyzkoušet nejen základní praktická opatření typu přijetí letounu, přípravu k dalšímu letu, doplnění paliva, ale také jeho navádění ke zničení daného cíle.[26] Druhý pak zapojení dvou českých vojenských hudebníků do britského projektu zahraničních tréninkových misí, jejichž úkolem je pomáhat armádním hudebníkům v partnerských zemích NATO. Vojenští hráči na trubku a lesní roh působili v šestičlenném týmu britské armády v Albánii, Kosovu a Makedonii. Jednalo se o vyústění dlouhodobější spolupráce Britů s Ústřední hudbou AČR i reputace českých vojáků v zemích západního Balkánu.[27]

Hlavní pilíř bezpečnostní spolupráce i nadále představuje program BMATT (*British Military Advisory and Training Team for Central and Eastern Europe*), v jehož rámci čeští a britští specialisté školí výcvikáře pro mírové vedení operací. Program je realizován na základě speciálních kurzů, které probíhají v sídle BMATT ve Vyškově, a tzv. výjezdových týmů (*In-Country Training Teams*), jež zajišťují výcvik vojáků pro mírové operace ve vybraných zemích. Spolupráce v rámci BMATT je uzavírána vždy na pět let. Na základě dohody mezi českou a britskou stranou z roku 2014 o prodloužení tohoto programu byly příslušné dokumenty schváleny usnesením vlády ČR v dubnu a Parlamentem ČR v létě 2015.

Za důležitou linii spolupráce v bezpečnostní oblasti lze i v roce 2015 označit cvičení v rámci NATO. Obecně se počet aliančních cvičení oproti předchozím letům zvýšil, ne ve všech ale docházelo k česko-britské spolupráci. Obě země spolupracovaly např. v rámci březnového cvičení *Crisis Management Exercise*,[28] cvičení *Allied Spirit II.*, jež se uskutečnilo v srpnu v německém Hohenfelsu,[29] či v rámci jednoho z největších aliančních cvičení roku 2015 *Trident Juncture*, které proběhlo na podzim na Pyrenejském poloostrově, Itálii a dalších částech Evropy.[30] Na území České republiky vzájemná spolupráce probíhala v rámci cvičení *Vigorous Warrior 2015* zaměřeného na spolupráci polních nemocnic, které proběhlo v první polovině června v Hradci Králové.[31] V Liberci se počátkem června uskutečnilo velitelsko-štábní cvičení *Yellow Cross 2015* na česko-britském velitelství brigády radiační, chemické a biologické

ochrany (*CBRN Defence*), které spadá po Spojenecký sbor rychlé reakce (ARRC). Cvičení se kromě Čechů a Britů zúčastnili také vojáci z Kanady, Norska a USA. Během cvičení Liberec navštívil také britský brigádní generál Richard Nixon-Eckersall, který se seznámil s jednotlivými aktivitami velitelství včetně nasazení v operacích na podporu ARCC, přístupem k ochraně proti zbraním hromadného ničení a koordinace jednotek sboru.[32] Na rozdíl od roku 2014 a v návaznosti na předchozí ročníky se V. Británie v roce 2015 účastnila Dnů NATO v Ostravě, které proběhly 19.–20. září.[33]

Důležité setkání se uskutečnilo také počátkem června se na Univerzitě obrany v Brně, kde zasedala pracovní skupina NATO (MCDC/CUAxS) zabývající se obranou proti bezpilotním autonomním systémům. Přítomni byli zástupci třinácti členských a partnerských zemí NATO včetně Velké Británie, USA, Německa, Francie či Nizozemska.[34]

Ekonomické vztahy

Velká Británie patří tradičně k významným obchodním partnerům České republiky. A její role v české ekonomice rostla i v roce 2015. V. Británie se pro ČR stala čtvrtým největším exportním trhem s podílem 5,3 % celkového českého exportu a dvanáctým největším dovozním trhem s podílem 2,1 % celkového českého dovozu.[35] V meziročním srovnání došlo k 12,2% nárůstu českého vývozu do V Británie a 7,8% nárůstu britského dovozu do ČR.[36] Po Spolkové republice Německo a Slovensku zůstává V. Británie i nadále třetí nejefektivnější relací našeho zahraničního obchodu.[37] Naopak pro V. Británii atraktivita českého trhu zůstává v podstatě beze změny. V roce 2015 se Česká republika pro ostrovní zemi stala až 29. největším exportním trhem a 19. největším dovozním trhem. Na celkovém britském exportu se Česká republika podílela 0,7 % a na celkovém dovozu pak 1,2 %.[38]

I v roce 2015 tedy pokračoval trend pozitivní obchodní bilance, která celkově dosáhla pro Českou republiku přebytku více než 133 mld. Kč, což ve srovnání s rokem 2014 představuje nárůst přes 17 mld. Kč (viz graf). Nadále největší podíl na vývozech do V. Británie zaujímaly motorová vozidla a stroje obecně.[39] Obdobně v britském vývozu do ČR mělo i v roce 2015 největší zastoupení průmyslové spotřební zboží.[40]

Mezi perspektivní česká vývozní odvětví či investice do V. Británie MZV ČR tradičně řadí automobilový a letecký průmysl, energetiku, potravinářství, IT, strojírenství, stavebnictví či sklo/design.[41] I doporučení Britské obchodní komory (BCC) pro podnikatelské aktivity britských firem v České republice se oproti předchozím letům zásadněji neměnila. Český trh nabízí britským exportérům možnosti v oblastech výzkumu a vývoje, potravinářství, spotřebitelských výrobků, vzdělávání a strojírenství či maloobchodu.[42] Za účelem podpory vzájemného obchodu, především na úrovni malých a středních podniků, pokračovala také BCC ve spolupráci se zástupci krajů a měst v organizaci tzv. Britských dnů. Ty se v roce 2015 uskutečnily v Liberci, Olomouci, Brně, Ostravě a Plzni.[43] Za svoji činnost byla Britská obchodní komora oceněna Radou britských obchodních komor v kontinentální Evropě (*Council of British Chambers of Commerce in Continental Europe*, COBCOE) zlatou medailí jako nejlepší malá obchodní komora roku 2015.[44]

Graf:
Obchodní bilance Česká republika – Velká Británie v letech 2000–2015

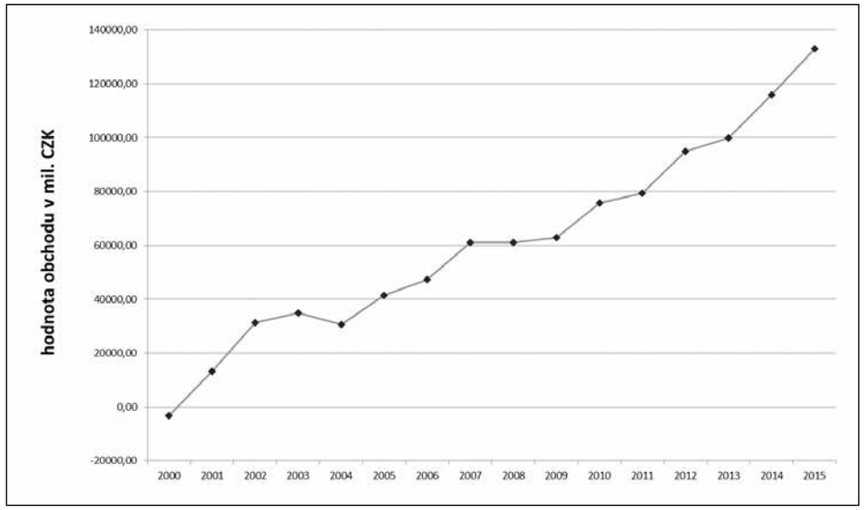

Zdroj: Český statistický úřad, 2016: Databáze zahraničního obchodu.
On-line: **apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO**.

Aktivní roli v rozvoji spolupráce mezi Českou republikou a V. Británií hrálo rovněž britské velvyslanectví v Praze, které se podílelo na organizaci řady akcí. Jednalo se například o webinar o příležitostech britských podnikatelů v ČR v dubnu, protikorupční seminář v Praze či konferenci o kybernetické bezpečnosti v Brně v říjnu 2015. V říjnu proběhlo na půdě britské ambasády v Praze za účasti zástupců MPO ČR setkání s podnikateli ze Severního Irska. Akce nazvaná *Invest Northern Ireland* se zaměřila na investiční příležitosti v České republice a v Severním Irsku.[45] Ve spolupráci s MD ČR byla v březnu zorganizována konference o možnostech využití projektů partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP) při modernizaci české železniční infrastruktury. V této oblasti je V. Británie chápána jako úspěšná a využití jejích zkušeností při budování železniční infrastruktury v České republice jako přínosné.[46] Obdobně britská ambasáda v Praze spolupracovala s MV ČR na organizaci březnové konference o novodobém otroctví, které V. Británie i Česká republika považují za důležitý problém sociálně-ekonomického vývoje. Ten se projevuje zejména pracovním vykořisťováním, podvodnými sňatky či sexuálním vykořisťováním. Velká Británie za účelem potírání moderního otroctví přijala již v roce 2014 strategii, jejíž součástí je i spolupráce se zeměmi obětí tohoto trendu. Česká republika se společně s Polskem, Rumunskem, Nigérií či Albánií řadí do první desítky zemí podle původu obětí moderního otroctví.[47] Význam tohoto tématu pro obě země podtrhla i česko-britská policejní konference, jež proběhla počátkem června 2015 na českém velvyslanectví v Londýně

a jež se primárně zaměřila na otázku moderního otroctví a rovněž drogové problematiky. Akce se kromě českých zástupců policejních složek zúčastnili zástupci britské policie i ministerstva vnitra.[48]

Obdobně jako v předchozích letech i v roce 2015 se pozornost orientovala na podporu projektů v rámci ekonomické diplomacie. České firmy (např. Česká zbrojovka, Gumárny Zubří či Zbrojovka Brno) se tak účastnily obranného a bezpečnostního veletrhu DSEI, který proběhl v polovině září v Londýně.[49] Dále sedm českých společností (Benekov, Hotjet CZ či První brněnská strojírna) zaměřujících se na technologie v oblasti obnovitelných zdrojů bylo zastoupeno na britském veletrhu Nextgen 2015 v říjnu 2015. Výstava českých výrobců byla doprovázena i odborným seminářem CzechTrade.[50] Zmínit lze i podporu projektů v oblasti inovací. V polovině října proběhla v Londýně prezentace pěti českých ICT start-upů v rámci setkání technologických firem zemí V4 s britskými investory. Cílem bylo nejen představit české firmy z oblasti IT, ale také zvýšit povědomí o možnostech, které český trh potenciálním investorům z V. Británie v této oblasti nabízí.[51] V rámci snah co nejvíce přiblížit Velkou Británii českým firmám publikovala agentura CzechTrade článek o možnostech podnikání ve V. Británii pro malé a střední podniky.[52]

Významnou akcí z pohledu zahraničního obchodu byl také londýnský veletrh Focus, který se uskutečnil v prosinci 2015. Tento veletrh, který svým zaměřením na otázku lokací pro zahraniční filmaře představuje důležitou platformu pro navazování spolupráce, se poprvé uskutečnil v Evropě. Českou republiku na veletrhu zastupovala Czech Film Commission společně se zástupci dalších produkčních společností a firem.[53]

Kulturní vztahy

Vzájemná spolupráce obou zemí v oblasti kulturní diplomacie roku 2015 se zásadněji nelišila od předchozích let a probíhala na vysoké úrovni. Mezi tradiční témata vzájemných vztahů patří připomínka událostí druhé světové války. Obdobně tomu bylo i v roce 2015. Připomínáno bylo 70. výročí konce druhé světové války nejen ve V. Británii, ale také v České republice, kde se v květnu za přítomnosti britské velvyslankyně uskutečnila řada akcí ve svatovítské katedrále, kongresovém centru v Praze či v Terezíně. V připomínce na toto výročí udělil ministr obrany ČR plukovníku Bernardu Lebovičovi Petersovi, který sloužil u 311. československé perutě RAF, čestný pamětní odznak. Ocenění bylo uděleno in memoriam synovi plukovníka na české ambasádě v Londýně na konci listopadu 2015.[54] Zároveň bylo v Praze prostřednictvím několika pietních setkání připomenuto 70. výročí návratu letců RAF do Československa. Zmínit je možné např. odhalení makety letounu Spitfire Mk. IX na Hradčanském náměstí či památníku letcům RAF na Terminálu 4 Letiště Václava Havla, jehož vybudování zaštítil prezident republiky Miloš Zeman, předseda Senátu PČR Milan Štěch, ministr financí Andrej Babiš, ministr obrany Martin Stropnický a Nadace Vize 97.[55]

Dále proběhly vzpomínkové akty 75. výročí bitvy o V. Británii, kterých se účastnili i českoslovenští letci RAF. Akce se uskutečnily po celé Velké Británii včetně československého památníku na vojenském hřbitově v Brookwoodu za účasti vedoucího českého velvyslanectví Antonína Hradílka, velvyslance Slovenské republiky Ľubo-

míra Reháka, brigádního generála Jaromíra Šebesty a veteránů druhé světové války. Bitva byla připomínána i v České republice, např. koncertem na začátku října 2015 v Praze.[56]

Smutnou událostí se stalo úmrtí sira Nicholase Wintona 1. 7. 2015. Muži, který byl úzce spjat s událostmi druhé světové války, věnovaly svou vzpomínku přední osobnosti britského politického života včetně předsedy vlády D. Camerona a také české politické scény. V reakci na tuto skutečnost byla v září 2015 představena nová poštovní známka České republiky s podobiznou N. Wintona a o měsíc později ministr zahraničních věcí ČR společně s britskou velvyslankyní v Praze a primátorkou hl. m. Prahy slavnostně otevřeli výstavu Wintonovy vlaky na Václavském náměstí.[57]

V souladu s novu koncepcí zahraniční politiky kladoucí mj. důraz na prosazování dobrého jména České republiky v zahraničí prostřednictvím kulturní diplomacie byla pozornost věnována širokému spektru témat a oblastí. Jedním z nich se stala prezentace české architektury. Jednalo se o výstavu kreseb architekta Jana Kaplického obsahující nejen návrhy staveb, ale také oděvů a další tvorbu, na jejíž organizaci spolupracovalo České centrum v Londýně s galerií Architectural Association School of Architecture. Následně byla rovněž vydána kniha *Jan Kaplický – Drawings* doprovázená debatou předních architektů Evy Jiřičné a Deyana Studjice v knihkupectví RIBA. Dále byl londýnskému publiku představen výběr staveb rodinných domů realizovaných v ČR po roce 1989. Výstava „Czech Houses“ se poté z Londýna přesunula do Bristolu jako součást projektu CZECH 15, který byl vytvořen ve spolupráci ČC v Londýně a School of Modern Languages na univerzitě v Bristolu při příležitosti oslav patnácti let výuky češtiny. V rámci tohoto projektu byl připomínán i český vědec Otto Wichterle.[58]

Významnou událostí bylo i zastoupení české umělkyně Běly Kolářové na výstavě ve Whitechapel Gallery věnované abstraktnímu umění za posledních sto let. Obdobně se v Londýně představil jeden z nejvýraznějších současných českých malířů Jakub Špaňhel. Výstava jeho děl proběhla v první polovině října ve Frameless Gallery. Po dvou letech se do Londýna vrátila i konceptuální umělkyně Eva Koťátková s projektem „Collection of Suppressed Voices“, který byl představen na Frieze Art Fair ve spolupráci s ČC v Londýně. Kulturní spolupráce probíhala dále i v oblasti hudby, filmu, designu a literatury. Z nejrůznějších akcí lze zmínit první retrospektivní putovní přehlídku filmů Věry Chytilové ve V. Británii, retrospektivu děl režiséra Vojtěcha Jasného k jeho 90. narozeninám či týdenní pobyt českého básníka a překladatele Tomáše Míky ve velšském Aberystwythu, který se uskutečnil na pozvání Wales Literature Exchange a v jehož rámci obdržel M. Míka nabídku na mj. překlad velšského autora R. S. Thomase do českého jazyka.

V říjnu 2015 došlo rovněž k slavnostnímu odhalení busty T. G. Masaryka při příležitosti 100. výročí založení Školy slovanských a východoevropských studií (SSEES). Právě Masarykova přednáška z října 1915 zahájila činnost této školy, jež je od roku 1999 součástí University College London.[59]

Spolupráce českých a britských univerzit byla předmětem debat i v České republice za zprostředkování britské velvyslankyně v Praze Jan Thompson. Na britské ambasádě se debatovalo o spolupráci mezi Univerzitou Karlovou v Praze a University

of Hull a byla navázána nová kooperace mezi International Business School v Brně a Staffordshire University.

Britská kultura byla prezentována rovněž v České republice. V březnu proběhl v Praze již 13. ročník tradičního setkání fanoušků britského humoru Trpaslicon, v první polovině dubna pak dny britské módy. Počátkem října se uskutečnil britský víkend v Plzni jako součást akcí Evropského města kultury, na konci listopadu proběhl první ročník Dnů britského filmu a kultury v Uherském Hradišti.[60]

Obdobně jako v předchozích letech (vyjma roku 2014) i v roce 2015 se jedním z laureátů ceny Gratias agit stala osobnost působící ve Velké Británii. Cenu obdržel Joseph Czernin in memoriam, neboť v dubnu 2015 zemřel. Czernin byl významnou osobností české a slovenské komunity v Londýně, kde působil od roku 1947.[61]

V rámci kulturní spolupráce nelze nezmínit ne příliš obvyklé zapojení britské velvyslankyně do Prague Shakespeare Company, s níž se v divadle Kolovrat představila v roli Olivie v Shakespearově komedii *Večer tříkrálový*.

VELKÁ BRITÁNIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Ve srovnání s předchozími lety nedošlo k výraznějším změnám ohledně zapojení klíčových aktérů do procesu tvorby zahraniční politiky. I nadále stěžejní roli sehrává Ministerstvo zahraničních věcí ČR a jeho součásti – Odbor států severní a východní Evropy, Odbor Společné zahraniční a bezpečnostní politiky, odbory zabývající se otázkami evropské integrace a Odbor veřejné diplomacie. Na utváření zahraniční politiky vůči V. Británii se podílely také organizační složky ministerstva. Jednalo se o Zastupitelský úřad v Londýně, Stálé zastoupení v Bruselu či České centrum v Londýně, příspěvkovou organizaci MZV ČR. Důležitou roli v rámci debaty a formulace postojů ve vztahu k Evropské unii zastával Úřad vlády ČR.

Na rozvoji vzájemných vztahů se podílela i sektorová ministerstva. V oblasti bezpečnostních vztahů bylo zapojeno Ministerstvo obrany ČR a Armáda ČR, v rámci ekonomické spolupráce Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a jeho příspěvkové organizace CzechTrade a CzechInvest, v oblasti migrace se jednalo o Ministerstvo vnitra ČR, v otázkách ochrany životního prostředí, klimatických změn a energetiky pak o Ministerstvo životního prostředí ČR či Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Svou tradiční omezenou roli v utváření zahraniční politiky hrál Parlament ČR. Současně však byly obě komory Parlamentu ČR zapojeny do debaty o koncepčních dokumentech diskutovaných na vládní úrovni, především do formulace koncepce české politiky vůči Evropské unii. Aktivněji do rozvoje česko-britských vztahů vstupovala řada substátních aktérů (kraje, města), nestátních aktérů (např. Britská obchodní komora) a soukromých subjektů.

Komplexnost vzájemné spolupráce a zapojení širokého spektra aktérů na různých úrovních rozhodování kladla velký velké nároky na koordinaci, jejíž míra se odvíjela od projednávané oblasti. Unijní témata jsou tradičně koordinována Úřadem vlády ČR. V souvislosti s debatovanými britskými návrhy na reformu EU a za účelem zajištění

koordinovaného postoje České republiky byla v roce 2015 pod vedením Úřadu vlády ČR vytvořena pracovní skupina, na jejíž činnosti se podíleli zástupci Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR.[62]

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI VELKÉ BRITÁNII V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Obdobně jako v roce předchozím i roku 2015 se problematika vzájemných vztahů České republiky a Velké Británie stala předmětem debaty v mediálním a veřejném prostoru České republiky, byť v omezeném rozsahu. Významnou roli v tomto směru hrála britská velvyslankyně v Praze, která českým médiím poskytovala rozhovory nejen v souvislosti s vývojem ve V. Británii jako takové, ale hovořila rovněž o česko-britské spolupráci např. v oblasti železniční infrastruktury. Vzájemné vztahy obou zemí byly zmíněny i v mediálních výstupech britského ministra zahraničních věcí při jeho návštěvách Prahy. Mezi hlavní témata, kterými se média, politici i odborná veřejnost zabývali, byly jednotlivé aspekty britské politiky, zejména byla pozornost věnována britským všeobecným volbám a sestavení většinové vlády D. Camerona.

Ve druhé polovině roku se mediálnímu i odbornému zájmu těšila problematika britského návrhu na reformu Evropské unie a s ní úzce spojené problematiky referenda o členství Británie v EU. V této souvislosti nebyly opomenuty ani jednotlivé kampaně podporující Brexit či setrvání V. Británie v Unii. V tomto rámci byla pozornost zaměřena i na migrační krizi včetně otázky volného pohybu občanů EU v Británii.

Česká i britská média se zaměřila také na královskou rodinu. Medializováno bylo narození dalšího potomka vévodkyně a vévody z Cambridge na jaře 2015 a rovněž délka panování britské královny Alžběty II., která 9. září překonala do té doby nejdéle vládnoucí britskou panovnici, královnu Viktorii.

K medializovaným tématům patřilo rovněž působení britské velvyslankyně v Prague Shakespeare Company.

ZÁVĚR

Stěžejním rámcem vzájemných vztahů Velké Británie a České republiky i nadále zůstává evropská úroveň spolupráce. Klíčovými tématy se staly britské návrhy na reformu Evropské unie a otázka konání referenda o členství V. Británie v Evropské unii. V úzké návaznosti na postavení Británie v EU byla řešena i problematika volného pohybu osob v EU, zejména ve V. Británii, a přílivu migrantů do Unie ze třetích zemí.

Z hlediska zahraničněpolitického jednání Česká republika vystupovala vůči V. Británii *reaktivně*, přičemž se její postoj dle projednávané agendy pohyboval od ofenzivního ke spolupracujícímu. Ofenzivní jednání bylo možné zaznamenat právě v oblasti volného pohybu osob, kdy se ČR negativně vymezovala vůči britským návrhům na jeho omezení. Naopak za spolupracující jednání lze charakterizovat postoj české

strany v oblastech vnitřního trhu, posilování konkurenceschopnosti, evropské obchodní politiky či v digitální agendě.

V oblasti bezpečnosti i nadále těžiště vzájemných vztahů představuje multilaterální spolupráce (i přes dva nové bilaterální projekty). Obdobně rostla vzájemná obchodní výměna a kulturní diplomacie dále vyvíjela intenzivní činnost. Obecně lze konstatovat, že pokračoval trend naplňování multilaterální diplomacie, ať již v rámci EU či NATO, jakožto nezbytné součásti vztahů bilaterálních.

Dynamika vzájemných vztahů na politické úrovni nabyla velmi intenzivní úrovně zejména ve druhé polovině roku 2015, po vytvoření většinové konzervativní vlády. Zvýšení této dynamiky se na rozdíl od předchozích let částečně promítlo také do českého veřejného prostoru.

Poznámky

1. MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, s. 12, 13. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.
2. Vláda ČR: *Koncepce politiky ČR v EU: Aktivní a srozumitelná ČR v jednotné Evropě*, s. 3–4, 6, 27. 4. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-udelala-dalsi-proevropsky-krok--schvalila-koncepci-politiky-cr-v-eu-129459/**.
3. Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 4. 4. 2016.
4. MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data IV–VI/2015*, červenec 2015, s. 21.
5. Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 22. 4. 2016.
6. Rozhovor se zástupcem MPO ČR, 7. 4. 2016.
7. MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data X–XII/2015*, leden 2016, s. 73 a 129.
8. Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 4. 4. 2016.
9. Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 22. 4. 2016. MZV ČR: *Státní tajemník Tomáš Prouza a delegace Výboru pro evropské záležitosti PČR uskutečnili jednání v Londýně*, 25. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/statni_tajemnik_tomas_prouza_a_delegace.html**.
10. MZV ČR: *Čeští poslanci debatovali v Londýně reformu školství*, 1. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/cesti_poslanci_debatovali_v_londyne.html**.
11. Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 4. 4. 2016.
12. MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data IV–VI/2015*, červenec 2015, s. 75–76.
13. MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2015*, duben 2015, s. 176–177.
14. Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 22. 4. 2016. MZV ČR: *Česká republika otevřela honorární konzulát v britském Manchesteru*, 13. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/aktuality/ceska_republika_otevre_honorarni.html**.
15. UK Government: *The Prime Minister's Letter to President of European Council Donald Tusk. A New Settlement for the United Kingdom in a Reformed European Union*, 10. 11. 2015. On-line: **www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/475679/Donald_Tusk_letter.pdf**.
16. Cameron, David: *The Future of Britain's Relationship with the European Union*, 10. 11. 2015, Chatham House. The Royal Institute of International Affairs. On-line: **www.chathamhouse.org/event/future-britains-relationship-european-union**.
17. Rozhovor se zástupcem MZV ČR, 4. 4. 2016; rozhovor se zástupcem MPO ČR, 7. 4. 2016; vláda ČR: *Komentář předsedy vlády k britským návrhům na reformu EU*, 10. 11. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/komentar-predsedy-vlady-k-britskym-navrhum-na-reformu-eu-136822/**.

[18] Rozhovor se zástupcem MPO ČR, 7. 4. 2016.
[19] *Non-Paper on behalf of the Trade Policy Committees Full Members of the Czech Republic, Denmark, Estonia, Finland, Latvia, Malta, Slovenia, Sweden and the United Kingdom*, 27. 7. 2015.
[20] Evropská komise: *Obchod pro všechny. Cesta k zodpovědnější obchodní a investiční politice* (Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2015). On-line: **trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/january/tradoc_154153.pdf**.
[21] Rozhovor se zástupcem Úřadu vlády ČR, 14. 4. 2016; rozhovor se zástupcem MPO ČR, 14. 4. 2016.
[22] Národní konvent: *Doporučení: Digitální agendu by měl řešit jeden úřad, radí Národní konvent vládě*, 28. 4. 2015. On-line: **www.narodnikonvent.eu/1077/doporuceni-5/**.
[23] Rozhovor se zástupcem MŽP ČR, 18. 4. 2016.
[24] Rozhovor se zástupcem MPO ČR, 15. 4. 2016.
[25] Rozhovor se zástupcem MV ČR, 7. 4. 2016; rozhovor se zástupci MPSV ČR, 22. 4. 2016.
[26] Armáda ČR: *Vrtulníkáři na britském Tornadu cvičí, jak se postarat o cizí letoun*, 25. 5. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vrtulnikari-na-britskem-tornadu-cvici--jak-se-postarat-o-cizi-letoun-110597/**.
[27] Armáda ČR: *Britská armáda angažovala české vojenské hudebníky, aby učili hudbu na Balkáně*, 9. 6. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/britska-armada-angazovala-ceske-vojenske-hudebniky--aby-ucili-hudbu-na-balkane-111241/**.
[28] MO ČR: *Alianční cvičení krizových orgánů CMX 2015 ukončeno*, 11. 3. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/aliancni-cviceni-krizovych-organu-cmx-2015-ukonceno-107703/**.
[29] Armáda ČR: *Mezinárodní cvičení Allied Spirit II bylo zahájeno*, 6. 8. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/mezinarodni-cviceni-allied-spirit-ii-bylo-zahajeno-113130/**.
[30] Armáda ČR: *Letouny L-159 ALCA se zapojily do největšího zahraničního cvičení NATO*, 20. 10. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/letouny-l-159-alca-se-zapojily-do-nejvetsiho-zahranicniho-cviceni-nato-115744/**; Armáda ČR: *Čeští chemici na cvičení Trident Juncture dekontaminují své zahraniční partner*, 3. 11. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cesti-chemici-dekontaminuji-sve-zahranicni-partnery-116303/**.
[31] *Exercise Vigorous Warrior 2015*. On-line: **www.coemed.org/news-a-events/news/313-vigorous-warrior-2015**.
[32] Armáda ČR: *Britský generál zavítal do Liberce*, 9. 6. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/britsky-general-zavital-do-liberce-111232/**.
[33] Dny NATO v Ostravě, 19.–20. 9. 2015. On-line: **2015.natodays.cz/**.
[34] MO ČR: *Experti NATO řešili na Univerzitě obrany, jak se bránit proti dronům*, 15. 6. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/experti-nato-resili-na-univerzite-obrany--jak-se-branit-proti-dronum-111540/**.
[35] Rozhovor se zástupcem MPO ČR, 12. 4. 2016.
[36] MPO: *Hlavní tendence průmyslu a zahraničního obchodu v roce 2015 a úvahy o dalším vývoji*, duben 2016. On-line: **www.mpo.cz/dokument173308.html**.
[37] ZÚ Londýn: *Souhrnná teritoriální informace Velká Británie*, stav ke dni 1. 6. 2016. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/teritorialni-informace-zeme/velka-britanie.html**.
[38] Office for National Statistics: *Statistical bulletin: UK Trade: January 2016*, 11. 3. 2016. On-line: **www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/bulletins/uktrade/january2016**.
[39] Český statistický úřad (2016): *Databáze zahraničního obchodu*. On-line: **apl.czso.cz/pll/stazo/STAZO.STAZO**.
[40] International Trade Centre (2016): *Trade map*. On-line: **www.trademap.org/(X(1)S(qrksd045etafbh55ly1zguei))/Bilateral_TS.aspx**.
[41] ZÚ Londýn: *Souhrnná teritoriální informace Velká Británie*, op. cit.

[42] British Chambers of Commerce (2016): *Export Britain. Market Snapshots – Czech Republic*. On-line: **exportbritain.org.uk/market-snapshots/czech-republic.html**.
[43] British Chamber of Commerce: *British day in Liberec*, 28. 1. 2015. On-line: **www.britishchamber.cz/event-detail/BRITISH-DAY-IN-LIBEREC-391/**; British Chamber of Commerce: *British day in Ostrava*, 20. 3. 2015. On-line: **www.britishchamber.cz/event-detail/BRITISH-DAY-IN-OSTRAVA-394/**; CzechInvest: *Britský den v Olomouci*, 12. 6. 2015. On-line: **www.czechinvest.org/britsky-den-v-olomouci?term=12. 6. 2015 & place=Olomouc**; British Chamber of Commerce: *British day in Pilsen*, 2. 10. 2015. On-line: **www.britishchamber.cz/event-detail/BRITISH-DAY-IN-PILSEN-422/**; British Chamber of Commerce: *British day in Brno*, 25. 11. 2015. On-line: **www.britishchamber.cz/event-detail/BRITISH-DAY-IN-BRNO-434/**.
[44] British Chamber of Commerce, 15. 4. 2016. On-line: **www.britishchamber.cz/About-us-94.htm**.
[45] Rozhovor se zástupcem MPO, 12. 4. 2016.
[46] MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2015*, duben 2015, s. 94–95.
[47] Tamtéž, s. 97–98.
[48] MZV ČR: *Česko-britská policejní conference*, 8. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/aktuality/cesko_britska_policejni_konference.html**.
[49] MZV ČR: *Česká oficiální expozice na veletrhu DSEI 2015*, 7. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/czech_pavilion_at_dsei_2015.html**.
[50] MZV ČR: *České firmy na veletrhu Nextgen 2015 ve Stoneleigh Park*, 8. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/ceske_firmy_se_predstavily_na_veletrhu.html**.
[51] CzechInvest: *České ICT start-upy zazářily před investory v Londýně*, 21. 10. 2015. On-line: **www.czechinvest.org/ceske-ict-start-upy-zazarily-pred-investory-v-londyne**.
[52] Macourek, Martin: *Británie jako magnet. České MSP se jí obávají zbytečně*. Trade News, 2/2015, duben 2015, s. 20–26. On-line: **www.czechtrade.cz/o-czechtrade/reference/czechtrade-media/britanie-je-jako-magnet-ceske-msp-se-ji-obavaji-zbytecne-27-4-2015/**.
[53] *Češi vyrazí do Londýna lákat zahraniční filmaře*. E15, 18. 8. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/obchod-a-sluzby/cesi-vyrazi-do-londyna-lakat-zahranicni-filmare-1219190**.
[54] MZV ČR: *Udělení pamětního odznaku ministra obrany ČR veteránovi RAF*, 26. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/udeleni_pametniho_odznaku_ministra.html**.
[55] MO ČR: *Praha vzdává hold letcům RAF*, 14. 8. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/praha-vzdava-hold-letcum-raf-113324/**; MO ČR: *Českoslovenští letci RAF mají svůj památník na letišti v Praze Ruzyni*, 24. 8. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ceskoslovensti-letci-raf-maji-svuj-pamatnik-na-letisti-v-praze-ruzyni-113627/**.
[56] MZV ČR: *75. výročí Bitvy o Británii*, 15. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/x75_vyroci_bitvy_o_britanii.html**; MZV ČR: *Vzpomínkový akt Svazu letců svobodného Československa v Brookwoodu*, 3. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/vzpominkovy_akt_svazu_letcu_svobodneho.html**.
[57] Vláda ČR: *Pocta velkému muži: Výstava „Wintonovy vlaky" bude na Václavském náměstí v Praze měsíc připomínat Nicholase Wintona*, 7. 10. 2015. On-line**: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/pocta-velkemu-muzi-vystava-_wintonovy-vlaky_-bude-na-vaclavskem-namesti-v-praze-mesic-pripominat-nicholase-wintona--135601/**.
[58] České centrum v Londýně. On-line: **london.czechcentres.cz/cs/**.
[59] MZV ČR: *Busta TGM odhalena v londýnské Škole slovanských a východoevropských studií*, 21. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/london/cz/aktuality/busta_tgm_odhalena_v_londynske_skole.html**.
[60] Trpaslicon, březen 2015. On-line: **www.trpaslicon.cz/2015/**; Dny britského filmu a kultury, 01 UK/UH, Uherské Hradiště, 26.–29. 11. 2015. On-line: **2015.ukuh.cz/cz/**.
[62] MZV ČR: *Gratias agit MMXV*, s. 15.
[63] Rozhovor se zástupcem Úřadu vlády ČR, 14. 4. 2016.

Kapitola 14

Dálný východ v české zahraniční politice

Rudolf Fürst

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Tato kapitola pokrývá oblast Dálného východu (DV), jmenovitě Čínskou lidovou republiku (ČLR), oba korejské státy, Japonsko, Tchaj-wan a Mongolsko. Podobně jako ve všech předcházejících kapitolách této monografie je do této skupiny zařazen také Vietnam z toho důvodu, že se jedná pro ČR o významnou zemi, která zatím není zpracována v samostatné kapitole o jihovýchodní Asii. Česká republika nemá v oblasti DV specifické politické zájmy, sdílí mainstreamovou politiku EU a jejích hlavních členských zemí, podporující politicky a bezpečnostně vyváženou a stabilní situaci v Asijsko-pacifické oblasti. Hlavním zájmem všech zúčastněných evropských států je prohlubování hospodářských kontaktů v oblasti investic a obchodu v mimořádně důležitém ekonomickém prostoru.

Výběr témat v omezeném prostoru této kapitoly se – stejně jako v minulých dílech této analýzy – soustřeďuje přednostně na nové a podstatné události a trendy v agendě ČR vůči oblasti Dálného východu, není cílem podat detailní a vyčerpávající záznam všech zmíněných států DV. Z hlediska českých zájmů je dominantním tématem ve vztazích se zeměmi DV posilování ekonomických kontaktů. V tomto směru lze v návaznosti na předchozí díl konstatovat pokračující trend rapidního nárůstu agendy s dvěma hlavními partnerskými státy: s Korejskou republikou (Jižní Koreou, KR) a Čínou. V obou případech české bilaterální vztahy dospěly do podoby strategického partnerství, s KR deklarovaným během návštěvy korejské prezidentky v Praze, a v případě Číny oznámením tohoto cíle u příležitosti návštěvy českého předsedy vlády v Číně, kde byl potvrzen také záměr uskutečnit historicky první cestu čínské hlavy státu do Prahy pro následující rok 2016. Ještě dále posunul úroveň česko-čínských kontaktů prezident Miloš Zeman, který jako jediný ze současných vrcholných představitelů EU přijel do Pekingu na oslavy 70. výročí ukončení druhé světové války s podtextem mocenských ambicí ČLR.

Zatímco české sbližování s Korejskou republikou má svou vlastní dynamiku vycházející z bilaterálních kontaktů od devadesátých let a prohloubení kontaktů KR s EU (viz Dohoda o volném obchodu z roku 2011), čínská strategie je ještě silněji ukotvena v multilaterálních formátech strategického partnerství EU–ČLR (od 2003), regionálního formátu 1+16 (od 2012) a nově také globálním projektem *One Belt One Road* (Jeden pás, jedna cesta), který vzešel z předefinování předchozího projektu *Silk Road* (Hedvábná stezka), spojujícího transkontinentální systém regionálních kooperačních projektů zaměřených na výstavbu logistické a dopravní infrastruktury s rozsáhlou investiční pobídku ČLR směřovanou do vybraných odvětví. Česká pozice benefituje také z dlouhodobě stabilních bilaterálních kontaktů s Japonskem a také z existujícího formátu V4+Japonsko.

Proaktivní politika České republiky vůči Číně navazovala na předchozí roky od pádu kabinetu Petra Nečase v duchu strategických vládních dokumentů, tj. zejména *Programového prohlášení vlády* (Bohuslava Sobotky),[1] *Koncepce zahraniční politiky ČR*[2] a *Exportní strategie ČR pro období 2012–2020*.[3] Oddíl zahraniční politiky ve vládním prohlášení Sobotkovy vlády se od předchozí verze programu vlády P. Nečase liší zmínkou o intenzivních vztazích s mimoevropskými zeměmi, které v předcházejícím dokumentu takto explicitně a významně (v prvním odstavci) zmíněny nebyly. Nové pojetí lidských práv na rozdíl od předešlé vlády v oddílu o zahraniční politice kontextualizuje lidská práva s rozvojovou politikou a humanitární pomocí.[4] Rapidní zlepšení politického dialogu s Pekingem je tak s vládním prohlášením v souladu, v oblasti lidských práv Praha nijak ve skutcích neustupovala, zato v rétorice prezidenta se tak stalo od jeho nástupu do funkce značnou měrou. Politika Prahy se stala více pragmatickou a zohledňující nebývale silný zájem Pekingu o prostor postkomunistické Evropy. Dynamika vzestupu bilaterálních kontaktů ČR–ČLR byla v daném období robustní, ČR se v sledovaném roce ocitlo v dosud netypické roli favorita mezi státy regionálního formátu 1+16, tak i dokonce v celoevropském (tj. EU) kontextu. Ačkoliv se agenda 1+16 stala v české politice významným nástrojem, pragmatická politika Prahy se soustřeďovala především na bilaterální vztahy, jak ostatně činí i další diplomaticky aktivní státy šestnáctky, typicky zejména Maďarsko, Polsko a země Balkánu. Formát 1+16 je v zúčastněných evropských zemích, zejména v nominálně prominentní V4, v akademických kruzích hodnocen rezervovaně, s ohledem na reálné ekonomické přínosy dokonce značně kriticky.[5] Sdružení 1+16 je vnímáno jako výrazně asymetrické ve smyslu větších výhod pro samotnou Čínu, hodnotit jeho efektivitu z pozice jednotlivých evropských partnerů však vyžaduje větší časový odstup s ohledem na teprve tříletou historii trvání.

Česká republika zužitkovala své předsednictví v V4 ve dvou prestižních summitech: V4 s Jižní Koreou a V4 s Japonskem. Zejména agenda s Korejskou republikou zaznamenala značnou gradaci, když došlo v daném roce k vyhlášení strategického partnerství ČR–KR, souběh jihokorejské a čínské aktivity svědčí o stabilně rostoucí relevanci ČR v pohledu ekonomicky silných států DV. Podobně i summit V4+Japonsko ministrů zahraničních věcí (listopad 2015) v Lucemburku potvrdil trvale aktivní vztahy V4 s Japonskem (předchozí summit v roce 2013) a zájem o další pokračování schůzek na takto vysoké úrovni s dvouletým odstupem.[6]

Zatímco intenzivní kontakty s Korejskou republikou mají širokou politickou podporu politických a ekonomických elit, včetně opozice a médií, výsledky nové pročínské politiky nemají přesvědčivé ekonomické efekty a jsou částí ekonomicky nezainteresované opozice tematizovány ve formě kritiky vlády za opouštění podpory lidských práv. Pro média se stala Čína vnitropoliticky polarizujícím tématem a intenzita negativní interpretace české nové politiky odhalila omezenou kapacitu státních institucí obhájit potřebu politického dialogu s mezinárodně nepopulární a *soft power* postrádající ČLR. Odcizení nové pragmatické politiky vůči Číně od veřejného mínění ve sledovaném roce ve srovnání s předchozím pokračovalo. Hájit proaktivní politiku vůči Pekingu proti odporu médií a veřejnosti je v ČR nevděčný úkol. Z pohledu národního zájmu a v kontextu s multilaterálními formáty regionálního sdružení 1+16 a strategického partnerství EU–ČLR se však jeví restart české politiky vůči ČLR nadějněji.

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Historicky nejlepší bilaterální kontakty s Korejskou republikou potvrdily návštěvy premiéra Sobotky v Soulu (únor) a prezidentky Pak Kun-hje v Praze (prosinec). Česká vládní delegace vedená premiérem Sobotkou zavítala po 14 letech do hlavního města KR, kde proběhlo podnikatelské fórum, jednání o obchodních a investičních projektech, předjednala se návštěva korejské prezidentky v Praze pro tentýž rok a oficiálně bylo oznámeno ustanovení strategického partnerství mezi oběma státy. Poté pražské setkání na úrovni prezidentů a vlád finalizovalo předjednané dohody: představilo *Akční plán česko-korejského strategického partnerství*, které zahrnuje spolupráci v oblasti bezpečnosti, investic, obchodu, kultury, školství a vědecko-technických kontaktů.[7] Korejští partneři projevili zájem o dostavbu jaderných bloků v Temelíně a Dukovanech, avšak bez konkretizace z české strany, která má více zájemců. Potvrzen byl záměr výstavby nové továrny Nexen Tire v Ústeckém kraji a Hyundai Mobis (v případě Hyundai okolo 4 mld. Kč) na výrobu světlometů.[8] Korejská strana kromě uvedeného nabízí ČR prodej vojenských vrtulníků, jeví také zájem o spolupráci v oblasti bio- a nanotechnologií. Korejská republika byla tou dobou statisticky třetím největším investorem v ČR po Německu a Japonsku.[9]

Vedle bilaterálních jednání se prezidentka Pak zúčastnila také setkání ve formátu V4–KR. Soul se snaží držet krok s čínskou ekonomickou expanzí do střední a východní Evropy a tento prestižní summit za účasti premiérů (Sobotka, Orbán, Fico a Szydło) potvrdil upevnění kontaktů KR–V4, definované v rozsáhlém 38bodovém společném prohlášení.[10]

Gradující politické a hospodářské kontakty s ČLR potvrdily návštěvy premiéra Sobotky a prezidenta Zemana. Prezident navštívil opět po roce Peking (srpen) u příležitosti oslav konce druhé světové války. Miloš Zeman, k nelibosti české opozice, byl jediným oficiálním představitelem EU, který se zúčastnil pompézních oslav 70. výročí ukončení války, jež proběhly na náměstí Tchien-an-men, v Pekingu však bylo toto gesto přijato mimořádně pozitivně.[11] Premiér Bohuslav Sobotka a ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek odmítli názor, že by evropskými partnery byla návštěva

českého prezidenta v Pekingu považována za problematickou, i když společné stanovisko zemí EU takovou návštěvu nedoporučovalo.[12] Například *Hospodářské noviny* účast českého prezidenta v Pekingu interpretovaly jako zradu bojkotu EU.[13]

Českému premiéroví se o dva měsíce později (listopad) dostalo přijetí u prezidenta Si Ťin-pchinga a premiéra Li Kche-čhianga. Premiér Sobotka v Pekingu signoval memorandum o účasti ČR v rozsáhlé platformě Nová hedvábná stezka, která se v aktuální podobě (2015–2016) oficiálně přejmenovává na „Jeden pás, jedna cesta" (*One Belt One Road*, zkr. OBOR).[14] Předseda vlády v doprovodu ministra zdravotnictví Svatopluka Němečka navštívil také Šanghaj a vystoupil na summitu premiérů uskupení 1+16 v Su-čou. Během setkání na nejvyšší úrovni byl potvrzen záměr uzavřít bilaterálně strategické partnerství mezi ČR–ČLR a byla předjednána návštěva prezidenta Si v Praze pro následující rok.[15]

Stranou pozornosti nezůstávají ani další návštěvy na úrovni prezidentů. Mongolský prezident Cachjagín Elbegdordž (leden 2015) a vietnamský prezident Truong Tan Sang jednali v Praze o oživení společné ekonomické agendy.[16] V obou případech se jedná o partnery se strategickými vyhlídkami pro ČR, realizace ekonomických cílů však je zdlouhavá a obtížná. Agenda se Severní Koreou nadále trpí mezinárodní izolací vojenské vlády a bezpečnostním napětím, které režim produkuje.

Ekonomická agenda

Se zeměmi Dálného východu jsou spojována vždy očekávání jak posílit českou exportní pozici a získat alternativní investice od mimounijních (EU) států, nejvíce se vkládají naděje do obrovské ekonomiky ČLR, ovšem efekty jsou zpravidla ve stadiu očekávání, jak je tomu u všech ostatních zemí EU i států ve sdružení 1+16. Formát 1+16 v oblasti obchodu evropským partnerům kromě diplomatických povzbuzení mnoho konkrétního nenabízí, exportéři se musí prosadit svými vlastními cestami, investice se realizují sporadicky.

Čína je již čtvrtým největším obchodním partnerem ČR, jak konstatoval premiér Sobotka během své návštěvy v ČLR.[17] Statistika zahraničního obchodu s Čínou naznačuje pomalý vzestup exportů a trvale rostoucí dovozy: export 45,54 mld. Kč, import 464,68 mld. Kč, saldo -419,15 mld. Kč, srovnejme s rokem 2014 (export 42,3 mld. Kč, import 359,3 mld. Kč, záporné saldo –316,9 mld. Kč). I když z meziročního srovnání nelze ještě činit výrazné závěry, trend k růstu českého exportu z předešlých let pokračuje, současně ovšem mnohem více (meziročně o 32 %) vzrostl již tak vysoký deficit.[18] Český deficit s Čínou je dlouhodobě známou věcí, která však není shledávána jako zásadní problém s ohledem na tradičně přebytkovou obchodní bilanci s EU.

Agenda 1+16 je orientována převážně na podporu investic z Číny, skutečné výsledky však jsou ve stadiu očekávání. Investice z ČLR spojené s Varšavskou iniciativou (2012) ze speciálního investičního fondu (*China CEE Investment Co-operation Fund*) míří zejména do dopravní a logistické infrastruktury, ve které ČR čínským partnerům zatím konkrétní projekty nebyla schopna navrhnout. Příliv investic z asijských zemí pro nedostupnost statistiky PZI z roku 2014 (červen 2016) nelze doložit, trend lze identifikovat jen podle průběhu a realizace již probíhajících projektů. První průlomové zvěsti o velkém množství investic od čínské investiční firmy CEFC ohlá-

šené během návštěvy prezidenta Zemana v Číně se týkaly dohod připravených k podpisu na oznámené cestě prezidenta Si pro následující rok. Jejich výčet bude uveden v následující analýze pro rok 2016. Předběžně se jednalo o vstup investora do majetkových podílů slovensko-české finanční skupiny J&T v oblasti bankovnictví, letecké dopravy (Travel Service) a dále také do médií (Médea Group a Empresa Media), pivovaru Lobkowicz a fotbalového klubu Slavia. Odhadovaný vklad (resp. jeho počáteční podíl) činil zhruba 10 mld. Kč.[19]

Česká obchodní diplomacie pokračovala v expanzi v terénu, CzechTrade otevřel pobočku v Čcheng-tu (v souvislosti s nově otevřeným konzulátem), CzechInvest otevřel kancelář v korejském Soulu. O aktivním nástupu českého zdravotnictví v Číně a s ním spojených ekonomických aktivit viz níže v oddílu aktéři.

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE HLAVNÍCH AKTÉRŮ

Pokračující sbližování se strategicky důležitými státy (Korejská republika a ČLR), které se projevilo ve sledovaném roce a navazovalo na nedávné předchozí roky, není náhodným vybočením, ale potvrzením souběhu multilaterální a bilaterální agendy s převládajícím konsenzem politických a ekonomických elit. Význam střední Evropy včetně ČR pro ekonomické i politické zájmy předních aktérů na DV je na vzestupu. To platí zejména v případě Číny, která spojila projekt 1+16 se zastřešující strategií OBOR. Česká strana jednala podobně jako většina členů šestnáctky (kromě frustrovaného Slovenska) proaktivní politikou.

Česká politika na DV není sporným tématem mezi hlavními státními institucemi a koaličními politickými stranami, což přispívá k využití momentálně velmi příznivého období zejména pro sbližování s Čínou, která nemá dobrou pověst z hlediska situace lidských práv. V případě Číny je třeba zmínit mimořádně aktivní a účinnou roli prezidenta Zemana, který nese evidentní zásluhy na způsobu, jak Peking začal vnímat ČR. Tento vpravdě historický úspěch ovšem nese negativní stigma Zemanova mediálního vystupování, jenž pragmaticky vypustil zpětnou vazbu vůči domácí veřejnosti, která s nevolí vnímá jeho kontroverzní výroky pro čínská média (viz v roce 2014 v téže kapitole) a prezidentovo explicitní odmítání politiky lidských práv v ČLR. Český prezident navyšuje svůj politický kapitál v Číně, kde je vnímán jako hlavní představitel ČR. Zemanova politika vůči Číně není problematizována vládou a MZV, i když jde ve verbálních projevech za hranice oficiálních politických stanovisek v otázkách lidských práv, EU a transatlantických vazeb. Prezidenta Zemana lze považovat za nejvýraznějšího (i když ne jediného) aktéra, který nese hlavní zásluhu na rapidním zlepšení vztahů s Pekingem.[20]

Vedle aktivního prezidenta následují proaktivní politiku vůči ČLR další vládní instituce, jmenovitě vláda, ministerstvo zahraničních věcí, resortní ministerstva (zejména MPO, MZ, MŠMT, MMR). K aktivním institucím zaangažovaným na intenzifikaci kontaktů s Čínou patří také Asociace krajů. Z nevládních institucí blízkých politickým kruhům hraje aktivní roli Česko-čínská komora (Smíšená česko čínská komora vzájemné spolupráce) a lobbistické kruhy, zejména spjaté s ČSSD a ODS, viz zejména think tank „China Investment Forum“, který je obsazen osobami blízkými ČSSD, v čele s aktivním lobbistou a bývalým vysoce postaveným politikem Jaroslavem Tvrdíkem. Každoroční zasedání China Investment Forum pod záštitou prezidenta Zemana se konají na Pražském hradě, tak tomu bylo i v roce 2015. Přítomni byli prezident Zeman, premiér Sobotka a Tu Čching-lin (Du Qinglin), místopředseda Čínského lidového politického poradního shromáždění (tj. druhé parlamentní komory).[21] České lobbistické skupiny se zajímají zejména o finanční sektor, strojírenství (dopravní prostředky a letecký průmysl), potravinářský průmysl a zdravotnictví. V případě Číny dochází k nárůstu nepolitické, či spíše méně politizovatelné agendy – zejména v oblasti leteckého spojení, meziregionálních kontaktů, vědy, školství a výzkumu, turismu, sportu a individuálních kontaktů.

První Summit ministrů zdravotnictví v rámci formátu 1+16 se konal v Praze (15.–16. 6. 2015), pořadateli byla ministerstva zdravotnictví ČR a ČLR, za účasti místopředsedkyně Státní rady (vlády) Liou Jen-tung (Liu Yandong) a ministrů zdravotnictví ČR a ČLR, a také předsedkyně Světové zdravotnické organizace OSN Margareth Chan.[22] U příležitosti summitu bylo otevřeno Česko-čínské centrum pro výzkum tradiční čínské medicíny ve Fakultní nemocnici v Hradci Králové. Na základě podepsaných dohod má být do tří let postavena klinika čínské tradiční medicíny za 250 mil. Kč. Prudký nárůst zdravotnické agendy mezi ČR a ČLR dokladuje podepsání sedmi dohod mezi vědeckými a podnikatelskými subjekty. Klinika v Hradci Králové bude první a největší svého druhu ve střední Evropě, podobná zařízení existují zatím hlavně v USA, Francii, Velké Británii a Německu.

Pro ČR bylo konání summitu v rámci formátu 1+16 úspěchem, který potvrdil rostoucí prestiž Prahy v čínském vnímání a také s ohledem na praktickou stránku agendy 1+16, v rámci níž zatím proklamované masivní investice z ČLR byly v daném roce ještě spíše rétorickou rutinou než skutečností. Česká strana má v oblasti zdravotní péče v Číně vlastní ambice dané aktivitami firem dodávající vybavení pro čínská zdravotnická zařízení a také investiční činností PPF v oboru výzkumu léčby rakoviny (projekt SOTIO).

Jihomoravský hejtman Michal Hašek, který se zúčastnil delegace premiéra Sobotky v ČLR, aktivně lobboval za vybudování lázeňského projektu v Pasohlávkách na Břeclavsku (za čínské investice 2,5 mld. Kč). V Čcheng-tu (Chengdu), hlavním městě provincie S’-čchuan, byl zřízen nový konzulát ČR, jeho slavnostní otevření podpořil návštěvou provincie také prezident Zeman. Jihozápad Číny představuje velmi oceňovanou oblast s rychlým rozvojem ekonomiky poutající pozornost jiných evropských aktérů (Německo, Polsko). Česká obchodní diplomacie má o tento region velký zájem s ohledem na přístup do sousedních provincií (Jün-nan, Kuej-čou, Kuang-si), které ležely dlouho stranou od rychle se rozvíjející východní části Číny a které nabízejí nové příležitosti, často příhodnější než přeinvestované východní pobřeží. Česká republika v těchto regionech dlouhodobě lobbuje za nabídky českých firem vyrábějících (mj.) malá letadla a pozemní dopravní prostředky.

Aktivní politickou agendu v daném roce podpořila také parlamentní delegace (duben 2015) vedená předsedou Poslanecké sněmovny Janem Hamáčkem v Číně, kde

absolvovala setkání na úrovni předsedy VSLZ (tj. předsedy parlamentu, Čangem Te-ťiangem) a místopředsedkyní vlády (Liou Jen-tung). Cesta delegace zahrnovala také provincii Če-ťaing a vyvrcholila v Šanghaji v návaznosti na kulturní program Českých dnů a mezinárodní technologický veletrh.[23]

I přes velmi proaktivní politiku vůči kontinentální Číně Praha pokračovala v diskrétní politice neoficiálních kontaktů s Tchaj-wanem. Delegace Senátu reprezentovaná Přemyslem Sobotkou, Petrem Bratským a Janem Horníkem byla přijata prezidentem Ma Ying-jeou.[24] Tato cesta, hrazena tchajwanskou stranou, byla předmětem oficiální stížnosti velvyslankyně ČLR na MZV ČR. Protest se odvolával na „princip jedné Číny" a na společné prohlášení ČR–ČLR podepsané na závěr návštěvy ministra zahraničních věcí Zaorálka v ČLR v roce 2014.[25] Asertivní chování čínského velvyslanectví připomnělo, jak se čínská strana snaží využívat znění bilaterálních dohod. ČLR přitom sama běžně udržuje kontakty s oficiálními představiteli Tchaj-wanu, v roce 2015 se dokonce uskutečnilo historicky první setkání na úrovni prezidentů ČLR a Tchaj-wanu v Singapuru.

DÁLNÝ VÝCHOD V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VEŘEJNÝ A MEDIÁLNÍ PROSTOR

Země Dálného východu tradičně nepatří k tématům, která budí veřejnou pozornost, ovšem stabilně rostoucí vliv Číny se již domácím politickým tématem stal. Mediální politizaci česko-čínských vztahů lze postupně vystopovat od nástupu prezidenta Zemana a Rusnokovy vlády, evidentně již ovšem od první cesty ministra zahraničních věcí L. Zaorálka do Číny a v souvislosti s mediálními ataky na MZV soustředěnými do osoby náměstka ministra Petra Druláka a jím prosazované revize české politiky lidských práv. Ve sledovaném roce největší pozornost vzbudila cesta prezidenta Zemana do Číny a jeho sporná účast na vojenské přehlídce v Pekingu, která spíše demonstrovala stoupající mezinárodní ambice ČLR než samotný akt konce války. V zemích EU byla oslava většinou přijata chladně – bez účasti politických špiček, z pohledu USA a jejich asijských spojenců, především Japonska, pak tato demonstrace síly byla shledána jako znepokojivá, a proto na výročí do Pekingu nedorazili jejich nejvyšší státní představitelé. Česká mediální kritika prezidenta Zemana směřovala k porušení společného postupu EU a podbízivému chování vůči nedemokratické velmoci.[26] Miloš Zeman se na tribuně na náměstí Tchien-an-men ocitl v společnosti vysokých představitelů Srbska, Běloruska, Ruska (prezident Vladimir Putin), středoasijských států, jihokorejské prezidentky Pak, představitelky jednoho z nejvíce proamerických států v Asii, ale také např. bývalého britského premiéra Tonyho Blaira a bývalého německého kancléře Gerharda Schrödera.[27] Účast českého prezidenta na oslavách v Pekingu se setkala i s kritikou některých koaličních partnerů, např. lidoveckého poslance Ondřeje Benešíka.[28] Ačkoliv premiér Sobotka i ministr Zaorálek vůči prezidentově návštěvě v Pekingu nevznesli námitky, někteří ministři se k ní vyjádřili odmítavě, *Lidové noviny* s odvoláním na web české vlády zmínily ministra kultury Daniela Hermana, který hlasoval proti, a několik dalších ministrů, kteří se hlasování zdrželi.[29]

Opoziční politici svou kritiku prezidenta Zemana prezentovali kromě mediálních vstupů také na konferenci Forum 2000, kde Karel Schwarzenberg (TOP 09) a Petr Fiala (ODS) zopakovali výhrady k opuštění politiky lidských práv a nadbíhání autoritativní Číně.[30] Téma Číny a porušování práv etnických menšin se objevuje v obecné výzvě skupiny nevládních organizací nazvané „Nepodbízejte se diktátorům", která oslovuje představitelé státu a politiky obecně k podpoře lidských práv ve všech zemích s nedemokratickými režimy.[31]

Prezident Zeman, který byl v daném roce hlavním terčem kritiky českých médií za příliš pročínskou politiku, tím soustředil negativní pozornost na sebe, zatímco vláda a ministerstvo zahraničních věcí zůstaly pro tento rok ostré kritiky spíše ušetřeny. Proaktivní politika prezidenta se tak stala na veřejnosti hlavním tématem sbližování s nepopulární Čínou. Oproti předchozímu roku se tak nezvyk na pragmaticky vstřícný styl vůči Pekingu už nejevil jako zcela nové téma, jen se o to více soustředil na osobu prezidenta. M. Zeman pragmaticky využil svou návštěvu Číny k jednáním o hospodářských projektech, zejména o investicích s šanghajskou finanční skupinou CEFC, navštívil nově otevřený konzulát v Čcheng-tu a zaměřil se na prezentaci v čínských médiích. Prezentace populární formou zprostředkovaná CzechTourismem a konzulátem v Šanghaji na podporu ČR s účastí ministra Zaorálka a fotbalisty Nedvěda (a dalšími populárními celebritami) se objevila v čínské televizní estrádě na regionálním kanálu provincie Chu-nan, v ČR ovšem zavdala příčinu k sarkastickým komentářům.[32]

Prezident Zeman během své návštěvy také zaštítil podporu spolupráce ČR s Čínou v oblasti sportu, zejména fotbalu a hokeje. Jedním z trumfů z hlediska public relations této mise byla účast fotbalisty Pavla Nedvěda, který je v Číně považován za fotbalovou ikonu světového formátu. Český fotbalista jako reklamní tvář čínské fotbalové superligy má nahradit v této pozici končícího Davida Beckhama.[33] Čínská strana také projevila zájem o českou asistenci pro pozvednutí úrovně svého hokeje pro zimní olympijské hry 2022. I mimo aktivního prezidenta Zemana česká kulturní politika pokračovala ve velkém stylu posledních let, jak dokládá např. festival Českých dnů v Šanghaji, organizovaný českým konzulátem. Ačkoliv tento text nezmiňuje podrobnosti, česká veřejná diplomacie s využitím kultury je tradičně velmi aktivní v Japonsku, Jižní Koreji a na Tchaj-wanu.

Zatímco média v pokrytí čínských témat pokračovala v obvykle velmi kritickém duchu, relevantní téma udělení statusu tržní ekonomiky (MES) Číně Evropskou unií, které má přijít s koncem roku 2016, zůstalo zcela na okraji veřejné debaty, i když jeho problematické dopady na český průmysl a zaměstnanost lze očekávat.[34] Odpor nemalé části české veřejnosti ke sbližování s Čínou se stává v evropském kontextu místní zvláštností. Je zajímavé, že např. meziroční analýza *European Foreign Policy Scorecard* londýnského výzkumného centra ECFR zařadila za daný rok (vydání datováno 2016) ČR k hlavním iniciativním členským zemím EU („leader") v politice lidských práv.[35]

K pozitivům veřejného prostoru ČR ve sledovaném období jistě patří pokračující úspěch v adaptaci vietnamské komunity, největší asijské menšiny v ČR, do většinové společnosti a prosazování se vietnamsko-českých spoluobčanů v médiích a na sociálních sítích.

ZÁVĚR

Rok 2015 lze v české politice vůči Dálnému východu považovat za nadějný, i když konkrétních výsledků v podobě přírůstků obchodu a investic mnoho nepřinesl. Mediální sféra v případě agend DV výrazně tematizuje individuální přesah politiky prezidenta Zemana stranou od politiky vlády a MZV, kdy zejména v případě Číny prezident i přes silný konsenzus v pročínském kurzu zachází dále ve skutcích a v rétorice. Pokračující sbližování s Čínou ve sledovaném roce je historickou událostí s potenciálem pro další návaznost do následujících let. Veřejný ohlas tohoto trendu je ovšem výrazně negativní, otázkou zůstává, zda M. Zeman, který se stále více odcizuje českému mediálnímu a intelektuálnímu mainstreamu, neměl více zohlednit oprávněný nárok české veřejnosti na reprezentativní chování hlavy státu, či zda se jedná o chronickou negativní podjatost médií, nevládních organizací a politické opozice v tom, jak tito aktéři své vidění problematické Číny ideologizují. Případ Číny demonstruje, jak je pro českou veřejnost zahraniční politika a její efekty méně důležitou oblastí než pocity vlastní identity a bezpečí. Agenda s ostatními zeměmi – kromě Severní Koreje, která děs z jinakosti a dožívající totality ztělesňuje ještě výrazněji – je bezproblémová a neiritující. Vztahy s Japonskem, Jižní Koreou a Tchaj-wanem přemírou politizace a polarizace v pohledu veřejnosti v ČR určitě netrpí. Nejedná se jistě o náhodu, protože tyto země mají ve srovnání s Čínou podstatně sofistikovanější a efektivnější veřejnou diplomacii.

Česká republika sleduje primárně ekonomické přínosy od asijských partnerů, které sice skutečně přicházejí a mají rostoucí trend, současně však praxe ukazuje, že reálné výsledky zpravidla zůstávají za očekáváními. To je dáno rozdílem mezi očekáváními po podpisu memorand a kontraktů a obvyklými obtížemi a zdrženími při jejich realizaci, jak se často v agendě s asijskými partnery stává. Tímto rozdílem se vytváří prostor pro politizaci tam, kde na ní je zájem: političtí a ekonomičtí aktéři spjatí s proaktivní politikou se snaží prezentovat své zásluhy, zatímco opozice, nevládní organizace a média využívají nezdarů ke kritické rétorice. Nejtypičtější případ představuje Čína, které má v ČR slabou soft power a naráží na protičínské zázemí, méně už jsou prezentovány neúspěchy a zdržení v případech Vietnamu, Jižní Koreje, Tchaj-wanu a ostatních partnerů. Výhodou japonských a korejských partnerů je evidentně více přesvědčivá historie realizovaných projektů z předchozích let, jež více přispívají českým strukturálním potřebám. Pokud jde o kritickou odezvu, pro česká média je příkrý tón vůči Tchaj-wanu, Japonsku a Jižní Koreji něčím neobvyklým. Nevýhodou špatné pověsti ČLR u evropské veřejnosti obecně je nedemokratický charakter režimu a problematický stav lidských práv.

Téma Číny a snahy ČR o aktivnější pragmatickou politiku, která je jinak v rámci EU-28 obvyklá, se vlivem médií interpretuje jako údajný úpadek české politiky lidských práv. Veřejná debata tak přejímá politické postoje menšinové pravicové opozice, která sama s výjimkou konzervativně orientovaných skupin politiků uvnitř TOP 09 a KDU-ČSL není v praxi většinově protičínská. V kontrastu s úspěšnou misí prezidenta Zemana, kterou oceňuje zejména část odborné komunity působící v státních institucích přímo v Číně[36] pro velmi pozitivní přijetí české hlavy státu v médiích

v ČLR a mezi tamními politickými špičkami,[37] domácí česká veřejnost je zklamána z některých vyjádření českého prezidenta od roku 2014, jenž jakoby nebral v potaz očekávání domácí veřejnosti, jež je citlivá k tématům lidských práv a asertivním projevům politiky Ruska a Číny v mezinárodních vztazích. Další komplikující okolností nahrávající oprávněné nedůvěře české veřejnosti vůči Číně je stupňování centralizačních a autoritářských tendencí režimu ČLR, posílení cenzury, nekončící šikanování disentu a jeho kriminalizace. Rozpor mezi značně širokým konsenzem politických a ekonomických elit ohledně sbližování s Čínou na straně jedné a odmítáním pragmatické politiky v médiích na straně druhé straně je projevem chování české společnosti, který autor opakovaně interpretuje jako potřebu sebe-rekonstrukce demokratické identity prostřednictvím diskurzu o odpuzující jinakosti některých nedemokratických neevropských společností.[38]

Celkově je pozice České republiky na Dálném východě na evidentním vzestupu a tento trend má i vyhovující strukturu v zastoupení moderních průmyslových odvětví, jmenovitě ve strojírenství, ekologických technologiích, finančních službách, ve zdravotnictví, sklářském průmyslu, a turismu. Daří se také v oblastech vědy, výzkumu a kultury. Trvající zájem asijských partnerů, zejména Japonska, Korejské republiky a Číny, solidní ekonomické reference a stoupající *soft power* ČR patří k pozitivům roku 2015. Pozice ČR je v existujících kooperativních formátech mezi EU a asijskými státy solidní a stabilní. České zájmy se ve sledovaném roce dařilo prosazovat zejména v Číně, kde dosavadní pozice ČR bývala do roku 2013 velmi slabá, v oblasti politických kontaktů nejhorší v celé Evropě. Praha vyjednala návštěvu prezidenta Si Ťin-pchina na následující rok 2016, předběžná dohoda o masivních investicích z ČLR nabyla viditelnější podobu, ve formátu 1+16 se dařilo prosazovat zejména české zájmy v oblasti zdravotnictví a v lobbování mezi čínskými investory. Působení ČR v předsednictví V4 v agendě vůči Japonsku, Jižní Koreji a Číně lze hodnotit jako výrazné, přispívající k dobrému zvuku středoevropských zemí v těchto důležitých asijských státech a posilující renomé ČR.

Poznámky

1 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády ČR*, 14. 2. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/**.

2 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*. On-line: **archive.is/W44rS**.

3 *Exportní strategie ČR pro období 2012–2020*. On-line: **www.czech.cz/cz/Podnikani/Investice-a-obchod-s-CR/Exportni-strategie-Ceske-republiky-pro-obdobi-2012**.

4 *Programové prohlášení vlády ČR*, op. cit.

5 Szczudlik-Tatar, Justyna: *Poland-China Strategic Partnership: Waiting for More Results*. Bulletin PISM, No. 106 (838), 19. 11. 2015; dále např. Matura, Tamás: Hungary and China: Hopes and reality. In: Huotari, Mikko–Otero-Iglesias, Miguel–Seaman, John–Ekman, Alice (eds:): *A report by the European Think-tank Network on China (ETNC),* s. 41–45.

6 *The V4 Ministers of Foreign Affairs met their Japan counterpart on margins of the EU-ASEM meeting in Luxemburg on November 4, 2015*. Joint Statement, MOFA JP. On-line: **www.mofa.go.jp/files/000006466.pdf**.

7 Vláda ČR. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-a-prezidentka-korejske-republiky-pak-kun-hje-prijali-akcni-plan-cesko-korejskeho-strategickeho-partnerstvi-137793/**.

8 *Korejské investice v Česku by měly přinést dva tisíce nových pracovních míst*, www.zet.cz. On-line: **www.zet.cz/tema/korejske-investice-v-cesku-by-mely-prinest-skoro-dva-tisice-novych-pracovnich-mist-4160**. Viz návaznost na rok 2014: *Korejci objevili Česko. Postaví další továrnu*. Deník.cz., 30. 7. 2014. On-line: **www.denik.cz/ekonomika/korejci-objevili-cesko-postavi-dalsi-tovarnu-20140729.html**.

9 *Korejci oznámí další velké investice v Česku, očekává šéf CzechInvestu*, Novinky.cz. On-line: **www.novinky.cz/ekonomika/387898-korejci-oznami-dalsi-velke-investice-v-cesku-ocekava-sef-czechinvestu.html**.

10 Vláda ČR. On-line: **www.vlada.cz/en/media-centrum/aktualne/joint-statement-on-the-occasion-of-the-first-summit-of-prime-ministers-of-the-visegrad-group-and-the-president-of-the-republic-of-korea--137824/**.

11 Interview autora v *China Academy of Social Science*, Peking 2016.

12 *Zeman oslaví v Číně výročí války, nikdo nám to nevyčítá, říká Zaorálek*. iDNES, 4. 8. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/zeman-chce-slavit-v-cine-cesko-jde-proti-cele-evropske-unii-pnv-/domaci.aspx?c=A150804_071511_domaci_lve**.

13 *Česko zradilo EU. Zeman i přes evropský bojkot pojede na čínské oslavy druhé světové války*. Hospodářské noviny, 4. 8. 2014. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-64414630-cesko-zradilo-eu-zeman-i-pres-evropsky-bojkot-pojede-na-cinske-oslavy-druhe-svetove-valky**.

14 MZV ČR: *Oficiální návštěva českého premiéra B. Sobotky v Číně*, 30. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/beijing/cz/vzajemne_vztahy/oficialni_navsteva_ceskeho_premiera_b.html**.

15 Vláda ČR: *Premiér Bohuslav Sobotka na návštěvě Číny*. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-zahajil-v-sanghaji-cesko-cinsky-podnikatelsky-seminar-137274/**.

16 *Zeman: Vietnam pro české firmy odbourá administrativní překážky*. E15, 11. 5. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/zeman-vietnam-pro-ceske-firmy-odboura-administrativni-prekazky-1187917**.

17 *Čína: obchodní a ekonomická spolupráce*. Businessinfo.cz, 1. 6. 2016. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/cina-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-19054.html**.

18 Tamtéž.

19 *Čínské miliardy tečou do Česka: CEFC vstupuje do Travel Service, Pivovarů Lobkowicz a TV Barrandov*. Hospodářské noviny, 5. 9. 2015.

20 Vlastní interview autora s diplomaty a představiteli ekonomické diplomacie (CzechTrade, CzechInvest) v letech 2015–2016 v rámci výzkumného grantu TA ČR. Viz také interview s velvyslancem Liborem Sečkou na závěr jeho mise v Pekingu. *Prezident Tse-man? Toho máme rádi, říkají o Česku Číňané*. Hospodářské noviny, 7. 12. 2015.

21 Smíšená česko čínská komora vzájemné spolupráce. On-line: **www.czechchina.com/?p=7709**.

22 Smíšená česko čínská komora vzájemné spolupráce. On-line: **www.czechchina.com/?p=6663**.

23 Poslanecká sněmovna PČR: *Předseda Poslanecké sněmovny vedl zatím největší českou misi do Číny*, 27. 4. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=5462 & z=7762**.

24 *Informační bulletin Tchaj-wan*, č.12/2015–1/2016.

25 *Srovnejte si poslance, plísnila čínská velvyslankyně Česko*. Aktualne.cz, 13. 2. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/srovnejte-si-poslance-stezovala-si-cinska-velvyslankyne/r~e85ea992b2c511e490f70025900fea04/**.

26 Viz např. *Zeman v Číně opět zradil českou demokracii a Evropskou unii*. Aktualne.cz, 3. 9. 2015. On-line: **nazory.aktualne.cz/komentare/zeman-v-cine-opet-zradil-ceskou-demokracii-a-evropskou-unii/r~0538c7c4521b11e5974b0025900fea04**/.

27 *30 Heads of State Will Watch China's Military Parade Next Week*. The Diplomat, 26. 9. 2015. On-line: **thediplomat.com/2015/08/30-heads-of-state-will-watch-chinas-military-parade-next-week/**.

28 *Vypadáme jako exoti! V ČT se znovu řešila Zemanova cesta do Číny*. ParlamentníListy.cz, 4. 8. 2015. On-line**: www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Vypadame-jako-exoti-V-CT-se-znovu-resila-Zemanova-cesta-do-Ciny-387967**.

29 *Zeman má od vlády zelenou. V cestě do Číny na přehlídku mu nic nebrání*. Lidovky.cz, 26. 9. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/zeman-ma-od-vlady-zelenou-v-ceste-do-ciny-na-prehlidku-mu-nic-nebrani-1p5-/zpravy-domov.aspx?c=A150826_181303_ln_domov_ELE**.

30 *Poklonkování Číně byznysu nepomůže, vytkli vládě Fiala a Schwarzenberg*. iDNES, 27. 9. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/poklonkovani-cine-byznysu-nepomuze-vytkli-vlade-fiala-i-schwarzenberg-1np-/domaci.aspx?c=A150914_161233_domaci_kop**.

31 *Nepodbízejte se diktátorům – české nevládní organizace vydaly výzvu politikům*. Člověk v tísni, 2015. On-line: **www.clovekvtisni.cz/cs/tiskove-zpravy/nepodbizejte-se-diktatorum-ceske-nevladni-organizace-vydaly-vyzvu-politikum**.

32 *Čína odvysílala estrádu o Česku. V hlavních rolích: Zeman, Nedvěd, Zaorálek*. Blesk. On-line: **www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/352397/cina-odvysilala-estradu-o-cesku-v-hlavnich-rolich-zeman-nedved-zaoralek.html?utm_source=blesk.cz & utm_medium=copy**; *Česká estráda pro 100 milionů Číňanů: Zeman i Kuchařová*. Echo24.cz, 30. 10. 2015. On-line: **echo24.cz/a/wzmzL/ceska-estrada-pro-100 milionu-cinanu-zeman-i-kucharova**.

33 *Pavel Nedvěd bude tváří čínské fotbalové ligy*. iDNES, 31. 3. 2016. On-line: **fotbal.idnes.cz/pavel-nedved-bude-tvari-cinske-fotbalove-ligy-faq-/fot_zahranici.aspx?c=A160330_173821_fot_zahranici_pes**.

34 *Neuvolňujte obchod s Čínou, ztratíte tři miliony míst, varuje zpráva EU*. E15, 18. 9. 2015.

35 European Foreign Policy Scorecard 2016. On-line: **www.ecfr.eu/page/-/ECFR157_SCORECARD_2016.pdf,** s.149.

36 Interview autora v rozmezí 2014–2016 v ČLR na ZÚ v Pekingu, konzulátu v Šanghaji, v pobočkách CzechTrade a CzechInvest, v ČR opak na zahraničním odboru MPO.

37 Rozhovory autora s akademiky z oboru evropských studií v Pekingu a Šanghaji (CASS, ECNU) v roce 2015 a 2016.

38 Fürst, Rudolf (2014): Dálný východ v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 236–247. Dále např. Fürst, Rudolf (2011): Co počít s negativní českou konstrukcí zlé Číny? In: Střítecký. Vít a kol.: *Mezi politický (ne)zájmem a byrokratickou efektivitou*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 115–125; Fürst, Rudolf (2010): Podpora Tibetu, Tchaj-wanu a lidských prác v Číně: Evropská avantgarda nebo český kýč? In*:* Drulák, Petr–Horký, Ondřej (eds.): *Hledání českých zájmů: Obchod, lidská práva a mezinárodní rozvoj*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 80–101.

Kapitola 15

Subsaharská Afrika v české zahraniční politice[1]

Kateřina Rudincová

V roce 2015 byl patrný trend prohlubování vztahů s tradičními partnery v subsaharské Africe, ale také navazování vztahů nových. Zájem o subsaharskou Afriku byl zaznamenán nejen tradičně ze strany MZV, ale také ze strany dalších resortů, především životního prostředí, zemědělství, zdravotnictví a potažmo také průmyslu, ale i Hospodářské komory ČR a Svazu průmyslu a dopravy, což se projevilo nejen na zvýšeném počtu návštěv regionu, ale také neustále se zvyšujícím objemu vývozu do subsaharské Afriky. Klíčovým z hlediska implementace české zahraniční politiky bylo schválení nové Koncepce české zahraniční politiky, ve které se zkoumanému regionu rovněž dostalo prostoru. Afrika byla na rozdíl od roku 2014, kdy ve veřejném prostoru rezonovalo především téma epidemie eboly, opět široce pojímána jako region nabízející značné ekonomické příležitosti, což je patrné také na počtu akcí, které byly v souvislosti s exportními příležitostmi do Afriky v roce 2015 zorganizovány. V roce 2015 nedošlo k větší politizaci žádného tématu, týkajícího se subsaharské Afriky, s výjimkou problematiky migrace, která se stala předmětem stereotypizovaných a v některých případech až rasistických mediálních diskusí. Na půdě parlamentu se předmětem polarizované debaty nestalo ani téma vyslání českých vojáků do Mali v rámci mise OSN MINUSMA, na rozdíl od v roce 2013 schváleného vyslání českého vojska do Mali v rámci Výcvikové mise Evropské unie EUTM.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Strategické dokumenty

Nová Koncepce české zahraniční politiky byla schválena vládou 13. 7. 2015. Oproti předchozí Koncepci české zahraniční politiky, která byla schválena vládou 20. 7. 2011

a ve které byly subsaharské Africe věnovány pouhé dvě věty, nový dokument věnuje subsaharské Africe pozornosti více a je konkrétnější. Mezi bezpečnostními prioritami nové koncepce je jmenována ze subsaharské Afriky oblast Sahelu, přičemž bezpečnostní otázky jsou rámovány unijní snahou o stabilizaci tohoto regionu. Co se týče bilaterálních vztahů, v koncepci jsou jmenovány jako prioritní především snahy rozvíjet vztahy s Etiopií jakožto programovou zemí bilaterální rozvojové spolupráce, Nigérií jako nejlidnatější zemí subsaharské Afriky a JAR, která je nejvyspělejší ekonomikou regionu a členem uskupení G20 a BRICS.[2] Neznamená to však, že by se česká zahraniční politika soustředila pouze na státy vyjmenované v dokumentu, mezi země přednostního zájmu patří mimo jiné také Keňa, Tanzanie, Senegal, Ghana nebo Zambie, ať již z bezpečnostních nebo ekonomických důvodů.

Již v roce předchozím byla schválena jako neveřejný dokument dílčí koncepce *Subsaharská Afrika: Teritoriální strategie na období 2015–2018* a v roce 2015 tedy začala být naplňována. Dokument identifikuje příležitosti, zejména v ekonomické oblasti, ale zároveň také vyjmenovává výzvy, kterým region čelí. Zájmy, jež jsou ve strategii jmenovány, jsou především zajištění stability a bezpečnosti v regionu a minimalizace rizik pro Evropu včetně nelegální migrace, diverzifikace zahraničního obchodu pomocí posílení vývozu do regionu, navázání na tradiční dobré vztahy se zeměmi subsaharské Afriky a hlubší propojení české politiky v regionu s agendou EU. K naplňování těchto cílů byly navrženy dílčí nástroje, jako mj. např. posilování ekonomické diplomacie, zahraniční cesty, ale také zahraniční rozvojová spolupráce nebo spolupráce v akademické a kulturní oblasti. Mimo tradičních partnerských zemí dokument dále doporučuje obnovit a prohloubit vztahy s lusofonními zeměmi, především s Angolou a Mosambikem, které skýtají značné příležitosti pro české firmy.

AFRICKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Politické vztahy

Za důležitý indikátor zájmu MZV o Afriku lze chápat oficiální prohlášení. V roce 2015 vydalo MZV oficiální prohlášení ke třem událostem, týkajícím se subsaharské Afriky, přičemž dvě z nich se týkala problematiky bezpečnosti a jedno úspěšného předání moci. První z těchto událostí, na které MZV reagovalo oficiálním prohlášením, bylo zavraždění etiopských občanů v Libyi tzv. Islámským státem.[3] V prohlášení MZV uvedlo, že ČR *„považuje Etiopii za významného partnera v soustředěném mezinárodním úsilí za vymýcení všech forem extremismu a terorismu ve světě“*. Další prohlášení bylo vydáno k případu teroristickému útoku v Keni, kde teroristická skupina al-Šabáb provedla útok na univerzitu ve městě Garissa, v důsledku kterého na 150 lidí zemřelo.[4] Třetí prohlášení bylo vydáno u příležitosti výsledků voleb v Nigérii.[5] MZV v něm ocenilo nejen jejich demokratický a mírový průběh, a rovněž přístup prezidenta Goodlucka Jonathana, který uznal svou porážku a křeslo předal opozičnímu kandidátovi Muhammadu Buharímu. Nově zvolenému nigerijskému prezidentovi následně prezident Miloš Zeman zaslal blahopřejný telegram ke zvolení do funkce, ve kterém rovněž zdůraznil spolupráci mezi Nigérií a ČR a vyjádřil přání v jejím pokračování.[6]

Z hlediska celoevropského byla klíčovým tématem roku 2015 především migrační krize. V této souvislosti se ve dnech 11.–12. 11. 2015 konal v maltské La Vallettě summit o migraci, na kterém jednala Evropská unie s africkými státy. Českou republiku zastupoval premiér Bohuslav Sobotka, který na summitu zastupoval rovněž Polsko, protože ve stejném termínu se konala ustavující schůze polského Sejmu.[7]

Za účelem stabilizace zdrojových a tranzitních zemí migrace v Africe a tím také k odstraňování důvodů nuceného vysidlování a snižování nelegální migrace do Evropy byl na migračním summitu EU–Afrika v La Vallettě ustaven Svěřenecký fond EU pro Afriku (*Emergency Trust Fund for Africa*, EUTF). Evropská unie aktivizovala Svěřenecký fond jako flexibilní nástroj umožňující sdružování prostředků Evropské komise (EK) a členských států. EK z rezerv 11. Evropského rozvojového fondu (EDF) uvolnila 1,8 mld. EUR, členské státy potvrdily částku kolem 82 mil. EUR. S výjimkou Chorvatska přispěly všechny členské země. Česká republika se stala jedním ze zakládajících členů tohoto svěřeneckého fondu. Vzhledem ke svému příspěvku 0,74 mil. EUR (cca 20 mil. Kč) nemá ČR samostatná hlasovací práva, ta získává země s příspěvkem alespoň 3 mil. EUR. Česká republika se rozhodla využít sdíleného práva hlasování v rámci *„pool of donors"* a dohodla se s ostatními zeměmi visegrádské spolupráce (V4) na společném zastupování v řídících orgánech fondu (Správní rada a Organizační výbor). Země V4 se dále dohodly, že v rámci EUTF svou pozornost zaměří především na oblast Afrického rohu.

Další celounijní jednání, které se týkalo subsaharské Afriky, bylo jednání ministrů EU pro rozvoj, na kterém se diskutovalo také o budoucnosti vztahů mezi EU a skupinou zemí AKT (Afrika, Karibik a Tichomoří). Jednání se konalo 26. října a ČR na něm reprezentoval náměstek Martin Tlapa.[8] V říjnu 2015 započala veřejná debata o budoucnosti vztahů EU a států AKT po roce 2020 iniciovaná ze strany Evropské komise. Do debaty se zapojilo také MZV odevzdáním svých vstupů. Česká strana v tomto případě jedná proaktivně odevzdáním dvou příspěvků, z nových členů EU se zapojily dále jen Maďarsko, Polsko a Litva, z nichž každý odevzdal po jednom vstupu.[9]

České návštěvy v subsaharské Africe

Rok 2015 byl poměrně bohatý na zahraniční návštěvy a vzájemná setkávání politických představitelů ČR a zemí subsaharské Afriky. Ve dnech 26.–29. 5. 2015 podnikl ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek za doprovodu české podnikatelské delegace cestu do subsaharské Afriky. Nejprve navštívil 26. května Keňu,[10] o den později pak Mosambik,[11] a ve dnech 28.–29. května Mauricius.[12] V Keni jednal s ministryní zahraničních věcí a mezinárodního obchodu Aminou Mohamed Jibrilovou a ministryní obrany Raychelle Omamovou. Hlavními diskutovanými tématy byla především spolupráce v ekonomické oblasti a bezpečnostní otázky v regionu východní Afriky. Ministr Zaorálek zdůraznil důležitost Keni v regionu, což dokazuje opětovné otevření českého zastupitelského úřadu v Nairobi v roce 2014. Podle českého ministra lze hlavní možnosti perspektivní spolupráce spatřovat především v oblasti strojírenství, turistiky či obranného průmyslu. Ministra na jeho cestě doprovázela také podnikatelská mise, složená ze zástupců českých podniků se zájmy v subsaharské Africe. V Narobi se u příležitosti české návštěvy konal také podnikatelský seminář, pořádaný velvyslanectvím ve spolupráci s Hospodářskou komorou ČR, na kterém měli čeští podnikatelé možnost navázat kontakty se svými možnými keňskými partnery. Kromě ekonomické oblasti dalším důležitým tématem v průběhu návštěvy ministra Zaorálka byla spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany. Při příležitosti setkání s keňskou ministryní obrany zdůraznil L. Zaorálek důležitou roli Keni pro boj proti terorismu v oblasti východní Afriky. Zároveň ocenil spolupráci v oblasti společného výcviku ozbrojených sil, která již probíhá, a nabídl také pomoc v dodávkách technologií pro boj proti terorismu. Ministr se v Narobi setkal rovněž s výkonným ředitelem Programu OSN pro životní prostředí UNEP Achimem Steinerem.[13]

Další cílovou zemí návštěvy českého ministra zahraničních věcí na jeho africké cestě byl Mosambik, kde se setkal s předsedou vlády Carlosem Agostinho do Rósáriem, ministrem obrany Atanasiem Ntumukem a ministrem průmyslu a obchodu Ernestem Tonelou. Jedná se o první návštěvu Mosambiku na ministerské úrovni od roku 1986. Obdobně jako v Keni se jednání soustředila především na možnosti spolupráce v oblasti ekonomické a bezpečnostní. Mosambik v posledních letech zaznamenává ekonomický růst a i vzájemný objem obchodu mezi touto zemí a ČR narůstá. Příležitosti pro české investory a podnikatele lze spatřovat především v těžebním průmyslu, infrastruktuře, energetických projektech či v zemědělství. K posílení možností spolupráce mezi českými a mosambickými firmami se v Maputu konal podnikatelský seminář za účasti zástupců téměř třiceti mosambických firem. Kromě ekonomické spolupráce se jednání zaměřovala také na kooperaci v oblasti bezpečnosti. V zastoupení ministra obrany Martina Stropnického podepsal L. Zaorálek s mosambickým ministrem obrany Ntumukem Memorandum o spolupráci mezi resorty obrany obou zemí, přičemž mosambická strana má zájem o výměnu zkušeností v oblasti výcviku a modernizace technologií.[14]

Třetí zastávkou na východoafrické cestě byl ostrov Mauricius, kde ve dnech 28.–29. května proběhla setkání s prezidentem Rajkeswurem Purryagem, předsedou vlády Aneroodem Jugnauthem a ministrem zahraničních věcí, regionální integrace a mezinárodního obchodu Etiennem Sinatambouem. Vzhledem k tomu, že Mauricius je jednou z nejstabilnějších afrických zemí a navíc v posledních letech zaznamenává nepřetržitě ekonomický růst vyšší než 3 %, jednání směřovala především k tématu rozvoje vzájemného obchodu a možnosti investic. V průběhu návštěvy se opět konal podnikatelský seminář a došlo k podpisu Memoranda o porozumění mezi obchodními komorami ČR a Mauricia. Vzhledem k oblíbenosti tohoto ostrova pro české turisty se L. Zaorálek dohodl o brzkém podpisu bilaterální dohody o letecké dopravě pro usnadnění případných charterových letů mezi těmito dvěma zeměmi. Kromě těchto jednání nabídl ministr Zaorálek také poskytnutí *„kapacity v oblasti radarových a detekčních systémů, případně dopravních a sledovacích letadel"*, které by mohly být využity k ochraně hranic a rybolovu.[15] Po svém návratu z pracovní cesty publikoval ministr Zaorálek komentář v týdeníku *Euro*, ve kterém zdůraznil značný ekonomický potenciál subsaharské Afriky a odmítl její stereotypizovaný obraz, předkládaný většinovými médii.[16]

Ministr zemědělství Marian Jurečka navštívil region subsaharské Afriky v roce 2015 dokonce dvakrát. V únoru 2015 se zúčastnil slavnostního otevření pivovaru

Raya Breweries v Etiopii, do kterého dodala technologie česká společnost ZVU POTEZ. Na své návštěvě se setkal s ministrem zemědělství, prezidentem Etiopie a ředitelem zemědělské rozvojové agentury.[17] Svou druhou zahraniční cestu do subsaharské Afriky v roce 2015 podnikl ministr Jurečka ve dnech 30. 7.–2. 8. 2015, kdy navštívil Zambii. Setkal se svým protějškem Givenem Lubindou a se zambijským prezidentem Edgarem Lunguem se pak společně zúčastnili Zemědělské a obchodní výstavy v Lusace. Cílem návštěvy ministra zemědělství byla především podpora spolupráce v oblasti zemědělství a obchodu. V dalším období se počítá s opětovným zařazením Zambie mezi prioritní země české zahraniční rozvojové spolupráce, a tedy podle ministra Jurečky by *„rozvoj vzájemných vztahů mohl navázat například na úspěšné projekty rozvojové spolupráce v oblasti zemědělství, zejména v sektoru chovu skotu“*.[18]

Návštěvy v zemích subsaharské Afriky proběhly rovněž ve sledovaném roce na úrovni náměstků. Ve dnech 22.–25. 2. 2015 vykonal náměstek ministra zahraničních věcí Petr Drulák pracovní návštěvu Etiopie. Hlavním bodem programu bylo čtvrté kolo pravidelných politických konzultací na úrovni náměstků MZV. Náměstek Drulák dále jednal s ředitelem pro mír a bezpečnost Africké unie El-Ghassimem Wanem, výkonným tajemníkem UNECA Carlosem Lopesem, navštívil dva projekty ZRS ČR a přednesl přednášku pro diplomaty a odbornou veřejnost na téma rozdělení Československa a současných česko-slovenských vztahů.

Ve dnech 12.–16. července příslušného roku navštívil Etiopii rovněž náměstek ministra zahraničí M. Tlapa.[19] Vedl zde českou delegaci na Třetí mezinárodní konferenci o financování rozvoje, která se konala ve dnech 13.–16. července a jejímž cílem bylo dosažení dohody o financování rozvoje na dalších patnáct let.[20] Kromě toho v Addis Abebě absolvoval celou řadu bilaterálních jednání, mj. se státním ministrem zahraničních věcí Berhanem Gebre-Christosem nebo státním ministrem financí a ekonomického rozvoje Ahmedem Shidem. S ministrem Gebre-Christosem projednával především možnosti spolupráce v oblasti ekonomiky a dalšími tématy jednání byly rovněž bezpečnost a migrace. Na jednání se státním ministrem průmyslu Mebrahtu Melesem se shodli na perspektivních oblastech ekonomické spolupráce, přičemž mezi nimi identifikovali především sektory potravinářství a zpracování zemědělských produktů, automobilový průmysl, vodohospodářství, zdravotnický průmysl, civilní letectví a obranný průmysl. Náměstek Tlapa byl přijat rovněž Výkonným ředitelem Hospodářské komise OSN pro Afriku (UNECA), který současně zastává funkci zástupce generálního tajemníka OSN. Společně se shodli na značných příležitostech, které pro český export znamená nejen Etiopie, ale celý africký kontinent. Náměstek M.Tlapa se na závěr návštěvy setkal také s etiopskými absolventy českých vysokých škol a zástupci podnikatelského sektoru. Etiopie je v subsaharské Africe jedním z nejvýznamnějších a především tradičních politických a ekonomických partnerů ČR a rovněž je jednou z prioritních zemí české zahraniční rozvojové spolupráce.[21]

Náměstek ministra zahraničních věcí Lukáš Kaucký se v příslušném roce účastnil inaugurací dvou prezidentů států subsaharské Afriky. Na počátku roku, 15. 1. 2015, se v roli zvláštního vyslance prezidenta M. Zemana zúčastnil slavnostní inaugurace nového mosambického prezidenta Felipe Nyusiho, někdejšího československého vládního stipendisty.[22] Během setkání s náměstkem Kauckým pak nově inaugurovaný prezident deklaroval zájem o spolupráci mezi Mosambikem a ČR v oblasti průmyslu, infrastruktury, zemědělství a obrany. Za účelem identifikace dalších příležitostí ke spolupráci prezident Nyusi přislíbil vyslat do ČR expertní tým pod vedením generálního ředitele mosambického Centra pro podporu investic.[23] Inaugurace v pořadí třetího prezidenta Namibie Dr. Hage Geingoba se náměstek Kaucký zúčastnil 21. března, v den 25. výročí namibijské samostatnosti.[24] Během svého pobytu v Namibii se setkal rovněž s novou namibijskou předsedkyní vlády Saarou Kuugongelwa-Amadhilou a předsedou Národního shromáždění Prof. Peterem Katjavivim. Jednání o česko-namibijské spolupráci, která má značnou tradici, proběhla také se stálou tajemnicí Selmou Ashipala-Musavyi na ministerstvu zahraničních věcí. Spolupráce mezi ČR a Namibií probíhá i v oblasti vzdělávání, a proto L. Kaucký jednal na své cestě také s rektorem namibijské Polytechniky, která již řadu let spolupracuje s Univerzitou J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a v roce 2015 uzavřela memorandum o spolupráci s pražským ČVUT.[25]

Dlouhodobá spolupráce mezi resorty životního prostředí Senegalu a ČR byla stvrzena podepsáním Memoranda o spolupráci České republiky a Senegalu v oblasti životního prostředí u příležitosti návštěvy náměstka ministra životního prostředí ČR Vladimíra Dolejského v Dakaru ve dnech 20.–22. 5. 2015.[26]

Návštěvy partnerů ze subsaharské Afriky v České republice

Podobně jako cesty českých představitelů do subsaharské Afriky, i návštěvy afrických partnerů v ČR byly zaměřeny na různé resorty. Na návštěvu ministra zemědělství Jurečky navázala 9. 10. 2015 jednání v Praze s ředitelem Zemědělské transformační agentury Etiopie Khalidem Bombou o možnostech spolupráce v oblast rozvoje agrárního sektoru, přičemž nejperspektivnější se jeví, i s ohledem na odvětvovou strukturu dovozu z Etiopie, podpora v oblasti potravinového průmyslu.[27] Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek 24. února jednal v Praze s ministrem zahraničních věcí Senegalské republiky včetně zástupců senegalské podnikatelské sféry. Senegalský ministr zahraničních věcí byl přijat nejen ministrem Zaorálkem, ale setkal se rovněž s předsedou Poslanecké sněmovny PČR Janem Hamáčkem.[28] Ve dnech 8.–10. 9. 2015 se uskutečnila návštěva ministra životního prostředí a udržitelného rozvoje Senegalské republiky v Praze, v rámci které se setkal se svým českým protějškem Richardem Brabcem.[29] Návštěva navázala na uzavření memoranda o spolupráci v oblasti životního prostředí obou zemí, které bylo v květu toho roku podepsáno náměstkem Vladimírem Dolejským a senegalským ministrem Abdoulayem Baldém. V průběhu návštěvy probíhaly konzultace senegalské delegace na MŽP, které se soustředily na témata lesního hospodářství, boje proti odlesňování, správy chráněných území, adaptace na změnu klimatu či sanace a rekultivace, a dále také odpadového hospodářství. Český a senegalský resort životního prostředí spolupracuje dlouhodobě již od roku 1996, např. od roku 2000 MŽP ČR podporuje v Senegalu program na záchranu ohroženého západního poddruhu antilopy Derbyho, který v zemi realizuje Česká zemědělská univerzita ve spolupráci se společností Derbianus CSAW. Memorandum o spolupráci, uzavřené mezi oběma ministerstvy, bylo doplněno o prováděcí smlouvu, na základě které je Derbianus společně s ČZU výhradním vykonavatelem memoranda na české straně.[30]

Spolupráce mezi ČR a vybranými africkými státy probíhá také v oblasti obrany a bezpečnosti. Historicky první návštěva ministra obrany Ghany v ČR se uskutečnila 16.–20. 3. 2015.[31] Jednalo se o první setkání ministrů resortu obrany obou zemí, přičemž ghanský ministr obrany přijel na pozvání ministra Stropnického. Oba ministři jednali především o možnostech spolupráce v oblasti obrany a obranného průmyslu, ale také o možném společném výcviku obou armád a výměně zkušeností. Spolupráce mezi ČR a Ghanou v oblasti bezpečnosti je vítaná především v souvislosti se snahou o stabilizaci oblasti Sahelu a s přihlédnutím k faktu, že AČR se nadále angažuje ve výcvikové misi EU v Mali a v roce 2015 bylo schváleno zapojení také do mise OSN v téže zemi.[32] Pracovní cesta ghanského ministra obrany měla také ekonomický rozměr, její součástí totiž byla návštěva významných českých podniků zaměřujících se především na obranný průmysl, jako např. LOM Praha, Aero Vodochody, Česká zbrojovka Uherský Brod, VOP CZ apod.

V lednu příslušného roku přijal náměstek ministra obrany Tomáš Kuchta nigerijskou delegaci vedenou stálým tajemníkem ministerstva obrany Ismailem Aliyu Numanem. Předmětem jednání byla možnost spolupráce ČR a Nigérie v oblasti obrany a obranného průmyslu. Výsledkem setkání bylo podepsání Memoranda o porozumění mezi ministerstvy obrany ČR a Nigérie, přičemž za českou stranu dokument podepsal náměstek ministra obrany pověřený řízením Sekce obranné politiky a strategie Daniel Koštoval.[33] Ve dnech 11.–15. května pobývala ČR na školení skupina frekventantů Vysoké školy národní obrany Nigérie (*National Defence College of Nigeria*, NDC), která přijela na pozvání ministerstva obrany a navštívila Poslaneckou sněmovnu, MZV, Generální štáb a Univerzitu obrany.[34]

Další události

V keňském Nairobi se ve dnech 4.–5. 12. 2015 konala porada velvyslanců v zemích subsaharské Afriky, jejímž hlavním tématem byla specifika ekonomické diplomacie v Africe a její navázání na novou Koncepci zahraniční politiky ČR. Pozornost byla věnována i tématu migrace ze subsaharské Afriky do EU.[35] Příčiny migrace a možnosti řešení byly rovněž tématem doposud bezprecedentní porady, která se konala 9.–10. listopadu za účasti premiéra Sobotky a ministra Zaorálka a které se z oblasti subsaharské Afriky zúčastnili čeští velvyslanci v Nigérii a Etiopii. Jejím cílem byla především koordinace zahraniční politiky v oblasti migrace.[36]

Co se týče humanitární pomoci, 5. 2. 2015 byla schválena ministrem zahraničních věcí L. Zaorálkem humanitární pomoc ve výši 3 mil. Kč poskytnutá prostřednictvím Mezinárodní federace Červeného kříže a Červeného půlměsíce (IFRC) Malawi a Mosambiku, které na počátku roku 2015 postihly ničivé záplavy.[37] V usnesení č. 152 z 4. 3. 2015 schválila vláda poskytnutí dalších prostředků formou peněžních darů mezinárodním organizacím ve výši 10 mil. Kč pro boj s ebolou v západní Africe.[38] O poskytnutí humanitární pomoci ve výši 16 mil. Kč vybraným zemím Asie a Afriky, mezi nimi i Nigeru, Středoafrické republice, Jižnímu Súdánu i pro jihosúdánské uprchlíky v Etiopii a Ugandě, rozhodl 27. 3. 2015 ministr zahraničních věcí. Prostředky byly poskytnuty na financování humanitárních projektů českých nevládních

organizací ve vybraných regionech.[39] O rozvojových projektech a rozvojové agendě však pojednává hlouběji příslušná kapitola této publikace.

Z aktivit zahraničního výboru Poslanecké sněmovny PČR, týkajících se subsaharské Afriky, je možné zmínit jednání o ratifikaci Dohody mezi vládou České republiky a vládou Mauricijské republiky o letecké dopravě (sněmovní tisk 641) na jeho 23. schůzi 16. 12. 2015. Všichni přítomní poslanci hlasovali pro ratifikaci smlouvy, ze které vyplývá možnost zavedení pravidelné letecké linky mezi Prahou a Mauriciem.[40] Na senátním Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost se v roce 2015 projednávala řada unijních dokumentů, souvisejících především s bezpečnostní situací ve Středoafrické republice a v Africkém rohu. Jednalo se např. o prodloužení mandátu zvláštního zástupce EU pro Africký roh, nebo o vyslání vojenské poradní mise Evropské unie SBOP ve Středoafrické republice (EUMAM RCA).[41]

Za zmínku rovněž stojí aktivity českých europoslanců týkající se subsaharské Afriky. Europoslanec za stranu ANO Petr Ježek v otevřeném dopisu Vysoké představitelce EU pro zahraniční politiku Federice Mogheriniové vyzval Evropskou unii k zapojení do mediačního procesu v občanské válce v Jižním Súdánu. Podle europoslance Ježka by se měla EU angažovat v mírovém procesu v Jižním Súdánu a aktivně tak přispět k ukončení bojů, které si vyžádaly desetitisíce obětí.[42] Europoslanec Ježek pak v říjnu příslušného roku rovněž vyzval Evropskou unii k zavedení sankcí vůči vůdcům válčících stran v Jižním Súdánu a ke zvážení opětovného zavedení zbrojního embarga na tuto zemi.[43] Europoslanec Pavel Telička se v polovině dubna 2015 setkal se skupinou mladých súdánských politiků, kteří přijeli na pozvání Evropského parlamentu a jeho Skupiny pro podporu demokracie a koordinaci voleb, přičemž hlavním tématem jednání bylo sdílení zkušeností s rozdělením Československa a mírovým sousedstvím, rovněž průběh konání voleb v Súdánu a konflikty, které přetrvávají v některých regionech Súdánu i nadále po vytvoření samostatného Jižního Súdánu.[44]

Čeští diplomaté jsou úspěšní i v obsazování pozic velvyslanců EU v zemích subsaharské Afriky, např. Jana Hybášková působí jako velvyslankyně EU v Namibii nebo Tomáš Uličný je vedoucím delegace EU v Súdánu. Čeští zástupci rovněž často působí jako členové pozorovatelských misí, vysílaných do regionu u příležitosti voleb.

Bezpečnost

V oblasti bezpečnosti ČR následuje politiku Evropské unie a zapojuje se do mezinárodních misí EU a OSN. Vzhledem ke své geografické blízkosti je oblast Sahelu dlouhodobou bezpečnostní prioritou EU, což se opětovně potvrdilo během roku 2015 především v souvislosti s migrační krizí. V roce 2015 působilo 38 českých vojáků v Mali v rámci Evropské výcvikové mise EUTM. Jejich úkolem je především ochrana velitelství mise, doprovod osob a konvojů a částečně také výcvik malijských vojáků. V březnu 2015 navštívil velitelství mise v Bamaku náčelník Generálního štábu AČR armádní generál Petr Pavel, který se zde setkal s velitelem mise španělským generálem Alfonsem García-Vaquero Pradalem. Shodli se na tom, že mise EUTM-Mali je úspěšná ve snahách o stabilizaci regionu, a armádní generál Pavel zdůraznil evropské bezpečnostní zájmy v regionu: *„Je naším zájmem, abychom podporovali udržení*

stability v tomto regionu a zabránili šíření extremismu a uprchlických vln do Evropy. I proto je důležité podporovat výstavbu a výcvik místních bezpečnostních složek.“[45] Čeští vojáci působí také jako pozorovatelé v rámci misí OSN v Konžské demokratické republice (MONUSCO) v počtu tří osob a další tři příslušníci AČR byli vysláni jako pozorovatelé v rámci mise OSN MINUSCA do Středoafrické republiky.[46] Do této země navíc na žádost velitele mise EU generálmajora Philippa Pontiese v SAR dodala ČR formou humanitárního daru provizorní most, spojující městské části Bangui. Jeho výstavbu v místě zajistili italští ženisti za dozoru dvou českých příslušníků 15. ženijního pluku.[47] Most, který byl pojmenován názvem připomínající ČR – „Le pont d'Agnès de Bohême“ (Most Anežky České), byl představen v rámci Mezinárodního veletrhu obranné a bezpečnostní techniky (IDET), který se konal v Brně ve dnech 19.–21. 5. 2015.[48] Na tento veletrh byli oficiálně pozvány mj. také delegace z JAR a Ghany, které jsou pro ČR důležitým partnerem v oblasti bezpečnosti v regionu subsaharské Afriky.[49]

Své snahy o opětovné zapojení do misí OSN ve větším měřítku projevila vláda svým návrhem na vyslání české jednotky do Mali v rámci mise MINUSMA (*United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali*), který byl schválen v Usnesení č. 290 ze 22. 4. 2015 o vyslání českých ozbrojených sil v počtu do 25 osob ode dne schválení Parlamentem České republiky do 31. 12. 2016.[50] Vládní návrh byl nejprve projednáván ve Výboru pro obranu PS PČR na jeho 18. schůzi, která se konala 7. 5. 2015. Ministr obrany ve svém úvodním slovu zarámoval vyslání mise prohlášením, že *„dlouhodobým záměrem České republiky je postupný návrat do misí OSN“*. Pro přijetí usnesení hlasovali všichni přítomní poslanci a členové výboru.[51] Ve svém usnesení výbor doporučil Poslanecké sněmovně vyslovení souhlasu s působením sil a prostředků Ministerstva obrany ČR v misi OSN MINUSMA.[52] Návrh na vyslání českých jednotek v rámci mise OSN byl na plénu projednáván současně s návrhem na vyslání příslušníků AČR na Golanské výšiny. Oproti návrhu na vyslání vojáků na Golanské výšiny, vyslání v rámci mise MINUSMA nevzbudilo v Poslanecké sněmovně PČR veliké diskuse, už jen proto, že v Mali již čeští vojáci působí v rámci tréninkové mise EUTM-Mali. Vyslání jednotek v rámci mise OSN na africký kontinent bylo v rozpravě na půdě Poslanecké sněmovny rámováno do širší bezpečnostní perspektivy s ohledem na bezpečnost hranic.[53] Nakonec ve Sněmovně proběhlo oddělené hlasování o vyslání jednotek UNDOF a MINUSMA, přičemž vyslání českých jednotek v rámci mise OSN v Mali do počtu 25 osob bylo přijato, pro návrh hlasovalo 120 poslanců a poslankyň ze 148 přítomných. Pro schválení návrhu hlasovali poslanci napříč politickým spektrem, pouze poslanci a poslankyně za KSČM se zdrželi hlasování a poslanec Stanislav Grospič a poslankyně Marta Semelová, oba dva z tohoto klubu, hlasovali proti návrhu.[54] Následně návrh projednával Senát PČR, nejprve ve Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost.[55] Návrh byl schválen na plénu 13. 5. 2015 většinou 54 z přítomných 62 senátorů a senátorek.[56] Do Mali bylo z ČR vysláno na základě schváleného mandátu Úkolové uskupení speciálních sil (ÚUSpecS) v počtu do 25 osob, vyčleněné ze 601. skupiny speciálních sil. Hlavním cílem mise je *„zajištění bezpečnosti a vytvoření podmínek pro další humanitární a politickou asistenci malijské vládě“*.[57]

Hospodářské vztahy

Za posledních pět let se český vývoz do subsaharské Afriky více než zdvojnásobil. Z toho důvodu si nejen MZV a MPO, ale také čeští podnikatelé a podnikatelky uvědomují ekonomický potenciál tohoto regionu pro český export. Potřeba diverzifikace českého exportu je patrná především kvůli ekonomickým sankcím proti Rusku, ale také v důsledku devalvace rublu nebo snížení cen ropy.[58] V subsaharské Africe se nejen zvyšuje poptávka po českých výrobcích a službách, ale také narůstá počet zemí, do kterých české firmy vyvážejí.[59] Navíc se čeští exportéři snaží navracet do oblastí, se kterými má ČR historické vazby a kde lze očekávat úspěch; jedním z takových regionů je právě subsaharská Afrika.[60]

Přestože český vývoz do regionu subsaharská Afrika tvoří pouze 0,5 % celkového českého exportu, z hlediska absolutních čísel se jedná o nezanedbatelný objem. V roce 2015 vyvezli čeští exportéři do zemí subsaharské Afriky zboží v celkové hodnotě 20,37 mld. Kč. Ve srovnání s rokem předchozím došlo k nárůstu objemu vývozu přibližně o jednu miliardu Kč. V příslušném roce bylo do ČR dovezeno zboží v celkové hodnotě 11,4 mld. Kč a rovněž v případě dovozu došlo k meziročnímu nárůstu ve výši přibližně 1 mld. Kč, což v procentuálním vyjádření znamená nárůst o necelých 9 %. Český přebytek obchodu se subsaharskou Afrikou dosáhl v roce 2015 stejně jako v roce minulém přibližně 9 mld. Kč. Podíl Jihoafrické republiky na českých vývozech do regionu subsaharské Afriky nadále přesahuje 10 mld. Kč a s částkou 10,6 mld. Kč v roce 2015 tvořil 52 % českého vývozu do sledovaného regionu. Část z tohoto objemu je však reexport do dalších zemí sdružených do Jihoafrické celní unie (SACU).

Přestože Nigérie předběhla JAR jako největší ekonomiku v subsaharské Africe, český vývoz do této země dosahuje přibližně pětinu vývozu do JAR s celkovým objemem zboží v hodnotě 1,8 mld. Kč. Ve srovnání s rokem předchozím však došlo k nárůstu exportu do Nigérie přibližně o 20 %. Co se týče zbožové struktury, do Nigérie byl vyvezen v roce 2015 především vojenský materiál, strojírenské výrobky a žiletky. K významnému nárůstu exportu došlo ve sledovaném roce v případě Angoly, kam bylo vyvezeno zboží v hodnotě necelých 2 mld. Kč, především šlo o trubky a duté profily. Půlmiliardovou hranici exportu překročily navíc také Keňa, Pobřeží slonoviny, Mali a Senegal. Co se týče odvětvové struktury, ve vývozu do subsaharské Afriky převládaly výrobky s vysokou přidanou hodnotou, tedy především stroje a dopravní prostředky. Celou jednu miliardu pak tvoří vývoz textilních výrobků a tkanin z bavlny, který směřuje především do Mali, Senegalu a Nigérie. Mezi tradiční velké vývozce do regionu subsaharské Afriky patří textilní firma VEBA Broumov, která vyváží svůj „africký brokát“ do západní Afriky. Ve sledovaném roce však export textilních výrobků do Afriky poklesl přibližně o 40 % kvůli bezpečnostní situaci v regionu Sahelu a také kvůli vypuknutí epidemie eboly v roce 2014.[61] Zatímco v roce 2014 firma vyvezla do Afriky textil v hodnotě necelých 2 mld. Kč, v roce 2015 byly do Afriky vyvezeny textilní výrobky v hodnotě 1,13 mld. Kč.[62] V důsledku snížení vývozu tak je nucena firma propouštět stovky lidí v regionu, který se potýká s nezaměstnaností.

Z regionu subsaharské Afriky se do ČR dovezly především suroviny a potraviny, přičemž výjimku tvoří dovoz filtračních zařízení z JAR v hodnotě necelých 2 mld. Kč a obecně lze říci, že obchodní výměna s JAR nemá postkoloniální strukturu, protože

z této země je do ČR importována řada výrobků s přidanou hodnotou.[63] Rostoucí obchodní výměnu a zvýšený zájem českých firem o export do Afriky potvrdili i zástupci exportní pojišťovny EGAP, přičemž perspektivu lze spatřovat především v oblasti energetiky.[64] Možnosti českých společností vyvážet do subsaharské Afriky jsou však do značné míry omezeny faktem, že mnohé z afrických zemí jsou zařazeny organizací OECD v nejnižší kategorii co do pojistitelnosti exportních úvěrů, a tedy pojištěním vývozu vznikají firmám neúměrné náklady.

V roce 2015 se v ČR konala řada akcí, které byly zaměřeny na propagaci Afriky jakožto regionu s velkým potenciálem pro české exportéry. Jednou z nich byl obchodní seminář, který uspořádalo MZV 29. 6. 2015 pod názvem Africký den. Seminář navázal na Česko-guinejské obchodní a investiční fórum,[65] které se konalo již v dubnu 2015, a také na cestu ministra Zaorálka do regionu, jež byla doprovázena rovněž reprezentanty českých firem. Mottem semináře bylo „Obchodování se subsaharskou Afrikou má potenciál a budoucnost, je však třeba znát i jeho specifika". Z toho důvodu se seminář zaměřil především na předání informací o teritoriu zájemcům z řad českých podnikatelů. Akce se konala za účasti zahraničních expertů, za MZV se jí zúčastnili velvyslanec ČR v Nigérii, vedoucí Zastupitelského úřadu Dakar a obchodní radové z velvyslanectví v Ghaně a Etiopii. Vystoupili rovněž zástupci CzechTrade, pojišťovny EGAP a pracovníci firem se zkušeností v subsaharské Africe.[66] Afrika jako teritorium s velkou exportní perspektivou byla představena rovněž na Mezinárodním strojírenském veletrhu, který se konal v Brně ve dnech 14.–18. 9. 2015. V rámci doprovodného programu veletrhu se konala konference na téma „Afrika — nové trhy a příležitosti pro české exportéry". Se svými příspěvky na konferenci vystoupili ministr průmyslu a obchodu ČR Jan Mládek, prezident HK ČR Vladimír Dlouhý, náměstek ministra zahraničních věcí Miloslav Stašek, generální ředitel EGAP Jan Procházka, Petr Karel z Managing Partner London Market a hosté z afrických bankovních ústavů. Hlavní potenciál pro české firmy v regionu subsaharské Afriky lze spatřovat především v oblasti vývozu strojů, průmyslových zařízení a technologií, přičemž nástrojem českého exportu má být podle ministra Mládka především EGAP.[67] Další doprovodnou akcí veletrhu byl seminář zaměřený na poptávku technologií v zemích AKT a organizovaný Platformou podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci za pomoci Svazu průmyslu a dopravy ČR. Byly na něm identifikovány některé potenciálně zajímavé země pro vývoz IT technologií, mezi nimi např. Botswana, Etiopie, Burundi nebo JAR.[68] Na červnový seminář pak navázala konference „Subsaharská Afrika – exportní příležitosti a jejich financování", kterou 14. 12. 2015 uspořádal Odbor ekonomické diplomacie ve spolupráci s EGAP a s agenturou CzechTrade. Konference byla zaměřená především na možnosti obchodu v subsaharské Afriky a financování a pojišťování exportu.[69]

Zajímavé akce zaměřené na možnosti ekonomické spolupráce mezi subsaharskou Afrikou a zeměmi V4 se konaly rovněž v Jihoafrické republice. Jednou z nich bylo Podnikatelské fórum V4, které se konalo v hlavním městě jihoafrické provincie Mpumalanga Witbanku 11. 6. 2015 a na kterém byly prezentovány podnikatelských příležitostí v zemích Visegradské skupiny. Co se týče sektorového zaměření, byla akce směřována především na důlní techniku, zpracování kovů, elektroniku, strojírenství a dopravní prostředky, textil a zpracování potravin.[70] Podobný seminář se konal pouze

o týden dříve v Durbanu, hlavním městě provincie KwaZulu Natal.[71] Rovněž Zastupitelský úřad Abuja zorganizoval účast na veletrhu potravinářského zboží v Lagosu.

Do regionu subsaharské Afriky směřovaly ve sledovaném roce také některé podnikatelské mise. Jedna z nich, která byla pořádána Hospodářskou komorou ČR, doprovázela ministra zahraničních věcí L. Zaorálka při jeho cestě do východní Afriky, v rámci které navštívil Keňu, Mosambik, Mauricius.[72] Další podnikatelská mise, složená z podnikatelů z města Třebíč, byla organizována Okresní hospodářskou komorou ve dnech 18. 2.–24. 2. 2015. Jejím cílem bylo představení a propagace města Třebíč a nabídka konkrétních investičních a obchodních příležitostí pro jihoafrické partnery, především v sektoru energetiky a stavebnictví.[73]

Z velkých zakázek posledního období je možné zmínit dokončení výstavby pivovaru Raya Breweries v severoetiopském městě Maychew, do kterého dodala kompletní pivovarnické technologie včetně stavebních prací a náhradních dílů v hodnotě přibližně 764 mil. Kč česká firma ZVU POTEZ.[74] Další strojírenská společnost Hutní montáže skupiny Vítkovice Machinery Group zahájila výstavbu třetího kotle v jihoafrické uhelné elektrárně Kusile, přičemž na výstavbě elektrárny se společnost podílí už od roku 2013. Zakázka má hodnotu přibližně čtvrt miliardy Kč a montáž třetího kotle by měla být dokončena v září 2016.[75] Kromě velkých firem a českých subdodavatelů nadnárodních společností v Africe působí také řada menších českých podniků. Jednou z nich je firma Next, která vyváží bezpečnostní dveře do Ghany,[76] nebo liberecká firma Pavlů-Komplex, která vyprojektovala v JAR továrnu na plastová okna a izolační skla a dodala do ní potřebné stroje.[77] V oblasti telekomunikací a vysokorychlostního internetu působí již od roku 2014 v JAR prostějovská firma Micos, která dodává rozdělovače do jihoafrické optické sítě.[78] Společnost Thermont Napajedla uzavřela ve sledovaném roce kontrakt na dodávku a montáž hliníkových výplní, prosklené fasády, stínící techniky a fasádního pláště nemocnice v gabonském Libreville.[79] S rozvojem zdravotnictví v Africe souvisí rovněž vzrůstající objem vývozu zdravotnické techniky a materiálu, které vyváží např. firmy LINET nebo Medica Filter.[80] Co se týče prodeje letecké techniky, v roce 2015 byl uskutečněn prodej letadel L-410 kunovické společnosti Aircraft Industries do Mosambiku. Odběratelem je ACIA Aero, letecký přepravce v regionální dopravě.[81] České firmy jsou tradičně rovněž úspěšné ve vývozu vojenského materiálu do Afriky. V roce 2015 dodala zbrojní společnost Excalibur Group nigerijské armádě modernizované tanky T-72 M1, bojová vozidla pěchoty a raketomety pro boj proti teroristické skupině Boko Haram na severu země, přičemž hodnota zakázky se uvádí přibližně 197 mil. Kč.[82] Český zbrojní materiál má v zahraničí dobrou pověst a tradici, a proto v předchozích letech byl zaznamenán nárůst jeho vývozu do zahraničí, přičemž do Afriky směřuje zpravidla 10 % českého zbrojního exportu.[83]

Uvedené příklady jsou pouze některé z českých *success stories* v subsaharské Africe. Obecně lze říci, že české firmy se čím dál více zaměřují na „exotičtější" trhy z důvodu snah o diverzifikaci exportu a v této souvislosti subsaharská Afrika, která zaznamenává dlouhodobě růst ekonomiky, nabízí vítané příležitosti. Nadále však platí, že v regionu subsaharské Afriky doposud nebyla realizována žádná větší přímá zahraniční investice. Oproti tomu JAR v Česku přímé zahraniční investice vlastní v oblasti výroby piva (jihoafrická SAB Miller je vlastníkem pivovaru Pilsner Urquel),

nebo v oblasti internetového prodeje (Mall.cz nebo Heureka.cz je vlastněn jihoafrickou skupinou Naspers).[84] České firmy se tak nadále soustředí spíše na vývoz svých výrobků a jejich přímý prodej lokálním partnerům. Pozitivním jevem, který má vliv na český export, je také pokračující spolupráce mezi MZV a MPO, která se projevila např. vydáním Mapy globálních oborových příležitostí, kterou ministerstva připravila ve spolupráci s agenturou CzechTrade. Jde o nástroj podpory ekonomické diplomacie pomocí identifikace klíčových sektorů a destinací pro český vývoz.[85] Více o hospodářském rozměru české zahraniční politiky pojednává příslušná kapitola této publikace.

IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

O agendu subsaharské Afriky se nadále na MZV stará Odbor států subsaharské Afriky. V roce 2015 vstoupil v platnost služební zákon, v jehož kontextu se uvažovalo, kvůli omezení o minimální velikosti odboru, o jeho sloučení s jiným odborem. Nakonec se podařilo nalézt řešení, aby byl odbor zachován jakožto samostatný a nebyl by tak vyslán negativní signál zahraničním partnerům. Ve vedení odboru tak stanul v první polovině roku 2015 Jaroslav Siro, od června pak Ivan Jančárek, který zastává rovněž funkci zástupce náměstka Sekce mimoevropských zemí, ekonomické a rozvojové spolupráce. Na Odboru je zastupovaný J. Sirem. Co se týče zastupitelských úřadů v regionu subsaharské Afriky, po opětovném otevření velvyslanectví v keňském Nairobi byl jejich počet stabilizován na současných sedm, přičemž velvyslanectví v senegalském Dakaru nadále sídlí v rámci prostor pronajatých od ZÚ Nizozemska a je vedeno Lenkou Pokornou, zastávající funkci chargé d'affairs. Další české zastupitelské úřady se nacházejí v etiopské Addis Abebě, v zimbabwském Harare, nigerijské Abuji, ghanské Akkře a jihoafrické Pretorii. V roce 2014 byl opětovně otevřen zastupitelský úřad v keňském Nairobi v podobě plnohodnotného úřadu vedeného mimořádným a zplnomocněným velvyslancem. Co se týče personálních změn na funkcích vedoucích zastupitelských úřadů, na ZÚ Pretoria nahradil od října 2015 ve funkci velvyslance Blanku Fajkusovou Michal Král. Kromě českého velvyslanectví v Pretorii se nadále udržuje Visegradský dům v jihoafrickém Kapském městě, který je založen na principu kolokace, tedy po týdnu se zde střídají zástupci Česka, Slovenska, Maďarska a Polska. Visegradský dům má především konzulární funkci, ale podílí se také na pořádání kulturních akcí a ekonomických seminářů. Česká republika má v subsaharské Africe také síť honorárních konzulátů, jejichž úkolem je především prosazovat ekonomické, obchodní a kulturní zájmy České republiky a případně pomáhat českým občanům, kteří se ocitnou v nouzi. Ke dni 1. 10. 2015 byl opětovně otevřen český honorární konzulát na Seychelách a vedoucí úřadu se stala paní Sabina Panovská, vdova po bývalém honorárním konzulovi.[86]

Pro usnadnění exportu českých podnikatelů do regionu subsaharské Afriky je v JAR alokována také kancelář CzechTrade, donedávna jediná v subsaharské Africe. V roce 2015 bylo rozhodnuto o otevření další kanceláře, tentokrát v nigerijském Lagosu. Důležitost ekonomické agendy je patrná také ve strategii posilování zahraničních zastupitelstev o ekonomické diplomaty, kteří se budou soustředit přímo na

obchodní možnosti pro české podniky, podnikatele a podnikatelky.[87] Posílení zastupitelských úřadů ekonomickými pracovníky je umožněno díky spolupráci mezi MZV a MPO, které se snaží společně podporovat exportní příležitosti českých firem v zahraničí. Z českých zastupitelských úřadů v afrických státech měly být nejprve posíleny zastupitelské úřady v Nairobi a Dakaru[88] a následně i ostatní s výjimkou velvyslanectví v Harare. Je zde tedy patrný odklon od politiky ministra zahraničních věcí Karla Schwarzenberga, za jehož úřadu došlo k uzavření některých zastupitelských úřadů v subsaharské Africe. V období úřadu ministra Zaorálka naopak došlo k opětovnému otevření velvyslanectví v keňském Nairobi, čímž se počet zastupitelských úřadů stabilizoval, a navíc bylo rozhodnuto o posílení úřadů o ekonomické diplomaty.

SUBSAHARSKÁ AFRIKA V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Ve sledovaném roce začala být Afrika opětovně vnímána jako kontinent, který skýtá mnoho zajímavých příležitostí pro české exportéry a podnikatele. V roce 2015 tak vycházely v médiích články s titulky jako „Zlatý důl Afrika"[89] nebo „Bilionový byznys leží v Africe".[90] Oproti roku 2014, kdy novinovým článkům a dalším zprávám ve sdělovacích prostředcích dominovaly především informace o epidemii eboly v západní Africe, se jedná o značnou změnu mediálního diskurzu. O zvýšené pozornosti věnované obchodním příležitostem v Africe svědčí také vydání červencových příloh deníku *E15* a týdeníku *Euro*, věnovaných Africe.[91] Afrika však nebyla zobrazována českými médii pouze jako oblast velkých příležitostí pro český export, ale také v souvislosti s tématem migrace do Evropy. Co se týče regionu subsaharské Afriky, média věnovala nejvíce pozornosti oblasti Afrického rohu,[92] vzhledem k tomu, velká část migrantů do Evropy směřuje z Eritreje, a také kvůli tragickým událostem ve Středozemním moři, jako bylo utonutí přibližně 400 lidí v důsledku ztroskotání plavidla.[93] Ve spojitosti s migrací se však ve veřejném prostoru projevilo stereotypizované, negativní a často také rasistické vnímání české populace. Na to upozornila především platforma HateFree ve svých analýzách mediálního a veřejného diskurzu.[94] Negativně média informovala o české zahraniční politice ve spojitosti s návštěvou náměstka Kauckého v Namibii. Kritizovala fakt, že jej na inauguraci namibijského prezidenta doprovázel ředitel odboru správy majetku ministerstva zahraničních věcí a jeho stranický kolega Petr Kyslík.[95] Podobně média i veřejnost kritizovala plánovanou cestu třebíčského místostarosty do JAR, na které měl doprovázet podnikatelskou misi. Tlak médií a opozice na radnici nakonec vedl místostarostu Pacala ke zrušení africké cesty.[96]

Do zájmu médií se však dostala rovněž pozitivnější témata, jako je pokračují společné snahy ČZU a spolku Derbianus o záchranu antilopy Derbyho v Senegalu,[97] nebo návrat samice nosorožce do národního parku Mkomazi v Tanzánii ze ZOO ve Dvoře Králové nad Labem.[98] Organizace Save Elephants pak bojuje ve střední Africe proti pytlákům a pašerákům slonoviny.[99] Média věnovala pozornost rovněž aktivitám česko-slovenského neziskového sdružení International Humanity, které v roce 2015 otevřelo nemocnici v Malawi.[100] Nadále pokračovaly různé fundraisingové aktivity, motivované snahou o poskytnutí humanitární pomoci v souvislosti s migrační krizí, jako např. cho-

ceňský hudební večer Afrikafest.[101] Ve sledovaném roce pokračovaly sbírkové akce, ať už se jednalo o kola pro přepravu dětí do škol v Gambii,[102] nebo o kola pro pracovníky národních parků v Čadu a Kamerunu, kteří díky nim budou schopni efektivněji strážit zvěř.[103] Do Afriky také putovaly dary, poskytnuté pomocí charitativního e-shopu Skutečný dárek provozovaného nevládní organizací Člověk v tísni.[104]

V roce 2015 se konaly rovněž akademické akce, související se subsaharskou Afrikou. Jednou z nich byla již tradiční konference Viva Afrika, kterou ve dnech 22.–23. 10. 2015 pořádala Metropolitní univerzita Praha pod záštitou České asociace pro africká studia ve spolupráci s Katedrou politologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové a občanským sdružením Cultura Africa a jejímž hlavním tématem bylo „Knowledge on and within Africa".[105] Konferenci pod názvem „Africa Days" s podtitulem „Africa in local, regional, and internaitonal context" zaměřenou na aktuální dění v subsaharské Africe uspořádalo rovněž African studies center, které působí na Fakultě filozofické Západočeské univerzity v Plzni.[106] O popularizační činnost týkající se subsaharské Afriky se zasloužila také občanská sdružení, jako je Humanitas Afrika,[107] které v roce 2015 započalo sérii akcí tematicky souvisejících s děním na africkém kontinentu, např. v květnu 2015 uspořádalo sérii akcí pod názvem Den Afriky pod záštitou devíti velvyslanců afrických zemí v ČR.[108] Další akce s africkou tematikou pořádá např. internetová platforma Africký informační portál, působící pod záštitou neziskové organizace FUTURE, o.p.s.[109] O popularizaci české kultury, historie a výrobků se naopak v regionu subsaharské Afriky starají především české zastupitelské úřady. Jednou z takových událostí byla výstava mapující česko-etiopské vztahy ve 20. století, kterou v Addis Abebě zahájil 1. 10. 2015 český velvyslanec Karel Hejč. Výstavu nazvanou „Znovuobjevené 20. století: Vztahy mezi bývalým Československem a Etiopií" připravilo Centrum afrických studií Západočeské univerzity v Plzni ve spolupráci s etiopskými univerzitami v Addis Abebě a v Jimmě a s MZV ČR.[110] Práce českých sklářů byla 13. 11. 2015 prezentována na akci pod názvem „Snoubení českého skla s jihoafrickým vínem", kterou uspořádalo Velvyslanectví České republiky v Pretorii ve spolupráci s Red Hot Glass Studiem, se Spice Route Wine Estate a paní Elsie Pells, znalkyní vína.[111] Výstava fotografií Toma Jůnka, realizovaná z prostředků MZV a mapující aktivity ČZU a spolku Derbianus na záchranu antilopy Derbyho, byla zahájena 21. 1. 2015 vedoucí zastupitelského úřadu v Dakaru Lenkou Pokornou.[112]

ZÁVĚR

V agendě subsaharské Afriky, která je z hlediska české zahraniční politiky spíše okrajovou, nelze očekávat větší zvraty, ale spíše kontinuitu. Přesto však dění v souvislosti s tímto regionem v roce 2015 lze hodnotit pozitivně. Region dostal prostor v nové Koncepci české zahraniční politiky, kde jsou identifikovány jak příležitosti v oblasti ekonomiky, ale také jeho bezpečnostní, ekonomické a politické problémy. Subsaharská Afrika je tak vnímána jako integrální součást české zahraniční politiky. Pozitivně je možné hodnotit také schválení a postupné naplňování dílčí „africké strategie", což

napomáhá implementaci české zahraniční politiky vůči tomuto regionu. Ve sledovaném roce je rovněž patrný zvýšený zájem o subsaharskou Afriku i ze strany dalších resortů, z nich především zemědělství, životního prostředí, průmyslu a obchodu nebo zdravotnictví, kromě tradičního MZV. Ministr zemědělství Jurečka navštívil region v roce 2015 dokonce dvakrát.

V oblasti bezpečnosti lze českou zahraniční politiku hodnotit jako reaktivní, vzhledem k tomu, že identifikace hlavních bezpečnostních zájmů je rámována celounijní agendou. I v roce 2015 pokračovalo české zapojení do unijní výcvikové mise v Mali EUTM-Mali a navíc bylo schváleno nejprve vládou a poté oběma komorami Parlamentu ČR vyslání českých vojáků v rámci mise OSN MINUSMA. Oproti rozpravám, které doprovázely schvalování vyslání českých jednotek v rámci mise EUTM-Mali v roce 2013, však na půdě parlamentu nedošlo k politizaci tématu. Opětovné zapojení české armády do misí OSN je totiž cílem, který je všeobecně přijímaným napříč politickým spektrem.

Česká republika se aktivně zapojila na celounijní úrovni rovněž do řešení aktuální migrační krize svou účastí na summitu v La Valettě a podílem na založení Svěřeneckého fondu EU pro Afriku. Rovněž v debatě o budoucnosti vztahů mezi EU a zeměmi AKT se česká strana projevila jako aktivní odevzdáním dvou vstupů, což svědčí o snaze aktivně ovlivňovat a zapojovat se do vytváření celounijní politiky vůči sledovanému regionu.

Rovněž v ekonomické oblasti došlo k rozvoji vztahů mezi ČR a subsaharskou Afrikou, přičemž v této oblasti lze českou zahraniční politiku hodnotit jako proaktivní. Díky spolupráci mezi resorty zahraničních věcí a průmyslu a obchodu mohla být vypracována Mapa oborových příležitostí, která usnadňuje českým exportérům orientaci v regionu a v perspektivních oborech. Potřeba diverzifikace exportu je patrná především v souvislosti s pokračujícími sankcemi uvalenými na Rusko. Afrika je v této souvislosti vnímána jakožto region s velikou dynamikou, což se projevuje na dlouhodobém růstu objemu exportu do regionu. Přestože vývoz do subsaharské Afriky tvoří nadále přibližně 0,5 % celkového českého exportu, v absolutních číslech však dosahuje nezanedbatelných 20 mld. Kč. V případě broumovské firmy VEBA je navíc patrné, že Afrika je pro některé české firmy důležitá a že výpadek na africkém trhu může mít přímý dopad na zaměstnanost v regionech ČR. Kontinuální nárůst českého exportu do regionu lze vnímat také jako výsledek snah o zviditelnění subsaharské Afriky pomocí rozličných nástrojů zahrnujících konání seminářů a aktivní podporu českého vývozu. Zvýšení obchodní výměny by mohlo napomoci také nově navržené vysílání ekonomických diplomatů, kteří by postupně měli posílit zastupitelské úřady v regionu, a dále otevření další pobočky agentury CzechTrade v subsaharské Africe, tentokrát v nigerijském Lagosu. Je také patrná snaha o zachování samostatného Odboru států subsaharské Afriky na MZV a o stabilizaci počtu českých zastupitelských úřadů v subsaharské Africe a jejich další posilování. V regionu, jako je subsaharská Afrika, kdy jsou obchodní úspěchy do značné míry podmíněny přítomností zastupitelského úřadu na místě, se jedná o nezbytnou strategii pro posílení českého vývozu. Přestože subsaharská Afrika je nadále spíše okrajovou agendou, lze ze všech těchto důvodů konstatovat, že se jí dostává v rámci české zahraniční politiky zaslouženého prostoru.

Poznámky

1 Za rozhovor a cenné připomínky ke kapitole děkuji Jaroslavu Sirovi, zástupci ředitele Odboru států subsaharské Afriky MZV ČR, a Michalu Jeřábkovi, vedoucímu Oddělení východní a jižní Afriky, MZV, 26. 5. 2016. Za komentáře ke vznikajícímu textu děkuji rovněž Ondřeji Horkému-Hluchňovi. Za případné faktické chyby a interpretaci české zahraniční politiky však zůstávám odpovědná sama.

2 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015.

3 MZV ČR: *Prohlášení MZV k zavraždění etiopských občanů v Libyi*, 21. 4. 2015.

4 MZV ČR: *Prohlášení MZV k teroristickému útoku v Keni*, 3. 4. 2015.

5 MZV ČR: *Prohlášení MZV k prezidentským volbám v Nigerijské federativní republice*, 1. 4. 2015.

6 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Dokumenty IV–VI/2015, s. 10.

7 Vláda ČR: *Premiér Sobotka zastoupí Polsko na jednání lídrů EU ve Vallettě*, 11. 11. 2015.

8 MZV ČR: *Náměstek Tlapa zastupoval ČR na jednání ministrů EU pro rozvoj*, 26. 10. 2015.

9 Shrnutí veřejné debaty je dostupné on-line: **ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/summary-report-public-consultation-eu-acp-20160318_en_0.pdf**.

10 MZV ČR: *Ministr Zaorálek: Keňa je naším klíčovým partnerem ve východní Africe*, 26. 5. 2015.

11 MZV ČR: *Ministr Zaorálek v Mosambiku: Cítím velký zájem o spolupráci s ČR*, 27. 5. 2015.

12 MZV ČR: *Ministr Zaorálek: Mauricius je branou na africký i asijský trh*, 29. 5. 2015; *Ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek navštívil Mauricius (28.–30. 5. 2015)*. Velvyslanectví ČR v Pretorii, 2. 6. 2015.

13 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data IV–VI/2015, s. 143–144.

14 Tamtéž, s. 144–145.

15 Tamtéž, s. 145.

16 MZV ČR: *Ministr Zaorálek pro týdeník Euro: Afrika nejsou jen malárie a úplatky*, 1. 6. 2015.

17 *Pracovní cesta do Etiopie. Marian Jurečka. Poslanec Parlamentu ČR*. On-line: **www.marianjurecka.cz/clanek/175-pracovni-cesta-do-etiopie.html**.

18 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data VII–IX/2015, s. 49–50.

19 MZV ČR: *Náměstek Tlapa navštívil Etiopii*, 17. 7. 2015.

20 MZV ČR: *Náměstek Tlapa na konferenci o financování rozvoje v Addis Abebě*, 16. 7. 2015. Projev náměstka Tlapy je dostupný: MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* DokumentyVII–IX/2015, s. 99–100.

21 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data VII–IX/2015, s. 88–89.

22 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data I–III/2015, s. 107; MZV ČR: *Náměstek Kaucký na inauguraci prezidenta Mosambiku*, 16. 1. 2015.

23 MZV ČR: *Náměstek Kaucký na inauguraci prezidenta Mosambiku*, op. cit.

24 MZV ČR: *Náměstek Kaucký na inauguraci namibijského prezidenta*, 24. 3. 2015.

25 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data I–III/2015, s. 128.

26 *Podepsání Memoranda o spolupráci České republiky a Senegalu v oblasti životního prostředí*, 23. 5. 2015.

27 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data IX–XII/2015, s. 39–40; *Ministr Jurečka jednal o možnostech společných projektů závlahových systémů a dodávkách hnojiv do Etiopie*. eAgri, 9. 10. 2015. On-line: **eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2015_ministr-jurecka-jednal-o-moznostech.html**.

28 MZV ČR: *Ministr Zaorálek jednal s ministrem zahraničí Senegalu*, 24. 2. 2015.

29 MZV ČR: *Setkání ministrů ŽP Senegalu a České republiky v Praze*. Velvyslanectví ČR v Dakaru, 11. 9. 2015.

30 MZV ČR: *Zahraniční politika České Republiky.* Data VII–IX/2015, s. 71.

31 MZV ČR: *Historicky první návštěva ministra obrany Ghany v ČR*. Velvyslanectví ČR v Akkře, 27. 3. 2015.

32 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data I–III/2015, s. 85.

33 Tamtéž, s. 52.

34 MZV ČR: *Přijetí delegace nigerijské vojenské akademie na MZV*, 1. 6. 2015.

35 MZV ČR: *Náměstek Tlapa vedl regionální poradu velvyslanců ČR v afrických zemích*, 8. 12. 2015.

36 MZV ČR: *Premiér Sobotka a ministr Zaorálek diskutovali s českými velvyslanci o postupu vlády při řešení migrace*, 10. 11. 2015.

37 MZV ČR: *ČR poskytne humanitární pomoc Malawi a Mosambiku*, 6. 2. 2015.

38 Vláda ČR: *Usnesení Vlády České republiky ze dne 4. března 2015 č. 152 k další humanitární pomoci České republiky oblastem Západní Afrikypostiženým krvácivou horečkou Ebola*. 4. 3. 2015. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9UFKCZ1C**.

39 MZV ČR: *Humanitární pomoc z ČR zamíří do Afriky a Asie*, 27. 3. 2015.

40 Poslanecká sněmovna PČR: *Zápis z 23. schůze zahraničního výboru konané 16. prosince 2015*, 16. 12. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=78058**.

41 Senát PČR: *Zápisy*. Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost, 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/web/internet/10/struktura/vybory/vzob/zapisy**.

42 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data I–III/2015, s. 143.

43 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data IX–XII/2015, s. 144.

44 MZV ČR: *Zahraniční politika České republiky.* Data IV–VI/2015, s. 159–160.

45 MO ČR: *Generál Pavel navštívil české vojáky v Mali. Setkal se také s velitelem mise EUTM*, 6. 3. 2015. On-line: **www.mise.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/general-pavel-navstivil-ceske-vojaky-v-mali--setkal-se-take-s-velitelem-mise-eutm-107485/**.

46 MO ČR: *Čeští vojáci v zahraničí 2015*, leden 2016. On-line: **www.mise.army.cz/historie-misi/cesti-vojaci-v-zahranici-2015-117798/**.

47 MO ČR: *Most darovaný Českou republikou podstupuje ve středoafrickém Bangui poslední zátěžové zkoušky*, 16. 1. 2015. On-line: **www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/most-darovany-ceskou-republikou-podstupuje-ve-stredoafrickem-bangui-posledni-zatezove-zkousky--106303/**.

48 *Představení projektu Most pro Afriku na IDET 2015*, 15. 5. 2015. On-line: **www.bvv.cz/idet/aktuality/predstaveni-projektu-most-pro-afriku-na-idet-2015/**.

49 *SPECIÁL: veletrh obranné a bezpečnostní techniky IDET 2015*. Natoaktual.cz. On-line: **www.natoaktual.cz/veletrh-idet-2015-0gi-/na_zpravy.aspx?c=A150407_102057_na_zpravy_m00**.

50 Vláda ČR: *Usnesení Vlády České republiky ze dne 22. dubna 2015 č. 290 k návrhu na působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany ve vybraných misích Organizace spojených národů*, 22. 4. 2015. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9W2CS5OA**.

51 Poslanecká sněmovna PČR: *Zápis z 18. schůze výboru pro obranu, která se uskutečnila dne 7. května 2015 (čtvrtek) od 9:00 hodin*. 7. 5. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=105049**.

52 Poslanecká sněmovna PČR: *Sněmovní tisk 477. Usnesení VO z 18. schůze uskutečněné dne 7. května 2015 k vládnímu návrhu na působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany v misích OSN UNDOF a MINUSMA*. 7. 5. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=105241**.

53 Poslanecká sněmovna PČR: *Stenoprotokol 29. schůze PSP ČR*, 16. 6. 2015. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/029schuz/bqbs/b02714801.htm**.

54 Poslanecká sněmovna PČR: *29. schůze, 41. hlasování*, 16. 6. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=61028**.

55 Senát PČR: *43. Usnesení z 10. schůze, konané dne 6. května 2015 k Vládnímu návrhu, na působení sil a prostředků rezortu Ministerstva obrany v misích OSN UNDOF a MINUSMA /senátní tisk 67/.* Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost, 6. 5. 2015. On-line: **www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/76034/63921/65965**.

56 Senát PČR: *8. schůze, 12. hlasování*, 13. 5. 2015. On-line: **http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=15237 & O=10**.

57 MO ČR: *Mali (MINUSMA)*. 31. 5. 2016. On-line: **www.mise.army.cz/aktualni-mise/minusma/mali-_-minusma-118539/**.

58 *Český export: místo Ruska Kolumbie, Senegal, Indie nebo Singapur*. ČT24, 16. 4. 2015.
59 *Stroje i počítače. Český vývoz do Afriky je na historickém maximu*. Biztweet. 30. 6. 2015. On-line: **biztweet.cz/article/28?stroje-i-pocitace-cesky-vyvoz-do-afriky-je-na-historickem-maximu=**.
60 Bärtl, Vladimír: *„Český vývoz uspokojivě stoupá“*. Technik, 11. 11. 2015. On-line: **sanceprofirmy.cz/o-czechtrade/reference/czechtrade-media/vladimir-bartl-cesky-vyvoz-uspokojive-stoupa-11-11-2015/**.
61 *Tržby v textilním a oděvním průmyslu zpomalily v růstu*. Týden.cz, 22. 8. 2015; *Pátá největší textilka v Česku propouští stovky lidí, padá zájem o brokát*. MF Dnes, Hradecký kraj, 3. 6. 2016.
62 VEBA, textilní závody, a. s.: *Výroční zpráva za rok 2015*. On-line: **www.veba.cz/download/2016-06-vyrocni-zprava_veba_2015.pdf**.
63 Kugiel, P. (ed.): *V4 Goes Global: Exploring Opportunities and Obstacles in the Visegrad Countries' Cooperation with Brazil, India, China and South Africa*. The Polish Institute of International Affairs, Warsaw, March 2016, s. 59.
64 *České firmy míří do Afriky. Exportní pojišťovna EGAP hlásí připravované obchody za miliardy korun*. Hospodářské noviny, 15. 9. 2015; *Pro český export je atraktivní subsaharská Afrika, říká generální ředitel EGAP Jan Procházka*. Zet.cz, 21. 9. 2015.
65 MZV ČR: *Česko-guinejské obchodní a investiční fórum*, 24. 4. 2015.
66 MZV ČR: *Africký den – mezinárodní obchodní seminář na půdě MZV*, 29. 6. 2015.
67 *BVV Veletrhy Brno: Ministr Mládek: Česko by se mělo export více zaměřit na Maroko a Angolu*, 16. 9. 2015. On-line: **www.bvv.cz/msv/aktuality/ministr-mladek-cesko-by-se-melo-export-vice-zameri/**.
68 *Proč a kam na nové trhy aneb transfer technologií do zemí Afriky, Blízkého východu a Karibiku*. Technik, 13. 10. 2015. On-line: **sanceprofirmy.cz/o-czechtrade/reference/czechtrade-media/proc-a-kam-na-nove-trhy-aneb-transfer-technologii-do-zemi-afriky-blizkeho-vychodu-a-karibiku-14-10-2/**.
69 MZV ČR: *Konference „SUBSAHARSKÁ AFRIKA – exportní příležitosti a jejich financování“*, 15. 12. 2015.
70 MZV ČR: *Seminář o zemích V4 v hlavním městě jihoafrické provincie Mpumalanga*, *11. 6. 2015*, 12. 6. 2015.
71 MZV ČR*: Seminář o zemích V4 v Durbanu 4. 6. 2015*, 8. 6. 2015.
72 *Čeští byznysmeni vyjedou na rekordní počet misí, zamíří do Íránu i Mexika*. E15, 30. 7. 2015.
73 *Podnikatelská mise z Třebíče do Jihoafrické republiky*. Velvyslanectví ČR v Pretorii, 8. 3. 2015.
74 *Česká strojírna z Hradce dokončila výstavbu pivovaru v Etiopii*. MF Dnes, Ekonomika, 13. 2. 2015.
75 *Společnost Hutní montáže zahájila stavbu třetího kotle v jihoafrické elektrárně Kusile*. Velvyslanectví ČR v Pretorii, 9. 12. 2015.
76 *Menší české firmy si osahávají netradiční mimoevropské trhy*. ČT24, 20. 6. 2015.
77 *Afriku už brzy čeká doba plastová. Díky malé firmě na okna z Liberce*. MF Dnes, Liberecký kraj, 14. 11. 2015.
78 *Internetový boom v jižní Africe: Vlnu již využili elektrotechnici z prostějovského Micosu*. E15, 1. 7. 2015.
79 *Výroba oken a dveří nemocnice v Gabonu.* Thermont Napajedla, 4. 12. 2015. On-line: **www.thermont.cz/component/k2/item/19-probihajici-vyroba-oken-a-dveri-nemocnice-v-gabonu**.
80 *Ze Šumavy vyváží až do Afriky. Rodinná firma dává práci místním lidem v továrně na zdravotnický materiál*. Hospodářské noviny, 31. 8. 2015; *České firmy vyváží stále více zdravotnické techniky. Nemocnice vybavují i v Africe*. Hospodářské noviny, 4. 8. 2015.
81 *Aircraft Industries prodaly čtyři L 410 do Afriky*. E15, 26. 2. 2015.
82 *Tanky z Česka míří do boje s Boko Haram, Nigérie za ně dá 200 milionů*. MF Dnes, 30. 1. 2015; *Tanky ze Šternberka přesouvá do Afriky největší letoun na světě*. Olomoucký deník.cz, 31. 1. 2015.
83 *Loni v 1. pololetí byl z ČR vyvezen vojenský materiál za 6 mld*. ČTK, 13. 1. 2016; *České zbraně jsou stále žádanější. Export je rekordní*. Aktuálně.cz, 14. 5. 2015.

84 Kugiel, P. (ed.): *V4 Goes Global: Exploring Opportunities and Obstacles in the Visegrad Countries' Cooperation with Brazil, India, China and South Africa*, op. cit.
85 MZV ČR: *Mapa globálních oborových příležitostí*, 19. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/file/1535280/MOP_2015.pdf**.
86 MZV ČR: *Znovuotevření Honorárního konzulátu ČR na Seychelách k 1. říjnu 2015*. Velvyslanectví ČR v Addis Abebě, 1. 10. 2015.
87 *Nečasova vláda šetřila, a zavírala ambasády. Sobotkova je zase otevírá*. Hospodářské noviny, 9. 5. 2015; *Česko otevře nové ambasády. Ekonomické úseky posílí deset diplomatů*. Hospodářské noviny, 18. 2. 2015.
88 *Česko posiluje ekonomickou diplomacii*. E15, 4. 2. 2015.
89 *Zlatý důl Afrika*. Euro, 19. 1. 2015.
90 *Bilionový byznys leží v Africe*. Hospodářské noviny, 9. 3. 2015.
91 *Český export. Příloha deníku E15 a týdeníku Euro*. Číslo 6, červenec 2015. On-line: **file.mf.cz/599/4-01-28-CE-0615.pdf**.
92 Například *Eritrea je líhní uprchlíků do Evropy, místní diktátor konkuruje Kimovi.* MF Dnes, 27. 4. 2015; *Toto budou naši noví sousedé: Kdo jsou Eritrejci a proč utíkají?* TN.cz, 28. 5. 2015; *Česko má přijmout Eritrejce. Ve vlastní zemi jsou otroky*. Aktuálně.cz, 29. 5. 2015.
93 *Stovky uprchlíků z Afriky ztroskotaly na dohled od evropských břehů*. MF Dnes, 20. 4. 2015.
94 Například Zavoral, Petr: *Valí se na nás hordy verbeže, negrů a primitivů*. HateFree. On-line: **www.hatefree.cz/blo/analyzy/1049-analyza-verbez**.
95 *Státní úředník Kyslík si „z titulu bývalé funkce“ udělal výlet za státní peníze*. Lidové noviny, 11. 4. 2015.
96 *Třebíč zaplatí svému místostarostovi cestu do Jihoafrické republiky*. MF Dnes, 12. 1. 2015; *Místostarosta podlehl kritice, do Jižní Afriky s podnikateli nepoletí*. MF Dnes, 14. 1. 2015.
97 *Občanské sdružení Derbianus pomáhá v Senegalu chránit antilopy Derbyho*. Český rozhlas, 4. 7. 2015.
98 *Zoo se rozloučí s Eliškou, samice nosorožce se vrací do Afriky*. MF Dnes, Hradecký kraj, 25. 9. 2015.
99 *Pes a dobrodruh v „pyžamu“ vyráží do Afriky bojovat proti pytlákům.* MF Dnes, Ostrava a Moravskoslezský kraj, 16. 12. 2015.
100 *Už za týden vyrazí do Afriky otevřít nemocnici v Malawi*. Deník.cz, Moravskoslezský kraj, 20. 7. 2015.
101 *Koncerty podpoří vzdělávání dětí z Afriky, z výtěžku jim postaví školu*. MF Dnes, Pardubice a Pardubický kraj, 3. 9. 2015.
102 *Z Přerova míří kola do Afriky, lidé darovali do sbírky rekordních 56 kousků*. Denik.cz, 10. 12. 2015.
103 *Česká kola pomohou ochránit slony v Africe.* ČT24, 4. 2. 2015.
104 *Ústečané poslali do Afriky 443 koz, darují i vzdělání*. Denik.cz, Ústecký kraj, 21. 12. 2015.
105 Hana Horáková: *22/10/2015 – 23/10/2015 – VIVA AFRICA*. Metropolitní univerzita Praha. On-line: **www.mup.cz/kalendar/call-for-papers-viva-africa-2015/**.
106 Center of African Studies: *Africa Days 2015*. On-line: **www.africa-pilsen.com/images/pdf/AFDiP_2015.pdf**.
107 *Humanitas Afrika. Africko-česká humanitární iniciativa*. On-line: **www.humanitasafrika.cz/**.
108 Humanitas Afrika: *Den Afriky 2015.* On-line: **www.humanitasafrika.cz/docs/150524_denafriky_2015_letak.pdf?utm_source=newsletter & utm_medium=email & utm_content=WEB_CODE & utm_campaign=en2015**.
109 Africký informační portál. On-line: **africkyportal.cz/**.
110 MZV ČR: *Velvyslanec Karel Hejč zahájil výstavu mapující česko-etiopské vztahy ve 20. století*, 2. 10. 2015.
111 MZV ČR: *Prezentaci českého skla v jihoafrickém Paarlu doplnila ochutnávka vín*. Velvyslanectví ČR v Pretorii, 27. 11. 2015.
112 MZV ČR: *Vernisáž výstavy fotografií Toma Jůnka v Dakaru*. Velvyslanectví ČR v Dakaru (nedatováno).

Kapitola 16

Latinská Amerika v české zahraniční politice

Martin Hrabálek

LATINSKÁ AMERIKA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT[1]

Nová *Koncepce zahraniční politiky ČR* z července 2015 označuje Latinskou Ameriku za *„oblast geograficky vzdálenou, nicméně dynamicky se rozvíjející a kulturně a geograficky blízkou"*.[2] Od geografické vzdálenosti se odvíjí i vzájemné vztahy mezi Českou republikou a regionem Latinské Ameriky, které lze z dlouhodobého hlediska charakterizovat jako nízkoprofilové. V politické rovině je pro zemi velikosti ČR tento odlehlý region bez (až na výjimky) užších historických vazeb poměrně málo zajímavý.

Několik let nazpět se mohlo dokonce zdát, že Česká republika je z Latinské Ameriky na ústupu, když došlo k rušení některých zastoupení ČR v tomto regionu. Znovuotevřením ambasády v Bogotě se tento trend zastavil, spíše než o jeho zvrácení lze však dnes hovořit o stabilizaci situace, kdy v současnosti s velkou pravděpodobností nejsou další zastoupení ČR v dané oblasti ohrožena.

Přes výše uvedené zůstávají zájmy České republiky v oblasti Latinské Ameriky primárně hospodářské, kdy řada rostoucích trhů v oblasti představuje lákadlo pro český export. Politicky byla historicky zajímavá např. kubánská otázka, ale ta je v současné době s ohledem na obecné oteplování vztahů daleko méně viditelná.

LATINSKÁ AMERIKA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Zastoupení České republiky v Latinské Americe

V únoru roku 2015 předal český velvyslanec Miloš Sklenka pověřovací listiny kolumbijskému prezidentovi Juanu Manuelu Santosovi.[3] Vystřídal tak chargé d' affaires

Imricha Klementa, který v čele zastoupení stál od jeho opětovného otevření v listopadu 2013, a dokončil tak více než dva roky trvající proces znovuobnovování českého velvyslanectví v Kolumbii. V průběhu roku 2015 pak došlo k personálnímu naplňování úřadu v Bogotě.

Původním plánem bylo též reciproční otevření kolumbijské ambasády v Praze, o čemž informovala kolumbijská ministryně zahraničních věcí českou stranu v dubnu 2015. K tomu však v daném roce nakonec nedošlo, jelikož kolumbijská vláda musela sáhnout k poměrně značným rozpočtovým škrtům.[4] Ty souvisejí především s poklesem cen ropy na světových trzích, jelikož export této suroviny je pro Kolumbii důležitým zdrojem příjmů.

V roce 2015 v Kolumbii pokračovaly rozhovory mezi vládou a rebely z Ozbrojených revolučních sil Kolumbie (FARC). S ohledem na blížící se konec dlouholetého vnitřního konfliktu v zemi nabídla Česká republika své zkušenosti z období tranzice, konkrétně v oblasti restitucí. Ambasáda se tak spolupodílela na organizaci semináře v říjnu 2015, v rámci kterého čeští odborníci předávali své restituční zkušenosti. Jednalo se především o experty z Pozemkového úřadu a o soudce.[5]

Po opětovném rozšíření latinskoamerického zastoupení České republiky o Kolumbii by nyní jejich počet měl zůstat stabilní. Přestože ČR stále vlastní dům bývalé ambasády ve venezuelském Caracasu, nelze s ohledem na vnitřní situaci v zemi, která má navíc tendenci se stále zhoršovat, očekávat aktivity směřující k větší české přítomnosti. To samé se týká dříve zrušené ambasády v Kostarice. Nemělo by však hrozit další rušení, jak vyplývá např. ze závěrů setkání prezidenta Miloše Zemana, premiéra Bohuslava Sobotky, ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka, ministra obrany Martina Stropnického a předsedy Senátu PČR Milana Štěcha k fungování ekonomické diplomacie z června 2015. Aktéři se shodli na tom, že na rušení ambasád není příhodná doba a že vláda by naopak měla posilovat zastoupení diplomatů na pozicích ekonomických, zemědělských a vědecko-technických diplomatů v zemích s rostoucími ekonomickými příležitostmi. Mezi tyto regiony patří dle vyjádření premiéra Sobotky právě i Latinská Amerika.[6]

Vzájemná setkání českých a latinskoamerických politiků

Nejdůležitější událostí pro kontakty České republiky s Latinskou Amerikou byl v roce 2015 summit EU–CELAC, který se konal 9. a 10. června v Bruselu. Po summitu v Santiagu v roce 2013 se jednalo o druhé setkání ve formátu 28 členských zemí Evropské unie na jedné straně a 33 členských zemí Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC) na straně druhé.

Premiér B. Sobotka den před summitem jako přípravu v Praze absolvoval pracovní oběd se všemi velvyslanci zemí Latinské Ameriky a Karibiku, na které diplomaty ujistil, že ČR je připravena prohlubovat vztahy se zeměmi v regionu.[7] Na samotném summitu pak došlo k setkání premiéra ČR s kolumbijským prezidentem Juanem Manuelem Santosem, přičemž hlavním tématem rozhovoru bylo především posílení ekonomické spolupráce mezi oběma zeměmi.[8]

Výstupem summitu bylo přijetí dvou dokumentů – politického prohlášení Partnerství pro příští generaci o sdílených hodnotách obou regionů a obsáhlejší Brusel-

ské deklarace. Deklarace potvrzuje vůli obou regionů nadále prohlubovat vzájemnou spolupráci v různých oblastech, jako jsou např. boj proti organizovanému zločinu, problematika klimatických změn či rozvojová spolupráce. Vláda ČR přijetí obou dokumentů přivítala a měly by se dle ní stát základním vodítkem směřování vzájemných vztahů EU a CELAC v příštích letech.[9]

Rok 2015 se měl stát rokem první návštěvy prezidenta M. Zemana v Latinské Americe. Ve hře byla Kolumbie, o které se uvažovalo již v předchozím roce, ale též Brazílie, Mexiko, popř. Peru či Kostarika.[10] Prezident Zeman však nakonec žádnou z latinskoamerických zemí v roce 2015 nenavštívil, především z důvodu problematického slaďování termínu se svými latinskoamerickými protějšky.

V červnu 2015 ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek navštívil Mexiko, na cestě jej doprovodila jedenáctičlenná podnikatelská delegace Svazu průmyslu a dopravy ČR a šestičlenná technologická mise organizovaná agenturou Czechinvest.[11]

V říjnu a listopadu 2015 se pak odehrály hned dvě podnikatelské mise na Kubu, přičemž se jedná o první akce tohoto typu v období po studené válce. První z nich vedl náměstek ministra zahraničních věcí Martin Tlapa, druhou pak náměstek ministra průmyslu a obchodu Vladimír Bärtl. Obě strany nyní mají snahu o posílení vzájemného obchodu, který byl historicky poměrně vysoký. Překážkou je však chronická platební neschopnost Kuby.[12] Stejně tak dochází i k jistému politickému sbližování, jak bude uvedeno dále.

Otevírání trhů měla napomoci též mise náměstka ministra průmyslu a obchodu Eduarda Muřického, který v doprovodu podnikatelů navštívil v dubnu 2015 Ekvádor a Bolívii. Šlo především o subjekty z oblasti energetiky, dopravní infrastruktury a strojírenství.[13]

Co se týče parlamentní diplomacie, v květnu Zahraniční výbor Poslanecké sněmovny PČR přijal delegaci Komise pro zahraniční vztahy Senátu Spojených států mexických vedenou předsedkyní této komise Gabrielou Cuevas Barron.[14] Na přelomu listopadu a prosince pak delegace Zahraničního výboru PSP ČR navštívila pod vedením Karla Schwarzenberga Chile, kdy v rámci cesty byla podepsána smlouva o dvojím zdanění.[15]

G. C. Barron absolvovala v květnu též oficiální setkání s místopředsedou Senátu PČR Zdeňkem Škromachem a předsedou Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR Františkem Bublanem. V Senátu byl poté v říjnu 2015 jeho předsedou M. Štěchem přijat předseda Poslanecké sněmovny Národního Kongresu Chilské republiky Marco Antonio Núnez Lozano.

Senátoři Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu spolu s místopředsedou Senátu Z. Škromachem absolvovali v červnu 2015 cestu do Kolumbie a Panamy.

Kuba v české zahraniční politice

Česká republika začala v posledních letech ustupovat ze své „tvrdé“ pozice ke Kubě, zaměřené primárně na kritiku lidských práv na ostrově. V roce 2014 podpořila zahájení evro-kubánského dialogu a především v roce 2015 začala sama činit kroky k oteplení vztahů s Kubou. Například výše zmíněná mise vedená náměstkem ministra zahraničních věcí M. Tlapou měla za úkol navázat politický dialog a pracovat na zlepšení

vzájemných vztahů. Slovy samotného náměstka *„i my jsme si museli říct, jak přesně zaměřit politiku na Kubu, abychom neměli pouze jedno dominantní téma, které neopustíme, a to je občanská společnost a lidská práva. Chceme to spektrum aktivit rozšířit o aktivity kulturní, školské, byznysové.“*[16]

Že byla iniciativa oteplování vzájemných vztahů úspěšná, je zjevné již nyní. Probíhá totiž do té míry, že v roce 2016 by ČR a Kuba měly povýšit svá zastoupení na úroveň velvyslanců. Jednalo by se o výrazný politický krok, jelikož zastoupení jsou na úrovni chargé d'affaires už od roku 1993. Například latinoamerikanista Josef Opatrný se domnívá, že přestože je povýšení zastoupení velmi důležitým krokem, *„normalizace nepůjde tak rychle, vzhledem k tomu, že jsou tady jisté resentimenty“*.[17]

Specifickou otázkou česko-kubánských vztahů je dluh, který vůči České republice Kuba má. Jedná se o závazky v hodnotě 7 mld. Kč, u kterých dlouhodobě nedochází ke splácení. Vzhledem ke zlepšujícím se vztahům je dle náměstka Tlapy možná kapitalizace dluhu, kdy by se české firmy podílely na projektech na Kubě, čímž by se část dluhu mohla odepsat.[18] K obdobnému řešení již v roce 2015 přistoupilo jako první země střední Evropy Slovensko, jež v rámci dělení federace „podědilo“ část kubánského dluhu.[19]

Ekonomické vztahy České republiky a Latinské Ameriky

Řada zemí Latinské Ameriky dnes představuje zajímavé a rozvíjející se trhy. Z ekonomického hlediska je však oblast poměrně heterogenní. Zatímco některé státy, především ty sdružené v Tichomořské alianci (Mexiko, Kolumbie, Peru a Chile), mají poměrně otevřené ekonomiky, v případě dvou důležitých ekonomik Mercosuru, Brazílie a Argentiny, panují značné překážky pro vstup na trh.

Zdaleka nejdůležitější trhem v regionu pro Českou republiku je Mexiko. V roce 2015 představovala tato země více než 47 % celkového vývozu z ČR do Latinské Ameriky, což v absolutních hodnotách znamenalo 662 mil. USD.[20] Dle mexické metodiky je dovoz z České republiky ještě vyšší, jelikož se nezapočítává jen přímý dovoz, ale též reexport českého zboží přes další, především evropské země. Ministr průmyslu a obchodu J. Mládek vyhodnotil pozici Mexika po své návštěvě v červnu 2015 následovně: *„Mexiko je pro nás perspektivním a strategickým partnerem nejen díky velikosti svého trhu, ale i napojením na další země, např. Tichomořské aliance: Kolumbie, Chile, Peru nebo NAFTA. Přesvědčil jsem se, že probíhající hospodářské reformy v Mexiku jsou příležitostí pro další prohloubení spolupráce a zvýšení české přítomnosti na mexickém trhu.“*[21]

Jak již bylo zmíněno výše, Mexiko je součástí Tichomořské aliance, nejprogresivnějšího obchodního bloku v latinskoamerickém regionu. Státy na této integraci participující mají dohromady přes 200 mil. obyvatel, tedy o něco více než třetinu populace Latinské Ameriky, a jejich ekonomický růst je v posledních letech nadstandardní. Konkrétně v roce 2015 byl růst HDP uskupení 3,8 %, přičemž průměrný hospodářský růst Latinské Ameriky jako celku byl pouze 1,7 %.[22] V první půlce roku 2015 u nás probíhala diskuse o podání žádosti o pozorovatelský status u Tichomořské aliance a v červnu 2015 vláda rozhodla, že žádost podána bude.[23] Žádost pak byla podána na konci roku 2015. Ještě před tím se v říjnu konalo v Praze Fórum ČR–Pacifická ali-

ance, na kterém participovalo Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a zastupitelské úřady států Tichomořské aliance. Více než stovce českých subjektů byly představeny podmínky pro investice, podnikatelské příležitosti obecně a konkrétní sektory.[24]

Česká republika je dlouhodobě jedním ze zastánců pokračování a v ideálním případě i dokončení jednání o zóně volného obchodu mezi Evropskou unií a státy Mercosuru.[25] Jednání, která se táhnou již dlouhou dobu a ve kterých je jednou z hlavních sporných oblastí liberalizace v zemědělské oblasti,[26] stála však po většinu roku 2015 víceméně na mrtvém bodě. Teprve v druhé polovině roku to začalo vypadat, že by rok 2016 mohl přinést v jednáních pokrok. Přesto je však situace poměrně složitá, jelikož největší ekonomika Mercosuru (Brazílie) se nachází v hospodářsky dosti složité situaci a v roce 2015 byla v recesi.

Zajímavé změny lze v následujících letech předpokládat v Argentině, která doposud patřila k poměrně uzavřeným ekonomikám v regionu. Na konci roku 2015 byl prezidentem zvolen Mauricio Macri, jenž ukončil relativně dlouhé období „kirchnerismu" v zemi. Jedním z hlavních bodů Macriho politiky je přitom daleko otevřenější přístup k trhu a obchodu.[27] Přístup na argentinský trh by tak do budoucna pravděpodobně mohl být snazší, stejně tak jako samotné fungování na něm. To by zemi mohlo učinit daleko zajímavější pro zahraniční investice. V této souvislosti se jeví jako poněkud nešťastné rušení pobočky agentury CzechTrade v Argentině. Kancelář v Buenos Aires údajně neměla dostatečné výsledky a tak již od konce roku 2015 bylo místo neobsazené. Argentinský trh má být do budoucna obsluhován z kanceláře v brazilském São Paulu, na což negativně reagovali konkrétní čeští vývozci soustředící se na tuto zemi, ale též Svaz průmyslu a dopravy či Hospodářská komora.[28]

Drogová problematika a Latinská Amerika

Drogová problematika představuje ve vztazích Latinské Ameriky a rozvinutých zemí stálici, jelikož státy jako Kolumbie, Peru či Bolívie jsou producenty kokainu, který do bohatých zemí směřuje. Ředitel Národní protidrogové centrály ČR Jakub Frydrych poukazoval v dubnu 2015 na to, že Česko hraje v pašování kokainu důležitou roli a pašeráci tu mají svoje zázemí.[29] Vedoucí Celní protidrogové jednotky Generálního ředitelství cel pak označil ČR za křižovatku tras pro pašování drog.[30] I proto nepřekvapuje, že v roce 2015 došlo hned k několika případům, kdy se do obchodu s drogami zapojili i čeští občané.

Mediálně nejvděčnější kauzou byl nález více než 117 kilogramů kokainu v jedné z provozoven řetězce Lidl. Jedná se o historicky největší nález kokainu v České republice, přičemž droga by měla na trhu hodnotu několika set milionů Kč.[31] V srpnu 2015 pak policie ve spolupráci s Europolem dopadla skupinu osmi Čechů, kteří se podíleli na fungování nadnárodní organizace dovážející do Evropy kokain z Latinské Ameriky.[32]

Strategie pro Latinskou Ameriku?

V první polovině roku 2015 byl schválen dokument *Strategie vztahů České republiky se zeměmi Latinské Ameriky a Karibiku na léta 2015–2018*. Jedná se o koncepční dokument, po kterém dlouhodobě volalo velké množství subjektů, od státních institucí přes odbornou veřejnost až po podnikatelský sektor.

Tento dokument se snaží uchopit region Latinské Ameriky s jeho specifiky a vymezit konkrétní hlavní zájmy a priority ČR v oblasti. V ekonomické rovině mezi ně patří robustnější ekonomická spolupráce, vytváření investičních příležitostí a podpora zájmu českých podnikatelských subjektů o region.[33] V politické rovině jde pak o podporu demokracie, právního státu a lidských práv, které by měly přispět ke stabilnímu prostředí ve státech Latinské Ameriky.

Strategie pak počítá též s aktivním vystupováním k latinskoamerickým otázkám v rámci struktur Evropské unie. Jako příklad takového angažmá je přímo ve strategii uvedena Kuba, vzhledem ke které se dle textu daří ve spolupráci s dalšími státy české cíle stále více prosazovat.[34]

Dokument obsahuje jak plán hlavních aktivit směrem k regionu, tak cíle, které mají být v rámci vzájemných vztahů naplňovány. Dle nastavení stávajícího systému by mělo docházet ke každoroční kontrole plnění úkolů ze strategie vyplývajících, a bude rozhodně zajímavé sledovat, zda bude naplňována. Strategie by též měla být v pravidelných každoročních intervalech updatována.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI LATINSKÉ AMERICE V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Latinská Amerika se v českých médiích obecně objevuje poměrně pomálu, což odpovídá její nízké důležitosti z hlediska zahraniční politiky a odlehlosti. Jasnou výjimkou z tohoto obecného trendu byla v roce 2015 prohlubující se krize ve Venezuele, která naopak byla českými médii sledována poměrně intenzivně, a to napříč celým jejich spektrem. Již dlouhou dobu nebylo žádným latinskoamerickým událostem věnováno tolik prostoru. Jako příčinu zájmu lze chápat hloubku krize a především pak některé spektakulární kroky venezuelské vlády pod vedením prezidenta Nicoláse Madura, jako bylo třeba zestátnění řetězce supermarketů z důvodu hromadění zásob.[35] Značnou pozornost pak přitáhly i venezuelské parlamentní volby v prosinci 2015, jelikož v nich zvítězila opoziční koalice Kulatý stůl demokratické jednoty (MUD), a mohlo by se jednat o první krok k ukončení více než patnáctileté chávistické nadvlády nad zemí.[36]

Druhým tématem, které se těšilo větší pozornosti, byl průběh mírových rozhovorů mezi vládou a FARC v Kolumbii. V průběhu roku 2015 se dohody dosáhnout nepodařilo a větší množství médií se věnovalo důvodům, které stojí v cestě ukončení desítky let trvajícího konfliktu.[37]

ZÁVĚR

Latinská Amerika jako region nepředstavuje v rámci české zahraniční politiky příliš politizovanou oblast. Politická důležitost oblasti pro Českou republiku je obecně nízká, což je dlouhodobý trend a nelze příliš očekávat, že by se tento přístup do bu-

doucna měl zásadně měnit. Naopak, problematika Kuby s pravděpodobně nejvyšší mírou politizace, problematika lidských práv a občanské společnosti, prošla určitou depolitizací v závislosti na postoji dalších evropských států propagujících otevřenější dialog s ostrovem. I v případě ČR bylo v roce 2015 patrné oteplování vztahů, jakkoli to neznamená, že by lidská práva ustoupila zcela do pozadí. Spolu se sníženou politizací byl méně znatelný i polarizační náboj kubánské otázky, který byl v minulosti výrazněji vidět.

Nejdynamičtější složku vzájemných vztahů je v současnosti ekonomická spolupráce, která dle vládní strategie tvoří *„středobod soustředěného úsilí“*.[38] V rámci snah o posilování ekonomické diplomacie je Latinská Amerika jedním ze zajímavých regionů, kde zcela jistě je potenciál pro navýšení tržního podílu, který se pohybuje okolo 1 % veškerých exportů. Přitom např. pro sousední Rakousko představuje Latinská Amerika téměř 5 %.

Zájem o Latinskou Ameriku ze strany českých podnikatelských subjektů roste, což dle slov jeho zástupců překvapilo i Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Jako příklad lze uvést účast podnikatelů na Fóru ČR–Tichomořská aliance. Hospodářským vztahům by mohlo napomoci i to, kdyby se české firmy do Latinské Ameriky více dostávaly přímo. V současnosti se tak často děje systémem reexportů především přes státy západní Evropy, což má pochopitelně dopad na marže českých podniků.

Pro další podobu vzájemných vztahů s regionem se jeví jako zásadní vnitřní politický vývoj v latinskoamerických státech, u kterého jsme se však v minulosti často přesvědčili, že je těžko předvídatelný, a navíc je v tomto ohledu oblast značně heterogenní. Důkazem je např. stávající politicko-ekonomická krize v Brazílii. Jako země s větší perspektivou pro rozvoj spolupráce se dnes obecně zdají státy Tichomořské aliance, které se těší vyššímu hospodářskému růstu i politické stabilitě.

Poznámky

1 Autor by na tomto místě rád poděkoval Ing. Zdeňku Kubánkovi z Odboru amerických států Ministerstva zahraničních věcí ČR a Mgr. Matyáši Pelantovi z oddělení Amerik Ministerstva průmyslu a obchodu ČR za cenné konzultace.

2 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.

3 *Velvyslanec České republiky odevzdal pověřovací listinu prezidentovi Kolumbie*. ASOČHECA, 9. 2. 2016. On-line: **asocheca.org/cz/2015/02/velvyslanec-cr-odevzdal-poverovaci-listiny-prezidentovi-kolumbie/**.

4 *Kolumbie: Výroční politická a ekonomická zpráva za rok 2015*. BusinessInfo.cz, 22. 1. 2016. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/kolumbie-vyrocni-politicka-a-ekonomicka-zprava-za-rok-2015-73582.html#!&chapter=4**.

5 *Češi budou radit Kolumbijcům s restitucemi půdy. Dohoda mezi levicovými rebely a vládou je blízko*. iHNED.cz, 1. 9. 2015. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-64536380-cesi-budou-radit-kolumbijcum-s-restitucemi-pudy-dohoda-mezi-levicovymi-rebely-a-vladou-je-blizko**.

6 Zeman podržel Zaorálka, ambasády se rušit nemají. Echo24.cz, 23. 6. 2015. On-line: **echo24.cz/a/iQygj/zeman-podrzel-zaoralka-ambasady-se-rusit-nemaji**.

7 Vláda ČR: *Předseda vlády Sobotka diskutoval s velvyslanci o nadcházejícím summitu*, 9. 6. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/predseda-vlady-sobotka-diskutoval-s-velvyslanci-o-nadchazejicim-summitu--131424/**.

8 *ČR wants to more cooperate with CELAC nations*. Prague Daily Monitor, 11. 6. 2015. On-line: **praguemonitor.com/2015/06/11/pm-%C4%8Dr-wants-more-cooperate-celac-nations**.

9 *Týden v Evropské unii: Týdenní monitoring událostí v EU Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR*. Euroskop.cz, 15. 6. 2015. On-line: **www.euroskop.cz/gallery/82/24631-tyden_v_eu_8_az_14_cervna_2015.pdf**.

10 *Zeman bude dobývat Latinskou Ameriku, zavítá do Kolumbie nebo Brazílie*. Blesk.cz, 5. 11. 2015. On-line: **www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/353633/zeman-bude-dobyvat-latinskou-ameriku-zavita-do-kolumbie-nebo-brazilie.html**.

11 ČSSD: *J. Mládek: Mexiko je pro nás brána do Latinské Ameriky*. ČSSD.cz, 26. 6. 2015. On-line: **www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/j-mladek-mexiko-je-pro-nas-brana-do-latinske-ameriky/**.

12 *Kuba: Stará láska z éry socialismu stále nerezaví*. BusinessInfo.cz, 21. 1. 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/clanky/kuba-stara-laska-z-ery-socialismu-stale-nerezavi-60063.html**.

13 MZV ČR: *Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu Eduarda Muřického do Ekvádoru a Bolívie v doprovodu podniků*, 25. 4. 2015. On-line: **www.mzv.cz/lima/cz/zpravy_a_udalosti/cesta_namestka_ministra_prumyslu_a.html**.

14 PS PČR: *Přijetí delegace Senátu Spojených států mexických*, 25. 5. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=3334&z=7902**.

15 PS PČR: *Plánované vyslání delegace zahraničního výboru do Chile*, 5. 12. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=3335&z=8520**.

16 *Čeští podnikatelé podávají Kubě pomocnou ruku. Chtějí podpořit energetiku, lékařství nebo potravinářství*. Rozhlas.cz, 9. 10. 2015. On-line: **www.rozhlas.cz/plus/ranniplus/_zprava/cesti-podnikatele-podavaji-kube-pomocnou-ruku-chteji-podporit-energetiku-lekarstvi-nebo-potravinarstvi--1541693**.

17 *Rozmrazíme vztahy s Kubou a obnovíme tam velvyslanectví*, *oznámil Zaorálek*. Česká televize, 29. 4. 2016. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1770374-rozmrazime-vztahy-s-kubou-a-obnovime-tam-velvyslanectvi-oznamil-zaoralek**.

18 *Kuba nemusí platit 8,5 miliardy dluhu, rozhodli věřitelé v Paříži*. iDnes.cz, 15. 12. 2015. On-line: **ekonomika.idnes.cz/kuba-uzavrela-s-veriteli-dohodu-o-odpusteni-vetsiny-dluhu-pnw-/eko-zahranicni.aspx?c=A151214_144052_eko-zahranicni_rts**.

19 *Slovensko se vypořádalo s kubánským dluhem. Česku Havana dluží 7 miliard*. Česká televize, 9. 10. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1599145-slovensko-se-vyporadalo-s-kubanskym-dluhem-cesku-havana-dluzi-7-miliard**.

20 *Mexiko: Českou techniku chtějí farmy i věznice*. E15 a Euro (příloha), červen 2016. On-line: **cesta.lat/wp-content/uploads/2016/06/E15_Mexiko.pdf**.

21 ČSSD: J. Mládek: *Mexiko je pro nás brána do Latinské Ameriky*, op. cit.

22 Pacific Alliance Business and Investment Guide 2015/2016, s. 4. On-line: **www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Gu%C3%ADa_de_la_Alianza_Pac%C3%ADfico_2015_2016/$FILE/EY_guia_alianza_pacifico_2015_2016_ingles.pdf**.

23 MZV ČR*: Podání žádosti České republiky o získání statusu pozorovatele v Tichomořské alianci*, 8. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/podani_zadosti_ceske_republiky_o_ziskani.html**.

24 MZV ČR: *Fórum ČR–Tichomořská aliance na MZV*, 7. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/forum_cr_tichomorska_aliance_na_mzv.html**.

25 *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit.

26 Paczkovski, Michael: *A Potential Accord: An EU-Mercosur Free Trade Agreement*. Council on Hemispheric Affairs, 29. 7. 2015. On-line: **www.coha.org/a-potential-accord-an-eu-mercosur-free-trade-agreement/**.

27 *Change ahead: Mauricio Macri's vision for Argentina*. BBC, 10. 12. 2015. On-line: **www.bbc.com/news/world-latin-america-34899223**.

[28] *CzechTrade ruší po dvou letech zastoupení v Argentině. Čeští vývozci to tvrdě odmítají*. iHNed.cz, 3. 12. 2015. On-line: **byznys.ihned.cz/c1-64933400-czechtrade-rusi-zastoupeni-v-argentine-po-dvou-letech-cesti-vyvozci-to-tvrde-odmitaji**.

[29] *Šéf protidrogového: Česko je domovem pro pašeráky kokainu*. Aktuálně.cz, 3. 4. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/sefpolicista-pasovani-kokainu-v-bednach-od-bananu-je-bezne/r~6913b932d9fa11e4a66e0025900fea04**/.

[30] *Šéf celníků o kokainu v banánech: ČR je křižovatkou tras pro pašování. Zadržíme ale málo*. Blesk.cz, 13. 4. 2015. On-line: **www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti/313317/sef-celniku-o-kokainu-v-bananech-cr-je-krizovatkou-tras-pro-pasovani-zadrzime-ale-malo.html**.

[31] *Banánový kokain z Lidlu by na českém trhu vydržel půl roku*. Lidovky.cz, 4. 4. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/bananovky-se-140-kg-kokainu-dorazily-pred-rokem-i-do-nemecka-pmv-/zpravy-domov.aspx?c=A150403_224658_ln_domov_ele**.

[32] *Čeští kurýři vozili čistý kokain z Jižní Ameriky v útrobách i botách*. iDnes.cz, 27. 8. 2015, On-line: **zpravy.idnes.cz/policie-rozbila-skupinu-paseraku-kteri-dovazeli-kokain-z-brazilie-1dg-/krimi.aspx?c=A150827_095530_krimi_fer**.

[33] *Strategie vztahů České republiky se zeměmi Latinské Ameriky a Karibiku na léta 2015–2018*, s. 6.

[34] Tamtéž, s. 10.

[35] *Venezuela zestátní řetězec supermarketů, hromadil si zásoby*. iDnes.cz, 7. 2. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/venezuela-zestatneni-supermarketu-nedostatek-kondomu-pia-/zahranicni.aspx?c=A150207_155352_zahranicni_bse**.

[36] *Volby ve Venezuele vyhrála opozice. Socialisté utrpěli nejhorší porážku od nástupu Huga Cháveze*. Aktuálně.cz, 7. 12. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/zahranici/volby-ve-venezuele-vyhrala-opozice-socialiste-utrpeli-nejhor/r~062c46b69ca711e58dc0002590604f2e**/.

[37] Viz např. *Další krok k míru v Kolumbii: Vláda se dohodla s rebely na amnestiích*. Česká televize, 24. 9. 2015. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1590122-dalsi-krok-k-miru-v-kolumbii-vlada-se-dohodla-s-rebely-na-amnestiich**; *Kolumbijská guerilla FARC slibuje nové příměří*. Aktuálně.cz, 8. 6. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/zahranici/kolumbijska-guerilla-farc-slibuje-vlade-nove-mesicni-primeri/r~b970e5e8259b11e5b4780025900fea04**/.

[38] *Strategie vztahů České republiky se zeměmi Latinské Ameriky a Karibiku na léta 2015–2018*, s. 10.

Část V:

Multilaterální vztahy a ostatní tematické oblasti české zahraniční politiky

Kapitola 17
Multilaterální rozměr české zahraniční politiky

Jan Blažek

MULTILATERÁLNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V roce 2015 došlo poprvé od roku 2011 ke změně rozhodujícího hodnotového a strategického rámce multilaterální spolupráce, resp. celé české zahraniční politiky. Dne 13. července byla totiž schválena nová *Koncepce zahraniční politiky České republiky.*[1] Ta navazuje na koncepci z roku 2011,[2] stejně jako na programové prohlášení vlády, a snaží se reflektovat i změny ve světovém politickém řádu. Tato koncepce vymezila tři rozhodující globální cíle, které budou opět tvořit základní kostru obsahu této kapitoly: a) Bezpečnost; b) Lidská důstojnost a lidská práva a c) Prosperita a udržitelný rozvoj.

Oproti předchozí koncepci z roku 2011,[3] která vnímala multilaterální platformy primárně instrumentální optikou,[4] jeví nová koncepce známky *morálního multilateralismu*,[5] tedy toho, že mezinárodní instituce a spolupráce jsou vnímány jakožto normativní hodnota o sobě, která překračuje limity pouhého nástroje. To můžeme číst např. ve vyjádření, že *„v důsledku těchto faktorů zároveň roste riziko oslabování současného světového uspořádání, založeného na multilateralismu a mezinárodním právu“.*[6] nebo v tom, že zahraniční politika *„umožňuje státům i nestátním subjektům působit v zahraničí tak, aby přispěly k prosazován zájmů České republiky i mezinárodního společenství představovaného zejména Organizací spojených národů (OSN)...“.*[7] Nic to ovšem nemění na tom, že hlavní optikou pro vnímání mezinárodních organizací je ta instrumentální. Mezinárodní organizace jsou stále primárně spíše nástroji, resp. poli, kde lze prosazovat zájmy.

Druhým stabilním rysem, kterým nová Koncepce navazuje na tu předchozí i multilaterální praxi posledních let, je pokračování jasné hierarchie mezi jednotlivými mezinárodními organizacemi. Jasný prim hraje Evropská unie, která představuje *„základní*

rámec pro uskutečňování české zahraniční politiky"[8] jako celek. To jenom oficiálně utvrzuje evropeizaci české zahraniční politiky a vnímání EU jakožto rozhodující multilaterální platformy.[9]

Z „univerzálních" multilaterálních organizací se v koncepci dostává pozornosti samozřejmě OSN, jak už bylo naznačeno i výše. U ní lze vnímat ambivalentní vnímání multilateralismu jako hodnoty sama o sobě i jako nástroje. OSN je vnímána jako reprezentant mezinárodního společenství a členství v ní je *„universálním rámcem pro multilaterální působení ČR"*.[10] Na rozdíl od dřívější koncepce není agenda na poli OSN shrnuta jednotně, ale je rozeseta v dílčích kapitolách. Jakýmsi rámcovým cílem je ten, že *„ČR dlouhodobě podporuje úsilí o reformu směřující k efektivnějšímu fungování OSN, včetně reformy členství v Radě bezpečnosti"*.[11] OSN je postupně vymezena jako jedna z rozhodujících platforem, resp. nástrojů pro zajištění bezpečnosti, a to skrze prevenci a potlačování hrozeb.[12] K tomuto účelu je také explicitně zmíněna důležitost vojenských misí, včetně těch realizovaných v rámci OSN.[13] Půda OSN je vnímaná jako klíčová pro zapojení se do kontrolních režimů a úsilí věnovanému odzbrojení a nešíření zbraní hromadného ničení.[14] Je také jednou z důležitých platforem v boji proti mezinárodnímu terorismu a organizovanému zločinu.[15]

OSN, zejména pak Rada OSN pro lidská práva, má hrát samozřejmě jednu z klíčových rolí při podpoře lidských práv.[16] A velmi zajímavá je také explicitně vymezená priorita, kterou se chce ČR aktivně profilovat v OSN, a to podpora marginalizovaných skupin k participaci v politice a veřejném životě, s tím že důraz je kladem zejména na ženy.[17] Koncepce také vymezuje, že v úsilí o udržitelný rozvoj musí hrát hlavní roli aktivní angažmá v rámci OSN, zejména při snaze pomoci formulovat cíle udržitelného rozvoje.[18]

Velmi podobně je v koncepci vnímána i OBSE, která je považována za druhou rozhodující „univerzální organizaci". Stejně jako OSN má hrát rozhodující roli v prevenci a potlačování bezpečnostních hrozeb a organizování misí či rozvíjení ochrany lidských práv v multilaterální oblasti. OBSE je však specificky vyzdvihnuta jako klíčová multilaterální platforma *„z hlediska posilování kooperativního přístupu k bezpečnostním otázkám na evropském kontinentu"*.[19]

Dalších několik organizací je zmíněno jen v krátkosti, spíše se specifickým zaměřením. Koncepce tak zmiňuje v lidskoprávní oblasti Radu Evropy, v jejímž rámci *„bude ČR nadále usilovat o zachování dlouhodobé funkčnosti a o další rozvoj kontrolního systému Evropské úmluvy o lidských právech"*.[20] Na poli prosperity zmiňuje koncepce WTO. Česká republika chce usilovat o *„dojednání transparentních a pevných pravidel pro obchod a investice, sdílených co nejširším okruhem států"*.[21] Ještě stručněji je zmíněna OECD jakožto klíčový nástroj přispívající k udržitelnému rozvoji a z organizace vyplývající závazky zahraniční rozvojové spolupráce.[22]

Pokud tedy porovnáme explicitní zmínky o multilaterálních platformách mimo EU a NATO, nedochází k žádným výrazným změnám. Zejména u OSN můžeme pozorovat téměř identické vymezení úkolů a záměrů. OBSE a Rada Evropy jsou tematizované ještě méně. Za velmi zajímavé lze označit určitý korektiv na poli *prosperity*, kde se koncepce vymezuje poněkud více ve prospěch rozvojového světa a životního prostředí, na rozdíl od předchozího „horlivě neoliberálního" pojetí. Ministr Lubomír Zaorálek pak koncepci primárně představil v rámci tradiční výroční porady s vedoucími zastupitelských úřadů, neboť ta byla jejím hlavním tématem. Z hlediska role mezinárodních organizací bylo velmi zajímavé, že Zaorálek vyzvedl, že vzhledem k novým výzvám je cílem primárně spolupracovat na multilaterální úrovni.[23]

Zatímco rok 2015 nám tedy nabídl novou *Koncepci* tvořící dlouhodobější a obecnější rámec, na poli střednědobých politických rámců současného vedení země se nic nezměnilo. Trvající koalice ČSSD, ANO A KDU-ČSL už dříve vyjádřila své představy o východiscích zahraniční politiky skrze programové prohlášení vlády[24] a koaliční dohodu[25] (viz loňské vydání této „ročenky"[26]).

Prvním pilířem konceptualizace této knihy je otázka politizace dílčích témat české zahraniční politiky. Multilaterální diplomacie patří tradičně k těm nejméně reflektovaným. Ve dvou předchozích ročnících nám byly zajímavým lakmusovým papírkem jak parlamentní, tak evropské volby. Dalo se na nich dobře demonstrovat, zdali otázka multilateralismu v českém politickém diskurzu byla otevíraným a reflektovaným tématem či nikoliv. Rok 2015 nám ovšem žádnou takovou možnost nenabídl.

Dalším prostorem, kde se dá ovšem otázka (ne)politizace multilateralismu dobře sledovat, jsou jednání obou komor Parlamentu České republiky, stejně jako Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny. Oproti poměrně zajímavé politizaci tématu multilateralismu při návštěvách ministra Lubomíra Zaorálka i náměstka Petra Druláka z roku 2014, nenabídl rok 2015 nijak zajímavou reflexi tematiky na půdě sněmovního Zahraničního výboru. Nejblíže určité politizaci tématu vycházejícího z kontextu multilaterálních organizací byla debata o vládním návrhu ratifikace *Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání*. I ta se ovšem brzy stočila k technikáliím integrace do právního řádu a zvláštní debaty o hranici mezi uměním a pornografií.[27]

Do Poslanecké sněmovny se téma multilaterálních organizací dostalo opět primárně jako kontext, v němž vznikají legislativní normy, kterými se sněmovna zabývá. Obdobný trend můžeme sledovat již léta a není ničím novým. Poslanecká sněmovna tak vedla technickou debatu o ratifikaci změny čl. 8 *Římského statutu* Mezinárodního trestního soudu[28]; zabývala se návrhem ratifikace Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání[29] nebo ratifikací *Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte* zavádějící postup předkládání oznámení.[30] „Lehce" byly několikrát zmiňovány i OBSE jakožto zdroj informací ohledně konfliktu na Ukrajině[31] nebo Rada Evropy v debatách o veřejném ochránci práv.[32] Velmi zajímavou byla diskuse nad vládním návrhem vyslat české vojáky do mise OSN na Golanech (UNDOF). Nad touto otázkou se rozvinula důležitá rozprava týkající se toho, nakolik je taková mise skutečně smysluplná, resp. zdali mise OSN mají smysl jako takové. Také se diskutovalo nad tím, zdali se vláda příliš nepodbízí prezidentovým představám, který konkrétně tuto misi protežuje už delší dobu.[33]

Vrcholem politizace univerzálního multilateralismu pak byla interpelace poslance Miroslava Grebeníčka směřovaná vůči ministru Zaorálkovi ve věci dodržování a prosazování zákona na ochranu míru Charty OSN a dalších úmluv. V rámci této interpelace došlo k rozpravě o obecném smyslu OSN v současném světovém řádu, role Rady bezpečnosti jakožto garanta mezinárodního míru, analýzy misí OSN zejména v de-

vadesátých letech či Chartě OSN a mezinárodním právu obecněji.[34] Tato debata byla ovšem ojedinělou událostí. I když oba výše zmíněné případy byly velmi zajímavou ukázkou politizace univerzálního multilateralismu, lze těžko shrnout, že by se dalo hovořit o politizaci multilaterální diplomacie jako celku v dlouhodobém horizontu. Senát už pak z hlediska politizace nijak nepřekvapil a kopíroval zejména témata představená na půdě Poslanecké sněmovny, ovšem bez výrazných debat, které by se daly považovat za politizaci tematiky.

Druhým stavebním pilířem konceptuálního rámce této knihy je *polarizace*. Zejména pak otázka, zdali je praxe nepolitizace a výrazného opomíjení multilaterální spolupráce důsledkem velmi rozdílných představ o směřování na tomto poli, které by zablokovaly smysluplnou debatu na dané téma. Ačkoliv byl rok 2015, jak jsem se snažil ukázat výše, poměrně zajímavý a vypluly na povrch zajímavé rozpory mezi internacionalisty a atlantisty,[35] tyto dílčí rozpory nemají téměř žádné výrazné dopady na českou multilaterální praxi, ani nejsou příčinou nepolitizace multilateralismu, který je dlouhodobě opomíjenou součástí české zahraniční politiky. Současně pokud se podíváme hlouběji, existuje široce sdílená shoda o tom, jak vnímat mezinárodní organizace. A to primárně instrumentálně jakožto nástroje sloužící prosazování českých zájmů.

MULTILATERÁLNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Bezpečnostní multilateralismus ČR

Velmi specifickým byl letos projev na výročním 70. zasedání Valného shromáždění, který přednesl prezident Miloš Zeman. Ten se ve svém vystoupení „s patra“ zaměřil pouze na jediné téma, a to mezinárodní terorismus, resp. boj proti němu. Toto vystoupení bylo o to zajímavější, že v minulých letech nehrálo toto téma nijak výraznou roli v českém bezpečnostním multilateralismu. Zeman prohlásil mezinárodní terorismus za největší hrozbu lidské civilizace a také za hlavní příčinu současné migrace do Evropy. Kritizoval redukci mezinárodního terorismu na Islámský stát a boj proti terorismu vedený jakožto klasickou válku. Nakonec pak navrhl malé mise schvalované autoritou Rady bezpečnosti, které by mířily na „nervová centra“ teroristických skupin, namísto masivních okupací.[36]

K otázce terorismu se vyjadřoval i ministr Zaorálek. Ten konstatoval, že *„terorismus není jen bezpečnostní hrozba. Především hrozí tím, že zpřetrhá pouta, která nás k sobě v našich společnostech vážou. Abychom zvítězili nad násilným extremismem, musíme žít naše normální životy a nepoddávat se zjednodušujícím obviňováním různých náboženských nebo národních skupin.“*[37]

Rozhodujícím bezpečnostním tématem však byly události na Ukrajině. To se projevilo např. i tím, že většina projevu ministra Zaorálka na půdě Rady OSN pro lidská práva měla spíše bezpečnostní rámování. Zaorálek shrnul, že konflikty, jako je ten na Ukrajině, mají obrovský dopad na civilní populaci a současně představují ohrožení regionální a mezinárodní bezpečnosti a stability. A pokračoval tím, že *„teritoriální agrese – 70 let po konci 2. světové války – je znovu živým tématem, které musí mezinárodní komunita adresovat jakožto urgentní záležitost. Pane presidente, boje a rozvíření konfliktu na Ukrajině musí skončit.“*

Stejné pozornosti se ukrajinským událostem dostalo i na zasedání ministerské rady OBSE, která se odehrála v prosinci v Bělehradě. Náměstek ministra zahraničích věcí Ivo Šrámek jasně konstatoval, že *„Česká republika stojí aktivně za rolí OBSE v usnadňování deeskalace konfliktu v a okolo Ukrajiny, ať už skrze současné nasazení 18 monitorů v rámci Speciální monitorovací mise či skrze naše finanční příspěvky. Minské dohody musí být plně implementovány a jakékoliv řešení musí stát na plném respektu k suverenitě, teritoriální integritě, jednotě a nezávislosti Ukrajiny.“*[38] Uzavřel tím, že zmínil, že pro rozvoj evropské bezpečnosti je třeba také řešit dlouhodobé konflikty v Náhorním Karabachu, Gruzii či Moldavsku či naplňovat závazky na poli kontroly zbrojení. Mimo adresování teritoriálních sporů se na zasedání řešily taktéž otázka migrace či hledání cest k obnovení konsenzu v otázce evropské bezpečnosti. I. Šrámek ve svém projevu také zdůraznil, že v době 40. výročí uzavření Helsinských dohod by nemělo být zpochybňováno pojetí bezpečnosti stavějící na třech klíčových pilířích, ani význam jejich principů, ale naopak by měly být v současné krizi evropské bezpečnosti jasně vynucovány.

Mimo teritoriální priority se bezpečnostní multilateralismus věnuje také tematickým prioritám. Nová koncepce explicitně zmiňuje, že jedním z rozhodujících cílů na poli multilaterální bezpečnosti je *„zajištění funkčních a transparentních režimů kontroly zbrojení, včetně nešíření zbraní hromadného ničení“*.[39] Kodifikuje tak dlouhodobou prioritu bezpečnostního multilateralismu. Význam této priority Česká republika prokázala např. aktivní účastí na zasedání 1. komise 70. zasedání Valného shromáždění, která se zabývá odzbrojováním a mezinárodní bezpečností. Česká republika se zde ústy stálé zástupkyně Edity Hrdé nejprve jasně přihlásila k trvajícímu významu *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* jakožto klíčového nástroje jaderného odzbrojování a nešíření jaderných zbraní. Hrdá vyzdvihla, že věří v ustavení blízkovýchodní zóny bez jaderných zbraní; uvítala historickou dohodu mezi E3 + 3 a Íránem; kritizovala jaderné zkoušky KLDR a vyzvala ji k navrácení se do režimu NPT. Projev ukončila voláním po dojednání závazné smlouvy o zákazu produkce štěpných materiálů pro jaderné zbraně.[40]

Důležitou součástí českého důrazu na jaderné odzbrojování je již tradiční konference Pražská agenda, jejíž téma letos znělo „Nuclear Detterence: Enduring Concepts and Curent Debates“. Konference spolupořádaná Ústavem mezinárodních vztahů a Univerzitou Karlovou se letos zaměřila primárně na rozbor Hodnotící konference smlouvy o nešíření jaderných zbraní z přelomu dubna a května a taktéž na otázku nových jaderných mocností. Náměstek ministra zahraničních věcí Jakub Kulhánek, který konferenci zahajoval, zdůraznil mezinárodních význam Pražské agendy mezi událostmi zabývajícími se otázkami odzbrojení a nešíření jaderných zbraní. Kulhánek také připomněl, že odzbrojení je nutno vnímat jakožto dlouhodobý proces, který i přes mnohé překážky nesmíme opustit.[41]

Jak už bylo naznačeno výše, priorita kontroly zbrojení a odzbrojování se nezaměřuje jen na jaderné zbraně, ale i na ty konvenční. Důležitou roli pak hraje zejména

Smlouva o obchodu se zbraněmi (ATT), o jejíž univerzalizaci bude Česká republika usilovat, jak je explicitně zmíněno v nové koncepci. Václav Bálek, vedoucí oddělení pro odzbrojení a nešíření odboru OSN MZV ČR, vystoupil na jednání 1. výboru v rámci 70. zasedání Valného shromáždění OSN a konstatoval, že *„ATT je úspěšným příběhem rozvoje mezinárodně dohodnutých standardů určených k regulaci stále neregulovaného globálního obchodu s konvenčními zbraněmi. [...] Česká republika je připravena převzít svůj díl odpovědnosti a aktivně přispět skrze svou práci v Manažerské komisi a skrze aktivní pomoc a asistenci napříč Zemí.“*[42]

Důležitou personální událostí byla únorová návštěva generálního ředitele Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW), velvyslance Ahmeta Üzümcü. Ten se setkal s ministrem Zaorálkem, s kterým debatoval o otázkách likvidace chemických zbraní v Sýrii, USA, Rusku a Libyi; vyšetřování chemických útoků v syrském konfliktu či o zhodnocení členství ČR v OPCW. A. Üzümcü taktéž přednesl přednášku pro odbornou veřejnost a média na téma „What made the OPCW successful“, kterou organizovalo MZV společně s Centrem evropské bezpečnosti ÚMV.[43]

Lidskoprávní a mezinárodněprávní multilateralismus ČR

Hlavní změnou na poli lidskoprávního multilateralismu bylo ukončení českého členství v Radě OSN pro lidská práva k 31. 12. 2014. Česká republika tak přišla o jeden z nejefektivnějších multilaterálních nástrojů své lidskoprávní politiky, v jehož rámci byla v posledních letech výrazně aktivní. Důkazem toho jsou dvě schválené české rezoluce k rovné politické a veřejné participaci a prosazení dvou rezolucí o právu na shromažďování a sdružování, které ČR pomáhala předložit.[44] Stejně tak byla v roce 2014 aktivním místopředsednickým státem. Kateřina Sequensová, stálá zástupkyně ČR při úřadovně OSN v Ženevě, shrnula české působení takto: *„Během tři a půl roku trvajícího členství Česká republika potvrdila svým aktivním, otevřeným a čitelným vystupováním, že lidská práva byla, jsou a zůstanou její zahraničně-politickou prioritou.“*[45] To, že Česká republika považuje lidská práva za prioritu i do budoucna, naznačila tím, že už dala najevo zájem o opětovné zasedání v této instituci na léta 2019–2021.

Význam lidských práv nebo role Rady s ukončeným členstvím však pro ČR nijak neuvadá, to vyjádřil i ministr L. Zaorálek ve svém vystoupení na její půdě. Konstatoval: *„Česká republika se stala pozorovatelským státem. Dovolte mi ujistit Vás o podpoře a důležitosti, kterou práci tohoto vysoce důležitého tělesa, v době kdy je jeho mandát obtížnější než kdy před tím, přikládáme. Budeme pokračovat ve vyzvedávání témat, které vnímáme jako úhelné kameny lidských práv.“*[46]

A lidskoprávní praxe českých zástupců na Stálé misi v Ženevě, kteří jsou hlavními aktéry na poli lidskoprávního multilateralismu, jasně ukázala, že z proaktivního přístupu se téměř nic nezměnilo, i když došlo v půli roku k jedné výrazné personální změně. K. Sequensovou v pozici stálé zástupkyně vystřídal Jan Kára, který předal pověřovací dopis do rukou Michaela Møllera, nejvyššího představitele ženevské pobočky OSN, k 31. 8. 2015.[47]

Teritoriálně byl kladen důraz zejména na události na Ukrajině. Výrazně se jim věnoval ministr L. Zaorálek ve svém projevu v Radě lidských práv. Zaorálek události

zarámoval především ostrou lidskoprávní rétorikou: *„Všechna nařčení z porušení lidských práv musí být řádně vyšetřena. Je třeba vyšetřit všechny tyto vraždy, znásilnění, mučení, sexuální napadení, únosy.“*[48] Na půdě RLP se dále ČR vyjádřila mj. i k zhoršující se lidskoprávní situaci na Krymu po jeho ilegální anexi, zejména pak k situaci krymských Tatarů a ukrajinsky mluvících komunit. Byla zmíněna arbitrárnost procesu s Naďou Savčenkovou či byl kladen důraz na respekt k humanitárnímu právu a pomoci pro civilisty.[49] Česká republika také jasně ocenila práci monitorovacích misí Úřadu vysokého komisaře pro lidská práva.[50]

Kromě primátu Ukrajiny směřovala česká lidskoprávní kritika tradičním směrem. Tvrdě se ČR vyjádřila k událostem v Sýrii, zejména proti extenzivním a systematickým útokům proti civilistům, ženám a dětem stejně jako proti náboženským či dalším zranitelným skupinám. Také se postavila proti používání chemických zbraní a barelových bomb, zejména v civilních oblastech.[51] Česká republika kladla rovněž důraz na neomezený přístup mezinárodní vyšetřovací komise do země a zdůraznila že Rada bezpečnosti by měla předložit poznatky k Mezinárodnímu trestnímu soudu.[52]

Jasné a rozhodné výtky zazněly vůči KLDR, kde ČR volala po propuštění politických vězňů a zejména apelovala na postoupení zjištění o KLDR vůči Mezinárodnímu trestnímu soudu.[53] Česká republika vyjádřila obavy nad možným zmařením reformního úsilí v Myanmaru, zhoršující se svobodou tisku či shromáždění. A taktéž vyjádřila rozčarování nad nepropuštěním politických vězňů, resp. nad vytvářením nových z řad aktivistů a žurnalistů.[54] Kritizována byla taktéž zhoršující se situace v Bělorusku zejména ve vtahu k netransparentnosti volebních procesů a nepropuštění a nedostatečné rehabilitaci všech politických vězňů.[55] Česká republika se pravidelně vyjadřovala vůči situaci v Rusku, Číně a Ázerbájdžánu[56] a stručněji a nárazověji k situacím v Bahrajnu, Íránu, Egyptě či Pákistánu.[57]

Ministr Zaorálek ve svém již zmiňovaném projevu taktéž zdárně shrnul tematické priority, které tvoří a budou tvořit jádro českého lidskoprávního multilateralismu: *„Mezi ně patří rovná a efektivní participace občanů v politických a veřejných záležitostech. [...] Míra, do jaké mají ženy, etnické či další minority přístup k rozhodovacím procesům v našich společnostech, to jak mohou zasahovat do rozhodování o rozpočtech a dalších veřejných politikách, ukazuje, jak demokratické naše společnosti opravdu jsou.“*[58]

Předznamenal tak, že rozhodující lidskoprávní prioritou českého působení v multilaterálních organizacích v posledních nejméně třech letech je dozajista otázka politické a veřejné participace. Česká republika na tomto poli v roce 2015 ukázala iniciativu např. tím, že uspořádala a hostila spolu s Úřadem Vysokého komisaře pro lidská práva diskusi na toto téma. J. Kára se k otázce občanské angažovanosti vyjádřil takto: *„Nedostatek příležitostí – u žen, menšin, osob s postižením, marginalizovaných či jinak ohrožených skupin – smysluplně se podílet na správě věcí politických a veřejných má destabilizační dopad na mír, bezpečnost a rozvoj.“*[59] Význam tohoto tématu byl potvrzen již třetím předložením rezoluce zabývající se participací, která byla opět jednohlasně schválena s podporou 60 zemí ze všech částí světa. Důraz rezoluce byl kladem především na potenciál informačních a komunikačních technologií pro občanské působení.[60]

Druhým tématem, které se stalo jádrem lidskoprávního multilateralismus *de facto* až v 2014, ale které se jasně stává českou prioritou, je otázka ženských práv a jejich postavení ve společnosti. Význam tohoto tématu pro lidskoprávní agendu také jasně naznačuje nová *Koncepce,* která propojuje tuto otázku s otázkou politické participace. Koncepce jasně dává na vědomí, že *„ČR bude rovněž usilovat o celosvětové posílení postavení žen ve společnosti.[…] ČR se zvláště zaměří na otázky spojené s účastí žen ve veřejném životě.“*[61]

Jedním z nejvýraznějších počinů v rámci této priority bylo spolupředložení rezoluce 2242 o ženách, míru a bezpečnosti, která byla v říjnu schválena v rámci zasedání Rady bezpečnosti ku příležitosti výročí první rezoluce (1325) Rady bezpečnosti k této agendě. Stálá zástupkyně E. Hrdá u této příležitosti zdůraznila, že studie analyzující dopady rezoluce 1325 jasně dokazují, že *„participace žen na všech úrovních je klíčem k operativní efektivnosti, úspěchu a udržitelnosti mírových procesů, peacebuildingového a peacekeepingového úsilí“*.[62]

K tomuto tématu se Česká republika také jasně vyjádřila např. v rámci debat o integraci genderové perspektivy do činnosti Rady pro lidská práva a jejich mechanismů. Zde ČR, vědoma si vlastních problémů, zmínila jeden příklad dobré praxe používaný neziskovými organizacemi zaměřenými na ženská práva v podobě databází ženských expertek určených pro média, ale využitelných např. i pro OSN.[63] A obdobně byl zmíněn další návrh z dílny ČR zaměřený na reformu volebních zákonů, s cílem představit taková pravidla, aby ženy tvořily minimálně 30 % všech kandidátů na volebních listinách.[64] Obdobně se práv žen zastala Lucia Zachariášová z Úřadu vlády ČR v rámci diskuse „Productivity, well-being and gender policies“[65] nebo náměstkyně ministra pro lidská práva Marina Štěpánková na Komisi pro status žen.[66]

Novým tématem, ke kterému se ČR vyjádřila v rámci Rady, byla samozřejmě těžko opomenutelná otázka migrace. Zástupce J. Kára konstatoval, že ČR *„se plně shoduje s výzvou Vysokého komisaře* [pro lidská práva] *k nalezení trvalého řešení této krize, v souladu s mezinárodními lidskoprávními úmluvami a humanitárním právem. Takové řešení musí být komplexní a adresovat hlavní příčiny, současně s nabídnutím konkrétní pomoci uprchlíkům a migrantům.“*[67] České republika taktéž aktivně vystoupila na 66. zasedání Výkonného výboru Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, a vyjádřila se zejména k situaci afghánských uprchlíků. Zde Jan Kára zdůraznil, že afghánští uprchlíci tvoří výraznou část současného vlny migrace do Evropy a že důležitým pilířem řešení migrační otázky je otázka rozvojové spolupráce.[68]

S otázkou migrace je také hojně spojena červnová návštěva náměstka P. Druláka v Ženevě. Ten se mj. setkal s náměstkem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) Thomasem Alexandrem Aleinikoffem. Zabývali se otázkou tzv. migrační krize v oblasti Středomoří a možností spolupráce Evropy s UNHCR. Oceněna byla také vůle České republiky přesídlit syrské rodiny z Jordánska a nabídnout stipendijní program pro syrské uprchlíky v jordánském uprchlickém táboře Zaatarí. Obdobně byla vyzvednuta snaha přispět na podporu vnitřně vysídlených osob na Ukrajině. P. Drulák se taktéž setkal s vysokým komisařem OSN pro lidská práva Zaídem Raádem Husajnem a předsedou Rady OSN pro lidská práva Joachimem Rückerem. Kromě situace jednotlivých úřadů se taktéž zabývali zejména otázkou migrace.[69]

Z Rady Evropy přijel v červnu na návštěvu České republiky její generální tajemník Thorbjørn Jagland. Poslední návštěva generálního tajemníka této organizace se odehrála v roce 2007. Byl přijat ministrem L. Zaorálkem, který výrazně ocenil roli Rady Evropy v udržování lidskoprávních standardů napříč kontinentem. Lidskoprávní otázky se během jednání také výrazně propojovaly s bezpečnostní rétorikou. *„V době, kdy Evropa musí čelit různým krizím, je nanejvýš důležité vystupovat na obranu principů, na kterých je Rada Evropy postavena,“* uvedl šéf české diplomacie. Vedle otázek rovnováhy mezi ochranou lidských práv a boje proti terorismu se partneři zabývali výrazně také otázkou dění na Ukrajině a dalšími zahraničněpolitickými tématy a jejich vztahem k ochraně lidských práv.[70]

Důležitou událostí na půdě Rady Evropy je udělování Ceny Václava Havla. Ta byla letos ve Štrasburku předána Parlamentním shromážděním Rady Evropy spolu s Nadací Charty 77 a Knihovnou Václava Havla jedné z nejvýraznějších postav sovětského disentu a zakladatelce moskevské Helsinské skupiny Ljudmile Alexejevové.[71]

Rozhodující lidskoprávní událostí na poli OBSE bylo jistě 39. Implementační setkání lidské dimenze OBSE. To se loni odehrálo na přelomu září a října ve Varšavě. Česko zde spolu s dalšími 57 účastnickými zeměmi, zástupci občanské společnosti, mezinárodních organizací a dalších aktérů diskutovalo o klíčových evropských lidskoprávních tématech. Čeští zástupci se ve svých vystoupeních zaměřili na témata fundamentálních svobod; rovných práv pro ženy i muže ve všech sférách života; demokratické instituce a důležitou roli mělo téma dvou vystoupení, a to otázka inkluze Romů.

Zajímavou zprávou z půdy OBSE bylo zvolení Ivany Dobešové, vedoucí stálé delegace Parlamentu České republiky do Parlamentního shromáždění OBSE a poslankyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky za hnutí ANO, do pozice místopředsedkyně Výboru pro demokracii, lidská práva a humanitární otázky během 24. výročního zasedání Parlamentního shromáždění OBSE.[72]

Další událostí hodnou zmínky byla i návštěva ředitele Kanceláře OBSE pro demokratické instituce a lidská práva Michaela Linky v Praze. Ten se setkal s náměstkem J. Kulhánkem. Kromě otázky stavu lidských práv v jednotlivých členských zemích se oba představitelé zaměřili zejména na konflikt na Ukrajině a aktivní roli českých pozorovatelů v misích OBSE, kterou ředitel M. Linke výrazně ocenil.[73]

Z mezinárodně právního hlediska je určitě důležité zmínit, že ČR je jednou z prvních 30 zemí, které ratifikovaly dodatky k Římskému statutu týkající se zločinu agrese a čl. 8 definujícího válečné zločiny. Česká republika tak vyjádřila jasnou podporu Mezinárodnímu trestnímu soudu, kterou považuje za jeden z hlavních pilířů české zahraniční politiky, jak dodává zástupkyně E. Hrdá.[74] Mezinárodní trestní soud je důležitým bodem českého mezinárodněprávního multilateralismu. Připomeňme např. i důležitou pozici soudce MTS Roberta Fremra, který u soudu působí od roku 2012.

Významnou událostí bylo zvolení soudkyně Ivany Hrdličkové na post předsedkyně Zvláštního tribunálu pro Libanon, který převzala na počátku března na období roku a půl. Hrdličková působí jako soudkyně zvláštního tribunálu pro Libanon od roku 2012, kdy byla jmenována generálním tajemníkem OSN.[75]

Ekonomický a rozvojový multilateralismus ČR

Rozhodující událostí na poli ekonomického a rozvojového multilateralismu byl výrazný úspěch v podobě zvolení za člena ECOSOC, tedy do Hospodářské a sociální rady OSN, pro období let 2016 až 2018. Česká republika získala 179 hlasů a byla tak zvolena za východoevropskou skupinu, spolu s Moldavskem.[76] Význam této instituce je klíčový zejména z hlediska naplňování nové rozvojové agendy po roce 2015, kdy skončila platnost Rozvojových cílů milénia. Agenda 2030 má tak zajistit globální udržitelný rozvoj v sedmnácti klíčových oblastech a Česko se díky členství v ECOSOC může na tomto rozvoji výrazně podílet.

Již tradičně tvoří důležitou součást tohoto pilíře českého multilateralismu Ekonomicko-enviromentální fórum. Letos se v Praze odehrál 23. ročník této události, byl věnován zejména správě vodních zdrojů a řízení vodního hospodářství v oblasti OBSE. Fórum zahájil náměstek J. Kulhánek spolu s generálním tajemníkem OBSE Laberto Zannierem. Cílem setkání bylo především předejít možným konfliktům vyplývajícím z této oblasti a rozvíjet ji jakožto oblast spolupráce.[77]

Důležité přihlášení se České republiky k cílům udržitelného rozvoje představila Jaroslava Jermanová, první místopředsedkyně Poslanecké sněmovny v rámci panelové debaty „Changing approaches to policymaking: the role of the SDGs".[78] Jermanová ve svém rozsáhlém projevu nejprve zdůraznila, že pokud má udržitelný rozvoj fungovat, musí dohodnutá pravidla dodržovat všichni bez rozdílu, a současně zdůraznila, že je třeba získávat široký společenský konsenzus pro ideu udržitelného rozvoje a nezbytných opatření. Nakonec také zajímavě propojila důraz na udržitelný rozvoj s výše zmiňovanou prioritou ženských práv a genderové rovnosti.

K tématu udržitelného rozvoje se vyjádřil i náměstek ministra zahraničních věcí Martin Tlapa během všeobecné rozpravy v rámci Politického fóra na vysoké úrovni o udržitelném rozvoji.[79] Tlapa zdůraznil nezbytnost monitoringu, odpovědnosti (*accountability*) a přezkumu jakožto pilířů úspěšné implementace rozvojové agendy po roce 2015. Tlapa dodal, že politické fórum na vysoké úrovni *„o udržitelném rozvoji je v unikátní pozici k přitáhnutí více politické pozornosti k agendě udržitelného rozvoje a zajištění toho, že ekonomický, sociální a enviromentální pilíř budou vyvážené".*

S otázkou rozvoje po roce 2015 je spojena jedna významná personální otázka. Andrej Babiš, vicepremiér a ministr financí, se setkal v dubnu s generálním tajemníkem OSN Pan Ki-munem. Zabývali se zejména otázkami nového rozvojového rámce, konferencí v Addis Abebě a otázkou nezbytnosti dostatečného financování rozvojové agendy do roku 2030.[80]

Jednou z rozhodujících událostí hodných připomenutí je dozajista výročí 20 let od vstupu do OECD, které se odehrálo v prosinci roku 1995. Vstup do OECD byl jedním z nejvýraznějších symbolů přihlášení se k liberálně demokratickému a kapitalistickému vidění světa. Jedním z jasných signálů nakolik se Česká republika v tomto rámci rozvinula a řádně zařadila, byl vstup do Výboru OECD pro rozvojovou spolupráci, a to jakožto první nová členská země EU, který se odehrál v roce 2013.[81]

Další významnou událostí spojenou s OECD bylo první české vystoupení v pozici místopředsednické země při ministerském zasedání OECD. Česká republika spolupředsedala zasedání nazvanému „Unlocking Investment for Sustainable Growth and Jobs" s Korejskou republikou a Francií. Jak název napovídá, zasedání bylo zaměřené na snahu podpořit ekonomický růst, ovšem tak, aby byl udržitelný z hlediska sociálních i ekologických dopadů v duchu udržitelného rozvoje, který se stává hlavním globálním rámcem rozvoje.[82] Českou republiku zde zastupoval ministr L. Zaorálek, který mj. zmínil, že *„nerovnost, klimatické změny, migrace a mobilita představují pro náš svět velké výzvy. Pokud je nezvládneme, mohou ohrozit náš způsob života nebo i celou civilizaci."* Kromě zmíněné problematiky migrace se jednáními prolínala i směsice lidskoprávních a bezpečnostních témat. Ministři se tak vyjádřili i k situaci na Ukrajině nebo k tématu mezinárodního terorismu.[83]

MULTILATERÁLNÍ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Český mediální prostor se málokdy věnuje přímo české multilaterální diplomacii či smyslu mezinárodních organizací per se. Ovšem i v roce 2015 se objevily zprávy, které vzbudily pozornost médií a přiblížily široké veřejnosti českou multilaterální politiku.

Díky 70. výročí se určité pozornosti dostalo OSN. Média se primárně zaměřila na tlumočení postojů vrcholových politiků na účet této rozhodující instituce. Zejména pak byla reflektována slova ministra L. Zaorálka, který i přes vědomí slabin zdůraznil, že OSN je stále klíčovou organizací pro svět. Ozývaly se ovšem i velmi kritické hlasy, např. z pera Jana Kellera, který zdůrazňoval úplnou ignoraci organizace v současné politice mocností. Celkově se ovšem jednalo o ojedinělou mediální reflexi významu rozhodující mezinárodní organizace jako takové.

Výraznější mediální prostor byl věnován výročnímu 70. zasedání Valného shromáždění, s důrazem logicky kladeným zejména na vystoupení prezidenta M. Zemana. Kromě shrnutí Zemanových doporučení v globálním boji proti teroru, média komentovala kritické hlasy, které se vymezovaly vůči Zemanově naivitě, s tím, proč by měly velmoci poslouchat právě antiteroristické plány prezidenta malé země či kritiku za opomíjení dění na Ukrajině, včetně explicitních zmínek o ruské agresi.

Nejvíce pozornosti bylo ovšem OSN ve vztahu k Česku věnováno ve vztahu k tvrdé kritice týkající se systematického porušování práv uprchlíků, zejména dětí, z úst Vysokého komisaře pro lidská práva Zajd Raad Husajna. Ten se jasně ohradil proti české praxi systematické a dlouhodobé detence, včetně rodin s dětmi, stejně jako k praxi zabavování mobilů a peněz. Současně se velmi jasně vymezil proti xenofobním, resp. otevřeně islamofobním projevům prezidenta Zemana. Husajn uzavřel svou kritiku tím, že se nejedná o nezbytná opatření, ale o systematickou praxi, kterou Česká republika usiluje o odrazení uprchlíků od cestování do země. Média pak reflektovala dementující vyjádření prezidentova mluvčího, stejně jako výroky Lubomíra Zaorálka, Milana Chovance či Bohuslava Sobotky, kteří se ohrazovali vůči napadením, stejně jako vyjádření ombudsmanky Anny Šabatové, ministra Jiřího Dienstbiera či ministra Roberta Pelikána, kteří kritiku částečně přijali.

Z dalších organizací byla poměrně výrazná pozornost věnována OBSE. Primárně se však nejednalo o vztah k České republice či o české postoje v rámci dané platformy, ale o její roli jakožto rozhodující monitorovací organizace ve vztahu k říjnovým komunálním volbám na Ukrajině a také na dodržování mírových ujednání a stahování zbraní v největších místech napětí. Ve vztahu k ČR se média většinou zaměřila na český třímilionový příspěvek právě na tyto monitorovací mise.

Zajímavé bylo i mediální pokrytí dění na půdě Rady Evropy. Zde byla opět věnována pozornost spíše kritice České republiky, a to v kontextu několik let opomíjené tzv. Istanbulské úmluvy, tedy Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Bylo rozebíráno, že ČR patří mezi poslední státy, které zatím z nepochopitelných důvodů odmítají úmluvu podepsat. Mimo to byly také představeny základní pilíře smlouvy a její význam jakožto prvního opravdu komplexního nástroje prosazování ženské rovnosti a potírání této formy oprese a potlačování lidských práv.

Velmi zajímavým příspěvkem do veřejné debaty o samé podstatě a smyslu českého multilateralismu byla v roce 2015 vydaná kniha nazvaná *Česká republika v mezinárodních organizacích: mezi teorií a praxí*[84] z pera kolektivu tvořeného Michalem Kořanem, Veronikou Bílkovou, Michalem Kolmašem a Šárkou Kolmašovou v ÚMV. Jak už název napovídá, kolektiv zde připravil i laikům přístupnou teoretickou studii, která přibližuje širší veřejnosti fenomén mezinárodní spolupráce, rozebírá jeho historii či různé typologie. Co je ovšem podstatnější, na základě dlouhodobého výzkumu nabízí velmi zajímavou reflexi českého multilaterálního působení včetně vývoje zapojování do mezinárodních struktur a zejména analýzy struktur českého členství a komplexního zmapování a analýzy finančních nákladů. Kniha taktéž kromě deskripce nabízí určitou podobu doporučení pro zkoumání účelnosti členství či zlepšení efektivity českého fungování v multilaterálním kontextu. Tato publikace je jedním z největších příspěvků pro širší debatu o samém smyslu českého multilateralismu, jenž bývá jako téma veřejné debaty v rámci české zahraniční politiky velmi opomíjen, až ignorován.

ZÁVĚR

Na celkovém hodnocení českého multilateralismu se oproti minulým letům nic výrazného nezměnilo. Multilaterální diplomacie se dá celkově definovat jakožto proaktivní s důrazem na spolupracující linii, přičemž jednotlivé dílčí oblasti samozřejmě nabízejí poněkud odlišné pohledy.

I přes ukončení českého mandátu na půdě Rady OSN pro lidská práva si tato část českého multilateralismu udržela proaktivnost a úspěšně navázala na předchozí působení. Můžeme tedy říci, že lidskoprávní multilateralismus byl i v roce 2015 definován *vytvářením společné politiky.*

Obdobně jako v posledních letech lze na poli bezpečnosti sledovat výraznější prvek evropeizace. Hlavní linie bezpečnostního multilateralismu by se dala tedy popsat především jako *adaptace na vnější politiku*. Ovšem díky výrazné specializaci zejména na otázky kontroly zbrojení a odzbrojování se dá říci, že tato hlavní linie je

zejména v oblasti zmíněné specializace doplňována trendem proaktivního *vytváření společné politiky*.

Z hlediska ekonomického multilateralismu můžeme konstatovat, že ČR neinvestuje tolik energie jako do výše zmíněných oblastí, proto by se tato oblast dala definovat spíše jako *adaptace na vnější politiku*.

Jako poslední je třeba doplnit pole rozvojového multilateralismu. Jelikož se jedná o jednu z klíčových priorit české zahraniční politiky, lze otevřeně říci, že v této oblasti Česká republika usiluje o aktivní *utváření společných politik*.

Na závěr je ovšem třeba doplnit již standardní formulku o tom, že celkové proaktivní a spolupracující vyznění české multilaterální diplomacie není důsledkem vědomé politizace tématu. Český multilateralismus má spíše setrvačnou tendenci a je primárně v rukou expertů ze stálých misí a dílčích odborů, jejichž iniciativa je rozhodující pro výslednou podobu českého působení v rámci mezinárodních organizací. Toto opomíjení ovšem není nikterak překvapivé, ale je spíše prodloužením dlouhodobě zaběhnuté praxe. Ovšem i díky výše zmíněnému zmapování českého fungování v mezinárodních organizacích je možné, že dojde k hlubší reflexi, která by mohla vést k výraznější politizaci a reflektovanějšímu působení v tomto poli.

Poznámky

1 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.
2 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. On-line: **www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf**.
3 Pro bližší rozbor např. Blažek, Jan (2014): Multilaterální rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 269–270.
4 Šárka, Moravcová (2013): Multilaterální rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal–Ditrich, Ondřej a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 236.
5 Kořan, Michal et al. (2015): *Česká republika v mezinárodních organizacích: mezi teorií a praxí*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 30–32.
6 *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit., s. 1.
7 Tamtéž, s. 2.
8 Tamtéž.
9 Tuto hierarchii zdárně popisuje Kořan et al. (2015), s. 75–76. Stejně tak pro rozbor evropeizace českého multilateralismu viz publikace *Česká zahraniční politika v roce…* (minimálně od roku 2010).
10 *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit., s. 2.
11 Tamtéž, s. 2–3.
12 Tamtéž, s. 4.
13 Tamtéž, s. 5.
14 Tamtéž.
15 Tamtéž, s. 6.
16 Tamtéž, s. 9.
17 Tamtéž, s. 9–10.

18 Tamtéž, s. 8.
19 Tamtéž, s. 5.
20 Tamtéž, s. 9.
21 Tamtéž, s. 7.
22 Tamtéž.
23 MZV ČR: *Ministr Zaorálek: Koncepce nám pomáhá připravit se na nové výzvy zahraniční politiky*, 24. 8. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_08_24_cesti_velvyslanci_tiskovka.html**.
24 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády České republiky*, 14. 2. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/**.
25 Vláda ČR: *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017*, 29. 1. 2014. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni-smlouva-mezi-cssd--hnutim-ano-2011-a-kdu-csl-na-volebni-obdobi-2013---2017-115459**/.
26 Blažek, Jan (2014): Multilaterální rozměr české zahraniční politiky, op. cit.
27 PSP ČR: *Zápis z 18. mimořádné schůze Zahraničního výboru*, 19. 5. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=105512**.
28 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 25. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*.
29 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 27. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu.*
30 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 29. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*.
31 Například PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 27. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*.
32 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 31. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*.
33 PSP ČR: *Těsnopisecká zpráva o 29. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu*.
34 Tamtéž.
35 Drulák, Petr (2008): Česká zahraniční politika mezi internacionalismem a atlantismem. In: Kořan, Michal (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 395–402.
36 General Assembly UN: *Statement by Miloš Zeman*, 25. 9. 2015. On-line: **gadebate.un.org/70/czech-republic**.
37 MZV ČR: *Ministr Zaorálek vystoupil na 28. zasedání RLP*, 5. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/ministr_zaoralek_vystoupil_na_28.html**.
38 MZV ČR: *Ministerská rada OBSE byla zahájena v Bělehradě dne 3. 12. 2015*, 3. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.vienna/cz/aktuality/ministerska_rada_obse_byla_zahajena_v.html**.
39 *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit., s. 4.
40 MZV ČR: *Czech Republic on nuclear and conventional weapons in the UN General Assembly*, 26. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/czech_republic_on_nuclear_and.html**.
41 MZV ČR: *Náměstek Kulhánek zahájil politickou část konference k Pražské Agendě*, 15. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_10_15_prague_agenda_2015.html**.
42 MZV ČR: *Česká republika vystoupila s projevy k jaderným a konvenčním zbraním na VS OSN*, 26. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/cz/zpravy_a_udalosti/ceska_republika_vystoupila_s_projevy_k.htm**.
43 MZV ČR: *Ministr Zaorálek jednal s generálním ředitelem Organizace pro zákaz chemických zbraní*, 16. 2. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_02_16_ministr_zaoralek_jednal.html**.
44 MZV ČR: *Aktivní, čitelná a s vlastním názorem – ČR završila členství v Radě pro lidská práva*, 8. 1. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/aktivni_citelna_a_s_vlastnim_nazorem_cr.html**.
45 Tamtéž.
46 MZV ČR: *Ministr Zaorálek vystoupil na 28. zasedání RLP*, 5. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/ministr_zaoralek_vystoupil_na_28.html**.

47 MZV ČR: *Český velvyslanec předal pověřovací dopis generálnímu řediteli Úřadovny OSN v Ženevě*, 31. 8. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/velvyslanec/velvyslanec_a_staly_predstavitel_cr.html**.
48 MZV ČR: *Ministr Zaorálek vystoupil na 28. zasedání RLP*.
49 MZV ČR: *ČR vystoupila v lidskoprávních debatách o situaci na Ukrajině a Srí Lance*, 30. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/cr_vystoupila_v_lidskopravnich_debatach.html**.
50 MZV ČR: *ČR ocenila práci lidskoprávních monitorů na Ukrajině*, 9. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/vysoka_komisarka_osn_pro_lidska_prava/cr_ocenila_praci_lidskopravnich_monitoru.html**.
51 MZV ČR: *ČR podpořila mandát vyšetřovacích komisí pro Eritreu a Sýrii*, 25. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/cr_podporila_mandat_vysetrovacich_komisi.html**.
52 MZV ČR: *ČR ke zprávě vyšetřovací komise k Sýrii*, 22. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp30_cr_ke_zprave_vysetrovaci_komise_k.html**.
53 MZV ČR: *ČR vyzývá k pokračování mezinárodního tlaku na KLDR*, 19. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/rlp28_cr_vyzyva_k_pokracovani.html**; MZV ČR: *ČR volá po zastavení porušování lidských práv v KLDR*, 22. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp30_cr_vola_po_zastaveni_porusovani.html**.
54 MZV ČR: *ČR znepokojena ohrožením reformního úsilí v Myanmaru/Barmě*, 19. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/rlp28_cr_znepokojena_ohrozenim.html**.
55 MZV ČR: *ČR znepokojena nelepšící se lidskoprávní situací v Bělorusku*, 24. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/rlp29_cr_znepokojena_nelepsici_se.html**.
56 MZV ČR: *ČR k lidskoprávní situaci v Číně, Rusku a Ázerbájdžánu*, 19. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/rlp28_cr_k_lidskopravni_situaci_v_cine.html**; MZV ČR: *Čína, Ázerbájdžán, Venezuela, Bahrajn, Írán, Egypt, Sýrie, Rusko v centru pozornosti*, 26. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/rlp29_cina_azerbajdzan_venezuela_bahrajn_1.html**.
57 MZV ČR: *ČR vystoupila k lidskoprávním situacím vyžadujícím pozornost mezinárodního společenství*, 21. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/cr_vystoupila_k_lidskopravnim_situacim.html**.
58 Tamtéž.
59 MZV ČR: *ČR hostila debatu k prohlubování občanské účasti na politických a veřejných záležitostech*, 30. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp30_cr_hostila_debatu_k_prohlubovani.html**.
60 MZV ČR: *Česká resoluce k účasti na politických a veřejných záležitostech jednomyslně přijata*, 1. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/ceska_resoluce_k_ucasti_na_politickych_a.html**.
61 *Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit., s. 9–10.
62 MZV ČR: *Czech Republic co-sponsored UNSC Resolution on women, peace and security*, 14. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/czech_republic_co_sponsored_unsc_1.html**.
63 MZV ČR: *ČR k výroční diskusi o integraci genderové perspektivy*, 16. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp30_cr_k_vyrocni_diskusi_o_integraci.html**.
64 MZV ČR: *Účast žen na rozhodování*, 23. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/o_stale_misi/archiv_projevu/ucast_zen_na_rozhodovani.html**.

65 MZV ČR: *L. Zachariášová from the Office of the Czech Government made a statement in UN discussion on „Productivity, Well-being and Gender policies"*, 12. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/i_n_v_i_t_a_t_i_o_n_for_a_discussion_on.html**.

66 MZV ČR: *Czech Deputy Minister M. Štěpánková addressed the 59th session of CSW*, 13. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/czech_deputy_minister_m_stepankova.html**.

67 MZV ČR: *ČR podpořila nezávislost OHCHR a komplexní řešení migrační krize*, 14. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/lidska_prava/rada_osn_pro_lidska_prava/rlp30_cr_podporila_nezavislost_ohchr_a.html**.

68 MZV ČR: *66. zasedání Výkonného výboru UNHCR – vystoupení ČR k situaci afghánských uprchlíků*, 7. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.geneva/cz/humanitarni_pomoc/x66_zasedani_vykonneho_vyboru_unhcr.html**.

69 MZV ČR: *Náměstek Drulák v Ženevě*, 3. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_06_03_namestek_drulak_v_zeneve.html**.

70 MZV ČR: *Ministr Zaorálek přijal generálního tajemníka Rady Evropy*, 5. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_06_05_ministr_zaoralek_prijal_gt_re.html**.

71 MZV ČR: *Cena Václava Havla pro rok 2015 udělena Ljudmile Alexejevové*, 29. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/coe.strasbourg/cz/aktuality/historicky_prvni_cena_vaclava_havla_1.html**.

72 MZV ČR: *24. výroční zasedání Parlamentního shromáždění OBSE*, 24. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.vienna/cz/aktuality/x24_vyrocni_zasedani_parlamentniho.html**.

73 MZV ČR: *Náměstek Kulhánek jednal s ředitelem Kanceláře OBSE pro demokratické instituce a lidská práva*, 18. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.vienna/cz/aktuality/namestek_kulhanek_jednal_s_reditelem.html**.

74 MZV ČR: *Czech Republic deposited the instruments of acceptance to the Amendments to the Rome Statute*, 12. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/czech_republic_deposited_the_instruments.html**.

75 MZV ČR: *Soudkyně Ivana Hrdličková zvolena předsedkyní Zvláštního tribunálu pro Libanon*, 20. 2. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_02_20_soudkyne_ivana_hrdlickova_zvolena.html**.

76 MZV ČR: *Czech Republic elected to become ECOSOC member*, 21. 10. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/czech_republic_elected_to_become_ecosoc.html**.

77 MZV ČR: *Závěrečné zasedání 23. Ekonomicko-environmentálního fóra v Praze*, 14. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/mission.vienna/cz/aktuality/zaverecne_zasedani_23_ekonomicko.html**.

78 MZV ČR: *Czech Principal Vice-Chairperson of the Parliament Ms. Jermanová in the UN*, 30. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/czech_principal_vice_chairperson_of_the.html**.

79 MZV ČR: *Czech Deputy Minister M. Tlapa in the UN*, 7. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/czech_deputy_minister_m_tlapa_in_the_un.html**.

80 MZV ČR: *Czech First Deputy Prime Minister Andrej Babis met UN SG Ban Ki-moon*, 14. 4. 2015. On-line: **www.mzv.cz/un.newyork/en/news_events/the_czech_first_deputy_prime_minister_a.html**.

81 MZV ČR: *20 let od vstupu ČR do OECD*, 8. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/x20_let_od_vstupu_cr_do_oecd.html**.

82 MZV ČR: *Ministerské zasedání OECD s ČR v roli místopředsedy*, 3. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zpravy_udalosti_aktuality/zacalo_ministerske_zasedani_oecd_s_cr_v.html**.

83 MZV ČR: *Ministr Zaorálek ve Francii: Solidarita nutně nemusí znamenat kvóty*, 5. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_06_04_ministr_zaoralek_ve_francii.html**.

84 Michal, Kořan a kol. (2015): *Česká republika v mezinárodních organizacích: mezi teorií a praxí*, op. cit.

Kapitola 18

Hospodářský rozměr české zahraniční politiky

Štěpánka Zemanová a Miloslav Machoň

Rok 2015 byl v pořadí již třetím rokem, kdy oblast podpory vnějších ekonomických vztahů ČR (VEV) patřila spíše ke klidnějším součástem české zahraniční politiky. K tomuto stavu bezesporu přispěla stabilizace institucionální a programové základny, která započala už za Rusnokova úřednického kabinetu a byla dále podporována Sobotkovou vládou. Zároveň se sem promítalo další zvyšování aktivity klíčových státních institucí i snaha o větší koordinaci jejich činnosti. Navzdory některým nepříznivým tendencím v mezinárodním prostředí se dařilo dobře i českému exportu. Uspokojivý byl rovněž příliv přímých zahraničních investic.

K hlavním limitujícím faktorům patřilo stejně jako v roce 2014 pomalé oživování světové ekonomiky po globální finanční a hospodářské krizi. Mírné tempo globálního růstu odráželo zejména pomalé zvyšování produktivity a přetrvávající vysokou nezaměstnanost. Zároveň ho ovlivňovaly problémy v některých vyspělých ekonomikách a nižší dynamika rychle se rozvíjejících i rozvojových zemí. V neposlední řadě na něj negativně dopadaly nové geopolitické otřesy v podobě krize na Ukrajině, konfliktu v Sýrii a s ním související silné migrační vlny nebo mezinárodního terorismu posíleného ustavením tzv. Islámského státu.[1] V českém hospodářství však proti uvedeným vnějším faktorům působila snaha dočerpat zdroje z evropských fondů, zvyšování domácích investic související s vysokou ziskovostí firem v přecházejícím roce, zvyšování veřejných výdajů i rostoucí spotřeba domácností. Tempo růstu HDP v prvních třech čtvrtletích překonalo odhady a patřilo k nejvyšším v EU. Uvedený výsledek potvrdily i předběžné souhrnné údaje za rok 2015, podle nichž se HDP zvýšil o více než 4 %.[2] Z jednotlivých odvětví k němu nejvýrazněji přispíval zpracovatelský průmysl, zejména výroba automobilů.

Nečekaně příznivý výsledek byl však dán i působením některých dočasných faktorů – vedle již zmiňovaného dočerpávání dotací z evropských fondů nebo poklesu

cen ropy též např. předzásobení tabákovými výrobky v souvislosti se změnou spotřební daně. Nepochybně k němu přispívalo i pokračující oživení v eurozóně. Po vyčerpání těchto faktorů se pro léta 2016–2017 předpokládalo zpomalení pod 3% hranici. Při vysoké otevřenosti české ekonomiky a přetrvávající exportní závislosti na zemích EU, resp. eurozóny, i nadále přetrvávalo riziko, že se sem budou přelévat případné hospodářské problémy z jiných členských zemí, zejména z Německa.[3]

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Kromě ekonomických faktorů byl příznivý ekonomický vývoj podepřen i novými vývojovými trendy v globálním režimu mezinárodního obchodu, zpřesněným směrem vývoje vnitřního trhu EU i jejích vnějších hospodářských vztahů v návaznosti na vytvoření nové Evropské komise a též stabilizací na české politické scéně po volbách 2013. Riziko naopak představovala přetrvávající krize na Ukrajině, která přiměla řadu českých exportérů, aby zde ukončili své podnikatelské záměry, a dále problematický obchod s Ruskou federací limitovaný vedle pokračujících sankcí EU a odvetných opatření přijatých Ruskem rovněž zhoršující se platební schopností tamních firem.

Na úrovni EU pokračovala v roce 2015 příprava stěžejních strategických dokumentů pro funkční období Junckerovy Evropské komise. V ekonomické oblasti se k nim už na sklonku roku 2014 zařadil *Investiční plán pro Evropu* (tzv. Junckerův plán) směřující k mobilizaci investiční aktivity v EU, a to především prostřednictvím nově zřízeného Evropského fondu pro strategické investice (EFSI). Česká vláda se k plánu od počátku stavěla proaktivně. Plán podporovala, neboť jeho nastavení korespondovalo s vládními prioritami v oblasti investic, ale zároveň do něj chtěla prosadit své zájmy. Zejména usilovala o to, aby plán neohrozil čerpání prostředků ze strukturálních fondů a aby do něj případně byly zahrnuty i nedočerpané prostředky z těchto fondů. Dále se snažila o společný postup se státy V4 při získávání prostředků na propojování energetických soustav a snižování závislosti na ruském plynu. Na rozdíl od Slovenska a Polska však do EFSI odmítla přispět ze státního rozpočtu. Po prvním roce (zatím vcelku pozitivně hodnocené) realizace plánu se však zdá, že se proaktivní přístup nepodařilo udržet, pokud jde o využívání dostupných prostředků. O získání financí z EFSI jako první v ČR začaly usilovat zejména banky, a to na financování projektů malých a středních podniků. Potenciál fondu však v prvních měsících jeho existence nebyl dostatečně využíván podniky samotnými ani vládou.[4]

Z hlediska dalšího rozvoje hospodářských vztahů ČR se členskými státy EU se v rámci nových programových dokumentů Junckerovy komise těžištěm stala strategie pro vnitřní trh s názvem *Zlepšování vnitřního trhu: více příležitostí pro lidi a podniky.*[5] Česká republika se její konečnou podobu opět snažila už v prvopočátcích aktivně ovlivnit v součinnosti se skupinou 17 podobně smýšlejících států, s nimiž se shodla na potřebě prohlubování integrace v oblasti digitálního trhu a v oblasti služeb včetně důsledné implementace směrnice o službách. K dalším společným zájmům se

zařadilo zefektivňování správy vnitřního trhu a vymáhání jeho již existujících pravidel. Výsledná podoba strategie uvedené požadavky reflektovala v plném rozsahu,[6] i když se zprvu zdálo, že by nemusela podporovat požadovaný posun v oblasti služeb.[7]

Rovněž k problematice vztahů s nečlenskými státy Evropská komise vydala v říjnu 2015 nový strategický dokument s názvem *Obchod pro všechny – Cesta k zodpovědnější obchodní a investiční politice*. V něm potvrdila připravenost pokračovat v nadcházejícím období v jednáních o liberalizaci mezinárodního obchodu, a to jak na multilaterální platformě Světové obchodní organizace (WTO), tak i na bilaterální úrovni. Zejména v investiční části nabyla strategie také zřejmý hodnotový rozměr, neboť se jednoznačně přihlásila k respektování principů udržitelného růstu, lidských práv a boji s korupcí. Tyto principy mají být zakomponovány i do nově sjednávaných investičních dohod.

Ve vztahu k WTO bylo mezi priority EU novým strategickým dokumentem zařazeno zejména její celkové oživení a navrácení do centra jednání o další liberalizaci mezinárodního obchodu, které se v důsledku stagnace rozvojové agendy z Dohá posunulo na regionální a bilaterální úroveň. V tomto ohledu rok 2015 přinesl pozitivní posun, neboť na výročním zasedání Ministerské konference WTO v Nairobi se podařilo dosáhnout dohody o exportní soutěži v zemědělství a byla zrevidována dohoda o informačních technologiích. Dobrým příslibem do budoucnosti se stal i záměr obsažený v závěrečné deklaraci Ministerské konference, podle něhož by WTO mohla dosahovat pokroku v obchodních jednáních řešením dílčích problémů i rychlejším postupem v rámci části členské základny namísto hledání širokého konsenzu všech zapojených zemí. Uvedená ujednání korespondovala se zájmy ČR, neboť jako vysoce otevřená ekonomika je silně zainteresována na odbourávání exportních bariér.

V rámci jednání vedených EU na mnohostranné či bilaterální bázi pak bylo akcentováno sjednávání nových dohod o volném obchodu, a to zejména s cílem posílit přítomnost evropských podnikatelských subjektů v Asii a Tichomoří a modernizovat již existující smluvní uspořádání hospodářských vztahů s některými nečlenskými státy, např. Tureckem nebo Mexikem. K naplňování tohoto cíle EU pokračovala v jednáních o multilaterální dohodě o obchodu se službami (TiSA), Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP), obchodních dohodách s Japonskem a některými zeměmi Sdružení národů jihovýchodní Asie nebo o investicích a zeměpisných označeních s Čínou. Nově byla zahájena jednání též s Tuniskem a Filipínami.

Z pohledu ČR má dlouhodobé směřování EU v oblasti vnitřního i vnějšího obchodu značný význam, protože ČR podporu svých vnějších ekonomických vztahů musí realizovat s ohledem na členství v EU. Hospodářské vztahy s dalšími členskými státy se odvíjejí dle pravidel vnitřního trhu a relevantních společných politik, vztahy k nečlenům pak v kontextu společné obchodní politiky EU. V obou případech jde o pokročilé součásti integračního procesu se značným rozsahem transferu pravomocí na komunitární orgány. Stěžejní arénou pro prosazování ekonomických zájmů ČR je tak zejména Rada EU, její Výbor stálých zástupců (COREPER) a rovněž další výbory a pracovní skupiny. To potvrdily v průběhu roku 2015 i nové národní koncepční dokumenty, které navázaly na programové prohlášení Sobotkovy vlády a konkretizovaly

jeho jednotlivé součásti, zejména *Koncepce zahraniční politiky ČR* přijatá v červenci a *Priority ČR v agendě vnitřního trhu 2015–2020* schválené v listopadu.[8] Dalším důkazem bylo i odmítnutí materiálu připraveného Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR pod názvem *Ekonomická dimenze rusko-ukrajinské krize – hledání východisek*, jímž se MPO snažilo reagovat na problémy na ruském trhu. Tento materiál vláda nepřijala s ohledem na politickou citlivost v EU, ale i přímou kritiku ze strany USA.

Koncepce zahraniční politiky ČR výslovně označila členství v EU, resp. vnitřním trhu a dalších společných politikách za hlavní nástroj *„podpory prosperity a udržitelného rozvoje ČR"* a hlavní prostor pro uskutečňování ekonomických zájmů ČR. Zároveň potvrdila, že je stejně jako v minulosti zainteresována na prohlubování a liberalizaci vnitřního trhu a že chce prostřednictvím Společné obchodní politiky *EU „usilovat o posílení mnohostranného obchodního systému Světové obchodní organizace"*. V neposlední řadě též vyzdvihla význam ekonomické diplomacie, a to se zvláštním důrazem na mimoevropská teritoria.[9]

Priority ČR v agendě vnitřního trhu se opíraly o širší koncepční základnu a kromě směřování české zahraniční politiky zohledňovaly i cíle v oblasti politiky hospodářské.[10] Současně reagovaly i na výsledky analýzy pozice České republiky v evropském kontextu, která byla k jejich přípravě využita. Z analýzy je patrné, že ČR má v evropském měřítku komparativní výhodu v oblasti strojů a dopravních zařízení, v ostatních oblastech (zejména zpracovatelském průmyslu) však její komparativní výhody postupně ztrácejí na významu. Tento trend je způsoben především rostoucí závislostí příslušných odvětví na dovážených vstupech, přičemž na území ČR se realizují převážně technologicky středně náročné fáze výrobního procesu a špičkové součásti výroby zajišťují zahraniční subdodavatelé. Zároveň omezování komparativních výhod souvisí s pokračující mezinárodní či globální fragmentací výroby, kdy se na vzniku konkrétního finálního produktu podílí rostoucí počet podnikatelských subjektů v rámci tzv. hodnotového řetězce či hodnotové sítě. Pro posilování konkurenceschopnosti českých výrobců i pro upevňování jejich pozic na evropském trhu i na globálních trzích je proto nezbytné hledat cesty k posunu v těchto řetězcích směrem k technologicky náročnějším součástem výrobního procesu, popř. předvýrobním a povýrobním procesům náročným na infrastrukturu i kompetence. Přispívat by k němu mělo i prohlubování jednotného vnitřního trhu podporované zjednodušováním jeho regulatorního rámce a odbourávání překážek, které dosud stojí v cestě plné realizaci základních čtyř svobod, na nichž je jednotný vnitřní trh založen (svobody pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu).

Právě zprůhledňování a zefektivňování regulatorního rámce vnitřního trhu, jeho větší přístupnost pro občany i podnikatelské subjekty a plnou realizaci čtyř svobod vláda ČR v návaznosti na analýzu zařadila ke svým klíčovým prioritám. Zároveň identifikovala i řadu opatření, která je nutná pro plné využití potenciálu jednotného vnitřního trhu v návaznosti na stávající evropskou legislativu i další unijní iniciativy realizovat na národní úrovni. Dílčí sektorové priority pak zacílila zejména do oblasti energetiky, dopravy a vědy, výzkumu a inovací.

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Klíčovým tématem běžné agendy v oblasti podpory VEV, od kterého se odvíjel i průběh hlavních událostí, se v roce 2015 stalo prohlubování institucionální spolupráce mezi MZV a dalšími orgány státní správy, které do oblasti podpory VEV svou činností zasahují. Toto prohlubování začalo již v roce 2014, kdy byla podepsána *Rámcová dohoda mezi MPO ČR a MZV ČR o zásadách spolupráce při zajišťování podpory exportu a ekonomické diplomacie ČR*[11] a rovněž *Memorandum o spolupráci mezi MZV ČR a Ministerstvem zemědělství ČR*.[12] Ještě v průběhu roku 2014 na meziinstitucionální dohody navázalo zřízení Klientského centra pro export, vypracování první verze jednotného Katalogu služeb agentury CzechTrade a zastupitelských úřadů (ZÚ), vytvoření Mapy globálních oborových příležitostí a zahájení společného exportního vzdělávání pracovníků MZV, MPO a CzechTrade.[13]

V roce 2015 proběhla aktualizace Katalogu služeb směrem k rozšíření portfolia v oblasti obchodní politiky a vnitřního trhu EU. Tuto aktualizaci prezentovali zástupci MZV a MPO na setkání s novináři na počátku října.[14] Nově poskytované služby směřují k odstraňování překážek na vnitřním trhu EU. Zahrnují expertní podporu v oblasti znění a výkladu mezivládních a meziresortních smluv, poskytování informací o konkrétních relevantních bariérách při vstupu na zahraniční trhy včetně komunikace s orgány EU a vedení jednání ve smíšených meziresortních a mezivládních komisích v rámci společné obchodní politiky EU. Dále k nim patří i řešení problémů na vnitřním trhu EU – poradenství při uvádění výrobků na trh v členských zemích EU prostřednictvím Kontaktního místa pro výrobky (ProCoP) na MPO a asistence při mimosoudních řešeních obchodních sporů exportérů s úřady ve členských státech EU, kterou zajišťuje odbor evropských záležitostí a vnitřního trhu MPO v rámci sítě SOLVIT.[15] Odbor evropských záležitostí a vnitřního trhu MPO rovněž zahájil poskytování konzultací o systému a projektech ekonomické migrace (Fast Track, Welcome Package).[16]

V součinnosti mezi MZV a MPO vznikla druhá verze *Mapy globálních oborových příležitostí*. Její zpracování nově probíhalo ve třech fázích. Nejprve MZV realizovalo vstupní analýzu jednotlivých teritorií. Její výsledky se posléze ověřovaly na jednotlivých ZÚ a v zahraničních kancelářích (ZK) CzechTrade. V druhé fázi se nashromážděné údaje zkompletovaly a zanesly k jednotlivým teritoriálním kartám. Karty byly následně postoupeny podnikatelským asociacím, CzechTrade a MPO ke konzultaci. Třetí fáze zahrnovala opětovné ověření materiálu ze strany ZÚ a ZK CzechTrade s cílem zpřesnit textové interpretace a kvantifikaci strategických záměrů vlád exportních teritorií.[17] Výstupní materiál nově u každého exportního teritoria uváděl klíčové makroekonomické ukazatele a komentář ke konkrétním exportním příležitostem zasazený do širšího politicko-ekonomického kontextu.

Z hlediska způsobu vydání byla druhá verze Mapy inovativní v tom, že vznikla hned ve třech odlišných podobách. V červnu 2015 MZV, MPO a CzechTrade představily tištěnou verzi s členěním údajů o exportních příležitostech dle teritoria.[18] Současně prezentovaly i interaktivní verzi, která umožňuje generovat data jak teritoriálně,

tak oborově.[19] Údaje o exportních příležitostech pro 23 perspektivních oborů českého hospodářství pak publikovaly v prosinci.[20]

Sektorovým členěním údajů o exportních příležitostech v Mapě globálních oborových příležitostí se MZV, MPO a CzechTrade částečně odklonily od původní koncepce z roku 2014,[21] resp. od *Exportní strategie ČR 2012–2020*,[22] k jejíž podobě významně přispěl ještě ministr Martin Kuba (ODS; MPO 2011–2013). Ty směrovaly exportní aktivity ČR do 12 prioritních teritorií a 25 zájmových teritorií. Nová Mapa tento přístup sice výslovně nezrušila, reagovala však na skutečnost, že v některých původně prioritních teritoriích, jako jsou Irák a Ukrajina, došlo v nedávné době k výraznému zhoršení politicko-bezpečností situace.[23] Směrování exportních aktivit ČR podle oborových příležitostí při současném zachování *Exportní strategie ČR 2012–2020* umožnilo tuto politicko-bezpečností nestabilitu zohlednit, aniž by došlo k diplomatické kritice ze strany dotčených států za jejich vyřazení ze seznamu prioritních teritorií.

Další novou aktivitou v oblasti podpory VEV byla pilotní evaluace obchodně-ekonomické činnosti ZÚ a MZV.[24] Ta zahrnovala sedm oblastí – plánování aktivit obchodně-ekonomické činnosti ZÚ, kvalitu ekonomického zpravodajství a souhrnných teritoriálních informací, stav asistenčních služeb, podobu projektů ekonomické diplomacie, spolupráci ZÚ s příslušnými odbory MZV, spolupráci ZÚ s CzechTrade a s CzechInvest a konečně hodnocení ZÚ z pohledu podnikatelských asociací. Její výsledky prezentovali zástupci MZV, MPO a CzechTrade v průběhu června na pravidelné Konferenci ekonomických radů.[25] Nasvědčovaly tomu, že je pozitivně vnímána jak z pohledu MZV, tak z pohledu podnikatelských asociací. Konkrétní desítku nejlépe hodnocených ZÚ tvoří podle MZV zastoupení ČR v Indii, Indonésii, Malajsii, Etiopii, Saúdské Arábii, Spojených arabských emirátech, Velké Británii, Srbsku, Itálii a USA, podle podnikatelských asociací pak zastoupení ČR v Itálii, Jihoafrické republice, Kolumbii, Malajsii, Rakousku, Saúdské Arábii, Senegalu, Slovinsku, USA, Thajsku a Uzbekistánu. Podnikatelské asociace hodnotily vedle ZÚ i obchodně-ekonomickou činnost MZV. Výsledky naznačily, že ji vnímají jako nadprůměrnou v oblasti komunikace a kvality poskytovaných informací a misí do zahraničí; resp. průměrnou v oblasti úrovně exportních projektů, exportních seminářů a projektů rozvojové spolupráce. I když v žádné oblasti neoznačily podnikatelské asociace obchodně-ekonomickou činnost MZV jako podprůměrnou, poukázaly na značné rezervy v úrovni projektů rozvojové spolupráce.

V návaznosti na *Ujednání mezi MZV ČR a MZe ČR při zřízení a provozování pozic zemědělských diplomatů* z listopadu 2014,[26] došlo v roce 2015 k obsazení prvních pozic agrárních diplomatů, a to v ČLR, Rusku, Srbsku s přesahem působnosti do dalších teritorií západního Balkánu a v Saúdské Arábii s přesahem působnosti do dalších teritorií Arabského poloostrova. Z důvodu nestability se však neobsadila poslední plánovaná pozice na Ukrajině. Na nově zřízené posty byli vybráni kandidáti se zkušenostmi z oblasti mezinárodního obchodu, a to jak z úrovně státních institucí, tak z úrovně soukromého sektoru.[27] Hlavní náplní jejich činnosti se stal monitoring trhu se zemědělskými a potravinářskými výrobky, zastupování zájmů zemědělských a potravinářských subjektů působících v ČR včetně resortních nevládních organizacích ve vztahu

k odběratelům v zemi působení.[28] Kromě toho se předpokládá, že agrární diplomaté budou spolupracovat s úřady v zemi působení při odstraňování překážek v obchodu se zemědělskými a potravinářskými výrobky a že se budou účastnit proexportních aktivit MZV a MZe, jako jsou mezinárodní výstavy, podnikatelské mise, semináře apod.

Obdobně jako s MZe posílilo MZV spolupráci i s Úřadem vlády ČR, a to na základě *Memoranda o vytvoření postů diplomatů pro vědu, výzkum a inovace* podepsaného ministrem zahraničních věcí Lubomírem Zaorálkem a místopředsedou vlády pro vědu, výzkum a inovace Pavlem Bělobrádkem v květnu 2015.[29] Náplní činnosti tzv. vědeckých diplomatů se podle memoranda měla stát propagace výsledků českého základního a aplikovaného výzkumu, zajišťování kontaktů mezi výzkumníky včetně podpory výměnných pobytů a prohloubení spolupráce mezi soukromou a akademickou aférou. Jako první vědecká diplomatka byla v rámci pilotního projektu vyslána Delana Mikolášová do Izraele. O zřízení tohoto postu se začalo uvažovat rovněž na ZÚ v USA.

Stejně jako v předcházejících letech nechyběly v agendě sektorových ministerstev pro rok 2015 tradiční formy podpory VEV. Ministerstvo průmyslu a obchodu přispělo k podpoře VEV svou oficiální účastí na 30 zahraničních veletrzích a výstavách, kterých se za ČR účastnilo celkem 218 vystavovatelů. Ve spolupráci s MPO se prostřednictvím incomingových misí uskutečnilo i 15 tuzemských veletrhů s mezinárodní účastí včetně 57. ročníku Mezinárodního strojírenského veletrhu v Brně.[30] Velmi intenzivně byly využívány rovněž podnikatelské mise doprovázející klíčové ústavní činitele na jejich zahraničních cestách, a to za aktivního organizačního přispění podnikatelských asociací, zejména Hospodářské komory ČR (HK) a Svazu průmyslu a dopravy ČR (SP).

Ministerstvo zahraničních věcí realizovalo 83 projektů ekonomické diplomacie v celkovém finančním objemu 8,9 mld. Kč.[31] Z hlediska jejich počtu a finančního objemu to představuje meziroční nárůst o 63 %, resp. o 97 %.[32] Dále MZV uskutečnilo pravidelnou výroční Konferenci ekonomických diplomatů[33] a ředitelů zahraničních kanceláří CzechTrade, a to za účasti zástupců téměř 500 podnikatelských subjektů. Jako partner podpořilo též třetí ročník Festivalu exportu.[34]

Nově vzrostl v činnosti MZV v souvislosti s květnovou zahraniční cestou ministra Zaorálka do Keni, Mosambiku a na Mauricius důraz na vyhledávání a využívání investičních a exportních možností v Africe. Už v dubnu uspořádalo MZV pro české exportéry seminář o investičních možnostech v Guineji za účasti guvernéra guinejské centrální banky.[35] Na něj tematicky navázal červnový Africký den,[36] seminář zaměřený na exportní potenciál, rizika a lokální podmínky západního a východního regionu subsaharské Afriky, a dále pak prosincová konference věnovaná financování exportních příležitostí v regionu subsaharské Afriky.[37]

V souvislosti s uzavřením dohody o omezení íránského jaderného programu dosažené v červenci 2015 a očekávaným zrušením mezinárodních sankcí uvalených na Írán vzrostl i důraz na exportní příležitosti v tomto teritoriu. Ještě před zářijovou cestou ministra Zaorálka do země, jejímž cílem bylo přispět k hlavně rozvoji bilaterálních ekonomických vztahů, se v prostorách MZV uskutečnilo setkání ministerské delegace s podnikatelským doprovodem.[38] Na zahraniční cestu ministra Zaorálka do Íránu na-

vázala prosincová konference o exportních příležitostech v zemi, na níž se identifikovala hlavní hospodářská odvětví mající potenciál pro české exportéry po uvolnění ekonomických sankcí jako energetický, petrochemický, lodní a letecký průmysl.[39]

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Pokud jde o postavení klíčových aktérů podpory VEV, už v roce 2014 se objevilo několik nových trendů. Vedle posilování spolupráce mezi sektorovými ministerstvy šlo především o proaktivní přístup hlavy státu při zahraničních cestách a dále o obnovení pozice státních agentur na podporu VEV ČR CzechTrade a CzechInvest po překonání snah o jejich sloučení.[40] Nejistota naopak panovala, pokud se týče státem zřizovaných institucí na financování a pojišťování exportu – České exportní banky (ČEB) a Exportní a garanční pojišťovací společnosti (EGAP).

Proaktivní přístup prezidenta Miloše Zemana v oblasti podpory VEV pokračoval i v průběhu roku 2015, přičemž oproti předchozímu roku důraz na VEV zintenzivnil hlavně v jeho vnitrostátních aktivitách. Tématu podpory VEV věnoval podstatnou část svého vystoupení na 27. sněmu HK[41] a při setkání s vedoucími ZÚ.[42] Ve svých projevech M. Zeman představil formy spolupráce státu a podnikatelské sféry v oblasti podpory VEV, apeloval na vyšší úlohu ekonomické diplomacie v náplni činnosti ZÚ a upozornil na liknavost českých investorů při součinnosti se státními aktéry podpory VEV při vymáhání pohledávek v zahraničních teritoriích. Zvláštní pozornost pak věnoval podpoře VEV ve vztahu k ČLR při vystoupení na Čínském investičním fóru 2015[43] a při příležitosti srpnového otevření pražské pobočky Bank of China,[44] kde vyzdvihl význam rozvoje vzájemné hospodářské spolupráce mezi oběma zeměmi pro ČR.

Obvyklým způsobem probíhala podpora VEV při zahraničních cestách M. Zemana do vybraných zemí Arabského poloostrova a do Ázerbájdžánu.[45] V Jordánsku se prezident Zeman zúčastnil česko-jordánského podnikatelského fóra,[46] na němž vyjádřil nutnost stabilizace bezpečnostní situace v zemi před zahájením aktivit ekonomické diplomacie, a dále zde za ČR uzavřel dohodu o vzájemné energetické spolupráci mezi oběma zeměmi.[47] Podnikatelského semináře se M. Zeman zúčastnil i v SAE (zájmové teritorium), kde spolu s náměstkem Vladimírem Bärtlem (MPO) jednal o možnostech rozšíření vzájemné obchodní spolupráce.[48] Konkrétnější výsledky v oblasti podpory VEV přinesla zahraniční cesta hlavy státu do Ázerbájdžánu (zájmové teritorium), kde byla podepsána deklarace o strategickém partnerství mezi ČR a Ázerbájdžánem a memorandum o zemědělské spolupráci vytvářející rámec pro navazování kontaktů v oblasti zemědělského managementu a vědecko-technického výzkumu.[49] Zeman se zúčastnil i česko-ázerbajdžánského obchodního fóra, na němž spolu se zástupci SP poukázal na zájem a na potenciál českých podnikatelských subjektů, pokud jde o obchodní spolupráci v technologické oblasti.[50]

Vedle aktivit hlavy státu v oblasti VEV se v roce 2015 projevil proaktivní přístup i v činnosti agentury CzechTrade, která usilovala o kooperaci s HK, aby svými exportními konferencemi a semináři lépe oslovila i regionální podnikatelské subjekty. Užší

spolupráci navázala také s Asociací malých a středních podniků s cílem společně realizovat *Manuál pro exportéra*.[51] Podepsáním memoranda o spolupráci mezi CzechTrade a FMV VŠE v Praze, které vytváří formální rámec pro výměnu odborníků, společnou účast na sympoziích atp. pak upevnila i své kontakty s akademickou sférou.[52] Novinkou v oblasti podpory VEV ze strany CzechTrade se stalo vydání osmi exportních průvodců,[53] které v tištěné a on-line podobě poskytují přehledné informace o vybraných zájmových zemích z hlediska exportu, a uspořádání setkání s nejvýznamnějšími klienty.[54] K posilování proaktivní podpory VEV agenturou CzechTrade přispělo rovněž prodloužení čerpání finančních prostředků z EU projektu Společná účast na specializovaných výstavách a veletrzích v zahraničí 2013–2014 do konce listopadu 2015.[55]

Agentura CzechInvest posilovala v roce 2015 svou pozici navzdory obvinění bývalého vedení z podvodu.[56] Napomohla k tomu zejména nová koncepce,[57] podle níž by se Česká republika měla v horizontu tří let dostat mezi deset investorsky nejatraktivnějších zemí EU. Za tímto účelem koncepce cílila na zkvalitnění investorského servisu, lepší koordinaci podnikatelských aktivit, důraz na využívání výzkumně-vývojových kapacit a prohloubení činnosti v zahraničních teritoriích. Pro snadnější splnění koncepce se z agentury vyčlenila administrace fondů EU[58] a od roku 2016 bude spadat do kompetencí nové Agentury pro podnikání a inovace. CzechInvest by se tak měl v budoucnu soustředit výhradně na zprostředkování pobídek pro investice do ČR.[59]

Vedle agentur CzechTrade a CzechInvest se v roce 2015 vyjasnila i pozice státních institucí určených k zajištění financování a pojišťování exportních aktivit ČEB a EGAP. V těch docházelo od roku 2011 opakovaně k pochybení vedení při sjednávání úvěrových a pojišťovacích případů sklářských firem v Rusku a na Ukrajině. V roce 2014 situace vyústila razií protikorupční policie ve společném sídle obou institucí a následně též vyšetřováním pro podezření z korupce a z neopodstatněného čerpání státních dotací. Logicky pak následovaly personální změny ve vedení obou institucí.[60]

Ačkoli obě instituce oznámily v průběhu roku další prohlubování svých dosavadních ztrát,[61] vedení obou deklarovalo, že se nebudou hradit ze státního rozpočtu jako v předcházejících letech,[62] nýbrž z rezervních fondů a z prodeje ztrátových pohledávek ve veřejné soutěži. Ke stabilizaci ČEB a EGAP dále přispělo ukončení policejního vyšetřování, ke kterému dalo podnět kontrolní šetření NKÚ z období let 2011–2014. Došlo k obvinění bývalého vedení ČEB a EGAP z porušení povinnosti při správě cizího majetku a z porušení závazných pravidel hospodářského styku.[63] Směrem k zachování obou institucí a k podpoře jejich proaktivního přístupu v oblasti VEV vyústila také širší vládní debata o optimální podobě a efektivnosti systému exportního financování. Na sklonku roku vláda ČR rozhodla o navýšení kapitálu EGAP o 2,775 mld. Kč a o plánovaném navýšení kapitálu ČEB v roce 2016 o 1 mld. Kč.[64] Akciové podíly jednotlivých ministerstev v ČEB a EGAP vládní rozhodnutí neměnilo, vláda ČR však posílila svou kontrolu nad činností ČEB a pozměnila systém spoluúčasti na krytí rizika. Namísto původní 95% účasti na krytí rizika EGAP a 5% spoluúčasti financující banky bude EGAP nově uplatňovat spoluúčast financující banky v rozmezí 0–10% v závislosti na rizikovosti případu. V roce 2015 EGAP zaznamenala nárůst počtu uzavřených smluv z řad malých a středních podniků a celkem pojistila exportní případy o hodnotě 40,5 mld. Kč, v souladu s požadavky na kapitálovou a solventní

přiměřenost se rovněž navýšil základní kapitál EGAP na 4,075 mld. Kč. K podpoře VEV přispěla v roce 2015 i ČEB uzavřením úvěrových a záručních smluv v celkové hodnotě 4,04 mld. Kč.[65]

HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Podobně jako v předcházejících letech se i v roce 2015 podpora VEV těšila značnému zájmu ve veřejném prostoru. Debatu zde ostatně podněcovaly klíčové státní instituce, a to jak novinkami, s nimiž v průběhu roku přicházely, tak i snahou zapojit podnikatelskou sféru a její zájmová seskupení do inovací systému podpory exportu a investic. Do určité míry k ní přispívaly i iniciativy ze strany EU – např. únorová návštěva místopředsedy Evropské komise Jyrki Katainena v ČR směřující k prezentaci Junckerova investičního balíčku nebo konzultace vedené se zainteresovanými státními i nestátními subjekty v rámci přípravy nové obchodní strategie.

Významným impulzem k debatě o podpoře VEV byla i první evaluace systému ekonomické diplomacie za součinnosti českých exportérů. Mnoho aktivit ke zvyšování informovanosti o podpoře VEV a popularizaci pak vyvinula sama podnikatelská sféra prostřednictvím svých reprezentací – např. HK, SP nebo teritoriálně zaměřených obchodních komor. Zde kromě služeb státu na podporu VEV rezonovalo rovněž téma geografické orientace českého exportu. Ke klíčovým otázkám přitom patřily přetrvávající překážky a rizika podnikatelských záměrů v Rusku a na Ukrajině, a též nové podnikatelské příležitosti v teritoriích, jejichž potenciál ČR dosud plně nevyužívá – např. v Íránu nebo na Kubě.

V neposlední řadě k debatám přispívala opět i akademická sféra a odborné think tanky. Tématu podpory VEV se věnovaly některé konference,[66] policy papery a rostoucí měrou též kvalifikační práce studentů ekonomicky a politicky zaměřených oborů. Ačkoli tato sféra hodnotila posuny v systému podpory VEV vesměs pozitivně, zaznívaly z ní i kritičtější hlasy poukazující na skutečnost, že vyšší akcent na ekonomické zájmy v české zahraniční politice je mnohdy v konfliktu s její dosavadní hodnotovou orientací, zejména s podporou lidských práv.[67] Podobné poukazy na devalvaci hodnotového základu české zahraniční politiky v souvislosti s rostoucí snahou otvírat dveře exportérům a lákat investory přicházely i z občanského sektoru. Zřejmé je to např. z petice *Prezidente, odejděte,* která byla s více než 11 000 podpisů předána Senátu Parlamentu ČR spolu s požadavkem na podání žaloby na prezidenta pro opakované porušování Ústavy ČR.[68]

V médiích byla velká pozornost v roce 2015 věnována především prezentaci pravidelných událostí jako výstav, veletrhů, podnikatelských fór atd., příležitostem a hrozbám v jednotlivých exportních teritoriích a konečně i konkrétním příkladům úspěšných či problematických obchodních případů realizovaných českými exportéry v zahraničí. Dále se média v poměrně širokém rozsahu zhostila prezentace novinek, s nimiž v průběhu roku přicházeli jednotliví aktéři podpory VEV. Oproti minulosti se zjevně zmírnila polarizace postojů k aktivitám státu v této oblasti a výrazně více zpráv

věnovaných této problematice vyznívalo pozitivně. Mezi rezonující témata patřila větší spokojenost českých exportérů se službami poskytovanými státem, navyšováním prostředků na projekty ekonomické diplomacie, lepším využíváním prezentačních akcí i rostoucím počtem obchodních případů, při nichž podnikatelským subjektům asistují.[69] Ani kritika ale zcela neumlkla. Ozývala se zejména z řad stoupenců liberálního modelu ekonomické diplomacie, kteří považují adresnou podporu exportérů za prvek deformující konkurenci. Vyhraněné postoje se objevovaly ve vztahu k některým specifickým otázkám – např. dohodám TTIP a TiSA.

Jako kontroverzní se opět jevil proaktivní ofenzivní přístup prezidenta Zemana. V jeho případě média upozorňovala na zařazování problematických osob do podnikatelského doprovodu. Diskutovalo se zejména o cestě do Kazachstátnu a Tadžikistánu na sklonku roku 2014, které se účastnil Petr Bernatík, výkonný ředitel zbrojařské firmy Imex Group, spojené se sérií neřízených explozí munice ve vojenském skladu ve Vrběticích.[70] Posléze média poukazovala na skutečnost, že Hrad pod tíhou této kritiky přestal složení podnikatelského doprovodu zveřejňovat. Pozitivně nebyla přijímána ani skutečnost, že na Zemanovu návštěvu v ČLR zástupci prioritních hospodářských odvětví přizváni nebyli. Namísto nich s prezidentem cestoval úzký výběr sportovních reprezentantů a zástupců sportovních zájmových skupin.[71] Z prezidentových výroků se v souvislosti s podporou VEV dostala do popředí zejména kritika islámu. Ta podle některých zahraničních zpravodajských webů v červnu 2015 vyvolala řadu negativních ohlasů v Saúdské Arábii a měla vést i k úvahám o zrušení připravovaného Česko-saúdského obchodního fóra i o omezení obchodních styků Saúdské Arábie s ČR.[72]

ZÁVĚR

Celkově v roce 2015 v oblasti podpory VEV podobně jako v předcházejícím roce převládla tendence k depolitizaci a depolarizaci, což umožnilo další rozvoj její institucionální základny i nástrojového mixu. Ani nadále však nelze jednoznačně tvrdit, že by urovnání institucionálního nastavení podpory VEV bylo definitivní. K příznivé situaci v posledních letech výrazně přispívalo rozložení sil na české politické scéně. Otázkou zůstává, zda se ve zbývající části volebního období podaří systém dostatečně upevnit, aby se snížila citlivost na změny politické garnitury, která dosud patřila k nejvýraznějším slabinám. Klíčovým faktorem přitom patrně bude hloubka stabilizace (resp. depolarizace) vztahů mezi MZV a MPO. Ta dosud zasáhla smluvní rámec vzájemných vztahů a nastavení organizačního aparátu, prvky rivality však přežívají v části úřednického aparátu, a to jak na ústředí, tak v rámci zahraniční sítě.

Dalším kritickým aspektem se patrně stane i nastavení priorit celého systému. Posun od teritoriálních příležitostí k oborovým není momentálně jednoznačně přijímán. Dostatečná pozornost zatím navíc není věnována přidané hodnotě realizované na území ČR při zapojení mezinárodních ekonomických vztahů, resp. potřebným posunům v globálních a regionálních hodnotových řetězcích. Určitý deficit rovněž přetrvává ve vztahu ČR k EU. Vláda ČR k mnoha otázkám z oblasti podpory VEV, jejichž řešení je v kompetenci komunitárních orgánů, přistupuje ofenzivně a směřuje

svou aktivitu k prosazování zájmů ČR, za stejným účelem využívá i spolupráci s dalšími členskými zeměmi. Nezúročen ale zůstává potenciál, který by zejména v delším časovém horizontu mohly nabízet mediátorství nebo vyšší aktivita při prosazování zájmů EU jako celku. Dalším limitem je pak v některých případech neaktivní přístup, resp. nezájem podnikatelská sféry, díky němuž nejsou možnosti vyplývající z členství ČR v EU plně využívány. V roce 2015 byl takovým příkladem přístup k EFSI.

Poznámky

1 World Economic Forum: *Global Competitiveness Report 2015–16*, 2016. On-line: **www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf**; International Monetary Fund: *World Eocnomic Outlook. Adjusting to Lower Comodity Prices*, 2015, s. 1. On-line: **www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/pdf/text.pdf**; World Bank: *Global Economic Prospects*, 2016, s. 3. On-line: **www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/GEP/GEP2016a/Global-Economic-Prospects-January-2016-Spillovers-amid-weak-growth.pdf**.

2 MF ČR: *Makroekonomická predikce – leden 2016*, 2016. On-line: **www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2016/makroekonomicka-predikce-leden-2016-23826**.

3 European Commission: *Commission Staff Working Document. Country Report Czech Republic 2016*, 2015. On-line: **www.ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_czech_en.pdf**.

4 *Niedermayer (TOP 09): Junckerův plán není samospasitelný*. ParlamentniListy.cz. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Niedermayer-TOP-09-Junckeruv-plan-neni-samospasitelny-381143**.

5 Evropská komise: *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. COM (2015) 550 final*, 2015. On-line **ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14007?locale=en**.

6 Pro oblast digitální ekonomiky Evropská komise připravila i samostatnou *Strategii EU pro jednotný digitální trh*.

7 MPO ČR: *Nová strategie pro vnitřní trh EU – co by v ní ČR ráda viděla. Informace k nové strategii pro vnitřní EU a prioritám ČR*, 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument157160.html**.

8 Vláda ČR: *Priority ČR v agendě vnitřního trhu*. Analytická příloha, 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/aktualne/Analyticka-priloha_1.pdf**.

9 Vláda ČR: *Koncepce zahraniční politiky*. Část 4.2, 2015. Online: **www.mzv.cz/file/1565920/Koncepce_zahranicni_politiky_CR.pdf**.

10 Materiál navazuje na *Koncepci politiky ČR v EU: Aktivní a srozumitelná ČR v jednotné Evropě*, *Exportní strategii ČR pro léta 2012–2020* a některé další strategické a koncepční dokumenty týkající se rozvoje českého hospodářství a jeho institucionálního rámce.

11 MPO ČR: *Rámcová dohoda mezi MPO ČR a MZV ČR o zásadách spolupráce při zajišťování podpory exportu a ekonomické diplomacie České republiky*, 2014. On-line: **download.mpo.cz/get/50736/57723/613914/priloha001.pdf**.

12 MZV ČR: *Memorandum o spolupráci mezi MZV ČR a MZe ČR*, 2014. On-line: **www.mzv.cz/file/1199646/Memorandum_o_spolupraci_mezi_MZV_a_MZe.pdf**.

13 MZV ČR: *Setkání s podnikateli na téma ekonomická diplomacie v roce 2015*,16. 12. 2014. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/setkani_s_podnikateli_na_tema_ekonomicka.html**.

14 MPO ČR: *Zástupci MPO a MZV představili aktualizovaný katalog služeb Klientského centra pro export a Jednotné zahraniční sítě*, 2. 10. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument164858.html**.

15 MPO ČR: *Co je SOLVIT?*, 24. 4. 2008. On-line: **www.mpo.cz/dokument43862.html**.

16 MPO ČR: *Export v kostce – nabídka služeb státu pro exportéry v roce 2015 – aktualizované vydání*, 13. 9. 2015, s. 19–20. On-line: **download.mpo.cz/get/52462/61228/637293/priloha001.pdf**.

17 MZV ČR: *Mapa globálních oborových příležitostí 2015*, 19. 6. 2015(a), s. 19–23. On-line: **www.mzv.cz/file/1535280/MOP_2015.pdf**.

18 MZV ČR: *Mapa globálních oborových příležitostí*, 19. 6. 2015(b). On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/servis_exporterum/mapa_globalnich_oborovych_prilezitosti/mapa_globalnich_oborovych_prilezitosti.html**.

19 *Mapa oborových příležitostí.* BusinessInfo.cz, 2015. On-line: **www.businessinfo.cz/cs/zahranicni-obchod-eu/mapa-oborovych-prilezitosti.html?type=1**.

20 MZV ČR: *Sektorové vydání Mapy globálních oborových příležitostí*, 18. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/sektorove_vydani_mapy_globalnich.html**.

21 MPO ČR: *Mapa globálních oborových příležitostí 2014/2015*, 2014. On-line: **www.mpo.cz/kalendar/download/72385/priloha008.pdf**.

22 MPO ČR: *Exportní strategie ČR 2012–2020*, 15. 3. 2012. On-line: **download.mpo.cz/get/45705/51548/587267/priloha001.pdf**.

23 *Vláda v tichosti opouští ideu prioritních zemí pro český export*. HlídacíPes.org, 17. 6. 2015. On-line: **hlidacipes.org/vlada-v-tichosti-opousti-ideu-prioritnich-zemi-pro-cesky-export/**.

24 MZV ČR: *Ministerstvo zahraničních věcí představilo výsledky hodnocení obchodně-ekonomické činnosti*, 26. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_06_26_mzv_predstavilo_vysledky.htm**.

25 Tamtéž.

26 *Ujednání mezi MZV ČR a MZe ČR o zásadách spolupráce při zřízení a provozování pozic zemědělských diplomatů.* BusinessInfo.cz, 14. 11. 2014: On-line: **www.businessinfo.cz/app/content/files/teritoria/MZV-dokument-ujednani-spoluprace-141209.pdf**.

27 MZe ČR: *Ministerstvo zemědělství vybralo agrodiplomaty*, 19. 6. 2015. On-line: **eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2015_ministerstvo-zemedelstvi-vybralo.html**.

28 Kütner, Dušan: *Agrárními diplomaty budou lidé z ministerstev i Madety. Ukrajina se odkládá*. E15.cz, 18. 6. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/agrarnimi-diplomaty-budou-lide-z-ministerstev-i-madety-ukrajina-se-odklada-1201184**.

29 *Česko bude mít vědecké diplomaty, první zamíří do Izraele*. E15.cz, 25. 5. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/cesko-bude-mit-vedecke-diplomaty-prvni-zamiri-do-izraele-1192705**.

30 MPO ČR: *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020 – Exekutivní shrnutí za rok 2015*, 13. 4. 2016, s. 19. On-line: **download.mpo.cz/get/55232/63170/651504/priloha001.pdf**.

31 Tamtéž.

32 Zemanová, Štěpánka–Machoň, Miloslav (2015): Hospodářský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 294.

33 MZV ČR: *Výroční konference ekonomických diplomatů v roce 2015*, 8. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/konference_ekonomickych_diplomatu_2015/vyrocni_konference_ekonomickych_1.html**.

34 MZV ČR: *MZV partnerem Festivalu Exportu CZ 2015*, 29. 5. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/mzv_partnerem_festivalu_exportu_cz_2015.html**.

35 MZV ČR: *Česko-guinejské obchodní a investiční fórum*, 24. 4. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/cesko_guinejske_obchodni_a_investicni.html**.

36 MZV ČR: *Africký den – mezinárodní obchodní seminář na půdě MZV*, 29. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/africky_den_mezinarodni_obchodni_seminar.html**.

37 MZV ČR: *Konference „SUBSAHARSKÁ AFRIKA – exportní příležitosti a jejich financování“*, 15. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/konference_subsaharska_afrika_exportni.html**.

38 MZV ČR: *Ministr Zaorálek diskutoval s podnikateli před cestou do Íránu*, 3. 9. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/ministr_zaoralek_diskutoval_s.html**.

39 MZV ČR: *Írán – země nových exportních příležitostí*, 10. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/iran_zeme_novych_exportnich_prilezitosti.html**.

40 Zemanová, Štěpánka–Machoň, Miloslav (2015): Hospodářský rozměr české zahraniční politiky, op. cit., s. 295.

41 *Projev prezidenta republiky na XXVII. sněmu HK ČR.* Hrad.cz, 28. 5. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-na-xxvii.-snemu-hospodarske-komory-cr-11613#from-list**.

42 *Projev prezidenta republiky při přijetí vedoucích ZÚ ČR v zahraničí.* Hrad.cz, 25. 8. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-prijeti-vedoucich-zastupitelskych-uradu-cr-v-zahranici-12245#from-list**.

43 *Projev prezidenta republiky při „China Investment Forum 2015".* Hrad.cz, 10. 11. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-china-investment-forum-2015-12291#from-list**.

44 *Projev prezidenta republiky při slavnostním otevření pobočky Bank of China v ČR.* Hrad.cz, 31. 8. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-slavnostnim-otevreni-pobocky-bank-of-china-v-cr-12246#from-list**.

45 *Kteří podnikatelé doprovázeli Zemana v Arábii? Projděte si tajný seznam*. Lidovky.cz, 16. 2. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/kteri-podnikatele-doprovazeli-zemana-v-arabii-projdete-si-tajny-seznam-138-/zpravy-domov.aspx?c=A150214_200002_ln_domov_hm**.

46 *Zeman v Jordánsku: Česko je připraveno se podílet na boji proti IS.* IHNED.cz, 10. 2. 2015. On-line: **zahranicni.ihned.cz/blizky-vychod/c1-63517010-zeman-v-jordansku-cesko-je-pripraveno-se-podilet-na-boji-proti-is**.

47 *Zeman podpořil Jordánsko v boji s islamisty a nabídl pomoc.* Aktuálně.cz, 10. 2. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/zahranici/zeman-podporil-jordansko-v-boji-s-islamisty-a-nabidl-pomoc/r~e60f5714b12f11e4aff10025900fea04**/.

48 MPO ČR: *Náměstek ministra Vladimír Bärtl na Blízkém východě*, 13. 2. 2015. On-line: **www.mpo.cz/kalendar/download/72404/priloha001.pdf**.

49 *Zeman vyzval Ázerbájdžán k investicím v Česku, prezidenti podepsali i partnerství obou zemí.* Aktuálně.cz, 13. 2. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/prezidenti-v-utery-podepsali-deklaraci-o-strategickem-partne/r~d414fcda5bbb11e5b6b20025900fea04**/.

50 *Mise svazu průmyslu do Ázerbájdžánu splnila očekávání*. ParlamentniListy.cz, 17. 9. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Mise-svazu-prumyslu-do-Azerbajdzanu-splnila-ocekavani-399722**.

51 CzechTrade: *CzechTrade se po úspěšném loňském roce zaměří více na regiony*, 12. 2. 2015. On-line: **www.czechtrade.cz/o-czechtrade/pro-media/czechtrade-se-po-uspesnem-lonskem-roce-zameri-vice-407**/.

52 FMV VŠE: *Agentura CzechTrade a Fakulta mezinárodních vztahů podepsaly memorandum o spolupráci*, 16. 6. 2015. On-line: **fmv.vse.cz/agentura-czechtrade-a-fakulta-mezinarodnich-vztahu-vse-podepsaly-memorandum-o-spolupraci**/.

53 CzechTrade: *CzechTrade vydává exportní průvodce pro nová teritoria*, 23. 4. 2015. On-line: **www.czechtrade.cz/o-czechtrade/pro-media/czechtrade-vydava-exportni-pruvodce-pro-nova-405**/.

54 CzechTrade: *CzechTrade uspořádal setkání s významnými klienty trochu jinak*, 3. 12. 2015. On-line: **www.czechtrade.cz/o-czechtrade/pro-media/czechtrade-usporadal-setkani-s-vyznamnymi-klienty-425**/.

55 CzechTrade: *SVV 2013–2014*, 2015. On-line: **www.czechtrade.cz/programy-eu/projekty-czechtrade/svv-2013-2014**/.

56 *Soud napodruhé uložil bývalému řediteli CzechInvestu Křížkovi podmínku.* iDnes.cz, 3. 11. 2015. On-line: **zpravy.idnes.cz/verdikt-v-kauze-czechinvest-a-miroslava-krizka-fri-/krimi.aspx?c=A151103_143607_krimi_cen**.

57 CzechInvest: *CzechInvest chce Česko dostat mezi 10 investorsky nejatraktivnějších zemí Evropy*, 28. 2. 2015. On-line: **www.czechinvest.org/czechinvest-chce-cesko-dostat-mezi-10-investorsky-nejatraktivnejsich-zemi-evropy**.

58 *Sněmovna kývla na rozdělení CzechInvestu. Z jeho části vznikne Agentura pro podnikání a inovace.* iHNed.cz, 2. 10. 2015. On-line: **byznys.ihned.cz/c1-64688780-snemovna-kyvla-na-rozdeleni-czechinvestu-z-jeho-casti-vznikne-agentura-pro-podnikani-a-inovace**.

59 *Rozdělení CzechInvestu na dvě agentury zatím vláda neprosadila*. Aktuálně.cz, 6. 9. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/rozdeleni-czechinvestu-na-dve-agentury-zatim-vlada-neprosadi/r~27a924b85c9b11e58f1e002590604f2e**/.

60 *Zátah v exportní bance: Tanec miliard, směr Rusko.* Aktuálně.cz, 15. 1. 2014. On-line: **zpravy.aktualne.cz/ekonomika/ceska-ekonomika/proc-vtrhla-do-ceb-policie-jde-o-predkrizove-hrichy/r~3559860a7dd311e3abf8002590604f2e**/; *Kauza podezřelých úvěrů ČEB: policie navrhla obžalovat šest lidí*. E15.cz, 27. 2. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/finance-a-bankovnictvi/kauza-podezrelych-uveru-ceb-policie-navrhla-obzalovat-sest-lidi-1167274#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink**.

61 *Pojišťovna EGAP loni prohloubila ztrátu na 5,9 miliardy korun.* E15.cz, 30. 4. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/obchod-a-sluzby/pojistovna-egap-loni-prohloubila-ztratu-na-5-9-miliardy-korun-1185580**; *České exportní bance přibývají nesplácené pohledávky. Peníze mizí i v Rusku a na Ukrajině.* ParlamentniListy.cz, 12. 2. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Ceske-exportni-bance-pribyvaji-nesplacene-pohledavky-Penize-mizi-i-v-Rusku-a-na-Ukrajine-361583**.

62 Zemanová, Štěpánka (2014): Hospodářský rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 295; Zemanová, Štěpánka–Machoň, Miloslav (2015): Hospodářský rozměr české zahraniční politiky, op. cit., s. 296.

63 *V kauze nezákonných úvěrů České exportní banky obžalovali šest lidí.* Novinky.cz, 21. 8. 2015. On-line: **www.novinky.cz/krimi/378385-v-kauze-nezakonnych-uveru-ceske-exportni-banky-obzalovali-sest-lidi.html**; *Policie obvinila bývalé manažery EGAP. Prodělali 400 milionů.* iDnes.cz, 23. 10. 2015. On-line: **ekonomika.idnes.cz/kvuli-cementarne-ve-vietnamu-obvinila-policie-manazery-egapu-pue-/ekonomika.aspx?c=A151023_095621_ekonomika_chrs**.

64 *Kvůli chybám minulých vlád navýšíme kapitál exportní pojišťovny.* E15.cz, 11. 12. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/byznys/obchod-a-sluzby/babis-kvuli-chybam-minulych-vlad-navysime-kapital-exportni-pojistovny-1254625**.

65 MPO ČR: *Zpráva o plnění Exportní strategie České republiky pro období 2012–2020 – Exekutivní shrnutí za rok 2015*, op. cit., s. 20.

66 Viz např. Konference Ekonomická diplomacie: účinná pomoc při dobývání zahraničních trhů pořádaná v květnu Vysokou školou mezinárodních a veřejných vztahů Praha ve spolupráci s MZV – srov. MZV ČR: *MZV hostilo konferenci o ekonomické diplomacii*,17. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/mzv_bude_hostit_konferenci_o_ekonomicke.html**.

67 Srov. např. AMO: *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015*, s. 69–72, 2015. On-line: **www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz_agenda2015_cz.pdf**.

68 *Ve středu 18. března Senát obdržel 11 126 podpisů a žalobu na prezidenta*. Podhradí.org, 18. 3. 2015: On-line: **podhradi.org/ve-stredu-18-brezna-senat-obdrzel-11-126-podpisu-a-zalobu-na-prezidenta**/.

69 MZV ČR: *Ministr Zaorálek pro E15: Šest změn v ekonomické diplomacii*, 1. 4. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_zaoralka_2015/x2015_04_01_ministr_zaoralek_pro_e15.html**.

70 *Vrběticemi otřásaly exploze, ale majitel munice letěl se Zemanem do Asie*. Lidovky.cz, 22. 1. 2015. On-line: **www.lidovky.cz/vrbeticemi-otrasaly-exploze-ale-majitel-munice-letel-se-zemanem-do-asie-1nz-/zpravy-domov.aspx?c=A150121_182053_ln_domov_rak**.

71 *Zeman letí opět do Číny. Bez desítek podnikatelů, s Nedvědem*. Aktuálně.cz, 1. 9. 2015. On-line: **zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/zeman-leti-opet-do-ciny-bez-desitek-podnikatelu-s-nedvedem/r~a8bb811250ad11e5b3730025900fea04**/; *SP ČR ocenil české diplomaty za podporu exportu*. Prosperita, 29. 9. 2015, č. 9, s. 2.

72 Srov. *Kazí Zemanova slova byznys se Saúdy?* Lidové noviny, 5. 6. 2015, s. 1.

Tabulka 1:
Vývoj ekonomických veličin podporovaných v rámci ekonomické diplomacie v letech 2011–2015[1]
(v mld. Kč, zaokrouhleno)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Hodnota	11/10	Hodnota	12/11	Hodnota	13/12	Hodnota	14/13	Hodnota	15/14
Vývoz z ČR	2448,9	133,9	2596,9	106	2653	102,2	3043	114,7	3336	105,9
Obchodní bilance[2]	94	X	148,6	X	188	X	238,9	X	285,8	X
Příjmy z cestovního ruchu	135	145,5	137,8	102,1	137,9	98,8	141,8	102,8	148,8	104,9
Bilance cestovního ruchu	54	X	53,7	X	48	X	35,1	X	29,1	X
Bilance běžného účtu	-109	X	-51,3	X	-56	X	26,1	X	41,4	X
Čistý příliv PZI	96	X	156,3	X	97,7	X	122,6	X	87,3	X
Čisté PZI do zahraničí	20	X	35	X	64,5	X	10,9	X	60,7	X
Bilance PZI	76	X	121,3	X	33,2	X	111,3	X	26,6	X

Zdroj: Česká národní banka: *Platební bilance ČR 2015 – Kč, jednotlivá a načítaná čtvrtletí.*
On-line: **www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/platebni_bilance_q/bop_q_czk.htm**.
Starší data jsou převzata z předcházejících dílů ročenky *Česká zahraniční politika.*

1 V zájmu zachování kontinuity jsou převzatu názvy i struktura zavedené ve starších vydáních ročenky J. Hříchem.
2 Obchodní bilance podle metodiky platební bilance (tj. statistická hodnota podle přepočtu FOB/FOB).

Tabulka 2:
Zahraniční obchod zbožím ČR v jednotlivých měsících roku 2015 – předběžné údaje
(mld. Kč, zaokrouhleno)

Ukazatel	Leden		Únor		Březen		Duben		Květen		Červen		Červenec	
	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index
Vývoz	259,7	103,5	270,6	107,6	304,1	111,3	281,1	105,9	264,9	102,6	298,3	111,6	278,0	103,2
Dovoz	241,1	102,3	253,1	106,7	286,3	115,1	266,9	106,8	254,3	103,2	283,9	113,4	272,4	105,3
Obrat	500,8	102,9	523,7	107,2	590,4	113,1	548,0	106,3	519,1	102,9	582,1	112,5	550,4	0,1
Bilance[1]	18,6	3,3	17,6	3,3	17,7	-6,7	14,2	-1,3	10,6	-1,2	14,4	-2,6	5,6	-5,0

Ukazatel	Srpen		Září		Říjen		Listopad		Prosinec		I–XII celkem	
	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index	Hodnota	Index
Vývoz	296,0	102,3	303,6	104,6	296,5	107,9	251,6	106,2	3 336	105,9	296,0	102,3
Dovoz	279,1	103,3	287,8	103,5	285,3	107,8	251,2	103,6	3 196	106,4	279,1	103,3
Obrat	575,2	102,8	591,4	104,0	581,8	107,8	502,8	104,9	6 532	106,2	575,2	102,8
Bilance[1]	16,9	-2,2	15,8	3,6	11,2	0,9	0,4	6,0	140,2	96,0	16,9	-2,2

Zdroj: Český statistický úřad (2016): *Zahraniční obchod se zbožím v národním pojetí*, 9. 5. 2016. On-line: **www.czso.cz/csu/czso/vzonu_cr**.

1 Místo meziročního indexu absolutní rozdíl velikosti salda obchodní bilance oproti stejnému období roku 2014.

Kapitola 19
Energetika ve vnějších vztazích České republiky

Lukáš Tichý

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V roce 2015 se hlavní agenda vnitřní a vnější dimenze energetické politiky energetické unie vyvíjela ve znamení silné kontinuity předchozího roku 2014 zaměřeného především na unijní energetickou bezpečnost, která tak představovala jedno z nejčastěji skloňovaných slov energetického diskurzu EU. Stejně jako v roce 2014, také v roce 2015 byla unijní energetická bezpečnost charakterizována souběžným působením dvou důležitých faktorů.[1]

Zaprvé, energetická politika a bezpečnost EU se v roce 2015 vyvíjela zejména pod vlivem krize ve vztazích s Ruskou federací (RF) společně s vyhrocenými rusko-ukrajinskými energetickými vztahy, které vyvolaly mezi členskými státy strach ohledně zajištění stabilních dodávek ruské ropy a plynu přes ukrajinské území do Evropy. Tyto obavy byly během roku 2015 umocněny jednak opakovaným přerušením dodávek plynu v červenci a listopadu z Ruska na Ukrajinu. A to navzdory tomu, že koncem září 2015 byla z podpory EU uzavřena předběžná dohoda, tzv. zimní balíček o dodávkách ruského plynu na Ukrajinu v nadcházejícím zimním období, tj. od 1. října do dokonce března 2016.[2] Zároveň v polovině ledna 2015 varoval šéf ruské společnosti Gazprom Alexej Miller státy EU, aby si hledaly jiné cesty pro tranzit plynu, protože RF plánuje do roku 2019 zastavit přepravu plynu přes Ukrajinu.[3] Přitom zájmem EU v čele s většinou středoevropských a východoevropských států a Evropskou komisí (EK) reprezentovanou jejím místopředsedou odpovědným za energetickou unii Marošem Šefčovičem je naopak snaha o zachování Ukrajiny jako tranzitní země a posílení její energetické bezpečnosti.[4] To se v roce 2015 projevilo např. kritikou plánovaného ruského plynovodu Nord Stream 2 obcházejícího Ukrajinu[5] a zároveň zvýšeným reverzem dodávek zemního plynu ze Slovenska, Polska a Maďarska na Ukrajinu.[6]

Přestože během roku 2015 k přerušení dodávek plynu do zemí EU nedošlo, ruský prezident Vladimir Putin ubezpečil EU o zájmu Ruska na zachování tranzitu plynu přes Ukrajinu a předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker a místopředseda Evropské komise M. Šefčovič navrhli restart v energetických vztazích s Ruskem, zůstala energetická interakce výrazně poškozena a oslabena.[7] K tomu dále přispělo mj. zahájení vyšetřování ruské společnosti Gazprom ze strany EK[8] či rozhodnutí o obnovení sankcí EU vůči RF.[9]

Zadruhé, pod vlivem těchto skutečností se EU během roku 2015 zaměřila na řadu opatření s cílem posílit energetickou bezpečnost a snížit energetickou závislost na Rusku. Tato opatření se týkala jak vnitřní, tak vnější dimenze energetické bezpečnosti. Na vnější úrovni věnovala EU pozornost energetickým vztahům s potenciálními dodavateli, zejména s Islámskou republikou Írán (IRI) a USA, s nimiž EU jednala o nové dohodě o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP), kde je energetika mj. jednou z kapitol. Zároveň TTIP, která by mohla omezit americké celní bariéry pro vývoz energetických surovin a rozšířit tak možnosti zásobování EU, byla jedním z hlavních témat 7. 5. 2015 na zasedání Rady pro zahraniční věci ve formátu ministrů obchodu členských zemí v Bruselu.[10] I když nebyly během roku 2015 ani export amerického břidlicového plynu ve formě LNG, ani dodávky íránského plynu prostřednictvím plynovodů či v podobě LNG do zemí EU příliš pravděpodobné, v případě Íránu, který má největší zásoby plynu a čtvrté největší zásoby ropy na svět, došlo v roce 2015 k zásadní události, jež má pozitivní vliv na jednání EU s IRI. Dne 14. 7. 2015 se podařilo zástupcům šesti velmocí a Íránu uzavřít *Konečnou dohodu o společném komplexním akčním plánu*, na jejímž základě by měl Západ postupně odvolat sankce.[11] Zrušení sankcí umožní IRI znovu obnovit dodávky ropy do Evropy a zahájit rozhovory s EU o dodávkách plynu, jako tomu bylo např. 28. 7. 2015, kdy o této otázce jednala Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Federica Mogheriniová s íránským ministrem zahraničních věcí Mohammadem Javadem Zarífem.[12] Na vnitřní úrovni se EU zaměřila na projekt energetické unie, který byl oficiálně představen M. Šefčovičem 25. 2. 2015. Vedle zajištění energetické bezpečnosti se energetická unie zaměřuje zejména na dokončení liberalizovaného a plně integrovaného trhu s elektřinou a plynem, na energetickou účinnost, nízkouhlíkovou ekonomiku a v neposlední řadě na výzkum a inovace v prioritních oblastech využívání obnovitelných zdrojů.[13]

V kontextu těchto událostí se v roce 2015 vyvíjela také vnitřní a vnější dimenze energetické politiky ČR, která v rámci svého energetického diskurzu akceptovala většinu unijních témat a otázek. Česká republika se tak v roce 2015 opakovaně zabývala možnými dopady přerušení dodávek plynu z Ruska na Ukrajinu na energetickou bezpečnost, která by podle vyjádření ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka (ČSSD) neměla být ohrožena, protože *„Máme […] dodávky z Norska …“*. Již dříve, 17. 2. 2015, jednal Jan Mládek (ČSSD) o bezpečnosti tranzitu ruské ropy a zemního plynu s ukrajinským ministrem energetiky a uhelného průmyslu Volodymyrem Demčyšynem, který jej ujistil, že Ukrajina je spolehlivý partner v tranzitu ropy, ale i plynu, protože: *„Nebereme plyn z tranzitních plynovodů.“*[14] V tomto ohledu pak ČR společně s dalšími zeměmi V4 zdůraznila potřebu, aby *„byl zachován tranzit přes Ukrajinu“*[15] a naopak se negativně postavila proti výstavbě plynovodu Nord Stream 2, který dle čes-

kého premiéra Bohuslava Sobotky (ČSSD) *„může destabilizovat Ukrajinu“*. Podobně se vyjádřil i předseda opoziční KSČM Vojtěch Filip, který považuje dohodu za destabilizující ve snaze *„potopit nejen Ukrajinu, ale i nás“*, přičemž následně hrozí, že *„Česko bude platit tranzitní poplatky Německu.“*[16] V neposlední řadě ČR v roce 2015 opakovaně podpořila vytvoření energetické unie, která *„přinese ČR vyšší bezpečnost a spolehlivost dodávek“*[17] a souhlasila s prodloužením sankcí vůči RF.

Ve snaze o posílení energetické bezpečnosti se pak ČR v září 2015 v sektoru zemního plynu zaměřila na rozšíření objemu podzemních zásobníků plynu, které by se podle J. Mládka měly ze současné kapacity zajišťující zhruba 37 % spotřeby *„zvýšit na přibližně 50 procent roční spotřeby“*.[18] Současně s tím jednal 4.–7. 9. 2015 ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (ČSSD) s představiteli Íránu, včetně prezidenta Hasana Rúháního, o zlepšení ekonomické a energetické spolupráce.[19] Vedle toho se ČR v roce 2015 zaměřila na posílení energetické bezpečnosti v sektoru ropy, když např. o diverzifikaci dodavatelů ropy jednal 16. 9. 2015 prezident Miloš Zeman v Ázerbájdžánu, který je podle J. Mládka *„pro nás velmi důležitým alternativním dodavatelem ropy…“*.[20]

V sektoru uhlí probíhala v roce 2015 intenzivní debata o prolomení či zachování limitů těžby uhlí v severních Čechách. Vláda ČR se nakonec 20. 10. 2015 rozhodla o prolomení těžebních limitů povrchového lomu Bílina a zachování těžebních limitů na dole ČSA. Rozhodnutí vlády následně vyvolalo mezi politickými představiteli ČR intenzivní diskusi. Zatímco J. Mládek zdůraznil, že se *„podařilo … zajistit uhlí pro české teplárenství“*[21] a ministr zemědělství Marian Jurečka (KDU-ČSL) ocenil, že *„uhlí bude prioritně využito na teplárenské provozy“*,[22] ministr obrany Martin Stropnický (ANO) byl více skeptický, protože podle něj *„rozhodnutí vlády […] energetickou bezpečnost ČR příliš neovlivní“*.[23] Prolomení limitů dále podpořil prezident Zeman či bývalý premiér Miroslav Topolánek, naopak kritiku si vláda vysloužila od Miroslava Kalouska (TOP 09), podle kterého *„si naše krajina dál nezasloužila další poškozování“*[24] či předsedkyně Strany zelených Jany Drápalové, která prohlásila, že *„se vláda vrací ke komunistické praxi drancování krajiny“*.[25]

Podobně intenzivní debata probíhala v roce 2015 také v sektoru jaderné energie, kde se vláda ČR, po zrušení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín společností ČEZ 10. 4. 2014, rozhodla pro stavbu dvou nových bloků v jaderných elektrárnách v Dukovanech a Temelíně, které by měly být spuštěny nejpozději do roku 2037 s cílem zajistit energetickou soběstačnost a bezpečnost ČR. Podle B. Sobotky by *„stavba prvního z bloků měla začít v Dukovanech“*,[26] přičemž výběrové řízení na dodavatele nového bloku by mohlo být zahájeno již koncem roku 2016. Zatímco v otázce výstavby nových jaderných bloků panoval relativní politický konsenzus, v případě financování dostavby JE Dukovany a JE Temelín se názory politických činitelů rozcházely. Například J. Mládek zdůraznil, že *„nové jaderné bloky v Česku by měl postavit zvláštní státní podnik“*.[27] Naopak podle ministra financí Andreje Babiše (ANO) by *„financování prvního nového dukovanského bloku měla zajistit společnost ČEZ“*.[28] Podobně B. Sobotka předpokládá, že: *„Přípravu investice musí financovat ČEZ. Nejsem stoupencem toho, aby vláda garantovala výkupní ceny…“*[29]

Společnost ČEZ pak počítá, že výstavba každého jaderného bloku v ČR bude stát kolem 120 až 150 mld. Kč, přičemž po vyhlášení tendru v nebližších letech bude zhruba

v roce 2020 vybrán dodavatel. O tendr pak během roku 2015 vyjádřily vedle dřívějších firem z Francie, USA, Ruska, nově také společnosti z Japonska, Číny a Jižní Koreje. Naopak rozhodnutí vlády ČR o výstavbě nových jaderných reaktorů kritizovali političtí představitelé Rakouska a Německa, ale i některé nevládní a ekologické organizace jako např. Hnutí Duha, sdružení Calla nebo Aliance pro energetickou soběstačnost.[30]

Rozhodnutí o výstavbě nových jaderných reaktorů pak vychází z dokumentu nazvaného *Národní akční plán jaderné energetiky v České republice* (NAP JE), jenž připravilo ministerstvo průmyslu a obchodu ve spolupráci s ministerstvem financí a jenž vláda České republiky 3. 6. 2015 schválila. NAP JE považuje z pohledu státu za žádoucí *„neodkladně zahájit přípravu na umístění a výstavbu jednoho jaderného bloku v lokalitě Temelín a jednoho bloku v lokalitě Dukovany“*.[31]

NAP JE pak vychází z *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky* (ASEK), kterou vláda schválila 18. 5. 2015 a která nahradila předchozí dokument SEK z roku 2004. ASEK, stejně jako předchozí verze počítá s růstem výroby elektřiny z jaderné energie ze současných 33 % až na zhruba 50 % v roce 2040. Za tímto účelem by se měly postavit další reaktory v JE Temelín a JE Dukovany. Vedle této vnitřní úrovně energetické politiky ČR zmiňuje nový ASEK také její vnější dimenzi, kde doporučuje *„posilovat energetickou spolupráci zemí V4 a snažit se koordinovat postoj v energetice v rámci EU …“*.[32] Zároveň ASEK podporuje diverzifikaci evropských přepravních tras a zdrojových teritorií, liberalizaci a integraci trhu s energiemi a v rámci evropských jednání zdůrazňuje potřebu obhajovat národní suverenitu nad volbou energetického mixu.

Otázka vnitřní a vnější dimenze energetické bezpečnosti se dále objevila v nové *Koncepci zahraniční politiky České republiky* (dále jen Koncepce), kterou vláda ČR schválila 13. 7. 2015. Podle Koncepce usiluje ČR o diverzifikaci dodávek strategických surovin, přepravních tras a zdrojových teritorií, ale *„i o omezení závislosti energetického sektoru na […] regionech, na nichž je nyní dominantně závislá…“*,[33] čímž se rozumí především Ruská federace. Dále podle Koncepce realizuje ČR svoji energetickou politiku a bezpečnost v rámci EU, kde *„usiluje o lepší propojenost energetických soustav členských států, o zajištění možnosti reverzních toků, dobudování vnitřního trhu s energiemi“*.[34]

Velmi podobně je problematika vnitřní a vnější dimenze energetické bezpečnosti upravena také v aktualizované *Bezpečnostní strategii České republiky* (dále jen Bezpečnostní strategie), kterou vláda ČR schválila 4. 2. 2015. Podle Bezpečnostní strategie patří mezi vážné hrozby *„přerušení dodávek strategických surovin nebo energie“*,[35] proto k zajištění energetické bezpečnosti usiluje ČR o *„maximální možnou diverzifikaci přepravní infrastruktury s důrazem na uchování tranzitního postavení ČR“*.[36] Kromě toho ČR podporuje realizaci energetické bezpečnosti *„v rámci EU a NATO…“*.[37] V neposlední řadě je energetická bezpečnost a její hrozby zmíněna jednak v dokumentu s názvem *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*, schváleném vládou ČR 15. 6. 2015, podle kterého o světové zásoby surovin *„bude Evropa soutěžit s jihovýchodní Asií“* a nelze ve střednědobém horizontu vyloučit *„výrazné dlouhodobé snížení dodávek z RF“*.[38] Zároveň vláda ČR 21. 12. 2015 schválila dokument s názvem *Koncepce výstavby Armády České republiky 2025*, kde je *„zajišťování energe-*

tické bezpečnosti a funkčnosti kritické infrastruktury"[39] propojeno s otázkou krizového řízení a s mezinárodním bojem proti terorismu.

Výše zmíněná témata české politické diskuse společně s klíčovými událostmi v oblasti energetiky měly v roce 2015 zásadní vliv na směřování vnějších energetických vztahů ČR. Stejně jako rok předtím, také v roce 2015 byly aktivními aktéry vnějších energetických vztahů ČR především předseda vlády, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO), Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV), Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP), ale i prezident ČR. Z pohledu vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky byl na multilaterální úrovni pro ČR v roce 2015 klíčový prostor EU a spolupráce s ostatními středoevropskými zeměmi v rámci Visegrádské skupiny. V případě bilaterálních energetických vztahů se ČR v roce 2015 nejvíce orientovala na Německo, Rakousko, USA a Francii. Naopak v důsledku vojenské angažovanosti Ruska na Ukrajině a uvalení sankcí EU vůči RF dosáhly v roce 2015, stejně jako o rok dříve, česko-ruské energetické vztahy jen minimální úrovně.

V kontextu těchto skutečností je pak možné český diskurz o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti během roku 2015 označit co do míry *politizace jako omezený*. Na jednu stranu téma vnější energetické politiky a s ní související otázky byly v roce 2015 přítomny v dokumentech typu ASEK, Koncepce a Bezpečnostní strategie. Na druhou stranu otázka vnějších energetických vztahů ČR není častým tématem projevů a vystoupení politických představitelů ČR. Stejně tak je možné v roce 2015, jako v roce 2014, hovořit o *omezené polarizaci* české diskuse o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti. Na jednu stranu mezi hlavními institucionálními a politickými aktéry panovala shoda o významu většiny energetických otázek spojených s problematikou vnějších vztahů a potřebě posílení energetické bezpečnosti ČR. Na druhou stranu rozdílnou, nikoliv však protichůdnou pozici institucionálních a politických aktérů lze identifikovat ve vztahu k otázce financování nového tendru na výstavbu jednoho bloku JE Dukovany a jednoho reaktoru JE Temelín a zejména v otázce prolomení limitů těžby uhlí v ČR. V neposlední řadě v roce 2015, podobně jako v předchozím roce, podporovala ČR na jednu stranu *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání* a *spolupracující pozice* v případě otázky zajištění energetické bezpečnosti, např. v případě energetické unie, kde ČR prosadila doplňující úpravy. Na straně druhé ČR přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání* a *neutrální pozice* v případě zvyšování energetické účinnosti a podpory obnovitelných zdrojů energie na výrobě elektřiny.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Multilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetická bezpečnost ČR a EU

Aktivita a pozice ČR jak v procesu vyjednávání o energetických otázkách na půdě EU, tak ve vztahu k jednotlivým cílům energetické politiky EU zůstala v roce 2015

nezměněna. Zatímco v případě cíle energetické bezpečnosti, kam patří otázky, jako je právo členských států rozhodovat o složení energetického mixu, využívání jaderné energie, diverzifikace přepravních tras, zdrojů a dodatelů apod., a cíle konkurenceschopnosti, kam patří mj. otázky podpory dokončení liberalizace vnitřního energetického trhu, propojení přepravních tras a přenosových soustav mezi členskými státy uvnitř EU atd., podporuje ČR aktivně jejich naplňování na půdě EU, naopak v případě cíle zaměřeného na udržitelnost, tj. podpora OZE, energetická účinnost a snižování emisí CO_2 atd., se ČR staví vůči němu spíše skepticky a buď samostatně, nebo společně s dalšími státy vyjadřuje kriticky své připomínky. Nicméně ČR na půdě EU nevetuje rozhodování o hlavních environmentálních cílech, ani svým jednáním neblokuje další směřování unijní energetické politiky v této oblasti, ale naopak snaží se být konzistentní a ve většině případů také je.

Tato pozice ČR byla v roce 2015 patrná na příkladu projektu energetické unie, který byl oficiálně představen 25. 2. 2015, kdy byl zveřejněn balík k energetické unii, jímž chce EK podpořit spolupráci členských států v energetické oblasti. Základním dokumentem je tzv. *Strategie pro evropskou energetickou unii* (dále jen Strategie energetické unie), neboli sdělení s názvem *Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu*. Energetická unie představuje ambiciózní plán na integraci energetických politik v EU nad rámec návrhu předsedy Evropské rady Donalda Tuska z dubna 2014, který prezentoval návrh na koordinaci dodávek plynu, a dalších iniciativ doposud představených samotnou Komisí. Vedle toho Evropská komise v rámci energetické unie upozornila na problémy, kterým Evropská unie a členské státy čelí.

Evropská komise v této souvislosti zdůraznila, že EU je největším světovým dovozcem energie, členské země EU zajišťují více než 50 % své roční energetické spotřeby dovozy ze zemí mimo EU a za tuto energii platí přibližně 400 mld. EUR. Dále EK v dokumentu připomněla, že energetická infrastruktura v EU stárne a bude třeba ji modernizovat, národní energetické politiky jsou nekoordinované a spotřebitelé nemohou těžit z velikosti a rozmanitosti evropského energetického trhu, který je prakticky fragmentovaný na úroveň trhů národních. V neposlední řadě EK upozornila, že šest členských zemí se spoléhá na jediného dodavatele zemního plynu, což je činí velmi zranitelnými v případě narušení zásobování plynem. Evropská unie pak dováží 90 % své roční spotřeby ropy a 66 % plynu.[40]

K řešení by dle Strategie energetické unie mělo přispět pět vzájemně se posilujících a úzce propojených dimenzí, jejichž účelem je dosáhnout větší úrovně energetické bezpečnosti, konkurenceschopnosti a udržitelnosti. Těmi jsou: (1) zajištění bezpečnosti energetických dodávek, solidarita a důvěra, včetně např. zajištění větší průhlednosti při uzavírání dlouhodobých kontraktů na dodávky plynu a bezpečnost dodávek energie; (2) plně integrovaný evropský trh s elektřinou a plynem; (3) energetická účinnost přispívající ke zmírnění poptávky; (4) nízkouhlíková ekonomika v EU v souvislosti s ochranou klimatu a (5) výzkum a inovace v prioritních oblastech využívání obnovitelných zdrojů, *smart grids* atd.[41]

Evropská komise tak ve Strategii energetické unie např. navrhuje, aby mezivládní energetické dohody členských států se třetími zeměmi byly před uzavřením prověřo-

vány či konzultovány unijní exekutivou. Snaha vychází ze skutečnosti, kdy šest zemí – Bulharsko, Maďarsko, Řecko, Slovinsko, Chorvatsko a Rakousko – v minulosti podepsalo s ruskou společností Gazprom dohody, jež nebyly v souladu s pravidly EU pro státní podporu, zadávání veřejných zakázek a hospodářské soutěže, což vyústilo v roce 2014 k následnému zrušení ruského projektu na výstavbu plynovodu South Stream. Komise dále navrhuje, aby členské státy sdružily své požadavky a společně tak snížily ceny plynu dováženého do EU, ovšem za předpokladu, že jakýkoliv společný nákup má být prováděn na základě dobrovolnosti a respektování pravidel Světové obchodní organizace a právních norem EU v oblasti hospodářské soutěže. Nicméně zatímco západní členské státy jsou toho názoru, že vydávání se za jediného odběratele bude narušovat pravidla volného trhu, členské země ze střední a východní Evropy, jež jsou podstatně více závislé na ruských dodávkách, tuto taktiku vítají. Zároveň si EK ve Strategii energetické unie klade za cíl zajistit propojenost energetických soustav mezi členskými státy v objemu min. 10 % celkové produkční kapacity daného státu do roku 2020 (15 % do roku 2030), a to prostřednictvím implementace existující legislativy, tj. tzv. projektů veřejného zájmu a finančního nástroje TEN-E.[42]

Pozici ČR ve vztahu k energetické unii jako první zformulovala 25. 2. 2015 Hospodářská komora ČR (HK ČR), jež vyjádřila souhlas se základními cíli energetické unie a podpořila snahu, aby EU *„sehrávala určitou roli při vyjednávání dohod na dodávky energií“*.[43] Dále HK ČR doporučila, aby se EK zabývala *„urychlením řízení o nesplnění povinnosti v oblasti třetího liberalizačního balíčku“*[44] ve snaze přinutit členské státy, které jej nenaplňují, k jeho plné implementaci. Současně však HK ČR zdůraznila potřebu, aby při naplňování cílů energetické unie byla respektována *Lisabonská smlouva*, podle které *„energetický mix a zodpovědnost za něj je v kompetenci členských států“*.[45] Tato otázka je pro ČR a další členské země spojena zejména s možností, resp. právem dalšího rozvoje a efektivního využití jaderné energetiky, jako nástroje pro přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku.

Česká republika se proto 6. 3. 2015 společně s Velkou Británií, Francií, Polskem, Rumunskem, Litvou, Slovenskem a Slovinskem připojila k dopisu vyzývajícímu Evropskou komisi k větší podpoře jaderné energetiky v Evropské unii. Hlavním argumentem ministrů členských států pro podporu jaderné energie je skutečnost, že mnohé země by nebyly ekonomicky schopné dosáhnout cílů v oblasti ochrany klimatu a energetické bezpečnosti EU bez podpory pro zachování stávajících jaderných elektráren či pro stavbu nových bloků. Signatáři zároveň požádali, aby v EU byly vytvořeny nové mechanismy financování jaderné energetiky, neboť navýšení finanční pomoci jaderné energetice pomůže splnit klimatické cíle EU.[46]

Naopak Evropská komise v rámci energetické unie vyzvala členské státy k větší diverzifikaci dodávek jaderného paliva. To se mj. týká i České republiky, kde veškeré palivo do tuzemských jaderných elektráren dodává ruská firma Tvel ze skupiny Rosatom, přičemž potenciálním jediným konkurentem společnosti Tvel v dodávkách pro reaktory ruského typu VVER, které stojí v ČR, je zatím americká společnost Westinghouse ze skupiny japonské Toshiby. Nicméně zatímco v elektrárně Temelín je případná výměna ruského paliva za americké vcelku dobře představitelná, v případě

elektrárny Dukovany by to bylo mnohem komplikovanější. Palivo pro starší bloky ruského typu VVER-440 už totiž Westinghouse přestal vyrábět.[47]

Energetická unie byla dále jedním z hlavních témat zasedání Evropské rady v Bruselu 18. a 19. 3. 2015, kde stanovisko ČR hájil předseda vlády B. Sobotka. Premiér na zasedání zopakoval český zájem o energetickou unii, kterou pokládá *„za důležitý krok směrem k moderní, konkurenceschopné a diverzifikované energetice“*,[48] a podpořil návrh na transparentnost kontraktů dodávek plynu. Zároveň se ČR podařilo ve spolupráci s partnery z V4 prosadit do stávajícího návrhu energetické unie významné úpravy, které počítají s posílením energetické infrastruktury s důrazem na dostupnost cen energií pro domácnosti a průmysl s cílem zabránit energetické chudobě a podpořit konkurenceschopnost evropských firem. Česká republika však bude podle premiéra Sobotky i *„nadále trvat na vlastní tvorbě energetického mixu včetně jádra“*.[49]

Kladný postoj ČR a její podporu energetické unii znovu zopakoval premiér Sobotka společně s ministrem zahraničních věcí L. Zaorálkem, ministrem průmyslu a obchodu J. Mládkem a státním tajemníkem pro evropské záležitosti Tomášem Prouzou jednak během setkání 2. 4. 2015 v Kramářově vile s místopředsedou Evropské komise M. Šefčovičem, kde předseda vlády uvedl, že energetická unie přinese ČR *„větší propojení a kapacitu sítí“*.[50] Zároveň B. Sobotka po jednání s M. Šefčovičem 26. 5. 2015 zdůraznil, že v projektu energetické unie je *„českou prioritou dokončení vnitřního trhu s energií“*.[51]

Dne 18. 11. 2015 pak EK uveřejnila *První zprávu o stavu energetické unie*, která analyzuje pokrok dosažený během posledních devíti měsíců, identifikuje klíčové oblasti činnosti pro rok 2016 a formuluje politické závěry na úrovni členských států, regionální a evropské úrovni. Podle M. Šefčoviče čeká EU v rámci energetické unie v roce 2016 několik úkolů*: „Za prvé by EU měla při přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku i nadále hrát roli leadera […]. A za třetí: geopolitické problémy, kterým jsme čelili v tomto roce, nezmizí.“*[52] Současně s tím zveřejnila EK seznam celkem 195 klíčových projektů v oblasti energetické infrastruktury známých jako projekty společného zájmu, které pomohou splnit evropské cíle v oblasti energetiky a klimatu a budou tvořit základní stavební kameny evropské energetické unie. Na seznam projektů se dostaly i české projekty, jako např. plynovod STORK II, propojující Českou republiku a Polsko, obousměrné propojení mezi ČR a Rakouskem (BACI) a připojení k Oberkappel mezi Českou republikou a Rakouskem, ale i prodloužení ropovodu z Litvínova do rafinérie v německém Spergau, které by měly přispět k posílení energetické bezpečnosti ČR.[53]

Na výsledky *Zprávy o stavu energetické unie* navázalo o měsíc později, tj. 18. 12. 2015, zasedání Evropské rady, kde Česká republika plně podpořila budování projektu energetické unie a zdůraznila její význam pro energetickou bezpečnost. Podle premiéra Sobotky: *„Vítáme návrhy projektů směřujících k diverzifikaci zdrojů a tras. Za nezbytné pak s ostatními státy Visegrádské skupiny považujeme pokračování výstavby Severojižního propojení, které výrazně posílí bezpečnost našeho regionu.“*[54] Česká vláda je dle B. Sobotky připravena i nadále prosazovat solidaritu s dalšími státy regionu, jejichž energetická bezpečnost by mohla být ohrožena. Do jednání o energe-

tické unii na zasedání Evropské rady se částečně promítly i výstupy od 30. 11. do 12. 12. 2015 konané klimatické konference COP21 v Paříži, na které vznikla nová globální dohoda o ochraně klimatu, jež po roce 2020 nahradí Kjótský protokol. Evropská unie se pak ve svém příspěvku zavázala ke snížení emisí o 40 % do roku 2030 (ve srovnání s rokem 1990).[55]

Jinak řečeno, projekt energetické unie má zajistit dostupnou, bezpečnou, udržitelnou a levnou energii pro občany i firmy, snížit evropskou závislost na dovozech plynu z RF a posílit evropskou pozici při sjednávání energetických kontraktů. K naplnění těchto cílů energetické unie spojených s posílením energetické bezpečností by pak měla přispět např. diverzifikace, a to jak zdrojů, dodavatelů, kde Evropská komise vedle Íránu a USA počítá s dodávkami zemního plynu mj. z Alžírska, Ázerbájdžánu, Turkmenistánu, Kazachstánu a dalších zemí Blízkého východu a severní Afriky, tak přepravních tras, zejména v rámci tzv. Jižního energetického koridoru či Středomoří.

Jako kontroverzní a proti logice naplňování cílů a nástrojů energetické unie vnímaly některé členské státy a místopředseda Evropské komise M. Šefčovič navržené plány ruské společnosti Gazprom, která se v roce 2015 snažila najít nové cesty pro dodávky plynu do Evropy prostřednictvím nových plynovodů obcházejících konfliktem zasaženou Ukrajinu. Zatímco stavbu plynovodu Turkish Stream, který měl vést plyn do Turecka a odtud dále do Evropy, Gazprom v důsledku prudkého zhoršení rusko-tureckých vztahů na konci roku 2015 zastavil, v polovině června 2015 pak Gazprom uzavřel se svými největšími evropskými odběrateli plynu předběžnou dohodu o zdvojnásobení kapacity, tj. na úroveň 55 mld. m^3 ročně plynovodu Nord Stream, který přivádí plyn z Ruska do Německa po dně Baltského moře. Na projektu, který by měl podle Ruska přispět k posílení energetické bezpečnosti EU, bude Gazprom pracovat s německým koncernem E.ON a BASF/Wintershall, rakouskou společností OMV, francouzskou ENGIE a britsko-nizozemskou skupinou Royal Dutch Shell.[56]

Nicméně M. Šefčovič zdůraznil, že plynovod Nord Stream 2 vyvolává otazníky, a to vzhledem ke stávající kapacitě na přepravu plynu z Ruska do Evropy, která se využívá jen z 50 %. Zároveň Šefčovič upozornil na negativní dopad plynovodu Nord Stream 2 na tranzit plynu přes Ukrajinu.[57] Podobně se vyjádřilo i deset členských států střední a východní Evropy, které 27. 11. 2015 zaslaly EK dopis, v němž vyzvaly, aby byl projekt podroben pečlivému prozkoumání. Desítka států v dopise upozornila, že rozšíření Nord Streamu za účelem dodávek většího objemu plynu přímo do Německa má omezit přepravu plynu do Evropy přes Ukrajinu, přičemž *„zachování tranzitní trasy přes Ukrajinu je ve strategickém zájmu EU“*.[58] Česká republika pak v této souvislosti předvedla dokonalý politický obrat, když se sice nejprve připojila k dopisu, ale začátkem prosince jej odmítla podepsat,[59] aby se pak na zasedání Evropské rady 18. 12. 2015 znovu postavila proti realizaci plynovodu Nord Stream 2, jenž *„znamená sice diverzifikaci tras, ale neznamená diverzifikaci zdrojů“*.[60]

Další spornou otázkou v energetických vztazích Evropské unie a Ruské federace bylo rozhodnutí Evropské komise z 22. 4. 2015 o zahájení vyšetřování společnosti Gazprom kvůli údajnému zneužívání svého dominantního postavení ve střední a východní Evropě a porušování pravidel hospodářské soutěže.[61] Podle českého vládního zmocněnce pro energetickou bezpečnost Václava Bartušky bylo rozhodnutí EK obvinit Gazprom jednou z nejdůležitějších událostí roku 2015 ve vztazích mezi Evropou a RF, neboť *„je to spor o to, jestli se na území EU budou dodržovat evropské zákony…“*.[62] V neposlední řadě byly v roce 2015 energetické vztahy EU a Ruské federace negativně ovlivněny rozhodnutím Evropské komise, za podpory členských států, včetně ČR, prodloužit do ledna 2016 sankce vůči RF, které se v omezené míře týkají i ruského energetického sektoru. Jinak řečeno, energetické vztahy mezi EU a RF v roce 2015, stejně jako v roce 2014, dosáhly v oblasti kooperace téměř bodu mrazu.[63]

Rok 2015 tak potvrdil kontinuitu energetické agendy z roku 2014 v podobě důrazu EU na proces posílení energetické bezpečnosti negativně ovlivněné vyhrocenými vztahy RF a Ukrajiny a pokračující krizí v energetické interakci s Ruskem, což nadále ukázuje na potřebu snížení energetické závislosti. Evropská unie proto v roce 2015 věnovala velkou pozornost novému projektu energetické unie, v jejímž rámci se zaměřila na řadu opatření k zajištění energetické bezpečnosti. Zaprvé, EK opakovaně vyzvala k urychlení procesu vytvoření jednotného a vzájemně propojeného trhu s energiemi. Zadruhé, EK podpořila diverzifikaci přepravních tras, zdrojů a dodavatelů. Zatřetí, EK vyzvala ke snížení energetické náročnosti a zvýšení energetické efektivity. Zároveň EK zahájila vyšetřování společnosti Gazprom, čímž ruské firmě dala jasně najevo, že musí dodržovat unijní pravidla hospodářské soutěže. Naopak EU rozdělil na dva tábory ruský projekt výstavby plynovodu Nord Stream 2, který má obcházet území Ukrajiny a tím do budoucna snížit její význam jako tranzitní země. Zatímco západní členské státy včele s Německem a Francii projekt podpořily, členské státy střední a východní Evropy se postavily proti, mj. kvůli obavě o energetickou bezpečnost a ztrátu svého statusu tranzitní země, jako např. Slovensko.

Energetická bezpečnost ČR a zemí V4

Podobně jako na půdě Evropské unie, vystupuje ČR se svými aktivitami, názory a zájmy také v rámci spolupráce středoevropských zemí Visegrádské skupiny, a rok 2015, stejně jako předchozí rok 2014, nebyl v tomto ohledu výjimkou. Tento postup ČR je pak reprezentován velmi podobným důrazem a zájmem států V4 na energetickou bezpečnost a související otázky a zároveň odhodláním těchto zemí vystupovat jednotně při prosazování svých energetických zájmů či uplatňování kritických připomínek na úrovni EU.

Společný postoj státy V4 uplatňovaly v roce 2015 zejména ve vztahu k projektu energetické unie, která v kontextu posílení energetické bezpečnosti a snížení energetické závislosti na RF byla jedním z hlavních témat vzájemné energetické spolupráce. Význam a podporu projektu energetické unie vyjádřili např. 23. 3. 2015 na setkání v Bratislavě ministři zahraničních věcí zemí V4, přičemž podle L. Zaorálka *„téma energetické unie bude jedním z hlavních témat našeho předsednictví“*.[64] To potvrdil B. Sobotka během setkání s ostatními premiéry V4 a francouzským prezidentem Françoisem Hollandem v Bratislavě 18. 6. 2015, ale zejména při zahájení českého předsednictví V4 1. 7. 2015, když zdůraznil, že prioritami ČR bude *„[…] spolupráce v oblasti energetiky zejména s přihlédnutím k budování Energetické unie …“*,[65] ale také energetická a klimatická politika. Důležitost energetické unie pak země V4 podtrhly dvěma společnými prohlášeními.

Nejprve v rámci summitu V4–Korea v Praze 3. 12. 2015 přijali premiéři zemí V4 *Společné prohlášení předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny*, kde zdůraznili potřebu, aby Evropská rada *„připravila půdu pro plné provedení energetické unie“*.[66] Zároveň premiéři zemí V4 přijali 17. 12. 2015 před začátkem Evropské rady další *Společné prohlášení předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny*, kde uvítali diskusi o projektu energetické unie, který *„představuje pro země Visegrádské skupiny klíčovou prioritu“*.[67] Premiéři V4 dále podpořili dokončení vnitřního energetického trhu EU, vybudování silné energetické infrastruktury jako prostředku posilujícího energetickou bezpečnost a vyzvali EK, aby zajistila plnou shodu jakékoliv nové infrastruktury na území EU *„[…] s cíli a principy energetické unie, mezi něž patří například snížení energetické závislosti a diverzifikace zdrojů, dodavatelů a tras“*.[68]

Pro země V4 je v rámci energetické unie zaměřené především na zajištění energetické bezpečnosti klíčové jak zachování práva členského státu rozhodovat o vlastním energetickém mixu, včetně využívání jaderné energie, tak i potřeba dokončení plně liberalizovaného a vzájemně propojeného energetického trhu EU. Tyto skutečnosti potvrdil 15. 7. 2015 na bruselské konferenci nazvané *Geopolitika, energie a střední Evropa: co dále?*, pořádané v souvislosti se zahájením českého předsednictví V4, premiér B. Sobotka, dle kterého státy V4 *„chtějí nadále rozvíjet jadernou energetiku“*,[69] a zároveň *„chtějí mít v EU skutečně funkční trh“*.[70] Přičemž již dříve se téma propojení národních trhů s plynem stalo jednou ze sektorových oblastí spolupráce nového multilaterálního formátu mezi SR, ČR a Rakouskem nazvaného „slavkovský“, který zahájili premiéři těchto zemí 29. 1. 2015.[71]

Kromě toho věnovaly státy V4 velký důraz v rámci energetické unie také potřebě diverzifikace přepravních tras a dodavatelů, ale i nutnosti budování a propojení energetické infrastruktury mezi členskými státy. To se 17. 4. 2015 promítlo do závěrů z jednání evropských výborů Senátu a Poslanecké sněmovny PČR, Senátu a Sejmu Polské republiky a Národní rady Slovenské republiky za účasti zástupců Výboru pro evropskou integraci Parlamentu Gruzie, které vyzdvihly nutnost *„další diverzifikace dodávek energie“*, vyzvaly k *„budování strategických energetických partnerství s důležitějšími producenty a tranzitními zeměmi“*[72] a podpořily *„dokončení severojižního plynového koridoru“*.[73] V tomto ohledu se 11. 12. 2015 stalo klíčovou událostí zahájení provozu LNG terminálu v polském Svinoústí, kam dorazil první tanker s LNG z Kataru. Tento terminál společně s LNG terminálem u chorvatského ostrova Krk tvoří hlavní dva vstupy Severojižního plynového koridoru.[74] Realizací projektu, jenž by měl propojit energetické infrastruktury zemí střední, východní a jihovýchodní Evropy, by došlo k diverzifikaci dodávek plynu do těchto států, včetně, ČR a tím i k posílení energetické bezpečnosti.

Zároveň k posílení energetické bezpečnosti států střední a východní Evropy by podle společného prohlášení ministrů V4 odpovědných za energetiku z 5. 10. 2015 mělo přispět zachování Ukrajiny jako tranzitní země. Tento postoj dále potvrdili na summitu v maďarském Balatonfüredu 8. 10. 2015 prezidenti V4 a prezidentka Chorvatska, kteří se zároveň postavili proti rozšíření plynovodu Nord Stream, jenž podle slovenského prezidenta Andreje Kisky *„ohrožuje bezpečnost Ukrajiny“*[75] a v případě jeho realizace může *„Rusko jednoduše vydírat Ukrajinu“*.[76] Zatímco SR se v této

souvislosti obává především ztráty finančních příjmů za tranzit ruského plynu do západních zemí EU, které by do budoucna mohlo nahradit realizací plánovaného plynovodu Eastring vedoucího ze SR do Turecka, v případě ČR byl postoj k této problematice spíše ambivalentní. Na jednu stranu J. Mládek ubezpečil 4. 12. 2015 svého slovenského protějška Vazila Hudáka o *„potřebě udržet tranzitní roli Ukrajiny jako ekonomicky nejefektivnější způsob dopravy plynu do Evropy…“*[77] a zároveň jej ujistil, že výstavba česko-rakouského plynovodu BACI nebyla zamýšlena jako obcházení SR. Na druhou stranu se ČR přes původní kritiku odmítla připojit k výzvě proti rozšíření plynovodu Nord Stream, což 2. 12. 2015 zdůvodnil český ministr průmyslu a obchodu tím, že dopis je příliš silný a *„rozšíření plynovodu Nord Stream má svá pozitiva i negativa“*,[78] přičemž jako *„nejperspektivněji se jeví v současné době plynovod TANAP, který je ázerbájdžánsko-tureckým projektem…“*.[79] Nicméně nakonec ČR prostřednictvím premiéra B. Sobotky svůj postoj znovu přehodnotila a postavila se proti plynovodu Nord Stream 2.

Bilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetické vztahy ČR–Rakousko

Na rozdíl od energetických vztahů ČR se zeměmi V4, kde panuje vzájemná shoda na většinu energetických otázek, včetně jaderné energie, otázkou rozdílných názorů naopak zůstává jaderná energie v energetické interakci mezi ČR a dlouholetým odpůrcem jádra Rakouskem. Na jednu stranu ČR ve své pozici jadernou energii dlouhodobě podporuje, ale svému sousedovi ji nijak nevnucuje, na druhou stranu ČR očekává respektování svého rozhodnutí rozvíjet jadernou energetiku ze strany Rakouska. V porovnání s rokem 2014, kdy v důsledku rozhodnutí o zrušení tendru na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín došlo k mírnému zlepšení vzájemných energetických vztahů, byla jaderná energie v roce 2015 opět hlavním sporným tématem energetické interakce ČR a Rakouska.

Nejprve 25. 1. 2015 hornorakouské organizace bojující proti nukleární energii podaly žalobu proti dostavbě JE Temelín, a poté 20. 2. 2015 ekologická organizace Global 2000 předala rakouskému ministru životního prostředí Andrämu Rupprechterovi petici, kde vyzvala rakouskou vládu, aby vyvinula tlak na českou stranu a přiměla ji k přezkoumání vlivu JE Dukovany na životní prostředí. Podle organizace Global 2000 patří Dukovany mezi nejnebezpečnější jaderné elektrárny v Evropě, protože k chlazení reaktorů slouží jen voda v řece Jihlavě, a té by mohl být v případě sesuvů půdy nebo zemětřesení nedostatek. V reakci na tuto výzvu A. Rupprechter vyzdvihl skutečnost, že česká vláda se k přezkoumání vlivu Dukovan na životní prostředí staví v zásadě příznivě, ale zároveň upozornil na skutečnost, že Rakousko nemůže tlačit ČR k opuštění jaderné energie, neboť *„není naším úkolem vměšovat se do energetického mixu jiných členských zemí“*.[80]

O tři měsíce později 24. 5. 2015 pak mluvčí rakouských vládních sociálních demokratů (SPÖ) pro otázky životního prostředí Hannes Weninger a hornorakouský ministr životního prostředí Rudolf Anschober kritizovali plány české vlády vybudovat nové jaderné reaktory v Dukovanech a Temelíně.[81] Vedle toho R. Anschober vy-

zval rakouskou vládu, aby se vzepřela finanční podpoře pro britský projekt výstavby JE Hinkley Point, protože *„pokud se nám podaří zastavit podporu projektu Hinkley Point, nebudou subvence ani pro Temelín. A tím pádem nebude ani výstavba jaderných elektráren v Česku.“*[82]

Kritiku jaderné energie se pak snažil zmírnit český ministr životního prostředí Richard Brabec (ANO) při setkání se svým rakouským protějškem A. Rupprechterem v Hardeggu 21. 7. 2015. Ministr životního prostředí R. Brabec na obhajobu využití jaderné energie jasně zdůraznil, že vzhledem ke geografickým podmínkám ČR *„nemůžeme dosáhnout takového podílu obnovitelných zdrojů jako Rakousko“*.[83] Důraz na jadernou energetiku však podle R. Brabce neznamená, že *„upozadíme obnovitelné zdroje energie“*.[84]

Význam jaderné energie pro ČR, ale i vývoj v oblasti energetického dialogu, zejména integraci trhu s plynem, řešil 21. 8. 2015 také ministr L. Zaorálek během návštěvy Lince, kde se setkal s rakouským resortním kolegou a hejtmany příhraničních regionů obou zemí.[85] V neposlední řadě otázka energetiky byla jedním z témat dvoudenní návštěvy ČR (od 5. do 6. 11. 2015) předsedy rakouské Spolkové rady Gottfrieda Kneifela, jenž se postupně setkal s prezidentem, předsedou vlády, předsedou Sněmovny Janem Hamáčkem (ČSSD) a předsedkyní Meziparlamentní skupiny ČR–Rakousko Janou Fišerovou.[86]

Energetické vztahy ČR–Německo

Stejně jako u česko-rakouských energetických vztahů, také v případě energetické interakce mezi ČR a Spolkovou republikou Německo existuje dlouhodobě na řadu energetických otázek rozdílný názor. Zaprvé, zatímco ČR obhajuje význam jaderné energetiky a po Německu požaduje uznání jejího rozhodnutí, SRN jadernou energetiku odmítá a ČR za její využívání kritizuje. Zadruhé, ČR se staví spíše kriticky k podpoře užívání OZE a jejímu výraznějšímu zastoupení v energetickém mixu, a to i kvůli německým přetokům elektřiny vyrobené z OZE. Naopak SRN daleko více spoléhá na využití OZE při výrobě elektřiny a využívání OZE prosazuje na půdě EU. V kontextu těchto skutečností se vyvíjely energetické vztahy mezi Českou republikou a SRN i v roce 2015.

Od začátku roku 2015, podobně jako během předchozího roku 2014, se česká elektroenergetická přenosová soustava (ČEPS) opakovaně potýkala s přetoky elektřiny ze sousedního Německa, způsobenými v důsledku německé podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů, odstavování jaderných elektráren v Německu, pomalé výstavby sítí a jednotné německo-rakouské zóny, kudy se přepravuje velké množství elektřiny. V reakci na tyto přetoky pak dispečeři ČEPS museli během roku 2015 opakovaně přijmout mimořádná opatření, neboť přes naši přenosovou soustavu směřovalo na jih Evropy okolo 3400 MW elektřiny, což je víc než trojnásobek výkonu JE Temelín, přičemž bez adekvátního zásahu by přenosové soustavě hrozila kritická situace. Předseda představenstva ČEPS, a.s., Vladimír Tošovský, pak v této souvislosti upozornil na hlavní problém spočívající v tom, že tento nárůst výkonu a výroby OZE v Německu nedoprovází adekvátní výstavba přenosových vedení. *„Zatímco původní plán do roku 2015 zněl 1887 kilometrů vedení, realita ve třetím čtvrtletí loňského roku byla ani ne třetinová.“*[87]

Adolf Schweer ze společnosti Mitnetz, která spravuje přenosovou soustavu v Sasku, Durynsku, Braniborsku a Sasku-Anhaltsku, proto 17. 2. 2015 přislíbil, že SRN během roku 2015 investuje 300 mil. EUR, a to jak do stavby nových vedení vysokého napětí a transformátorů ve snaze vypořádat se s kolísavým výkonem a přenosem elektřiny, tak do modernizace současných technologií. Provozovatelé německých přenosových sítí se navíc obávají většího zatížení vlastní soustavy v situaci, kdy ČR a Polsko spustí transformátory, které mají nekontrolované přetoky německé elektrické energie zastavit.[88]

Naproti tomu se němečtí ekologové nepřímo postavili proti dostavbě dvou českých jaderných elektráren, když se 24. 4. 2015 rozhodli zaslat petici k EK, která v roce 2014 povolila poskytnutí veřejné podpory na dostavbu britské JE Hinkley Point, ve snaze zabránit stavbě této jaderné elektrárny. Podle Sebastiana Sladka ze sdružení EWS existují obavy, že by tento model mohly využít i další státy, např. ČR při dostavbě jaderných elektráren Temelín a Dukovany, což by *„mohlo otevřít cestu k jaderné renesanci v celé Evropě a k posílení energetické závislosti EU na Rusku, protože většina evropských jaderných zdrojů využívá ruský uran“*.[89] Zároveň podle S. Sladka v případě, že by v Polsku nebo ČR vyrostly nové, státem podporované jaderné elektrárny, *„mohla by jejich produkce vytlačit z trhu německé obnovitelné zdroje, jejichž podporu platí němečtí spotřebitelé“*.[90] V reakci na tuto kritiku pak předseda vlády B. Sobotka 23. 5. 2015 zdůraznil, že příprava rozšíření JE Dukovany a Temelín projde řádným procesem posuzování a povolení, včetně posouzení vlivu na životní prostředí nejen v rámci ČR, ale *„samozřejmě o tom budeme komunikovat i s našimi sousedy jako Rakousko nebo Německo“*.[91]

Nejen jaderná energetika, ale především problém s naftou, kterou měla ČR uloženu u zkrachovalé firmy Viktoriagruppe v bavorském Kraillingu, byly jedním z hlavních témat setkání českého premiéra s kancléřkou Angelou Merkelovou v Berlíně 4. 5. 2015. Podstata vzniklého problému spočívala v tom, že si ČR u Viktoriagruppe uskladnila strategické zásoby nafty v hodnotě 1,2 mld. Kč, ale insolvenční správce v dubnu 2015 předběžně všechny pohledávky ČR vůči firmě popřel. Vláda ČR následně oznámila, že je připravena domáhat se nafty soudní cestou. Podle B. Sobotky má Česká republika přirozeně zájem na tom, aby tyto rezervy nebyly ohroženy konkurzem společnosti Viktoriagruppe, a *„je připravena doložit vlastnické právo k těmto hmotným rezervám“*.[92] A. Merkelová v této souvislosti ujistila českého premiéra, že *„Německo a ČR úzce spolupracují na tom, aby se zlepšilo vlastnické postavení českého státu“*.[93]

Vedle toho ministři zahraničních věcí ČR a Německa Lubomír Zaorálek a Frank-Walter Steinmeier ve snaze o posílení nejen energetických vztahů podepsali 3. 7. 2015 v Berlíně deklaraci o česko-německém strategickém dialogu. Obě země na jejím základě chtějí prohloubit spolupráci v devíti oblastech, včetně energetiky.[94]

Energetické vztahy ČR–Rusko

V porovnání s předchozími interakcemi, byla agenda v energetických vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací daleko více omezená. Stejně jako v předchozím roce 2014, také v roce 2015 byla na oficiální úrovni hlavní příčinou snížení inten-

zity vzájemné energetické interakce mezi RF a Českou republikou především ruská vojenská angažovanost na Ukrajině a prodloužení sankcí ze strany EU vůči Rusku. Nicméně řada tradičních témat zaměřených především na oblasti jaderné energie a zajištění dodávek zemního plynu zůstala v roce 2015 nadále v centru diskuse mezi ČR a Ruskem.

V roce 2015 byla důležitou otázkou energetických vztahů mezi ČR a RF zejména jaderná energetika, kde v souvislosti s plánem vlády ČR na výstavbu dvou nových bloků v jaderných elektrárnách v Dukovanech i Temelíně, vládní zmocněnec ČR pro energetickou bezpečnost V. Bartuška v jednom ze svých rozhovorů 22. 4. 2015 zdůraznil, že ČR by měla z dostavby dvou jaderných bloků automaticky vyloučit ruský Rosatom, protože *„jde o to, s jakou zemí chceme následujících 30 let spolupracovat. To je otázka našeho přežití. Pokud zde mají někteří lidé pocit, že se Rusko zastaví na Ukrajině, tak jsou zoufale naivní.“*[95] Zároveň Bartuška ocenil výzvu EK k větší pestrosti dodavatelů jaderného paliva a tím menší závislosti na jednom, zejména ruském dodavateli, který nyní dodává palivové tyče pro Dukovany i Temelín. Společnost Tvel činí ČR 100% závislou na jejích dodávkách jaderného paliva. Proto diverzifikace je rozumná. Naopak: *„Pokud vám nějaká elektrárna zajišťuje podstatnou část zisku, tak vložit celý osud do rukou jediného dodavatele je neopatrné.“*[96] V. Bartuška proto varoval, že *„lidé v ČEZ nedoceňují, jako moc se proměnil vztah mezi EU a Ruskem. Představa, že ten konflikt vysedíme, že ho přečkáme, je prostě mylná.“*[97] Současně však připustil, že v budoucím miliardovém tendru společnosti ČEZ na jaderné palivo pro JE Temelín, *„by Rusové připuštěni být měli. Znají je nejlépe. Jejich účast má své opodstatnění.“*[98]

Vedle toho MPO přišlo s návrhem na posílení bezpečnosti v oblasti jaderné energetiky v podobě vybudování českého závodu na výrobu jaderného paliva. Nicméně v souvislosti s tímto projektem se ČR dostala do podezření, že se v jaderné energetice hodlá daleko více orientovat na RF, neboť realizace takového závodu v České republice by musela být uskutečněna ve spolupráci s Ruskem, jehož společnost Tvel v minulosti nový závod ve střední Evropě zvažovala. Projekt závodu na výrobu jaderného paliva nakonec J. Mládek a šéf ČEZ Daniel Beneš do konce května 2015 zrušili.[99]

Dalším důležitým tématem rusko-českých vztahů v roce 2015 byla problematika zastavení dodávek zemního plynu na Ukrajinu v červenci a zejména v listopadu, které podle ruské státní plynárenské společnosti Gazprom představuje vážné riziko z důvodu narušení tranzitu ruského plynu dál do Evropy během zimního období. Nicméně skupina RWE, největší český distributor plynu, zdůraznila, že přerušení ruských dodávek zemního plynu na Ukrajinu by nemělo zkomplikovat jeho dodávky českým zákazníkům, neboť firma má své zásobníky naplněny a i evropský trh, na němž nakupuje, má plynu dostatek. Podobně se vyjádřil i předseda vlády B. Sobotka, podle kterého je *„ČR připravena stejně jako byla připravena v minulosti na podobné složitější situace z hlediska tranzitu plynu přes Ukrajinu“*.[100]

Spíše jako o okrajovém tematu v rámci jednání o ekonomické spolupráci se o energetice diskutovalo při setkání českého prezidenta Miloše Zemana s ruským protějškem Vladimirem Putinem 9. 5. 2015 v Moskvě u příležitosti oslav 70. výročí vítězství nad nacistickým Německem. Podobně v rámci snahy o zlepšení rusko-čes-

kých obchodních vztahů hovořil o energetice M. Zeman s V. Putinem během setkání v Pekingu 3. 9. 2015.[101] Ještě předtím J. Mládek během svého třídenního pobytu ve dnech od 8. do 10. 7. 2015 ve Sverdlovské oblasti, jejímž administrativním centrem je Jekatěrinburg, navštívil expozici českých firem na veletrhu, setkal se tam s ruským protějškem Denisem Manturovem a jednal o podpoře českých firem v regionu s gubernátorem Jevgenijem Kujvaševem. Ministr Mládek se v průběhu návštěvy v Jekatěrinburgu na Urale snažil nalézt řešení, které by umožnilo dokončit pozastavený projekt výstavby paroplynové elektrárny u města Salechard na polárním kruhu a zajistit její plné splacení. Elektrárnu u města Salechard začala česká firma PSG Zlín s financováním od České exportní banky a pojistnou hodnotou 12 mld. Kč od státní společnosti EGAP v rámci širšího projektu na vybudování infrastruktury na severním Uralu stavět v roce 2012, přičemž v současné době České republice hrozí, že *„projekt pro ni bude znamenat ztrátu několika miliard korun“*.[102]

Energetické vztahy ČR–USA

Velmi podobně, bez větších změn v porovnání s předchozím rokem 2014, se vyvíjely v roce 2015 energetické vztahy mezi Českou republikou a USA. Také v roce 2015 byly jaderná energetika a jednání o dodávkách amerického plynu do EU jedním z hlavních témat energetické interakce České republiky a USA, kde čeští političtí představitelé vystupovali aktivně.

V souvislosti s rozhodnutím společnosti ČEZ nepokračovat po roce 2020 automaticky s dodávkami od ruského výrobce Tvel, jak to umožňuje nyní platný kontrakt a následně s příslibem společnosti ČEZ 25. 4. 2015 vypsat novou soutěž na dodávky jaderného paliva pro JE Temelín, vyjádřila společnost Westinghouse opakovaně během roku 2015 zájem o dodávky do ČR.[103] Původně JE Temelín pro své reaktory ruského typu VVER používala právě nově vyvinuté palivo od firmy Westinghouse, ale americko-japonská společnost v roce 2006 soutěž s tradičním ruským výrobcem článků pro reaktory VVER, společností Tvel, prohrála.[104] Svoji roli hrál i fakt, že se palivové tyče dodávané společností Westinghouse kroutily a způsobovaly tak častější výpadky elektrárny. Společnost Westinghouse, která podle vlastního vyjádření upravila palivo, bude jediným konkurentem ruské firmy Tvel ze skupiny Rosatom, jejíž palivo se v současné době také potýká s potížemi.[105] Určitou šanci na možné vítězství dává společnosti Westinghouse požadavek EK v rámci energetické unie, aby členské země dodávky jaderného paliva diverzifikovaly. Firma Westinghouse v této souvislosti poukázala na skutečnost, že její palivo pro JE Temelín by zvýšilo bezpečnost dodávek, protože ČR by nebyla závislé jen na RF. Starší JE Dukovany má totiž rovněž zajištěny dodávky od ruské firmy Tvel, a to až do konce životnosti zdroje.[106] Zároveň americko-japonská společnost Westinghouse v roce 2015 nepřímo vyjádřila zájem účastnit se budoucího tendru na dostavbu dvou bloků v JE Dukovany a Temelín.

Vedle toho je pro ČR, ale i EU důležitá také diverzifikace dodávek zemního plynu jako alternativa vůči nespolehlivému importu plynu a ropy z Ruska. I v roce 2015 se diskutovalo o možnosti importu břidlicového plynu ve formě zkapalněného plynu (LGN) z USA do členských zemí EU, což podpořil 28. 4. 2015 v jednom z rozhovorů europoslanec Miroslav Poche (ČSSD), který je členem parlamentního Výboru pro

průmysl, výzkum a energetiku. M. Poche však také upozornil na bariéry, jež v současné době brání importu amerického plynu do Evropy a jež je potřeba odstranit. Problém je především vyšší cena než v případě plynu vedeného plynovody, což je dáno náklady na zkapalnění, dopravu a opětovné přeměnění do plynného stavu. Další bariérou je chybějící infrastruktura, především v jižní a střední Evropě. V neposlední řadě pro vývoz energetických surovin, mj. ropy a plynu z USA, platí velmi přísná omezení a získání licence je pro firmy velmi zdlouhavé a náročné.[107]

Tato omezení by mohla padnout v rámci chystané dohody TTIP, která má snížit vývozní překážky v oblasti energetiky a liberalizovat obchod s energiemi mezi EU a USA. Zároveň důležitou součástí TTIP by se měl stát přístup k americkým energetickým surovinám, přičemž v případě plynu bude ta možnost jednodušší než v případě ropy.[108] Například podle T. Prouzy přinese TTIP možnost českým i evropským firmám proniknout ve větší míře na americký trh a profitovat ze zvýšení objemu obchodu mezi EU a USA také coby subdodavatelé evropských firem, což podpoří mj. také vznik nových pracovních příležitostí.[109]

Dohoda o TTIP a energetika pak byly jedním z hlavních témat návštěvy (od 12. do 15. 5. 2015) ministra průmyslu a obchodu J. Mládka v USA. Ve Washingtonu se J. Mládek nejprve setkal se zástupci federálního ministerstva pro energetiku, se kterými jednal o perspektivách další spolupráce ČR a USA v oblasti energetiky. Obě strany se dohodly, že v nejbližší době se setkají týmy obou zemí, aby jednotlivá témata posoudily podrobněji.[110] Zároveň J. Mládek diskutoval se zástupcem Úřadu obchodního představitele USA (USTR) a hlavním vyjednavačem USA pro TTIP Danem Mullaneyem o otázkách českých priorit v TTIP. Podle Mládka *„Česká republika důrazně podporuje dohodu TTIP […] nejen z důvodu ekonomického, ale také z hlediska strategického“*.[111]

O energetice pak částečně jednali 29. 9. 2015 premiér Sobotka a ministr zahraničních věcí Zaorálek s americkým viceprezidentem Josephem Bidenem během setkání v New Yorku.[112] Stejně tak jako o tři měsíce dříve, 18. 6. 2015, kdy během návštěvy Prahy vyzdvihla význam ČR pro energetickou bezpečnost EU náměstkyně amerického ministra zahraničí Victoria Nulandová, podle které *„Česko není důležité jen jako tranzitní země, ale i jako silný hlas uvnitř EU, který se snaží o diverzifikaci zdrojů, o nalezení nových energetických tras do Evropy“*.[113] V. Nulandová, jejíž názor má značný vliv ve Washingtonu, jasně zdůraznila, že právě ČR může v debatě o diverzifikaci dodávek plynu do Evropy sehrát klíčovou roli.

Energetické vztahy ČR–Francie

A konečně také energetické vztahy mezi ČR a Francií zůstaly v roce 2015, v porovnání s předchozím rokem 2014, bez větších změn a vyvíjely se ve znamení snahy o posílení energetické spolupráce a vzájemné aktivity. Hlavními tématy energetické interakce mezi Českou republikou a Francií, stejně jako o rok dříve, byly v roce 2015 zejména jaderná energie a posílení energetické bezpečnosti v rámci energetická unie.

V první polovině roku 2015 jednal o energetice např. státní tajemník pro evropské záležitosti T. Prouza během své návštěvy Francie 29.–30. 4. 2015. Nejprve se státní

tajemník zaměřil s poradcem francouzského premiéra pro energetiku a životní prostředí Charles-Antoinem Goffinem na otázku nově zahájeného projektu energetické unie, ale také na tradiční témata, jako je zajištění energetické bezpečnosti, či posílení evropské energetické infrastruktury. Zároveň si obě strany během jednání vyměnily informace o národních energetických strategiích. Na závěrečném setkání T. Prouzy s vrchním ředitelem pro EU francouzského Ministerstva zahraničních věcí Pierrem Lévym a jeho spolupracovníky byla kromě evropských témat projednána také bilaterální relace a projekty vzájemné česko-francouzské spolupráce, kam spadá i oblast energetiky.[114]

O necelé dva měsíce později, 3.–4. 6. 2015, se pak ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek zúčastnil v Paříži ministerského zasedání Rady Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Na okraj zasedání jednal také s francouzským ministrem zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje Laurentem Fabiusem. Tématem jednání ministrů byla vzájemná spolupráce vyplývající z Akčního plánu strategického partnerství na období let 2014–2018 (dále jen Akční plán), včetně nových možností ekonomické a energetické spolupráce.[115]

Lubomír Zaorálek naopak přijal L. Fabiuse 23. 8. 2015 v Černínském paláci. Ministři se shodli na tom, že vztahy obou zemí jsou na vysoké úrovni. V této souvislosti hovořili o konkrétních možnostech, jak naplnit Akční plán, který pokrývá aktivity obou zemí.[116] Francouzský ministr dále podotkl, že *„ČR a Francie sdílejí v širokém rozsahu názory na diverzifikaci energetických zdrojů“*,[117] čímž podtrhl dlouhodobě podobný postoj obou zemí na problematiku energetické bezpečnosti a nástrojů k jejímu zabezpečení. V souvislosti s plánovaným vypsáním tendru na dostavbu dvou jaderných bloků v JE Dukovany a JE Temelín pak L. Fabius během své návštěvy jasně zdůraznil, že pokud se v *„ČR znovu vypíše tendr na dostavbu JE Temelín, francouzská strana do něj podá nabídku“*.[118] Zároveň vyzdvihl, že Francie nedávno svou politiku ohledně jaderné energie „zreorganizovala“ a vše by tedy nově řešila energetická společnost EDF.

O den později, 24. 8. 2015, se v sídle MZV ČR uskutečnilo setkání předsedy vlády Bohuslava Sobotky a Laurenta Fabiuse. Jedním z hlavních témat společného setkání byly vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Francií a návrhy na konkrétní realizaci Akčního plánu. Tématem diskuse byla také spolupráce v oblasti jaderné energetiky a obrany.[119]

V neposlední řadě se předseda vlády 30. 11. 2015 setkal s francouzským prezidentem Françoisem Hollandem v Paříži na úvod konference o změnách klimatu, kde ocenil obrovský přínos a úsilí, kterým Francie podpořila proces klimatického vyjednávání. Zároveň B. Sobotka ve svém projevu vyzval přítomné představitele k přijetí ucelené právně závazné smlouvy, jež zajistí, aby nárůst průměrné globální teploty nepřekročil dva stupně Celsia ve srovnání s předindustriální úrovní. Součástí této smlouvy musejí být podle Sobotky všechny ekonomiky, jak rozvinuté, tak rozvojové, a všichni, kdo výrazně přispívají k produkci emisí skleníkových plynů. *„Pouze taková univerzální účast v rámci nové smlouvy může zajistit skutečnou změnu současných rostoucích trendů emisí skleníkových plynů, přispívajících ke změně klimatu.“*[120]

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Energetika představuje dlouhodobě a intenzivně diskutované téma českého politického diskurzu a rok 2015 v tomto ohledu nebyl výjimkou. Ve sledovaném období všechny výše zmíněné otázky a témata vnějších energetických vztahů výrazně ovlivňovaly rozhodování jednotlivých institucionálních aktérů ČR a v jejich rámci klíčových politických činitelů, stejně jako intenzitu jejich činností a byly přítomny v jejich vystoupeních, projevech a jednáních se zahraničními protějšky.

S ohledem na tyto skutečnosti byla ve vnějších energetických vztazích České republiky v roce 2015, podobně jako o rok dříve, nejvíce aktivní vláda ČR prostřednictvím premiéra Bohuslava Sobotky, který dále o energetice jednal např. s představiteli Srbska, Arménie, Jižní Koreje. Stejně tak byla aktivita ve vnějších energetických vztazích České republiky patrná i ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu ČR v podobě ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka, jenž dále diskutoval o energetice např. s představiteli Ukrajiny, Spojených arabských emirátů, Kuvajtu a Ománu, a jeho náměstka Pavla Šolce a později Lenky Kovačovské, Ministerstva zahraničních věcí ČR prostřednictvím ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka, politického tajemníka ministerstva Petra Druláka a především vládního zmocněnce ČR pro energetickou bezpečnost Václava Bartušky a jeho tajemnice Jitky Holubcové a částečně i Ministerstva životního prostředí prostřednictvím ministra životního prostředí Richarda Brabce, který dále jednal o energetice např. s představiteli Gruzie, a jeho náměstka Jana Kříže. V neposlední řadě byl ve vnějších energetických vztazích ČR aktivní i prezident ČR Miloš Zeman, jenž dále o energetice jednal např. s představiteli Jordánska, Ázerbájdžánu a Jižní Koreje.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Stejně jako rozhodující političtí činitelé ČR, také všechna tuzemská média se v roce 2015 zabývala řadou témat vnitřní a vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky ČR. Z těchto témat pak většina českých deníků (*Hospodářské noviny*, *E15*, *Právo*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta Dnes* a *Haló noviny*), ale i internetový portál *Česká pozice*, *Euroskop* a *Euractiv* věnovaly zvýšenou pozornost zejména projektu energetické unie. Například internetový portál *Euractiv* se ptal čtyř českých poslanců a europoslanců na význam energetické unie pro Českou republiku a také na problémy tohoto projetu. Všichni tři europoslanci, tj. Pavel Poc (ČSSD), Evžen Tošenovský (ODS) a Luděk Niedermayer (TOP 09) a jeden poslanec Michal Kučera (TOP 09), zdůraznili přínos energetické unie především v podobě zavádění chytrých přenosových sítí (*smart grids*), posílení energetické bezpečnosti, dokončení energetického trhu a dobudování energetické infrastruktury. Zároveň se všichni shodli, že určitým problémem energetické unie můžou být její až příliš ambiciózní plány a záměry, ale také množství a různorodost dotačních programů pro obnovitelné zdroje.[121]

Velkou pozornost věnovala česká média také otázce prolomení či zachování limitů těžby uhlí v dole Bílina a ČSA. Vedle výhod a dopadů spojených s prolomením limitů těžby uhlí se česká média podrobně zabývala i veřejnou diskusí o této otázce. Zatímco občané zasažených obcí, část regionální exekutivy i řada zastánců tzv. zelené energie byli proti těžbě z důvodu zachování uhlí pro budoucí generace, naopak odboráři, energetici a hlavní představitelé průmyslu se přikláněli k dotěžení zásob uhlí z důvodu posílení energetické bezpečnosti České republiky a omezení její závislosti na drahých importech energetických surovin z politicky a ekonomicky nestabilních regionů světa, ale také kvůli zachování pracovních míst apod.[122]

Dalším velkým tématem pro česká média bylo rozhodnutí vlády ČR o budoucí výstavbě dvou nových bloků v jaderných elektrárnách v Dukovanech a Temelíně a plán společnosti ČEZ na vypsání tendru na dodávky jaderného paliva pro JE Temelín. Média si vedle názoru českých politických představitelů, kritiky se strany ekologických organizací a zájmů zahraničních firem z Ruska, USA, Francie, Japonska a Jižní Koreje všímala v této souvislosti také postoje Čechů k jaderné energii. Podle průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění Akademie věd ČR z května 2015 je většina Čechů pro zachování, nebo navýšení podílu jaderné energetiky na výrobě elektřiny. Téměř 50 % lidí je také pro dostavbu třetího a čtvrtého bloku jaderné elektrárny Temelín. Jinak řečeno, k rozšíření výroby jaderné energie se staví kladně 22 % lidí, podle 45 % lidí by měl podíl jádra zůstat na současné úrovni. Skupina lidí, která by uvítala snížení podílu jaderné energetiky, je 22 %, zbývajících 11 % neví. Větší obavy z používání jaderné energie má ⅓ Čechů.[123]

V neposlední řadě se česká média zaměřila na ruské energetické zájmy v České republice a na úrovni EU. V případě ČR a energetických zájmů RF převzala řada českých internetových portálů a deníků některé výsledky *Výroční zprávy Bezpečnostní informační služby za rok 2014*, která ve vztahu k energetice upozorňuje, že Rusko nepovažuje boj o českou jadernou energetiku za ztracený. Zároveň podle zprávy BIS: *„zájem ruské moci o českou jadernou energetiku v méně nápadných formách trvá. Oproti předchozímu období se ruské zájmy v ČR rozšířily (Temelín, Dukovany, dodávky jaderného paliva). S tím pak logicky souvisí ruský zájem o novou energetickou koncepci České republiky jako celek a o všechny subjekty, které mají na naplňování energetické koncepce byť jen zprostředkovaný vliv.“*[124] V případě energetických zájmů RF v Evropské unii si česká média všímala zejména ruského projektu výstavby plynovodu Nord Stream 2, který rozdělil členské státy EU na dva tábory, a to na odpůrce (zejména středoevropské a východoevropské země) a zastánce (především západoevropské země).[125]

ZÁVĚR

Stejně jako předchozí rok 2014, také následující rok 2015 v oblasti vnějších energetických vztahů České republiky ukázal na *omezenou politizaci* české diskuse o některých otázkách spojených s vnější dimenzí energetické bezpečnosti. Zatímco téma vnější energetické politiky a s ní související otázky energetické bezpečnosti bylo v roce

2015 přítomno v politické debatě institucionálních aktérů ČR, tj. prezidenta, předsedy vlády, MPO, MZV a MŽP, otázce vnějších energetických vztahů České republiky se většina politických aktérů, tj. politických stran a hnutí, příliš nevěnovala. Zároveň v roce 2015 panoval mezi institucionálními a v omezené míře také politickými aktéry ČR velmi podobný nebo jen částečně odlišný názor na řadu energetických témat vnějších vztahů ČR, proto lze hovořit pouze o *omezené polarizaci* české diskuse. Tyto dvě skutečnosti v roce 2015 významným způsobem působily a determinovaly zahraničněpolitickou pozici a jednání ČR ve vnějších energetických vztazích, kde je třeba odlišit multilaterální a bilaterální rovinu.

Na multilaterální úrovni v rámci EU a V4 podporovala Česká republika v roce 2015, stejně jako v roce 2014, ve vnějších energetických vztazích dva postoje. Na jedné straně ČR v roce 2014 obhajovala *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání* a *spolupracující pozice*. V tomto ohledu Česká republika např. během roku opakovaně podpořila projekt energetické unie a společně s partnery z V4 prosadila do stávajícího návrhu energetické unie významné úpravy, podpořila jednání EU s USA o TTIP, společně s dalšími státy EU prosazovala právo členských států rozvíjet jadernou energii a rozhodovat samostatně o složení energetického mixu, zdůraznila nutnost posílení energetické bezpečnosti v podobě dokončení plně liberalizovaného vzájemně propojeného energetického trhu a v neposlední řadě se postavila proti realizaci plynovodu Nord Steam 2. Na straně druhé pak ČR přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání* a *neutrální pozice*, když se během roku 2015 společně s dalšími zeměmi V4 tradičně stavěla spíše kriticky k otázce další podpory OZE, snižování emisí CO_2, některým opatřením v oblasti snižování energetické účinnosti, ale svým jednáním tyto otázky neblokovala ani nevetovala a naopak na pařížské konferenci o změnách klimatu na listopadu a prosince podpořila proces klimatického vyjednávání a vyzvala přijetí ucelené právně závazné smlouvy. Zároveň po kritice ze strany zemí V4 se ČR přes odmítnutí podepsat dopis proti realizaci plynovodu Nord Stream 2 znovu postavila na stranu odpůrců jeho vybudování.

Podobně na bilaterální úrovni Česká republika ve svých vnějších energetických vztazích adoptovala v roce 2015, stejně jako v předešlém roce 2014, *proaktivním jednání* a *spolupracující pozici* a snažila se o *vytváření společné politiky*. Tento postoj byl asi nejvíce patrný na příkladu otázky posílení české a unijní energetické bezpečnosti, např. prostřednictvím většího využití jaderné energie, kterou ČR v průběhu roku 2015 ve svých bilaterálních energetických vztazích s Rakouskem a SRN podporovala a v případě USA a Francie se dokonce s těmito státy snažila také spolupracovat, ale nikomu ji z těchto států nevnucovala. V případě energetických vztahů s Ruskem pak ČR v roce 2015 přijala *adaptaci na vnější politiku*, jež byla výsledkem *reaktivního jednání* a *neutrální pozice*. Na jednu stranu ČR akceptovala vnější energetickou politiku EU vůči RF, podpořila posílení energetické bezpečnosti EU a snížení unijní energetické závislosti na RF a zároveň souhlasila se sankcemi EU vůči Rusku. Na druhou stranu ČR jasně zdůraznila, že bude s RF i nadále jednat a spolupracovat v oblasti energetiky.

Poznámky

1 K tomu srov. Tichý, Lukáš (2015): Energetika ve vnějších vztazích České republiky. In: Kořán, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 342–362.

2 *Rusko zastavilo dodávky plynu na Ukrajinu, může to ovlivnit i tranzit*. E15.cz, 25. 11. 2015. On-line: **goo.gl/2BFZbQ**.

3 Baret, Daniel (2015): *Rusko varovalo EU: Zastavíme tranzit plynu přes Ukrajinu a dodáme ho jinam*. Reflex, 15. 1. 2015. On-line: **goo.gl/Qi2COL**.

4 *Deset zemí včetně Česka: Omezit ukrajinskou trasu plynu není dobrý nápad*. ČT24, 27. 11. 2015. On-line: **goo.gl/SQcigZ**.

5 *Podle ČR a dalších devíti zemí je Nord Stream 2 proti zájmům EU*. České noviny, 27. 11. 2015. On-line: **goo.gl/AcIMCI**.

6 *Shell začal dodávat přes Slovensko plyn na Ukrajinu*. ČT24, 15. 4. 2015. On-line: **goo.gl/L7WRvC**.

7 *Zpráva o situaci v oblasti vztahů mezi EU a Ruskem (2015/2001(INI))*. Evropský parlament, 13. 5. 2015. On-line: **www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0162+0+DOC+XML+V0//CS**.

8 *Gazprom zneužívá svého postavení na trhu, tvrdí Evropská komise*. Blesk.cz, 22. 4. 2015. On-line: **goo.gl/vGhbXp**.

9 *Země EU se shodly na prodloužení a posílení sankcí proti Rusku*. Český rozhlas, 29. 1. 2015. On-line: **goo.gl/7tZfGA**.

10 MPO ČR:*Ministři EU jednali o TTIP a setkali se se svými protějšky ze zemí Východního partnerství*, 7. 5. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument157920.html**.

11 *Írán kývl na jadernou dohodu, žádnou bombu vyrábět nebude*. Novinky.cz, 14. 7. 2015. On-line: **goo.gl/mQwzkk**.

12 *Začne Brusel spolupracovat s Íránem? Brzy zahájí jednání na vysoké úrovni*. E15.cz, 28. 7. 2014. On-line: **goo.gl/3kla0k**.

13 *Energie v březnu 2015*. Euroskop.cz, 9. 4. 2015. On-line: **www.euroskop.cz/8440/25602/clanek/energie-v-breznu-2015/**.

14 *Česko přerušení dodávek plynu na Ukrajinu neohrožuje. Evropa je zásobena dobře*. Aktuálně.cz, 27. 11. 2015. On-line: **goo.gl/v60veM**; *Kyjev prý ministra Mládka ujistil spíše o tranzitu ropy, než plynu*. Denik.cz, 17. 2. 2015. On-line: /**www.denik.cz/ekonomika/kyjev-pry-ministra-mladka-ujistil-spise-o-tranzitu-ropy-nez-plynu-20150217.html**.

15 Tamtéž.

16 *Česko se pod dopis proti rozšíření Nord Streamu nepodepíše*. Týden.cz, 2. 12. 2015. On-line: **goo.gl/KLoHAp**; *Plán Gazpromu destabilizuje Ukrajinu, míní Sobotka. Nechápe Brusel.* ČTK, 13. 9. 2015

17 *Sobotka: Energetická unie zvýší spolehlivost dodávek*. E15.cz, 2. 4. 2015. On-line: **goo.gl/MTzvNF**.

18 *Mládek chce větší zásobníky plynu, mají pokrýt 50 procent spotřeby*. E15.cz, 17. 9. 2015. On-line: **goo.gl/kUOYjp**.

19 *Zaorálek jednal s prezidentem Íránu. O konfliktech v regionu i o uprchlících*. ParlamentníListy.cz, 7. 9. 2015. On-line: **goo.gl/U6Os66**.

20 *Mládek chce větší zásobníky plynu, mají pokrýt 50 procent spotřeby*, op. cit.

21 *Vláda rozhodla o prolomení limitů na lomu Bílina. Těžba se zastaví 500 metrů od domů*. Aktuálně.cz, 19. 10. 2015. On-line: **goo.gl/1MiuYy**.

22 Tamtéž.

23 Tamtéž.

24 Tamtéž.

25 Tamtéž.

[26] Sobotka: *V Dukovanech i Temelíně budou nové bloky elektráren*. Aktuálně.cz, 23. 5. 2015. On-line: **goo.gl/JfBwre**.
[27] *Ať Temelín staví zvláštní státní firma, chce Mládek. Babiš je ale proti*. Hospodářské noviny, 15. 6. 2015.
[28] Tamtéž.
[29] Tamtéž.
[30] *Šéf ČEZ: Každý jaderný blok bude stát až 150 miliard*. E15.cz, 3. 6. 2015. On-line: **goo.gl/M5RYZq**.
[31] MPO ČR: *Národní akční plán jaderné energetiky v České republice*, 30. 11. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument166679.html**.
[32] MPO ČR: *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky*, 19. 5. 2015. On-line: **www.mpo.cz/dokument158012.html**.
[33] MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.
[34] Tamtéž.
[35] MO ČR: *Bezpečnostní strategie České republiky*, 4. 2. 2015. On-line: **www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf**.
[36] Tamtéž.
[37] Tamtéž.
[38] MO ČR: *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*, 15. 6. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088**.
[39] MO ČR: *Koncepce výstavby Armády České republiky 2025*, 21. 12. 2015. On-line: **www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088**.
[40] *Energie v březnu 2015*. Euroskop.cz, 9. 4. 2015. On-line: **www.euroskop.cz/8440/25602/clanek/energie-v-breznu-2015/**.
[41] Tamtéž.
[42] Tamtéž.
[43] *HK ČR: Zodpovědnost za energetický mix by měly nést členské státy EU*. Tretiruka.cz, 25. 2. 2015. On-line: **www.tretiruka.cz/news/hk-cr-zodpovednost-za-energeticky-mix-by-mely-nest-clenske-staty-eu-/**.
[44] Tamtéž.
[45] Tamtéž.
[46] *ČR chce s dalšími státy vybojovat v EU větší podporu atomovým elektrárnám*. Svobodnymonitor.cz, 6. 3. 2015. On-line: **/goo.gl/6ZP5wm**.
[47] *Brusel tlačí kvůli ruskému jádru*. Lidové noviny, 9. 3. 2015, s. 13.
[48] Vláda ČR: *Premiér Bohuslav Sobotka jednal na zasedání Evropské rady o podobě energetické unie*, 20. 3. 2015. On-line: **goo.gl/3br78Q**.
[49] Tamtéž.
[50] *Sobotka: Energetická unie přinese ČR větší bezpečnost dodávek*. E15.cz, 2. 4. 2015. On-line: **goo.gl/cTHgrb**.
[51] ČSSD: *Premiér Sobotka po jednání s místopředsedou Evropské komise Šefčovičem: Prioritou české vlády je dokončení vnitřního trhu s energií*, 26. 5. 2015. On-line: **goo.gl/pRVuwM**.
[52] *EU zveřejnila první Zprávu o stavu energetické unie*. Euroskop.cz, 23. 11. 2015. On-line: **www.euroskop.cz/9007/26607/clanek/eu-zverejnila-prvni-zpravu-o-stavu-energeticke-unie/**.
[53] *Plynovod ČR-Polsko a ropovod z Litvínova do SRN mezi projekty EU*. Financninoviny.cz, 18. 11. 2015. On-line: **goo.gl/Lnl7lF**.
[54] Vláda ČR:*Vláda schválila mandát pro premiéra na jednání Evropské rady*, 14. 12. 2015. On-line: **www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=138110&tmplid=50**.
[55] *Evropská rada bude dnes řešit jednotný digitální trh a energetickou unii*. Ekonomicky-denik.cz, 18. 12. 2015. On-line: **goo.gl/cxjAeD**.
[56] *Gazprom rozšíří Nord Stream a dostane se k německému plynu*. Týden.cz, 4. 9. 2015. On-line: **goo.gl/1KA6Yz**.

[57] *Rozšíření plynovodu přes Německo ohrozí Kyjev, stěžuje si ČR i další země*. iDNES.cz, 27. 11. 2015. On-line: **goo.gl/u9mztx**.
[58] Tamtéž.
[59] Dále srov. *Česko se pod dopis proti rozšíření Nord Streamu nepodepíše*. Týden.cz, 2. 12. 2015. On-line: **goo.gl/KLoHAp**.
[60] *Sobotka se postavil proti rozšíření plynovodu Nord Stream. Zastání před Merkelovou našel i u Tuska*. iHNeD.cz, 18. 12. 2015. On-line: **goo.gl/rBYKGo**.
[61] *Gazprom zneužívá svého postavení na trhu, tvrdí Evropská komise*. Blesk.cz, 22. 4. 2015. On-line: **goo.gl/vGhbXp**.
[62] *Bartuška: Gazprom buď nakonec uzná pravidla EU, nebo opustí trh*. E15.cz, 28. 4. 2015. On-line: **goo.gl/fexqZz**.
[63] *EU prodloužila sankce vůči Rusku do ledna 2016*. Kurzy.cz, 22. 6. 2015. On-line: **www.kurzy.cz/zpravy/382115-eu-prodlouzila-sankce-vuci-rusku-do-ledna-2016/**.
[64] Ministr Zaorálek: *Energetická unie bude jedním z hlavních témat našeho předsednictví*. Parlamentní listy.cz, 24. 3. 2015. On-line: **goo.gl/ueFmUx**.
[65] Vláda ČR: *Předsednictví ČR ve skupině V4: Prioritami je energetika i vnitřní soudržnost*, 1. 7. 2015. On-line: **goo.gl/UT6om6**.
[66] Vláda ČR: *Premiéři V4 přijali společné prohlášení ke klíčovým tématům prosincové ER*, 3. 12. 2015. On-line: **goo.gl/xdwrpr**.
[67] Vláda ČR: *V4 přijala společné prohlášení k tématům Evropské rady, jednání se zúčastnil i britský premiér Cameron*, 17. 12. 2015. On-line: **goo.gl/AnsljK**.
[68] Tamtéž.
[69] *České předsednictví V4 a konference k energetickým otázkám*. Energetický regulační úřad, 16. 7. 2015. On-line: **www.eru.cz/-/ceske-predsednictvi-v4-a-konference-k-energetickym-otazkam**.
[70] Tamtéž.
[71] Vláda ČR: *Premiéři ČR, Rakouska a Slovenska založili ve Slavkově nový formát regionální spolupráce*, 29. 1. 2015. On-line: **goo.gl/4wli9i**.
[72] Senát PČR: *Závěry z jednání evropských výborů parlamentů zemí V4*, 16. 4. 2015. On-line: **www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=1890**.
[73] Tamtéž.
[74] *Do Polska dorazil první tanker se zkapalněným zemním plynem*. E15.cz, 11. 12. 2015. On-line: **goo.gl/45Ssb7**.
[75] *Prezidenti V4 a Chorvatska se shodli na potřebě posílit ochranu hranic EU*. Český rozhlas, 9. 10. 2015. On-line: **goo.gl/CgH1Me**.
[76] Tamtéž.
[77] *Ukrajina musí zůstat hlavní trasou pro tranzit plynu, říká Mládek*. E15.cz, 4. 12. 2015. On-line: **goo.gl/pw2vW7**.
[78] *Česko se pod dopis proti rozšíření Nord Streamu nepodepíše*. Týden.cz, 2. 12. 2015. On-line: **goo.gl/KLoHAp.**
[79] Tamtéž.
[80] *Rakouští ekologové se bojí Dukovan. Podepsali petici*. Týden.cz, 20. 2. 2015. On-line: **www.tyden.cz/rubriky/domaci/rakousti-ekologove-se-boji-dukovan-podepsali-petici_334061.html**.
[81] *Rakouští politici kritizují plány ČR postavit nové reaktory*. Novinky.cz, 24. 5. 2015. On-line: **goo.gl/JCkMV2**.
[82] Tamtéž.
[83] *Ministr životního prostředí se v Thayatalu sešel se svým rakouským protějškem. Poprvé po šesti letech*. Správa Národního parku Podyjí, 22. 7. 2015. On-line: **goo.gl/bhr73o**.
[84] Tamtéž.
[85] *Ministr Zaorálek bude jednat s rakouským ministrem a hejtmany*. ParlamentníListy.cz, 18. 8. 2015. On-line: **goo.gl/9j7UwQ**.

86 Vláda ČR: *Předseda vlády se sešel s předsedou Spolkové rady Rakouska*, 6. 11. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/predseda-vlady-se-sesel-s-predsedou-spolkove-rady-rakouska--136729/**.

87 *Česko opět čelilo náporu přebytečné elektřiny z Německa*. Elektřina.cz, 10. 2. 2015. On-line: **www.elektrina.cz/problemy-ceps-kvuli-nemecke-elektrine**.

88 *Německo investuje miliardy, aby vyřešilo problémy s přetoky elektřiny*. ČT24, 17. 2. 2015. On-line: **goo.gl/t7TTMx**.

89 *Němečtí ekologové chtějí zastavit britskou jadernou elektrárnu*. Denik.cz, 24. 4. 2015. On-line: **goo.gl/EhLTSn**.

90 Tamtéž.

91 *Dukovany dostanou přednost před Temelínem při stavbě nového bloku*. ČT24, 23. 4. 2015. On-line: **goo.gl/os360D**.

92 *Sobotka u Merkelové: Jsme připraveni doložit, že nafta v kauze Viktoriagruppe byla naše*. iHNeD.cz, 4. 5. 201ř. On-line: **goo.gl/Tl56oI**.

93 Tamtéž.

94 *Česko podepsalo s Německem dohodu o strategickém dialogu*. E15.cz, 3. 7. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/domaci/politika/cesko-podepsalo-s-nemeckem-dohodu-o-strategickem-dialogu-1206196**.

95 *Vládní zmocněnec Bartuška: EPH i ČEZ podceňují dopady konfliktu s Ruskem*. Hospodářské noviny, 22. 4. 2015.

96 Tamtéž.

97 Tamtéž.

98 Tamtéž.

99 *Brusel tlačí kvůli ruskému jádru*. Lidové noviny, 9. 3. 2015, s. 13.

100 *Česko přerušení dodávek plynu na Ukrajinu neohrožuje. Evropa je zásobena dobře*. Aktuálně.cz, 27. 11. 2015. On-line: **goo.gl/v60veM**.

101 *Zeman se sešel s Putinem, jednali i o české pohledávce*. Aktálně.cz, 9. 5. 2015. On-line: **goo.gl/4Ps8W8**; *Zeman se v Číně sešel s Putinem, řešili islamisty i protiruské sankce*. iDNES.cz, 3. 9. 2015. On-line: **goo.gl/DiCr0T**.

102 *Mládek na Urale loboval za český projekt elektrárny na polárním kruhu*. E15.cz, 10. 7. 2015. On-line: **goo.gl/qqQ2i2**.

103 *ČEZ plánuje strategický tendr na jaderné palivo*. Respekt, 25. 1. 2015. On-line: **www.respekt.cz/fokus/cez-planuje-strategicky-tendr-na-jaderne-palivo**.

104 *Kdo zásobí Temelín? Bitva se vede i o jaderné palivo*. Euractiv.cz, 12. 1. 2015. On-line: **goo.gl/v6WioA**.

105 Tamtéž.

106 *ČEZ plánuje strategický tendr na jaderné palivo*. Respekt, 25. 1. 2015. On-line: **www.respekt.cz/fokus/cez-planuje-strategicky-tendr-na-jaderne-palivo**.

107 ČSSD: *M. Poche: Bude do Evropy proudit plyn z USA?* 24. 4. 2015. On-line: **www.cssd.cz/media/cssd-v-mediich/bude-do-evropy-proudit-plyn-z-usa/**.

108 Vláda ČR: *Premiér Bohuslav Sobotka jednal na zasedání Evropské rady o podobě energetické unie*, 20. 3. 2015. On-line: **goo.gl/3br78Q**.

109 *Tomáš Prouza: TTIP není smlouva s ďáblem*. ParlamentníListy.cz, 7. 6. 2015. On-line: **www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Tomas-Prouza-TTIP-neni-smlouva-s-dablem-378526**.

110 MZV ČR: *Návštěva ministra Jana Mládka v USA*, 18. 5. 2015. On-line: **www.mzv.cz/washington/cz/obchod_a_ekonomika/novinky/navsteva_ministra_jana_mladka_v_usa.html**.

111 MPO ČR: *Ministr Mládek v USA podpoří český letecký průmysl, bude jednat s americkými investory a politiky a vystoupí na prestižním Atlantic Council*, 13. 5. 2015. On-line: **www.mpo.cz/zprava157969.html**.

112 *Sobotka a Zaorálek jednali s americkým viceprezidentem Bidenem*. Novinky.cz, 29. 9. 2015. On-line: **goo.gl/6GTCQX**.

113 MZV ČR: *MZV hostilo Strategický dialog ČR–USA*, 18. 6. 2015. On-line: **goo.gl/WQi67e**.

114 MZV ČR: *Návštěva státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy v Paříži*, 4. 5. 2015. On-line: **goo.gl/JefaWh**.

115 MZV ČR: *Ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek navštívil Francii*, 9. 6. 2015. On-line: **goo.gl/w1gUzk**.

116 MZV ČR: *Ministr Zaorálek přijal ministra zahraničí Francie*, 23. 8. 2015. On-line: **goo.gl/v8fZpr**.

117 *Francie má stále zájem o dostavbu Temelína, oznámil Fabius*. E15.cz, 23. 8. 2015. On-line: **goo.gl/wRiADZ**.

118 Tamtéž.

119 MZV ČR: *Premiér jednal s francouzským ministrem zahraničí o strategickém partnerství a migrační krizi*, 24. 8. 2015. On-line: **goo.gl/Nq8rMH**.

120 MZV ČR: *Předseda vlády se v Paříži zúčastnil zahájení klimatické konference*, 1. 12. 2015. On-line: **goo.gl/Nq8rMH**.

121 *ANKETA: Co přinese energetická unie České republice?* Euractiv.cz, 19. 3. 2015. On-line: **goo.gl/PJykKb**.

122 *Vláda rozhodla o prolomení limitů na lomu Bílina. Těžba se zastaví 500 metrů od domů*. Aktuálně.cz, 19. 10. 2015. On-line: **goo.gl/1MiuYy**.

123 *Průzkum: Většina Čechů je pro zachování a růst jaderné energie*. E15.cz, 9. 6. 2015. On-line: **goo.gl/p0m0Fy**.

124 Dále srov. *BIS vydala výroční zprávu, varuje před ruskými a čínskými špiony*. ČT24, 4. 9. 2015. On-line: **goo.gl/hXiWCT**; *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2014*. BIS, 4. 9. 2015 On-line: **goo.gl/Q8OpuW**.

125 *Rozšíření Nord Streamu jde proti zájmům EU, říká Česko a další země*. E15.cz, 27. 11. 2015. On-line: **goo.gl/XXFlLN**.

Kapitola 20

Rozvojový rozměr české zahraniční politiky

Ondřej Horký-Hlucháň

ROK ROZVOJE V ZAJETÍ MIGRACE[1]

Poprvé od roku 1983, kdy Evropská společenství založila tradici tematických roků, se ten letošní věnoval působení Evropské unie navenek.[2] Volba Evropského roku pro rozvoj 2015 se vztáhla k symbolickému milníku konce platnosti Rozvojových cílů tisíciletí. Zároveň předznamenala postupné propojování oddělených agend globálního a udržitelného rozvoje na půdě Organizace spojených národů jako jednotného rámce sociálního a ekonomického rozvoje v planetárních hranicích. Jejich spojení vyvrcholilo v září v New Yorku, kde Valné shromáždění OSN schválilo Agendu 2030 a jejích sedmnáct Cílů udržitelného rozvoje představujících obrovskou výzvu pro rozvojové a další politiky zemí globálního Severu i Jihu. V tomto duchu byl spuštěn i Evropský rok pro rozvoj pod heslem *„Náš svět, naše důstojnost, naše budoucnost“*.[3] To poněkud příznačně kontrastovalo s užším a techničtějším charakterem zastřešujícího národního tématu *„propojování činností neziskového, soukromého a veřejného sektoru v oficiální zahraniční rozvojové spolupráci“*.[4]

Loňská kapitola této knižní řady konstatovala, že zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) v roli jednoho z nástrojů zahraniční politiky *„zůstává jako možná odpověď na starosti a obavy českých občanů a občanek nevyužita“*, a to zejména s ohledem na ozbrojené konflikty v jižním a východním sousedství Evropské unie a následné migrační tlaky.[5] Kapitolu uzavřela otázka, zda se díky zvýšené pozornosti globální rozvojové a klimatické agendě v roce 2015 *„podaří tento prostor alespoň trochu vyplnit“*.[6] Odpověď je rozporuplná. Následující přehled a zhodnocení ukazuje, že k výrazným změnám charakteristik klesající *polarizace* a vysoké *technokratizace* v oblasti rozvojové spolupráce v daném roce nedošlo. Naopak ale od roku 2007, který tato ediční řada pokrývá, bezprecedentně posílila její současná *politizace* soustředěná kolem teze

„pomáhat na místě“ jako preventivního opatření proti uprchlictví a migraci ze zdrojových a tranzitních zemí. V unijním měřítku podle analytického rámce této knihy však nešlo ani tak o proaktivní chování české zahraniční politiky jako o reakci na téměř konsenzuální odmítnutí českých politických představitelů přijímat potenciální uprchlíky a migranty v České republice ve větším než symbolickém množství a jako zdánlivé alternativní řešení evropské uprchlické krize (kvůli zaměření na dlouhodobé příčiny místo na akutní problémy). Domácí rámování migrace jako zásadní bezpečnostní hrozby zároveň vytlačilo předchozí debatu o lidskoprávním rozměru české zahraniční politiky v roce předcházejícím.

Současné označení rozvojové politiky jako zpolitizovanější a zároveň neméně technokratické se může zdát jako rozporuplné. Dává však smysl, protože se odehrálo na rozdílných úrovních. Účelová sekuritizace či jinak řečeno bezpečnostní rámování rozvojové spolupráce a humanitární pomoci v politickém prostoru totiž do praxe zahraniční rozvojové spolupráce „neprokapala“ či jen velmi omezeně a diferencovaně v jednotlivých nástrojích. Rok 2015 totiž podobně jako rok 2014 zaznamenal jen malé zvýšení objemu prostředků zahraniční rozvojové spolupráce, a to prakticky pouze v její složce humanitární pomoci v gesci MZV. Ukazatel oficiální rozvojové pomoci (ODA) však narostl o více než půl miliardy Kč, což představuje podle předběžných čísel reálný nárůst o více než desetinu, z toho polovina formou vázaných příspěvků mezinárodním organizacím a regionálním fondům, zbytek pak i díky účetním započítáním nákladů na přijetí uprchlíků zejména v českých detenčních zařízeních.[7] Klíčové však je, že naprostá většina nově mobilizovaných finančních zdrojů pomoci do zahraničí spadá formou usnesení vlády pod nový *Program Ministerstva vnitra na asistenci uprchlíkům v regionech původu a prevenci velkých migračních pohybů*, ukotvení a posílení jeho stávajícího programu MEDEVAC a další *ad hoc* příspěvky iniciované Ministerstvem vnitra ČR (MV) a ne Ministerstvem zahraničních věcí (MZV).

Zásadní novum roku 2015 tedy představuje razantní nástup Ministerstva vnitra ČR pod vedením místopředsedy ČSSD Milana Chovance do původně zahraničněpolitické oblasti, který umožnila politizace pomoci jako nástroje zajištění vnitřní bezpečnosti. Tato změna stojí minimálně proti duchu stávajícího znění *Zákona o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci*, podle kterého MV *„poskytuje humanitární pomoc do členských států Evropské unie a jiných států tvořících Evropský hospodářský prostor“* (EHP) a MZV *„poskytuje humanitární pomoc do států mimo Evropskou unii a Evropský hospodářský prostor a rozhoduje o jejím rozsahu a formě“* s tím, že v součinnosti s ministerstvem vnitra postupuje MZV jen v případě při materiální a záchranářské pomoci, a s tím, že příspěvky mezinárodním organizacím a integračním seskupením jsou taxativně zmíněné formy humanitární i rozvojové pomoci, a měla by tedy pro ně platit dělba práce stanovená zákonem.[8]

Cílem této kapitoly není najít příčiny nadvlády vnitrobezpečnostního přístupu MV nad zahraničněpolitickým přístupem MZV analýzou vládního či dokonce vnitrostranického uspořádání tím spíše, že podobná analýza by neumožnila správné vyhodnocení role jednotlivých aktérů bez důkladné znalosti širokých rozhodovacích procesů nejen na vládní, ale i mezivládní a evropské úrovni a bez srovnání s dalšími státy Unie. Kapitola může spíše přispět jako podklad pro návazný výzkum o vymezování hranic

mezi vnitřními politikami a zahraniční politikou v Česku a mezi politikou spravedlnosti a vnitřními věcmi na straně jedné a zahraničními věcmi a bezpečnostní politikou na straně druhé v Evropské unii. To ovšem nic nemění na tom, že aktérem, kterému se podařilo okamžitě mobilizovat takřka konsenzuální politický diskurz „pomoci na místě" pro získání bezprecedentních dodatečných prostředků ve vlastní gesci zůstává MV, zatímco MZV se podařilo na sklonku roku získat pouze příslib navyšování objemu rozvojové spolupráce v následujících letech. V obou případech se další realizace pomoci již odehrávala technokraticky a bez většího zájmu politiků, političek, veřejnosti a médií podobně jako v typickém případu zahraniční rozvojové spolupráce. Ostatní události a koncepční změny roku 2015 včetně schválení Agendy 2030 se pak odehrály ve stínu vnímané hrozby migrace.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Koncepce zahraniční politiky

Jako vyvrcholení politických změn na MZV po sněmovních volbách v roce 2013, o kterých pojednávala loňská kapitola, schválila vláda novou *Koncepci zahraniční politiky České republiky*.[9] Jednalo se výsledek poměrně participativního vnitroresortního procesu, kterého se zúčastnili i zástupci a zástupkyně akademické sféry a nevládního sektoru. Celkově oproti předchozím koncepcím jde o výrazně komplexnější dokument, takže neumožňuje přímé porovnání s minulostí. Nová koncepce minimálně svědčí o zásadně větší samozřejmosti a rozpracovanosti zahraniční rozvojové spolupráce, neboť zmizela od roku 1995 opakovaná mantra o ZRS jako *„integrální součásti zahraniční politiky ČR* [která] *přispívá k naplňování jejích cílů"*.[10] Rozvojová spolupráce naopak figuruje jako takřka multifunkční nástroj naplňování vícera cílů zahraniční politiky, a to primárně prosperity a udržitelného rozvoje, sekundárně lidské důstojnosti a lidských práv a částečně pak také bezpečnosti (zde konkrétně jako nástroje stabilizace a prevence mezinárodního terorismu a organizovaného zločinu tvorbou důstojnějších životních podmínek).[11] Chybí nicméně v části věnované šíření dobrého jména v zahraničí, k čemuž bezpochyby přispívá nejen v prioritních, ale díky malým lokálním projektům při úřadech do jisté míry i v neprioritních zemích.

Jakkoli je ekonomická diplomacie, mezi jejíž cíle patří podřízeně i *„podpora ekonomické udržitelnosti projektů rozvojové spolupráce"*, jmenována v oblasti prosperity a udržitelného rozvoje jako první z nástrojů, koncepce stanovuje mezi cíle ZRS i několik progresivních prvků konceptu Cílů udržitelného rozvoje: primární cíl odstraňování chudoby, snižování globálních nerovností, omezení změn klimatu nebo potvrzení podpory kolektivního závazku EU v podílu oficiální rozvojové pomoci na hrubém národním důchodu (ODA/HND) ve výši 0,7 %. V neposlední řadě obsahuje nově i klíčové úsilí v oblasti koherence politik jako *„souladu mezi zahraniční rozvojovou spoluprací a ostatními vládními politikami, které mohou mít dopad na cílové země"*.[12] V oblasti lidské důstojnosti a lidských práv figuruje po politice ochrany lidských práv a demokracie zahraniční rozvojová spolupráce též na druhém místě, a to

s tím, že podpora demokracie, lidských práv a transformace je tradičně uvedena nejen jako její sektorová priorita, ale také ve formě průřezových principů jako řádná správa věcí veřejných, šetrnost k životnímu prostředí a klimatu a dodržování lidských práv. *„Eliminaci chudoby"* a *„boj s nerovnostmi"* jako součásti nového pojetí udržitelného rozvoje pak také chápe jako prostředek k naplňování lidské důstojnosti podobně jako humanitární pomoc. I té dokument věnuje bezprecedentní prostor, který vyplňuje pojetí humanitární pomoci v duchu dosavadního směřování MZV.[13]

Dále ještě o rozvojové spolupráci pojednávají zmínky k několika konkrétním zemím či regionům. Celkově se tedy rozvojová spolupráce v nové koncepci rozprostřela takřka jako průřezový nástroj české zahraniční politiky, který je sám o sobě definován v duchu kontinuity, ovšem již v novém širším kontextu Agendy 2030. Přizpůsobení ZRS novým výzvám tedy leží teprve na návazné strategii *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010–2017* v gesci MZV a na strategickém dokumentu *Česká republika 2030* v gesci Úřadu vlády ČR, o jejichž přípravě kvůli těžišti práce bude informovat kapitola této knižní řady za rok 2016.[14] Vzhledem k střednědobému charakteru schvalovaných plánů ZRS (již v roce 2015 vláda schválila výhledové alokace pro léta 2016–2018, tedy za hranice platnosti stávající koncepce ZRS) však již na poradě vedoucích ZÚ v srpnu 2015 představil Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci (ORS) předběžnou, relativně konsenzuální tabulku prioritních zemí a sektorů, která zároveň navazuje na obdobně konsenzuální střednědobé vyhodnocení koncepce.[15]

Bezpečnostní strategie, strategie migrační politiky a Koncepce Ministerstva vnitra pro asistenci uprchlíkům a státům pod silnými migračními tlaky

V únoru schválená *Bezpečnostní strategie České republiky 2015* jen aktualizovala strategii z roku 2011, oblastí týkajících se rozvoje se nad rámec formulačních změn nedotkla a tzv. bezpečnostně rozvojový nexus stále podrobněji nerozebírá. Podobně jako zahraničněpolitická strategie chápe chudobu jen okrajově jako jednu z příčin nestability, radikalizace a tím pádem i jako bezpečnostní riziko.[16] Nová strategie nicméně zanechala zmínku o podpoře *„vzájemně výhodných ekonomických vztahů se surovinově vybavenými státy, včetně využití projektů rozvojové spolupráce"*, která nemá podporu v dalších dokumentech.[17] I vzhledem k bezprecedentnímu vstupu MV do zahraniční rozvojové spolupráce se tak jako nejdůležitější koncepční dokument roku 2015 jeví *Strategie migrační politiky České republiky* schválená vládou na konci července, tedy ještě později než lednový *Program Ministerstva vnitra na asistenci uprchlíkům v regionech původu a prevenci velkých migračních pohybů*, který se stal *ex ante* jedním z jejích nástrojů.[18]

Migrační strategie stanovuje jako jeden ze sedmi bodů svého shrnutí posílení aktivit *„s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, včetně podpory rozvoje zemí při zvládání migračních krizí"*.[19] V úvodu se pak zavazuje *„aktivně provádět vnější dimenzi migračních politik, včetně pomoci uprchlíkům a podpory bezpečnostní stabilizace a sociálně-ekonomického rozvoje zdrojových a tranzitních zemí migrace"* a tento bod dále rozvádí v bodě IV, ve kterém se na

bilaterální úrovni odvolává i na migrační program MV a jeho koherenci *„s ostatními sektorovými politikami“* ČR a EU *„včetně rozvojových a humanitárních aspektů“*.[20] V následném seznamu dílčích cílů na národní úrovni pak explicitně uvádí rozvojovou a humanitární, obchodní a bezpečnostní politiku jako *„další sektorové politiky“*, z čehož vyplývá, že přes nesporný charakter humanitární a rozvojové pomoci migrační strategie sebe sama vnímá jako odlišnou od zahraniční rozvojové spolupráce.[21]

Mezi cíle na národní úrovni ale strategie explicitně klade podporu *„sociálně-ekonomického rozvoje zemí i regionů původu i tranzitu“*, což je shodné s cíli ZRS, a mezi samotné nástroje klade kromě vlastního nového programu a rozvinutí programu MEDEVAC i *„posílení humanitární pomoci do zahraničí s důrazem na poskytování pomoci uprchlíkům a vnitřně vysídleným osobám v důsledku konfliktů a katastrof velkého rozsahu“*, která je kromě EU a EHP podle zákona o ZRS v gesci MZV, podobně jako *„aktualizaci Plánu dvojstranné zahraniční rozvojové spolupráce České republiky a využívání stávajících nástrojů pro posílení koherence migrační a rozvojové politiky“*. Obsahově se ale strategie otázky koherence rozvojové a migrační politiky např. ve věci úniku mozků vůbec netýká, takže by její zarámování šlo označit za „koherenci politik pro prevenci migrace“. Jako první ze svých nástrojů také strategie klade *„posílení a hlubší propojení současných mechanismů zajištující koordinaci v oblasti vnější dimenze migrační politiky na úrovni Koordinačního orgánu pro řízení ochrany státních hranic a migraci, případně dalších pracovních skupin v této oblasti (např. Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci)“*.[22]

Na rozdíl od Rady pro ZRS, které předsedá MZV a která by se teoreticky měla scházet na náměstkovské, častěji však ředitelské či referentské úrovni, se však tzv. Koordinační orgán MV schází podle koncepce i ve skutečnosti *„na expertní úrovni a nově také na úrovni vládní“,* tedy za účasti samotných ministrů a ministryň, což svědčí také o jeho poměrné rozhodovací síle v praxi.[23] Vláda pak v listopadu k migračnímu programu přijala také *Koncepci Ministerstva vnitra pro asistenci uprchlíkům a státům pod silnými migračními tlaky*, která slouží jako podklad pro rozdělování 100, resp. 150 mil. Kč v roce 2015, resp. 2016.[24] Ačkoli tato koncepce není v žádném režimu utajení, vláda ani MV tuto koncepci ale nezveřejnila, a proto je dostupná pouze státní správě. Poté tedy, co ministerstvo vnitra proti duchu zákona o ZRS vytvořilo se souhlasem vlády vlastní paralelní program humanitární a rozvojové pomoci orientovaný převážně na země mimo země EU, svoji pozici si strategicky zajistilo v migrační strategii a koncepci vlastního programu asistence pomoci.

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Široká politická podpora „pomoci na místě“ jako způsobu řešení příčin evropské uprchlické krize…

V roce 2015 byla rozvojová spolupráce a humanitární pomoc v politickém prostoru zmiňována především jako nástroj řešení příčin migrace do Evropy z Blízkého východu a Afriky. Jeho politickou funkcí bylo dát alternativní odpověď návrhům Evropské komise na solidární sdílení uprchlíků během evropské uprchlické krize, která naplno vypukla po sérii tragických ztroskotání lodí v dubnu 2015 a která si vyžádala tisíce obětí utopením ve Středomoří. Česká vláda v souladu s opozicí odmítla povinné kvóty pro přerozdělování žadatelů o azyl z dalších členských zemí a 21. září v Radě EU byla s některými dalšími zeměmi střední a východní Evropy přehlasována.[25] Odmítání pomoci uprchlíkům „doma“ a jejich odrazování mj. systematickým porušováním práv ze strany státu, jak upozornila ombudsmanka a OSN, tak v silné politické a společenské atmosféře ovlivňované xenofobií a islámofobií otevíralo prostor diskurzu „pomoci na místě“, který česká politická reprezentace používala dovnitř i navenek jako způsob, jak odmítnout nařčení z nesolidárnosti.[26] Jak v říjnu prohlásil předseda vlády Bohuslav Sobotka, *„pokud nebudeme pomáhat na místě, tak ti lidé přijdou do Evropy, která na to není připravená“,* a dodal, že *„Česko je možná víc solidární než některé větší evropské státy a snaží se pomáhat způsobem, který by migrační tok do Evropy zastavil nebo alespoň zpomalil“*.[27]

V této oblasti byl postoj koaliční vlády konzistentní, neboť již v říjnu předchozího roku ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek prohlásil u příležitosti berlínské konference o pomoci syrským uprchlíkům, na něž se Německo zavázalo v následujících třech letech věnovat půl miliardy eur, že Česko nepočítá s *„rozsáhlým přijímáním uprchlíků před občanskou válkou“* také kvůli bezpečnostnímu riziku, a dodal, že v roce 2014 věnovalo Česko do pomoci běžencům 20 mil. Kč a v roce předchozím 120 mil. Kč.[28] MZV uvedlo, že v rámci humanitární pomoci Syřanům v celém regionu ve své gesci poskytlo v letech 2012–2014 70,5 mil. Kč, další prostředky pak šly již prostřednictvím MV. Z hlediska dlouhodobé, rozvojové pomoci pak náměstek pro řízení sekce mimoevropských zemí, ekonomické a rozvojové spolupráce Martin Tlapa poznamenal: *„My si myslíme, že do budoucna by to měla být silná stránka naší pomoci. Pomáhat budovat kapacity v rozvojových zemích, aby tam byla zaměstnanost, aby tam zůstávali lidé a země zůstaly stabilní, což je prevence k migračním tlakům, které v těchto zemích jsou.“*[29] Ředitel České rozvojové agentury (ČRA) Michal Kaplan pak na svém blogu také propagoval *„rozvoj jako nejlepší prevenci“*. Jakkoli je v migračních studiích považováno za prokázané, že ekonomický rozvoj obecně až do relativně vysokého příjmu prostřednictvím posilováním lidského kapitálu migrační tlaky zvyšuje, v případě konfliktů samozřejmě stabilizace a humanitární pomoc naopak migrační tlaky snižuje. Nicméně v argumentaci MZV a ČRA se objevovaly pouze omezující a ne podporující dopady rozvoje na migraci ze zemí původu.

Během zářijové debaty k informacím vlády *„o problémech migrace“* v Poslanecké sněmovně premiér podpořil za Visegrádskou skupinu (V4) *„zaměření rozvojové pomoci na země, se kterými potřebujeme uzavřít návratové readmisní dohody“* i na unijní úrovni a nepřímo tak podpořil myšlenku podmíněnosti pomoci.[30] Na „pomoci na místě“ se však kromě premiéra, MZV a jeho organizací shodla i pravicová opozice, jmenovitě poslankyně a místopředsedkyně TOP 09 H. Langšádlová: *„Proto já zase musím ocenit jako opoziční politik* [sic] *stanovisko naší vlády, které dlouho bylo, a bylo to tak správné – pomozme těm lidem v místech, ať žijí důstojně.“*[31] Ministr zahraničních věcí L. Zaorálek se však nevyhnul kritice předsedy ODS Petra Fialy, který vládě vyčetl, že nerespektuje závazek ODA/HND ve výši 0,33 % (který Česká repub-

lika ovšem přijala již v roce 2005 a měl být právě splněn v roce 2015).[32] ODS by prý takový nárůst rozpočtu na ZRS – pohyboval by se v jednotkách miliard – *„ráda podpořila“*.[33] Jen o něco čerstvější prohlášení premiérů Visegrádské skupiny jako celku se přihlásilo k *„plnému využití potenciálu zahraniční rozvojové spolupráce v oblasti migrace“* s tím, že *„země Visegrádské skupiny prozkoumají možnosti dalšího navýšení bilaterální rozvojové pomoci pro země původu a tranzitní země v období 2016/17“*.[34] Na listopadovém Vallettském summitu země V4 symbolicky navýšily svůj příspěvek do Svěřeneckého fondu pro Afriku o 400 tisíc na 3 mil. EUR.[35]

Ministerstvo zahraničních věcí se průběžně snažilo využít této argumentace pro navýšení rozpočtu ZRS vůči dalším rozhodujícím aktérům a již u příležitosti přípravné schůzky pro zimní setkání ústavních činitelů v červenci ministr L. Zaorálek navrhl téma rozvojové a humanitární pomoci jako *„efektivního nástroje pro poskytování pomoci ve třetích zemích s cílem čelit příčinám nekontrolovaného přílivu migrantů“*.[36] Samotná schůzka proběhla až na sklonku sledovaného roku 16. 12. 2015 a kromě obvyklé účasti prezidenta, premiéra, obou předsedů komor a ministra zahraničích věci se na Hradě sešli i ministr obrany Martin Stropnický a ministr vnitra Milan Chovanec. Na závěr vydali rozsáhlejší prohlášení včetně následující pasáže: *„Ústavní činitelé jsou toho názoru, že je třeba zastavit dlouhodobě klesající výdaje na rozvojové a humanitární aktivity. Naopak je zřejmé, že finanční prostředky na rozvojovou spolupráci, a hlavně pak na humanitární pomoc, budou muset být v roce 2016 a dalších letech v souvislosti s migrační krizí dále navyšovány. Je v zájmu i v možnostech ČR, vyspělé demokratické země s vysokým hospodářským růstem, podílet se na stabilizaci vybraných zemí rozvojového světa. Pro efektivní a účelné vynakládání těchto prostředků je rovněž nutné posílit personální a administrativní kapacity. Nejvyšší ústavní činitelé se proto seznámili s harmonogramem přípravy nové koncepce zahraniční rozvojové spolupráce po roce 2017, a potvrdili, že rozvojová politika musí i nadále představovat jeden z účinných nástrojů stabilizace vybraných zdrojových zemí migrace.“*[37] Díky argumentaci migrací tak vzniklo vyjádření politické vůle k systémovému, leč omezenému navýšení rozpočtu ZRS a kapacit pro jeho správu v roce 2016.

… a její uskutečňování především v gesci Ministerstva vnitra ČR

Již v polovině ledna 2015, tedy před samotným vypuknutím evropské uprchlické krize, kdy narůstajícímu počtu uprchlíků věnovaly mediální, veřejnou a politickou pozornost především země Středomoří, zřídila vláda nový *Program Ministerstva vnitra na asistenci uprchlíkům v regionech původu a prevenci velkých migračních pohybů*.[38] Podle předkládací zprávy vznikl podnět k jeho založení na jednání Výboru pro EU na vládní úrovni teprve 1. 12. 2014 a ministerstvo vnitra v půli prosince požádalo premiéra o výjimku z meziresortního připomínkového řízení. Poté velmi rychle proběhly kolem vánočních svátků dvě neformální schůzky, z toho první na úrovni náměstků, a již 14. ledna vláda materiál schválila. Jeho rozpočet stanovila na 100 mil. Kč v roce 2015 a z vládní rozpočtové rezervy a pro další roky uložila tuto částku vyhradit již při sestavování rozpočtu na rok následující, později ministerstvo vnitra navíc uvedlo, že v roce 2016 měl být navýšen o dalších 50 mil. Kč dohromady s 35 mil. Kč dalších mimořádných darů.[39] Pro srovnání, v letech 2013 a 2014 tvořila tato podpora ze strany

MV dohromady 47,5 mil. Kč, opět v souvislosti se Sýrií.[40] Dary mezinárodním organizacím, regionálním fondům či jiným vládám z programu pak vláda schvalovala jednotlivými usneseními během roku, konkrétně darovala 65 mil. Kč Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) za účelem elektrifikaci jordánského tábora Zaatarí a postavení 200 přístřešků v táboře Ashti v Iráku, 20 mil. Kč na podporu migračních systémů Srbska a Turecka a zbytek 15 mil. Kč na kofinancování regionálních programů EU pro Blízký východ a severní Afriku (RDPP).[41] Dle volby zemí určení by 100 % nákladů mělo být vykazatelných jako ODA, nicméně předkládací zpráva stanovila, že *„definovaná pomoc se bude týkat pouze oblastí, které jsou v gesci Ministerstva vnitra a jsou realizovány v rámci oblasti justice a vnitřních věcí“*. Vláda program později označila za *„solidární opatření ČR vůči třetím zemím“*.[42]

V gesci MV pak navíc došlo již v roce v roce 2014 k navýšení programu MEDEVAC, v jehož rámci čeští lékaři a lékařky poskytují péči během humanitárních krizí prostřednictvím dvou usnesení vlády, z nichž první nejprve vzalo na vědomí již narozpočtovaných 10 mil. Kč, aby hned po týdnu vláda rozhodla o dalším navýšení o 8,5 mil. Kč.[43] Pro rok 2015 pak MEDEVAC navýšila na 50 mil. Kč a v listopadu rozhodla o jeho založení jako stálého programu s rozpočtem 60 mil. Kč ročně z kapitoly MV.[44] Pozitivní je, že těžiště MEDEVAC se postupně posouvá od transferů do českých nemocnic a zpět do země původu k efektivnějšímu poskytování lékařské péče přímo na místě. Zároveň je ale třeba upozornit, že navýšení MEDEVAC o 40 mil. Kč se projevilo i v rozšíření do zemí, jako jsou Kambodža a Keňa, tedy mimo souvislost se syrským konfliktem jako do Jordánska a iráckého Kurdistánu.[45] Obě země nejsou zdroji masové migrace do Evropy a v případě Keni ani prioritní zemí rozvojové spolupráce, což svědčí o další emancipaci Ministerstva vnitra ČR. Celkově k těmto bezprecedentním rozhodnutím jistě přispěl i způsob rozhodování, neboť k migraci se schází Koordinační orgán pro řízení ochrany státních hranic a migraci na úrovni ministrů. Například listopadového jednání se zúčastnili vedle premiéra i šéfové resortů zahraničních věcí, průmyslu a obchodu a spravedlnosti.[46] V souvislosti s programovou koncepcí pak mělo navíc MV vytvořit za účelem stanovení ročních priorit meziresortní pracovní skupinu, složenou z Ministerstva zahraničních věcí ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a Úřadu vlády ČR.[47]

Na téma migrace v gesci MZV a ČRA probíhaly standardním způsobem identifikace tří bilaterálních projektů zaměřených na budování migračního poradenství a řešení sociálních dopadů migrace a reintegrace v Moldavsku, podporu udržitelných zdrojů obživy a zajištění zdravotní a sociální péče pro vnitřně vysídlené v Gruzii a také podporu kolektivních center pro vnitřně vysídlené obyvatele na Ukrajině realizovaných nevládními neziskovými organizacemi.[48] Je příznačné, že postkonfliktní Gruzie, resp. konfliktní Ukrajina byly v minulosti zařazeny mezi prioritní, resp. cílové země ZRS přiznáním mimořádné rozvojové pomoci na základě usnesení vlády ještě v gesci MZV. Příspěvky do Svěřeneckého fondu Evropské unie pro Sýrii a západní Balkán (MADAD) a do Svěřeneckého fondu Evropské unie pro Afriku na základě jednání EU a Afrických zemí v La Vallettě ve výši 105 mil. Kč v roce 2015 a 68 mil. Kč v roce 2016 však šly již přes MZV a z většiny byly v prvním roce financovány zřejmě uspořenými sociálními dávkami kapitoly MV.[49] Vláda také schválila malý sti-

pendijní program Ministerstva zahraničních věcí ČR s názvem Nové elity pro Sýrii pro 20 mladých Syřanů a Syřanek.[50] MZV se snažilo zdůrazňovat i pozitivní aspekty migrace prostřednictvím zřízení postu zvláštní zmocněnkyně pro migraci.[51] V Černínském paláci také spolupořádalo konferenci Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) zaměřenou na vztah migrace a rozvoje.[52] Do své gesce pro humanitární pomoc MZV dodatečné prostředky v přímé souvislosti s uprchlickou krizí v roce 2015 nezískalo. Náměstek ministra zahraničních věcí M. Tlapa odůvodnil červnové nenavýšení celkového rozpočtu ZRS na rok 2016 a výhledu na roky následující absencí souhlasu Ministerstva financí ČR.[53]

Přijetí Agendy 2030 a další události na globální úrovni a v Evropské unii

České stanovisko k tzv. agendě post-2015, která se stala oficiálně Agendou 2030, bylo prakticky připraveno již v roce 2014.[54] Pojednala o něm proto i loňská kapitola.[55] Samotné zářijové přijetí Cílů udržitelného rozvoje (též Globálních cílů, SDGs) ale nebylo jedinou důležitou událostí na úrovni OSN, protože se v roce 2015 konaly hned tři důležité konference. Probíhala však také jejich příprava. Na začátku července se v New Yorku konalo přípravné Politické fórum na vysoké úrovni o udržitelném rozvoji, ve kterém se náměstek M. Tlapa přihlásil ke společnému stanovisku Evropské unie a navíc vyzdvihl jako důležitá témata monitoring cílů a zamezení institucionální duplikace v oblasti udržitelného rozvoje. Svého příspěvku také využil jako součást předvolební kampaně do Hospodářské a sociální rady OSN (ECOSOC).[56] Tam byla Česká republika zvolena pro léta 2016–2018 a v následujícím roce bude úspěšně kandidovat na místopředsednickou pozici s výhledem na předsednictví v následujícím období. Platforma nevládních neziskových organizací FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci ve svém komentáři k tzv. *zero draftu* kladla větší důraz např. na lidskoprávní přístup a práva žen.

V květnu 2015 se ministr financí Andrej Babiš během své pracovní cesty do USA setkal s generálním tajemníkem OSN Pan Ki-munem, který jej vyzval, aby se česká vláda postarala o nejvyšší zastoupení na druhé klíčové události, 3. mezinárodní konferenci o financování rozvoje, která se konala od 13. do 16. 7. 2015 v etiopské Addis Abebě, na úrovni prezidenta, předsedy vlády nebo ministra financí.[57] Pan Ki-mun též vyzval Česko k dodržování závazků v poskytování ODA. Samotné konference se nakonec opět zúčastnil náměstek ministra zahraničních věcí M. Tlapa s tím, že úroveň zastoupení České republiky byla horší než např. Slovenska a Polska, které vyslaly ministry.[58] Za vyšší zastoupení předtím také neúspěšně lobboval FoRS s jeho členským think tankem Glopolis dopisem premiérovi, mediálním briefem a snídaní s novináři či online videem. Kritizovali zejména absenci jakéhokoli zástupce či zástupkyně Ministerstva financí ČR, byť jedním z hlavních témat konference byly daňové úniky jako silné domácí politické téma ministra financí za hnutí ANO A. Babiše.[59] Hlavním sporným bodem konference mezi globálním Severem a Jihem se stala otázka ustanovení Mezivládního panelu pro daňové otázky při OSN. Evropská unie vystupovala proti návrhu a podařilo se jí zachovat klíčovou mezinárodní daňovou agendu v gesci exkluzivního klubu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, ve které nemá naprostá většina zemí Jihu své zastoupení. Vystoupení M. Tlapy však bylo oproti unijnímu střednímu proudu vstřícnější a ve svém vystoupení prohlásil: *„Sdílím potřebu pracovat více na mezinárodních daňových reformách na globální úrovni.“*[60] Téma však nebylo moc atraktivní pro veřejnost ani pro média a např. počet zhlédnutí hraného videa zaměřeného na tuto cílovou skupinu nepřesáhl 250.[61]

Ani mediální pokrytí a veřejný zájem o samotný Summit k udržitelnému rozvoji, který se konal od 25. do 27. 9. 2015, nepřesáhl hranici kompilace agenturních zpráv bez následné analýzy významu pro Česko.[62] Jako často u rozvojové agendy došlo k medializaci skrze „důležité osoby“, např. papeže Františka.[63] Českou republiku reprezentoval místopředseda vlády pro vědu, výzkum a inovace Pavel Bělobrádek, Slovensko taktéž vicepremiér, Polsko prezident republiky.[64] Bělobrádek kladl ve vládní linii důraz na *„efektivní mechanismy financování“* a monitoring naplňování jako součást kampaně členství v ECOSOC. Část věnoval vědě a výzkumu jako agendě ve svém portfoliu, *„vytvoření“* Rady vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR) (ve skutečnosti byl orgán jen obnoven) a o tématu lidských práv jako „Czech touch“.[65] Posledním klíčovým setkáním tohoto roku byl tzv. Klimatický summit, přesněji 21. konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, která se konala v Paříži. Premiér B. Sobotka zde oznámil, že Česko *„bude hledat možnosti pro další navýšení“* financování za účelem omezování klimatických změn a adaptace na ně, jež jsou započitatelné do ODA.[66]

Kromě samotné přípravy pro výše uvedené globální konference byla na unijní úrovni za lotyšského a lucemburského předsednictví spuštěna veřejná konzultace s názvem K novému partnerství mezi EU a zeměmi AKT (Afriky, Karibiku a Tichomoří) po roce 2020. Náměstek ministra zahraničních věcí M. Tlapa vyzval na prosincové Radě pro ZRS členy o zapojení do agendy, o kterou MZV projevilo velký zájem.[67] Díky financování ze strany Evropské komise také probíhaly aktivity Evropského roku pro rozvoj, jehož tematika otevřela tuto kapitolu. MZV vydávalo po dobu roku vlastní *Bulletin*, náměstek Tlapa jej u příležitosti jeho zahájení představil novinářům. Kromě projektových výstupů byl ovšem mediální zájem o Evropský rok pro rozvoj nízký i přes to, že některé zprávy vycházely v médiích formou komerčního sdělení.[68] M. Tlapa, který má mj. jako předseda Rady pro ZRS rozvojovou agendu ve své gesci, zastupoval Česko na říjnové neformální radě rozvojových ministrů a ministryň, která se již plně věnovala migraci. I zde zdůraznil český přístup „pomoci na místě“ a zdůraznil navíc roli obchodní politiky a potřebu inovativních nástrojů financování včetně soukromého sektoru jako zdroj stability zemí původu.[69] V listopadu také proběhl na unijní úrovni spolu s africkými státníky Vallettský summit o migraci, jehož se zúčastnil předseda vlády a na kterém byl zřízen Svěřenecký fond pro Afriku.[70] Také se zúčastnil setkání v Lucemburku na závěr Evropského roku pro rozvoj.[71] Předchozího květnového neformálního setkání k přípravě na agendu post-2015 se zúčastnil tehdejší náměstek ministra zahraničních věcí Petr Drulák.

Nástroje zahraniční rozvojové spolupráce a jejich financování

Souhrnný přehled o resortní, nástrojové, sektorové i teritoriální alokaci poskytnou *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce* 2015, které předložilo MZV vládě 22. 6. 2016.[72] Jak již zdůraznil úvod kapitoly, výrazný nárůst

bilaterální ODA o 446 mil. Kč lze přičíst především vázaným příspěvkům tzv. bi-multilaterální pomoci především v gesci MV o čtvrt miliardy Kč a započítáním pomoci uprchlíkům v prvním roce pobytu, která v roce 2015 dosáhla 360 mil. Kč.[73] Nárůst multilaterální pomoci dosáhl 108 mil. Kč především díky příspěvkům do systému OSN. Ačkoli se jedná o statistický ukazatel, který nezahrnuje nutně reálné výdaje ZRS z veřejného rozpočtu, podíl ODA/HNP vzrostl z 0,11 % v roce 2014 na 0,12 %.

K nástrojům ZRS, ve kterých došlo tradičně ke změnám, patří humanitární pomoc. Původně byla narozpočtována podle *Operační strategie humanitární pomoci ČR* na rok 2015 na 73 mil. Kč.[74] Rozpočet byl navýšen o nespotřebované výdaje pro Ukrajinu a mimořádných 10 mil. Kč na boj s ebolou z vládních rezerv.[75] I s menší pomocí uprchlíkům v tranzitních zemích dosáhla humanitární pomoc celkově 90 mil. Kč. Nejen, že navýšení je zanedbatelné oproti pomoci poskytované MV, ale čtyři pětiny humanitární pomoci v gesci MZV míří navíc na problémy spojené s vysídlením ať na Blízkém východě, v Ukrajině nebo v subsaharské Africe. Je tedy pravděpodobné, že migrace vytlačuje další náklady na dlouhodobé krize a prevenci katastrof. Více informací lze nalézt ve zprávě *Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2015*.[76] Z dalších nástrojů stojí za zmínku nový nástroj kofinancování transformační spolupráce (TRANS). V květnu 2015 vydalo MZV výzvu k podání žádostí na kofinancování úspěšných transformačních projektů z prostředků TRANS, a to zejména v soutěžích Evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR).[77] Ministerstvo poprvé otevřelo výzvu finanční podpory pro více než jednu platformu NNO aktivní v oblasti TRANS.[78] V roce 2015 také vláda schválila program Nové elity pro Sýrii – program stipendií vlády ČR syrským uprchlíkům. V jeho rámci bylo poskytnuto 18 stipendií ve výši 1,55 mil. Kč.[79]

Nástroj „B2B“, přesněji Program rozvojového partnerství pro soukromý sektor, přešel v roce 2015 z gesce MZV do ČRA a financoval celkem 14 projektů za 3,6 mil. Kč. V roce 2015 byl také poprvé uskutečněn nástroj Vysílání expertů, díky němuž bylo za 2 mil. Kč vysláno 13 expertů a expertek do Moldavska, Gruzie a Srbska. Oproti záměru šlo však u tohoto flexibilního nástroje spíše o znalosti technického charakteru než zamýšlené transformační zkušenosti.[80] Ve vztahu k migraci stojí za zmínku také bezpečnostní program MV, který vyčerpal pouze 3,9 mil. z 6 mil. Kč, ovšem z toho celé 3 mil. Kč vyčerpal jeden projekt výcviku v Bosně a Hercegovině a o zbývající malou částku se rozdělilo šest zemí. Konečně na pokraji dvoustranné a mnohostranné pomoci pokračoval ve své činnosti Český svěřenecký fond Programu OSN pro rozvoj (UNDP). Za výdaje ve výši přes 800 tis. USD podpořil kromě obvyklejších studijních cest do Česka také vysílání expertů.[81]

Efektivnost zahraniční rozvojové spolupráce

V odlišné míře pozitivní kroky ke zvýšení efektivnosti dvoustranné rozvojové spolupráce představují Sektorové programy rozvojové spolupráce pro zemědělství v Etiopii a pro vodu a sanitaci v Moldavsku. Prvně jmenovaný obsahuje objektivně ověřitelné indikátory jako např. počet proškolených zemědělců či snížení rozlohy erozí v daném regionu o 300 hektarů.[82] Nicméně sektorová evaluace čtyř projektů v daném sektoru v Moldavsku upozornila, že bez konkrétních cílů a indikátorů, které druhý sektorový

program neobsahoval, nelze úspěšnost českých rozvojových intervencí zhodnotit.[83] Sektorová evaluace jinak sledovala typický průběh hodnocení českých projektů: lepší výsledky u relevance, dopadů a efektivnosti, horší u efektivity a udržitelnosti. Upozorňuje také na horší komunikaci českých aktérů a provázanost projektů a doporučuje přítomnost projektového pracovníka ČRA přímo na místě. V roce 2015 dále proběhla nezávislá evaluace projektu prevence rakoviny žen v Srbsku, která ocenila jasné výsledky v podobě zachráněných životů, ale upozornila na udržitelnost financování a nedostatky srbské zdravotní politiky zejména vůči romským ženám.[84] Konečně jinak pozitivní evaluace dvou projektů globálního rozvojového vzdělávání kritizovala malý počet podpořených učitelů a její doporučení se zaměřila především na integraci do běžné výuky ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT).[85]

Nad rámec běžných evaluací v roce 2015 také proběhla kontrola Národního kontrolního úřadu (NKÚ), která se zaměřila pro období 2012–2014 nejen na MZV a na ČRA, ale i realizátory včetně průzkumu na místě v Moldavsku.[86] Konstatovala soulad se zákonem o ZRS, se stanovenými prioritami návazné koncepce i se zákonem o veřejných zakázkách a dalšími příslušnými předpisy. Některé namátkově vybrané cíle projektů však označila za *„obtížně vyhodnotitelné“*, jinde byly projektové aktivity vymezeny *„pouze obecně bez objektivně měřitelných ukazatelů“*, v realizaci některých projektů neprobíhal monitoring či dokonce nebyly dokončeny některé aktivity. NKÚ také ve shodě s běžnými evaluacemi upozornil na problém udržitelnost projektů.[87] Celkově však kontrola označila systém za *„funkční“*. Ve vztahu k zahraničním partnerům NKÚ doporučilo zejména využívat právně závazné dokumenty místo nevymahatelných memorand o spolupráci.[88] ČRA nález NKÚ přivítala a zlepšení identifikovaných problémů si slibuje především vysláním svých pracovníků a pracovnic do zahraničních poboček, dlouhodobě nevyřešeného problému ZRS.[89]

Z hlediska dalších aspektů efektivnosti se Česká republika stále nepřihlásila k Mezinárodní iniciativě pro transparentnost pomoci IATI. Ta se navíc ve svém hodnocení zaměřuje jen na velké dárce, a proto o Česku už od roku 2015 nepublikuje žádné hodnocení.[90] Nevázanost české pomoci navíc klesla ze 40 % na 32 % a nachází se hluboko pod průměrem Výboru pro rozvojovou spolupráci OECD, který činí 81 %.[91]

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Vláda a prezident

Pro srovnání přístupu aktérů a nad rámec výše analyzované agendy B. Sobotka v tradičním projevu předsedy vlády před diplomatickým sborem vyzdvihl *„vhodný výběr rozvojových a lidskoprávních projektů“* jako jeden z nástrojů sociální dimenze zahraniční politiky bez vztahu k migraci.[92] V další souvislosti s migrací však zdůraznil *„vlastní programy pro asistenci uprchlíkům ve třetích zemích“* MV, ale i dobrou správu, ekonomický rozvoj a omezení klimatických změn a jejich dopadů jako nástroj její prevence: *„Protože teprve tehdy, když země původu migrace budou schopny ochránit životy a majetek svých občanů a nabídnou jim perspektivu důstojného života,*

přestanou migranti možná riskovat smrt v poušti nebo na moři.“ Také se ještě před prosincovou schůzkou ústavních činitelů přihlásil k *„úsilí“* o navyšování rozpočtu: *„Zároveň je zřejmé, že problémy, které vnímáme primárně jako bezpečnostní hrozby, jako jsou migrace či terorismus, není možné řešit jen silou. Proto je důležité usilovat nejen o navyšování obranných výdajů, ale i rozvoj kapacit v oblasti zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci.“*[93] Rozvojové spolupráce se pak také dotkl v souvislosti s transformací Balkánu. Na ZRS kladl oproti jeho předchůdcům bezprecedentně vyšší důraz a v širším kontextu, tedy ve srovnatelné míře k její přítomnosti v zahraničněpolitické koncepci. Například u příležitosti zahájení konference k 70. výročí založení OSN prohlásil, že Česko *„není, nebude a vlastně ani nikdy nebyla odlehlým ostrovem, který by ležel mimo vliv globálních trendů“* a že *„ztráta nebo škody jedné země se v globálních podmínkách mění na ztrátu všech“*.[94]

V kontrastu vůči premiérovi se prezident Miloš Zeman o téma rozvojové spolupráce jako v předchozím roce podle veřejných zdrojů nezajímal. Hlavní tématem jeho projevu velvyslancům a velvyslankyním byla ekonomická diplomacie. Vládnímu konceptu „pomoci na místě“ se nepřiblížil a téma migrace rámoval represivním způsobem, jak jí *„zabránit“*.[95] U příležitosti projevu k 70. Valnému shromáždění OSN a summitu ke Globálním cílům se věnoval pouze a jedině terorismu.[96]

Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Rada pro zahraniční rozvojovou spolupráci a Česká rozvojová agentura

Na MZV nedošlo k výrazným organizačním ani personálním změnám na vedoucích pozicích relevantních k ZRS. Rada pro ZRS se sešla jako obvykle pětkrát.[97] Co se týče implementace pomoci, informace poskytne v detailu *Zpráva o činnosti a hospodaření České rozvojové agentury za rok 2015*.[98] Česká rozvojová agentura v roce 2015 realizovala 145 projektů za 436 mil. Kč a zlepšily se také její absorpční kapacity: nevyčerpala jen 10 mil. Kč. Rozvojová spolupráce je poměrně nevyrovnaně soustředěná. Sektorově dominují zemědělství a voda se sanitací s více než polovičním podílem, nad 10 % rozpočtu pak dosáhnou jen sektory energie a ostatní sociální infrastruktury a služeb. Obdobně výši rozpočtu přes 50 mil. Kč přesahuje jen Moldavsko, Bosna a Hercegovina a Etiopie. Na Kambodžu a Zambii jako uvažované nové programové země připadlo zatím pouze 17, resp. 12 mil. Kč. Rozpočtovým opatřením bylo implementováno 18 % pomoci, což svědčí o vysokém poměru veřejné správy jako realizátora, zbytek spadá rovným dílem mezi dotace a veřejné zakázky, což také víceméně kopíruje rozdělení mezi realizátory z nevládních neziskových organizací a ze soukromého sektoru.

Česká rozvojová agentura se pod stávajícím vedením obecně jeví jako dynamická organizace, která sleduje současné trendy v oboru, nicméně stále naráží na omezené personální kapacity. Připravila proto pro vládu *Střednědobou vizi posilování kapacit České rozvojové agentury v kontextu dokončení transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce*.[99] Jako tradičně se v meziresortním připomínkování objevily rozpory mezi MZV a MF o oblasti výše financování a systemizace, nakonec ale MF schválilo navýšení o pět míst v ČRA od roku 2016. ČRA požadovala původně další navýšení kapacit od roku 2017, to bylo ale odsunuto až v souvislosti s novou koncepcí, tedy nejdříve na rok 2018. Stejně tak byl přijat méně ambiciózní plán otevírání poboček, resp. kanceláří ČRA. Projektoví pracovníci a pracovnice ČRA v zahraničí budou mít pravděpodobně diplomatický status, konečné rozhodnutí ale padne podle legislativní analýzy a případného zařazení ČRA pod služební zákon. Jinak ČRA spolupracovala s partnerskými agenturami z Izraele, Německa, Rakouska, Švédska a USA. ČRA také výrazně zvýšila svoji viditelnost a uspořádala za přítomnosti ministra Český rozvojový den na pražské Kampě 17. 9. 2015. Od listopadu 2015 byla rozhodnutím vlády zaměstnancům ČRA jako dalším zaměstnancům státní správy zvýšena mzda.[100]

Nevládní neziskové organizace, soukromý sektor a místní samosprávy

Ačkoli hlavním národním tématem Evropského roku pro rozvoj byla tzv. mezisektorová spolupráce, jejím nejzajímavějším plodem se paradoxně stala společná publikace advokační brožury *Česká pomoc není výdaj, ale investice – Máme na víc*, kterou iniciovala Česká rozvojová agentura a kterou vydala společně s nevládní, byznysovou a samosprávnou platformou mimo zdroje financování evropského roku.[101] Publikace, která byla využita i při lobbyingu v Poslanecké sněmovně, shrnuje důvody pro navýšení rozvojové pomoci a přitom se také opírá o „migrační“ logiku. Mezi čtyřmi důvody na prvním místě uvádí, že *„česká pomoc zlepšuje životy lidí v jejich zemích a oslabuje tlaky na migraci“*, dále argumentuje solidaritou a dobrým jménem, vyvážením pracovních míst a otevírání trhů českým firmám a prevencí konfliktů.[102] Na pokraji vládního a nevládního sektoru MZV v rámci EYD2015 uspořádalo k mezisektorové spolupráci kulatý stůl.[103] MZV také dále podporovalo akce pro vyšší zapojení českých nevládních subjektů do čerpání evropských fondů pro rozvojovou spolupráci.[104] Za výsledek mezisektorové a navíc meziresortní spolupráce v rámci EYD2015 lze označit spolupráci MZV, MŠMT, ČRA a FoRS s Národním ústavem pro vzdělávání, Národním institutem pro další vzdělávání na organizaci konference ke globálnímu rozvojovému vzdělávání.[105]

V rámci nevládního rozvojového sektoru vydala jeho platforma FoRS tradiční stínovou zprávu o ZRS s názvem *AidWatch*.[106] Její hlavní doporučení se týkala jako obvykle stagnujícího rozpočtu, ale i tvorby nového strategického rámce udržitelného rozvoje, jehož přípravu shrne ročenka až za rok 2016. Dále se doporučení věnovala implementaci závazků z Pusanu, zaostření ZRS na extrémní chudobu a na doplnění agendy koherence politik pro rozvoj jejím širším rámcem. FoRS v srpnu uspořádal setkání členských organizací k migraci, ovšem bez následných výstupů. Ve FoRSu také probíhala interní debata o zapojení soukromého sektoru do ZRS. Konferenci o zapojení měst a obcí v rámci EYD2015 uspořádal Svaz měst a obcí ČR v partnerství s Charitou ČR.[107] Konečně Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci (PPZRS) uspořádala řadu kulatých stolů zaměřených na infrastrukturu a industrializaci, duševní vlastnictví, transfer technologií a některé další sektory, opět zejména v rámci Evropského roku pro rozvoj.[108] Nověji byla k rozvoji aktivní Asociace společenské odpovědnosti A-CSR, hostitelská organizace Národní sítě Global Compact Česká republika, sdružující téměř 150 zejména korporátních členů.

Parlament ČR

Kromě debaty o migraci analyzované v předchozích částech kapitoly v Poslanecké sněmovně se rozvojová spolupráce a humanitární pomoc neobjevila na agendě parlamentu častěji než v předchozích letech. Výjimku tvořil neveřejný advokační seminář, který pod záštitou předsedy podvýboru pro rozvojovou spolupráci Karla Raise zorganizoval FoRS.[109] K. Rais také jakožto člen zahraničního výboru šířil brožuru *Česká pomoc není výdaj, ale investice – máme na víc* a vyzval své kolegy k navýšení rozpočtu pro ZRS v rámci kapitoly 306, nicméně ve věci nepodal žádný návrh na usnesení výboru. Při své návštěvě výboru ministr zahraničních věci L. Zaorálek opět zdůraznil, že *„snaha angažovat se v problematických oblastech je efektivnější než řešit následnou integraci"* a oznámil, že chystá *„zásadní debatu na vládě"* pro *„přehodnocení"* financování ZRS.[110] Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu se tématu po celý rok nevěnoval. Rozvojové pomoci se nepřímo dotkla pouze neformální platforma nezařazených senátorů a senátorek, opět v souvislosti s migrací.[111] Předseda Senátu se od této platformy oficiálně distancoval.[112]

ROZVOJOVÝ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Jakkoli evropská uprchlická krize vedla prakticky k bezprecedentnímu navýšení humanitární a rozvojové pomoci a ovládla přibližně od června roku 2015 jako hlavní téma i veřejný prostor a média, neznamená to, že by hlavní aktéři MZV a MV medializaci „pomoci na místě" výrazně podporovali. Ministerstvo vnitra např. v rámci svého programu podpořilo elektrifikaci tábora v jordánském Zaatarí, ve kterém žije více než 80 000 uprchlíků, částkou představující 10 % ročního rozpočtu České rozvojové agentury. Nicméně když tábor navštívil v září 2015 premiér B. Sobotka, sám vyjádřil kritiku, že *„ministerstvo zahraničí a ministerstvo vnitra skutečně málo komunikují tu pomoc, kterou poskytujeme"*.[113] Samotného spuštění v červenci následujícího roku se pak zúčastnil český velvyslanec v Ammánu, o čemž ale informovalo pouze MZV odkazem na informace z ambasády. Tu pak už převzala v Česku jen iniciativa HateFree. Velvyslanectví přitom uvedlo, že *„celá událost se odehrála za masivního pokrytí médii, včetně celoarabské televize Al-Jazeera a Al-Arabiya, agentury AFP a jordánských hromadných sdělovacích prostředků"*.[114] Ve snaze podpory „pomoci na místě" objevila se však i zavádějící data: podle části tiskové zprávy MZV, kterou nicméně nepřevzala média, v roce 2015 mělo putovat na migraci 707 mil. Kč, z toho 70 mil. Kč na humanitární pomoc a 547 mil. Kč ze ZRS, kam ovšem MZV pravděpodobně započítalo náklady ČRA z 69 %, které směřovaly do tranzitních zemí nebo země původu migrace, bez ohledu na to, kam skutečně pomoc směřovala.[115] Příklady extrémně nízké medializace „pomoci na místě" nebo naopak jejího přehánění nás vracejí na začátek a poukazují na zástupnost argumentu „pomoci na místě" a fakt, že tuto rétorickou figuru neměli staří i noví aktéři zvláště silnou potřebu zdůrazňovat veřejnosti, ale používali ji také jako argument pro navýšení rozpočtu ve vlastní gesci.

Mediální a veřejný prostor samozřejmě jako v minulých letech zaplňovaly rovněž nejčastěji tradiční příspěvky v charitativním pojetí. Za zvláštní zmínku stojí píseň a videoklip jihlavské hiphopové skupiny Pio Squad v češtině a v bengálštině s hostujícími místními rapery pro Centrum Čalantika, které se nachází v jednom dháckém slumu a které podporuje nevládní organizace ADRA. Na českou charitativní reklamu poměrně nestereotypní video získalo více než čtvrt milionu zhlédnutí na YouTube, a tak zasáhlo cílovou skupinu mladých lidí pravděpodobně více než celá kampaň EYD2015.[116] Pro internetová a tištěná média byly dále typické převzaté zprávy ČTK bez dalšího kontextu.[117] Zajímavý mediální případ tvoří médii sledovaný příběh uvažovaného vyhoštění palestinského kardiologa Ahmada Zohoora, který pracuje v karlovarské nemocnici. Česko měl původně opustit, protože porušil pravidla vládních stipendistů, kteří by se měli po ukončení studií placených z prostředků zahraniční rozvojové spolupráce vrátit do země původu a podporovat její rozvoj. Nakonec mu Česká republika pobyt prodloužila.[118]

ZÁVĚR: „POMOC NA MÍSTĚ" JAKO ZDROJ POLITIZACE A FRAGMENTACE

Kapitoly této knižní řady věnované rozvojovému rozměru české zahraniční politiky v souhrnu již osmkrát v minulosti oceňovaly zvyšování institucionalizace, konceptualizace a efektivnosti zahraniční rozvojové spolupráce, zároveň ale kritizovaly její depolitizaci, která vede k nedostatku impulzů k navyšování rozpočtu a souladu ostatních vládních politik s rozvojovou politikou. Klíčový statistický ukazatel ODA/HND je stejný v roce 2015 jako před devíti lety v roce 2006 a dosahuje 0,12 %.[119] Česká republika se tak ani zdaleka nepřiblížila svým závazkům v objemu poskytované pomoci ve výši 0,17 % v roce 2010 a 0,33 % v roce 2015. Jakkoli hrubý domácí produkt Česka vzrostl od roku 2009 do roku 2015 téměř o celou pětinu, rozpočet zahraniční rozvojové spolupráce zůstal prakticky totožný. V roce 2009 byl plánovaný objem 860 mil. Kč a vyčerpalo se 807 mil. Kč.[120] V roce 2015 činil plán 855 mil. Kč a implementováno bylo 804 mil. Kč.[121] Je zřejmé, že i samotné udržení podílu ODA/HND nezávisí ani tak na základním rozpočtu ZRS jako na výdajích, od povinných či prakticky povinných příspěvků Evropské unii a mezinárodním organizacím po výdaje z dalších kapitol rozpočtu, které lze jako oficiální rozvojovou spolupráci vykázat a které by byly utraceny bez ohledu na existenci ZRS. Aktivity v oblasti koherence politik pro rozvoj se během stejného období ukázaly jako nahodilé, jednorázové a neudržitelné.

Bez evropského a mezinárodního srovnání ani bez vzájemného srovnání s dalšími rozměry české zahraniční politiky nelze tuto kvantitativní stagnaci svědomitě zhodnotit. Obtížně lze stanovit, zda příčinou této stagnace bylo spíše technokratické zaměření a uzavřenost rozvojové konstituence, anebo nezájem politiky, veřejnosti a médií. Již loňská kapitola konstatovala, že *„dlouhodobý technokratický přístup, který zahraniční rozvojovou spolupráci charakterizuje, jistě může vést jako v této konkrétní politice ke stabilitě, kontinuitě a efektivnosti systému, nezávislému na politickém cyklu. Politizace však nemusí nutně znamenat polarizaci a protichůdné názory na smysl*

dané politiky, protože politická debata se může týkat jen nástrojů pro dosáhnutí cílů, na kterých může napříč politickou scénou panovat shoda."[122] Události roku 2015 tuto diagnostiku potvrzují, ukazují však spíše směrem k uzavřenosti a techničnosti rozvojové spolupráce. Pro rozvojový rozměr bezprecedentně silný, napříč politickým spektrem sdílený příběh „pomoci na místě" jako reakce na uprchlickou krizi představoval pro zahraniční rozvojovou spolupráci obrovskou příležitost. I s přihlédnutím k plánu ZRS na rok 2017 a následující roky se však zdá, že tato příležitost nebyla plně využita.

„Pomoc na místě", jinak řečeno „pomoc (proti) migraci" lze totiž chápat dvojím způsobem. Buď jako součást zahraniční politiky, která podle zákona o ZRS spadá do gesce ministerstva zahraničních věcí, anebo jako součást vnitřní politiky, která spadá do gesce ministerstva vnitra. Faktem je, že humanitární pomoc a rozvojová spolupráce byly v roce 2015 politickými aktéry zařazeny mnohem více do bezpečnostního rámce než do rámce globální odpovědnosti a zároveň i vzhledem k procesům tvorby unijní politiky došlo k tomu, že mobilizovat bezprecedentní politickou podporu pro tvorbu vlastního programu pomoci v zemích původu a tranzitu migrantů a proti duchu zákona o ZRS se podařilo resortu vnitra a ne resortu zahraničních věcí. Bez ohledu na to, zda byla sekuritizace migrace opodstatněná či ne, byla to právě ona a s ní spojená humanitární pomoc a rozvojová spolupráce, které umožnily bezprecedentní mobilizaci zdrojů vykazatelných jako ODA „svrchu", alespoň od doby vstupu do OECD a do Evropské unie (i když by za rok 2015 neměly zapadnout také společné advokační aktivity ČRA, FoRS, PPZRS a SMO ČR „zespodu").

Zároveň ale nelze v tento okamžik říci, zda je tato fragmentace pomoci dobrá či špatná. Na jednu stranu se po tzv. transformaci, která systém ZRS centralizovala, v konfrontaci s tvorbou nového programu ministerstva vnitra se stamilionovým rozpočtem kladou opět otázky ohledně zhoršené koordinace mezi rozdílnými resorty poskytujícími pomoc do zahraničí. Na stranu druhou ale přece jen došlo k mobilizaci relativně významných příspěvků, které by měly mít o to větší dopad v cílových zemích, že jsou součástí unijních, regionálních či multilaterálních fondů. Před devíti lety první kapitola věnovaná rozvojovému rozměru české zahraniční politiky konstatovala, že „*transformace* [ZRS] *– a to nakonec platilo i pro celkovou transformaci země obecně – vyžaduje, aby Česká republika nalezla své pevné, byť velmi omezené místo v rámci rozvojové politiky Evropské unie a mezinárodních organizací, jejichž agenda se neustále rozšiřuje a čím dál více zasahuje například do oblastí globálního vládnutí, obchodu, bezpečnosti a migrace nebo klimatických změn*".[123] Události roku 2015 související s migrací to potvrzují a ukazují, že nevyřešily problém mezery mezi politikou a veřejností na straně jedné a diplomacií a tradičními rozvojovými aktéry na straně druhé.

Současně ale kladou novou, závažnější otázku po smyslu transformace ZRS a koncentraci tvorby politiky na MZV a jejího provádění prostřednictvím ČRA a nasmlouvanými nevládními neziskovými organizacemi a firmami místo předchozího systému, ve kterém hrály hlavní roli jednotlivé resorty a MZV je pouze koordinovalo. Nejde totiž jen o proaktivní formulaci migrační politiky ze strany ministerstva vnitra, která setřela rozdíl mezi vnitřní a vnější politikou. Je to Agenda 2030, která byla v září 2015 za širšího domácího nezájmu přijata Valným shromážděním OSN a která ještě zásadnějším způsobem boří hranice mezi vnitřní a vnější politikou udržitelného rozvoje.

Pokračující propojování na unijní a na globální úrovni a posilování politiky udržitelného rozvoje jako širšího rámce nadřazeného globálnímu rozvoji se svým specifickým nástroji zahraniční rozvojové spolupráce má také tendenci k posilování vnějších a vnitřních politik dalších resortů a mobilizaci jejich zdrojů. Tento trend nepředstavuje výzvu jen pro ministerstvo zahraničních věcí, ale pro všechny aktéry české rozvojové konstituence: politizace „zespodu" je nejlepší prevencí politizace „svrchu", která má tendenci vést k fragmentaci a marginalizaci.

Poznámky

1 Tato kapitola se opírá o veřejně dostupné zdroje. Nebyla připomínkována aktéry zahraniční rozvojové spolupráce. Kapitola nevyjadřuje stanovisko Ministerstva zahraničních věcí ČR a za správnost uvedených informací a jejich vyhodnocení je odpovědný pouze a jedině autor. Autor byl externím členem poradního týmu ministra zahraničních věcí a podílel se na připomínkování některých koncepčních dokumentů.

2 Evropská unie: *Evropský rok*. On-line: **europa.eu/about-eu/basic-information/european-years/index_en.htm**; *O Evropském roku 2015*. On-line: **europa.eu/eyd2015/cs/content/about-2015**.

3 Tamtéž.

4 MZV ČR: *Přihláška České republiky k Evropskému roku pro rozvoj 2015*, 14. 9. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/sektory_projekty/evropsky_rok_pro_rozvoj/prihlaska_ceske_republiky_k_evropskemu.html**.

5 Srv. Horký-Hlucháň, Ondřej (2015): Rozvojový rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 379.

6 Tamtéž.

7 OECD: *Development Co-operation Report 2016: The Sustainable Development Goals as Business Opportunities*, Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2016, s. 107.

8 *Zákon č. 151/2010 Sb. o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů*, 21. 4. 2010.

9 Vláda ČR: *Usnesení č. 563 o Koncepci zahraniční politiky České republiky*.

10 Vláda ČR: *Usnesení č. 223 ke Koncepci zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*, 3. 3. 2003, s. 21; *Usnesení č. 589 ke Koncepci zahraniční politiky*, 20. 7. 2011.

11 MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015. On-line: **mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html**.

12 Tamtéž.

13 Tamtéž.

14 Vláda ČR: *Usnesení č. 366 ke Koncepci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010–2017*, 24. 5. 2010; *Rada vlády pro udržitelný rozvoj: Informace o přípravě strategického dokumentu Česká republika 2030*, 26. 4. 2016. On-line: **www.vlada.cz/cz/ppov/udrzitelny-rozvoj/aktuality/-informace-o-priprave-strategickeho-dokumentu-ceska-republika-2030-142957/**.

15 Horký-Hlucháň, Ondřej (2014): Rozvojový rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 331–333.

16 Vláda ČR: *Usnesení č. 79 o Bezpečnostní strategii České republiky 2015*, 4. 2. 2015.

17 MZV ČR: *Bezpečnostní strategie České republiky*, 2015. On-line: **www.mzv.cz/file/1386521/Bezpecnostni_strategie_2015.pdf**.

[18] Vláda ČR: *Usnesení č. 621 ze dne 29. července 2015 o Strategii migrační politiky České republiky a o Komunikační strategii České republiky k migraci*, 29. 7. 2015.
[19] MV ČR: *Strategie migrační politiky České republiky*, s. 2.
[20] Tamtéž, s. 4–5.
[21] Tamtéž, s. 14.
[22] Tamtéž, s. 15.
[23] Tamtéž, s. 3.
[24] Vláda ČR: *Usnesení č. 955 o Koncepci Ministerstva vnitra pro asistenci uprchlíkům a státům pod silnými migračními tlaky*, 20. 11. 2015.
[25] *Ministři vnitra přijali uprchlické kvóty, Slovensko je odmítá respektovat*. ČT24, 22. 9. 2015.
[26] *Vysoký komisař OSN pro lidská práva zkritizoval xenofobní projevy prezidenta Zemana*. Český rozhlas, 22. 10. 2015.
[27] *Sobotka: Řada uprchlíků do Evropy nechce, v táborech ale nemohou čekat věčně*. ČT24, 26. 10. 2105. On-line: **www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1608371-sobotka-rada-uprchliku-do-evropy-nechce-v-taborech-ale-nemohou-cekat-vecne**.
[28] *Zaorálek: Syrské uprchlíky ve velkém přijímat nebudeme*. Týden.cz, 28. 10. 2014; MZV ČR: *Přehled humanitární pomoci poskytnuté ČR v gesci MZV obyvatelstvu Sýrie i syrským uprchlíkům*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocni_zpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/prehled_humanitarni_pomoci_poskytnute_cr.html**.
[29] *Česko chce rozvojovou pomoc, poskytovanou dalším zemím, udržet na současné výši*. ČTK, 7. 6. 2015.
[30] PSP ČR: *Stenoprotokol z 31. schůze*, 15. 9. 2015. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/031schuz/s031005.htm**.
[31] Tamtéž. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/031schuz/s031010.htm**.
[32] Tamtéž. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/031schuz/s031014.htm**.
[33] Tamtéž. On-line: **www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/031schuz/s031011.htm**.
[34] Visegrádská skupina: *Joint Statement of the Heads of Government of the Visegrad Group Countries*, 4. 9. 2015. On-line: **www.visegradgroup.eu/calendar/2015/joint-statement-of-the-150904**.
[35] Úřad vlády ČR: *Země Visegrádské skupiny navýší příspěvek na pomoc Africe a posílí kapacity agentur Frontex a EASO*, 12. 11. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/zeme-visegradske-skupiny-navysi-prispevek-na-pomoc-africe-a-posili-kapacity-agentur-frontex-a-easo-136884/**.
[36] MZV ČR: *Ministr Zaorálek hostil třetí přípravnou schůzku ke koordinaci zahraniční politiky ČR*, 14. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_07_14_ministr_zaoralek_hostil_treti_pripravnou_schuzku.html**.
[37] Kancelář prezidenta republiky: *Prezident republiky přijal ústavní činitele ČR*, 16. 12. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-prijal-ustavni-cinitele-cr-12361**.
[38] Vláda ČR: *Usnesení č. 19 ke zřízení Programu Ministerstva vnitra na asistenci uprchlíkům v regionech původu a prevenci velkých migračních pohybů*, 14. 1. 2015.
[39] MV ČR: *Program Ministerstva vnitra na asistenci uprchlíkům v regionech původu a prevenci velkých migračních pohybů – 2015*, 19. 7. 2016. On-line: **www.mvcr.cz/clanek/financni-podpora-do-zahranici-migracni-krize.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d**.
[40] MV ČR: *Finanční podpora do zahraničí – migrační krize: Ad hoc podpora poskytovaná MV ČR – mimořádné situace*, 19. 7. 2016. Online: **www.mvcr.cz/clanek/financni-podpora-do-zahranici-migracni-krize.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D**.
[41] MV ČR: *Podkladový materiál Ministerstva vnitra pro poslance Parlamentu ČR 39. schůze PČR – bod Informace vlády ČR o migrační krizi*, op. cit.
[42] MV ČR: *Podkladový materiál Ministerstva vnitra pro poslance Parlamentu ČR 39. schůze PČR – bod Informace vlády ČR o migrační krizi,* 21. 1. 2016. On-line: **www.mvcr.cz/migrace/soubor/podkladovy-material-ministerstva-vnitra-pro-poslance-parlamentu-cr-pdf.aspx**, s. 15.

[43] Vláda ČR: *Usnesení č. 128 o pokračování programu humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel (MEDEVAC) pro státní příslušníky Ukrajiny*, 26. 2. 2014; *Usnesení č. 146 o rozšíření programu humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel (MEDEVAC) pro státní příslušníky Ukrajiny a o změně usnesení vlády ze dne 26. února 2014 č. 128, o pokračování programu humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel (MEDEVAC) pro státní příslušníky Ukrajiny*, 5. 3. 2014.
[44] Vláda ČR: *Usnesení č. 956 o zřízení Stálého zdravotně humanitárního programu MEDEVAC*, 20. 11. 2015.
[45] MV ČR: *Program MEDEVAC: Současné realizace programu MEDEVAC v roce 2015*, 26. 2. 2016. On-line: **www.mvcr.cz/clanek/program-medevac.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d**.
[46] Úřad vlády ČR: *Vláda ČR pokračuje v koordinovém* [sic] *přístupu v řešení migrační krize*, 10. 11. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-cr-pokracuje-v-koordinovem-pristupu-v-reseni-migracni-krize--136850/**.
[47] Vláda ČR: *Usnesení č. 955 o Koncepci Ministerstva vnitra pro asistenci uprchlíkům a státům pod silnými migračními tlaky*, 20. 11. 2015.
[48] Úřad vlády ČR: *Aktivity české vlády v oblasti migrace*, 23. 4. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/aktualne/aktivity-ceske-vlady-v-oblasti-migrace-129358/**.
[49] Vláda ČR: *Usnesení č. 887 k návrhu multilaterálních příspěvků České republiky v souvislosti se současnou migrační situací v Evropské unii*, 2. 11. 2015.
[50] Vláda ČR: *Usnesení č. 325 o programu Nové elity pro Sýrii – program stipendií vlády České republiky syrským uprchlíkům*, 6, 5. 2015.
[51] MZV ČR: *Bulletin k zahraniční rozvojové spolupráci*, č. 9/2015, s. 1. On-line: **www.mzv.cz/file/1609901/Cislo_9.pdf**.
[52] Evropský rok pro rozvoj: *Seminář IOM představil úzký vztah mezi mezinárodní migrací a rozvojem*, 26. 10. 2015. On-line: **europa.eu/eyd2015/cs/czech-development-agency/posts/seminar-iom**.
[53] *Česko chce rozvojovou pomoc, poskytovanou dalším zemím, udržet na současné výši*. ČTK, 7. 6. 2015.
[54] Vláda ČR: *Rámcová pozice ČR k unijnímu a mezivládnímu dialogu k rozvojové agendě po roce 2015 (tzv. „post-2015“)*, 18. 2. 2015, s. 3. On-line: **www.fors.cz/wp-content/uploads/2015/03/302_ramcova-pozice-cr-k-post-2015.pdf**.
[55] Horký-Hlucháň (2015): op. cit., s. 371–372.
[56] MZV ČR: *Text projevu pana NM M. Tlapy jménem ČR ve všeobecné rozpravě, Politické fórum na vysoké úrovni o udržitelném rozvoji – HLPF, New York*, 7. 7. 2015. On-line: **www.mzv.cz/public/13/f/59/1558654_1347310_Text_of_the_speech.doc**.
[57] *Dokument: Co bylo náplní cesty Andreje Babiše do USA*. Ekonomický deník, 14. 5. 2015.
[58] United Nations: *List of Delegations to the third International Conference on Financing for Development*, 22. 1. 2015. On-line: **undocs.org/A/CONF.227/INF/2**.
[59] FoRS – Glopolis: *Mediální brief před konferencí v Addis Abebě o financování rozvoje*, 8. 7. 2015. On-line: **www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/brief-web.pdf**.
[60] MZV ČR: *Third International Conference On Financing For Development. Statement by Mr. Martin Tlapa, Deputy Minister for Foreign Affairs of the Czech Republic*. On-line: **mzv.cz/file/1562025/Projev_NM_Tlapy.pdf**, s. 3.
[61] Glopolis: *Neodletíš? Neovlivníš*, 8. 7. 2015. On-line: **www.youtube.com/watch?v=O5Q3eo2OMec**, navštíveno 4. 8. 2016.
[62] *Světoví lídři schválili plán na vymýcení chudoby a ochranu Země.* ČTK, 25. 9. 2016
[63] *Začal summit OSN – v duchu boje s chudobou a změnami klimatu*. ČT24, 25. 9. 2016.
[64] United Nations: *United Nations Sustainable Development Summit 2015*. On-line: **sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit**.
[65] United Nations: *Speech of the Deputy Prime Minister Mr. Bělobrádek at the Plenary*, 26. 9. 2015. On-line: **sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20738czech-republic.pdf**.

66 Úřad vlády ČR: *Předseda vlády se zúčastnil klimatického summitu v Paříži*, 30. 11. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/predseda-vlady-se-zucastnil-klimatickeho-summitu-v-parizi--137650/**.

67 MZV ČR: Záznam ze 40. zasedání Rady pro ZRS, 15. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/public/14/d9/20/1749425_1430705_Zaznam_Rada40.doc**.

68 *Náš svět, naše důstojnost, naše budoucnost: EU zahajuje Evropský rok pro rozvoj*. Denik.cz, 15. 1. 2015.

69 MZV ČR: *Náměstek Tlapa zastupoval ČR na jednání ministrů EU pro rozvoj*, 26. 10 2015. On-line: **mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_10_26_namestek_tlapa_na_jednani_ministru.html**.

70 Rada Evropské unie: *Vallettský summit o migraci, 11.–12. 11. 2015*. On-line: **consilium.europa.eu/cs/meetings/international-summit/2015/11/11-12/**.

71 MZV ČR: *Náměstek Tlapa na neformálním zasedání ministrů EU pro rozvoj v Lucemburku*, 10. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_12_10_namestek_tlapa_na_fac_dev.html**.

72 MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2015*, op. cit.

73 MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2015*, 23. 6. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_7.html**.

74 MZV ČR: *Operační strategie humanitární pomoci ČR na rok 2015*, 4. 3. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/prirucka_WFP_pro_nevladni_organizace/operacni_strategie_humanitarni_pomoci_cr_6.html**.

75 Vláda ČR: *Usnesení č. 152 k další humanitární pomoci České republiky oblastem Západní Afriky postiženým krvácivou horečkou Ebola*, 4. 3. 2015.

76 MZV ČR: *Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2015*, 7. 4. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/vyrocni_souhrny_hp/humanitarni_pomoc_cr_poskytnuta_do_2.html**.

77 MZV ČR: *Výzva k podání žádostí na kofinancování úspěšných transformačních projektů z prostředků Programu transformační spolupráce na rok 2015*, 28. 5. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/aktualne/vyzva_k_podani_zadosti_na_kofinancovani.html**.

78 MZV ČR: *Vyhlášení výběrového řízení v rámci dotačního titulu Posilování kapacit platforem nestátních subjektů pro transformační spolupráci na rok 2016*, 5. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/aktualne/vyhlaseni_vyberoveho_rizeni_v_ramci.html**.

79 MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci České republiky v roce 2015*, op. cit.

80 ČRA: *Zpráva o činnosti a hospodaření České rozvojové agentury za rok 2015*. On-line: **www.czda.cz/editor/filestore/File/.../Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_CRA_2015.pdf**.

81 UNDP: *Roční zpráva Českého svěřeneckého fondu za rok 2015*. On-line: **www.eurasia.undp.org/content/dam/rbec/docs/Year%20Report%202015%20CZ.doc?download**; UNDP: *Czech Expertise Locator*. On-line: **czech-expertise.atlassian.net/wiki/**.

82 ČRA: *Sektorový program rozvojové spolupráce mezi ČR a Etiopií v sektoru zemědělství na období 2015–2017 a období po roce 2017*; *Sektorový program rozvojové spolupráce*, *Sektorový program rozvojové spolupráce mezi ČR a Moldavskem v sektoru voda a sanitace na období 2015–2017 a období po roce 2017*, nepublikováno.

83 MZV ČR: Vyhodnocení zahraniční rozvojové spolupráce ČR v sektoru voda a sanitace v Moldavsku, 15. 12. 2015. On-line: **www.mzv.cz/file/1797808/Zaverecna_zprava_MD___komplet.pdf**.

84 MZV ČR: *Report on the evaluation of a project under the Czech Republic's development cooperation in the health sector. Promoting cancer prevention among women in the Šumadija region*, říjen 2015. On-line: **www.mzv.cz/file/1639780/Evaluation_Report_Serbia_2015.pdf**.

85 MZV ČR: *Zprávy z vyhodnocení 2 víceletých projektů globálního rozvojového vzdělávání,* 3. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/evaluace/evaluacni_zpravy/x2015/zpravy_z_vyhodnoceni_2_viceletych.html**.

86 NKÚ: *Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/11 Peněžní prostředky státního rozpočtu poskytované na zahraniční rozvojovou spolupráci*, 18. 1. 2016. On-line: **www.nku.cz/assets/kon-zavery/K15011.pdf**.

87 Tamtéž, s. 12.

88 Tamtéž, s. 17.

89 ČRA: *ČRA již zapracovává některé náměty, na které upozornil Nejvyšší kontrolní úřad*, 8. 2. 2016. On-line: **www.czda.cz/aktualne/cra-jiz-zapracovava-nektere-namety-na-ktere-upozornil-nejvyssi-kontrolni-urad.html**.

90 Publish What You Fund: *Methodology*. On-line: **ati.publishwhatyoufund.org/approach/methodology/**.

91 OECD: *Development Co-operation Report 2016: The Sustainable Development Goals as Business Opportunities*, op. cit.

92 Úřad vlády ČR: *Premiér na poradě zastupitelských úřadů: Zahraniční a domácí politika jsou propojeny více, než kdy dřív*, 24. 8. 2015. On-line: **www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/premier-na-porade-zastupitelskych-uradu-zahranicni-a-domaci-politika-jsou-propojeny-vice--nez-kdy-driv-133735/**.

93 Tamtéž.

94 *OSN je nenahraditelná, soudí Zaorálek a ocenil ji za lidská práva*. ČTK, 2. 6. 2015.

95 Kancelář prezidenta republiky: *Projev prezidenta republiky při přijetí vedoucích zastupitelských úřadu ČR v zahraničí*, 25. 8. 2015. On-line: **www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-pri-prijeti-vedoucich-zastupitelskych-uradu-cr-v-zahranici-12245**.

96 IC OSN: *Projev prezidenta České republiky při 70. zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů*, 1. 10. 2015, On-line: **www.osn.cz/projev-prezidenta-republiky-pri-70-zasedani-valneho-shromazdeni-organizace-spojenych-narodu/**.

97 MZV ČR: *Zápisy ze zasedání Rady pro ZRS*, 26. 6. 2014. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koordinace_zrs/rada_pro_zahranicni_rozvojovou/zapisy_ze_zasedani_rady_pro_zrs.html**.

98 ČRA: *Zpráva o činnosti a hospodaření České rozvojové agentury za rok 2015*, op. cit.

99 Vláda ČR: *Usnesení č. 948 ke Střednědobé vizi posilování kapacit České rozvojové agentury v kontextu dokončení transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce*, 20. 11. 2015. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOAA4RB9PUM**.

100 Vláda České republiky: *Usnesení č. 969 o navýšení prostředků na dvoustrannou zahraniční rozvojovou spolupráci v kapitole Ministerstva zahraničních věcí na rok 2015 v souvislosti se zvýšením rozpočtu výdajů na platy včetně příslušenství podle usnesení vlády ze dne 23. září 2015 č. 748, k návrhu zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2016 a k návrhům střednědobého výhledu státního rozpočtu České republiky na léta 2017 a 2018 a střednědobých výdajových rámců na léta 2017 a 2018*, 20. 11. 2015.

101 ČRA–FoRS–PPZRS–SMO ČR: *Česká pomoc není výdaj, ale investice – Máme na víc*. On-line: **www.ppzrs.org/soubor/ceska-pomoc-neni-vydaj-ale-investice/**.

102 Tamtéž, s. 2.

103 MZV ČR: *4. kulatý stůl k propojování rozvojových činností soukromého, neziskového a veřejného sektoru v ZRS ČR*, 22. 5. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/aktualne/x4_ulaty_stul_namestka_tlapy_k.html**.

104 MZV ČR: *Informační seminář pro české subjekty k Fondům vnější spolupráce EU dne 15. června 2015*, 21. 5. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/aktualne/informacni_seminar_pro_ceske_subjekty_k.html**.

105 Národní ústav pro vzdělávání: *Rozumíme současnému světu – Konference o globálním rozvojovém vzdělávání*. On-line: **www.nuv.cz/konference-grv**.

106 FoRS: *Aidwatch 2015: Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky ve světle nových cílů udržitelného rozvoje*. Praha: FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci. On-line: **www.fors.cz/2015/11/30/aidwatch_2015/#.V6nMUpiLTcs**.

[107] Evropský rok pro rozvoj: *Mezinárodní konference „Role místní samosprávy v zahraniční rozvojové spolupráci“*, 24. 11. 2015. On-line:**europa.eu/eyd2015/cs/czech-development-agency/events/konference-role-mistni-samospravy-v-zrs**.

[108] PPZRS: *Realizované semináře a akce*. On-line: **www.ppzrs.org/inpage/prehled-realizovanych-akci-platformy/**.

[109] PSP ČR: *Neveřejný seminář podvýboru pro rozvojovou spolupráci*, 14. 1. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=3312&z=7326**.

[110] PSP ČR: Zápis z 22. schůze zahraničního výboru, 3. 11. 2015. On-line: **www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=74998&pdf=1**, s. 4–7.

[111] *Václav Hampl: Druhá senátní platforma pro migraci*, 2. 10. 2015. On-line: **www.zeleni.cz/vaclav-hampl-druha-senatni-platforma-pro-migraci/**.

[112] Senát PČR: *Stanovisko předsedy Senátu Milana Štěcha k platformě pro řešení migrace*, 14. 10. 2015. On.line: **www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=1963**.

[113] *V uprchlickém táboře Zátarí je znát česká pomoc. Sobotka ji slíbil zvýšit.* iDNES.cz, 25. 9. 2015. On-line:**zpravy.idnes.cz/zatari-jordansko-uprchlici-tabor-bohuslav-sobotka-f8k-/zahranicni.aspx?c=A151025_204802_zahranicni_jkk**.

[114] Velvyslanectví České republiky v Ammámu: *Spuštění unikátního projektu elektrifikace v uprchlickém táboře Zaatarí, který byl sponzorován vládou ČR*, 17. 7. 2016. On-line: **www.mzv.cz/amman/cz/zpravy_a_udalosti/spusteni_unikatniho_projektu.html**.

[115] MZV ČR: *ČR poskytne dalších 105 milionů korun na pomoc uprchlíkům*, 2. 11. 2015. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_11_02_cr_poskytne_dalsich_105_milionu.html**.

[116] ADRA: *Pio Squad pro Čalantiku*. On-line: **www.calantika.cz/cz/sekce/pio-squad-for-calantika-29/**.

[117] *Západ nemůže sám financovat boj s chudobou, tvrdí Světová banka*. E15.cz, 18. 4. 2015. On-line: **zpravy.e15.cz/zahranicni/ekonomika/zapad-nemuze-sam-financovat-boj-s-chudobou-tvrdi-svetova-banka-1181956**.

[118] *Česko vyhání lékaře zpět do Palestiny*. MF DNES, 27. 8. 2015, s. 1 a 3; *Po letech žádostí palestinský lékař uspěl. Může zůstat v Česku*. iDNES.cz, 5. 6. 2016.

[119] OECD: *Net ODA*. On-line: **data.oecd.org/oda/net-oda.htm**.

[120] MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci ČR v roce 2009*, 7. 6. 2010. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/vyrocni_prehledy/informace_o_zahranicni_rozvojove_1.html**.

[121] MZV ČR: *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci ČR v roce 2015*, op. cit.

[122] Horký-Hluchaň (2015): op. cit., s. 379.

[123] Horký, Ondřej (2008): Rozvojový rozměr české zahraniční politiky: Příprava transformace zahraniční rozvojové spolupráce a její výzvy. In: Kořan, Michal a kol. (ed.): *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 378.

Kapitola 21

Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky

Veronika Bílková

Rok 2015 přinesl do české zahraniční politiky v oblasti lidských práv určité zklidnění. Živá diskuse, která se o lidskoprávní diplomacii a jejím vhodném nastavení vedla v českých médiích v průběhu roku 2014, skončila, resp. ji připomnělo jen pár posledních izolovaných vstupů a shrnující monografie. V polovině roku byly také, po dlouhých měsících příprav, oficiálně přijaty nové koncepční materiály – *Koncepce zahraniční politiky* a *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce.* Oba texty ukázaly, že v české lidskoprávní diplomacii, i v české zahraniční politice obecněji, se žádná revoluce nekoná. Cíle a priority byly dílčím způsobem doplněny, nikoli zásadně přehodnoceny. Totéž se týkalo využívaných nástrojů a zapojených aktérů. Téma lidských práv v zahraniční politice zůstalo v roce 2015 politizováno, míra jeho polarizace ale výrazně poklesla. Stalo se opět jedním z mnoha témat zahraniční politiky, jež – vyjma mimořádných událostí – nebudí větší zájem veřejnosti.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Jak uvádí web Ministerstva zahraničních věcí ČR, *„základní principy zahraniční politiky ČR v oblasti lidských práv jsou obsaženy ve vládním prohlášení, v koncepci zahraniční politiky ČR a v koncepci lidských práv“*.[1] Dva z těchto dokumentů, tedy obě koncepce, byly nově přijaty v průběhu roku 2015, kdy nahradily *Koncepci zahraniční politiky České republiky*[2] z roku 2011 a *Koncepci transformační politiky*[3] z roku 2010. Beze změn zůstalo jen *Programové prohlášení* vlády Bohuslava Sobotky,[4] které bylo schváleno 12. 2. 2014. Prohlášení navazuje na Koaliční smlouvu mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL[5] z ledna 2014, v níž se strany hlásí k podpoře lidských práv ve světě a dodávají, že *„zvláštní důraz bud/ou/ klást na úctu k jednotlivci, na práva so-*

ciální, ekonomická a na ochranu životního prostředí".[6] Programové prohlášení v podobném duchu říká, že *„[…] podpora lidských práv […] bude součástí zahraniční politiky ČR. Vláda přitom vychází z předpokladu, že lidská práva zahrnují jak práva občanská a politická, tak práva hospodářská, sociální a environmentální, a že je lze efektivně podporovat pouze v podmínkách vzájemného respektu a dialogu."* Ochrana lidských práv, resp. podpora sociální soudržnosti a lidské důstojnosti jsou též zmíněny mezi cíli, jež chce ČR prosazovat v rámci OSN, resp. Evropské unie.

Koncepce zahraniční politiky České republiky z roku 2015

Hlavním východiskem české zahraniční politiky je *Koncepce zahraničí politiky České republiky,* jejíž současná verze byla vládou přijata dne 13. 7. 2015.[7] Koncepce vznikala poměrně dlouho, několik měsíců, a v průběhu své přípravy byl text opakovaně konzultován se zástupci různých politických sil, zájmových skupin, nevládních organizací i širší veřejnosti. Ačkoli nelze říci, do jaké míry podněty zvenku ovlivnily finální verzi textu, sama inkluzivita procesu si zaslouží ocenění, neboť byla v českém prostředí bezprecedentní. Nová Koncepce zmiňuje lidská práva, a také lidskou důstojnost, na několika různých místech. V sekci 3 jsou *„univerzálnost a nedělitelnost lidských práv, úcta k lidské důstojnosti, rovnost a solidarita"* řazeny, vedle demokracie, právního státu a dodržování zásad Charty OSN a mezinárodního práva, mezi výchozí hodnoty české zahraniční politiky. Sekce také explicitně, v pozitivním duchu, odkazuje na *„tradici podpory lidských práv jakožto předpokladu důstojné existence".* Podpora lidské důstojnosti včetně ochrany lidských práv dále figuruje, opět vedle některých jiných hodnot (bezpečnost, prosperita a udržitelný rozvoj, služba občanům a dobré jméno v zahraničí), mezi cíli české zahraniční politiky vyčíslenými v sekci 4.

Specificky se na lidskoprávní dimenzi zahraniční politiky zaměřuje sekce 4.3 nazvaná *Lidská důstojnost a lidská práva*. Sekce zdůrazňuje význam naplňování lidské důstojnosti, které je *„hodnotou samo o sobě, zároveň však přispívá k mezinárodní bezpečnosti […] a k udržitelnému rozvoji".* Hlavním nástrojem tohoto naplňování je politika podpory lidských práv a demokracie. Lidská práva jsou, v souladu s Programovým prohlášením, chápána nejen jako práva tzv. první generace, tj. práva občanská a politická, ale i práva tzv. druhé generace, tedy práva hospodářská, sociální a kulturní. Dané pojetí odpovídá tomu, jak lidská práva vymezuje český právní řád (*Listina základních práv a svobod*) i právo Evropské unie (*Listina základních práv EU*). Propojení vnitrostátní, mezinárodní a eurounijní roviny a koherence přístupu na těchto rovinách je ostatně něčím, na co Koncepce klade důraz. Dále je v ní podtržen význam *„vzájemného respektu a dialogu"* se zahraničními partnery. Tato pasáž vzbudila během přípravy dokumentu výhrady, proto byla doplněna větou, podle níž na lidská práva nelze *„rezignovat ani v podmínkách méně příznivých",* tj. tehdy, kdy dialog není možný, nebo nevede ke konsenzu.

Vedle podpory lidských práv a demokracie má být naplňování lidské důstojnosti realizováno také jinými nástroji. Řadí se mezi ně zahraniční rozvojová spolupráce, jež mj. přispívá k eliminaci chudoby a sociálních nerovností, humanitární pomoc, určená pro oběti ozbrojených konfliktů či přírodních katastrof, a podpora mezinárodního trestního soudnictví, které usiluje o potrestání pachatelů nejzávažnějších mezinárodních zločinů (zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny, zločin agrese). Mezi dalšími nástroji je zmíněna též podpora zvláště zranitelných a marginalizovaných skupin. Ta spadá do podpory lidských práv, z ne zcela jasných důvodů byla ale v textu vydělena a postavena samostatně. Česká republika slibuje věnovat se v této oblasti třem hlavním otázkám, jimiž jsou podpora rovného přístupu k účasti na veřejném životě, ochrana náboženských menšin a posílení postavení žen ve společnosti a jejich účasti na veřejném životě. Na první otázku se ČR v poslední době aktivně zaměřuje,[8] ohledně dalších dvou naopak nemá mnoho zkušeností a nelze ani říci, že by v nich mohla sloužit jako vzor (např. účast žen na veřejném životě není v ČR nijak vysoká). Bude tedy zajímavé sledovat, jakým způsobem se ČR hodlá v těchto otázkách angažovat.

O naplňování lidské důstojnosti by Česká republika chtěla usilovat jak prostřednictvím mezinárodních organizací, tak v bilaterálních vztazích. Z organizací jsou explicitně zmíněny OSN a její Rada pro lidská práva, Rada Evropy, Evropská unie, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a Mezinárodní organizace práce (ILO). V rámci bilaterálních vztahů jsou lidská důstojnost, resp. lidská práva zmíněny v sekci týkající se Spojených států amerických, zemí východní Evropy, Číny a Kuby. Zatímco USA jsou vnímány jako spojenec v dané oblasti, státy ostatní vystupují v Koncepci jako někdo, kdo má/může mít se zajištěním lidských práv potíže (východní Evropa, Kuba), resp. s kým je nutno vést o lidských právech dialog (Čína). Podpora lidských práv či lidské důstojnosti by ale neměla zůstat omezena na vztahy s několika málo státy. Koncepce ji řadí mezi jednu ze tří hlavních složek bilaterálních vztahů, vedle politické spolupráce a ekonomické diplomacie.[9] Vztah daných tří složek, které někdy bývají stavěny do protikladu (zejména v dimenzi ekonomická diplomacie vs. lidská práva[10]), zůstává v textu bez komentáře.

Koncepce zahraniční politiky ČR z roku 2015 není, pokud jde o lidskoprávní dimenzi, radikálně odlišná od předchozí koncepce přijaté v roce 2011. Oba dokumenty považují podporu lidských práv a demokracie za důležitou složku české zahraniční politiky a chtějí ji zajišťovat jak v bilaterálních vztazích, tak na multilaterálních fórech. Konstantní zůstávají i některá prioritní témata, např. ochrana obhájců lidských práv. K určitým posunům nicméně dochází. Obě Koncepce pracují s pojmy lidská důstojnost, lidská práva a demokracie, důraz se ale mění. Starší Koncepce se primárně zaměřovala na podporu demokracie, jež byla chápána jako automatický klíč k zajištění lidské důstojnosti a lidských práv. Téměř celá část *Podpora demokracie a lidských práv* (sekce 4.5) tak pojednávala o prosazování demokracie. Vlastní lidskoprávní agenda byla vytěsněna jinam, do sekcí věnovaných mezinárodním organizacím (OSN, Rada Evropy) a bilaterálním vztahům (Rusko, země Východního partnerství). Nová Koncepce naopak vnímá lidskou důstojnost jako zastřešující kategorii a podporu lidských práv a demokracie chápe jako jeden z nástrojů její realizace. Demokracie zde již nezastiňuje lidská práva, oba koncepty jsou shodně vnímány jako důležité a vzájemně nezastupitelné.

Další rozdíl se týká vymezení lidských práv. Koncepce z roku 2011 žádné vymezení neobsahovala, výčet tematických priorit stanovených pro politiku podpory demokracie a lidských práv ale naznačuje, že prioritní důraz byl kladen na práva politická

a občanská. Práva hospodářská, sociální a kulturní nebyla Koncepcí zcela ignorována, jejich zjištění bylo ale primárně úkolem rozvojové spolupráce. Koncepce z roku 2015 se výslovně hlásí k principům *„univerzality a nedělitelnosti lidských práv, v rámci nichž jsou práva občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní nezbytnou podmínkou pro naplnění důstojné existence, a jejich upírání představuje újmu na lidské důstojnosti a může být zdrojem mezinárodní nestability"* (sekce 4.3). To by naznačovalo, že došlo k rozšíření definice lidských práv. Vzhledem k tomu, že ony obecné principy nejsou dále rozvedeny a že konkrétní priority, jež Koncepce zmiňuje (podpora obhájců lidských práv, podpora rovné účasti na veřejném životě), byly povětšinou převzaty z předchozí Koncepce, je otázka, nakolik je ono rozšíření míněno vážně a jaké změny do české zahraniční politiky reálně přinese.

Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce z roku 2015

O dva měsíce později než *Koncepce zahraniční politiky ČR*, v září 2015, byla – tentokrát nikoli vládou, ale kolegiem ministra zahraničních věcí – přijata *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce* (dále Koncepce LPTS).[11] Jde o dokument, který se plně zaměřuje na lidskoprávní dimenzi české zahraniční politiky, rozvíjí a konkretizuje tedy sekci 4.3 obecné Koncepce. Text Koncepce LPTS opět vznikal v rámci inkluzivního procesu, do něhož byli zapojeni aktéři z řad státní správy, nevládních organizací, akademické obce i širší veřejnosti. Přípravu dokumentu, která započala v první polovině roku 2014, současně provázela živá, místy až vyhrocená veřejná debata, jež se týkala jak samotného textu, resp. spekulací o jeho obsahu, tak role lidských práv v zahraniční politice (i mimo ni) obecněji. Průběh debaty byl podrobně popsán v minulém vydání této publikace.[12]

Přijetí Koncepce LPTS představuje určitý milník ve vývoji lidskoprávní diplomacie. Je tomu tak proto, že i když ČR řadí podporu lidských práv a demokracie mezi své klíčové zahraničněpolitické priority prakticky již od svého vzniku, až do roku 2015 nedisponovala koncepčním materiálem, který by stanovil cíle v této oblasti. Takový materiál krátce existoval na počátku minulého desetiletí. V roce 2002 přijalo MZV *Koncepci české zahraniční politiky v oblasti lidských práv na období let 2000–2002,* která vymezila zásady, cíle a nástroje lidskoprávní diplomacie. Dokument měl být pravidelně aktualizován, to se ale nestalo. Místo toho záhy vyšel z užívání a byl zapomenut. V dalších letech vycházela česká lidskoprávní diplomacie, vedle obecných dokumentů, hlavně z každoročně přijímaných, leč neveřejných *Směrnic pro postup delegace ČR na zasedání Komise OSN pro lidská práva* a ze zažitých zvyklostí a tradic. V roce 2007 vypracovalo MZV materiál *Tematické priority zahraniční politiky ČR v oblasti lidských práv,* který ale zůstal neveřejný.

V roce 2010 schválilo kolegium ministra zahraničních věcí *Koncepci transformační politiky.*[13] Koncepce nahradila starší, neveřejnou *Koncepci transformační spolupráce* z roku 2005. Transformační politika byla v textu definována jako *„politika podpory lidských práv a demokracie, která využívá specifické zkušenosti České republiky s procesem společenské transformace, budováním demokracie, jakož i nenásilným odporem proti totalitnímu režimu, který zahájení demokratizace předcházel"* (bod 1). Dokument zřejmě měl ambice stát se komplexní koncepcí pro oblast lidskoprávní diplomacie. Odrážel ale v té době převažující úzké pojetí lidských práv a přesvědčení o prvotnosti podpory demokracie. Tomu odpovídá výběr teritoriálních i tematických priorit. Do první kategorie se řadí zejména státy východní Evropy a západního Balkánu, do druhé pak následující témata: občanská společnost, vč. obránců lidských práv; média a přístup k informacím; právní stát a řádná, demokratická správa; volební procesy; a rovnost a nediskriminace. Transformační politika měla být realizována nástroji bilaterální i multilaterální povahy a skrze tzv. program transformační spolupráce.[14] Program, který je ve světě unikátní, je založen na finanční podpoře jedno- až tříletých transformačních projektů realizovaných ve spolupráci nevládních organizací z ČR a cílové země.

Text *Koncepce transformační politiky* se stal východiskem při formulaci Koncepce LPTS z roku 2015. Nový dokument má velmi podobnou strukturu a zachována zůstala také část původních priorit. Snaží se nicméně reflektovat širší pojetí lidských práv zakotvené v *Programovém prohlášení vlády* a v *Koncepci zahraniční politiky ČR*. V úvodu se dokument hlásí k nedělitelnosti principů demokracie, právního státu a lidských práv, které všechny přispívají k zajištění lidské důstojnosti, a jejich podpora a uskutečňování tak patří, jak je připomenuto, *„mezi základní priority zahraniční politiky České republiky"*.[15] Tato politika má vykazovat tři znaky – koherenci, kredibilitu a otevřenost; obsah těchto kategorií není blíže specifikován. Koncepce, jak se odráží i v jejím názvu, chápe podporu lidských práv a podporu demokracie, v textu označovanou termínem transformační spolupráce, jako dvě významné, ale ne nutně zcela propojené oblasti lidskoprávní politiky.

Koncepce zdůrazňuje význam české humanitní tradice a české historické zkušenosti, kterou je Česká republika připravena sdílet s ostatními. Preferovaným nástrojem je dialog, který chce ČR vést *„jak bilaterálně, tak i multilaterálně, jak s těmi, kteří se hlásí k principům liberální demokracie, tak i s těmi, kteří jdou jinou cestou, jak s vládami, tak s občanskou společností"*.[16] Není zcela jasné, jak se ČR hodlá postavit k těm, kteří o takový dialog nestojí, popř. jej neberou vážně. Koncepce odkazuje na další prioritní oblasti české diplomacie, včetně podpory exportu, a uvádí, že mezi nimi a politikou podpory lidských práv a demokracie není rozpor. Obecným cílem lidskoprávní diplomacie má být *„přispívat k zajištění důstojnějšího života, podporovat právní stát a co nejširší participaci obyvatel na správě věcí veřejných a vést globální dialog o lidských právech ústící do jejich lepšího naplňování"*.[17] Vedle toho má lidskoprávní diplomacie napomoci efektivnímu fungování mezinárodních lidskoprávních orgánů a účinnému působení ČR v nich, zajištění mezinárodní bezpečnosti či růstu prosperity. Koncepce uvádí, že ČR chce upozorňovat na porušování lidských práv bez ohledu na to, kde k nim dochází.

Více než polovinu textu Koncepce LPTS zabírá představení priorit politiky podpory lidských práv a demokracie, zejména priorit tematických. Těch je celkem sedm a povětšinou nejsou nikterak nové. Pět priorit je převzato z Koncepce z roku 2010, jde o: podporu občanské společnosti, včetně obránců lidských práv; podporu svobody projevu a přístupu k informacím, včetně svobody médií; podporu rovné a co nejširší politické a veřejné participace; podporu budování institucí právního státu; a podporu rovnosti a nediskriminace. Jedna priorita, podpora mezinárodních lidskoprávních me-

chanismů a systematické zohledňování lidských práv (tzv. *mainstreaming*), navazuje na dokument *Tematické priority* z roku 2007. Tento dokument současně obsahoval i dvě z prvních pěti priorit (občanská společnost, svoboda projevu). Nově je v Koncepci LPTS dodána pouze poslední, sedmá priorita, jíž je podpora lidských práv v tématech spojených se zaměstnaností a životním prostředím. Nejde o oblast, v níž by se ČR dosud zvláště aktivně angažovala. Bude zajímavé sledovat, zda tak nadále činit bude, nebo zda poslední priorita zůstane jen nenaplněným výrazem snahy dát konkrétní podobu onomu širšímu vnímání lidských práv, k němuž se text obecně hlásí. Velkým kladem nové Koncepce je to, že jednotlivé tematické priority podrobně představuje a vyčísluje kroky, jež chce ČR v dané sféře realizovat. To usnadní kontrolu naplňování priorit.

Vedle priorit tematických vymezuje Koncepce LPTS rovněž priority teritoriální a vnitrostátní. V první oblasti je opět zjevná inspirace Koncepcí z roku 2010. Z té jsou převzaty prioritní země pro oblast transformační spolupráce, kde se ČR chce orientovat na *„země, které jsou jí kulturně, geograficky, historicky, nebo jinak blízké. Prioritně […] ve východní Evropě a na západním Balkáně.“*[18] Pro politiku podpory lidských práv žádné prioritní země stanoveny nejsou. Koncepce jen odkazuje na země, k nimž Rada OSN pro lidská práva přijímá rezoluce či k nimž má ustanovenu zvláštní proceduru, a na vymezení bilaterálních priorit ve strategiích vztahů ČR k jednotlivým regionům. Výběr je tak ponechán částečně otevřený a i v tomto případě bude zajímavé sledovat, nakolik se ČR v budoucnu odchýlí od dosavadní praxe, jež se prioritně zaměřovala na určité státy (Barma-Myanmar, Bělorusko, Kuba). Vnitrostátní priority jsou do Koncepce začleněny zcela nově, coby výraz přesvědčení, že *„sebereflexe vlastního stavu ochrany lidských práv a zajištění koherence s ostatními politikami je nutným předpokladem k věrohodné podpoře lidských práv ve světě“*.[19] Sekce nicméně neuvádí ani tak samy priority národní politiky lidských práv, což ani není v gesci MZV, jako spíše závazky, jež má ČR navenek (ratifikace smluv, dodávání periodických zpráv apod.).

Text Koncepce zakončuje výčet nástrojů, jimiž by měla být politika podpory lidských práv a demokracie realizována. Oproti Koncepci z roku 2010 opět nedochází k větší změně. Nástroje zahrnují působení na multilaterálních fórech, rozvíjení bilaterálních vztahů a tzv. program transformační spolupráce. V rámci multilaterálních fór potvrzuje Koncepce klíčovou roli Rady OSN pro lidská práva, jejímž členem byla ČR již dvakrát (2006 a 2011–2014) a kam se znovu chystá kandidovat na období 2019–2021. V bilaterálních vztazích by se lidskoprávní agenda měla promítat do řady aktivit, zejména politického dialogu či monitorování stavu dodržování lidských práv v zemi. Program transformační spolupráce, o jehož možném zrušení se během přípravy Koncepce v médiích vzrušeně diskutovalo,[20] zůstává *„jedním z hlavních nástrojů […] politiky v oblasti lidských práv a podpory demokracie“*.[21] Program i nadále spočívá jednak na projektech realizovaných nevládními organizacemi z ČR a cílové země, jejichž témata by nově měla reflektovat širší pojetí lidských práv,[22] jednak na lokálních transformačních projektech řízených přímo zastupitelskými úřady ČR. Koncepce, jak uvádí závěr dokumentu, zůstane v platnosti bez časového omezení, po pěti letech ale má být posouzena nutnost její aktualizace či revize.[23]

Přehled obsahu Koncepce LPTS ukazuje, že tento dokument – stejně jako *Koncepce zahraniční politiky ČR* – nepřináší žádné radikální přehodnocení dosavadního přístupu k podpoře lidských práv a demokracie v zahraniční politice, tím méně pak opuštění takové politiky.[24] Pro někoho může být nový text dokonce určitým zklamáním, neboť debata, jež provázela jeho vznik, naznačovala, že by se v české lidskoprávní diplomacii skutečně mohlo k určitým změnám schylovat. Tento odhad se naplnil pouze částečně. Koncepce LPTS se hlásí k širšímu pojetí lidských práv, než jaké převládalo dosud, a současně emancipuje lidská práva „z područí“ demokracie v tom, že oba koncepty klade vedle sebe jako shodně důležité. Více též pracuje se zastřešujícím konceptem lidské důstojnosti a klade důraz na roli dialogu při prosazování lidských práv. Všechny tyto posuny se primárně udály v obecné rovině. Jejich vliv na konkrétní lidskoprávní agendu české diplomacie zůstal omezený, jak je vidět třeba ve výčtu tematických priorit. Česká republika tak zvolila cestu kontinuity a stability, nikoli zásadní změny a zcela nového kurzu. Klady a zápory tohoto přístupu jasněji ukáže až budoucí vývoj.

Politický kontext české lidskoprávní diplomacie

Přijetí obou nových koncepčních dokumentů, stejně jako praktické kroky v oblasti zahraniční politiky podpory lidských práv a demokracie, nevyvolaly žádný velký zájem české politické reprezentace. Není to zas až tak překvapivé, neboť čeští politici se aktivněji nezapojili ani do debaty o lidskoprávní diplomacii v roce 2014. Na přelomu let 2014 a 2015 se alespoň k chystaným koncepcím vyjádřili, povětšinou kriticky, představitelé opozičních stran (ODS a TOP 09). Jejich výhrady se týkaly jak použitých výrazů (nejasný pojem „lidská důstojnost“, zmínka o reformním komunismu), tak údajných snah vlády a MZV opustit odkaz Václava Havla a svést ČR z cesty aktivní lidskoprávní diplomacie.[25] Počátkem března se v Poslanecké sněmovně Parlamentu konal k chystané revizi koncepčních materiálů diskusní seminář za účasti zástupců vlády (ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek) i opozice (předseda ODS Petr Fiala), veřejná zpráva o semináři ale neuvádí podrobnosti o obsahu a vyznění příspěvků.[26] Je zajímavé, že samo přijetí nových koncepcí v červenci a září 2015 vzbudilo jen malou pozornost politiků.[27]

Obdobě jako v předchozím období i v roce 2015 větší zájem politické reprezentace než otázky koncepčního nastavení lidskoprávní diplomacie vyvolaly některé cesty prezidenta Miloše Zemana. Šlo o květnovou cestu do Moskvy a zářijovou cestu do Pekingu – obě u příležitosti oslav 70. let od skončení druhé světové války. Kritika, jež se v daných případech na Zemana snesla, byla podobná a vždy zahrnovala mj. i připomínku toho, že Ruská federace a Čína jsou nedemokratické státy, jež mají dlouhodobé problémy se stavem dodržování lidských práv.[28] Vzhledem k tomu, že se oba zahraniční pobyty prezidenta tentokrát obešly bez poutavějších výroků,[29] nebyly reakce tak vyostřené jako v roce 2014 a brzy utichly. Když o dva měsíce později než Zeman, v listopadu 2015, navštívil Čínu premiér Bohuslav Sobotka, přešla to politická scéna mlčením.[30] V průběhu roku 2015 se nekonaly žádné volby, ve kterých by téma lidských práv v zahraniční politice mohlo přijít na přetřes. Navíc v průběhu celého roku na sebe pozornost strhávala uprchlická krize, která z větší části zastínila jakoukoli jinou zahraniční (a vlastně i domácí) agendu.

Téma podpory lidských práv a demokracie v zahraniční politice České republiky zůstalo v roce 2015 politizováno, prošlo ale depolarizací. Politizací se v této publikaci rozumí přítomnost určitého tématu v politickém, resp. veřejném prostoru, polarizací existence nebo neexistence shody na základních parametrech určité agendy, jejím významu, vztahu k jiným oblastem zahraniční politiky a nástrojích praktické realizace. Lidskoprávní diplomacie je politizována dlouhodobě, míra polarizace se ale postupně mění. V prvních dvou desetiletích existence ČR byla poměrně nízká, neboť hlavní politické síly v zemi měly na politiku podpory lidských práv a demokracie podobný názor. Situace se změnila v posledních letech, kdy dosavadní přístup přestal být chápán jako jediný možný či nutně správný a začaly se ozývat kritické hlasy. Nejvyhroceněji bylo téma postaveno v roce 2014, byť do veřejné debaty, jež k němu proběhla, se zapojili spíše publicisté, odborníci a aktivisté než politici. Rok 2015 přinesl, jak jsme viděli výše, opětné zklidnění a stabilizaci agendy, která je dále přítomna v politickém prostoru, již ale nebudí silné vášně (nebo se tyto vášně alespoň výrazně neprojevují).

Předchozí vydání této publikace opakovaně připomínala hlavní tábory, jež na české politické scéně ve vztahu k lidskoprávní diplomacii existují. Jsou to: a) aktivističtí internacionalisté, kteří se orientují na práva první generace, jež nadřazují všem ostatním hodnotám; b) umírnění internacionalisté, kteří vnímají lidská práva šířeji a současně se snaží o jejich vyvažování s jinými zájmy; c) autonomisté, kteří uznávají význam lidských práv, považují je ale za věc jednotlivých států; a d) pragmatici, jež lidská práva příliš nezajímají, orientují se totiž na jiné oblasti (mj. ekonomickou diplomacii). Podobu české lidskoprávní diplomacie určovaly vždy primárně první dva tábory. Zatímco původně byl silněji slyšet hlas aktivistů (např. Václav Havel či Karel Schwarzenberg), v nedávné době převážili umírnění (např. Lubomír Zaorálek či Bohuslav Sobotka) – střet o nové Koncepce byl totiž současně střetem mezi těmito dvěma tábory, z nichž první hájil dosavadní přístup, druhý jeho mírnou modifikaci. Autonomisté (např. KSČM) zůstávají mimo hlavní proud debat, naopak pragmatici (např. Miloš Zeman) se do nich v poslední době aktivně vkládají. Jejich postoje jsou mnohdy nesprávně zaměňovány s postoji umírněných internacionalistů, což se projevilo mj. během debat o návrzích nových Koncepcí, kdy byly názory pragmatiků (např. snaha nadřadit ekonomickou diplomacii nad lidská práva) podsouvány umírněným internacionalistům.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Praktická implementace české zahraniční politiky podpory lidských práv a demokracie vykazuje dlouhodobě značnou míru stability a kontinuity. To se nezměnilo ani v roce 2015. Jak jsme viděli v předchozí sekci, nové koncepční materiály ani s nějakou výraznou změnou nepočítaly – prakticky konstantní zůstaly jak hlavní priority, tak nástroje jejich realizace. Zřejmě největší (formální) posun nastal v tom, že České republice ke konci roku 2014 vypršel mandát v Radě OSN pro lidská práva, kde působila od roku 2011. Svou absenci ale ČR kompenzovala různými iniciativami jak ve

vztahu k Radě samé, tak na jiných mezinárodních fórech. Těchto iniciativ byl ve srovnání s předchozími lety vysoký počet a projevila se v nich určitá snaha diverzifikovat aktivity v souladu s novými Koncepcemi. Agenda lidskoprávní diplomacie jako tradičně zahrnovala působení v mezinárodních organizacích; plnění závazků z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv; naplňování tematických a teritoriálních priorit; a realizaci transformační politiky.

Působení České republiky v mezinárodních organizacích

Od poloviny června 2011 do konce roku 2014 zasedala Česká republika v Radě OSN pro lidská práva, hlavním lidskoprávním orgánu OSN, který v roce 2006 nahradil Komisi OSN pro lidská práva.[31] Zde si vedla velmi aktivně, účastnila se všech řádných i zvláštních zasedání a pravidelně vystupovala se samostatnými projevy. Ve většině těchto aktivit mohla pokračovat i po skončení svého mandátu v prosinci 2014, nově v roli pozorovatelského státu (*observer state*). Zástupci ČR se tak mj. zapojili do diskuse o porušování lidských práv páchaných nigerijskou teroristickou organizací Boko Haram,[32] vystoupili s projevy k zapojení žen do politického rozhodování[33] či ke svobodě shromažďování, sdružování a svobodě projevu[34] a vyjádřili se kriticky ke stavu dodržování lidských práv v některých zemích (Ázerbájdžán, Bahrajn, Čína, Egypt, Eritrea, Korejská lidově demokratická republika, Ruská federace, Sýrie nebo Venezuela).[35]

Česká republika navíc opět předložila rezoluci o rovné účasti v politických a veřejných záležitostech, která byla Radou přijata 1. 10. 2015.[36] Rezoluci k tomuto tématu předkládá ČR pravidelně od roku 2013 a zatím se ji vždy podařilo prosadit (ve všech případech byla přijata konsenzuálně, bez hlasování).[37] Rezoluce zdůrazňuje význam možnosti plné politické participace pro všechny občany, včetně příslušníků marginalizovaných skupin, a vyzývá státy, aby takovou možnost zajistily. Pozice pozorovatelského státu dovolila ČR i v roce 2015 dále aktivně sledovat dění v Radě OSN pro lidská práva a předkládat zde vlastní návrhy. Oproti době, kdy byla členem, se tak změnilo vlastně jen to, že coby pozorovatel nemá ČR právo hlasovat. Jak potvrdila nová Koncepce zahraniční politiky ČR i Koncepce LPTS, Rada zůstává dlouhodobou prioritou ČR. Proto již v roce 2013 padlo rozhodnutí znovu se ucházet o formální členství v Radě, a to na období let 2019–2021. Kampaň za znovuzvolení by měla nabýt větší intenzity v průběhu roku 2016 či 2017.

Lidskoprávní témata Česká republika neprezentovala jen v rámci Rady OSN pro lidská práva. V průběhu roku 2015 její zástupci vystoupili i na celé řadě dalších fór, kde se snažili zdůrazňovat význam lidskoprávní agendy. Je třeba říci, že se přitom snažili reflektovat nově nastavené širší priority české lidskoprávní diplomacie. Česká republika se tak opakovaně vyjádřila např. k lidským právům žen a jejich podílu na veřejném životě[38] a v říjnu 2015 kosponzorovala v Radě bezpečnosti OSN rezoluci týkající se žen, míru a bezpečnosti.[39] O lidských právech naopak tentokrát pomlčel prezident republiky ve svém projevu ve Valném shromáždění OSN 29. 9. 2015. Projev se plně soustředil na otázky boje proti terorismu.[40] V minulosti se přitom přední politici zastupující ČR v obecné debatě Valného shromáždění o lidských právech, coby jedné z hlavních zahraničněpolitických priorit ČR, obvykle zmiňovali a do bu-

doucna by bylo dobré se, v zájmu konzistence přístupu a čitelnosti českého přístupu, k této praxi vrátit.

Velkým úspěchem se pro ČR stalo zvolení za člena Hospodářské a sociální rady OSN (ECOSOC) 21. 10. 2015.[41] Hospodářská a sociální rada je jeden z šesti hlavních orgánů OSN, který se, jak již jeho název napovídá, zaměřuje primárně na hospodářská a sociální témata, včetně otázek spojených s hospodářskými, sociálními a (také) kulturními právy. Česká republika byla v minulosti členem Rady již třikrát, v letech 1996–1998, 1999–2001 a 2006–2008.[42] Nyní se do Rady vrací již počtvrté, a to na období let 2016–2018. Zastupuje zde, spolu s Moldavskem, východoevropskou skupinu států, ke které ČR stále patří. Ve volbě si ČR vedla velmi úspěšně, získala hlasy 179 (z celkových 193) členských států OSN. V době českého členství bude Rada mj. monitorovat naplňování tzv. Agendy 2030, která má zajistit trvale udržitelný rozvoj v členských státech OSN. Lze očekávat, že aspoň po část funkčního období by ČR mohla obsadit i pozici místopředsedy, nebo dokonce předsedy Rady, jak se to již stalo při jednom z minulých členství (v roce 1997 Radě předsedal Karel Kovanda).

Mimo OSN se Česká republika v lidskoprávní oblasti angažovala zejména v OBSE a v Radě Evropy. V OBSE se asi nejviditelnějším projevem zájmu ČR o agendu lidských práv stala kandidatura na místo představitele pro svobodu médií v závěru roku 2015. Svoboda médií, resp. obecněji svoboda projevu se dlouhodobě řadí mezi hlavní tematické priority zahraniční politiky ČR. V Radě Evropy se ČR během roku 2015 začala připravovat na předsednictví ve Výboru ministrů RE, jež převezme na půl roku v březnu 2017 a s nímž by měla být spojena i řada lidskoprávních aktivit. Předsednictví bude pro ČR dobrou příležitostí zviditelnit různé iniciativy, jimž se věnuje, a získat pro tyto iniciativy (např. právě v oblasti svobody médií) širší politickou podporu na mezinárodní scéně. Konečně, za zmínku stojí i to, že koncem roku 2015 byla ČR zvolena do Výboru na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. Výbor byl zřízen Druhým protokolem k *Haagské úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojených konfliktu* z roku 1999 a jeho sekretariát zajišťuje UNESCO (konkrétně odbor řízený českým občanem, Janem Hladíkem). Výbor mj. rozhoduje o udělení zvýšené ochrany kulturním statkům mimořádné hodnoty pro lidstvo.

Plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv na ochranu lidských práv

Česká republika je smluvní stranou většiny významných smluv na ochranu lidských práv přijatých v rámci OSN a na regionální úrovni v rámci Rady Evropy. V průběhu roku 2015 se tento okruh rozšířil o *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějící postup předkládání oznámení*.[43] Opční protokol byl přijat 19. 12. 2011 a v platnost vstoupil ke dni 14. 4. 2014. Velkou zásluhu na jeho vypracování a schválení mělo, mj. státy, i Slovensko. Opční protokol navazuje na *Úmluvu o právech dítěte* z roku 1989 a její dva starší Opční protokoly – *Opční protokol o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů* z roku 2000 a *Opční protokol o prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii* z téhož roku. Česká republika je smluvní stranou všech těchto tří starších instrumentů. Instrumenty zaváděly jen slabý kontrolní mechanismus omezený na předkládání pravidelných zpráv států Výboru pro práva dítěte. Nový Opční protokol okruh dostupných mechanismů rozšiřuje o mezistátní a individuální stížnosti a proceduru

vyšetřování. Česká republika Opční protokol podepsala v dubnu 2015[44] a ratifikovala ho 2. 12. 2015.[45] Protokol pro ČR vstoupil v platnost počátkem března 2016, čímž se otevřela možnost podávat proti ČR stížnosti na porušování práv dětí.[46]

K posunu naopak nedošlo ve vztahu k některým dalším lidskoprávním instrumentům, k nimž se ČR zatím nepřipojila. Jde zejména o *Mezinárodní úmluvu o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin* z roku 1990, kterou neratifikovaly ani jiné státy EU, *Mezinárodní úmluvu na ochranu všech osob před nuceným zmizením* z roku 2006, kde byly naopak práce na ratifikaci v roce 2015 zahájeny, a *Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech* z roku 2008. Poslední z těchto instrumentů přitom dobře zapadá do rozšířeného pojetí lidských práv, k němuž se hlásí současná zahraniční politika, a jeho ratifikace by tak byla logickým krokem při praktické realizaci tohoto pojetí. Z lidskoprávních smluv Rady Evropy byl v roce 2015 ratifikován Protokol č. 15 k *Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod*. Protokol, přijatý v roce 2013, zkracuje lhůtu pro podání stížností k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku z šesti na čtyři měsíce od konečného vnitrostátního rozhodnutí, omezuje věk kandidátů na soudce u ESLP na 65 let a zakotvuje zásadu subsidiarity. Protokol vstoupí v platnost až po ratifikaci všemi smluvními stranami Evropské úmluvy (k 18. 6. 2016 chybělo ještě cca dvacet ratifikací).

V průběhu roku 2015 byla ukončena posouzení dvou periodických zpráv České republiky, a to úvodní zprávy k *Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením* předložené v roce 2013[47] a kombinované 10. a 11. zprávy k *Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace* předložené v roce 2014.[48] Obě zprávy byly příslušným výborem – tj. Výborem pro práva osob se zdravotním postižením (CRPD) a Výborem pro odstranění všech forem rasové diskriminace (CERD) – projednány během roku 2015 a byla k nim ze strany Výborů přijata závěrečná zpráva (*concluding observations*). Zpráva CRPD[49] vyznívá vcelku pozitivně, obsahuje ale dlouhý výčet opatření, jež by ČR v zájmu ochrany osob se zdravotním postižením měla realizovat (např. zajištění bezbariérového přístupu do veřejných budov, nebo implementace programů v ČR v současnosti hojně diskutovaného inkluzivního vzdělávání). Zpráva CERD[50] se jako už tradičně zaměřuje především na postavení romské menšiny a diskriminaci jejích členů např. v přístupu ke vzdělání. Dále se v ní objevují doporučení týkající s obchodu s lidmi či, nově, uprchlíků a migrantů (zde CERD doporučuje minimalizovat zadržování osob žádajících o azyl).

Smluvní výbory OSN, konkrétně Výbor pro lidská práva, rozhodl podle informací dostupných v databázi OSN v průběhu roku 2015 dvě kauzy proti České republice.[51] Kauzy se týkaly žádostí potomků sudetských Němců o restituci majetku zabaveného jejich předkům po skončení druhé světové války. Výbor v obou případech shledal stížnost nepřijatelnou, a to jednak proto, že *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* nezakotvuje právo na ochranu majetku, jednak vzhledem k tomu, že stěžovatelé neprokázali diskriminační jednání ze strany státu. Evropský soud pro lidská práva posoudil v roce 2015 celkem 407 individuálních stížností. Výrazná většina (403) byla shledána nepřijatelnou, pouze čtyři byly řešeny v meritu, z toho jedna před Velkým senátem. Dvě z kauz byly vyškrtnuty ze seznamu případů,[52] ve zbylých dvou

dal Soud za pravdu ČR a neshledal žádné porušení Evropské úmluvy (jedna kauza se týkala údajného porušení zákazu retroaktivity u trvajícího trestného činu,[53] druhá dodržení práva na spravedlivý proces v rámci soudního přezkumu rozhodnutí Národního bezpečnostního úřadu o zrušení platnosti osvědčení pro styk s utajovanými skutečnostmi[54]). Česká republika si tak v této oblasti vedla v roce 2015 mimořádně úspěšně.

Prosazování tematických a teritoriálních priorit ČR v oblasti lidských práv

V průběhu roku 2015 došlo, jak jsme viděli výše, k částečné redefinici, resp. doplnění tematických a teritoriálních priorit České republiky v oblasti lidských práv. Tematicky zůstalo konstantní zaměření na podporu občanské společnosti, včetně obránců lidských práv; podporu svobody projevu a přístupu k informacím, včetně svobody médií; podporu rovné a co nejširší politické a veřejné participace; podporu budování institucí právního státu; a podporu rovnosti a nediskriminace. Přibyla podpora mezinárodních lidskoprávních mechanismů a systematické zohledňování lidských práv (*mainstreaming*) a podpora lidských práv v tématech spojených se zaměstnaností a životním prostředím. Všechny tyto priority se promítaly do aktivit ČR např. v rámci Rady OSN pro lidská práva, ale i na jiných mezinárodních fórech a v bilaterálních vztazích. Česká republika navazovala na své předchozí iniciativy, proto jistě nepřekvapí, že velká část aktivit se týkala prvních čtyř priorit. Dobrým příkladem je opětné předložení rezoluce o rovné účasti v politických a veřejných záležitostech v Radě. Česká republika se nicméně snažila rozšiřovat záběr i na nové aktivity, jak ukazují třeba opětovná vystoupení k problematice práv žen či k trvale udržitelnému rozvoji.[55]

Teritoriální priority rovněž neprošly radikální změnou. Česká lidskoprávní diplomacie se dále soustředí na země ČR kulturně či jinak blízké, tedy hlavě země východní Evropy a západního Balkánu. Koncepce LPTS je sice spojuje jen s oblastí transformační spolupráce, reálný zájem ČR ale nutně nezůstává takto omezen. Koncepce dále uvádí, že ČR bude zvláště sledovat situaci v zemích, které jsou předmětem zájmu Rady OSN pro lidská práva. To se skutečně dělo, o čemž svědčí zaměření vystoupení, jež ČR v roce 2015 v Radě přednesla. Během řádných zasedání (28.–30. zasedání, konaná v březnu, červnu a září 2015) se ČR vyjádřila ke stavu lidských práv v Demokratické republice Kongo, Eritreje, Íránu, KLDR, Libyi, Středoafrické republice a Sýrii – všechny tyto země jsou Radou dlouhodobě monitorovány. Dále se ČR, jak již bylo uvedeno, zapojila do diskuse o porušování lidských práv páchaných nigerijskou teroristickou organizací Boko Haram,[56] jimž bylo věnováno jediné (23.) zvláštní zasedání Rady konané v roce 2015 (duben 2015). Tradiční „terče" české lidskoprávní diplomacie – Barma-Myanmar, Bělorusko a Kuba – budily v roce 2015 menší pozornost, což souvisí mj. s určitou liberalizací prvního a třetího z nich.

Koncepce LPTS zakotvila novou kategorii priorit, priority vnitrostátní. Text deklaruje, že *„ČR neváhá podrobit stav dodržování lidských práv na svém území externí kontrole"*.[57] To skutečně činí v rámci přezkumných a kvazi/soudních řízení popsaných v předchozí sekci. V průběhu roku 2015 se na ČR hlavní vnější kritika snesla nikoli v těchto řízeních, ale ze strany Vysokého komisaře OSN pro lidská práva Zeida Ra'ada Al Husseina Zeida. Stalo se tak v souvislosti s uprchlickou krizí, konkrétně

se zadržováním osob procházejících přes české území na trase z Balkánu do západní Evropy v detenčních zařízeních na dobu 40 a někdy až 90 dnů. Výhrady směřovaly také k podmínkám v detenčních zařízeních, zabavování osobních věcí a povinnosti finančně přispívat na úhradu nákladů pobytu. Zeid uvedl, že *„podle důvěryhodných zpráv z různých zdrojů nejsou případy porušování lidských práv migrantů ani ojedinělé, ani náhodné, ale systematické. Ukazuje se, že jsou nedílnou součástí politiky vlády České republiky, která má odradit migranty a uprchlíky od vstupu do země, nebo pobytu v ní"*.[58] Česká republika kritiku odmítla s tím, že *„v českých detenčních centrech […] jsou rozumné, slušné a standardní podmínky"*.[59] Česká republika navíc vysokého komisaře pozvala na návštěvu země, aby měl možnost detenční zařízení sám posoudit. Návštěva se neuskutečnila, výhrady vůči době a podmínkám zadržování migrantů a žadatelů o azyl ale vznesly i některé vnitrostátní orgány, např. ombudsmanka,[60] a nevládní organizace.[61]

Transformační politika

Transformační politika se zaměřuje na podporu společenské transformace směrem k demokracii, popř. se snaží takovou transformaci vyvolat. Klíčovým nástrojem zůstává i po přijetí nových koncepcí tzv. program transformační spolupráce (TRANS), jehož úkolem je *„vybírat, řídit a financovat projekty a aktivity na podporu lidských práv a transformace"*.[62] Návrhy projektů předkládají české nevládní organizace, projekt je realizován ve spolupráci se subjekty z prioritních zemí. Ty zahrnují země západního Balkánu (Bosna a Hercegovina, Srbsko, Kosovo), země východní Evropy (Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina) a některé další země (Myanmar/Barma a Kuba). Projekty by měly směřovat k naplnění priorit české lidskoprávní diplomacie, a mělo by se v nich tedy projevit i rozšíření těchto priorit, k němuž došlo v roce 2015. To se během výběrového řízení na rok 2016 skutečně stalo.

Výběrové řízení proběhlo v období od října do prosince roku 2015, tj. už po přijetí nových koncepčních materiálů. Do řízení bylo přihlášeno celkem 58 projektů, z nichž čtyři byly vyřazeny z formálních důvodů, popř. z důvodu pozdního dodání. Ze zbývajících 54 žádostí se komise složená ze zástupců MZV a externích odborníků rozhodla podpořit 26 projektů; dva byly zařazeny na rezervní listinu. Nejúspěšnějším žadatelem byla organizace Člověk v tísni s pěti podpořenými projekty (a jedním na rezervní listině).[63] Celkově bylo na projekty transformační spolupráce rozděleno 40 mil. Kč. Vedle tohoto tradičního řízení proběhlo v roce 2015 poprvé výběrové řízení na podporu projektů platforem nestátních neziskových organizací činných v oblasti transformační spolupráce. Do tohoto řízení se přihlásila jedna platforma, DEMAS, která v něm také uspěla. V roce 2015 bylo také poprvé vypsáno výběrové řízení na kofinancování evropských projektů ve výši 3 mil. Kč, z nichž byly podpořeny čtyři projekty. Další prostředky byly investovány do přímé pomoci prodemokratických struktur v prioritních zemích v rámci projektů řízených zastupitelskými úřady v místě (distribuce literatury aj.).

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Okruh institucionálních aktérů, kteří se podílejí na formulování a realizaci české zahraniční politiky, zůstává dlouhodobě konstantní. I v roce 2015 připadla hlavní úloha Ministerstvu zahraničních věcí ČR a jeho Odboru lidských práv a transformační politiky (LPTP), jehož ředitelem se v roce 2015 stal David Červenka. Vedle LPTP se agendě věnují další odbory MZV (Mezinárodněprávní odbor, Odbor OSN, příslušné teritoriální odbory) a zastupitelské úřady a stálé mise (zejména SM v New Yorku, Štrasburku, Ženevě a Vídni, SZ Brusel). Bez větších změn zůstala i role dalších orgánů státní správy, např. Ministerstva spravedlnosti ČR (zajišťuje zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva), ministra pro lidská práva (vede Radu vlády pro lidská práva), prezidenta (vnější reprezentace), Parlamentu ČR (ratifikace mezinárodních smluv) či soudů (rozhodování podle mezinárodních smluv). Nevládní sektor realizoval projekty transformační politiky a přispíval k popularizaci témat lidskoprávní diplomacie v řadách širší veřejnosti (např. organizace Člověk v tísni zorganizovala v březnu 2015 festival dokumentárních filmů o lidských právech *Jeden svět*).

Na individuální rovině naopak určité změny proběhly. Asi nejviditelnější se týkala jednoho z hlavních protagonistů debaty o lidských právech v zahraniční politice z roku 2014, politologa Petra Druláka. Ten k 1. 7. 2015 skončil na pozici prvního náměstka ministra zahraničních věcí a stal se politickým tajemníkem ministra.[64] Současně se prakticky přestal veřejně vyjadřovat k problematice vhodného směřování lidskoprávní diplomacie, což může souviset s tím, že debata na toto téma utichla již na přelomu let 2014 a 2015. V čele resortu stál po celé sledované období L. Zaorálek (ČSSD), který, jak již bylo řečeno, patří mezi umírněné internacionalisty. Vliv na formování a realizaci české zahraniční politiky v oblasti lidských práv měl dále, spíše nepřímo, prezident M. Zeman, který se řadí mezi pragmatiky.[65] Jeho přístup k lidským právům tak ne vždy odpovídal přístupu vlády a MZV, což právě nepřispívá k naplňování principů koherence, kredibility a otevřenosti, k nimž se hlásí koncepce LPTS.

Z řad zahraničních aktérů připadá dlouhodobě nejdůležitější místo Evropské unii, jejímž členem je ČR od roku 2004.[66] V průběhu roku 2015 procházela Unie vnitřní krizí způsobenou plány některých států na odchod z ní (Velká Británie) i absencí shody na řešení migrační krize. Rozpory v těchto věcech nebránily EU vystupovat jednotně ve vztahu k velké části lidskoprávních témat diskutovaných např. v Radě OSN pro lidská práva, současně ale ukázaly, že EU není tak ideově a hodnotově jednotná, jak se až dosud zdálo. Česká republika se v tomto kontextu dostalo kritiky za zacházení s migranty a neochotu podpořit systém přerozdělování žadatelů o azyl (kvóty). O výhradách, jež v tomto rámci vůči ČR formuloval Vysoký komisař OSN pro lidská práva Zaid, již byla řeč. Český postoj k migrační krizi, resp. způsob, jakým byl v EU interpretován, by opět mohl vyvolat určité pochyby o tom, nakolik česká politika sleduje ony principy koherence, kredibility a otevřenosti zakotvené v koncepci LPTS.

Z hlediska kategorizace způsobů jednání, s nímž pracuje tato publikace, je možno ČR v oblasti lidskoprávní diplomacie označit za převážně proaktivního hráče, který

se snaží vystupovat konstruktivně, coby spolupracující aktér. Česká republika má představu o tom, jakým směrem by se měla její zahraniční politika v oblasti lidských práv orientovat: tato představa je rozvedena v obou koncepčních materiálech přijatých v roce 2015. Koncepce také vyčíslují konkrétní tematické a teritoriální priority české lidskoprávní diplomacie a nástroje, s jejichž pomocí by měly být tyto priority dosaženy. Česká republika si je současně vědoma omezení, jež coby stát spíše menší velikosti v dané sféře má. To se projevuje mj. specializací na témata a regiony, ve vztahu k nimž má ČR komparativní výhodu (dlouhodobá expertiza, historická zkušenost aj.). V minulosti, v období devadesátých let, prošla ČR obdobím, kdy vystupovala ofenzivněji. Postupem doby u ní ale převážil spolupracující *modus operandi.* Česká republika se snaží své priority prosazovat ve spolupráci s jinými aktéry, primárně státy EU, a současně je připravena podpořit, více či méně aktivně, iniciativy, s nimiž přicházejí tito spojenci.

LIDSKOPRÁVNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V MEDIÁLNÍM, VEŘEJNÉM A AKADEMICKÉM PROSTORU

Jak jsme v této publikaci opakovaně udávali v minulosti, zahraniční politika v oblasti lidských práv patří mezi oblasti české diplomacie, o něž média, akademická obec či širší veřejnost jeví pouze omezený zájem. Výjimku představoval rok 2014, kdy se, v souvislosti s přípravou nových koncepčních dokumentů a kritikou dosavadního lidskoprávního přístupu ze strany nového vedení MZV, stala lidskoprávní diplomacie předmětem živé veřejné debaty. Tato debata zvolna utichla v posledních měsících roku 2014 a v roce 2015 již k tématu vyšlo jen málo výstupů.[67] Symbolickou tečkou za celou debatou se stalo vydání knihy *Lidská práva. (Ne)smysl české politiky* na konci roku 2015,[68] kterou editovali dva z hlavních protagonistů debaty, právní filozof Jiří Přibáň a filozof a sociolog Václav Bělohradský. Do knihy přispěli jak další účastníci debaty (např. Petr Drulák či Roman Joch), tak někteří noví autoři (např. senátorka Eliška Wágnerová nebo soudkyně Ústavního soudu Kateřina Šimáčková). Kniha potvrzuje, že směřování lidskoprávní diplomacie, i chápání lidských práv obecněji nejsou v českém prostředí předmětem názorového konsenzu, jak se v minulosti mohlo zdát. Mimo uvedenou publikaci se diskuse dočkala určité reflexe pouze v loňském čísle této publikace.[69]

V průběhu roku 2015 veřejný prostor plně saturovaly příspěvky o migrační krizi, jejím možném řešení a lidskoprávních aspektech. Téma bylo ostře politizováno i polarizováno, autoři se hojně klonili buď k pozici absolutního odmítání a sekuritizace migrace, nebo naopak volili moralizující diskurz – oba postoje znemožňovaly smysluplný dialog.[70] Širší veřejnost také sledovala především události týkající se migrace, které v České republice budily poměrně silné emoce.[71] Jiná lidskoprávní témata poutala malou pozornost, byť pokračovaly iniciativy z předchozích let, jako např. iniciativa *Vlajka pro Tibet*, do níž se se zapojilo téměř sedm set radnic, či filmový festival *Jeden svět*, který podle informací organizátorů navštívilo jen v Praze přes 50 000 ná-

vštěvníků.[72] Zástupci akademické obce příležitostně komentovaly aktuální události, k nimž také proběhlo několik konferencí.[73]

ZÁVĚR

Rok 2015 měl podle očekávání přinést české zahraniční politice v oblasti lidských práv výrazné změny, nakonec ale došlo jen k dílčím úpravám a modifikacím. Nové koncepční dokumenty přijaté v daném roce, tj. *Koncepce zahraniční politiky České republiky* z července 2015 a *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce* ze září 2015, navázaly na starší instrumenty, které sice určitým způsobem doplnily, nepopřely ale jejich východiska. Politika podpory lidských práv a transformační spolupráce dále zůstala jednou z priorit české zahraniční politiky. Lidská práva jsou nyní chápána šířeji, zahrnují práva první i druhé generace a nejsou podřazována konceptu šíření demokracie. Výčet lidskoprávních priorit je ale z větší části stejný jako dosud a doplnění některých priorit nových (hlavně podpora lidských práv v tématech spojených se zaměstnaností a životním prostředím) se zatím do praxe české lidskoprávní diplomacie promítlo jen omezeně.

Živá veřejná debata, která se k roli lidských práv v zahraniční politice a ke koncepci lidských práv obecněji rozpoutala v roce 2014, již v roce 2015 nepokračovala. Téma bylo zastíněno problematikou migrační krize, k níž se aktivně a často značně emotivně vyjadřovali politici, publicisté, aktivisté i širší veřejnost. To vedlo k poklesu míry polarizace lidskoprávní agendy, která je sice dále přítomna ve veřejném prostoru a neexistuje zde úplná shoda na nastavení jejích parametrů, zmizel ale pocit urgentnosti řešení otázek, jež jsou s ní spojeny. Rok 2015 současně ukázal, že zahraniční politika v oblasti lidských práv je vystavena dvěma hlavním výzvám. První představují pochyby části politické reprezentace o tom, nakolik je vhodné brát se za lidská práva na mezinárodní scéně – pochyby, jež nejostřeji, byť mnohdy nepřímo, formuluje tábor pragmatiků. Druhou výzvou je pak (ne)připravenost České republiky reagovat na některé problémy, jež vyvstávají v mezinárodním měřítku (např. migrační krize), a držet se přitom jak mezinárodních závazků, které na sebe ČR postupem let vzala, tak zásad koherence, kredibility a otevřenosti, jež by česká lidskoprávní diplomacie podle své Koncepce ze září 2015 měla vykazovat.

Poznámky

1 MZV ČR: *Lidská práva a transformační politika*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_ vztahy/lidska_ prava/**.
2 Vláda ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, Usnesení vlády č. 589, 20. 7. 2011.
3 MZV ČR: *Koncepce transformační politiky*, rozhodnutí Kolegia ministra zahraničních věcí, 15. 7. 2010.
4 Vláda ČR: *Programové prohlášení vlády České republiky*, Praha, únor 2014.

5 *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013–2017*, 6. 1. 2014.
6 Tamtéž, subsekce 12.3.
7 Vláda ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky,* Usnesení vlády č. 563, 13. 7. 2015.
8 Od roku 2013 Česká republika pravidelně předkládá v Radě OSN pro lidská práva návrh rezoluce o rovné účasti v politických a veřejných záležitostech.
9 *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, op. cit., par. 5.2.
10 Srov. Švihlíková, Ilona: *Nemáme tah na branku*. Britské listy, 7. 5. 2013; Čulík, Jan: *Ekonomická diplomacie a prosazování lidských práv v zahraniční politice*. Britské listy, 7. 5. 2013.
11 *Koncepce podpory lidských práv a transformační politiky*, 1. 9. 2015.
12 Více viz Bílková, Veronika (2015): Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 341–362.
13 MZV ČR: *Transformační politika*, 5. 7. 2010. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/ lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/koncepce_transformacni_spoluprace.html**.
14 MZV ČR: *Program transformační spolupráce*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/ lidska_ prava/transformacni_spoluprace_1/koncepce_transformacni_spoluprace.html**.
15 *Koncepce podpory lidských práv a transformační politiky*, op. cit., sekce A.
16 Tamtéž.
17 Tamtéž, sekce B.
18 Tamtéž, sekce C.
19 Tamtéž.
20 Šafaříková, Kateřina: *Nové pojetí lidských práv à la ministerstvo zahraničí*. Česká pozice, 15. 10. 2014.
21 *Koncepce podpory lidských práv a transformační politiky*, op. cit., sekce D.
22 Podrobnější informace o programu transformační spolupráce je ve zvláštní příloze ke Koncepci LPTS, viz *Program transformační spolupráce*. On-line: **www.mzv.cz/file/1610427/Program_ transformacni_ spoluprace.pdf**.
23 *Koncepce podpory lidských práv a transformační politiky*, op. cit., sekce E.
24 Srov. Gershman, Carl: *Are Czechs giving up on moral responsibility?* The Washington Post, 16. 11. 2014.
25 *Odkaz na reformní komunismus v nové zahraniční politice dráždí ODS*. iDnes, 9. 12. 2014; *TOP 09: Nová koncepce zahraniční politiky je nečitelná*. Denik.cz, 6. 1. 2015; *Ženíšek: Koncepce zahraniční politiky nepracuje s jasnými pojmy*. TOP 09, 7. 1. 2015. Pro reakci viz Zaorálek: *TOP 09 plaší. Koncepce zahraniční politiky se nemění*. Týden, 6. 1. 2015.
26 Seminář Dialog s vládou: tradice a výzvy české zahraniční politiky. Poslanecká sněmovna PČR, 5. 3. 2015.
27 Srov. *Schwarzenberg a Fiala kritizují české politiky. V diplomacii prý málo bojují za lidská práva.* Hospodářské noviny, 14. 9. 2015.
28 Srov. *5 důvodů, proč by Miloš Zeman neměl jezdit do Moskvy*. Echo24, 20. 3. 2015; *Zeman se v Moskvě hrbil před diktátorem, vadí Kalouskovi*. Aktuálně.cz, 10. 5. 2015; *Fendrych, Martin: Zeman v Číně opět zradil českou demokracii a Evropskou unii*. Aktuálně.cz, 3. 9. 2015; *Podlézání Číně obchodu nepomůže, pustili se do Zemana šéfové TOP 09 i ODS*. Blesk, 15. 9. 2015.
29 Při své cestě do Číny v roce 2014 Zeman zaujal svým tvrzením, že do země nepřijel rozdávat lekce o lidských právech, ale chce se učit jak stabilizovat společnost. Viz *Nepřijel jsem vás učit lidská práva, řekl Zeman v čínské televizi*. iDnes, 30. 10. 2014. Zeman sám později výrok poněkud korigoval, viz *Zeman opravil jeden ze svých kritizovaných výroků v Číně*. ParlamentníListy.cz, 10. 1. 2015.
30 Srov. Besser, Vilém: *Premiér Sobotka je zřejmě v jiné Číně, než byl prezident Zeman*. Svobodné fórum, 23. 11. 2015.
31 Komise OSN pro lidská práva (*UN Commission on Human Rights*) byla zřízena v roce 1946, v posledních letech své existence ale byla považována za málo efektivní a nadměrně

zpolitizovanou. Proto bylo rozhodnuto o jejím zrušení a nahrazení Radou OSN pro lidská práva (rezoluce Valného shromáždění A/RES/60/251 z 15. 3. 2006). Rada je oproti Komisi menší (má 47 namísto 53 členů), schází se častěji (třikrát nikoli jednou ročně), může pozastavit členství státům hrubě porušujícím lidská práva (jak se stalo v roce 2011 Libyi) a má silnější pravomoci (např. na její půdě probíhá tzv. univerzální periodický přezkum – UPR).

32 *Human Rights Council condemns gross abuses perpetrated by terrorist group Boko Haram*, UN Press Release, 1. 4. 2015.

33 *Participation of women in decision-making*, Permanent Mission of the Czech Republic to the United Nations Office and other International Organizations at Geneva, 23. 6. 2015.

34 HRC29: *Czech Republic speaks for freedoms of assembly, association and expression*, Permanent Mission of the Czech Republic to the United Nations Office and other International Organizations at Geneva, 23. 6. 2015.

35 *The Human Rights Council holds general debate on human rights situations requiring its attention*, UN Press Release, 24. 6. 2015.

36 UN Doc. A/HRC/30/9, *Equal participation in political and public affairs*, 12. 10. 2015.

37 Viz UN Docs A/HRC/24/8, *Equal political participation*, 8. 10. 2013; A/HRC/30/9, *Equal participation in political and public affairs*, 3. 10. 2014.

38 *Náměstkyně ministra M. Štěpánková v otevřené debatě OSN k účasti žen na společenském dění*, Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 12. 3. 2015; *Náměstkyně ministra M. Štěpánková vystoupila ve všeobecné rozpravě 59. zasedání CS*W, Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 13. 3. 2015; *L. Zachariášová z Úřadu vlády ČR vystoupila v debatě OSN: „Productivity, Well-being and Gender policies"*, Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 13. 3. 2015.

39 UN Doc. S/RES/2242 (2015), *Women and peace and security*, 13. 10. 2015. Viz též *ČR kosponsorovala rezoluci k ženám, míru a bezpečnosti*, Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 14. 10. 2015.

40 General Debate at the United Nations, Czech Republic, H. E. Mr Miloš Zeman, President, United Nations, New York, 29. 9. 2015.

41 *ČR byla zvolena do Hospodářské a sociální rady OSN (ECOSOC)*, Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 21. 10. 2015. Pro ČR hlasovalo 179 států, tedy výrazná většina mezinárodního společenství.

42 Česká republika je dále dlouhodobě přítomna v některých subsidiárních orgánech Rady, např. v Komisi pro sociální rozvoj (2001–2005 a 2005–2009) či v Komisi pro trvale udržitelný rozvoj (1993–1994, 1998–2001, 2006–2009).

43 *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure*, in UN Doc. A/RES/66/138 of 19. 12. 2011.

44 *ČR podepsala Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějící předkládání individuálních podání*, Stálá mise České republiky při OSN v New Yorku, 30. 4. 2015.

45 MZV ČR: *ČR ratifikovala Opční protokol k Úmluvě OSN o právech dítěte*, 4. 12. 2015.

46 Možnost individuálních stížností proti České republice je v současné době možná na základě *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech* z roku 1966, *Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* z roku 1984, *Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace* z roku 1965, *Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen* z roku 1979 a *Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením* z roku 2006.

47 UN Doc. CRPD/C/CZE/1, *Initial reports of State parties due in 2011, Czech Republic*, 27. 6. 2013.

48 UN Doc. CERD/C/CZE/10-11, *Tenth and eleventh periodic reports of States parties due in 2014. Czech Republic*, 31. 3. 2014.

49 UN Doc. CRPD/C/CZE/CO/1, *Concluding observations on the initial report of the Czech Republic*, 15. 5. 2015.

50 UN Doc. CERD/C/CZE/CO/10-11, *Concluding observations on the combined tenth and eleventh periodic reports of the Czech Republic*, 25. 9. 2015.

51 UN Docs CCPR/C/113/D/1961/2010, *Y, Y, Z and A v. the Czech Republic*, Communication No. 1961/2010, 1. 7. 2015; CCPR/C/113/D/1967/2010, *B and C v. the Czech Republic*, Communication No. 1967/2010, 1. 7. 2015.

52 ECtHR, *R & L, S.R.O. v. the Czech Republic*, Application. No. 37926/05, 11. 6. 2015; a *Šumbera v. the Czech Republic*, Application No. 44410/09, 11. 6. 2015.

53 ECtHR, *Rohlena v. the Czech Republic*, Application No. 59552/08, 27. 1. 2015.

54 ECtHR, *Regner v. the Czech Republic*, Application No. 35289/11, 26. 11. 2015.

55 MZV ČR: *Místopředseda vlády Bělobrádek na summitu OSN k udržitelnému rozvoji*, 26. 9. 2015.

56 Human Rights *Council condemns gross abuses perpetrated by terrorist group Boko Haram*, UN Press Release, 1. 4. 2015.

57 *Koncepce podpory lidských práv a transformační politiky*, op. cit., sekce C.

58 *Vysoký komisař OSN pro lidská práva vyzývá Českou republiku, aby přestala zadržovat migranty a uprchlíky*, OSN ČR, 22. 10. 2015. Srov. *UN human rights chief urges Czech Republic to halt detention of migrants and refugees*, UN News Centre, 22. 10. 2015.

59 Czech PM: *„UN criticism of the Czech Republic is inappropriate"*. Britské listy, 22. 10. 2015. Srov. *Czech diplomacy rejects UN criticism of migrant rights violation*. České noviny, 23. 10. 2015.

60 Veřejný ochránce práv: *Zařízení pro zajištění cizinců, Bělá-Jezová. Vyhodnocení systematické návštěvy*, 13. 10. 2015.

61 Tisková zpráva: *Prohlášení k nezákonnosti a bezúčelnosti zajišťování uprchlíků v zařízeních pro zajištění. Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v České republice*, 3. 9. 2015.

62 *Koncepce podpory lidských práv a transformační politiky*, op. cit., sekce D.

63 MZV ČR: *Výsledky výběrového dotačního řízení Programu TRANS na rok 2016*, 18. 12. 2015.

64 *Drulák končí ve funkci náměstka ministra zahraničí. Bude tajemníkem.* Lidové noviny, 1. 7. 2015.

65 Srov. *Zeman o pojetí lidských práv: Nechci jít v Havlových stopách.* Lidové noviny, *24*. 4. 2015.

66 Viz Zemanová, Štěpánka (2008): *Europeizace zahraniční politiky v oblasti lidských práv*. Praha: Oeconomica.

67 Srov. Svoboda, Cyril: *Chránit důstojnost člověka*. Literární noviny, leden 2015, s. 4; Kmoníček, Hynek–Lorenc, Viktor: *V diplomacii je pragmatismus nezbytný*. Literární noviny, leden 2015, s. 5.

68 Přibáň, Jiří–Bělohradský, Václav (eds.) (2015): *Lidská práva. (Ne)smysl české politiky*. Praha: Slon.

69 Bílková, Veronika: Lidskoprávní rozměr české zahraniční politiky, op. cit., s. 341–362.

70 Patočka, Jakub: *Vůči tonoucím běžencům můžeme být buď humanisty, anebo sadisty. Ničím mezi.* Deník Referendum, 23. 4. 2015; Jungwirth, Tomáš: *Uprchlíci nejsou bestie. Bestie jsme my*. Deník Referendum, 27. 4. 2015; Keller, Jan: *Solidarita ve slepé uličce*. Právo, 30. 9. 2015; *Že jsme zaprdění Čecháčkové a rasisté, když nechceme uprchlíky? Ekonom Kohout nesouhlasí. Dává na stůl fakta ze svých cest a varuje, jak zle to dopadne*. ParlamentníListy.cz, 24. 6. 2015.

71 Srov. *Polovina Čechů by nepřijala uprchlíky z válečných oblastí, zjistil průzkum*. Aktuálně.cz, 7. 10. 2015; Buchtík, Martin: *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků – říjen a listopad 2015*. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 30. 11. 2015.

72 *Jeden svět 2015: Závěrečná zpráva*. Praha: Člověk v tísni, 2015.

73 Například konference *Uprchlická krize a Česká republika*, která proběhla 12. 11. 2015 v budově Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Kapitola 22
Kulturní rozměr české zahraniční politiky

Jana Peterková a Eliška Tomalová

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Rok 2015 byl ve znamení oživení zájmu o kulturní dimenzi zahraniční politiky a české veřejné diplomacie jako celku. Iniciativa vycházela zejména ze strany ministerstva zahraničních věcí (Odboru veřejné diplomacie) a zaměřila se na rovinu koncepční, ve snaze podnítit a oživit diskusi zainteresovaných aktérů na téma budoucího směřování české veřejné diplomacie, a to v rovině obsahové i procedurální. Dopady této přípravné koncepční práce nebyly v roce 2015 ještě patrné ve veřejném prostoru. Již v roce 2015 se ale ukázalo, že klíčovou otázkou budoucího vývoje agendy bude vůle ke spolupráci zúčastněných aktérů, překonání resortních rozdílů a akceptování stěžejní role ministerstva zahraničních věcí při formulování cílů a koordinace oblasti české veřejné a kulturní diplomacie.

Dalším významným momentem roku 2015 bylo EXPO (květen–říjen), které se konalo v italském Miláně, kde byla Česká republika prezentována v samostatném pavilonu. Česká účast na EXPO 2015 byla vyvrcholením dlouhodobých snah, které započaly již v roce 2012. Propojila jednotlivé složky prezentace ČR v zahraničí, a lze ji proto považovat za strategickou složku vnější prezentace státu, která má silné přesahy do veřejného a mediálního prostoru.

Koncepce a záměry

Z koncepčního hlediska představuje hlavní rámec kulturní dimenze české zahraniční politiky a české veřejné diplomacie *Koncepce zahraniční politiky ČR* (schválena 13. 7. 2015).[1] Kulturní a veřejná diplomacie je zde zmíněna v rámci části 4.5 (s.10–11) jako součást šíření dobrého jména ČR v zahraničí. Mezi hlavní cíle zahraniční politiky podle Koncepce patří: *„přispívat k pozitivnímu vnímání naší země v rámci mezinárodního společenství“* (s. 10). Explicitně je zde zmíněno, že: *„Česká zahraniční politika bude věnovat zvýšenou pozornost otázce značky (brandingu)“* (s. 10). Šíření dobrého jména státu je pak pojímáno komplexně, mezi hlavní složky patří kultura (která je zde uváděna na prvním místě a je zdůrazněna její role zejména při budování dlouhodobého vztahu se zahraničním publikem), ekonomika, turismus a sport. Koncepce podtrhuje nutnost synergie činnosti jednotlivých sektorových agentur (Česká centra, CzechTrade, CzechTourism a CzechInvest) v rámci dané agendy. V neposlední řadě *Koncepce zahraniční politiky ČR* předjímá aktualizaci dalšího koncepčního materiálu, který se věnuje výhradně prezentaci ČR v zahraničí – *Koncepci jednotné prezentace ČR*,[2] která byla přijata v roce 2005 a dosud představuje jediný ucelený koncepční dokument pro danou agendu.

K zintenzivnění debat o české veřejné diplomacii v kontextu šíření dobrého jména České republiky v zahraničí přispělo v roce 2015 Ministerstvo zahraničních věcí ČR a zejména příslušný Odbor veřejné diplomacie (OVD). Debata k tématu neprobíhala ve veřejném prostoru, jednalo se o sérii setkání zainteresovaných aktérů (zástupců ministerstev a agentur), přičemž hlavním iniciátorem byl ve většině případů právě OVD MZV, který tak usiloval o potvrzení vedoucí role ministerstva zahraničních věcí v dané oblasti. Hlavním záměrem setkávání v roce 2015 bylo zejména posílit vnitřní sounáležitost různorodých aktérů z jednotlivých oblastí vnější prezentace ČR. Z koncepčního hlediska usiloval OVD o revizi zmiňované *Koncepce jednotné prezentace ČR*, přičemž v úvahu v roce 2015 připadaly stále dvě varianty: aktualizace stávajícího dokumentu nebo vytvoření nového materiálu.

K zásadním setkáním aktérů v roce 2015 patřila Schůzka k problematice brandingu ČR a možnostem užší resortní komunikace (duben 2015) a interní schůzka k problematice brandingu v rámci MZV za účasti ministra Lubomíra Zaorálka (září 2015). Konkrétním vyjádřením snahy o koordinovaný postup byla konference „Novinky v české ekonomické a veřejné diplomacii“. Konference byla primárně určená především pro představitele diplomatického sboru akreditovaného v České republice. Byly zde prezentovány informace o aktuálním vývoji české ekonomické diplomacie v roce 2015 spolu s aktivitami z oblasti diplomacie veřejné. Pro koordinaci činnosti byla velmi důležitá i přítomnost zástupců dalších zainteresovaných českých institucí.[3] Konference zároveň potvrdila nutnost komplexního přístupu k pověsti země, a to jak v rovině institucionální, tak i obsahové.[4]

Na tuto konferenci navázalo v prosinci roku 2015 setkání k tématu brandingu a jeho dalšího vývoje především ve vztahu k institucionální spolupráci a koordinaci činnosti na platformě Komise pro jednotnou prezentaci. Přítomni byli zástupci zúčastněných resortů (ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo kultury, ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy), představitelé dalších dotčených institucí (např. Český olympijský výbor) i akademické sféry. Setkání bylo věnováno právě aspektu součinnosti jednotlivých aktérů při vytváření obrazu země.

Všechna setkání poukázala v první řadě na vůli vytyčit stěžejní témata týkající se dalšího směřování české kulturní a veřejné diplomacie. Hlavní tendencí se stalo nenechat agendu jen fungovat samospádem, ale vymezit jak hranice agendy jako takové, tak i jednotlivé oblasti činnosti, formy spolupráce aktérů a vnitřní hierarchii.

Velká část témat tak byla otevřena k diskusi, bylo jasně vymezeno, že další koncepční práce se nebude zaměřovat na jednotný vizuální styl prezentace, kde neexistuje v současné době reálná možnost dosáhnout konsenzu, ale bude se věnovat uchopení brandu České republiky jako celku při snaze o podporu vnitřní institucionální identity (interního brandingu) a začlenění četných složek vnější prezentace ČR. Ze setkání vyplynulo, že kulturní diplomacii patří stále stěžejní místo při utváření a šíření dobrého jména České republiky. Důraz byl kladen také na opomíjenou složku prezentace ČR – vzdělanostní dimenzi veřejné diplomacie, dále na českou sportovní diplomacii (sport je pokládán za jeden z nejsilnějších prezentačních artiklů ČR), oblast kreativního průmyslu, vědu, výzkum a inovace (jedno z hlavních současných témat aktivit Českých center). V daném kontextu je značka (brand) ČR pojímána jako zastřešení všech témat a sektorů vnější prezentace.

Kontroverzním tématem se v roce 2015 stalo jednoslovné označení Česko/Czechia. Již v průběhu roku bylo patrné, že se rozcházejí stanoviska k užití názvu Czechia, a to zejména mezi hlavním zastáncem návrhu – ministerstvem zahraničních věcí a ministerstvem pro místní rozvoj, jehož agentura CzechTourism se proti novému názvu stavěla, a to v rovině interní i mediální. Hlavním argumentem CzechTourism byla zavedená značka Czech Republic, která byla využita v reklamní kampani *Czech Republic – Land of Stories*, do které agentura investovala značné prostředky. Rok 2015 nepřinesl konečně rozhodnutí, jež má přijít až v roce 2016, stejně jako vymezení vztahu název/brand/destinační brand.

Odbor veřejné diplomacie několikrát v průběhu roku 2015 deklaroval svou ochotu ujmout se koordinační role a podpořil myšlenku utvoření vládního zmocněnce pro oblast vnější prezentace. Větší frekvence setkávání aktérů přispěla k jejich socializaci jako skupiny, lepší vzájemné informovanosti o probíhajících a plánovaných aktivitách, využívání nástrojů v jednotlivých sektorech (sociální sítě, internetové stránky a databáze, práce s cílovými skupinami) a k postupnému nenásilnému pochopení nutností utvoření fungující koordinační platformy na MZV. V tomto ohledu rok 2015 znamenal značný posun směrem ke koherentnímu vnímání české kulturní a veřejné diplomacie.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Jak již bylo zmíněno výše, agenda kulturní dimenze české zahraniční politiky se v roce 2015 objevila, oproti dřívějším letům, i ve stěžejním koncepčním dokumentu české zahraniční politiky, její nové Koncepci.[5] Jedním z cílů (a zároveň nástrojů) české zahraniční politiky je i dobré jméno v zahraničí. Koncepce říká zcela zřetelně, že *„stěžejní místo v podpoře dobrého jména připadá kultuře a zahraniční politika musí tuto skutečnost odpovídajícím způsobem reflektovat“*.[6] Naplňování tohoto cíle je bezesporu spíše věcí dalších let, nicméně již rok 2015 přinesl některé zajímavé příklady v oblasti agendy kulturní dimenze ČZP.

Také multilaterální rovina kulturní dimenze ČZP zaznamenala prolínání kulturní a politické dimenze. Rok 2015 byl např. Evropským rokem pro rozvoj. Toto výsostně

politické téma se nicméně odrazilo také v jedné z pravidelných akcí Středoevropské kulturní platformy, která se představila v Norsku výstavou fotografií „Jak střední Evropa pomáhá světu“. Výstavu organizovalo slovenské předsednictví Platformy. Akci je možné označit za příklad propojení obsahových priorit zahraniční politiky a nástrojů kulturní prezentace.[7] Druhá akce Platformy za rok 2015 byla organizována polským předsednictvím v Kyjevě. Členské státy představily své umělce, kteří se věnují dětskému publiku. Akce byla věnována dětem zasaženým konfliktem na Ukrajině.[8]

Důležitým projevem multilaterálního aspektu je rovněž české členství v UNESCO. Česká republika se v prosinci 2015 stala členem mezivládního Výboru na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu. Toto zvolení je považováno za mimořádný odborný i diplomatický úspěch České republiky.[9]

Prezentace kultury

Významnou dimenzí prezentace kultury v nejširším slova smyslu je i využití konkrétních výročí v daném roce, která jsou buď mezinárodně uznána (UNESCO), nebo jsou spojena s mezinárodní účastí. Z výročí roku 2015 je možné připomenout např. 600 let od upálení Mistra Jana Husa. Snaha využít důležitá výročí např. k posílení bilaterálních vazeb, popř. k připomenutí místa daného státu v dějinách, je také součástí jednoho z realizačních opatření (Opatření 10) koncepčního materiálu Ministerstva kultury ČR na léta 2013–2018, zaměřeného na zahraniční dimenzi kulturní politiky.[10]

Významným projektem roku 2015 byl bezesporu celoroční projekt *Plzeň 2015 – Evropské hlavní město kultury*. Přípravy na tuto akci byly náplní roku 2014 a s její realizací byla spojována mnohá očekávání a také určité obavy.[11] Podle informací zveřejněných na hodnotící konferenci Open Up! v červnu 2016 je zřejmé, že projekt zaznamenal v mnoha ohledech úspěch. V prvé řadě to jsou kvantifikovatelné údaje o počtu návštěvníků, nárůstu přenocování nebo tvorbě nových pracovních míst. Důležitou dimenzí je bezesporu i revitalizace území a ambice nastartovat či posílit kulturní scénu ve městě a dlouhodobý zájem obyvatel o dění. Výše uvedené hodnocení je podle prvních zpráv i v tomto ohledu optimistické. Hodnoceno bylo také nastartování intenzivnější spolupráce plzeňských kulturních institucí, která zakládá i předpoklady do budoucna.[12] Pro zachování pozitivních dopadů celého projektu je nutné, i podle zkušeností jiných měst (Linec 2009), celý projekt dále rozvíjet, hledat nová témata a příležitosti jak podpořit kulturní život města. Bez návazných aktivit, benefity získané pořádáním takovéto významné akce obvykle během několika let vyprchají.[13]

EXPO 2015

Součástí vnější prezentace státu je i složka tzv. strategické prezentace, která je založena na šíření dobrého jména státu v rámci klíčových událostí globálního významu, ke kterým již tradičně patří i EXPO. V roce 2015 se konalo EXPO v italském Miláně od začátku května do konce října. Hlavním tématem se stalo „Feeding the Planet. Energy for Life“ (Potraviny pro planetu, energie pro život). EXPO tak dává příležitost jednotlivým států vyjádřit se ke globálním tématům a přispět tak k celoplanetární diskusi.

Česká republika rozhodla o tom, že se zúčastní EXPO 2015, formou usnesení vlády v prosinci 2012,[14] kdy také souhlasila s koncepčním návrhem Jiřího F. Potuž-

níka a jmenovala jej generálním komisařem. Prostřednictvím usnesení vlády z prosince 2014[15] pak vláda ČR *„bere na vědomí Zprávu o přípravách účasti České republiky na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015 v Miláně“* a *„souhlasí se zvýšením účasti státního rozpočtu“*. Ukládá také zainteresovaným ministrům poskytnout součinnost při *„zajištění přípravy a realizace účasti České republiky na EXPO 2015“*.[16]

Přípravy české účasti na EXPO 2015 provázel od počátku nepříznivý politický kontext (zejména pád vlády v červnu 2013), z něj plynoucí nedostatečné vymezení vize české účasti a finanční nejistota.[17] Úspěch prezentace ČR tak závisel především na osobním nasazení generálního komisaře a celého českého týmu. Česká politická reprezentace v době konání EXPO 2015 projevila zájem o prezentaci ČR formou návštěv Všeobecné výstavy: v březnu, ještě před zahájením EXPO, navštívil český pavilon resortní ministr, v průběhu akce pak ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová a ministr zdravotnictví Svatopluk Němeček.

Působení ČR na EXPO 2015 hodnotí Závěrečná zpráva.[18] Celkově lze účast ČR hodnotit pozitivně v kontextu poměru investovaných nákladů a dosaženého výsledku. Český pavilon představoval technologicky zajímavý koncept,[19] který zaujal možností modulárního využití a efektivního zpracování neobnovitelných zdrojů (získal také bronzové ocenění za architekturu v rámci EXPO 2015). Jeho výhodou byla dobrá pozice blízko hlavního vstupu a příjemná atmosféra, ke které přispíval bazén před pavilonem. Patřil tak mezi nejnavštěvovanější pavilony, i když návštěvníci oceňovali především celkový dojem než vnitřní expozici.

Český pavilon kromě hlavní výstavy, vztahující se k hlavnímu tématu EXPO 2015 (Laboratoř ticha, která navozovala atmosféru českého lesa, a Laboratoř života), umožnil využít prostory k prezentaci ČR jako turistické destinace. Kraje ČR dostaly příležitost realizace krátkodobých expozic, i přesto možnosti využilo během konání EXPO jen šest krajů. Ve spolupráci s agenturou CzechTourism byla připravena výstava „Země příběhů a fantazie“ (zasazena do schématu kampaně *Czech Republic – Land of Stories*), která se konala v úvodu a na závěr EXPO 2015. Podle závěrečné zprávy CzechTourism k účasti na EXPO 2015: *„Projekt Česko – země příběhů na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015, který probíhal v období od 1. července 2014 do 31. prosince 2015, měl za cíl propagaci Českého republiky a jejich regionů v rámci Všeobecné světové výstavy EXPO 2015 a jejím prostřednictvím zvýšit návštěvnost České republiky a příjmy v rámci příjezdového cestovního ruchu.“*[20]

Česká účast na EXPO 2015 vyvolává otázky po smyslu podpory účasti na podobných akcích ze strany státu (zejména v souvislosti s chystaným EXPO B v Astaně v roce 2017 a EXPO 2020 v Dubaji). V tomto kontextu je nutné podtrhnout hlavní benefity účasti ve vztahu k vnější prezentaci, které byly účastí na EXPO 2015 potvrzeny. Přínosy účasti jsou povahy lokální/regionální i globální. Česká republika má během příprav i konání akce možnost lépe proniknout do lokálního prostředí, oslovit jasně vymezenou cílovou skupinu a podpořit tak bilaterální vazby v oblasti politické, kulturní i ekonomické. Takto utvořené kontakty napomáhají z dlouhodobého hlediska dalším návazným vztahům, z kterých může ČR benefitovat (v případě vzdálenějšího místa konání je velkým úspěchem již samotný vstup do povědomí lokálních partnerů). Z globálního hlediska je nutné podtrhnout příležitost oslovit heterogenní

mezinárodní publikum formou, jež zaujme více smyslů a podpoří tak umístění ČR na mentální mapě návštěvníků. V neposlední řadě je EXPO platformou pro přispění států ke globálním tématům současnosti, což je jeden ze základních nástrojů veřejné diplomacie. V každém případě zde platí, stejně jako pro agendu vnější prezentace ČR jako celku, že klíčovým faktorem úspěchu strategické prezentace státu je dostatečná politická podpora a součinnost zainteresovaných aktérů.

Krajanské vztahy a výuka českého jazyka

Vztahy České republiky a Čechů, žijících v zahraničí, se i v roce 2015 těšily stabilní pozornosti. V koncepční rovině přijala vláda ve formě svého usnesení, pokračování *Programu podpory českého kulturního dědictví na léta 2016–2020*.[21] Obsahem Programu je podpora řady vzdělávacích aktivit zaměřených především na studium českého jazyka ve formě stipendií, podpory lektorátů českého jazyka i zahraničních pracovišť bohemistiky.

Byla také realizována celá řada pravidelných akcí, v srpnu se, jako součást Týdne češtiny ve světě, uskutečnily hned dvě zajímavé konference. První z nich byla konference „Heritage Schools and Diaspora“, zaměřená na podporu a udržení mateřského jazyka v zahraničí. Na ni vzápětí navázala již sedmá konference zástupců Českých škol bez hranic a spolupracujících škol. Smyslem této akce je mj. připomenout význam podpory výuky českého jazyka u mladé generace českých migrantů. Je důležité připomenout fakt, že se jedná o výraznou investici do budoucna, do dobrého vztahu těchto lidí k České republice. Takto založený vztah k České republice se může v budoucnu stát zdrojem mnoha benefitů a multiplikačního efektu např. ve vztahu k zahraničním elitám. V září také proběhl již devátý ročník Mezinárodního krajanského festivalu, na jehož průběhu se výrazně podílí i Stálá komise Senátu.[22]

Vztah ke krajanským komunitám i jednotlivcům je důležitou součástí kulturní dimenze zahraniční politiky v řadě zemí. Diaspora představuje důležitý prvek v budování sítě kontaktů se zahraničím na nevládní bázi. Tato společenství je možné označit za určitá předpolí v rozvoji kontaktů dané země se zahraničními partnery. Diaspora funguje v tomto případě jako spojovací můstek či kontaktní bod. Zajímavý příklad přesahu mimo kulturní oblast představuje projekt „Žijeme v zahraničí“, který nabízí českým exportérům možnost kontaktů v cílových teritoriích.[23] V celkovém kontextu je důležité, že zmiňované projekty jsou důkazem postupné změny pohledu na vztahy s krajanskými komunitami, zejména ve vazbě na novodobou migraci.

Věda, výzkum a vzdělávání

Problematika vědy a výzkumu je v textu nejnovější *Koncepce zahraniční politiky ČR* zmiňována především v souvislosti s péčí o dobré jméno českého státu v zahraničí ve vztahu k prezentaci českých vědeckých úspěchů. Podpora vědy a výzkumu ve vztahu k pověsti státu a posilování jeho *soft power* i dosahování ekonomických úspěchů bezpochyby patří k celosvětovým trendům posledních let. Také v české praxi se podpoře vědy a výzkumu dostává zvyšující se pozornosti. V součinnosti resortů zahraničních věcí a školství dostává prostor mobilita jak studentů, tak i pedagogů a vědeckých pracovníků. Příkladem může být účast v evropském programu ERASMUS+. Cílem

je nicméně rovněž vyšší míra spolupráce vědeckých institucí, vytváření společných týmů a projektů a v celkovém vyznění vyšší přítomnost české vědy ve světě a využití této přítomnosti pro podporu dobrého jména státu. Fakt, že se jedná o vážně míněnou iniciativu a směr činnosti, s nímž je třeba počítat, dokládá i zřízení místa prvního českého tzv. vědeckého diplomata v Izraeli. Podle vyjádření představitelů ministerstva by náplní činnosti mělo být především navazování kontaktů mezi institucemi, jednotlivci i firmami a podporovat jejich spolupráci. Tato dimenze má širší, vládní, přesah směrem ke zvyšování konkurenceschopnosti České republiky. Ve vyjádření místopředsedy vlády Pavla Bělobrádka zazněly jako další možné destinace USA a Německo.[24]

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Jedním z klíčových aktérů je tradičně *Ministerstvo zahraničních věcí*, reprezentované v této oblasti především *Odborem veřejné diplomacie*. Odbor veřejné diplomacie působí hlavně jako odborné pracoviště pro vlastní aktivity zahraniční služby v oblasti veřejné a kulturní diplomacie, a to jak v ústředí, tak v zahraničí. Právě s ohledem na širokou síť zastupitelských úřadů a spolupráci se zahraničními zastoupeními Českých center (viz dále) je vhodné zmínit i silný koordinační potenciál, který toto pracoviště, potažmo ministerstvo zahraničních věcí jako instituce má. Sám odbor se v roce 2015 mimo běžnou agendu soustředil právě na nastartování debaty o koordinovaném přístupu, v první řadě především státní správy k problematice péče o pověst země. Termín, který je v této souvislosti používán i v české diskusi, je *branding*, popř. *nation branding*. Jakkoli není známý konsolidovaný český termín, jako určitá alternativa se nabízí péče o pověst státu. Samotná debata vychází ze zásadních programových priorit české zahraniční politiky, vyjádřených v nové *Koncepci zahraniční politiky České republiky* z roku 2015. Jako jedna ze zásadních priorit je uváděna právě péče o dobré jméno státu v zahraničí.

Ve struktuře MZV patří k důležitým aktérům ve vztahu k veřejné a kulturní diplomacii také pracoviště *Zvláštního zmocněnce pro krajanské vztahy*. Vztahy českého státu s tzv. zahraničními Čechy rovněž v současnosti nabývají na významu. Ke klasickým nástrojům patří finanční podpora krajanských spolků nebo záštity ministra zahraničních věcí. Institut zvláštního zmocněnce vyjadřuje ve formální rovině význam, jaký tento aspekt má pro zahraniční politiku České republiky. Dalšími spolupracujícími aktéry jsou především *Stálá komise Senátu pro krajany žijící v zahraničí*, *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR* nebo *Ministerstvo kultury ČR*. Ve sféře nevládních aktérů je velmi výrazná a mediálně přítomná činnost *České školy bez hranic*, která se orientuje na udržení a rozvoj českého jazyka v zahraničí i vazeb s Českou republikou.

Ve sféře vztahů s dalšími nevládními dotčenými aktéry se MZV v současnosti ubírá cestou tzv. institucionalizované spolupráce formou vyjádření vůle ke spolupráci a nastavení základního rámce pravidel v podobě memoranda. Příkladem může být podpis memoranda o spolupráci s Českým olympijským výborem. Iniciativa cílí

především na podporu pozitivního vnímání České republiky v zahraničí ve spojení s faktem, že významná část pozitivních zmínek o ČR je spojena s úspěchy jejích sportovců.[25]

Česká centra

Hlavním aktérem kulturní dimenze české zahraniční politiky zůstávají Česká centra, příspěvková organizace ministerstva zahraničních věcí. V roce 2015 došlo k personální obměně ve vedení organizace. Dosavadní generální ředitelku Vilmu Anýžovou vystřídal Zdeněk Lyčka, který již dříve působil na postu ředitele pro strategii a rozvoj a zástupce generální ředitelky. Jeho nástup tedy neznamenal zásadní narušení kontinuity směřování Českých center. Z hlediska budoucích cílů nový ředitel deklaroval vůli zaměřit se zejména na oblast vědy, výzkumu a inovací, výrazněji přispět k prezentaci české vědy v zahraničí a soustředit se také na podporu doposud opomíjené vzdělanostní dimenze vnější prezentace.

V průběhu roku 2015 neprošla Česká centra žádnou výraznou změnou ve struktuře a regionálním působení. V roce 2015 se tak ustálil počet Českých center na dvaadvaceti, s důrazem na pokračující trend rozšiřování regionální působnosti jednotlivých center. Další prohlubující se tendencí je důraz na spolufinancování projektů a konání aktivit mimo budovy center.

Z koncepčního hlediska se vedení Českých center v roce 2015 zaměřilo na přípravu nové *Strategie činnosti na léta 2016–2019*.[26] Ředitelé byli také zapojeni do debat iniciovaných Odborem veřejné diplomacie MZV ČR o budoucím směřování české kulturní a veřejné diplomacie. V rámci těchto setkání (viz výše) představují zástupci Českých center jednoho z klíčových aktérů dalšího rozvoje spolupráce v rámci agendy vnější prezentace, což vychází z přímého napojení na ministerstvo zahraničních věcí, kooperativního vystupování a dobré vůle agendu koncepčně lépe uchopit a v neposlední řadě ze samotné povahy kulturní diplomacie, která je v rámci vnější prezentace zaměřena na delší časový horizont budování vztahu se zahraničním publikem a podporuje tak dlouhodobé vazby.

EUNIC

Sdružení kulturních institutů zemí EU se za dobu své existence již stalo pevnou součástí kulturní dimenze české zahraniční politiky. V rámci této sítě zastupují Českou republiku Česká centra (viz výše) jako jeden z klíčových aktérů české scény. Česká centra také jsou jedním ze zakládajících členů této sítě. Propojení české kulturní diplomacie v činnosti EUNIC má několik významných dimenzí. V minulých letech šlo především o možnost prezentace české kultury a spolupráce s partnerskými instituty v rámci této sítě, ať už uvnitř Evropské unie nebo mimo její hranice. V této souvislosti je vhodné zmínit především multiplikační efekt českého členství. Česká kultura může být v rámci spolupráce v síti EUNIC prezentována ve vzdálených destinacích, kde by to výhradně v české režii nebylo možné. Záměr prezentace kultury se nicméně, v nedávné době, spolu s rozvojem zastřešující struktury *EUNIC Global* posunul především k propagaci společných evropských hodnot ve třetích zemích.

Dalším směrem je přítomnost českých zástupců ve strukturách EUNIC. Velkým úspěchem byla zvolení Heleny Kovaříkové jako ředitelky bruselské centrály EUNIC Global. Podobně jako zvolení některých ředitelů Českých center v zahraničí do vedení tamních „clusterů". Tato přítomnost má obvykle pro českou kulturní diplomacii dvojí význam. V prvé řadě je samo zvolení odrazem respektu, kterému se dotyčný zástupce a s ním i konkrétní České centrum těší. Současně takové postavení znamená i intenzivní mediální pozornost, popř. i snazší kontakt s možnými sponzory projektů Českých center. Zároveň takové postavení umožnuje České republice možnost širšího dosahu jejích aktivit a většího následného politického zisku prostřednictvím dobré pověsti.

V programové rovině je pro Českou republiku mimořádně přínosné především autorství projektů, které dávají prostor pro zdůraznění českého přínosu jak síti EUNIC, tak i evropské kultuře. Již mnohokrát zmiňovaným je projekt *Noc literatury*. Ročník 2015 prezentoval evropskou literaturu např. v pražských Dejvicích a Bubenči. Akce dále probíhá také v dalších 36 českých městech a každoročně se připojuje i mnoho míst v zahraničí (např. Londýn, Madrid, Edinburgh či Bánská Bystrica).[27] Dalším projektem, který sice není výhradně českého původu, nicméně pražský cluster EUNIC a Česká centra na něm mají výrazný podíl, je mobilní aplikace *EUNIC App*. Jedná se o aplikaci, jež výrazně usnadňuje orientaci v nabídce kulturních institutů. Zároveň má velký potenciál pro rozšiřování. Rovněž souzní i s trendem digitalizace činnosti, který se projevuje i v diplomacii jako takové.[28]

ZÁVĚR

Navzdory oživení zájmu o agendu vnější prezentace státu, nepronikla debata do českého veřejného a mediálního prostoru a utváření a šíření dobrého jména státu se tak nestalo tématem veřejné diskuse. Jediným velkým tématem spojeným s českou veřejnou diplomacií a kulturní dimenzí české zahraniční politiky se stala česká účast na EXPO 2015, která se dočkala pozornosti v českém i italském tisku. EXPO nepodnítilo zájem pouze o český pavilon, ale o Českou republiku jako celek, zejména v rovině incomingového turismu. V roce 2015 tak můžeme posuny spojené s reflexí dalšího směřování české kulturní a veřejné diplomacie považovat za interní záležitost státní administrativy.

Bilance roku 2015 je pozitivní v kontextu reflexe oblasti české kulturní a veřejné diplomacie, která byla podnícena hlavním aktérem – ministerstvem zahraničních věcí a příslušným Odborem veřejné diplomacie. Setkání aktérů, která se konala v roce 2015, ukázala několik pozitivních i negativních stránek dané oblasti. Mezi kladné prvky patří již samotná vůle k dané agendě přistoupit koncepčně a vnímat ji jako celek, tady jako součást šíření dobrého jména státu v zahraničí. Pozitivně lze hodnotit i ochotu chápat agendu jako širší téma zahrnující několik sektorů diplomatických aktivit. Ukázalo se, že aktéři chtějí spolupracovat, nicméně je zde patrná i jistá skepse vůči změnám či neochota k větší koordinaci ze strany ministerstva zahraničních věcí. Tento pocit je způsoben heterogenní povahou aktérů (agentur), kteří spadají pod různé resorty.

Politická podpora tematizaci a prioritizaci agendy se bohužel neprojevila. Hlavním iniciátorem setkání a diskusí byl příslušný odbor ministerstva zahraničních věcí (OVD). Chyběla podpora na ministerské a vládní úrovni, která by podpořila aktivity administrativy a agentur a poukázala na nutnost prioritizace meziresortní spolupráce při utváření agendy vnější prezentace a šíření dobrého jména ČR v zahraničí. Bez jasně deklarované politické podpory není zaručen úspěch koncepčních snah, které byly v roce 2015 vyvinuty. Jedná se o agendu, která představuje dlouhodobou investici do české zahraniční politiky a budování dobrého jména státu v zahraničí, je tedy klíčové, aby politická reprezentace určila jasné vymezení této agendy. Jako ideální řešení se jeví jmenování vládního zmocněnce a zároveň svěření koordinační úlohy MZV ČR.

Poznámky

1. MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*. On-line: **www.mzv.cz/file/1565920/Koncepce_zahranicni_politiky_CR.pdf**.
2. *Koncepce jednotné prezentace ČR*. On-line: **www.cot.cz/data/cesky/05_10/priloha_C1005.pdf**.
3. MZV ČR: *Konference o novinkách v české ekonomické a veřejné diplomacii*. On-line: **www.mzv.cz/ekonomika/cz/udalosti/konference_o_novinkach_v_ceske.html**.
4. Viz Peterková, Jana–Tomalová, Eliška (2015): Kulturní rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha. Ústav mezinárodních vztahů, s. 405–416.
5. MZV ČR*: Koncepce zahraniční politiky ČR*, op. cit.
6. Tamtéž.
7. MZV ČR: Pozvánka na výstavu „Jak střední Evropa pomáhá světu". On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/z_ambasad/oslo-publish-cz-krajanske_vztahy-pozvanka_na_vystavu_jak_stredni_evropa.html**.
8. MZV ČR: Umělci dětem" na Ukrajině. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/umelci_detem_na_ukrajine.html**.
9. MK ČR. On-line: **www.mkcr.cz/spoluprace-ministerstva-kultury-s-unesco-750.html**.
10. MK ČR*: Koncepce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013–2018*. On-line: **www.mkcr.cz/koncepce-ucinnejsiho-pusobeni-ministerstva-kultury-ceske-republiky-ve-vztahu-k-zahranici-na-leta-2013-2018-775.html**.
11. Viz Peterková, Jana–Tomalová, Eliška (2015): Kulturní rozměr české zahraniční politiky, op. cit., s. 407.
12. *Návštěvníci Plzně 2015 utratili půl miliardy, vznikla i nová pracovní místa*. iDNES.cz. On-line: **plzen.idnes.cz/plzen-2015-projekt-hodnoceni-ehmk-d3r-/plzen-zpravy.aspx?c=A160610_130356_plzen-zpravy_pp**.
13. *Plzeň zúčtovala s kulturou. Akce Evropského hlavního města kultury navštívilo 1,2 milionu lidí.* iHNED.cz. On-line: **archiv.ihned.cz/c1-65328960-plzen-2015-ekonomicke-dopady**.
14. Vláda ČR: Usnesení vlády České republiky ze dne 20. prosince 2012 č. 964 k účasti České republiky na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015 v Miláně. On-line: **www.czexpo.com/files/usneseni-vlady-cr.pdf**.

[15] Vláda ČR: Usnesení vlády České republiky ze dne 12. listopadu 2014 č. 936 ke Zprávě o přípravách účasti České republiky na Všeobecné světové výstavě EXPO 2015 Milán. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9R9BE91A**.

[16] Mezi zainteresované ministry/ministryně patří podle Usnesení 1. místopředseda vlády, ministr zahraničních věcí, ministři financí, zemědělství, pro místní rozvoj, průmyslu a obchodu a ministryně kultury, což poukazuje na komplexní pojetí české účasti na EXPO jako součástí vnější prezentace ČR.

[17] Rozhovor s generálním komisařem české účasti na EXPO 2015 J. Potužníkem z 17. 9. 2015.

[18] Usnesení k Závěrečné zprávě, které zároveň obsahuje vyslovení poděkování generálnímu komisaři a jeho odvolání, přijala vláda ČR v březnu 2016.

[19] Viz on-line: **www.pavilon-expo2015.cz/cs**.

[20] Česko – země příběhů na Všeobecné výstavě EXPO 2015. On-line: **www.czechtourism.cz/getmedia/ae52cefc-6cb7-45f3-8bbc-e0ac93c7612c/Souhrnna-zaverecna-zprava.pdf.aspx**.

[21] Vláda ČR: Usnesení vlády České republiky ze dne 13. května 2015 č. 348 o pokračování Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2016 až 2020. On-line: **apps.odok.cz/attachment/-/down/VPRA9WN9U2W6**.

[22] Mezinárodní krajanský festival. On-line: **www.krajanskyfestival.eu/**.

[23] Žijeme v zahraničí.cz. On-line: **www.zijemevzahranici.cz/**.

[24] *První česká vědecká diplomatka působí v Izraeli*, rozhlas.cz. On-line: **www.rozhlas.cz/krajane/clanky/_zprava/prvni-ceska-vedecka-diplomatka-pusobi-v-izraeli--1606360**.

[25] MZV ČR: *Ministr Zaorálek podepsal Memorandum o vzájemné spolupráci s Českým olympijským výborem*. On-line: **www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/tiskove_zpravy/x2015_11_06_ministr_zaoralek_podepsal_memorandum.html**.

[26] *Strategie činnosti Českých center v letech 2016–2019*. On-line: **www.czechcentres.cz/_sys_/FileStorage/download/25/24271/strategie_cinnost_cc_2016_2019.pdf**.

[27] *Světová literatura míří na Prahu 6*. On-line: **www.literaturenights.eu/uploads/1174/f9960144b4c0631a796a86fba0cfc514.pdf**.

[28] EUNIC App. On-line: **czech-republic.eunic-online.eu/?q=cs/content/eunic-app**.

Seznam zkratek

AAT – Air Advisor Team (Letecký poradní tým)
A-CSR – Asociace společenské odpovědnosti
ACP – African, Caribbean and Pacific Group of States (státy Afriky, Karibiku a Tichomoří) viz AKT
AČR – Armáda České republiky
AfD – Alternative für Deutschland (Alternativa pro Německo /SRN/)
AIPAC – American Israel Public Affairs Committee (Americko-izraelský výbor pro veřejné záležitosti)
AKT – skupina rozvojových států Afriky, Karibiku a Tichomoří viz ACP
ARRC – Allied Rapid Reaction Corps (Spojenecký sbor rychlé reakce)
ASEK – Aktualizace Státní energetické koncepce /ČR/
ATT – Arms Trade Treaty (Smlouva o obchodu se zbraněmi)
AV ČR – Akademie věd České republiky
B2B – Business to Business /program rozvojově-ekonomického partnerství/
BACI – Bidirectional Austrian-Czech Interconnection (Obousměrný česko-rakouský propoj /plynovod/)
BCC – The British Chamber of Commerce (Britská obchodní komora)
BG – Battle Group (bojová skupina)
BIS – Bezpečnostní informační služba
BMATT – British Military Advisory and Training Team (Britský vojenský poradní a výcvikový tým)
BRIC – Brazílie, Rusko, Indie, Čína
CBRN – Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (chemické, biologické, radiologické a nukleární zbraně či události)
CEFRES – Centre français de recherches en sciences sociales (Francouzské centrum pro výzkum ve společenských vědách)
CELAC – Comunidade de Estados Latino-Americanos e Caribenhos (Společenství latinskoamerických a karibských států)
CERD – Committee on the Elimination of Racial Discrimination (Výbor pro odstraňování všech forem rasové diskriminaci /OSN/)
CNRS – Centre national de la recherche scientifique (Národní výzkumné centrum /Francie/)

COBCOE – Council of British of Commerce in Continental Europe (Rada britských obchodních komor v Evropě)
COP 21 – Conference of Parties (Konference smluvních stran Úmluvy /Rámcová úmluva OSN o změně klimatu/)
COREPER – Comité des Représentants Permanents (Výbor stálých zástupců /EU/)
CRPD – Committee on the Rights of Persons with Disabilities (Výbor pro práva osob se zdravotním postižením /OSN/)
CSDP – Common Security and Defence Policy (Společná bezpečnostní a obranná politika) viz SBOP
CSFP – Common Foreign and Security Policy (Společná zahraniční a bezpečnostní politika) viz SZBP
CSU – Christlich-Soziale Union (Křesťansko-sociální unie /SRN/)
CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění
ČC – Česká centra
ČEB – Česká exportní banka
ČEPRO – České produktovody a ropovody, a. s.
ČEPS – České energetická přenosová soustava
ČEZ – České energetické závody
ČISOK – Česko-izraelská smíšená obchodní komora
ČLR – Čínská lidová republika
ČNB – Česká národní banka
ČR – Česká republika
ČRA – Česká rozvojová agentura
ČSSR – Československá socialistická republika
ČSSD – Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ – Český statistický úřad
ČT – Česká televize
ČTK – Česká tisková kancelář
ČVUT – České vysoké učení technické /Praha/
ČZP – česká zahraniční politika
ČZU – Česká zemědělská univerzita
DEA – Drug Enforcement Agency (Národní úřad pro kontrolu obchodu s drogami /USA/)
DEMAS – Asociace českých neziskových organizací působících v oblasti demokratizace, podpory občanské společnosti a lidských práv ve světě
DPH – daň z přidané hodnoty
DPKO – Department of Peacekeeping Operations (Odbor pro mírové operace /OSN/)
DSEI – Defence Security and Equipment International (Mezinárodní veletrh obranného a bezpečnostního průmyslu /Londýn/)
DV – Dálný východ
EaP – Eastern Partnership (Východní partnerství) viz VP
ECB – European Central Bank (Evropská centrální banka)
ECFR – European Council on Foreign Relations (Evropská rada pro mezinárodní vztahy)

ECOSOC – Economic and Social Council (Ekonomická a sociální rada /OSN/)
EDF – European Development Fund (Evropský rozvojový fond)
EFSI – European Fund for Strategic Investments (Evropský fond strategických investic)
EFSM – European Financial Stabilisation Mechanism (Evropský mechanismus finanční stabilizace)
EGAP – Exportní garanční a pojišťovací, a.s.
EHP – Evropský hospodářský prostor
EIDHR – European Instrument for Democracy and Human Rights (Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva)
EK – Evropská komise
EMPC – Empowering Parents and Children /projekt integrace sociálně znevýhodněných rodin/
EP – Evropský parlament
EPH – Energetický a průmyslový holding
EPS – Evropská politika sousedství
ER – Evropská rada
ERM II – European Exchange Rate Mechanism II (Evropský mechanismus směnných kurzů II)
ERF – Evropský rozvojový fond
ESLP – Evropský soud pro lidská práva
EU – Evropská unie
EUMAM RCA – European Union Military Advisory Mission in the Central African Republik (Vojenská poradní mise EU SBOP ve Středoafrické republice)
EUNAVFOR ATALANTA – European Union Naval Force Somalia (Námořní vojenská operace EU /Somálsko/)
EUNAVFOR MED – European Union Naval Force Mediterranean (Námořní vojenská operace EU /Středomoří/)
EUFOR – European Union Force (vojenská mise EU)
EUFOR–ALTHEA – European Union Force-ALTHEA (operace Evropské unie EUFOR v Bosně a Hercegovině)
EULEX – The European Union Rule of Law Mission in Kosovo (mise EU k prosazování práva)
EUNIC – European Union National Institutes for Culture (Kulturní instituty zemí Evropské unie)
EUR – euro
EUTM – European Union Training Mission (výcvikové mise EU /Mali/)
EUTF – Emergency Trust Fund for Africa (Svěřenecký fond EU pro Afriku)
EYD – European Year for Development (Evropský rok pro rozvoj)
FARC – Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (Revoluční ozbrojené síly Kolumbie)
FHQ – Force Headquarters (Velitelství sil)
FMS – Foreign Military Sales /program na nákup vojenské techniky pro partnery USA/

FMV VŠE – Fakulta mezinárodních vztahů Vysoké škole ekonomické
FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci
FSV UK – Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy
G8 – Group of Eight /sdružení ekonomicky nejvyspělejších států světa/
G20 – Group of Twenty /skupina největších ekonomik světa/
GŠ – Generální štáb
HDP – hrubý domácí produkt
HK ČR – Hospodářská komora ČR
HQ – HeadQuarters (velitelství)
IATI – International Aid Transparency Initiative (Mezinárodní iniciativa pro transparentnost pomoci)
ICT – Information and Communication Technologies (Informační a komunikační technologie)
IDET – International Fair of Defence and Security Technology (Mezinárodní veletrh obranné a bezpečnostní techniky /Brno/)
IFP – Institut français de Prague (Francouzský institut /Praha/)
IFRC – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (Mezinárodní federace společností Červeného kříže a Červeného půlměsíce)
IHH – İnsani Yardım Vakfı (Nadace pro lidská práva a svobody a humanitární pomoc /Turecko/)
ILO – International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)
IOM – International Organization for Migration (Mezinárodní organizace pro migraci)
IRI – Islámská republika Írán
ISAF – International Security Assistance Force (Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly)
ISIL – Islamic State of Iraq and the Levant (Islámský stát v Iráku a Levantě)
ISIS – Islamic State of Iraq and Syria (Islámský stát v Iráku a Sýrii)
ISR – Intelligence, Surveillance and Reconnaissance /systém schopný zajišťovat zpravodajské, sledovací a průzkumné úkoly/
IT – Information Technology (Informační technologie)
JAR – Jihoafrická republika
JE – jaderná elektrárna
JETE – jaderná elektrárna Temelín
KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová
KFOR – Kosovo Force (Síly pro Kosovo)
KLDR – Korejská lidově demokratická republika
KR – Korejská republika
KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy
LMG – Like-Minded Group (Skupina podobně smýšlejících států)
LNG – Liquefied Natural Gas (zkapalněný zemní plyn)
LPTP – Odbor lidských práv a transformační politiky /Ministerstvo zahraničních věcí ČR/
LPTS – lidská práva a transformační politika

MADAD – Svěřenecké fondy EU pro region Blízký východ a západní Balkán /madad – arab. pomoc/
MAT – Military Advisory Team (Vojenský poradní tým)
MATC – Multinational Air Training Centre (Mnohonárodní centrum pro letecký výcvik)
MCDC/CUAxS – Counter Measure to Unmanned Autonomous Systems /problematika obrany proti bezpilotním autonomním systémům/
MD – Ministerstvo dopravy ČR
MEDEVAC – Medical Evacuation (Program humanitárních evakuací zdravotně postižených obyvatel)
MEGAL – Mittel-Europäische-Gasleitung /páteřní ropovod pro jih Německa/
MERCOSUR – Mercado Común del Sur /sdružení volného obchodu, zakládající členské státy byly Argentina, Brazílie, Paraguay a Uruguay/
MERO – Mezinárodní ropovody, a. s.
MES – Market Economy Status (Status tržní ekonomiky)
MF – Ministerstvo financí ČR
MFO – Multinational Force and Observers (Mnohonárodní síly a pozorovatelé /Sinaj/)
MINUSCA – United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic (Stabilizující mise OSN ve Středoafrické republice)
MINUSMA – United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (Stabilizující mise OSN v Mali)
MMF – Mezinárodní měnový fond
MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
MO – Ministerstvo obrany ČR
MONUSCO – United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (Stabilizační mise OSN v Demokratické republice Kongo)
MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MTS – Mezinárodní trestní soud (International Criminal Court, ICC)
MV – Ministerstvo vnitra ČR
MVF – Mezinárodní visegrádský fond
MUD – Mesa de la Unidad Democrática (Kulatý stůl demokratické jednoty /Venezuela/)
MZV – Ministerstvo zahraničních věcí ČR
MZ – Ministerstvo zdravotnictví ČR
MZe – Ministerstvo zemědělství ČR
MŽP – Ministerstvo životního prostředí ČR
NAFTA – North American Free Trade Agreement (Severoamerická dohoda o volném obchodu)
NATINADS – NATO Integrated Air Defense (Systém jednotné ochrany vzdušného prostoru v rámci NATO)
NATO – North Atlantic Treaty Organisation (Organizace Severoatlantické smlouvy)

NB8 – Nordic-Baltic Eight /země severské a baltské spolupráce/
NBÚ – Národní bezpečnostní úřad
NCKS – Národní centrum kybernetických sil
NDC – National Defence College of Nigeria (Vysoká škola národní obrany Nigérie)
NGŠ – náčelník generálního štábu
NKÚ – Nejvyšší kontrolní úřad
NNO – nestátní nezisková organizace
NPT – Nuclear Non-Proliferation Treaty (Smlouva o nešíření jaderných zbraní)
NRF – NATO Response Forum (Síly rychlé reakce NATO)
NRF-VJTF – NATO Response Forum-Very High Readiness Joint Task Force (Síly rychlé reakce NATO – Síly velmi rychlé reakce)
NSE – National Support Element (Národní podpůrný prvek /NATO/)
OBOR – One Belt One Road (Jeden pás, jedna cesta /platforma/)
OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě viz OSCE
ODA – Official Development Assistance (Oficiální rozvojová spolupráce)
ODIHR – Office for Democratic Institutions and Human Rights (Úřad pro demokratické instituce a lidská práva)
ODS – Občanská demokratická strana
OECD – Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OHQ – Operational Headquarters (Operační velitelství)
OIC – Organisation of Islamic Cooperation (Organizace islámské spolupráce)
OKS – Občanská konzervativní strana
OPCW – Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (Organizace pro zákaz chemických zbraní)
OPP – Odbor politického plánování /MZV ČR/
ORS – Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci /MZV ČR/
OSCE – Organization for Security and Cooperation in Europe (Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě) viz OBSE
OSF – Nadace Open Society Fund
OSN – Organizace spojených národů
OVD – Odbor veřejné diplomacie /MZV ČR/
OZE – obnovitelné zdroje energie
PČR – Parlament České republiky
PČR – Policie České republiky
PF UK – Právnická fakulta Univerzity Karlovy
PPP – Public-Private Partnership /poskytování veřejných služeb prostřednictvím spolupráce veřejného a soukromého sektoru/
PPZRS – Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci
ProCoP – Product Contact Point (Kontaktní místo pro výrobky)
PS – Parti socialiste (Socialistická strana /Francie/)
PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR
PSSI – Prague Security Studies Institute (Pražský institut bezpečnostních studií)
PZI – přímé zahraničí investice

RAF – Royal Air Force (Královské letectvo /Velká Británie/)
RB OSN – Rada bezpečnosti OSN
RCC – The Regional Cooperation Council (Rada pro regionální spolupráci)
RDPP – Regional Development and Protection Programmes (Regionální programy rozvoje a ochrany)
RE – Rada Evropy
RF – Ruská federace
RFE/RL – Radio Free Europe/Radio Liberty (Rádio Svobodná Evropa / Rádio Svoboda)
RLP – Rada OSN pro lidská práva
RVUR – Rady vlády pro udržitelný rozvoj
SACU – Southern African Customs Union (Jihoafrická celní unie)
SAE – Spojené arabské emiráty
SAR – Středoafrická republika
SBOP – Společná bezpečnostní a obranná politika viz CSDP
SDGs – Sustainable Development Goals (Cíle udržitelného rozvoje, též Globální cíle)
SM – stálá mise
SMO ČR – Svaz měst a obcí České republiky
SNS – Společenství nezávislých států
SOLVIT – Solutions to Problems with your ER rights (Systém řešení problémů na vnitřním trhu EU)
SP – Svaz dopravy a průmyslu
SPD – Svoboda a přímá demokracie
SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands (Sociálnědemokratická strana Německa)
SPÖ – Sozialdemokratische Partei Österreichs (Sociálně demokratická strana Rakouska)
SR – Slovenská republika
SRN – Spolková republika Německo
SSEES – School of Slavonic and East European Studies (Škola slovanských a východoevropských studií /Londýn/)
STEM – Středisko empirických výzkumů
SZ – stálé zastoupení
SZ – Strana Zelených
SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika viz CFSP
TANAP – Trans-Anadolu Doğalgaz Boru Hattı /Transanatolský plynovod/
TAP – Trans Adriatic Pipeline /plynovod z Turecka do Itálie/
TEN-E – Trans-European Energy Networks (Transevropská energetická síť)
TiSA – Trade in Service Agreement (Dohoda o obchodu službami)
TRANS – Program transformační spolupráce /MZV ČR/
TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership (Transatlantická dohoda o obchodu a investicích)
UK – Univerzita Karlova
ÚMV – Ústav mezinárodních vztahů

UNDOF – United Nations Disengagement Observer Force (Pozorovatelská mise OSN pro uvolňování napětí /Golanské výšiny/)
UNDP – United Nations Development Programme (Program OSN pro rozvoj)
UNECA – United Nations Economic Commission for Africa (Hospodářská komise OSN pro Afriku)
UNEP – United Nations Environment Programme (Program OSN pro životní prostředí)
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu)
UNHCR – United Nations High Commissioner for Refugees (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky)
UNIFIL – United Nations Interim Force in Lebanon (Prozatímní jednotky Organizace spojených národů v Libanonu)
UNSAS – United Nations Standby Arrangement Systém /systém záložních sil OSN/
UPR – Universal Periodic Review (univerzální periodický přezkum /OSN/)
USA – Spojené státy americké
USD – americký dolar
USTR – United States Trade Representative (Úřad obchodního představitele USA)
ÚUSpecS – Úkolové uskupení speciálních sil /AČR/)
ÚZSI – Úřad pro zahraniční styky a informace
V4 – Visegrádská čtyřka /skupina/
VEV – vnější ekonomické vztahy
VIGIMILEP – Visegrad Group Military Educational Platform (Program vojenského vzdělávání Visegradské skupiny)
VJTF – Very High Readiness Joint Task Force (Síly velmi rychlé reakce /NATO/)
VKZBP – Výbor pro koordinaci zahraniční politiky /ČR/
VLSZ – Všečínské shromáždění lidových zástupců
VP – Východní partnerství viz EaP
VS OSN – Valné shromáždění Organizace spojených národů
VZ – Vojenské zpravodajství
WTO – World Trade Organization (Světová obchodní organizace)
ZK – Zahraniční kancelář
ZRS – zahraniční rozvojová spolupráce
ZÚ – zastupitelský úřad

Vybraná literatura k české zahraniční politice vydaná v roce 2015

1. KNIHY

BRZOBOHATÝ, Tomáš: *Česko hledá budoucnost. Sborník projektu* / autor úvodní části: Ondřej Liška; autoři původních tematických studií: Tomáš Brzobohatý, Ondřej Císař, Petr Drulák… [et al.]. Praha: Heinrich-Böll-Stiftung, 2015. 240 s., il. Bibl. ISBN 978-80-87753-21-7.

DOSTÁL, Vít–EBERLE, Jakub (eds.): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015 = Agenda for Czech foreign policy 2015.* Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2015. 85 s. ISBN 978-80-87092-29-3.

FIALA, Petr: *Na konci bezstarostnosti. Co nechceme slyšet o Evropě, národních zájmech a zahraniční politice*. Brno: Barrister & Principal, 2015. 146 s. Pozn. ISBN 978-80-7485-038-7.

GLEN, John K…. [et al.]: *Česko-americké vztahy: jak dál? = Czech-American relations: a roadmap for the future.* Praha: CEVRO Institut, 2015. 103 s. (Policy studies; sv. 3). Bibl. ISBN 978-80-87125-27-4.

HAJDINOVÁ, Eva–KONRÁD, Ota–MALÍNSKÁ, Jana (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo. Edice dokumentů. Svazek II/1, 1919–1928*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2015. 363 s. Bibl. – Rej. ISBN 978-80-87782-49-1.

HLOUŠEK, Vít–HAVLÍK, Vlastimil–HAVLÍK, Vratislav–KANIOK, Petr–MOCEK, Ondřej: *Šance zpola využitá: Česká republika a strategie Evropa 2020.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury: Masarykova univerzita, 2015. 239 stran. ISBN 978-80-7325-385-1 (CDK). ISBN 978-80-210-8039-3 (MU).

HOUŽVIČKA, Václav, 1949: *Czechs and Germans 1848–2004. The Sudeten Question and the Transformation of Central Europe*. Prague: Charles University, 2015. 648 s., il., mp. Název originálu: Návraty sudetské otázky. Pozn. – Rej. ISBN 978-80-246-2144-9 (Karolinum). ISBN 978-80-7325-284-7 (CDK).

KESSLER, Vojtěch–PEHR, Michal–VAŠEK, Richard (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo. Edice dokumentů. Svazek III/1, 1936–1937.* Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2015. 405 s. Bibl. – Rej. ISBN 978-80-87782-43-9.

KESSLER, Vojtěch–PEHR, Michal–VAŠEK, Richard (eds.): *Edvard Beneš, Němci a Německo. Edice dokumentů. Svazek III/2, 1937–1938.* Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2015. 347 s. Bibl. – Rej. ISBN 978-80-87782-44-6.

KOŘAN, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2015. 528 s. ISBN 978-80-87558-22-5.

KOŘAN, Michal et al.: *Czech foreign policy in 2013. Analysis*. Prague: Institute of International Relations, 2015. 476 s. Bibl. – Pozn. ISBN 978-80-87558-21-8.

KOŘAN, Michal–BÍLKOVÁ, Veronika–KOLMAŠ, Michal–KOLMAŠOVÁ, Šárka: *Česká republika v mezinárodních organizacích: mezi teorií a praxí.* Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2015. 159 s. ISBN 978-80-87558-23-2.

NĚMEČEK, Jan: *Československá zahraniční politika v roce 1942. Svazek II (1. srpen –31. prosince*). K vydání připravili Jan Němeček (vedoucí kolektivu), Jan Kuklík, Blanka Jedličková a Daniela Němečková. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2015. 501 s. (Dokumenty československé zahraniční politiky; sv. B/3/2). ISBN 978-807286-250-4.

OPATRNÝ, Josef… [et al.].: *Las Relaciones entre Checoslovaquia y América Latina 1945–1989 en los archivos de la República Checa.* Praha: Karolinum, 2015. 321 s.: tab. Bibl. Pozn. ISBN 978-80-246-2862-2.

ŠEDIVÝ, Jaroslav: *Osudné spojenectví: Praha a Moskva: 1920–1948*. Praha: Mladá fronta, 2015. 286 s. ISBN 978-80-204-3823-2.

ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona: *Jak jsme se stali kolonií*. Praha: Rybka Publishers, 2015. 229 s. Bibl. – Rej. ISBN 978-80-87950-17-3.

ZEMANOVÁ, Štěpánka–DRULÁKOVÁ, Radka a kol.: *Český zahraničněpolitický aktivismus. Možnosti a meze*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. 286 s. Bibl. ISBN 978-80-7380-573-9.

2. DROBNÉ TISKY

Česká zahraniční politika mezi obratem a kontinuitou. Praha: Evropské hodnoty, 2015. 31 s. On-line: http://www.evropskehodnoty.cz/wp-content/uploads/2015/09/%C4%8Cesk%C3%A1-zahrani%C4%8Dn%C3%AD-politika-mezi-obratem-a-kontinuitou.pdf.

Literární noviny. My a svět: zvláštní příloha věnovaná zahraniční politice Česka po roce 1989. Praha: Litmedia, leden 2015. 12 s. ISSN 1210-0021.

Literární noviny. My a svět: zvláštní příloha věnovaná zahraniční politice Česka po roce 1989. Téma: Střední Evropa a my. Praha: Litmedia, duben 2015. 12 s. ISSN 1210-0021.

Literární noviny. My a svět: zvláštní příloha věnovaná zahraniční politice Česka po roce 1989. Téma: Vztah Čechů k Islámu. Praha: Litmedia, březen 2015. 12 s. ISSN 1210-0021.

Závěrečné zprávy k bodům agendy 68. zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015. 198 s., tab.

3. ČLÁNKY/STATĚ

BENEŠ, Vít–HARNISCH, Sebastian: Role theory in symbolic interactionism: Czech Republic, Germany and the EU. *Cooperation and Conflict*, Vol. 50, No. 1 (1. 3. 2015), s. 146–165. ISSN 0010-8367.

BENEŠ, Vít–RAIK, Kristi: The Czech Republic, Estonia and Finland: European vocation re-confirmed. In: BALFOUR, Rosa–CARTA, Caterina–RAIK, Kristi (eds.): *The European External Action Service and National Foreign Ministries*. Farnham: Ashgate, 2015, s. 181–194. ISBN 978-1-4724-4644-2.

BRTNICKÝ, Michael: The Czech perspectives on the Maghreb and the Middle East. In: RÓZSA, Erzsébet N.–SZALAI, Máté. *The V4 and the Arab Middle East*, Budapest: Institute for foreign affairs and trade, 2015, s. 73–81. ISBN 978-963-7039-43-0.

DANIEL, Jan–RYCHNOVSKÁ, Dagmar: O mapách, moci a marginalizaci: význam mezinárodní politické sociologie v českém výzkumu zahraniční a bezpečnostní politiky. *Mezinárodní vztahy*, roč. 50, č. 4 (2015), s. 58–66. ISSN 0323-1844.

DRULÁK, Petr–BENEŠ, Vít: Czech metaphors about Europe: Havel vs. Klaus. *Journal of International Relations and Development*, Vol. 18, No. 4 (3. 10. 2015), s. 532–555. ISSN 1408-6980.

FÜRST, Rudolf, 1958: Czech-China relations: accelerated ice melting. In: HUOTARI, Mikko… [et al.] (eds.). *Mapping Europe-China Relations. A Bottom-up Approach*. Berlin: Mercator Institute for China Studies, 2015, s. 15–19.

HORKÝ-HLUCHÁŇ, Ondřej: Czechia: the „foreign development cooperation“ as a policy without politics. In: HORKÝ-HLUCHÁŇ, Ondřej–LIGHTFOOT, Simon (eds.). *Development Cooperation of the „New“ EU Member States*: Beyond Europeanization. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015, s. 25–42. ISBN 978-1-137-50540-8.

HORKÝ-HLUCHÁŇ, Ondřej–SZENT-IVÁNYI, Balázs: Neither security nor Development? Czech and Hungarian identities and interests in the provincial reconstruction teams in Afghanistan. *East European Politics*, Vol. 31, No. 4 (5. 10. 2015), s. 388–406. ISSN 2159-9165.

HYNEK, Nikola: Deterring Russia by US followership? Decomposing the Czech participation in Afghanistan. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 7, No. 4 (2015), s. 14–37. ISSN 1802-548X.

KRATOCHVÍL, Petr: The Czech Republic: Lacking foreign policy consensus. In: FORBRIG, Joerg (ed.). *A region disunited? Central European responses to the Russia-Ukraine crisis*. Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States, 2015. (Europe policy paper 1/2015), s. 12–15. On-line: http://www.gmfus.org/file/4250/download.

KUCHYŇKOVÁ, Petra–KRATOCHVÍL, Petr–SHMELEV, Boris: Czech-Russian Relations 1989. In: ZAGORSKI, Andrej (ed.). *Russia and East Central Europe after the Cold War. A Fundamentally Transformed Relationship*. Prague: Human Rights Publishers, 2015, s. 95–134. ISBN 978-80-903523-9-1. On-line: http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/11384.pdf.

VAVREČKOVÁ, Veronika: Československo-egyptské vztahy v letech 1945–1948. *Mezinárodní vztahy*, roč. 50, č. 1 (8. 3. 2015), s. 73–87. ISSN 0323-1844.

ZEMANOVÁ, Štěpánka: When could new „potent small states“ emerge? A study of the recent metamorphosis of Czech human rights foreign policy. *Journal of International Relations and Development*, Vol. 18, No. 2 (1. 4. 2015), s. 129–154. ISSN 1408-6980.

O autorech

Bc. *Bronislav Bechyňský* (1987) je studentem magisterského programu Bezpečnostní a strategická studia na Fakultě sociálních studií MU v Brně, kde získal i bakalářský titul z Mezinárodních vztahů a Bezpečnostních a strategických studií. Odborně se zaměřuje především na bezpečnostní otázky v mezinárodních vztazích, zejména pak na terorismus.

Ing. *Vít Beneš*, Ph.D. (1980), je výzkumným pracovníkem ÚMV, přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze a na Metropolitní univerzitě Praha. Specializuje se na Evropskou unii (rozšiřování, institucionální reformy) a na česko-ruské vztahy.

Doc. JUDr. PhDr. *Veronika Bílková*, Ph.D., E.MA (1975), je výzkumnou pracovnicí ÚMV a odbornou asistentkou Katedry mezinárodního práva Právnické fakulty UK v Praze. Zaměřuje se na mezinárodní právo, zejména použití síly, mezinárodní humanitární právo, lidská práva, mezinárodní trestní právo a mezinárodní organizace (OSN).

Mgr. et Mgr. *Jan Blažek* (1986) je interním doktorandem Metropolitní univerzity Praha a ÚMV. Oblastí jeho zájmu jsou alternativní vize politické komunity v mezinárodních vztazích, migrace, etické teorie mezinárodních vztahů či teorie radikální politiky.

JUDr. PhDr. *Marek Čejka*, Ph.D. (1975.), je výzkumným pracovníkem ÚMV a přednáší na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, CEVRO institutu, Praha a Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Jeho zaměření: region Blízkého východu a Maghrebu, blízkovýchodní konflikty, izraelská a palestinská politika, sionismus, arabský nacionalismus, islamismus a radikální islamismus.

PhDr. *Ondřej Ditrych*, M.Phil., Ph.D. (1982), je odborným asistentem Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd UK v Praze (koordinátorem jeho výzkumného centra Deutsch Security) a výzkumným pracovníkem ÚMV. Zabývá se zejména americkou zahraniční politikou, diskurzem o terorismu, energetickou bezpečností, politikou na Kavkaze a dějinami myšlení v mezinárodních vztazích.

Mgr. *Tomáš Dopita* (1979) je výzkumným pracovníkem ÚMV a studentem doktorského studia oboru Mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních věd UK v Praze. Jeho zájmem jsou témata mezinárodních mírových operací obecně, mezinárodní intervence v post-Daytonské Bosně a Hercegovině, české a polské zahraniční politiky vůči západnímu Balkánu a také genderová rovnost v české rozvojové spolupráci.

Doc. PhDr. *Jan Eichler*, CSc. (1952), je výzkumným pracovníkem ÚMV, působí i na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Dlouhodobě se specializuje na problematiku mezinárodních bezpečnostních vztahů (transatlantické vztahy, strategická kultura, ozbrojené konflikty, vojenský rozměr bezpečnosti).

Mgr. *Jakub El-Ahmadieh* (1988) je doktorandem v oboru Mezinárodní teritoriální studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Zároveň studuje na Právnické fakultě UK, kde se zaměřuje na cizinecké a imigrační právo. Specializuje se na Blízký východ a americkou zahraniční politiku.

Ing. *Rudolf Fürst*, Ph.D. (1958), je výzkumným pracovníkem ÚMV. Zabývá se oblastí Dálného východu, zejména Číny.

JUDr. *Vladimír Handl*, CSc. (1957), je výzkumným pracovníkem ÚMV, přednáší na Katedře německých a rakouských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na německou zahraniční a bezpečnostní politiku, česko-německé vztahy, českou zahraniční politiku a transformaci komunistických stran ve střední Evropě.

Mgr. *Martin Hrabálek*, Ph.D. (1980), působí jako odborný asistent v Ústavu teritoriálních studií Fakulty regionálního rozvoje a mezinárodních studií Mendelovy univerzity v Brně. Externě vyučuje na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Věnuje se regionu Latinské Ameriky a evropské integraci, především s ohledem na vnější vztahy Evropské unie a na migrační politiku EU.

Ing. *Ondřej Horký-Hlucháň*, Ph.D. (1980), je vedoucím vědeckého oddělení ÚMV. Zabývá se zejména problematikou globálního rozvoje a rozvojové spolupráce.

Mgr. *David Chudoba* (1982) je absolventem oboru Mediální studia na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. V současnosti zde pokračuje v doktorském studijním programu. Oblastí jeho odborného zájmu je zejména regulace médií, problematika objektivity a též výzkum mediální gramotnosti.

Mgr. *Michaela Ježová* (1986) je doktorandkou Katedry politologie a mezinárodních vztahů Západočeské univerzity v Plzni. Zabývá se problematikou politického islámu v zemích Maghrebu, zaměřuje se na praxi v ultraortodoxních židovských a muslimských komunitách.

PhDr. *Zuzana Kasáková*, Ph.D. (1977), působí na Katedře západoevropských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zaměřuje se na regionální politiku a strukturální fondy, devoluci, britskou politiku, evropskou integraci a nacionalismus.

PhDr. *Michal Kořan*, Ph.D. (1977), je výzkumným pracovníkem ÚMV a odborným asistentem Katedry mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií MU v Brně. Zabývá se tvorbou zahraniční politiky, středoevropským prostorem a filozofií sociálních věd.

Mgr. *Miloslav Machoň* (1988) je doktorandem Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka Vysoké školy ekonomické v Praze. Podílí se na výuce seminářů kurzu Ekonomická diplomacie.

Mgr. *Lucia Najšlová,* Ph.D. (1980), působí v Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Zabývá se legitimitou Evropské unie jako zahraničněpolitického aktéra, zejména v rámci politiky rozšiřování, sousedství a podpory demokracie.

PhDr. *Vlastimil Nečas*, Ph.D. (1980), působí na Katedře mediálních studií a v Centru pro mediální studia Fakulty sociálních věd UK v Praze. Odborně se věnuje teoriím mediálních účinků a politické komunikaci, především oblasti nastolování agendy (agenda-setting) v souvislosti s českým mediálním, veřejným a politickým diskurzem.

Mgr. *Nikita Odintsov* (1990) je interní doktorand na Fakultě sociálních věd UK v Praze v oboru Mezinárodní vztahy. Dále působí jako externí výzkumný pracovník na ÚMV. Zabývá se energetickou bezpečností a zahraniční politikou Ruské federace.

Ing. *Jana Peterková*, Ph.D. (1971), je odbornou asistentkou Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Zabývá se oblastí diplomatických studií, zejména tématem veřejné diplomacie, otázkami mezinárodního vyjednávání a komunikace.

Mgr. *Kateřina Rudincová*, Ph.D. (1985), je odbornou asistentkou na Katedře geografie Fakulty přírodovědně humanitní a pedagogické, Technické univerzity v Liberci. Zároveň působí jako externí spolupracovnice ÚMV. Zabývá se především konflikty v oblasti Afrického rohu, politikou Africké unie a problematikou hranic a práva národů na sebeurčení v Africe.

Mgr. et Mgr. *Lukáš Tichý*, Ph.D. (1982), je výzkumným pracovníkem ÚMV a přednášející na Metropolitní univerzitě Praha. Dále působí jak odborný asistent na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové. Zabývá se problematikou vztahů mezi EU a Ruskem, energetickou bezpečností a teoriemi mezinárodních vztahů.

Mgr. *Eliška Tomalová*, Ph.D. (1979), je externí spolupracovnicí ÚMV a odbornou asistentkou Katedry západoevropských studií Fakulty sociálních věd UK v Praze. Specializuje se na evropskou integraci, teritoriální studia se zaměřením na západní Evropu, na francouzskou zahraniční politiku a kulturní diplomacii.

Doc. Ing. Mgr. *Štěpánka Zemanová*, Ph.D. (1975), je vedoucí Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze. Zabývá se mezinárodněpolitickými a ekonomickými aspekty ochrany lidských práv a věnuje se i problematice evropské integrace.

Přílohy

Přehled stykové činnosti představitelů České republiky se zástupci států a mezinárodních organizací v roce 2015

Alžírsko

13.–15. 4. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
13.–14. 5. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického
28. 9. 2015	Jednání ministrů zahraničních věcí L. Zaorálka a T. Lamamry na okraj zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku
14.–15. 10. 2015	Meziministerské konzultace generálního ředitele pro Evropu N. Bardad-Daidje v Praze

Andorra

1.–3. 7. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí G. Saboyi Sunyého. Setkání s ministryní pro místní rozvoj K. Šlechtovou

Argentina

9.–11. 12. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí L. Kauckého

Arménie

9.–10. 3. 2015	Návštěva místopředsedy Národního shromáždění E. Šarmazanova
22.–24. 4. 2015	Cesta místopředsedy Senátu Z. Škromacha
14.–15. 5. 2015	Jednání náměstka ministryně školství, mládeže a tělovýchovy J. Vebera v Jerevanu na okraj 9. ministerské konference Boloňského procesu a 4. Boloňského politického fóra
18.–21. 5. 2015	Cesta ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové
1.–3. 6. 2015	Návštěva předsedy vlády H. Abrahamjana
18.–20. 6. 2015	Účast parlamentní delegace ve složení A. Beznoska, J. Nekl, M. Šarapatka a I. Masaříková na 89. Rose Rothově semináři Parlamentního shromáždění NATO
24.–25. 6. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka

15.–17. 9. 2015	Cesta místopředsedy Senátu Z. Škromacha a delegace Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu
13.–14. 10. 2015	Návštěva ministra obrany S. Ohanjana
19.–21. 10. 2015	Návštěva Výboru pro životní prostředí a zemědělství Národního shromáždění v čele s jeho předsedou M. Grigorjanem
1.–3. 12. 2015	Cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka

Austrálie

24. 3.–2. 4. 2015	Cesta delegace Stálé komise Senátu
19.–21. 10. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka

Ázerbájdžán

2.–4. 3. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
19.–20. 5. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka
12. 6. 2015	Jednání předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka na okraj účasti na slavnostním zahájení 1. Evropských her v Baku
10. 9. 2015	Návštěva náměstka ministra hospodářství a průmyslu S. Babayeva u příležitosti III. zasedání Smíšené komise pro hospodářskou, vědecko-technickou a kulturní spolupráci
15.–17. 9. 2015	Oficiální cesta prezidenta republiky M. Zemana
19.–21. 11. 2015	Návštěva ministra mládeže a sportu A. Ragimova u příležitosti 44. zasedání Mezinárodního olympijského výboru v Praze

Belgie

11.–13. 5. 2015	Cesta delegace Poslanecké sněmovny do Monsu. Setkání s předsedou parlamentu Federace Valonsko-Brusel
14. 7. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky na konferenci „Geopolitický kontext, energetická politika a střední Evropa: jak dál?“ u příležitosti zahájení předsednictví České republiky ve V4

Bělorusko

15.–16. 4. 2015	Cesta náměstkyně ministra zemědělství J. Beneš-Špalkové

26.–28. 4. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka
28. 9. 2015	Jednání ministra zahraničních věcí L. Zaorálka s ministrem zahraničních věcí V. Makejem na okraj zasedání VS OSN v New Yorku
26. 10. 2015	Cesta delegace Petičního výboru a výboru pro lidská práva Poslanecké sněmovny
3.–6. 11. 2015	Cesta náměstka ministra zemědělství P. Mlynáře

Bhútán

16.–19. 4. 2015	Návštěva královny matky Bhútánského království A. S. Ch. Wangchuck

Bosna a Hercegovina

25.–27. 1. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentního shromáždění Š. Džaferoviće na 4. mezinárodním fóru „Let My People Live“ v Praze a Terezíně
4.–5. 2. 2015	Oficiální cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka
21.–23. 4. 2015	Cesta delegace Zemědělského výboru Poslanecké sněmovny vedené místopředsedou K. Turečkem
10.–11. 7. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka na pietní akci konané k připomenutí 20. výročí srebrenické tragédie
10.–11. 9. 2015	Účast ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu J. Dienstbiera na 28. mezinárodním zasedání řídícího výboru Dekády romské inkluze v Sarajevu
14.–15. 10. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
24. 11. 2015	Cesta delegace Výboru pro evropskou integraci Senátu pod vedením předsedy V. Hampla

Brazílie

14.–16. 4. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického na zbrojní veletrh LAAD, Rio de Janeiro
8.–11. 6. 2015	Politické konzultace náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka

Bulharsko

17.–18. 9. 2015	Návštěva delegace Zahraničního výboru parlamentu vedené předsedkyní Dž. Grozdanovou

Černá Hora

3.–4. 3. 2015	Oficiální návštěva místopředsedy Parlamentu B. Radulovića
1.–2. 7. 2015	Oficiální návštěva předsedy vlády M. Đukanovića a souběžné 3. zasedání česko-černohorského smíšeného výboru pro dvoustranou hospodářskou spolupráci
12.–13. 11. 2015	Účast místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí I. Lukšića na ministeriádě zemí V4 a zemí západního Balkánu

Čína

20.–26. 4. 2015	Oficiální cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka
4.–8. 5. 2015	Cesta náměstkyně ministra zemědělství J. Beneš Špalkové
14.–18. 5. 2015	Cesta guvernéra České národní banky M. Singera
9. 6. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu J. Havlíčka
15.–18. 6. 2015	Návštěva místopředsedkyně Státní rady (vlády) ČLR Liou Jen-tung (Liu Yandong)
3.–6. 9. 2015	Pracovní cesta prezidenta M. Zemana
8. 9. 2015	Pracovní cesta náměstka ministra zahraničních věcí L. Kauckého (slavnostní otevření Generálního konzulátu České republiky v Chengdu)
11. 9. 2015	Pracovní cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu J. Havlíčka (zasedání Ekonomického smíšeného výboru)
21.–28. 11. 2015	Oficiální cesta předsedy vlády B. Sobotky

Dánsko

6.–7. 5. 2015	Návštěva delegace Kontrolního výboru Folketingu (dánského parlamentu)
14.–16. 12. 2015	Cesta delegace Volebního výboru Poslanecké sněmovny

Egypt

16.–17. 4. 2015	Pracovní návštěva ministra zahraničních věcí S. Shoukryho
30. 9. 2015	Jednání ministrů zahraničních věcí L. Zaorálka a S. Shoukryho na okraj zasedání Valného shromáždění OSN v New Yorku
6. 12. 2015	Meziministerské konzultace zástupce náměstka ministra zahraničních věcí I. Jančárka

Estonsko

3.–4. 2. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy
10.–12. 6. 2015	Cesta delegace Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny vedené předsedou výboru J. Tejcem
17.–19. 11. 2015	Cesta místopředsedy Poslanecké sněmovny P. Gazdíka a člena Ústavně právního výboru R. Vondráčka

Etiopie

13.–15. 2. 2015	Cesta ministra zemědělství M. Jurečky
22.–25. 2. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka
22.–26. 3. 2015	Cesta místopředsedkyně Poslanecké sněmovny J. Jermanové
13.–16. 7. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy
7.–9. 10. 2015	Návštěva ředitele Zemědělské transformační agentury Etiopie K. Bomby

Evropská unie

7. 1. 2015	Jednání náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy se zástupci EU institucí v Bruselu
19. 1. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
19.–20. 1. 2015	Jednání náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka se zástupci EU institucí a vystoupení „The New Czech EU Policy“ v Evropském centru pro politiku v Bruselu
19.–21. 1. 2015	Jednání státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy se zástupci EU institucí v Bruselu

26.–27. 1. 2015	Návštěva 1. místopředsedy Evropské komise pro zlepšování právní úpravy, interinstitucionální vztahy, právní stát a Listinu základních práv F. Timmermanse
27. 1. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na zasedání Rady pro hospodářské a finanční věci v Bruselu
26.–27. 1. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na zasedání Rady pro zemědělství a rybolov v Bruselu
27.–28. 1. 2015	Jednání státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy se zástupci EU institucí v Bruselu
29.–30. 1. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na neformálním zasedání Rady ministrů spravedlnosti a vnitra (JHA)
1.–2. 2. 2015	Účast předsedů výborů pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny a Senátu O. Benešíka a V. Hampla na Konferenci parlamentních výborů pro evropské záležitosti (COSAC – Conference of Parliamentary Committees for Union Affairs of Parliaments of the EU)
10. 2. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
10. 2. 2015	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
12. 2. 2015	Účast české delegace vedené předsedou vlády B. Sobotkou na neformálním setkání hlav států a předsedů vlád členských států EU v Bruselu
24. 2. 2015	Návštěva místopředsedy Evropské komise pro pracovní místa, růst, investice a konkurenceschopnost J. Katainena
26. 2. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
9. 3. 2015	Účast ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové na zasedání Rady pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (sociální otázky) v Bruselu
11.–12. 3. 2015	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy na jednání šerpů (poradců premiérů pro EU/státních tajemníků pro evropské záležitosti) v Bruselu
13. 3. 2015	Účast ministra dopravy D. Ťoka na zasedání Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku – část doprava v Bruselu
16. 3. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
16. 3. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu

16.–17. 3. 2015	Účast ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu J. Dienstbiera na zasedání Evropské platformy pro romské začleňování v Bruselu
17. 3. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
17. 3. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
18.–20. 3. 2015	Účast české delegace vedené předsedou vlády B. Sobotkou na zasedání Evropské rady v Bruselu
25.–27. 3. 2015	Účast ministra spravedlnosti R. Pelikána na konferenci „Provádění Evropské úmluvy o lidských právech: naše sdílená odpovědnost“ v Bruselu
30.–31. 3. 2015	Návštěva komisařky pro regionální politiku C. Cretuové
1.–2. 4. 2015	Návštěva místopředsedy Evropské komise pro energetickou unii M. Šefčoviče
20. 4. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Lucemburku
20. 4. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Lucemburku
21. 4. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Lucemburku
21. 4. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Lucemburku
21.–22. 4. 2015	Účast ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové na neformálním zasedání ministrů práce, sociálních věcí a zdravotnictví EU
23. 4. 2015	Účast české delegace vedené předsedou vlády B. Sobotkou na neformálním setkání hlav států a předsedů vlád členských států EU v Bruselu
24. 4. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
24.–25. 4. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na neformálním zasedání ministrů hospodářství a financí EU (ECOFIN)
27. 4. 2015	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy na jednání šerpů (poradců premiérů pro EU/státních tajemníků pro evropské záležitosti) v Bruselu
4. 5. 2015	Jednání ministra dopravy D. Ťoka se zástupci EU institucí v Bruselu

3.–5. 5. 2015	Návštěva komisařky pro vnitřní trh, průmysl, podnikání a malé a střední podniky E. Bienkowské
7. 5. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
7. 5. 2015	Účast ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na zasedání Rady pro zahraniční věci – část obchod v Bruselu
11. 5. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na zasedání Rady pro hospodářské a finanční věci v Bruselu
11. 5. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na zasedání Rady pro zemědělství a rybolov v Bruselu
18. 5. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
18. 5. 2015	Účast ministra obrany M. Stropnického na zasedání Rady pro zahraniční věci – část obrana v Bruselu
18. 5. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
18.–19. 5. 2015	Účast ministra školství, mládeže a tělovýchovy M. Chládka na zasedání Rady pro vzdělávání, mládež, kulturu a sport v Bruselu
19. 5. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
19. 5. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
19. 5. 2015	Účast státního tajemníka T. Prouzy na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
21.–22. 5. 2015	Účast prezidenta M. Zemana a ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na 4. summitu Východního partnerství
26. 5. 2015	Návštěva místopředsedy Evropské komise pro energetickou unii M. Šefčoviče
26. 5. 2015	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy na jednání šerpů (poradců premiérů pro EU/státních tajemníků pro evropské záležitosti) v Bruselu
26.–27. 5. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka na zasedání Rady pro zahraniční věci – část rozvoj v Bruselu
31. 5.–2. 6. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na neformálním zasedání ministrů zemědělství EU

31. 5.–2. 6. 2015	Účast předsedů výborů pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny a Senátu O. Benešíka a V. Hampla na Konferenci parlamentních výborů pro evropské záležitosti (COSAC – Conference of Parliamentary Committees for Union Affairs of Parliaments of the EU)
5. 6. 2015	Návštěva komisařky pro obchod C. Malmström
8. 6. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
8.–10. 6. 2015	Účast ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové na neformálním zasedání ministrů pro kohezní politiku, teritoriální kohezi a urbanistický rozvoj
11. 6. 2015	Jednání ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové se zástupci EU institucí v Bruselu
10.–11. 6. 2015	Účast české delegace vedené předsedou vlády B. Sobotkou na summitu EU – Společenství latinskoamerických a karibských států (CELAC) v Bruselu
11. 6. 2015	Účast ministra dopravy D. Ťoka na zasedání Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku – část doprava v Lucemburku
12. 6. 2015	Účast ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na zasedání Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku – část telekomunikace v Lucemburku
15.–16. 6. 2015	Jednání náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka se zástupci EU institucí v Bruselu
15.–16. 6. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Lucemburku
16. 6. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na zasedání Rady pro zemědělství a rybolov v Lucemburku
18. 6. 2015	Účast ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové na zasedání Rady pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (zaměstnanost) v Lucemburku
19. 6. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na zasedání Rady pro hospodářské a finanční věci v Lucemburku
22. 6. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Lucemburku
22. 6. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Lucemburku
23. 6. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Lucemburku

23. 6. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Lucemburku
23. 6. 2015	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Lucemburku
24. 6. 2015	Jednání 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše se zástupci EU institucí v Bruselu
23.–25. 6. 2015	Jednání předsedy poslanecké sněmovny J. Hamáčka se zástupci EU institucí v Bruselu
24.–25. 6. 2015	Návštěva komisařky pro dopravu V. Bulc
26. 6. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
25.–26. 6. 2015	Účast české delegace, vedené předsedou vlády B. Sobotkou, na zasedání Evropské rady v Bruselu
13. 7. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na zasedání Rady pro zemědělství a rybolov v Bruselu
14. 7. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na zasedání Rady pro hospodářské a finanční věci v Bruselu
16. 7. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
20. 7. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Bruselu
20. 7. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
20. 7. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
23.–24. 7. 2015	Účast státního tajemníka T. Prouzy na neformálním zasedání Rady pro obecné záležitosti v Lucemburku
7. 9. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na zasedání Rady pro zemědělství a rybolov v Bruselu
14. 9. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Bruselu
14. 9. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
14. 9. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu

18. 9. 2015	Účast ministra životního prostředí R. Brabce na zasedání Rady pro životní prostředí v Bruselu
21. 9. 2015	Jednání ministryně školství, mládeže a tělovýchovy K. Valachové se zástupci EU institucí v Bruselu
22. 9. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Bruselu
23. 9. 2015	Účast české delegace vedené předsedou vlády B. Sobotkou na mimořádném zasedání Evropské rady v Bruselu
1.–2. 10. 2015	Jednání státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy se zástupci EU institucí v Bruselu
1.–2. 10. 2015	Účast ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu J. Dienstbiera na 1. výročním kolokviu EU o základních právech v Bruselu
5. 10. 2015	Účast ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové na zasedání Rady pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (zaměstnanost) v Lucemburku
5.–6. 10. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na zasedání Rady pro hospodářské a finanční věci v Lucemburku
8. 10. 2015	Účast ministra dopravy D. Ťoka na zasedání Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku – část doprava v Lucemburku
7.–8. 10. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Lucemburku
8. 10. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na Konferenci na vysoké úrovni k migrační trase přes východní Středomoří a západní Balkán v Lucemburku
8. 10. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na Konferenci na vysoké úrovni k migrační trase přes východní Středomoří a západní Balkán v Lucemburku
8.–9. 10. 2015	Účast ministra spravedlnosti R. Pelikána na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Lucemburku
12. 10. 2015	Jednání ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové se zástupci institucí EU v Bruselu
11.–12. 10. 2015	Návštěva místopředsedy Evropské komise pro jednotný digitální trh A. Ansipa
12. 10. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Lucemburku
13. 10. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Lucemburku

13. 10. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
13. 10. 2015	Účast státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
15. 10. 2015	Účast místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace P. Bělobrádka na konferenci Czech Is Nano v Bruselu
14.–16. 10. 2015	Účast české delegace vedené předsedou vlády B. Sobotkou za zasedání Evropské rady v Bruselu
22. 10. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
26. 10. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy na zasedání Rady pro zahraniční věci – část rozvoj v Lucemburku
2. 11. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
9. 11. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Bruselu
10. 11. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na zasedání Rady pro hospodářské a finanční věci v Bruselu
12.–13. 11. 2015	Návštěva 1. místopředsedy Evropské komise pro zlepšování právní úpravy, interinstitucionální vztahy, právní stát a Listinu základních práv F. Timmermanse
16. 11. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na zasedání Rady pro zemědělství a rybolov v Bruselu
16. 11. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
16.–17. 11. 2015	Účast ministra obrany M. Stropnického na zasedání Rady pro zahraniční věci – část obrana v Bruselu
17. 11. 2015	Účast vedoucího Stálého zastoupení při EU v Bruselu, velvyslance M. Povejšila, na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
18. 11. 2015	Účast ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové na zasedání Rady pro obecné záležitosti – část koheze v Bruselu
20. 11. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance a ministra spravedlnosti R. Pelikána na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Bruselu
24. 11. 2015	Účast ministra kultury D. Hermana na zasedání Rady pro vzdělávání, mládež, kulturu a sport
26. 11. 2015	Účast ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na zasedání Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku – část energetika v Bruselu
27. 11. 2015	Účast ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na zasedání Rady pro zahraniční věci – část obchod v Bruselu
29. 11. 2015	Účast české delegace vedené předsedou vlády B. Sobotkou na setkání hlav států a předsedů vlád k EU–Turecko v Bruselu
3. 12. 2015	Účast ministra spravedlnosti R. Pelikána na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Bruselu
4. 12. 2015	Účast ministra vnitra M. Chovance na zasedání Rady pro spravedlnost a vnitřní věci v Bruselu
10. 12. 2015	Účast ministra dopravy D. Ťoka na zasedání Rady pro dopravu, telekomunikace a energetiku – část doprava v Bruselu
11. 12. 2015	Návštěva komisařky pro spravedlnost, spotřebitele a rovnost pohlaví V. Jourové
10.–11. 12. 2015	Návštěva místopředsedkyně Evropské komise pro rozpočet a lidské zdroje K. Georgievy
11.–12. 12. 2015	Návštěva komisaře pro humanitární pomoc a řešení krizí Ch. Stylianidese
11.–12. 12. 2015	Návštěva komisaře pro vzdělávání, kulturu, mládež a sport dopravu T. Navracsicse
14. 12. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka na zasedání Rady pro zahraniční věci v Bruselu
15. 12. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání Rady pro obecné záležitosti v Bruselu
16. 12. 2015	Účast ministra životního prostředí R. Brabce na zasedání Rady pro životní prostředí v Bruselu
17.–18. 12. 2015	Účast české delegace, vedené předsedou vlády B. Sobotkou, za zasedání Evropské rady v Bruselu

Filipíny

15.–20. 3. 2015	Pracovní cesta Výboru pro životní prostředí Poslanecké sněmovny v čele s jejím místopředsedou P. Gazdíkem

Finsko

5.–9. 7. 2015	Účast členů Stálé delegace Parlamentu na zasedání Parlamentního shromáždění OBSE v Helsinkách

17.–18. 8. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
27.–29. 10. 2015	Jednání ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu J. Dienstbiera na okraj ministerského zasedání Výboru pro veřejnou správu OECD v Helsinkách
23.–25. 11. 2015	Cesta Stálé komise pro sdělovací prostředky Senátu

Francie

11. 1. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky a ministra zahraničních věcí L. Zaorálka a účast na pochodu za národní jednotu a boj proti terorismu po útocích na Charlie Hebdo
12.–13. 1. 2015	Cesta náčelníka Generálního štábu AČR armádního generála P. Pavla
18.–20. 2. 2015	Cesta náměstka ministryně školství, mládeže a tělovýchovy J. Fidrmuce
25.–27. 2. 2015	Účast poslanců A. Beznosky, P. Šrámka, Z. Kailové a M. Strnadlové na třetích parlamentních dnech OECD
16.–17. 3. 2015	Cesta náměstka ministryně školství, mládeže a tělovýchovy P. Mlsny a účast na neformálním jednání ministrů pro vzdělávání
29.–30. 4. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy
9. 5. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického a účast na ceremoniích připomínajících zapojení československých vojáků i dobrovolníků do bojů v 1. a 2. světové válce
10.–14. 5. 2015	Cesta delegace Petičního výboru Poslanecké sněmovny
3.–4. 6. 2015	Jednání ministra zahraničních věcí L. Zaorálka s ministrem zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje L. Fabiusem na okraj Ministerského zasedání Rady OECD v Paříži
15.–21. 6. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu V. Bärtla, náměstka ministra dopravy K. Rudoleckého a náměstka ministra obrany D. Koštovala na Mezinárodní veletrh letectví v Le Bourget u Paříže
27. 6. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky na ceremonii v Darney u příležitosti 97. výročí složení přísahy jednotek nezávislé československé armády a setkání se státním tajemníkem pro EU H. Désirem
23.–24. 8. 2015	Účast ministra zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje L. Fabiuse na poradě vedoucích zastupitelských úřadů na ministerstvu zahraničních věcí; setkání s předsedou vlády B. Sobotkou a ministrem zahraničních věcí L. Zaorálkem

3.–9. 9. 2015	Cesta delegace Stálé komise pro rozvoj venkova Senátu do Francie; část programu se odehrála na jihu Francie (Nîmes, Orange), zbylá v Alsasku (organizována SM při Radě Evropy ve Štrasburku)
15.–18. 9. 2015	Návštěva poslanců skupiny česko-francouzského přátelství Národního shromáždění pod vedením jejího předsedy M. Laffineura
24.–25. 9. 2015	Návštěva předsedy poslaneckého klubu Socialistické strany v Národním shromáždění B. le Roux
1. 10. 2015	Účast poslanců M. Adamové a J. Hájka na odborném semináři pro zástupce parlamentů členů OECD
5. 10. 2015	Cesta 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše, setkání se zástupci OECD a francouzských podniků
4.–7. 11. 2015	Cesta ministra kultury D. Hermana na jednání UNESCO
17.–18. 11. 2015	Účast náměstkyně ministra průmyslu a obchodu L. Kovačovské na zasedání Řídící rady Mezinárodní energetické agentury
30. 11. 2015	Účast předsedy vlády B. Sobotky a ministra životního prostředí R. Brabce na klimatické konferenci COP 21

Ghana

16.–20. 3. 2015	Pracovní návštěva ministra obrany B. Kunbuory
16.–21. 8. 2015	Pracovní návštěva ministra vnitra M. Woyongo

Gruzie

29. 4. 2015	Návštěva náměstkyně státního ministra pro evropskou a euroatlantickou integraci M. Rakviašvili
27. 4.–1. 5. 2015	Návštěva delegace Výboru pro ochranu životního prostředí a přírodních zdrojů Parlamentu Gruzie
13.–15. 5. 2015	Účast náměstka ministra financí M. Prose na Výročním zasedání Rady guvernérů Evropské banky pro obnovu a rozvoj
21.–23. 5. 2015	Cesta ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové
20.–8. 6. 2015	Návštěva náměstka ministra financí G. Kakauridzeho
25. 6. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka
22.–23. 7. 2015	Návštěva ministryně obrany T. Chidašeli

23.–24. 7. 2015	Návštěva ministra životního prostředí a ochrany přírodních zdrojů G. Agulašviliho
6.–10. 9. 2015	Cesta delegace Výboru pro obranu Poslanecké sněmovny a náměstka ministra obrany T. Kuchty
6.–8. 10. 2015	Cesta náměstka ministryně práce a sociálních věcí J. Marka
15.–16. 10. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
8.–11. 11. 2015	Cesta místopředsedkyně Poslanecké sněmovny J. Jermanové

Chorvatsko

15. 2. 2015	Jednání předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka při příležitosti inaugurace chorvatské prezidentky K. Grabar-Kitarović
8.–9. 4. 2015	Cesta náčelníka Generálního štábu AČR arm*ádního* generála P. Pavla
9.–11. 7. 2015	Jednání náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka s 1. náměstkem ministra zahraničních věcí J. Klisovićem v Dubrovníku na okraji „Croatia Forum“
9. 10. 2015	Jednání prezidenta M. Zemana s prezidentkou K. Grabar-Kitarović na summitu zemí V4 v Balatonfűredu
15.–16. 10. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
26.–27. 11. 2015	Jednání předsedy chorvatského Sněmu J. Leka s předsedou Poslanecké sněmovny J. Hamáčkem a předsedou Senátu M. Štěchem v Praze na okraji konference „Let My People Live“
27.–28. 4.	Návštěva předsedy zahraničního výboru chorvatského parlamentu M. Pupovce (společně s předsedy zahraničních výborů z Bosny a Hercegoviny, Černé Hory a Srbska)

Indie

28. 1.–30. 1. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
18. 2.–20. 2. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického
19. 3.–24. 3. 2015	Cesta místopředsedy Poslanecké sněmovny V. Filipa v doprovodu delegace Hospodářského výboru
26. 4.–30. 4. 2015	Cesta delegace Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu vedené předsedou F. Bublanem
27. 10.–3. 11. 2015	Cesta předsedy Podvýboru pro ochranu soukromí Poslanecké sněmovny R. Holečka
24.–26. 11. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu J. Koliby

Indonésie

21.–24. 2. 2015	Návštěva ministra dopravy I. Jonana

IPU

15. 2.–18. 3. 2015	Účast parlamentní delegace (J. Fischerová, M. Šarapatka) na Konferenci ke Světové zdravotnické organizaci (WHO)
26.–2. 4. 2015	Účast české delegace na 132. zasedání Meziparlamentní unie (IPU) v Hanoji (senátor J. Doubrava, senátor J. Látka, poslanec S. Grospič, poslanec J. Lobkowicz, poslanec M. Šarapatka a poslankyně D. Váhalová)
13.–15. 6. 2015	Účast parlamentní delegace (M. Šarapatka, J. Zlatuška) na konferenci IPU k WTO
17.–21. 10. 2015	Účast parlamentní delegace (F. Adámek, J. Fischerová, S. Grospič, M. Šarapatka) na 133. Shromáždění IPU

Irák

12. 5. 2015	Návštěva prezidenta Regionu iráckého Kurdistánu Masúda Barzání

Írán

12.–15. 4. 2015	Cesta místopředsedy Poslanecké sněmovny V. Filipa
29.–30. 4. 2015	Návštěva ministra hospodářství a financí A. Tajebnija
4.–7. 9. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
28. 9. 2015	Jednání ministra zahraničních věcí L. Zaorálka a ministryně zahraničních věcí Indonéské republiky R. Marsudi na okraji VS OSN v New Yorku
29. 9.–2. 10. 2015	Cesta delegace Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu vedené F. Bublanem
14.–15. 12. 2015	Návštěva náměstka ministra zahraničních věcí M. Tachta Ravanči

Irsko

26.–28. 1. 2015	Návštěva předsedy Poslanecké sněmovny S. Barretta a místopředsedy Senátu D. O’Donovana spojená s účastí na 4. mezinárodním fóru „Let My People Live“

20.–21. 5. 2015	Návštěva státního ministra v resortu zaměstnanosti, podnikání a inovací G. Nashe
5.–9. 10. 2015	Cesta delegace Ústavně-právního výboru Senátu
2.–3. 11. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy

Island

31. 5.–4. 6. 2015	Cesta delegace Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny vedené předsedou výboru J. Zlatuškou
24.–25. 8. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického a 1. zástupce náčelníka Generálního štábu AČR J. Balouna

Itálie

13. 2. 2015	Cesta ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové do Benátek. Setkání s předsedou regionálního parlamentu Benátska C. Eufratem
25. 3. 2015	Návštěva státního tajemníka ministerstva zahraničních věcí B. della Vedova
31. 3. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, do Milána a Monzy (připravenost expozice na EXPO 2015 Milán)
20.–21. 4. 2015	Účast místopředsedů Senátu P. Sobotky a Poslanecké sněmovny J. Jermanové na konferenci předsedů parlamentů EU v Římě
15. 5. 2015	Cesta ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové na Národní den na EXPO 2015 Milán
3.–5. 6. 2015	Účast náměstkyně ministra zemědělství J. Beneš Špalkové na Fóru ministrů zemědělství na EXPO v Miláně
8. 6. 2015	Cesta náměstka ministra vnitra J. Nováčka
23.–26. 6. 2015	Cesta Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj Poslanecké sněmovny vedeného předsedkyní M. Halíkovou na mezinárodní výstavu EXPO do Milána
25.–26. 6. 2015	Účast předsedy Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu J. Žaloudíka a člena Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny J. Valenty na semináři o prorůstové reformní ekonomice v Evropě
31. 7.–1. 8. 2015	Účast náměstkyně ministra kultury P. Smolíkové na Mezinárodním fóru ministrů kultury v rámci mezinárodní výstavy EXPO v Miláně
12. 10. 2015	Návštěva generálního sekretáře ministerstva zahraničních věcí M. Valensise

15.–16. 10. 2015	Návštěva náměstka ministra hospodářského rozvoje S. Vicariho; setkání s náměstkem ministra dopravy K. Rudoleckým a s náměstkem ministra průmyslu a obchodu J. Kolibou
27.–28. 10. 2015	Účast ministra zdravotnictví S. Němečka na Mezinárodní konferenci ke zdravé výživě v Miláně
25.–26. 11. 2015	Účast poslanců A. Beznosky, A. Putnové a M. Sedláře na Parlamentním shromáždění NATO – Středomoří a Blízký východ ve Florencii

Izrael

13.–15. 1. 2015	Cesta ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové
29.–31. 3. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu T. Novotného
31. 3.–1. 4. 2015	Politické konzultace ředitele zahraničního odboru KPR H. Kmoníčka
6.–8. 6. 2015	Politické konzultace zástupce náměstka Sekce bezpečnostně multilaterální ministerstva zahraničních věcí I. Jestřába
6.–8. 6. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
7.–8. 6. 2015	Cesta náměstka místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace A. Markse
9. 9. 2015	Cesta místopředsedy Poslanecké sněmovny J. Bartošky
6. 10. 2015	Cesta předsedy Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny K. Schwarzenberga, jednání s předsedou K. J. Edelsteinem a předsedou výboru Knessetu pro zahraniční vztahy a obranu T. Hanegbim
21.–23. 10. 2015	Státní návštěva prezidenta R. Rivlina
24.–28. 10. 2015	Cesta ministra kultury D. Hermana, ministryně místního rozvoje K. Šlechtové a ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové
1. 11. 2015	Cesta předsedy Zemědělského výboru Poslanecké sněmovny J. Faltýnka
1.–4. 11. 2015	Cesta Zemědělského výboru Poslanecké sněmovny

Japonsko

6.–7. 5. 2015	Návštěva státního ministra hospodářství, obchodu a průmyslu Y. Takagiho
30. 5.–5. 6. 2015	Cesta Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny vedeného předsedou výboru K. Schwarzenbergem

2.–8. 8. 2015	Cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka s delegací
4. 11. 2015	Společné jednání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a Japonska na okraj zasedání ASEM v Lucembursku
3.–4. 12. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického s delegací

Jihoafrická republika

9.–14. 11. 2015	Pracovní cesta místopředsedy Poslanecké sněmovny V. Filipa v čele delegace výborů pro zdravotnictví obou komor Parlamentu

Jordánsko

10.–11. 2. 2015	Cesta prezidenta republiky M. Zemana
13.–14. 10. 2015	Cesta náměstka ministra obrany J. Landovského
20. 10. 2015	Návštěva ministra pro cestovní ruch a památky N. Al-Fayeze
24.–25. 10. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky

Kambodža

4.–6. 2. 2015	Účast náměstkyně ministra kultury K. Kalistové na Světové konferenci o cestovním ruchu a kultuře „Budování nového partnerství“ v Siem Reapu
5.–10. 2. 2015	Cesta náměstkyně ministra zdravotnictví L. Teska Arnoštové v Phnompenhu

Kanada

25.–31. 5. 2015	Cesta Výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny za účasti náměstka ministra obrany J. Landovského
17. 7. 2015	Návštěva náměstka ministra zahraničních věcí D. Costella, konzultace s politickými řediteli MZV zemí V4

Keňa

26.–27. 5. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, náměstka ministra obrany T. Kuchty, náměstka ministra průmyslu a obchodu E. Muřického

15.–19. 12. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu V. Bärtla a náměstkyně ministra zemědělství J. Beneš Špalkové na 10. ministerskou konferenci Světové obchodní organizace (WTO)

Korejská republika

24.–27. 2. 2015	Oficiální cesta předsedy vlády B. Sobotky
2.–7. 6. 2015	Cesta místopředsedy Poslanecké sněmovny J. Bartoška
8.–9. 7. 2015	Návštěva předsedy Národního shromáždění Chung Eui-hwa
6.–16. 8. 2015	Cesta předsedy Akademie věd ČR J. Drahoše
18.–24. 10. 2015	Cesta náměstka místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace A. Markse
5. 11. 2015	Společné jednání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a Korejské republiky na okraj zasedání ASEM v Lucembursku
1.–4. 12. 2015	Státní návštěva prezidentky Park Geun-Hye; účast na summitu zemí V4 a Korejské republiky

Kosovo

3.–4. 6. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka

Kuba

11.–13. 10. 2015	Jednání náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy s úřadující 1. náměstkyní MZV Kuby Anou Teresitou G. Fraga v Havaně
1.–4. 11. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu V. Bärtla společně s delegací firem Svazu průmyslu a dopravy u příležitosti veletrhu FIHAV v Havaně

Kuvajt

31. 10.–2. 11. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka

Kypr

26.–27. 1. 2015	Návštěva předsedy kyperského parlamentu Y. Omirou a účast na akcích pořádaných při příležitosti Dne připomínky holokaustu

26.–27. 2. 2015	Návštěva předsedy kyperského parlamentu Y. Omirou
4.–5. 6. 2015	Cesta místopředsedy rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny V. Snopka; účast na sjezdu strany AKEL (Komunistická strana Kypru) a setkání s předsedou rozpočtového výboru parlamentu N. Papadopoulose

Libanon

19. 10. 2015	Cesta zástupce náměstka ministra zahraničních věcí I. Jančárka

Lichtenštejnsko

16. 5. 2015	Cesta delegace Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu
18. 9. 2015	Cesta ministra spravedlnosti R. Pelikána a nejvyššího státního zástupce P. Zemana

Litva

26.–27. 1. 2015	Účast předsedkyně parlamentu L. Graužiniene na mezinárodní konferenci „Let My People Live“ v Praze a tryzně v Terezíně v rámci připomínky 70. výročí holocaustu
14.–15. 9. 2015	Jednání ministra zdravotnictví S. Němečka na okraj regionálního summitu Světové zdravotnické organizace (WHO)

Lotyšsko

6. 2. 2015	Účast ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na konferenci o Energetické unii
22.–23. 2. 2015	Účast předsedy Výboru pro sociální politiku Poslanecké sněmovny J. Zapletala na Konferenci předsedů výborů pro zaměstnanost a sociální věci
4.–5. 3. 2015	Účast předsedy Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu F. Bublana a předsedy Výboru pro obranu Poslanecké sněmovny D. Kádnera na Meziparlamentní konferenci ke společné zahraniční a bezpečnostní politice
19.–20. 4. 2015	Účast poslanců Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny M. Šarapatky a J. Valenty na Konferenci předsedů hospodářských výborů a výborů pro digitální agendu

9. 10. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí E. Rinkēvičse
15.–16. 11. 2015	Účast místopředsedkyně Senátu M. Horské na konferenci pořádané lotyšským parlamentem

Lucembursko

26.–27. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny Marse Di Bartolomeo na mezinárodní konferenci „Let My People Live“ v Praze; přijetí u předsedy Poslanecké sněmovny Jana Hamáčka
29. 1. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka u příležitosti znovuotevření ZÚ Lucemburk
23. 4. 2015	Návštěva ministryně zdravotnictví a ministryně pro rovné příležitosti L. Mutsch
11. 9. 2015	Návštěva ministra pro zahraniční a evropské záležitosti J. Asselborna; účast na zasedání ministrů zahraničních věcí zemí V4, Lucemburska a Lotyšska k migrační krizi
21. 9. 2015	Návštěva ministra pro zahraniční a evropské záležitosti J. Asselborna; účast na ministeriádě zemí V4, Lucemburska a Německa k migraci

Maďarsko

5.–6. 2. 2015	Konzultace náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka
20. 2. 2015	Jednání delegace ministerstva vnitra vedené náměstkem J. Nováčkem se státním tajemníkem ministerstva vnitra pro veřejnou správu L. Felkaimem a státní tajemnicí ministerstva vnitra pro EU K. Bertou
6. 3. 2015	Jednání delegace ministerstva spravedlnosti vedené náměstkem ministra P. Jägerem se zástupci ministerstev spravedlnosti zemí V4, Chorvatska a Slovinska
5. 5. 2015	Oficiální návštěva ministra zahraničních věcí a obchodu P. Szijjártó
15.–18. 5. 2015	Účast členů Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění NATO vedené poslancem A. Seďou za účasti poslanců J. Farského, A. Beznosky, J. Nekla, P. Šrámka a senátorů T. Jirsy a P. Kunčara
1.–4. 6. 2015	Cesta delegace Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu do Budapešti a Bükfürdő vedená senátorkou D. Terelmešovou
8.–9. 10. 2015	Účast prezidenta M. Zemana na setkání prezidentů zemí V4 a Chorvatska v Balatonfüredu
25.–27. 10. 2015	Oficiální cesta předsedy Senátu M. Štěcha

19. 11. 2015	Účast 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše na konferenci věnované zabránění daňovým podvodům ve středoevropských státech
20. 11. 2015	Účast náměstka ministra průmyslu a obchodu E. Muřického na mezinárodní konferenci o e-mobilitě
8.–9. 12. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického
12.–13. 12. 2015	Cesta ministra vnitra M. Chovance

Makedonie

26.–27. 1. 2015	Účast předsedy parlamentu T. Veljanoského na 4. Mezinárodním fóru „Let My People Live“ v Praze a v Terezíně
9. 4. 2015	Návštěva ministra školství A. Ademiho v rámci jednání výboru ministrů CEEPUS (Central European Exchange Program for University Studies)
9. 5. 2015	Jednání prezidentů M. Zemana a G. Ivanova u příležitosti připomenutí 70. výročí konce 2. světové války v Moskvě
19. 5. 2015	Jednání ministra obrany Z. Jolevského s ministrem obrany M. Stropnickým a **s** předsedou Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnosti Senátu F. Bublanem na okraj mezinárodního veletrhu IDET v Brně
26. 5. 2015	Návštěva ministra práce a sociální politiky D. Spasova
16. 6. 2015	Jednání ministra zdravotnictví S. Němečka s náměstkem ministra zdravotnictví J. Andovskim na okraj pražského summitu zemí střední a východní Evropy s Čínou
3.–5. 10. 2015	Cesta místopředsedy Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu T. Jirsy
13. 11. 2015	Jednání ministrů zahraničních věcí L. Zaorálka a N. Popoského na okraj ministerského zasedání V4 se zeměmi západního Balkánu v Praze
21.–23. 11. 2015	Návštěva řídícího výboru Parlamentního institutu v čele s místopředsedou parlamentu a předsedou jeho zahraničního výboru A. Milošoským
3.–4. 12. 2015	Oficiální cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka doprovázeného delegací složenou ze zástupců všech politických stran a hnutí zastoupených v Poslanecké sněmovně

Malajsie

20.–22. 10. 2015	Oficiální návštěva předsedy Senátu Abu Zahar Ujanga
24.–27. 10. 2015	Oficiální cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka

Malta

26.–27. 5. 2015	Účast ministra pro rodinu a sociální solidaritu M. Farraguia na konferenci o sociální péči o přeživší holocaustu, setkání s ministryní práce a sociálních věcí M. Marksovou
11.–12. 11. 2015	Účast předsedy vlády B. Sobotky a místopředsedy vlády P. Bělobrádka na summitu EU k migraci a navazující neformální Evropské radě

Maroko

18.–22. 2. 2015	Cesta předsedy Senátu M. Štěcha
6.–9. 6. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
22.–24. 7. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí S. Mezouara
18.–21. 10. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy

Mauricius

28.–30. 5. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, náměstka ministra obrany T. Kuchty a náměstka ministra průmyslu a obchodu E. Muřického

Mexiko

21.–27. 6. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka

Moldavsko

3.–5. 3. 2015	Cesta náměstka ministra vnitra J. Zmatlíka
5.–6. 3. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka
11.–12. 3. 2015	Návštěva náměstka ministra hospodářství V. Triboi
18.–20. 5. 2015	Cesta poslankyně Poslanecké sněmovny G. Peckové
30. 6.–1. 7. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu E. Muřického
29.–30. 7. 2015	Návštěva náměstka ministra zemědělství a potravinářského průmyslu E. Gramma
14.–16. 9. 2015	Jednání náměstka ministra životního prostředí V. Morgoci na okraj Ekonomického a environmentálního fóra OBSE v Praze

11.–13. 11. 2015	Cesta delegace Poslanecké sněmovny tvořené A. Seďou, J. Farským, A. Beznoskou a M. Šarapatkou
10.–12. 12. 2015	Návštěva státního tajemníka ministerstva zahraničních věcí a evropské integrace A. Vangheli
14.–20. 12. 2015	Návštěva náměstka ministra práce, sociální ochrany a rodiny B. Gilca

Monako

8.–10. 5. 2015	Státní návštěva knížete Alberta II.; setkání s prezidentem M. Zemanem a premiérem B. Sobotkou

Mongolsko

18.–20. 1. 2015	Státní návštěva prezidenta Ts. Elbegdorže v doprovodu ministra zahraničních věcí L. Puurevsuurena, ministra lidského rozvoje a sociální ochrany S. Erdeneho, náměstka ministra obrany A. Battura a náměstkyně ministra stavebnictví a urbanistiky G. Bajgalmy
29. 7.–2. 8. 2015	Oficiální cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka
21.–23. 9. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu V. Bärtla
15.–23. 9. 2015	Cesta Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění OBSE

Mosambik

14.–16. 2. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí L. Kauckého
27.–28. 5. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, náměstka ministra obrany T. Kuchty a náměstka ministra průmyslu a obchodu E. Muřického

Myanmar/Barma

13.–14. 1. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy

Namibie

21.–23. 3. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí L. Kauckého

NATO

12.–13. 5. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zasedání ministrů zahraničních věcí NATO v Turecku
9.–10. 9. 2015	Návštěva generálního tajemníka NATO J. Stoltenberga
4. 11. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka na summitu v tzv. bukurešťském formátu (Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva) v Bukurešti
1.–2. 12. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka na zasedání ministrů zahraničních věcí NATO

Německo

6. 2. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na Mnichovské bezpečnostní konferenci
11. 2. 2015	Cesta předsedy Senátu M. Štěcha a bývalého prezidenta V. Klause na státní pohřeb bývalého spolkového prezidenta R. von Weizsäckera
25.–26. 3. 2015	Cesta delegace Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny
4. 5. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky
21.–22. 5. 2015	Oficiální cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka
12.–13. 6. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky do Saska
16. 6. 2015	Návštěva Výboru pro spolkové a evropské záležitosti Bavorského zemského sněmu
30. 6. 2015	Cesta místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace P. Bělobrádka
3. 7. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
3.–4. 7. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka a místopředsedkyně Senátu M. Horské na vzpomínkových událostech k 600. výročí upálení J. Husa v Kostnici
16.–18. 7. 2015	Cesta místopředsedy vlády pro vědu a výzkum P. Bělobrádka do Bavorska
21. 9. 2015	Cesta místopředsedy vlády pro vědu a výzkum P. Bělobrádka do Saska
23.–25. 9. 2015	Cesta Výboru pro zdravotnictví Poslanecké sněmovny
4. 11. 2015	Setkání předsedy vlády B. Sobotky s bavorským ministerským předsedou H. Seehoferem v Mnichově

3.–5. 11. 2015	Cesta delegace Výboru pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny do Berlína
9.–10. 11. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka na konferenci Körber-Stiftung „Berliner Forum Außenpolitik“
18. 11. 2015	Přijetí vedoucí Německo-české parlamentní skupiny ve Spolkovém sněmu, poslankyně P. Ernstberger, předsedou vlády B. Sobotkou
23. 11. 2015	Účast ministryně práce M. Marksové v zastoupení předsedy vlády B. Sobotky na státním pohřbu bývalého spolkového kancléře H. Schmidta
22.–24. 11. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka na uzavřeném zasedání Mnichovského bezpečnostního fóra
10.–12. 12. 2015	Účast předsedy vlády a předsedy ČSSD B. Sobotky na stranickém sjezdu SPD v Berlíně, za účasti ministra zahraničních věcí L. Zaorálka

Nepál

29.–30. 1. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka

Nizozemsko

4.–5. 2. 2015	Návštěva předsedkyně Senátu A. Broekers-Knol
11. 3. 2015	Účast členů Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění Rady Evropy, poslankyně G. Peckové a poslance R. Kostřici, na zasedání Výboru pro kulturu, vzdělání, vědu a média Parlamentního shromáždění Rady Evropy
21.–22. 5. 2015	Účast místopředsedy Senátu P. Sobotky s delegací senátorů na 16. konferenci Asociace evropských senátů
21.–23. 6. 2015	Cesta ministra spravedlnosti R. Pelikána
29. 6. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
1.–4. 11. 2015	Cesta delegace Výboru pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu
4.–5. 11. 2015	Cesta předsedy Senátu M. Štěcha

Norsko

27. 4. 2015	Účast poslance M. Sedláře na zasedání Parlamentního shromáždění NATO v Oslo

9.–12. 10. 2015	Účast delegace poslanců a senátorů Parlamentu vedená poslancem A. Seďou na zasedání Parlamentního shromáždění NATO ve Stavangeru
19.–20. 10. 2015	Návštěva státní tajemnice pro evropské záležitosti E. Tronstadové
16.–20. 11. 2015	Cesta delegace Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu vedené místopředsedou výboru J. Šestákem
30. 11. 2015	Jednání předsedy vlády B. Sobotky s předsedkyní vlády E. Solbergovou na okraj klimatického summitu v Paříži

OBSE

14.–16. 9. 2015	Oficiální návštěva generálního tajemníka OBSE L. Zanniera na 23. Ekonomickém a environmentálním fóru OBSE
3.–4. 12. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka na zasedání ministrů zahraničních věcí OBSE v Bělehradu

OECD

25.–27. 2. 2015	Cesta poslanců a poslankyň Poslanecké sněmovny A. Beznosky, P. Šrámka, Z. Kailové a M. Strnadlové; účast na 3. parlamentních dnech OECD v Paříži
4. 3. 2015	Cesta náměstka ministra zdravotnictví J. Vymazala na OECD High-Level Policy Forum on Mental Health v Haagu
27.–29. 5. 2015	Cesta ministra dopravy D. Ťoka na výroční zasedání Mezinárodního dopravního fóra OECD v Lipsku
2.–3. 6. 2015	Cesta ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové, náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy, primátorky Hlavního města Prahy A. Krnáčové, předsedkyně Technologické agentury R. Bízkové a ředitelky Národního vzdělávacího fondu M. Kopicové na zasedání Fóra OECD 2015 v Paříži
3.–4. 6. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka, ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové a ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na Ministerské zasedání Rady OECD v Paříži
16. 6. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka na Den Ukrajiny v OECD v Paříži
1. 10. 2015	Cesta zástupců Poslanecké sněmovny M. Adamové a J. Hájka na odborný seminář pro zástupce parlamentů členských zemí OECD v Paříži

19.–20. 10. 2015	Cesta náměstka ministra školství, tělovýchovy a mládeže S. Štecha na OECD Global Education Industry Summit v Helsinkách
20.–21. 10. 2015	Cesta náměstka pro řízení Sekce pro vědu, výzkum a inovace Úřadu vlády A. Markse na zasedání Výboru OECD pro vědeckou a technologickou politiku (CSTP) na úrovni ministrů v Daejeonu
17.–18. 11. 2015	Cesta náměstkyně ministra průmyslu a obchodu L. Kovačovské na zasedání Řídící rady IEA na úrovni ministrů v Paříži

OSN

3. 3. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na 28. zasedání Rady OSN pro lidská práva v Ženevě
9.–11. 3. 2015	Slyšení Meziparlamentní unie (IPU) na okraj 59. zasedání Komise OSN pro postavení žen (CSW); poslankyně R. Maxová a D. Váhalová
14.–18. 3. 2015	Účast ministra životního prostředí R. Brabce na konferenci OSN ke snižování rizik katastrof v Sendai
13.–15. 4. 2015	Jednání 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše s generálním tajemníkem OSN pan Ki-munem
26.–29. 4. 2015	Účast náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka na 9. hodnotící konference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT)
23.–28. 9. 2015	Účast místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace P. Bělobrádka, ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové a náměstka ministra životního prostředí V. Smrže na summitu OSN k Agendě 2030
26.–29. 9. 2015	Jednání prezidenta republiky M. Zemana s generálním tajemníkem OSN Pan Ki-munem na okraj 70. VS OSN
28.–29. 9. 2015	Účast předsedy vlády B. Sobotky na summitu prezidenta USA B. Obamy k mírovým operacím OSN
27.–30. 9. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na zahájení 70. VS OSN
2.–6. 11. 2015	Cesta náměstka ministra spravedlnosti P. Jägera u příležitosti 6. zasedání Konference smluvních států Úmluvy OSN proti korupci

OSN-Hospodářská a sociální rada (ECOSOC)

15.–16. 4. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy na 66. zasedání UNECE v Ženevě
30. 6. 2015	Cesta místopředsedkyně Poslanecké sněmovny J. Jermanové na zasedání Politického fóra na vysoké úrovni k udržitelnému rozvoji (HLPF) pod záštitou ECOSOC v New Yorku

6.–9. 7. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy na zasedání HLPF pod záštitou ECOSOC v New Yorku
7.–9. 7. 2015	Jednání náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy na okraj zasedání ECOSOC na vysoké úrovni s místopředsedy ECOSOC V. Drobnjakem a Oh Joonem v New Yorku
12.–16. 7. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy na Třetí mezinárodní konferenci OSN o financování rozvoje v Addis Abebě
25.–27. 9. 2015	Cesta místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace P. Bělobrádka, ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové a náměstka ministra životního prostředí V. Smrže na summit OSN k udržitelnému rozvoji v New Yorku

Pákistán

3. 9. 2015	Návštěva ministra obranné výroby Rana Tanveer Hussaina
6.–9. 10. 2015	Cesta náměstka ministra obrany T. Kuchty

Palestina

15. 2. 2015	Cesta ředitele České rozvojové agentury M. Kaplana na Palestinská území (předání solární elektrárny v Tubbásu)
17.–18. 2. 2015	Jednání politického ředitele MZV V. Bálka s generálním tajemníkem Výkonného výboru OOP S. Iríqátem a vrchní ředitelkou MZV pro Evropu A. Džadú v Ramalláhu
6.–7. 6. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na Palestinská území
9. 6. 2015	Politické konzultace zástupce náměstka Sekce bezpečnostně multilaterální MZV I. Jestřába ve formátu V4 v Ramalláhu
17. 6. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí R. Malkího; zasedání Česko-palestinské smíšené (mezivládní) komise
26. 10. 2015	Cesta ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové

Panama

2.–3. 2. 2015	Politické konzultace náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy

Peru

15.–16. 4. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického

Polsko

17.–19. 22015	Cesta Výboru pro obranu Poslanecké sněmovny v čele s I. Gabalem
27. 1. 2015	Účast předsedy vlády B. Sobotky na oslavách osvobození koncentračního tábora v Osvětimi
18.–20. 3. 2015	Cesta Mandátového a imunitního výboru Poslanecké sněmovny v čele s M. Němcovou
7. 5. 2015	Účast prezidenta M. Zemana na oslavách konce 2. světové války na Westerplatte
21. 9. 2015	Účast G. Schetyny na setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4, Lucemburska a Lotyšska k migraci
2.–3. 12. 2015	Jednání předsedy vlády B. Sobotky s předsedkyní polské vlády B. Szydło na okraj summitu zemí V4 a Korejské republiky

Portugalsko

1.–2. 7. 2015	Návštěva státního tajemníka pro evropské záležitosti B. Macãese

Rada Evropy

26.–30. 1. 2015	Cesta Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění Rady Evropy na 1. část plenárního zasedání Parlamentního shromáždění Rady Evropy ve Štrasburku
20.–24. 4. 2015	Cesta Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění Rady Evropy na 2. část plenárního zasedání Parlamentního shromáždění Rady Evropy ve Štrasburku
18.–19. 5. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí I. Šrámka do Bruselu na 125. zasedání Výboru ministrů Rady Evropy
4.–7. 6. 2015	Oficiální návštěva generálního tajemníka Rady Evropy T. Jaglanda
22.–26. 6. 2015	Cesta Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění Rady Evropy na 3. část plenárního zasedání Parlamentního shromáždění Rady Evropy ve Štrasburku
28. 9.–2. 10. 2015	Cesta Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění Rady Evropy na 4. část plenárního zasedání Parlamentního shromáždění Rady Evropy ve Štrasburku
2.–3. 11. 2015	Jednání náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka v Radě Evropy

Rakousko

27. 1. 2015	Účast 1. místopředsedy Národní rady rakouského parlamentu K. Kopfa na 4. mezinárodním fóru „Let My People Live“ v Praze a Terezíně
29. 1. 2015	Trilaterální setkání předsedů vlád České republiky (B. Sobotka), Slovenska (R. Fico) a Rakouska (W. Faymann) ve Slavkově
3. 3. 2015	Jednání ministra zahraničních věcí L. Zaorálka s ministrem zahraničních věcí S. Kurzem na okraji zasedání Rady OSN pro lidská práva v Ženevě
6.–7. 5. 2015	Účast předsedy Výboru pro bezpečnost Poslanecké sněmovny R. Váni a místopředsedy téhož výboru B. Schwarze na Vídeňském parlamentním fóru o zpravodajské bezpečnosti
10. 5. 2015	Účast předsedy vlády B. Sobotky na vzpomínkovém aktu v bývalém koncentračním táboře v Mauthausenu; bilaterální setkání B. Sobotky se spolkovým prezidentem H. Fischerem a spolkovým kancléřem W. Faymannem
12. 6. 2015	Příhraniční setkání místopředsedy Senátu I. Bárka s předsedkyní Spolkové rady rakouského parlamentu S. Zwazl v Poysdorfu
16.–17. 6. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka na přípravném jednání ve Vídni k bezpečnostní konferenci v Mnichově
21. 8. 2015	Setkání ministrů zahraničních věcí L. Zaorálka a S. Kurze a hejtmanů příhraničních oblastí v Linci
7. 9. 2015	Trilaterální setkání předsedů vlád České republiky (B. Sobotka), Slovenska (R. Fico) a Rakouska (W. Faymann) v Bratislavě k migrační krizi v Evropě
14.–15. 10. 2015	Cesta Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Senátu
4.–6. 11. 2015	Cesta Volebního výboru Poslanecké sněmovny
5.–6. 11. 2015	Návštěva předsedy Spolkové rady rakouského parlamentu G. Kneifela

Rumunsko

26. 1. 2015	Jednání předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka s předsedou Poslanecké sněmovny Rumunska V. Zgoneou na okraji mezinárodního fóra „Let My People Live“
23.–24. 4. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti při Úřadu vlády T. Prouzy
1.–5. 6. 2015	Cesta delegace Výboru pro sociální politiku Poslanecké sněmovny

8.–12. 6. 2015	Cesta náměstka ministra zemědělství P. Mlynáře
8.–10. 11. 2015	Cesta delegace Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj Poslanecké sněmovny

Rusko

8.–10. 5. 2015	Jednání prezidenta M. Zemana s prezidentem V. Putinem na okraj oslav 70. výročí konce 2. světové války v Moskvě
15. 5. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka
1.–4. 6. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu P. Šolce
9.–10. 7. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
3. 9. 2015	Jednání prezidenta M. Zemana s prezidentem V. Putinem na okraj oslav konce 2. světové války v Pekingu
15. 9. 2015	Návštěva náměstka ministra průmyslu a obchodu G. Alamanova
22.–23. 10. 2015	Cesta místopředsedy Poslanecké sněmovny P. Gazdíka u příležitosti odhalení památníků padlým československým legionářům
3. 11. 2015	Návštěva místopředsedy vlády A. Dvorkoviče
23.–27. 11. 2015	Cesta náměstkyně ministra zemědělství J. Beneš Špalkové

Řecko

7.–8. 4. 2015	Politické konzultace náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka

Salvador

24. 7. 2015	Politické konzultace zástupce náměstka ministra zahraničních věcí I. Jančárka

Saúdská Arábie

3.–5. 11. 2015	Účast ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na vrcholném fóru pro sekvestraci uhlíku v Rijádu

Senegal

23.–24. 2. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí M. Ndiaye

20.–22. 5. 2015	Cesta náměstka ministra životního prostředí V. Dolejského
8.–10. 9. 2015	Návštěva ministra životního prostředí A. Baldé

Slovensko

26.–27. 1. 2015	Návštěva prezidenta A. Kisky a předsedy Národní rady P. Pellegriniho
29. 1. 2015	Návštěva předsedy vlády R. Fica
24. 2. 2015	Oficiální návštěva předsedy Národní rady P. Pellegriniho
24.–25. 2. 2015	Účast delegací Zahraničního výboru a Hospodářského výboru Poslanecké sněmovny a Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu na setkání zahraničních výborů parlamentů zemí V4
12.–13. 3. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a osmi severských a pobaltských zemí
19.–20. 3. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka a místopředsedy Senátu P. Sobotky na setkání předsedů parlamentů zemí V4
23. 3. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a Německa
25.–26. 3. 2015	Účast ministra dopravy D. Ťoka na setkání ministrů dopravy zemí V4
23. 4. 2015	Účast ministra obrany M. Stropnického na setkání ministrů obrany zemí V4
28.–29. 4. 2015	Účast ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové na setkání ministrů práce zemí V4
8. 5. 2015	Účast náměstka ministra obrany J. Landovského a ředitele sekce podpory Armády ČR brigádního generála J. Zuny na pietním aktu k 70. výročí ukončení 2. světové války v Liptovském Mikuláši
11. 5. 2015	Cesta ministra kultury D. Hermana
12. 5. 2015	Společné zasedání české a slovenské vlády ve Valticích
14.–15. 5. 2015	Účast ministra zahraničních věcí L. Zaorálka na setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a Východního partnerství v Bratislavě
18.–19. 5. 2015	Účast ministra zemědělství M. Jurečky na setkání ministrů zemědělství zemí V4, Bulharska, Rumunska a Slovinska
25.–26. 5. 2015	Oficiální cesta náčelníka Generálního štábu Armády ČR generálporučíka J. Bečváře

25.–26. 5. 2015	Účast náměstkyně ministryně pro místní rozvoj O. Letáčkové na setkání ministrů pro politiku soudržnosti zemí V4, Chorvatska a Slovinska v Bratislavě
26. 5. 2015	Účast předsedy vlády R. Fica a místopředsedy vlády SR pro investice Ľ. Vážného na 10. Evropském jaderném fóru v Praze
25.–27. 5. 2015	Účast ministra spravedlnosti R. Pelikána na setkání ministrů spravedlnosti zemí V4, Chorvatska, Rakouska a Slovinska
2.–4. 6. 2015	Účast delegací Výboru pro veřejnou správu a regionální rozvoj Poslanecké sněmovny a Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Senátu na setkání výborů
10. 6. 2015	Návštěva prezidenta A. Kisky
15.–17. 6. 2015	Účast ministra zdravotnictví SR V. Čisláka na 1. fóru ministrů zdravotnictví pro spolupráci a rozvoj zdravotnictví mezi ČLR a 16 zeměmi střední a východní Evropy v Praze
18.–19. 6. 2015	Účast náčelníka Generálního štábu Armády ČR generálporučíka J. Bečváře na setkání náčelníků generálních štábů zemí V4 ve Starém Smokovci
19. 6. 2015	Účast předsedy vlády B. Sobotky na mezinárodní bezpečnostní konferenci GLOBSEC v Bratislavě a na setkání premiérů zemí V4 s prezidentem Francie a premiérem Velké Británie
22. 6. 2015	Návštěva předsedy Národní rady P. Pellegriniho
11. 7. 2015	Účast ministra zahraničních věcí a evropských záležitostí M. Lajčáka na setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4, Lucemburska a Německa v Praze
7. 9. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky na společné zasedání tripartit České republiky a Slovenska v Bratislavě, cesta ministryně práce a sociálních věcí M. Marksové
7. 9. 2015	Setkání předsedů vlád České republiky, Slovenska a Rakouska v Bratislavě
9.–11. 9. 2015	Cesta delegace Ústavně-právního výboru Senátu
15. 9. 2015	Návštěva ministra hospodářství V. Hudáka
24. 9. 2015	Zasedání Česko-slovenského smíšeného hospodářského výboru
6. 10. 2015	Účast náměstkyně ministra obrany A. Netolické a zástupce náčelníka Generálního štábu Armády ČR generálmajora J. Kociána na slavnostních ceremoniálech k 71. výročí operací na Dukle v Dukelském průsmyku a ve Svidníku
5.–9. 10. 2015	Cesta delegace Stálé komise pro rozvoj venkova Senátu

13. 10. 2015	Cesta prezidenta NKÚ a delegace Výboru pro územní rozvoj, veřejnou správu a životní prostředí Senátu
12.–13. 10. 2015	Cesta Výboru pro obranu Poslanecké sněmovny
5. 11. 2015	Účast politického tajemníka ministra zahraničních věcí P. Druláka na 6. česko-slovenském diskuzním fóru
12.–13. 11. 2015	Účast ministra zahraničních věcí a evropských záležitostí M. Lajčáka na setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a západního Balkánu v Praze
26. 11. 2015	Osmnácté zasedání česko-slovenské mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci na Velehradě
7. 12. 2015	Účast předsedy vlády R. Fica na setkání předsedů vlád zemí V4 a prezidentky Korejské republiky v Praze

Slovinsko

3.–4. 2. 2015	Oficiální cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka
13.–14. 4. 2015	Oficiální cesta předsedy vlády B. Sobotky
28.–29. 5. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického na neformální zasedání ministrů obrany ve formátu středoevropské obranné spolupráce (CEDC)
28.–1. 9. 2015	Cesta ministra dopravy D. Ťoka
28.–2. 9. 2015	Cesta ministryně pro místní rozvoj K. Šlechtové
16.–18. 9. 2015	Cesta ministra zemědělství M. Jurečky
12.–13. 11. 2015	Účast náměstkyně ministra zahraničních věcí D. Benčiny na konferenci ministrů zahraničních věcí zemí V4 a západního Balkánu
16. 11. 2015	Cesta ministra vlády pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu J. Dienstbiera
9. 12. 2015	Cesta ministra obrany M. Stropnického

Spojené arabské emiráty

8.–10. 2. 2015	Cesta ministra zemědělství M. Jurečky
12.–13. 2. 2015	Pracovní cesta prezidenta republiky M. Zemana
20.–22. 4. 2015	Návštěva ministra hospodářství S. bin Saeed al-Mansouriho
2.–3. 11. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka

Srbsko

26.–27. 1. 2015	Účast předsedkyně Národního shromáždění Srbské republiky M. Gojković na mezinárodním fóru „Let My People Live“ v Praze
11.–12. 3. 2015	Cesta delegace vedené náměstkem ministra průmyslu a obchodu na 8. zasedání Smíšeného výboru o ekonomické spolupráci
15.–16. 4. 2015	Konzultace náměstka ministra zahraničních věcí P. Druláka
28. 4. 2015	Přijetí delegace předsedů zahraničních výborů parlamentů zemí západního Balkánu, včetně Srbské republiky, ministrem zahraničních věcí L. Zaorálkem
1.–2. 9. 2015	Oficiální cesta předsedy vlády B. Sobotky, doprovázeného ministrem průmyslu a obchodu J. Mládkem, ministrem vnitra M. Chovancem, náměstkem ministra obrany J. Fandovským a náměstkem ministra zahraničních věcí L. Kauckým
2. 9. 2015	Setkání předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka s předsedkyní Národního shromáždění M. Gojković na okraj 4. světové konference předsedů parlamentů Meziparlamentní unie v New Yorku
15. 9. 2015	Návštěva 1. místopředsedy vlády a ministra zahraničních věcí I. Dačiće a jeho účast na 23. Ekonomickém a environmentálním fóru OBSE
21.–23. 9. 2015	Cesta delegace Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny pod vedením předsedy K. Schwarzenberga
14.–15. 10. 2015	Cesta ministra zemědělství M. Jurečky
9.–11. 11. 2015	Cesta ministra zdravotnictví M. Němečka
12.–13. 11. 2015	Účast ministryně bez portfeje odpovědné za evropskou integraci J. Joksimović na zasedání ministrů zahraničních věcí V4 a západního Balkánu v Praze

Suverénní řád maltézských rytířů

14. 5. 2015	Oficiální cesta delegace Senátu u příležitosti 25. výročí obnovení diplomatických styků
11. 12. 2015	Cesta ministra kultury D. Hermana

Svatý stolec

24. 4. 2015	Oficiální cesta prezidenta M. Zemana
13.–14. 5. 2015	Oficiální cesta delegace Senátu a policejního prezidenta T. Tuhého u příležitosti 25. výročí obnovení diplomatických styků

15.–16. 6. 2015	Cesta místopředsedkyně Senátu M. Horské
9.–11. 10. 2015	Cesta ministra životního prostředí R. Brabce
8. 12. 2015	Oficiální cesta delegace Parlamentu u příležitosti zahájení Svatého roku milosrdenství
12.–13. 12. 2015	Cesta ministra kultury D. Hermana

Sýrie

15.–16. 11. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy

Švédsko

26.–27. 1. 2015	Jednání předsedy parlamentu U. Ahlina s předsedou Poslanecké sněmovny J. Hamáčkem na okraji konference „Let My People Live“ v Praze
28.–30. 1. 2015	Návštěva ministra obrany P. Hultqvista
25. 5. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy
18.–19. 9. 2015	Návštěva ministra obrany P. Hultqvista u příležitosti Dnů NATO v Ostravě

Švýcarsko

26.–27. 1. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny švýcarského parlamentu S. Rossiniho na mezinárodním fóru „Let My People Live“ v Praze a v Terezíně
11.–14. 5. 2015	Cesta delegace Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice Senátu
3. 6. 2015	Konzultace švýcarského státního tajemníka pro migraci M. Gattikera s náměstkem ministra zahraničních věcí I. Šrámkem
9. 6. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
14. 9. 2015	Účast ministra zahraničních věcí Švýcarska D. Burkhaltera na Ekonomickém a environmentálním fóru OBSE
16.–18. 11. 2015	Cesta delegace Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny

Thajsko

10.–12. 1. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy
26.–30. 9. 2015	Setkání prezidenta republiky M. Zemana s předsedou vlády (Prayuth Chan-o-cha) na okraj VS OSN v New Yorku
1.–3. 11. 2015	Cesta náměstka ministra obrany T. Kuchty

Tchaj-wan

3.–7. 2. 2015	Cesta delegace Poslanecké sněmovny v čele s místopředsedou P. Gazdíkem
12. 6. 2015	Návštěva náměstka ministerstva hospodářství Shih-Chao Cho
12.–13. 10. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu V. Bärtla
9.–13. 11. 2015	Cesta delegace Senátu vedené místopředsedou P. Sobotkou

Tunisko

24.–28. 5. 2015	Cesta Výboru pro hospodářství, zemědělství a dopravu Senátu vedeného místopředsedou Senátu I. Bárkem
21.–23. 10. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy
19.–20. 11. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí T. Baccouche v čele Smíšené komise pro hospodářskou spolupráci
23.–25. 11. 2015	Cesta ministra obrany T. Kuchty

Turecko

13.–16. 12. 2015	Návštěva ministra obrany F. Horchaniho
13.–16. 1. 2015	Cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka
26.–27. 1. 2015	Účast mluvčího tureckého Velikého národního shromáždění C. Çiçeka na 4. mezinárodním fóru „Let My People Live“
7.–9. 4. 2015	Oficiální cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka na 6. zasedání Smíšené hospodářské komise a Pracovního výboru pro energetiku
7.–9. 4. 2015	Účast bývalého prezidenta V. Klause na 18. euroasijském ekonomickém fóru v Istanbulu

Turkmenistán

11.–13. 12. 2015	Cesta předsedy Senátu M. Štěcha na mezinárodní bezpečnostní konferenci; jednání s prezidentem G. Berdymuchamedovem, předsedkyní Medžlisu A. Nurberdyjevou a místopředsedou vlády a ministrem zahraničních věcí R. Meredovem

Ukrajina

16.–17. 2. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
26. 3. 2015	Cesta náměstka ministra obrany D. Koštovala
25.–27. 3. 2015	Cesta poslanců Výboru pro obranu Poslanecké sněmovny na Ukrajinu
28. 4. 2015	Účast místopředsedy vlády pro vědu, výzkum a inovace P. Bělobrádka na mezinárodní konferenci na podporu Ukrajiny
19. 5. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí P. Klimkina

USA

26. 1.–1. 2. 2015	Cesta člena Stálé delegace Parlamentu do PS NATO, poslance J. Farského
1.–2. 3. 2015	Pracovní cesta prezidenta republiky M. Zemana
1.–7. 3. 2015	Cesta členů Stálé delegace Parlamentu do PS NATO, senátora T. Jirsy a poslance M. Šarapatky
8.–13. 3. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Tlapy
8.–13. 3. 2015	Cesta nejvyššího státního zástupce P. Zemana
22.–28. 3. 2015	Cesta ministra zemědělství M. Jurečky
7.–10. 4. 2015	Cesta ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu J. Dienstbiera
13.–20. 4. 2015	Cesta 1. místopředsedy vlády a ministra financí A. Babiše
29. 4.–2. 5. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí J. Kulhánka
30. 4.–3. 5. 2015	Cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka
4.–10. 5. 2015	Cesta předsedy Zahraničního výboru Poslanecké sněmovny K. Schwarzenberga
11.–14. 5. 2015	Cesta náměstka ministra obrany D. Koštovala a 1. zástupce náčelníka Generálního štábu Armády ČR generálmajora J. Balouna

12.–15. 5. 2015	Cesta delegace Výboru pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny vedené jejím předsedou J. Hamáčkem
13.–15. 5. 2015	Cesta ministra průmyslu a obchodu J. Mládka
12.–15. 5. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy
27. 5. 2015	Kongresová delegace (CODEL) senátorů D. Fischerové, J. Cornnyna, J. Sessionse, J. Barrassa a poslance M. Conaway
4.–6. 6. 2015	Cesta náměstka ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro vzdělávání J. Fidrmuce do Los Angeles
3. 7. 2015	Návštěva kongresová delegace (CODEL) členů Helsinské komise pod vedením spolupředsedů, senátora R. Wickera a poslance Ch. Smithe, za účasti poslanců A. Hastingse, L. Slaughterové, E. Whitfielda, R. Aderholta, S. Cohena, D. Schweikerta, R. Hudsona a G. Holdinga
6. 8. 2015	Návštěva kongresová delegace (CODEL) 16 členů Kongresu, pod vedením republikánského whipa S. Scalise
30. 8.–2. 9. 2015	Cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka a místopředsedy Senátu P. Sobotky
31. 8.–2. 9. 2015	Účast předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka a 1. místopředsedy Senátu P. Sobotky na 4. Světové konference předsedů parlamentů
28.–29. 9. 2015	Cesta předsedy vlády B. Sobotky
27. 9.–3. 10. 2015	Cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
11.–13. 10. 2015	Cesta náměstka ministra obrany D. Koštovala
17.–22. 10. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy
26.–29. 10. 2015	Cesta místopředsedkyně Poslanecké sněmovny J. Jermanové a delegace Výboru pro bezpečnost ve složení B. Schwarz, J. Černochová, V. Klučka a J. Zahradníček
4.–6. 11. 2015	Cesta náměstka ministra průmyslu a obchodu V. Bärtla
5.–7. 11. 2015	Cesta náměstka ministra zahraničních věcí M. Smolka
19.–20. 11. 2015	Návštěva ministra obchodu státu Florida B. Johnsona
30. 11.–4. 12. 2015	Cesta poslankyně G. Peckové, členky Stálé delegace Parlamentu do Parlamentního shromáždění Rady Evropy
5.–8. 12. 2015	Cesta předsedy Poslanecké sněmovny J. Hamáčka a Stálé delegace Parlamentu do PS NATO ve složení J. Farský, A. Beznoska a P. Šrámek do Washingtonu, DC

Uzbekistán

20. 11. 2015	Jednání předsedy Senátu M. Štěcha s představiteli Senátu Uzbekistánu během listopadového mezipřistání senátní delegace v Samarkandu

Velká Británie

13. 11. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí P. Hammonda u příležitosti zasedání ministrů zahraničních věcí zemí V4 a zemí západního Balkánu
1.–2. 2. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy
27. 2. 2015	Návštěva ministra zahraničních věcí P. Hammonda
19. 6. 2015	Jednání předsedy vlády B. Sobotky s předsedou vlády D. Cameronem na okraj konference GLOBSEC v Bratislavě
7.–9. 9. 2015	Cesta Výboru pro záležitosti Evropské unie Senátu
18.–20. 11. 2015	Cesta státního tajemníka pro evropské záležitosti T. Prouzy
18.–20. 11. 2015	Cesta Výboru pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny
24.–27. 11. 2015	Cesta delegace Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu Poslanecké sněmovny
15. 12. 2015	Cesta ministra dopravy D. Ťoka

Vietnam

13. 4. 2015	Návštěva náměstka ministra zahraničních věcí B. Thanh Sona
19.–24. 4. 2015	Cesta delegace Kontrolního výboru Poslanecké sněmovny
10.–13. 5. 2015	Státní návštěva prezidenta Truoung Tan Sanga
21.–24. 10. 2015	Oficiální cesta ministra zahraničních věcí L. Zaorálka
15.–20. 11. 2015	Cesta předsedy Senátu M. Štěcha

Zambie

30. 7.–2. 8. 2015	Cesta ministra zemědělství M. Jurečky

Přehled nejdůležitějších akcí pořádaných při příležitosti českého předsednictví V4 (bez jednání pracovních skupin a tradičních koordinačních jednání před zasedáními EU)

Termín a místo (Praha, není-li uvedeno jinak)	**Gestor/Akce**
ÚŘAD VLÁDY ČR	
4. 9. 2015	Mimořádný summit k migraci završený společným prohlášením k migraci
3. 12. 2015	Summit V4 + Korejská republika završený společným prohlášením o intenzivním rozvoji vzájemné spolupráce
MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR	
14. 7. 2015, Brusel	Konference „Geopolitics, Energy and Central Europe: What Next?“organizovaná SZ Brusel a Úřadem vlády ČR ve spolupráci s českými zastupiteli v Evropském parlamentu jako zahajovací akce CZ V4 PRES
11. 9. 2015	Mimořádné setkání ministrů V4 + Lucembursko a Německo k migraci završené společným prohlášením ministrů zahraničních věcí V4 k migrační krizi
17. 9. 2015	Konzultace politických ředitelů MZV zemí V4 + Kanada
21. 9. 2015	Mimořádné setkání ministrů zahraničních věcí V4 + Lucembursko a Lotyšsko k migraci
5. 10. 2015, Brasília	Konzultace politických ředitelů MZV zemí V4 + Brazílie
2.–6. 11. 2015, Tbilisi, Baku, Jerevan	Konzultace politických ředitelů MZV zemí V4 + Gruzie, Ázerbájdžán a Arménie
5. 11. 2015	Jednání ministrů zahraničních věcí zemí V4 + Japonsko na okraj jednání ASEM završené společným prohlášením ministrů zahraničních věcí V4 a Japonska
5. 11. 2015	Jednání ministrů zahraničních věcí zemí V4 + Korejská republika na okraj jednání ASEM
12. 11. 2015	Konzultace odborů politického plánování MZV zemí V4 a Beneluxu k trendům a výhledům do budoucna (migrace, EGS, ENP)
12.–13. 11. 2015	Setkání ministrů zahraničních věcí zemí V4 + zemí západního Balkánu k západnímu Balkánu a migraci završené společným článkem ministrů v tisku všech zemí západního Balkánu
16. 11. 2015, Brusel	Konzultace politických ředitelů MZV zemí V4 + Benelux

MINISTERSTVO DOPRAVY ČR	
23. 10. 2015	Jednání V4 + Estonsko a Slovinsko na expertní úrovni ke kosmickým aktivitám o vzájemné formě spolupráce (výměna informací, koordinace před jednáním orgánů ESA, např. IRC ESA)
19. 11. 2015	Zasedání Pracovní skupiny V4 na vysoké úrovni pro oblast dopravy k problematice TEN-T a CEF završené společným dopisem ministrů dopravy zemí V4 komisařce V. Bulc
MINISTERSTVO FINANCÍ ČR	
16.–18. 9. 2015, Trenčín	Zasedání generálních ředitelů celních správ V4 + Rakousko a Slovinsko k rozšíření spolupráce v oblasti společných hlídek mobilních skupin (vytvoření pracovní skupiny pro oblast surového tabáku)
18.–20. 11. 2015, Telč	Jednání představitelů finančních zpravodajských jednotek států V4 + Rakousko k implementaci Směrnice k boji proti praní špinavých peněz (tzv. AML směrnice) do národní legislativy a spolupráci finančních analytických jednotek a daňové správy
4. 12. 2015	Konference „Rozšíření systému reverse charge proti daňovým únikům“
MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR	
5.–6. 10. 2015, Ostrava	Marketing Meeting národních turistických centrál zemí V4
21. 10. 2015	Konference „Evaluace 2014–2020 – Výzvy a příležitosti“
25. 11. 2015	Seminář „Využití finančních nástrojů v kohezní politice“
1.–2. 12. 2015	Jednání náměstků MMR zemí V4 „Přeshraniční spolupráce a prezentování projektů“: identifikace problematických postupů a teorií a konkrétní návrhy jejich řešení v praxi
10.–11. 12. 2015, Plzeň	Marketing – Financial Meeting národních turistických centrál zemí V4
MINISTERSTVO OBRANY ČR	
18.–19. 9. 2015, Ostrava	Jednání ředitelů pro obrannou politiku s veliteli vzdušných sil o mnohonárodním programu v oblasti výcvikového letounu a možnosti přeshraniční spolupráce v oblasti ochrany vzdušného prostoru
10.–11. 12. 2015, Praha	Zasedání Seniorní skupiny V4 a zástupců Severské obranné spolupráce (NORDEFCO – Nordic Defence Cooperation)
17. 12. 2015, Praha	Mimořádné zasedání ministrů obrany V4 k problematice migrace

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU ČR	
9. 9. 2015, Brusel	Workshop k Energetické chartě
16.–17. 9. 2015, Ostrava	Setkání ministrů odpovědných za oblast energetiky v rámci konference International Energy Club (IEC) Ostrava završené společným prohlášením zemí V4 k bezpečnosti na Ukrajině
24. 9. 2015, San Francisco	We4Startups, TechCrunch – společná prezentace start-upů společností zemí V4 pro investory v Silicon Valley v návaznosti na veletrh TechCrunch Disrupt (21.–23. 9.)
14. 10. 2015, Londýn	Prezentace start-upů společností zemí V4 Central European ICT StartUp 2015: Connecting Capital with Innovation
12. 10. 2015	Podpis MoU for regional cooperation in the areas of innovation and startups among the member countries of the Visegrad Group ministry a náměstky relevantních resortů zemí V4 za přítomnosti komisaře EK Andruse Ansipa
9. 11. 2015, Brusel	Konference V4 Digital Day k prezentaci regionálních firem zaměřených na inovativní postupy v oblasti digitálních technologií a prezentace start-upů firem zemí V4 věnujících se digitálním technologiím
30. 11.–2. 12. 2015, Washington	Setkání Regulace internetu – Net Neutrality, Open Internet Rules, mj. k tématu Digital Single Market (problematika Safe Harbour, ochrana spotřebitele v online prostředí apod.)
MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR	
23.–25. 9. 2015	Mezinárodní konference o restorativní justici zemí V4 a zemí organizace CEP (Confederation of European Probation) k tématu rozvoje restorativních přístupů v praxi a spolupráci probačních služeb
6.–8. 10. 2015	Kulatý stůl generálních ředitelů vězeňských služeb střední Evropy zemí V4 + Rakousko, Bavorsko, Chorvatsko, Slovinsko, Švýcarsko, Litva a Rumunsko
2.–3. 11. 2015, Kroměříž	Seminář soudců a státních zástupců zemí V4 „Domácí násilí a práva poškozených a obětí v trestním řízení“ k otázkám přeshraniční spolupráce

2. 11. 2015, Kroměříž	Setkání ředitelů justičních akademií zemí V4 k plánu posilování spolupráce v oblasti justičního vzdělávání a zapojení do projektu „Interregional and Practice-Oriented Judicial Training in EU Civil Law“ a „Training Legal Languages for Effective Functioning of Judicial Cooperation in EU“
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR	
5.–7. 10. 2015	Pracovní seminář V4 + Východní partnerství završený přijetím Rámcového akčního plánu spolupráce zemí V4 a Východního partnerství v oblasti mládeže na období 2015–2017
2. 12. 2015	Podpis Memoranda o porozumění mezi Ministerstvem vědy, ICT a plánování Korejské republiky, Mezinárodním visegrádským fondem, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Národním úřadem pro výzkum, vývoj a inovace Maďarska, Národním centrem pro výzkum a vývoj Polské republiky a Slovenskou akademií věd ke společným vědeckotechnickým projektům
3.–4. 12. 2015	Zasedání mezinárodního řídícího výboru soutěží olympijských nadějí
MINISTERSTVO VNITRA ČR	
10.–11. 12. 2015	Konference „Aktuální problémy veřejné správy“ delegací náměstků a státních tajemníků příslušných ministerstev zemí V4
23.–24. 11. 2015	Setkání Pracovní skupiny zemí V4 a Rakouska pro boj s extremismem
MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ ČR	
2.–3. 11. 2015	Expertní jednání/konference zemí V4 a Chorvatska a uvedení publikace WHO Czech Health System in Transition (HIT)
MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR	
26. 8. 2015, České Budějovice	Jednání ministrů zemědělství V4 + Bulharska, Rumunska, Slovinska a Rakouska k podvodům v potravinových řetězcích, situaci v mléčném sektoru a správným postupům v hospodaření s půdou
MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR	
září 2015, Brno	Mezinárodní konference „Účetnictví a reporting udržitelného rozvoje“
listopad 2015, Bělehrad	Seminář V4 „Building of the Waste-Water Infrastructure“ připravený ve spolupráci se ZÚ Bělehrad

Přehled o diplomatických stycích České republiky k 31. 12. 2015

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Afghánistán	1937	1993	Kábul	Praha
Albánie	1927	1993	Tirana	Praha
Alžírsko	1962	1993	Alžír	Praha
Andorra	nebyly dipl. styky	1996	Madrid	Vídeň
Angola	1975	1993	Pretoria	Berlín (HK Brno)
Antigua a Barbuda	nebyly dipl. styky	1997	SM New York (HK St. John's)	není určen
Argentina	1924	1993	Buenos Aires (HK Mendoza, HK Presidencia Roque Sáenz Peña, provincia Chaco)	Praha
Arménie	1992	1993	Jerevan	Praha
Austrálie	1972	1993	Canberra (Konzulát Sydney, HK Adelaide, HK Hobart, HGK Melbourne, HK Perth)	Varšava (HK Praha)
Ázerbájdžán	1992	1993	Baku	Praha
Bahamy	nebyly dipl. styky	2005	Havana	není určen
Bahrajn	1990	1993	Rijád (HK Manama)	Berlín
Bangladéš	1972	1993	Dillí (HK Dháka)	Berlín
Barbados	1977	1996	SM New York	není určen
Belgie	1919	1993	Brusel (HK Antverpy, HK Lutych, HK Saint-Servais-Namur)	Praha
Belize	nebyly dipl. styky	1996	Mexico City (HK Orange Walk Town)	není určen (HK Praha)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Bělorusko	1992	1993	Minsk	Praha (HK Brno)
Benin	1962	1993	Abuja (HK Cotonou)	Berlín (HK Praha)
Bhútán	nebyly dipl. styky	2011	Dillí	není určen
Bolívie	1935	1993	Lima (HK La Paz)	Vídeň
Bosna a Hercegovina	1992	1993	Sarajevo	Praha
Botswana	1968	1997	Pretoria	Londýn
Brazílie	1918	1993	Brasília (GK Sao Paulo, HK Fortaleza-CE, HK Joinville, HK Manaus-AM, HK Recife-PE, HK Rio de Janeiro, HK Salvador-BA, HK Victoria/Vila Velha)	Praha
Brunej	1992	1995	Jakarta	není určen
Bulharsko	1920	1993	Sofie (HK Varna)	Praha
Burkina Faso	1968	1993	Akkra	Vídeň
Burundi	1963	1993	Addis Abeba	Moskva
Cookovy ostrovy	nebyly dipl. styky	2008	Canberra	není určen
Čad	1967	1994	Abuja	Moskva
Černá Hora		2006	Podgorica	Vídeň
Čína (ČLR)	1930 (1949)	1993	Peking (GK Hongkong, GK Šanghaj)	Praha
Dánsko	1920	1993	Kodaň (HK Aarhus)	Praha
Dominika	nebyly dipl. styky	1996	SM New York	není určen
Dominikánská republika	1942	1993	SM New York (HK Santo Domingo)	Brusel (GK Praha)
Džibutsko	1977	1997	Addis Abeba (HGK Djibouti)	není určen

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Egypt	1922	1993	Káhira (HK Alexandria)	Praha
Ekvádor	1935	1993	Lima (GHK Guayaquil, HK Quito)	Berlín
Eritrea		1993	Káhira	Berlín
Estonsko	1922	1993	Tallinn (HK Tallinn)	Praha (HK Brno)
Etiopie	1944	1993	Addis Abeba	Berlín
Fidži	1970	1996	Canberra	není určen
Filipíny	1973	1993	Manila (HK Cebu City, HK Davao City)	Praha
Finsko	1921	1993	Helsinky (HK Tampere)	Praha
Francie	1918	1993	Paříž (HK Lille, HK Marseille, HK Nantes, HK Strasbourg, HK Villers les Nancy)	Praha
Gabon	1976	1993	Abuja	Libreville
Gambie	1972	1993	Akkra (HK Banjul)	Brusel
Ghana	1959	1993	Akkra	Praha
Grenada	1979	1993	Caracas	není určen
Gruzie	1992	1993	Tbilisi	Praha
Guatemala	1927	1993	Mexiko (HK Cuidad de Guatemala)	Vídeň (HK Praha)
Guinea	1959	1993	Akkra (HK Conakry)	Berlín
Guinea-Bissau	1973	1993	Akkra	Brusel
Guyana	1976	1993	Brasília (HK Georgetown)	Londýn
Haiti	1943	2005	SM New York (HK Port-au-Prince)	není určen
Honduras	1930	1993	Mexico City (HGK Tegucigalpa)	Berlín (KÚ Praha)
Chile	1924	1993	Santiago	Praha
Chorvatsko	1992	1993	Záhřeb (KJ Rijeka 15. 6. –30. 9. KJ Split 15. 6. –30. 9.)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Indie	1947	1993	Dillí (GK Mumbai, HK Kalkata)	Praha
Indonésie	1955	1993	Jakarta (HK Makassar, HK Sanur-Bali, HK Surabaya)	Praha
Irák	1933	1993	Bagdád	Praha
Írán	1925	1993	Teherán	Praha
Irsko	1947	1993	Dublin	Praha
Island	1946	1993	Oslo (HK Reykjavík)	Vídeň (HGK Praha)
Itálie	1918	1993	Řím (HK Ancona, HK Cagliari, HK Firenze, HK Genova, HK Milano, HK Napoli, HK Palermo, HK Udine, HK Venezia)	Praha (HK Brno)
Izrael	1948	1993	Tel Aviv (HK Haifa, HK Jerusalem, HGK Tel Aviv)	Praha
Jamajka	1975	1993	SM New York (HK Kingston)	Berlín (HK Praha)
Japonsko	1920	1993	Tokio (HK Kóbe)	Praha
Jemen	JeAR 1956 JLDR 1968	1993	Abú Dhabí	Praha
Jihoafrická republika (JAR)	1991	1993	Pretoria (Visegrádský dům Kapské město)	Praha
Jižní Súdán		2012	Addis Abeba	není určen
Jordánsko	1964	1993	Ammán	Vídeň
Kambodža	1956	1993	Phnompenh	Berlín
Kamerun	1990	1993	Abuja (HK Douala)	Moskva
Kanada	1942	1993	Ottawa (GK Toronto, HGK Calgary, HK Winnipeg)	Praha
Kapverdy	1975	1993	Lisabon (HK Praia)	Berlín (HK Praha)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Katar	1990	1993	Kuvajt	Budapešť
Kazachstán	1992	1993	Astana	Praha (HK Hradec Králové)
Keňa	1964	1993	Addis Abeba	Haag
Kiribati	nebyly dipl. styky	2007	Kuala Lumpur	není určen
Kolumbie	1934	1993	Bogota (HK Barranquilla, HK Cartagena de Indias, HK Medellin)	Vídeň
Komory	1977	1995	Addis Abeba	Moroni
Konžská demokratická republika	1960	1993	Abuja (HK Lubumbashi)	Praha
Konžská republika	1964	1993	Abuja (HK Brazzaville)	Berlín (HK Praha)
Korejská lidově-demokratická republika (KLDR)	1948	1993	Pchjongjang	Praha
Korejská republika	1990	1993	Soul	Praha
Kosovo		2008	Priština	Praha
Kostarika	1935	1993	Mexico City	Berlín
Kuba	1920	1993	Havana	Praha
Kuvajt	1963	1993	Kuvajt	Praha
Kypr	1960	1993	Nikósie (HK Limassol)	Bratislava
Kyrgyzstán	1992	1993	Astana (HK Biškek)	Vídeň (HK Praha)
Laos	1962	1993	Bangkok	Berlín HK Brno
Lesotho	1982	1993	Pretoria	Řím
Libanon	1946	1993	Bejrút	Praha
Libérie	1972	1993	Akkra	není určen
Libye	1960	1993	Tripolis	Praha
Lichtenštejnsko	1938	2009	Bern	Vídeň
Litva	1922	1993	Vilnius	Praha (HK Brno)
Lotyšsko	1922	1993	Riga	Praha
Lucembursko	1922	1993	Brusel (HK Lucemburk)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Madagaskar	1976	1993	Addis Abeba	Moskva
Maďarsko	1922	1993	Budapešť	Praha
Makedonie/ FYROM		1994	Skopje	Praha
Malajsie	1971	1993	Kuala Lumpur (HK Johor Bahru)	Praha
Malawi	1991	1993	Harare	Berlín
Maledivy	1975	1993	Dillí	není určen
Mali	1960	1993	Alžír (HK Bamako)	Berlín
Malta	1968	1993	Řím (HK Naxxar)	La Valletta (HK Praha)
Maroko	1959	1993	Rabat (HK Casablanca, HK Fes)	Praha
Marshallovy ostrovy	nebyly dipl. styky	2009	Manila	není určen
Mauricius	1976	1993	Pretoria (HK Port Louis)	Berlín (HK Praha)
Mauritánie	1965	1993	Rabat (HK Nouakchott)	Berlín
Mexiko	1922	1993	Mexico City (HK Guadalajara Jalisco, HK Monterrey, Nuevo León, HK Tijuana)	Praha
Mikronésie	nebyly dipl. styky	2004	Manila	není určen
Moldavsko	1992	1993	Kišiněv	Praha
Monako	nebyly dipl. styky	2008	Paříž (HGK Monte-Carlo)	Monaco (HK Praha)
Mongolsko	1950	1993	Ulánbátár	Praha
Mosambik	1975	1993	Harare (HK Maputo)	Berlín
Myanmar/Barma	1955	1993	Rangún	Berlín
Namibie	1990	1993	Pretoria	Vídeň
Nauru	nebyly dipl. styky	2007	Manila	není určen

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Německo	1920 NDR 1949 SRN 1973	1993	Berlín (GK Drážďany, GK Mnichov, Konzulát Düsseldorf, HK Dortmund, HK Frankfurt a.M., HK Hamburg, HK Norimberk, HK Rostock, HK Stuttgart)	Praha
Nepál	1959	1994	Dillí (HK Káthmándú)	Berlín (HK Praha)
Niger	1975	1995	Abuja (HK Niamey)	Berlín
Nigérie	1961	1993	Abuja	Praha
Nikaragua	1930	1993	Mexico City (HK Managua)	Berlín (HK Praha)
Nizozemsko	1919	1993	Haag (HGK Amsterdam)	Praha
Norsko	1921	1993	Oslo (HK Bergen, HK Sjövegan, HK Trondheim)	Praha
Nový Zéland	1958	1993	Canberra (HK Auckland)	Berlín (HK Praha)
Omán	1990	1993	Rijád	Vídeň
Pákistán	1950	1993	Islámábád (HK Karachi, HK Lahore)	Praha
Palau		2003	Manila	není určen
Palestina	1983	1993	Ramalláh (styčný úřad s působností na Palestinských územích)	Praha
Panama	1929	1993	Mexico City (HK Ciudad de Panamá)	Berlín (HK Praha)
Papua-Nová Guinea	nebyly dipl. styky	1995	Kuala Lumpur (HK Port Moresby)	není určen
Paraguay	1936	1993	Buenos Aires (HK Asunción)	Vídeň (HK Praha)
Peru	1922	1993	Lima	Praha
Pobřeží slonoviny	1984	1993	Akkra	Berlín
Polsko	1919	1993	Varšava (HK Bydgoszcz, HK Częstochowa, HK Poznań, HK Wrocław)	Praha (GK Ostrava, HK Brno)

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Portugalsko	1920	1993	Lisabon (HK Faro, HK Funchal, HK Porto, HK Praia)	Praha
Rakousko	1920	1993	Vídeň (HK Graz, HK Innsbruck, HK Klagenfurt, HK Linz, HK Salzburg)	Praha (HK Brno, HK České Budějo- vice)
Rovníková Guinea	1970	1993	Abuja	Berlín
Rumunsko	1919	1993	Bukurešť (HK Timisoara)	Praha
Rusko	1934 (SSSR)	1993	Moskva (GK Jekatěrinburg, GK Sankt Peterburg, HK Chanty-Mansijsk, HK Nižnij Novgorod)	Praha (GK Brno, GK Karlovy Vary, HK Ostrava)
Rwanda	1965	1998	Addis Abeba	Berlín
Řecko	1920	1993	Athény (HK Heraklion, HK Pireus, HK Rhodos, HK Tessaloniki – dočasně pozastavena činnost)	Praha
Salvador	1930	1994	Mexico City (HK San Salvador)	Berlín
Samoa	nebyly dipl. styky	1995	Canberra	Brusel
San Marino	1991	1993	Vatikán	San Marino (HGK Praha)
Saúdská Arábie	nebyly dipl. styky	1995	Rijád	Praha
Senegal	1967	1993	Dakar	Berlín
Seychely	1976	1993	Addis Abeba (HK Victoria)	Brusel
Sierra Leone	1963	1993	Akkra	Moskva
Singapur	1973	1993	Jakarta (HK Singapore)	Singapur (HGK Praha)
Slovensko		1993	Bratislava	Praha
Slovinsko	1992	1993	Lublaň	Praha
Somálsko	1960	2002	Addis Abeba	Moskva
Spojené arabské emiráty	1988	1993	Abu Dhabi	Vídeň

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Srbsko		2003	Bělehrad	Praha
Srí Lanka	1957	1993	Dillí (HK Colombo)	Vídeň (HK Praha)
Středoafrická republika	1970	2008	Abuja	není určen
Súdán	1956	1993	Káhira (HK Chartúm)	Vídeň (HK Praha)
Surinam	1976	1993	Brasília (HK Paramaribo)	není určen
Suverénní řád maltézských rytířů	1939	1993	Vatikán	Praha
Svatá Lucie	nebyly dipl. styky	1996	SM New York	není určen
Svatý Kryštof a Nevis	nebyly dipl. styky	1993	SM New York	není určen
Svatý Tomáš a Princův ostrov	1975	1993	Pretoria	není určen
Svatý Vincenc a Grenadiny	nebyly dipl. styky	1995	SM New York (HK Kingstown)	není určen
Svazijsko	1991	1993	Pretoria	Brusel
Sýrie	1946	1993	Damašek (HK Aleppo, HK Lattakia)	Praha
Šalomounovy ostrovy	nebyly dipl. styky	1996	Canberra	Brusel
Španělsko	1919	1993	Madrid (HK Barcelona, HK Benidorm, HK Jérez de la Frontera, HK La Orotava /Santa Cruz deTenerife, HK Oviedo, HK Palma de Mallorca)	Praha
Švédsko	1920	1993	Stockholm (HGK Göteborg, HK Malmö)	Praha
Švýcarsko	1919	1993	Bern (HK Basilej, HK Curych, HK Locarno)	Praha
Tádžikistán	1992	1993	Taškent	Berlín
Tanzanie	1961	1993	Addis Abeba	Berlín
Thajsko	1974	1993	Bangkok (HK Chiang Mai, HK Phuket)	Praha

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Togo	1960	1993	Akkra (HK Lomé)	Berlín
Tonga	nebyly dipl. styky	2007	Canberra	není určen
Trinidad a Tobago	1979	1997	SM New York (HK Port of Spain)	není určen
Tunisko	1959	1993	Tunis	Praha
Turecko	1924	1993	Ankara (GK Istanbul, HK Antalyia, HK Izmir)	Praha
Turkmenistán	1992	1993	Taškent	Vídeň
Tuvalu	nebyly dipl. styky	2005	Kuala Lumpur	není určen
Uganda	1962	1993	Addis Abeba	Berlín
Ukrajina	1922	1993	Kyjev (GK Doněck, GK Lvov, HK Charkov)	Praha (K Brno)
Uruguay	1921	1993	Buenos Aires (HK Montevideo)	Praha
USA	1919	1993	Washington (GK Chicago, GK Los Angeles, GK New York, HGK Anchorage, HGK Atlanta, HK Boston/Wellesley, HK Buffalo/Clarence, HGK Fort Lauderdale, HGK Houston/West, HK Kansas City, HK Minneapolis/St. Paul, HGK New Orleans/Kenner, HK Orlando, HGK Philadelphia/Spring House, HK Pittsburgh, HK Portland/Lake Oswego, HK Salt Lake City, HGK San Francisco, HGK San Juan *Pozn. Očekává se oficiální otevření: HK Livingston, HK Ontario, v jednání je otevření HK Honolulu.*	Praha
Uzbekistán	1992	1993	Taškent	Berlín

Země	Navázání diplomatických styků s bývalým Československem	Navázání diplomatických styků s Českou republikou	Příslušný zastupitelský úřad České republiky	Příslušný zastupitelský úřad daného státu pro Českou republiku
Vanuatu	nebyly dipl. styky	2002	Canberra	není určen
Vatikán	1920	1993	Vatikán	Praha
Velká Británie	1918	1993	Londýn (HK Belfast Newtownards, HK Cardiff, HGK Edinburgh)	Praha
Venezuela	1929	1993	Brasília (HK Maracaibo)	Praha
Vietnam	1950	1993	Hanoj (HK Hai Phong, HK Ho Chi Minh City)	Praha
Východní Timor		2002	Jakarta	není určen
Zambie	1965	1993	Harare	Berlín
Zimbabwe	1981	1993	Harare	Vídeň

Poznámky:

1) Stav k 31. 12. 2015.
2) Tabulka neobsahuje informace o obdobích, kdy byly diplomatické styky přerušeny.
3) Jako příslušné úřady jsou uvedeny nejvyšší rezidentní úřady. V závorkách jsou uvedeny příslušné generální konzuláty (GK), generální konzuláty vedené honorárními úředníky (HGK) a konzuláty vedené honorárními úředníky (HK), popř. konzuláty (K).
4) Uvedená data diplomatických styků odrážejí současný stav.
5) Tabulka nereflektuje rozdíly mezi navázáním diplomatických styků na úrovni vyslanectví a velvyslanectví.

Vedoucí zastupitelských úřadů ČR k 31. 12. 2015

Zastupitelské úřady vedené na úrovni velvyslanců a chargé d'affaires

Země	Vedoucí zastupitelského úřadu	Funkce	Datum udělení agrément	Datum předání pověřovacích listin
Afghánská islámská republika Kábul	**Miroslav TOMAN**	velvyslanec	19. 7. 2015	17. 9. 2015
Albánská republika Tirana	**Bronislava TOMÁŠOVÁ**	velvyslankyně	20. 2. 2012	20. 3. 2012
Alžírská demokratická a lidová republika Alžír *Působnost:* Alžírsko Mali	**Martin VÁVRA**	velvyslanec	 24. 7. 2014 31. 8. 2015	 17. 11. 2014
Argentinská republika Buenos Aires *Působnost:* Argentina Paraguay Uruguay	**Petr KOPŘIVA**	velvyslanec	 7. 2. 2012 11. 6. 2012 29. 3. 2012	 27. 9. 2012 10. 4. 2014 21. 3. 2013
Arménská republika Jerevan	**Petr MIKYSKA**	velvyslanec	17. 11. 2014	16. 1. 2015
Australské společenství Canberra *Působnost:* Austrálie Nový Zéland Cookovy ostrovy Fidži Samoa Šalomounovy ostrovy Vanuatu Tonga	**Martin POHL**	velvyslanec	 31. 10. 2013 26. 11. 2013 23. 12. 2013 10. 1. 2014 18. 3. 2014 3. 3. 2014 6. 8. 2014	 27. 2. 2014 30. 10. 2014 24. 9. 2014 10. 4. 2014
Ázerbájdžánská republika Baku	**Vítězslav PIVOŇKA**	velvyslanec	23. 10. 2013	12. 3. 2014
Belgické království Brusel	**Jaroslav KURFÜRST**	velvyslanec	7. 7. 2014	17. 10. 2014
Běloruská republika Minsk	**Milan EKERT**	velvyslanec	18. 11. 2013	13. 5. 2014
Bosna a Hercegovina Sarajevo	**Jakub SKALNÍK**	velvyslanec	23. 12. 2014	25. 2. 2015

Brazilská federativní republika Brasília *Působnost:* Brazílie Guyana Surinam	**Jiří HAVLÍK**	velvyslanec	 16. 4. 2013 16. 7. 2013 27. 6. 2013	 31. 10. 2013 20. 2. 2014 13. 11. 2014
Bulharská republika Sofie	**Dušan ŠTRAUCH**	velvyslanec	8. 7. 2015	20. 10. 2015
Černá Hora Podgorica	**Petr ŠMEJKAL**	CDA a.i.		
Čínská lidová republika Peking	**Zbyněk NOHA**	CDA a.i.		
Dánské království Kodaň	**Jiří BRODSKÝ**	velvyslanec	14. 3. 2013	8. 10. 2013
Egyptská arabská republika Káhira *Působnost:* Egypt Súdán Eritrea	**Veronika KUCHYŇOVÁ ŠMIGOLOVÁ**	velvyslankyně	 25. 11. 2014 11. 2. 2015 30. 1. 2015	 15. 2. 2015
Estonská republika Tallinn	**Richard KADLČÁK**	velvyslanec	17. 5. 2012	17. 9. 2012
Etiopská federativní demokratická republika Addis Abeba *Působnost:* Etiopie Džibutsko Komory Seychely Somálsko Jižní Súdán Komise Africké unie Hospodářská komise OSN pro Afriku (UNECA)	**Karel HEJČ**	velvyslanec	 18. 7. 2013 18. 9. 2013 13. 8. 2013 6. 9. 2013 4. 12. 2013	 20. 8. 2014 15. 12. 2014 16. 10. 2015 14. 10. 2014 23. 1. 2015
Filipínská republika Manila *Působnost:* Filipíny Palau Mikronésie Marshallovy ostrovy Nauru	**Jaroslav OLŠA jr.**	velvyslanec	 12. 3. 2014 2. 5. 2014 10. 4. 2014 23. 4. 2014 19. 8. 2015	 10. 9. 2014 14. 5. 2015 4. 11. 2015
Finská republika Helsinki	**Martin TOMČO**	velvyslanec	15. 10. 2010	17. 2. 2011

Francouzská republika Paříž *Působnost:* Francouzská republika Monako UNESCO	**Marie CHATARDOVÁ**	velvyslankyně	 5. 5. 2010 16. 7. 2010	 3. 12. 2010 18. 1. 2011
Ghanská republika Akkra *Působnost:* Ghana Togo Sierra Leone Libérie Pobřeží slonoviny Burkina Faso Gambie Guinea Guinea-Bissau	**Margita FUCHSOVÁ**	velvyslankyně	 12. 1. 2015 12. 3. 2015 31. 3. 2015 17. 4. 2015 15. 4. 2015	 1. 4. 2015
Gruzie Tbilisi	**Tomáš PERNICKÝ**	velvyslanec	25. 10. 2013	6. 3. 2014
Chilská republika Santiago de Chile *Působnost:* Chile Bolívie	**Josef RYCHTAR**	velvyslanec	 26. 6. 2014 2. 9. 2015	 25. 11. 2014
Chorvatská republika Záhřeb	**Martin KOŠATKA**	velvyslanec	31. 5. 2012	18. 9. 2012
Indická republika Dillí *Působnost:* Indie Bangladéš Srí Lanka Nepál Maledivy Bhútán	**Milan HOVORKA**	velvyslanec	 20. 5. 2015 24. 11. 2015 27. 11. 2015 23. 11. 2015 13. 9. 2015 18. 8. 2015	 28. 9. 2015
Indonéská republika Jakarta *Působnost:* Indonésie Brunej Východní Timor Singapur ASEAN	**Ivan HOTĚK**	velvyslanec	 31. 8. 2015 2. 11. 2015 5. 11. 2015	 13. 11. 2015
Irácká republika Bagdád	**Alexandr LANGER**	velvyslanec	28. 11. 2012	14. 2. 2013

Íránská islámská republika Teherán	**Petr ŠTĚPÁNEK**	CDA a.i.		
Irsko Dublin	**Hana MOTTLOVÁ**	velvyslankyně	14. 10. 2013	14. 1. 2014
Italská republika Řím *Působnost:* Itálie Malta	**Hana HUBÁČKOVÁ**	velvyslankyně	 3. 8. 2015 31. 8. 2015	 19. 10. 2015 5. 11. 2015
Stát Izrael Tel Aviv	**Ivo SCHWARZ**	velvyslanec	16. 6. 2014	4. 12. 2014
Japonsko Tokio	**Tomáš DUB**	velvyslanec	2. 7. 2014	16. 10. 2014
Jihoafrická republika Pretoria *Působnost:* Jihoafrická republika Botswana Namibie Mauritius Madagaskar Lesotho Svazijsko Angola	**Michal KRÁL**	velvyslanec	 5. 8. 2015 27. 10. 2015 23. 9. 2015 26. 10. 2015	 26. 11. 2015
Jordánské hášimovské království Ammán	**Petr HLADÍK**	velvyslanec	12. 3. 2013	3. 12. 2013
Kambodžské království Phnompenh	**Jana GAŠPARÍKOVÁ**	CDA a.i.		
Kanada Ottawa	**Pavel HRNČÍŘ**	velvyslanec	23. 12. 2014	18. 2. 2015
Republika Kazachstán Astana *Působnost:* Kazachstán Kyrgyzstán	**Eliška ŽIGOVÁ**	velvyslankyně	 25. 6. 2014 26. 9. 2014	 10. 12. 2014 11. 3. 2015
Keňská republika Nairobi *Působnost:* Keňa Burundi Rwanda Tanzanie Uganda UNEP UN HABITAT	**Pavel ŘEZÁČ**	velvyslanec	 19. 11. 2014 15. 4. 2015 2. 10. 2015 20. 4. 2015	 22. 4. 2015

Kolumbijská republika Bogota *Působnost:* Kolumbie Kostarika Panama	**Miloš SKLENKA**	velvyslanec	 4. 6. 2014 16. 12. 2014 10. 12. 2014	 4. 2. 2015 8. 7. 2015 12. 11. 2015
Korejská lidově demokratická republika Pchjongjang	**Milan HUPCEJ**	velvyslanec	17. 6. 2014	11. 12. 2014
Korejská republika Soul	**Tomáš HUSÁK**	velvyslanec	30. 6. 2014	27. 10. 2014
Republika Kosovo Priština	**Ivo ŠILHAVÝ**	CDA a.i.		
Kubánská republika Havana *Působnost:* Kuba Bahamy Venezuela	**Jaroslav ZAJÍC**	CDA a.i. velvyslanec velvyslanec	 17. 8. 2012 5. 6. 2015	 1. 11. 2012
Stát Kuvajt Kuvajt *Působnost:* Kuvajt Katar	**Martin VÍTEK**	velvyslanec	 16. 4. 2013 25. 4. 2013	 27. 1. 2014 4. 6. 2014
Kyperská republika Nikósie	**Helena BAMBASOVÁ**	velvyslankyně	23. 1. 2015	30. 4. 2015
Libanonská republika Bejrút	**Svatopluk ČUMBA**	velvyslanec	31. 1. 2011	22. 7. 2011
Libyjský stát Tunis (dočasně – od 1. 4. 2015)	**Jan VYČÍTAL**	velvyslanec	22. 1. 2014	16. 4. 2014
Litevská republika Vilnius	**Bohumil MAZÁNEK**	velvyslanec	19. 6. 2014	1. 10. 2014
Lotyšská republika Riga	**Miroslav KOSEK**	velvyslanec	3. 8. 2015	13. 10. 2015
Lucemburské velkovévodství Lucemburk	**Petr KUBERNÁT**	velvyslanec	18. 11. 2014	21. 1. 2015
Maďarská republika Budapešť	**Juraj CHMIEL**	velvyslanec	24. 7. 2014	13. 10. 2014
Makedonská republika/ FYROM Skopje	**Miroslav RAMEŠ**	velvyslanec	16. 7. 2012	19. 9. 2012
Malajsie Kuala Lumpur *Působnost:* Malajsie Tuvalu Papua-Nová Guinea Kiribati	**Rudolf HYKL**	velvyslanec	 3. 6. 2013 31. 7. 2014 24. 7. 2013	 18. 2. 2014 14. 10. 2014 20. 5. 2014

Marocké království Rabat *Působnost:* Maroko Mauritánie	**Michaela FROŇKOVÁ**	velvyslankyně	 13. 2. 2012 26. 2. 2012	 2. 4. 2012 4. 2. 2013
Spojené státy mexické Mexiko *Působnost:* Mexiko Guatemala Belize Honduras Nikaragua Salvador	**Ľubomír HLADÍK**	velvyslanec	 26. 6. 2014 6. 1. 2015 30. 10. 2014 10. 12. 2014 22. 10. 2014 12. 3. 2015	 13. 2. 2015 16. 3. 2015 15. 12. 2015
Moldavská republika Kišiněv	**Jaromír KVAPIL**	velvyslanec	18. 8. 2009	29. 1. 2010
Mongolsko Ulánbátar	**Ivana GROLLOVÁ**	velvyslankyně	20. 6. 2012	19. 9. 2012
Republika Myanmarský svaz Rangún	**Jaroslav DOLEČEK**	velvyslanec	16. 3. 2015	26. 5. 2015
Spolková republika Německo Berlín	**Tomáš PODIVÍNSKÝ**	velvyslanec	27. 10. 2014	8. 1. 2015
Nigerijská federativní republika Abuja *Působnost:* Nigérie Benin Čad Kamerun Rovníková Guinea Gabon Konžská dem. republika Konžská republika Niger Středoafrická republika	**Pavel MIKEŠ**	velvyslanec	 1. 4. 2013 23. 5. 2014 24. 9. 2014 3. 5. 2013 18. 2. 2014 25. 6. 2013 25. 9. 2013 29. 5. 2013	 10. 10. 2013 11. 2. 2015 23. 4. 2014 24. 11. 2014
Nizozemské království Haag	**Jana REINIŠOVÁ**	velvyslankyně	17. 12. 2014	4. 3. 2015
Norské království Oslo *Působnost:* Norsko Island	**Milan DUFEK**	velvyslanec	 26. 6. 2012 18. 7. 2012	 1. 11. 2012 5. 2. 2013

Organizace spojených národů New York SM *Působnost:* Antigua a Barbuda Barbados Dominika Dominikánská republika Grenada Haiti Jamajka Svatá Lucie Svatý Kryštof a Nevis Svatý Vincenc a Grenadiny Trinidad a Tobago	**Edita HRDÁ**	velvyslankyně	 14. 3. 2012 19. 7. 2011 5. 7. 2011 31. 3. 2011 24. 8. 2011 15. 3. 2011 22. 3. 2011 8. 7. 2011 18. 3. 2011 27. 3. 2013	24. 1. 2011 26. 11. 2012 25. 10. 2011 13. 6. 2012 12. 10. 2011 5. 3. 2012 20. 1. 2012 30. 1. 2012 20. 10. 2011 14. 6. 2012 14. 11. 2013
Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj Paříž SM při OECD	**Pavel ROZSYPAL**	velvyslanec		
Pákistánská islámská republika Islámábád	**Lukáš MUSIL**	CDA a.i.		
Peruánská republika Lima *Působnost:* Peru Ekvádor	**Pavel BECHNÝ**	velvyslanec	 18. 6. 2015 23. 11. 2015	
Polská republika Varšava	**Jakub KARFÍK**	velvyslanec	26. 4. 2013	11. 2. 2014
Portugalská republika Lisabon *Působnost:* Portugalská republika Kapverdy Svatý Tomáš a Princův ostrov	**Stanislav KÁZECKÝ**	velvyslanec	 11. 6. 2013 25. 4. 2014 3. 3. 2015	 15. 1. 2014 15. 5. 2014 10. 4. 2015
Rada Evropy Štrasburk SM	**Tomáš BOČEK**	velvyslanec		
Rakouská republika Vídeň	**Jan SECHTER**	velvyslanec	13. 9. 2013	11. 11. 2013
Rumunsko Bukurešť	**Vladimír VÁLKY**	velvyslanec	18. 7. 2014	29. 1. 2015
Ruská federace Moskva	**Vladimír REMEK**	velvyslanec	21. 10. 2013	16. 1. 2014
Řecká republika Athény	**Jan BONDY**	velvyslanec	7. 11. 2014	16. 4. 2015

Království Saúdské Arábie Rijád *Působnosť:* Saúdská Arábie Bahrajn Omán	**Jiří SLAVÍK**	velvyslanec	30. 1. 2014 10. 4. 2014 15. 4. 2014	22. 4. 2015 24. 3. 2015
Senegalská republika	**Lenka POKORNÁ**	CDA a.i.		
Slovenská republika Bratislava	**Livia KLAUSOVÁ**	velvyslankyně	11. 10. 2013	16. 12. 2013
Slovinská republika Lublaň	**Věra ZEMANOVÁ**	velvyslankyně	2. 7. 2014	15. 10. 2014
Spojené arabské emiráty Abú Dhabí *Působnosť:* Spojené arabské emiráty Jemen	**Alexandr SPORÝŠ**	velvyslanec	25. 6. 2014 26. 8. 2014	10. 11. 2014
Spojené státy americké Washington	**Petr GANDALOVIČ**	velvyslanec	18. 4. 2011	7. 7. 2011
Republika Srbsko Bělehrad *Působnosť:* Srbsko Černá Hora	**Ivana HLAVSOVÁ**	velvyslankyně	17. 10. 2013 18. 12. 2013	4. 2. 2014 17. 4. 2014
NATO **Stálá delegace** Brusel	**Jiří ŠEDIVÝ**	velvyslanec		
Evropská unie **Stálé zastoupení při EU** Brusel	**Martin POVEJŠIL**	velvyslanec		
Svatý stolec Vatikán *Působnosť:* Svatý stolec Suverénní řád maltézských rytířů San Marino	**Pavel VOŠALÍK**	velvyslanec	30. 4. 2008 30. 6. 2008 9. 7. 2008	27. 9. 2008 26. 2. 2009 3. 2. 2009
Syrská arabská republika Damašek	**Eva FILIPI**	velvyslankyně	10. 6. 2010	7. 10. 2010
Španělské království Madrid *Působnosť:* Španělsko Andorra	**Kateřina LUKEŠOVÁ**	velvyslankyně	15. 10. 2013 11. 12. 2013	9. 4. 2014 17. 10. 2014 (biskup) 23. 7. 2014 (prezident FR)

Švédské království Stockholm	**Jana HYNKOVÁ**	velvyslankyně	19. 10. 2011	8. 12. 2011
Švýcarská konfederace Bern *Působnosť:* Švýcarsko Lichtenštejnsko	**Karel BORŮVKA**	velvyslanec	26. 6. 2014 11. 7. 2014	2. 9. 2014 10. 12. 2014
Thajské království Bangkok *Působnosť:* Thajsko Kambodža Laos	**Vítězslav GREPL**	velvyslanec	5. 7. 2012 27. 8. 2012 20. 8. 2012	11. 12. 2013 18. 12. 2012 18. 10. 2012
Tuniská republika Tunis	**Petr DOLEŽEL**	velvyslanec	20. 6. 2014	9. 12. 2014
Turecká republika Ankara	**Pavel KAFKA**	velvyslanec	3. 7. 2014	23. 12. 2014
Ukrajina Kyjev	**Ivan POČUCH**	velvyslanec	5. 7. 2011	16. 11. 2011
Republika Uzbekistán Taškent *Působnosť:* Uzbekistán Tádžikistán Turkmenistán	**Hynek PEJCHA**	velvyslanec	10. 7. 2012 2. 8. 2012 7. 6. 2012	18. 10. 2012 4. 10. 2013 15. 11. 2012
Spojené království Velké Británie a Severního Irska Londýn	**Antonín HRADILEK**	CDA a.i.		
Úřadovna OSN, OBSE a další mezinárodní organizace se sídlem ve Vídni Vídeň SM, MAAE, OBSE UNODC, CTBTO, UNIDO	**Vladimír GALUŠKA**	velvyslanec		
Úřadovna OSN a ostatní mezinár. organizace se sídlem v Ženevě Ženeva SM	**Jan KÁRA**	velvyslanec		
Vietnamská socialistická republika Hanoj	**Martin KLEPETKO**	velvyslanec	24. 5. 2012	6. 11. 2012
Zimbabwská republika Harare *Působnosť:* Zimbabwe Malawi Mosambik Zambie	**Petr STARÝ**	CDA a.i.		

Generální konzuláty/konzuláty

Země	Vedoucí úřadu	Funkce	Ve funkci od:
Australské společenství Sydney Australské společenství (kromě Teritoria australského hlavního města), Nový Zéland, Republika Fidži, Nezávislý stát Samoa, Šalomounovy ostrovy, Království Tonga, Republika Vanuatu a Cookovy ostrovy	**Hani STOLINA**	Konzul	5. 9. 2011
Brazilská federativní republika Sao Paulo státy Sao Paulo, Paraná, Santa Catarina, Rio Grande do Sul a Mato Grosso do Sul, Rio de Janeiro, Minas Gerais a Espírito Santo	**Pavla HAVRLÍKOVÁ**	Generální konzulka	16. 7. 2015
Čínská lidová republika Hongkong Hongkong a Macao	**Lucie NEBESÁŘOVÁ**	Generální konzulka	1. 9. 2014
Čínská lidová republika Šanghaj provincie Anhui, Jiangsu, Zhejiang a město Šanghaj	**Richard KRPAČ**		1. 7. 2014
Čínská lidová republika Chengdu provincie Sichuan, Yunnan, Guizhou a samostatné město Chongqing	**Petr DOLEŽAL**	Pověřen vedením	
Irák Erbíl			
Kanada Toronto provincie Alberta, Manitoba a Saskatchewan, dále část provincie Ontario (kromě okresů Prescott a Russell, Stormont, Dundas a Glengarry, Ottawa-Carleton, Leeds a Grenville, Lanark, Renfrew, Nipissing, Lennox a Addington, Frontenac)	**Vladimír RUML**	Generální konzul	27. 6. 2011
Spojené státy americké Chicago státy Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Michigan, Minnesota, Missouri, Nebraska, North Dakota, South Dakota a Wisconsin	**Bořek LIZEC**	Generální konzul	1. 9. 2014
Spojené státy americké Los Angeles státy Aljaška, Arizona, California, Colorado, Havaj, Idaho, Montana, Nevada, Nové Mexiko, Oregon, Utah, Washington, Wyoming	**Pavol ŠEPEĽÁK**	Generální konzul	2. 11. 2015

Spojené státy americké New York státy Connecticut, Delaware, Maine, Massachusetts, New Hampshire, New Jersey, New York, Pennsylvania, Rhode Island, Vermont, dále pro státy Karibiku: Antigua a Barbuda, Barbados, Dominické společenství, Grenada, Haitská republika, Jamajka, Federace Svatého Kryštofa a Nevisu, Svatá Lucie, Svatý Vincens a Grenadiny, Republika Trinidad a Tobago	**Martin DVOŘÁK**	Generální konzul	3. 9. 2012
Spolková republika Německo Drážďany spolkové země Sasko, Sasko-Anhaltsko a Durynsko	**Jiří KUDĚLA**	Generální konzul	2. 8. 2014
Spolková republika Německo Düsseldorf spolková země Severní Porýní-Vestfálsko	**Robert OTEPKA**	Konzul	7. 8. 2013
Spolková republika Německo Mnichov spolkové země Bavorsko a Bádensko-Wűrttembersko, Sársko a Porýní-Falc	**Milan ČOUPEK**	Generální konzul	1. 9. 2014
Ruská federace Jekatěrinburg republiky: Altaj, Burjatie, Sacha (Jakutsko), Tuva, Chakasie, kraje: Altajský, Chabarovský, Kamčatský, Krasnojarský, Primorský a Zabajkalský, oblasti: Amurská, Irkutská, Kemerovská, Kurganská, Magadanská, Novosibirská, Omská, Sachalinská, Sverdlovská, Tomská, Tjumeňská, Čeljabinská a Židovská autonomní, autonomní okruhy: Chanty-Mansijský, Čukotský a Jamalo-Něnecký, pro přijímání žádostí o schengenská víza rovněž pro oblasti: Orenburská, Samarská, Kirovská a Permský kraj, republiky: Tatarstán, Baškortostán, Udmurtia	**Josef MARŠÍČEK**	Generální konzul	30. 6. 2015
Ruská federace Sankt Peterburg Sankt-Peterburg, oblast Archangelská, Leningradská Murmanská, Novgorodská, Pskovská a Republika Karélie, Republika Komi, Vologodská oblast, Kaliningradská oblast a Něnecký autonomní okruh	**Karel KÜHNL**	Generální konzul	10. 8. 2015
Turecká republika Istanbul obvody Istanbul, Ardahan, Artvin, Balikesir, Bartin, Bayburt, Bilecik, Bolu, Bursa, Canakkale, Corum, Düzce, Edirne, Erzurum, Giresun, Gümüshane, Karabük, Kars, Kastamonu, Kirklareli, Kocaeli, Ordu, Rize, Samsun, Sakarya, Sinop, Tekirdag, Trabzon, Yalova, Zonguldak	**Petr MAREŠ**	Generální konzul	27. 7. 2015
Ukrajina Lvov oblasti Volyňská, Rivnenská, Černivecká, Lvivská, Zakarpatská, Ivano-Frankovská a Ternopilská	**Miroslav KLÍMA**	Generální konzul	17. 9. 2013

Konzulární jednatelství v roce 2015

Španělské království Barcelona	1. 7.–31. 8. 2015
Chorvatská republika Split	15. 6.–15. 9. 2015
Chorvatská republika Rijeka	15. 6.–15. 9. 2015
Bulharská republika Burgas	28. 6.–5. 9. 2015

Zastupitelské úřady jiného typu

Úřad	Vedoucí úřadu	Ve funkci od:
Česká ekonomická a kulturní kancelář (ČEKK) Taipei	**Václav JÍLEK**	6. 9. 2014
Styčný úřad Ramalláh	**Radek RUBEŠ**	3. 9. 2012

Konzuláty vedené honorárním konzulárním úředníkem (stav k 31. 12. 2015)

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Andorské knížectví Andorra la Vella	**Joan TORRES PUIG**	4. 4. 2013
Antigua a Barbuda St. John's	**Arthur George B. THOMAS**	30. 10. 2009
Argentinská republika Mendoza	**Fabián Raúl MEILÁN**	5. 4. 2002
Argentinská republika Presidencia Roque Sáenz Peña	**Enrique Milán JURÁSEK**	11. 10. 2002
Australské společenství Brisbane	**Francis Edward CARROLL**	29. 9. 2011
Australské společenství Hobart	**Milena Růžena MILLS**	19. 3. 2010
Australské společenství Melbourne	**Milan KANTOR**	20. 8. 1991 (ČSFR) 26. 4. 1993 (ČR) 30. 7. 1999 (HGK)
Australské společenství Perth	**Zdeněk CIHELKA**	4. 12. 2001
Bahrajnské království Manama	**Georgios ANTONIOU**	19. 5. 2010
Bangladéšská lidová republika Dháka	**A.S.M. Mohiuddin MONEM**	28. 9. 2014
Belgické království Antverpy	**Paul VAN DENBEMPT**	10. 11. 2000
Belgické království Gent	**Dirk M. G.VAN DE GEHUCHTE**	20. 5. 2014
Belgické království Lutych	**Serge MANTOVANI**	13. 7. 2004
Belgické království Namur	**Jean-Pierre LOTHE**	21. 2. 2008
Belize Orange Walk Town	**Joseph Boris LOSKOT**	16. 12. 1001
Běloruská republika Brest	**Uladzimir Aljakseevič MIKULIČ**	10. 10. 2012
Bolivijský mnohonárodnostní stát La Paz	**Patricia REZNICEK**	15. 5. 1996
Botswanská republika Gaborone	**Branko CAVRIĆ**	4. 6. 2012
Brazilská federativní republika Belo Horizonte	**Luiz Augusto GUADALUPE**	27. 5. 2015
Brazilská federativní republika Blumenau	**Rafael THALES de FREITAS**	8. 12. 2015
Brazilská federativní republika Fortaleza	**Raimundo José MARQUES VIANA**	5. 2. 2009
Brazilská federativní republika Foz do Iguaçu	**Alex HAMMOUD**	19. 6. 2015

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Brazilská federativní republika Porto Alegre	**Fernando LORENZ de AZEVEDO**	9. 6. 2015
Brazilská federativní republika Recife	**Jiří JODAS**	2. 1. 2006
Brazilská federativní republika Rio de Janeiro	**Diamantine SOBOTKA**	3. 6. 2008
Brazilská federativní republika Salvador	**Géza Lászlo ŰRMÉNYI**	24. 11. 2008
Brazilská federativní republika Vitória / Vila Velha	**Odilon junior BORGES**	13. 10. 2009
Bulharská republika Varna	**Zdeňka BOEVOVÁ**	28. 5. 2004
Dánské království Aarhus	**Niels Aage BRØCHNER**	12. 2. 2004
Dominikánská republika Santo Domingo	**José Ramón Brea GONZÁLES**	6. 1. 2000
Džibutská republika Djibouti	**Naguib Sadik ABDALLAH**	10. 3. 1999
Egyptská arabská republika Alexandria	**Mamdouh Mohamed ZAHRAN**	14. 10. 2000
Ekvádorská republika Guayaquil	**José Miguel AGUILAR MORA**	12. 8. 1992
Filipínská republika Cebu City	**Phillip CO GO**	17. 9. 2008
Filipínská republika Davao City	**Gilbert CO GO**	6. 7. 2001
Finská republika Tampere	**Anžto JOKINEN**	16. 4. 2002
Francouzská republika Bordeaux	**Charles-Sébastien DUGUINE**	10. 10. 2014
Francouzská republika Dijon	**Philippe BARBE**	15. 5. 2014
Francouzská republika Lille	**Louis Arnaud LEFORT**	5. 12. 2002
Francouzská republika Lyon	**Raymond Bernard De COURVILLE**	6. 6. 2012/ 8. 11. 2013
Francouzská republika Marseille	**Pierre Paul ROBIN**	19. 5. 2009
Francouzská republika Nantes	**Catherine DIAT**	24. 4. 2014
Francouzská republika Strasbourg	**François SIMONNET**	1. 9. 2010
Gambijská republika Banjul	**Adama Ahmadou SALLAH**	21. 6. 2004
Guadeloupe Baie-Mahault	**Veronika ŠTOURAČOVÁ**	19. 2. 2014
Guatemalská republika Guatemala	**José Luis GUZMÁN SEGURA**	27. 10. 2004

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Guinejská republika Conakry	**Hasmiou DIA**	11. 5. 2000
Guayanská kooperativní republika Georgetown	**Lex BARKER**	22. 1. 2008
Republika Haiti Port-au-Prince	**Steeve HANDAL**	28. 3. 2008
Honduraská republika Tegucigalpa	**Johnny R. KAFATI SEGEBRE**	12. 1. 2004
Indická republika Kalkata	**Utsav PAREKH**	18. 8. 2008
Indická republika Mumbai (Bombaj)	**Rashmi JOLLY**	17. 4. 2012
Indonéská republika Bali	**Graham JAMES**	5. 10. 2000
Indonéská republika Makassar	**Alwi HAMU**	14. 12. 2002
Indonéská republika Surabaya	**Hermawan KARTAJAYA**	3. 2. 2002
Islandská republika Reykjavík	**Ögmundur SKARPHÉÐINSSON**	17. 3. 2015
Italská republika Ancona	**Giampiero SCHIAVONI**	3. 12. 2008
Italská republika Cagliari	**Alfonso OLLA**	15. 2. 2010
Italská republika Florencie	**Giovanna DANI DEL BIANCO**	15. 7. 2002
Italská republika Janov	**Franco APRILE**	19. 1. 2009
Italská republika Milán	**Giorgio Franco ALETTI**	4. 5. 2010
Italská republika Neapol	**Angelo RUOPPOLO**	1. 2. 1996
Italská republika Palermo	**Andrea MARCHIONE**	23. 2. 2002
Italská republika Udine	**Paolo PETIZIOL**	10. 5. 97
Stát Izrael Ejlat	**David Avram HERCKY**	14. 1. 2015
Stát Izrael Haifa	**Yaron GIPSZ**	1. 9. 2002 duben 2013 (HGK)
Stát Izrael Jerusalem	**Tatiana HOFFMANN**	9. 6. 1992
Jamajka Kingston	**James Mark JOSEPH**	26. 1. 2009
Jemenská republika Sana'a	**Abd Sarhán Ahmad AL-AHWAL**	květen 2013
Kamerunská republika Douala	**Věra YABÉKO**	27. 2. 2003

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Kanada Calgary	**Jaroslav Jerry JELÍNEK**	30. 10. 2008
Kanada Montreal	**Hynek ŽIKOVSKÝ**	1. 1. 2013/ 29. 4. 2013
Kapverdská republika Praia	**Segredo VALDMIRO**	20. 5. 2004
Republika Kazachstán Almaty	**Rustemovich Uzakbay AITZHANOV**	2. 10. 2010
Kolumbijská republika Barranquilla	**César Alejandro CAMPO BARTOSEK**	28. 2. 2001
Kolumbijská republika Bucaramanga	**Germán Iván CABALLERO GERARDINO**	23. 3. 2012
Kolumbijská republika Cali	**Carlos Manuel FLÓREZ VÉLEZ**	25. 3. 2012
Kolumbijská republika Medellin	**Sergio Ignacio SOTO MEJÍA**	28. 10. 2008
Konžská republika Brazzaville	**Serges MPOUNGUI**	8. 12. 2010
Konžská demokratická republika Kinshasa	**Murtaza RAWJI**	18. 5. 2011
Kostarická republika San José	**Bianca MRÁZOVÁ**	23. 4. 2013/29. 4. 2013
Kyperská republika Limassol	**Melita ROLANDI-STRATI**	28. 4. 1995
Laoská lidově demokratická republika Vientiane	**Phimphone DOUANGSAVANH**	30. 1. 2015
Lucemburské velkovévodství Lucemburk	**Iva MRÁZKOVÁ**	leden 2015
Republika Mali Bamako	**Tiécoura KANÉ**	3. 5. 2004
Maltská republika Naxxar	**Tonio CASAPINTA**	8. 7. 1995
Marocké království Casablanca	**Ahmed LEMZAH**	13. 1. 1998
Marocké království Fes	**Mostafa MESKINI**	1. 12. 2006
Mauritánská islámská republika Nouakchott	**Limam OULD EBNOU**	3. 1. 2008
Spojené státy mexické Cancún	**Rocío del Carmen INFANTE GUÍZAR**	23. 2. 2015
Spojené státy mexické Guadalajara	**Yan Yaromir NECHYBA**	20. 1. 1994
Spojené státy mexické Guadalupe (dříve Monterrey)	**Radko TICHAVSKÝ**	19. 3. 1997
Spojené státy mexické Tijuana	**José Antonio GONZÁLES IBARRA**	13. 3. 2003
Monacké knížectví Monte-Carlo	**Francois Jean BRYCH**	30. 5. 1996

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Mosambická republika Maputo	**Henderikus SON**	31. 5. 2007
Spolková republika Německo Dortmund	**Heinz FENNEKOLD**	28. 9. 2006
Spolková republika Německo Frankfurt	**Robin Leon FRITZ**	1. 12. 2004
Spolková republika Německo Hamburk	**Christian ANCKER**	30. 1. 2015
Spolková republika Německo Norimberk	**Hans-Peter SCHMIDT**	29. 10. 2010
Spolková republika Německo Rostock	**Helmut SCHMIDT**	15. 10. 2001
Spolková republika Německo Stuttgart	**Michael ILG**	18. 11. 2014
Nepálská federativní demokratická republika Káthmandú	**Vishnu Kumar AGARWAL**	15. 7. 2011 20. 5. 2015 (HGK)
Nigerská republika Niamey	**Souleymane ABDOU NIANDOU**	13. 2. 2002
Nikaragujská republika Managua	**Octaviano CÉSAR AGUIRRE**	6. 2. 1996
Nizozemské království Groningen	**Jan Albert POSTMA**	23. 10. 2014
Norské království Bergen	**Dag Astrup STIEGLER**	1. 9. 1993
Norské království Sjøvegan	**Arve Hjulstad JOHANSEN**	22. 9. 2009
Norské království Trondheim	**Oddvar Kristian KARLSEN**	1. 7. 2005
Nový Zéland Auckland	**Gregory SHANAHAN**	11. 7. 2001 25. 2. 2014 (HGK)
Nový Zéland Queenstown	**Vlaďka KENNETT**	14. 3. 2013
Pákistánská islámská republika Karachi	**Mohammad Ahmad ANSARI**	24. 7. 2008
Pákistánská islámská republika Lahore	**Kamal MONNOO**	20. 3. 2008
Republika Palau Koror	**Sandra Sumang PIERANTOZZI**	23. 1. 2014
Palestinská autonomní území Betlém	**Samir Yousef Salim HAZBUN**	18. 9. 2014
Panamská republika Panamá	**Herman BERN PITTI**	1. 2. 2005
Papua Nová Guinea Port Moresby	**Robert Lawrence WONG**	9. 11. 2005
Paraguayská republika Asunción	**Anthony Alfredo CHYTIL BALLON**	1. 12. 2005
Peruánská republika Callao	**Raúl ALTA TORRE DEL AGUILLA**	3. 7. 2012

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Polská republika Bydgoszcz	**Dariusz Piotr ZIMNY**	21. 5. 2010
Polská republika Częstochowa	**Jaroslaw KRYKWIŃSKI**	10. 12. 2009
Polská republika Lodž	**Krzysztof SKOTNICKI**	3. 12. 2012
Polská republika Poznaň	**Renata MATACZYŃSKA**	29. 12. 1995
Polská republika Wrocław	**Arkadiusz Jan IGNASIAK**	7. 4. 2010
Portugalská republika Faro	**Paul Horte DOS SANTOS NEVES**	3. 5. 2008
Portugalská republika Funchal	**Luís Carlos ARAÚJO DELGADO**	24. 5. 2005
Portugalská republika Santo Tirso	**Horte GONÇALVES AFONSO**	21. 2. 2013
Rakouská republika Graz	**Ägyd Michael PENGG**	13. 6. 1998
Rakouská republika Klagenfurt	**Gert SEEBER**	12. 11. 1997
Rakouská republika Linec	**Ludwig SCHARINGER**	20. 5. 1994
Rakouská republika Salcburk	**Clemens CHWOYKA**	16. 9. 2014
Rakouská republika Wattens u Innsbrucku	**Alexander SWAROVSKI**	1. 2. 2012
Rumunsko Temešvár	**Stefan MOTEC**	14. 10. 2010
Ruská federace Chanty-Mansijsk	**Dmitrij Alexandrovič MIZGULIN**	29. 6. 2006
Řecká republika Heraklion	**Maria NISTAZAKI**	27. 5. 2000
Řecká republika Pireus	**Andrea LIONIS**	1. 6. 2000
Řecká republika Soluň	**Margarita IGNATIDOU**	17. 6. 2013
Salvadorská republika San Salvador	**Ildikó Maria JUHASZ DE TESAK**	22. 4. 2009
Království Saúdské Arábie Džidda	**Hussein SHOBOKSHI**	17. 7. 2012
Seychelská republika Victoria	**Sabina PANOVSKÁ**	1. 10. 2015
Singapurská republika Singapur	**Kwee Liong SEEN**	1. 7. 2010
Španělské království Barcelona	**Jaime MARTÍN PUCHOL**	8. 6. 2005
Španělské království Benidorm	**Luis UBACH MORA**	2. 12. 2003

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Španělské království Bilbao	**Mikel GARTEIZ-GOXEASKOA ELGUEZABAL**	14. 2. 2013
Španělské království Palma de Mallorca	**Dalibor ČIAK**	3. 4. 2008
Španělské království Tenerife	**Joaquín ESCODA MARTÍNEZ**	14. 8. 2001
Spojené státy americké Anchorage	**Francis J. NOSEK**	10. 10. 2008
Spojené státy americké Atlanta	**George A.NOVAK**	15. 3. 1995
Spojené státy americké Boston	**Igor LUKEŠ**	17. 9. 2005 18. 5. 2012 (HGK)
Spojené státy americké Boulder	**Robert David ERBEN**	16. 7. 2012
Spojené státy americké Buffalo	**John B. ZAVREL**	6. 4. 1995
Spojené státy americké Honolulu	**Ann Suzuki CHING**	1. 3. 2012
Spojené státy americké Charlotte	**Petr VASICKO**	21. 5. 2015
Spojené státy americké Kansas City	**Sharon Kay VALASEK**	26. 9. 2003
Spojené státy americké Little Rock	**Lenka HOŘÁKOVÁ**	31. 10. 2014
Spojené státy americké Livingston	**Lee Allen FREEMAN**	1. 9. 2011
Spojené státy americké Minneapolis	**Marit Lee KUCERA**	5. 12. 2015
Spojené státy americké New Orleans	**Kenneth H. ZEZULKA**	2. 11. 1998
Spojené státy americké Orlando	**Roman INOCHOVSKY**	5. 12. 2010
Spojené státy americké Philadelphia	**Peter A. RAFAELI**	1. 9. 1994
Spojené státy americké Phoenix	**Slobodan POPOVIC**	22. 10. 2014
Spojené státy americké Pittsburgh	**Carol HOCHMAN**	1. 3. 2007
Spojené státy americké Portland	**Marie R. AMICCI**	1. 6. 1995
Spojené státy americké Salt Lake City	**Jonathon T. TICHY**	15. 12. 2010
Spojené státy americké San Francisco	**Richard PIVNICKA**	27. 10. 1995
Spojené státy americké San Juan	**Judith A. GORDON**	3. 12. 2001
Spojené státy americké Seattle	**Wayne JEHLIK**	28. 6. 2013

Země/Sídlo	Honorární konzul	Datum vzniku / Otevření
Spojené státy americké Temple	**Brian Allen VANICEK**	20. 11. 2014
Surinamská republika Paramaribo	**Johan Joen Fat TJANG-A-SJIN**	26. 11. 2010
Sv. Vincenc a Grenadiny Kingstown	**Moulton Theophilus MAYERS**	6. 12. 2011
Švédsko Malmö	**Kateřina STRÖMSHOLM**	14. 10. 2014
Švýcarská konfederace Basilej	**Andreas Egon WALDMANN**	16. 10. 2007
Švýcarská konfederace Lugano	**Riccardo MORIANI**	1. 6. 2010
Syrská arabská republika Aleppo	**Joseph SAKKAL**	22. 12. 2001
Syrská arabská republika Lattakia	**Walid ZEIN**	11. 6. 2009
Thajské království Chiang Rai (pův. Chiang Mai)	**Pol. Gen. Prasan WONGYAI**	20. 6. 2011
Thajské království Phuket	**Anorak TANSIRIROJ**	15. 5. 2007
Tožská republika Lomé	**Milan HORÁČEK**	11. 11. 2005
Turecká republika Antalya	**Serdar AKAYDIN**	19. 6. 2002
Turecká republika Izmir	**Sabri Etem ÖZSOY**	17. 2. 2006
Turecká republika Mersin	**Ufuk BOZKAYA**	15. 2. 2012
Ukrajina Dněpropetrovsk	**Sergey Alexeyevich DYRDIN**	19. 6. 2014
Ukrajina Charkov	**Oleg Vasiljevič ČIGRINOV**	10. 12. 2010
Ukrajina Užhorod	**Otto KOVCHAR**	3. 11. 2014
Uruguayská východní republika Montevideo	**Jorge J. GOYENOLA**	29. 9. 2010
Spojené království Velké Británie a Severního Irska Belfast	**Milan MLÁDEK**	11. 1. 2007
Spojené království Velké Británie a Severního Irska Edinburgh	**Paul MILLAR**	1. 9. 1999
Spojené království Velké Británie a Severního Irska Manchester	**Eva ROSS**	5. 8. 2015
Vietnamská socialistická republika Ho Či Minovo Město	**Ngo Hong CHUYEN**	22. 10. 2001

Přehled o účasti České republiky v zahraničních misích a operacích v roce 2015

Účast sil a prostředků Ministerstva obrany ČR v zahraničních misích a operacích

Název mise	Vedení	Místo konání	Mandát pro účast[1]	Skutečné počty nasazených osob k datu			
				31. 3.	30. 6.	30. 9.	31. 12.
RESOLUTE SUPPORT[2]	NATO	Afghánistán	310	285	281	278	273
JOINT ENTERPRISE	NATO	Kosovo	15	8	8	8	8
DCM[3] – ACTIVE FENCE	NATO	Turecko	56		7		
DCM – JOINT ENTERPRISE	NATO	KFOR	56			3	
AIR POLICING[4]	NATO	Island					
ALTHEA	EU	Bosna a Hercegovina	5	2	2	2	2
ATALANTA	EU	Pobřežní vody Somálska (V. Británie)	3	3	3	3	3
EUTM Mali	EU	Malijská republika	50	38	38	38	38
EU NAVFOR MED	EU	Středozemní moře (Itálie)	Není nutný mandát[5]		2	3	3
UNDOF[6]	OSN	Golanské výšiny	5			3	3
MINUSMA	OSN	Mali	25				1
MFO (Multinational Force and Observers)		Sinajský poloostrov	20	15	17	16	15
Pozorovatelé OSN	OSN	Kosovo, Afghánistán, DR Kongo, Středoafrická republika	Není nutný mandát	10	10	9	9

Poznámky:

1 Působení sil a prostředků resortu MO v zahraničních operacích v letech 2015–2016 podléhá usnesení vlády ze dne 20. října 2014 č. 850, se kterým vyslovily souhlas obě komory Parlamentu ČR (Poslanecká sněmovna usnesením ze dne 31. října 2014 č. 496 a Senát usnesením ze dne 23. října 2014 č. 635).

2 Dnem 1. ledna 2015 nahradila mise Resolute Support operaci ISAF.

3 DCM – nasaditelný spojovací modul (*Deployable Communication Module*).

4 Síly a prostředky rezortu MO působily nad rámec daný usnesením vlády ze dne 20. října 2014 č. 850 rovněž v rámci operace NATO Air Policing na Islandu ve dnech 20. července–31. srpna 2015 v počtu 68 osob (mandátem stanovené počty do 70 osob). Vyslání schválila vláda usnesením ze dne 3. června 2015 č. 437, které vzaly obě komory Parlamentu ČR na vědomí (Poslanecká sněmovna usnesením ze dne 16. června 2015 č. 785 a Senát usnesením ze dne 17. června 2015 č. 155).

5 Vyčleněno z „Velitelských struktur NATO a EU v operacích těchto organizací“, samostatný mandát nebyl nutný.

6 Působení v UNDOF a MINUSMA (společný mandát) nad rámec dvouletého mandátu 2015–2016 podléhá usnesení vlády ze dne 22. dubna 2015 č. 290, se kterým vyslovily souhlas obě komory Parlamentu ČR (Poslanecká sněmovna usnesením ze dne 16. června 2015 č. 784 a Senát usnesením ze dne 13. května 2015 č. 127).

Účast České republiky v civilních misích v roce 2015

Název mise	Organizace	Místo konání	Účast ČR
EULEX	EU	Kosovo	4 za MZV, 15 policistů, 5 za MSp
EUMM	EU	Gruzie	11 za MZV, 2 policisté, 3 MO, 1 MF
EUAM	EU	Ukrajina	4 za MZV
EUBAM	EU	Moldavsko	3 za MF
EUPOL	EU	Afghánistán	2 za MZV, 6 policistů
EUPOL COPPS	EU	Palestinská samospráva	1 za MZV
EUCAP NESTOR	EU	Džibutsko	1 za MZV
SMMU	OBSE	Ukrajina	13 za MZV
Mission to Ukraine	OBSE	Ukrajina	4 policisté
Mission to Montenegro	OBSE	Černá Hora	1 za MZV
Minsk conference	OBSE	Náhorní Karabach	1 za MZV
Mission to BiH	OBSE	Bosna a Hercegovina	1 za MZV
Mission in Kosovo	OBSE	Kosovo	1 za MZV
Mission to Moldova	OBSE	Moldavsko	1 za MZV
Office in Yerevan	OBSE	Arménie	1 za MZV
Office in Macedonia	OBSE	Makedonie	1 za MZV

Účast České republiky ve volebních pozorovatelských misích OBSE a EU v roce 2015

MISE – OBSE	Vyslaní dlouhodobí pozorovatelé	Vyslaní krátkodobí pozorovatelé
Ukrajina – místní	1	20
Turecko – parlamentní	1	0
Kazachstán – prezidentské	0	3
Albánie – místní	0	5
Kyrgyzstán – parlamentní	1	6
Ázerbájdžán – parlamentní	1	8
Bělorusko – prezidentské	2	15
Moldavsko – místní	1	0
CELKEM	**7**	**57**

MISE – EU	Vyslaní dlouhodobí pozorovatelé	Vyslaní krátkodobí pozorovatelé
Nigérie – všeobecné	1	0
Burundi – všeobecné	1	0
Srí Lanka – parlamentní	1	2
Guinea – prezidentské	1	0
Tanzanie – všeobecné	1	2
Barma – parlamentní	1	2
Burkina Faso – parlamentní	0	2
Haiti – všeobecné	2	1
CELKEM	**8**	**9**

Zástupci vyslaní Ministerstvem zahraničních věcí ČR do EU a vybraných mezinárodních organizací v roce 2015

a) Civilní mise EU

EULEX
Mise EU k prosazování práva v Kosovu
The European Union Rule of Law Mission in Kosovo
Kosovská republika/Balkánský poloostrov — Hana Klimešová, Jindřich Kordík, Jan Šebek

EUMM
Monitorovací mise EU v Gruzii
The European Union Monitoring Mission to Georgia
Gruzie/východní Evropa — Marek Kubíček, Josef Vrchota, Milan Bitto, Daniel Bednář, Hubert Kašík, Marcel Červinka, Jiří Rous, Josef Souček, Zbyněk Pavlica, Jakub Šimák, Petra Štěpánková

EUPOL
Policejní mise EU v Aghánistánu
The European Union Police Mission in Afghanistan
Afghánistán/Asie — Martin Nešuta

EUSR
Úřad zvláštního přestavitele EU v Afghánistánu
The European Union Special Representative in Afghanistan
Afghánistán/Asie — Lenka Homolková

EUPOL COPPS
Policejní mise EU a mise k prosazování práva v Palestině
The European Union Police Mission and Rule of Law Mission for the Occupied Palestinian Territory
Palestina/Blízký východ — Barbora Zámrská

EUAM
Poradní mise EU na Ukrajině
The European Union Advisory Mission to Ukraine
Ukrajina/východní Evropa — Zbyněk Vaníček, Peter Štaidl, Veronika Kristková, Ondřej Vosátka

b) Sekondmenty v institucích EU

ESVA – Brusel	Markéta Balková
ESVA – EUSR BaH	Slavomír Goga
ESVA – Brusel	Jan Kubišta
ESVA – DEU Ženeva	Jana Míčová
ESVA – Brusel	Marie Mrázková
ESVA – Brusel	Veronika Musilová
ESVA – DEU Vídeň	Pavlína Rehor
EK/DG ECHO – Brusel	Alice Soukupová
ESVA – DEU New York	Pavel Šusták
EK/DEVCO – Brusel	Isabella Wahedová

c) OBSE

Personal Representative of the Chairperson-in-Office on the Conflict Dealt with by the OSCE Minsk Conference	Jiří Aberle
Kancelář OBSE v Arméniii *(Office in Yerevan)*	Radka Rubilina
Mise OBSE v Černé Hoře *(Mission to Montenegro)*	Janina Hřebíčková
Mise OBSE v Makedonii *(Mission to Skopje)*	Václav Valtr
Mise OBSE v Kosovu *(Mission in Kosovo)*	Aneta Jersáková
Kancelář OBSE, Praha *(Prague Office of OSCE Secretariat)*	Jan Plešinger

Monitorovací mise na Ukrajině *(Special Monitoring Mission to Ukraine)*	Milan Andraskol Miroslav Brozman Ivan Dudák Gabriela Hotovcová Marcel Hrabal Radek Hradecký Pavel Komper Miroslav Krčmář Michal Mádl Miloslav Rokos Hana Šnajdrová Magomed Torijev Iva Ulmannová Miroslav Zahradník

d) NATO

Brusel, Belgie	Filip Velach
Tbilisi, Gruzie	Jiří Preclík

Laureáti ceny Gratias agit 2015

Osobnosti

- Jacek BALUCH, *Polsko*
- Dolores Ljiljana BAŤA ARAMBAŠIĆ, *Brazílie*
- Yehuda BAUER, *Izrael*
- Ivana & Jan BENDOVI, *Česká republika, Kanada, Čína*
- Joseph CZERNIN, *Velká Británie – in memoriam*
- Vjenceslav HEROUT, *Chorvatsko*
- Jaromír JÁGR, *Česká republika*
- Kristina JUROSZ-LANDOVÁ, *Německo*
- Jānis KRASTIŅŠ, *Lotyšsko*
- Jón ÓLAFSSON, *Island*
- Ilse REINER-EICHNEROVÁ, *USA*
- Lída SANDERA, *USA*
- Michal WITTMANN, *Lucembursko*

Česká centra (k 31. 12. 2015)

Sídlo	Adresa	Spojení (tel., fax, e-mail)	Ředitel	Webová stránka
Berlín	Wilhelmstraße 44 (entrance Mohrenstraße) 10117 Berlin Německo	T: +49 30 206 09 89 00 E: ccberlin@czech.cz	Monika ŠTĚPÁNOVÁ	berlin.czechcentres.cz
Bratislava	Hviezdoslavovo nám. 8 Bratislava Slovensko P. O. Box 348, 814 99	T: +421 2 544 18215 F: +421 2 544 18215 E: ccbratislava@czech.cz	Vilma ANÝŽOVÁ	bratislava.czechcentres.cz
Brusel	150–152 Avenue Adolphe Buyl, Bruxelles, 1050 Belgie	T: +32 2 641 89 49 E: brussels@czech.cz	Kristina PRUNEROVÁ, pověřená řízením	brussels.czechcentres.cz
Budapešť	Szegfű u. 4. Budapest 1063 Maďarsko	T: +36 1 462 5066 F: +36 1 351 91 88 E: ccbudapest@czech.cz	Lucie ORBÓK	budapest.czechcentres.cz
Bukurešť	Strada Ion Ghica 11, Sector 3 Bucharest 30045 Rumunsko	T: +40 21 303 92 30 F: +40 21 312 2537 E: ccbucuresti@czech.cz	František ZACHOVAL	bucharest.czechcentres.cz
Düsseldorf	(t.č. spravováno Českým centrem Berlín)	T: +49 30 206 09 89 12 E: ccduesseldorf@czech.cz	Monika ŠTĚPÁNOVÁ, pověřená řízením	duesseldorf.czechcentres.cz
Haag/Rotterdam	Westersingel 9 Rotterdam, 3014 GM Nizozemsko	T: +31 10 225 17 13 E: cchaag@czech.cz	Hana SCHENKOVÁ, pověřená řízením	hague.czechcentres.cz
Kyjev	I. Franka, 24A Kyiv 01030 Ukrajina	T: +380 44 230 29 64 F: +380 44 230 21 09 E: cckiev@czech.cz	Lucie ŘEHOŘÍKOVÁ	kyiv.czechcentres.cz

Sídlo	Adresa	Spojení (tel., fax, e-mail)	Ředitel	Webová stránka
Londýn	116 Long Acre London WC2E 9PA Velká Británie	T: +44 207 836 3669 E: info@czechcentre.org.uk	Tereza PORYBNÁ	london.czechcentres.cz
Madrid	Avda. Pio XII, 22–24 Madrid 28016 Španělsko	T: +34 913 530 622 F: +34 913 530 624 E: ccmadrid@czech.cz	Stanislav ŠKODA	madrid.czechcentres.cz
Milán	Via G. B. Morgagni 20 Milano 20129 Itálie	T: +39 02 294 112 42 F: +39 02 294 111 88 E: ccmilan@czech.cz	Radka NEUMANNOVÁ	milan.czechcentres.cz
Mnichov	Prinzregentenst. 7 805 38 Munich Německo	T: +49 89 210 24932 F: +49 89 210 24933 E: ccmunich@czech.cz	Ondřej ČERNÝ	munich.czechcentres.cz
Moskva	Julia Fučika 12/14 Moscow 115 127 Rusko	T: +7 495 276 07 22 E: ccmoskva@czech.cz	Marek HAVLÍČEK	moscow.czechcentres.cz
	Český dům Moskva 3. Tverskaya-Yamskaya 36/40 Moscow 125047 Rusko	T: +7 495 787 78 51 T: +7 495 787 78 54 F: +7 499 978 70 02 E: ceskydum@czech.cz	Jiří PODHOLA	cesky-dum.czechcentres.cz
New York	321 East 73rd Street New York, NY 10021 USA	T: +1 646 422 3399 F: +1 646 422 3383 E: info@czechcenter.com	Barbara KARPETOVÁ	new-york.czechcentres.cz
Paříž	18 rue Bonaparte Paris 75006 Francie	T: +33 153 730 022 F: +33 153 730 027 E: ccparis@czech.cz	Michael POSPÍŠIL	paris.czechcentres.cz
Sofie	Rakovski 100 Sofia 1000 Bulharsko	T: +359 2 815 54 30 F: +359 2 815 54 40 E: ccsofia@czech.cz	Kateřina CHURTAJEVA	sofia.czechcentres.cz

Sídlo	Adresa	Spojení (tel., fax, e-mail)	Ředitel	Webová stránka
Soul	17, Gyeonghuigung 1-gil, Jong-no-gu Seoul 03176 Korejská republika* (*od 02/2016)	T: +82 10 4918 7801 E: czechcentreseoul@gmail.com	Michaela LEE, vedoucí kanceláře	soul.czechcentres.cz
Stockholm	Villagatan 21 114 32 Stockholm Švédsko	T: +46 8 440 42 18 F: +46 8 411 28 55 E: ccstockholm@czech.cz	Alena SCHAGEN	stockholm.czechcentres.cz
Tel Aviv	Zeitlin Street 23 Tel Aviv 66164 Izrael	T: +972 3 691 1216 F: +972 3 691 8286 E: cctelaviv@czech.cz	Lukáš PŘIBYL	tel-aviv.czechcentres.cz
Tokio	Hiroo 2-16-14, Shibuya-ku Tokyo 150–0012 Japonsko	T: +81 (0)3 3400 8129 F: +81 (0)3 3400 8129 E: cctokyo@czech.cz	Eva TAKAMINE	tokio.czechcentres.cz
Varšava	Al. Róż 16 Warsaw 00–556 Polsko	T: +48 22 629 7271 E: ccwarszawa@czech.cz	Petr JANYŠKA	warsaw.czechcentres.cz
Vídeň	Herrengasse 17 Vienna 1010 Rakousko	T: +43 1 535 2360 E: ccwien@czech.cz	Martin KRAFL	wien.czechcentres.cz

Organizační struktura MZV ČR (stav k 31. 12. 2015)

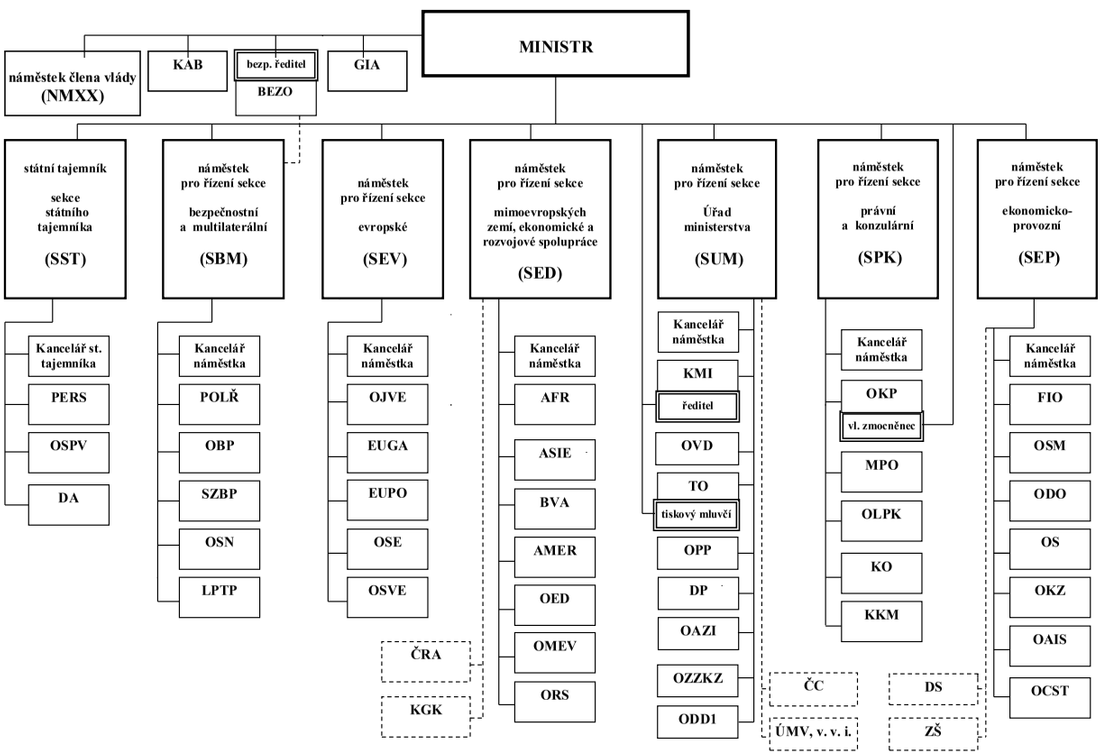

Závazné zkratky náměstků člena vlády, útvarů MZV a podřízených organizací

I. Náměstci člena vlády

náměstek člena vlády – NMXX (XX – iniciály jména příslušného náměstka)

II. Útvary přímo podřízené ministrovi

1. kabinet ministra – KAB
2. bezpečnostní odbor – BEZO
3. generální inspekce a interní audit – GIA

III. Sekce státního tajemníka

1. kancelář státního tajemníka – SST
2. personální odbor – PERS
3. odbor služebních a pracovněprávních věcí – OSPV
4. odbor vzdělávání a Diplomatické akademie – DA

IV. Sekce bezpečnostní a multilaterální

1. kancelář náměstka pro řízení sekce bezpečností a multilaterální – SBM
2. útvar politického ředitele – POLŘ
3. odbor bezpečnostní politiky – OBP
4. odbor společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie – SZBP
5. odbor Organizace spojených národů – OSN
6. odbor lidských práv a transformační politiky – LPTP

V. Sekce evropská

1. kancelář náměstka pro řízení sekce evropské – SEV
2. odbor pro všeobecné záležitosti EU – EUGA
3. odbor politik EU a Strukturálních fondů EU – EUPO
4. odbor států střední Evropy – OSE
5. odbor států severní a východní Evropy – OSVE
6. odbor států jižní a jihovýchodní Evropy – OJVE

VI. Sekce mimoevropských zemí, ekonomické a rozvojové spolupráce

1. kancelář náměstka pro řízení sekce mimoevropských zemí, ekonomické a rozvojové spolupráce – SED
2. odbor amerických států – AMER
3. odbor států Asie a Pacifiku – ASIE
4. odbor států Blízkého východu a severní Afriky – BVA
5. odbor států subsaharské Afriky – AFR
6. odbor ekonomické diplomacie – OED
7. odbor mnohostranných ekonomických vztahů – OMEV
8. odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci – ORS

VII. Sekce Úřad ministerstva

1. kancelář náměstka pro řízení sekce Úřad ministerstva – SUM
2. kancelář ministra – KMI
3. odbor politického plánování – OPP
4. tiskový odbor – TO
5. diplomatický protokol – DP
6. odbor veřejné diplomacie – OVD
7. oddělení zvláštního zmocněnce pro krajanské záležitosti – OZZKZ
8. odbor administrativy a zpracování informací – OAZI
9. oddělení 1 – ODD1

VIII. Sekce právní a konzulární

1. kancelář náměstka pro řízení sekce právní a konzulární – SPK
2. mezinárodně právní odbor – MPO
3. odbor komunitárního práva – OKP
4. odbor právně legislativní – OPL
5. odbor konzulárních činností – KO
6. odbor konzulárních koncepcí a metodiky – KKM

IX. Sekce ekonomicko-provozní

1. kancelář náměstka pro řízení sekce ekonomicko-provozní – SEP
2. finanční odbor – FIO
3. odbor správy majetku – OSM
4. odbor služeb – OS
5. odbor dopravy – ODO
6. odbor koordinátora veřejných zakázek – OKZ
7. odbor aplikací a informačních služeb – OAIS
8. odbor centrálních systémů a technologií – OCST

X. Organizace, jejichž zřizovatelem je Ministerstvo zahraničních věcí ČR

– příspěvkové organizace:

1. Česká centra – ČC
2. Kancelář generálního komisaře účasti ČR na Všeobecné světové výstavě EXPO – KGK
3. Diplomatický servis – DS
4. Zámek Štiřín – ZŠ

– veřejná výzkumná instituce:

Ústav mezinárodních vztahů, v.v.i. – ÚMV, v.v.i.

– organizační složka státu, vůči které plní MZV funkci zřizovatele:

Česká rozvojová agentura – ČRA

Ve dvaceti kapitolách napsaných 19 autory nabízí kniha hloubkovou studii české zahraniční politiky, založenou na analytickém rámci, který zůstává neměnný po čtyři roky. Začíná obecnou částí, která je zaměřena na politický kontext české zahraniční politiky. Hlavní argument zní, že navzdory bezprecedentní a pohodlné většině vládní koalice zůstává zahraniční politika v zajetí dvou negativních rysů politického kontextu: 1) politická netečnost a nezájem o zahraniční politiku, 2) nestabilní, nevypočitatelné a turbulentní politické podmínky v koalici. Přesto byly rovněž zjištěny některé pozitivní tendence, jako např. zklidnění zahraničněpolitické debaty (hraničící ovšem zároveň až s její neexistencí), vcelku koherentní programové prohlášení vlády v oblasti zahraničí politiky a započetí prací na nové a již od roku 2006 slibované koncepci zahraniční politiky.

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2010

Analýza ÚMV

(váz., 384 stran, ISBN 978-80-86506-95-1, 295 Kč)

Objednávky a distribuce: tel. 251 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.
Více o knihách ÚMV a e-shop: www.iir.cz.

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA iir INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

Analýza české zahraniční politiky v roce 2011 (ve 21 kapitolách) si všímá schopnosti vlády naplňovat deklarované zahraničněpolitické cíle v jednotlivých oblastech, rostoucího napětí ve vládní koalici kvůli sporům o směřování země v EU a také vzniku nové vládní koncepce české zahraniční politiky. Jednotlivé kapitoly analyzují politický kontext české zahraniční politiky a dále mimo jiné následující zahraničněpolitické dimenze: evropskou, bezpečnostní, bilaterální, regionální, multilaterální, hospodářskou, kulturní, lidskoprávní, rozvojovou či energetickou. Díky rozsáhlému autorskému kolektivu a analytickému rámci, který zůstává neměnný po uplynulých pět let, tak publikace nabízí ojediněle hluboký a kontinuální vhled do zdrojů, tvorby a výsledků české zahraniční politiky.

Michal Kořan a Ondřej Ditrych (eds.)

Česká zahraniční politika v roce 2011

Analýza ÚMV

(váz., 384 stran, ISBN 978-80-87558-05-8, 295 Kč)

Objednávky a distribuce: tel. 251 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.
Více o knihách ÚMV a e-shop: www.iir.cz.

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA iir INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

Většina autorů analýzy *Česká zahraniční politika v roce 2012* poukazuje na relativní klidnou kontinuitu české zahraniční politiky, na dotvoření konceptuální či programové báze a na snahu vyrovnat se s hospodářskou krizí. Zároveň však celkové shrnutí jednotlivých kapitol nabízí zajímavý argument, jehož platnost ovšem ukáží až následující léta, totiž, že česká zahraniční politika komplexněji než v posledních letech reagovala na globální či regionální procesy a výzvy a reflektuje je ve své výsledné podobě (byť v mnoha případech se zpožděním, a to i značným). Tento argument se však téměř netýká obecného politického a mediálního zázemí.

V politické sféře přetrvává obecný nezájem o zahraniční politiku, sebezahleděnost české debaty a nelze říci, že by česká politická diskuse dodávala potřebné impulzy pro vlastní výkon zahraniční politiky.

Michal Kořan a Ondřej Ditrych (eds.)

Česká zahraniční politika v roce 2012

Analýza ÚMV

(váz., 360 stran, ISBN 978-80-87558-12-6, 295 Kč)

Objednávky a distribuce: tel. 251 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.
Více o knihách ÚMV a e-shop: www.iir.cz.

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA iir INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

Od roku 2007 sleduje a analyzuje tým autorů a externích spolupracovníků ÚMV českou zahraniční politiku. V letošním vydání zůstal zachován hlavní konceptuální rámec, zaměřující se na politický kontext a aktéry české zahraniční politiky, hlavní agendu a události a zhodnocení výsledků zahraniční politiky. Po řadu let stejný konceptuální rámec přináší čtenářům možnost seznámit se s analýzou, založenou na ojediněle robustní a dlouhodobé datové základně. Rok 2013 byl v české zahraniční politice ovlivněn vratkým a turbulentním politickým zázemím, prezidentskými a předčasnými sněmovními volbami. V zájmu přinést co nejpřesnější odpovědi na otázku jak a proč česká zahraniční politika reaguje na vnitřní a vnější výzvy či sama přináší vlastní impulzy do mezinárodního prostředí, byl letos poprvé použit nový analytický přístup, kombinující zaměření na *politizaci* a *polarizaci* zahraničněpolitických témat a jejich vliv na zahraničněpolitické jednání České republiky.

Kniha je doplněna Přílohami o agendách MZV ČR (diplomatické styky, zastupitelské úřady atd.).

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2013

Analýza ÚMV

(váz., 472 stran, ISBN 978-80-87558-19-5, 360 Kč)

Objednávky a distribuce: tel. 251 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.

Více o knihách ÚMV a e-shop: www.iir.cz.

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA iir INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

This book is a part of a project of the Institute of International Relations, which, ever since 2007, aims to provide deep and thorough analyses of the Czech foreign policy. Every year the team of authors works with a single unifying framework for the analysis in order to publish a comprehensive, coherent and multiperspective book that provides an insight into the Czech foreign policy. This framework of analysis consists of a focus on the political and conceptual background of the Czech foreign policy, and on the main agenda and the main actors carrying out this agenda, and it also looks into the media and public context of the foreign policy. Because of the longevity of our research, the team can work with an unprecedented amount of data, as each year s foreign policy analysis can utilize findings from previous analyses. The year 2013 was marked by a fragile and turbulent political context, the first-ever direct presidential elections of the Czech Republic, and early parliamentary elections. This book brings an insight into how this political milieu helped to shape the Czech foreign policy during that year, and identifies its most important goals, ambitions, limits, successes and failures.

Jazyková mutace knihy *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*

Michal Kořan et al.

Czech Foreign Policy in 2013

Analysis

(váz., 476 stran, ISBN 978-80-87558-21-8, 360 Kč)

Objednávky a distribuce: tel. 251 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.

Více o knihách ÚMV a e-shop: www.iir.cz.

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA iir INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE

Rok 2014 byl z hlediska české zahraniční politiky nejvýraznějším obdobím od započetí projektu každoročních monografických analýz Ústavu mezinárodních vztahů (2007) a jedním z nejvýraznějších od vzniku samostatné České republiky vůbec. Kolektiv autorů ÚMV a dalších spolupracujících institucí v knize *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV* odpovídá na otázky, jak se diplomacie nové vlády vyrovnávala s nebývale turbulentním politickým a bezpečnostním prostředím v Evropě, jaké impulzy nové vedení diplomacie do české zahraniční politiky vneslo, s jakým úspěchem a s jakými výsledky. Analýza i v roce 2014 využívá totožný konceptuální rámec jako v letech minulých, což umožňuje sledování dlouhodobých trendů v české zahraniční politice. Oproti minulým letům autoři konstatují zvýšenou míru politizace i polarizace politické diskuse, což se ale neprojevilo ve zkvalitnění politického zázemí. Nadále platí, že na obecné úrovni je česká zahraniční politika málo předvídatelná. Kniha je doplněna Přílohami o agendách MZV ČR (diplomatické styky, zastupitelské úřady atd.).

Michal Kořan a kol.

Česká zahraniční politika v roce 2014

Analýza ÚMV

(váz., 528 stran, ISBN 978-80-87558-22-5, 397 Kč)

Objednávky a distribuce: tel. 251 108 107, e-mail: cervinkova@iir.cz.
Více o knihách ÚMV a e-shop: www.iir.cz.

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA iir INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS PRAGUE